



1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860

L

Ls de la Compania.

De Jesus, aplicado
Sordel P. 1. 1733

9.2.

Sig. t.^a Top.^a

Est. 73

Tab. 3

Núm. 15

*Aplicado al Colegio de Soria por
el P.^o Martinez y Calibreña*
LÆVINI TORRENTII R^o 654.

in

C. SVETONII
TRANQVILLI

XII. Cæsares

COMMENTARII.



ANTVERPIÆ,

Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.

M. D. LXXVIII.



del Colegio de Soria.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIÆ Catholica Maiestatis Privilegiò cautum est, ne quis citra Christophori Plantini voluntatem Læuini Torrentij in C. Suetonij XII. Cæsares Commentarios, ante annos octo à die impressionis absoluta, imprimat, aut alicubi impressos importet, venalè seu habeat. Qui secus faxit, confiscatione librorum, & pœna, fisco Regio exoluenda, mulctabitur; ut latius in Regio diplomate expressum est. Datum Bruxellis penultima Iulij. 1575.

Signat.

Jac. Blyleuen.

LÆVINVS
TORRENTIVS
CORNELIO
PRVNIO SVO.



VM adolescens adhuc Iuri ciuili operam
darem; atque id studium in primis varium
esse ac multiplex animaduertem; in quo
nemo excelleret qui non historiae, atque
antiquitatis omnis, peritiam sibi compa-
rasset: inter auctores qui ad hoc auxiliij aliquid adferre
possent, non postremo loco habendum esse iudicau;
C. Suetonium Tranquillum, cuius x i i. Cæsatum vi-
tæ, pari ab ipso libertate qua illi imperium gesserint de-
scriptæ, eam habent styli rationem, atque indolem
quãdam, vt qui ita loquatur Iurisconsultum fuisse ne-
cesse sit. Quo factum est, vt ad hoc, quod dixi, studium
plus ceteris conferat. suam enim vbique personam re-
tinet: neque sola historiae narratione, sed verborum
quoque quibus vtitur proprietate mirè & delectat &
prodest. Itaque ab eo vsque tempore si quid vspiam
vel Iuris interpretum, vel aliorum scripta peruoluenti,
occurrerat, quod ad historici huius explicationem fa-
ceret, id in aduersariis adnotau. Si quid præterea ob-
scurum aut mendosum videbatur, veteres bibliothecas
adij: & Caroli Langij viri doctissimi, nuper immatura
morte defuncti, opera adiutus, codices aliquot manu
exaratos cum vulgatis contuli. Sed nihil minus cogi-
tans, quàm vt publicis; quod nosti, negotiis occupato
tempus aliquod superesset, quod concinnando operi
impenderem. Interea verò Pulmanni nostri editio in
lucem prodijt. magna quidem ipsius diligentiae laude:
sed cui tamen accedere aliquid posse sentiebam. Cui

4
igitur publica legatione detentus Antverpiæ tuo ho-
spitio vterer, habito sapius ea de re sermone; huc me
adduci sum passus, vt quæ collegeram, qualiacumque
erant, Pulmanni laboribus adiungenda transmittem.
Quod opus cum iam mensibus aliquot, dum à
recenti clade respirat Plantinus, apud te manserit; nec
minore quàm me soles humanitate Suetonium exce-
peris; iniqui atq. ingrati simus ambo, si alterius, quàm
hospitis nostri liberalissimi, nomen editioni præfiga-
mus. Sit ergo hæc hospitij merces, & amoris, quo te
vnicè complector, mnemosynon sempiternum. Nec
verò expectare quenquam velim, vt de omnibus Sue-
tonij locis quæ dici poterant in his commentariis re-
periat. nam ea tantum quæ à Philippo Beroaldo, An-
tonio Sabellico, aliisque, aut præterita aut malè expli-
cata sunt, attingere volui. quemadmodum nec de Sue-
tonij vita librisque mihi scribendum fuit. id enim An-
gelus Politianus, alijque nonnulli, ante me præstitere.
Hoc tantum addam. ipsos operum Suetonij titulos,
eum Iuris ciuilis atque antiquitatis Romanorum Græ-
corumque peritissimum fuisse, testari. Nam quis alius,
de Regibus, de Prætoribus, virisque illustribus, de Re-
publica Ciceronis, de Romanorum institutis, de offi-
ciorum institutione, de signis siue notis, de anno Ro-
mano, de vestium generibus, de spectaculis, item de
Græcorum certaminibus seu ludis, idoneè scribat? Hi
enim forè sunt libri, qui à Zetze, Prisciano, Aufonio,
aliisque memorantur. Sed & hoc, quod de vitiis cor-
poralibus eum scripsisse Seruius in Virgilij eclogas af-
firmat, ad ædilitium edictum referri debere existimo:
vti & ad sacrorum ritus, libros de ominosis verbis.
Mirandum autem, tam multa ac varia eum commen-
tari potuisse; qui & in foro causas summa cum laude
egerit, & Hadriani epistolarum magister fuerit. Vale.
& hoc nostro munusculo fruere. Kal. Aprilis, Anno
humanæ salutis M. D. LXXVIII.

LÆVINI TORRENTII
IN C. SVETONII
XII. CAESARES COMMENTARII.

IN C. IVLIVM CÆSAREM.



ANNVM AGENS CÆSAR XVI. I.
*Codex Vaticanus Annum agens sextū-
decimū. Alij aliter. Quæ varietas,
& quòd dictio Cæsar ferè abest, rece-
ptam confirmat sententiam Suetonium
esse acephalum.*

CINNÆ IIII. COS. *Libri ms. tres quater cos.
REPVDIARET ILLAM. Vox illam abest à tri-
bus cod. rectè.*

AB INQUISITORIBVS, *nominatim à Cornelio
Phagita Sullæ liberto. infra cap. LXXIII. Inquisito-
rum vocabulo eadem significatione vsus est Iuven. Sat. 4.
- dispersi protinus algæ Inquisitores agerent cum re-
mige nudo.*

PER VIRGINES VESTALES. *Quarum sum-
ma semper in deprecando Romæ, nec apud Deos tantum,
sed & apud homines præpotentes, gratia fuit atque aucto-
ritas. Exempla sunt apud Suet. tum hic, tum Tib. ca. II.*

& Vitell. cap. xvi. plura apud alios. Vide Aug. c. ci.
 MAMERCVM ÆMILIVM. *M. Emilium*
Mamercum intelligit, qui A. V. C. DCLXXVI. cum
 D. Junio Bruto Consul fuit, vt Mamercus hic cognomen
 sit, quemadmodum & Mamercinus, gentis Emilia:
 cuius etiam prænomen fuit. quod, ne quis cum Beroaldo
 erret, monitum volui.

II.

M. THERMI CONTUBERNIO. Sic Sall. Bel.
 Jug. de Metelli Numidici filio, Is eo tempore contu-
 bernio patris ibidem militabat. Sic enim libri MS. vul-
 gati in contubernio legunt. Contubernium autem, vu-
 de contubernales, castrense vocabulum est. Fest. de quo
 plura Vespas. c. III. Thermus quoque Minuciorum co-
 gnomen. extantq; veteres Denarij Q. THERMI M.F.



in quorum parte altera duo viri dimi-
 cantes: quos inter tertius genu flexo ab
 altero protegitur. vt, quod de ciuica
 Cesariâ *M. Minucio Thermo* do-
 nata hic narrat Suetonius, nummo in
 eius gratiam percusso testatus videri
 possit *Q. Minucius M. F. III VIR*
monetalis, aut alius quisspiam Minuciorum, fautor Ce-
 saris.

INTRA PAUCOS RVRSVS DIES REP.
 BITH. Vaticanus, intra paucos dies rursus rep. Bith.
 ego dictionem rursus delendam censeo.

III.

QVÆ PER M. LEPIDVM MOVEBATVR.
 Is anno ante Mamercum Emilium, de quo paulo antè,
 cum Q. Catulo Consul, Sulla dictatoris tunc mortui acta
 rescindere conatus, à collega oppressus fuit. Appianus,
 Plut. Florus, & alij.

IIII.

TRIVMPHALEM VIRVM. Dictio virum non
 erat in Vat. nec sanè requiritur. Accusationis autè Do-
 labella

labella meminit *Ascon. Ped. Diuinatione, & Oratione pro M. Scauro. Meminit etiam auctor libri de sui seculi Oratoribus, siue Tacitus siue Quintilianus, his verbis, Nonodecimo ætatis anno L. Crassus C. Carbonem: vno & vigesimo Cæsar Dolabellam: altero & vigesimo Asinius Pollio C. Catonem: non multo ætate antecedens Caluus Vatiniû iis orationibus insecuti sunt, quas hodiè que cû admiratione legimus. adde Quintil. lib. XII. cap. VI. Caluus, Cæsar, Pollio, multo ante quæstoriam omnes ætatem grauissima iudicia susceperunt.*

APOLLONIO MOLONI. *Sic libri MS. omnes, quos ego viderim. vt Molon cognomen fuerit, quo saepe illum appellat Cicero: præsertim in Bruto, & lib. II. Epistolarum ad Att. Quintilianus quoque lib. III. cap. I, & lib. XII. cap. VI. Alij, secuti Plutarchum in Cesare, Molonis scribunt, Græco more: vt Molonis filius fuerit. quod equidem non negauerim: sed Romani suo more pronunciarunt. Discipulos habuit, præter Ciceronem & Cæsarem, T. Torquatum virum doctum, & Fauonium Catonis simium: qui tamen, si Ciceroni credimus, Rhodi molis potius quàm Moloni operam dedisse visus fuerit. Sunt & nummi veteres cum hac inscriptione, L. POMPON. MOLO.*

PHARMACVSAM INSVLAM. *Liber Tornacensis Pharmacussam, Vaticanus Pharnacufam vocat. meminit eius Plinius li. IIII. ca. XII. vide ca. LXXIII.*

CVM VNO MEDICO. *Sic libri omnes. Sed Fr. Robortellus, Annot. lib. I, cap. XXI, Plutarchi, qui prolixè hanc historiam recenset auctoritate fretus, cum vno amico legendum putat. quam lectionem Oberto Gifanio quoque placere intelligo. nec mihi displicet. sequitur enim nam comites seruosque ceteros. atqui inter comites amici: inter seruos cubicularij & medici ferè habebantur.*

qua de re plura ad Horatium, epist. ad Celsum, comiti scribæque Neronis. neque librorum me deterret auctoritas. nam & Augusto cap. xci, cum in re omnino simili recepta lectio habeat medici, libri omnes ms. (quod mireris) amici legunt, ut ibi dicemus. Nec dubium, quin notarum similitudine hic error acciderit. nam & in vita M. Antonini apud Capitolinum tale mendum inuenias his verbis, CÆSAREM exsecto sub aure tubere septēnem amisit, quem non plus quinque diebus luxit, consolatusque etiam amicos actibus publicis reddidit. Sic enim legendum, non MEDICOS. quis enim medicos cōsoletur, aut qua medicorum in actibus publicis sursectio est?

NE DESIDERE. Eleganter hoc verbo usus est pro remisso esse animo, atq; otiose agere. vnde deses, & desidia appellata est. sic enim & sedendi verbo non semel usus est Cic. ut Virg. quoq; lib. III. Georg. & meliora Deos sedet omnia poscens. Hinc verbum hoc etiam in luctu vsitatum, de iis qui mortuis feriabantur. Tib. lib. III, eleg. VII, Illius ad tumulum fugiam, supplexque sededo. Virg. lib. IX. luco tum forte parentis Pylumni Turnus sacrata valle sedebat. neq; aliter intelligendum illud è lib. VI. sedet æternumque sedebit Infelix Thefeus. peccati enim pœnitentia lugentem describit: ut & Athamantem Plin. lib. XIII, cap. XIII. qui locus tamen fœdè corruptus est. verum sic habet exemplar meum ms. Aristonidas artifex cum exprimere vellet Athamantis furorem, Learchum filium præcipitare volentis; & præcipitato illo, residentis pœnitentiam. Residere pœnitentiam dixit, ut Plaut. Capt. act. III, venter guttūque resident esuriales ferias, pro sedendo agunt: & Cic. II. de Legib. denicales ferias appellat, quibus residetur mortui: quod sedendo scilicet mortuis feriarentur. quā huius vocabuli vim non intelligens ille, quisquis fuit, Pli-

nij corruptor, nihil minus quam auctoris sententiam expressit. Porro hinc resides animos, resides viros, resides populos, Virg. ut aquam residem, Varro III. de re rust. appellat estuario oppositam. Addam etiam Ciceronis locum pro Sex. Roscio, non ut in vulgatis exemplaribus legitur, sed ut apud Charisium veterem Grammaticum: quod primus animadvertit Iustus Lipsius, cuius ingenium mirari soleo, lib. Var. lect. IIII. cap. VI. Cum iam proscriptionis mentio nulla fieret, cum etiam ij qui antea proscripti erant sederent, nome refertur in tabulas Sex. Roscij, nam hic sedere, est secure agere, ac nihil metuere. cuius significationis tamen immemor Lipsius, pro sederet, redirent substituit; non recte, ut arbitrator.

TRIBVNATV MILITVM. Antiqua lectio TR. MIL. primoribus tantum litteris. Hinc alij Tribunatu militum, alij Tribunatum, ego Tribunus militum lego, ut Tito cap. IIII. simile mendum animadvertimus Vespas. cap. II. Tribunorum vero militum, ut Pedianus tradit Verr, III. alij Rufuli dicebantur; creabanturq; ab Imperatore in exercitu: alij suffragiis populi designabantur Rome in comitiis, dicti inde comitiati. qua de re etiam Polybius lib. VI. Eadem autem C. Marij que Cesaris initia. siquidem & ille, Tribunatum militarem a populo petens, ab omnibus tribubus declaratus fuit. auctor Sallustius, & idem de M. Catone Plut. tradidit. De Valerio Coruino ex antiquo scriptore Gellius lib. IX. cap. X.

AVCTORES REST. TRIB. POT. Auctores vel precipui fuisse C. Cotta, M. Crassus, & Cn. Pompeius. qua de re Plutarch. App. ipse Cic. lib. III. de Legibus. Turnebus tamen, libro Aduers. XXIIII. cap. XIII. auctores legit. quod & ego repperi in duobus MS. sed non placet. quis enim sic Latine loquitur?

ROG. PLOTIA CONFECIT. Liber vnus fecit.

Orationis verò, qua C. Cæsar legem Plantiam suasisit, meminit Gell. XIII, cap. III.

VI. E MORE PRO ROSTRIS. Liber optimus ex more. Et pro rostris quidem laudare defunctos mos erat. sed, si Plutarcho credimus, è feminis veteres tantum matrone, qualis Julia C. Cæsaris amita C. Marij vxor, vita funèta laudabantur: non iuniores etiam, qualis hæc Cornelia. vide Plutarch. Camillo.

MARCII REGES. Rex gentis Marcia cognomen, scribendum ergo R. maiusculo.

QVORVM IPSI IN POT. Cæsaris sententiam, egregie expressit Horatius, lib. III, od. I, Regum timendorum in proprios greges, Reges in ipsos imperium est Iouis.

Q. POMPEII FILIAM. Eius, fortasse, Pompeij qui cum Sulla consul fuit, An. V. C. DCLXV. Cōsulatum unà gestum, & affinitatem quoq; declarare videntur denary antiqui, qualem & ego seruo. ab vtraque enim parte effigies vtriusque ad viuum: in altera asscriptum SVLLA COS. altera verò Q. POM. RVF. RVFVS COS. Liuij tamen epitome lib. LXXVII. non Consulera ipsum Q. Pompeium, sed Consulis filium Sulla generum facit.



A P. CLODIO. Infrà cap. LXXIII. historia omnibus nota. Adulteratam autem dixit pro stupratam,

vt cap. XLVII. & adulterare pro stuprare, Aug. cap. LXVII. Veteres absolute vsi sunt. vt apud Gellium x. cap. XXI, illa te, si adulterares, digito non auderet contingere.

MANDATO PRÆTORIS. Sic Carolus Sigonius, VII. cum alij ex P. R. populi Romani facerent. Et fieri quidem poterat vt questori aliquid populus mandaret: verum, cum Velleius sub Antistio Vetere questorem eum fuisse scribat, & Plutarchus similiter cognomen pratoris quam corruptè βαιτωγ vocans exprimat, Sig. sequor.

HERCVLIS TEMPLVM. Erat id & conditoribus & ætate, & religione, & opibus illustre, vt tradit Mela lib. III; multaq; in eo veterum Græcorum monumenta, si Philostrato in vita Apollonij credimus lib. v. Hinc ergo & Alexandri ibidem sine imago sine statua. nam Annibalem quoq; refert Linius, Gades profectum, solutis Herculi votis, noua insuper vonisse, si cetera prosperè evenissent. lib. XXI.

EA ÆTATE. Anno xxxij. Testis præter alios Cicero Phil. v, his verbis, Quid Macedo Alexander, cum ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset, nõne tertio & trigesimo anno mortem obiit, quæ est ætas nostris legibus x annis minor quàm consularis? Mirandum autem Casarem, natura acerrimum & ambitionissimũ, ad questuram, qui primus erat honorum gradus, & quem Gracchi ambo ann. x xvii, ipse Cato Uticensis xxix, Cicero xxxi gessere, tam sero peruenisse. Sed credendum est eum, declinande inuidie causa, vt Rhodũ inisse, sic etiam abstinnisse à petitione magistratũ. quod ideo dictum volui, ne quis hinc cum Paulo Manutio viro doctissimo, libro de legibus Romanis, existimet questuriam non fuisse ætatem, vt consulem & prætoriam. fuisse enim aperte probat Tranquillus noster initio lib. 4.

Germanicum quinquennio antequam per leges liceret *questorem* factum esse commemorans, & *Quintil.* his verbis que adscripsimus supra cap. IIII.

IN VRBE ETIAM. Imo si *Dioni* credimus, somnium illud *Gadibus* *questor* vidit. à quo quamquam in eo dissentit *Plutarch.* quod illa nocte que *Rubiconis* transitum antecessit visum narrat, relinquitur tamen extra urbem euenisse. quin & postea, cum deincto *Afranio* *Gades* inisset, *Gaditanos* ciuitate Romana donauit, memor somnii quod *questori* illic antè contigerat. *Dio* lib. XL I. Scribo igitur, ut in duobus vetustis codicibus, occasiones in vrbe. Etiam confusum. sensus enim, eodem eum tempore & somnio & *Alexandri* exemplo monitum, petita missione, ad urbem properasse.

VIII. COLONIAS LATINAS. *Coloniis*, vel pro ciuium meritis, vel pro S. P. Q. R. liberalitate, alia aliis iura dabantur. summum beneficium erat ciuitas Romana, secundo loco *Latinitas*, tertio ius *Italiae* censebatur. ut nimirum & *liberti* nunc ciues Romani, nunc *Latini*, nunc *dedititij* dicebantur. De *Colonijs*, *Augusto* cap. XLVII: de *libertis* eodè *Aug.* cap. XL, & *Claudio* cap. XIX, non nihil annotauimus. Atque hinc bellum Sociale exortum, quod *M. Linius Drusus* *Tr. pl.* promissam *Latinis* ciuitatem prestare non potuit, A. V. DCLXII. Quod autè de *conscriptis* in *Ciliciam* legionibus addit *Suet.* argumento est *Cesarem* à *questura* tunc redyisse cum bello *Piratico* aduersus *Cilicas* itum est, A. V. DCXXCIII.

IX. P. SVLLA ET P. AVTRONIO. *P. Cornelius Sulla* & *P. Autronius Patus*, *COSS.* designati, damnati-que de ambitu, non inierunt magistratum. Non malè igitur *Pulmannus*. quia tamen libri omnes *Lucium* vocant, non *P. Autronium*: *Suetonij* equidem errorem fateri esset satius quam in tanto librorum consensu quicquam immutare.

tere. Vide Fastos A. V. DCXXCVIII. Suetonium fortassis sefellit, quod in Fastis An. V. DCCXXIII, L. Antonij qui ex Africa triumphavit, nomen legerat.

TANVSIVS GEMINVS. *Libri veteres Tamisius, vnus etiam pronomē addit L. Annales Tannusij commemorat Seneca epist. XCIII, Vitam hominis sapiētis breuem, libro qui paucorum versuum sit sed laudandus atque utilis comparans: longam verò hominis insipientis, Tannusij annalibus, prolixis nimirum sed insulsis, qui idcirco hominum elegantiorum ioco (vt & Volusi annales apud Catullum) cacata charta vocabantur. Verba Seneca in lib. M. S. qui Leodij seruat ad Diui Iacobi sic habent, & paucorum versuum liber est, & quidem laudandus atque utilis. Annales Tannusij scis quàm non decorosi sint, & quid vocentur. hæc est vita quorundam longa, &, quod Tannusij sequitur annales. subicit Catulli verba cacata charta.*

CICERO IN QVADAM AD AXIVM EP. *Vulgati codices ad Atticum legunt. Et fieri quidem potuit vt id ad Atticum potius, quàm quemuis alium, Cicero scripserit: sed cum libri omnes M. S. vel Auxium habeant, vel Axium, atque Axij tunc celebris & Varro & Cicero meminerint, nec sit verisimile librarios in Attici nomine erraturos, non dubitavi quin, Turnebum auctorem secutus, Axium & ipse reciperem, aut Axium potius. sic enim in veteri nummo L. AXSIVS NASO.*

DIEM CÆDI DEST. NON OBIISSE. *Liber optimus adisse: alter quoque minimè malus diem cædi non adisse. sine verbo destinatum. quod monuisse satis est. malim tamen diem cædis. vt obire diem auctioris, obire diem ediæti, apud Cic.*

M. ACTORIVS NASO. *Sic lib. omnes, vel Auctorius. Naso autem, vt in nummo veteri Axiorum, sic*

apud Cic. ep. fam. Oraciliorum quoq₃, & ad Q. fratrem Octavianorum cognomē est. De Actorius nihil nunc occurrit.

CVM CN. PISONE. Historia ex Sallustij Catilina omnibus obuia. adde Cic. pro P. Sulla, & Pedianum Orat. in Toga Candida. Quanquam autem Pisonis coniuratio in eundem annum incidit cum ea de qua paulo ante, ob Crassi tamen & Sulla pœnitentiam, perseverante cum Autronio Pione, diuersa videri poterant. quod Suetonius indicat.

PER LAMBRANOS. Libri plures Ambranos, aut Ambrones. Et Ambrones quidem Gallie populi: quorum nomen, si Festo credimus, etiam in proverbum abiit. De Ambranis verò nihil memini me legisse. Plinij enim locus quem Beroaldus citat, de Ambianis, non de Ambranis loquitur. & alioqui remotiores ij erant quam ut conuerationi huic seruire possent. quare nihil muto, ut Lambri accolas intelligamus. Nam & hi trans Padum sunt sollicitati, ut credo, à Cesare ab Hispania redeunte, ut cap. proximo: & ab eodem adintri, cum Cn. Pisonem repetundarum iudicio, ob Transpadani cuiusdam supplicium iniustum, impugnavit. meminit eius Sall. Catilina.

X. PARS APPARATVS. Sensus est, id quod forum & comitium non ceperat, Casarem in porticibus ad id constructis populo proposuisse.

SEPARATIM. Nempe munere patris funebri, cum omni apparatu arena argenteo usus est. feræq₃ argenteis vasis incesse tunc primum vise. Sic Plin. lib. xxxiii. c. iiii. in Cesaris adilitate id factum memorans. vasa autem accipio que irritandis bestiis prouoluebantur.

TANTVM CASTORIS. Sic Linius lib. ii, Castoris edes eodem anno Idibus Quinctilibus dedicata est. Idem alibi templum vocat, ut nunc adem, nunc templum Castoris, interdum verò Castoris & Pollucis etiam Cicero: Plin.

*Plin. lib. x. cap. XLIII, & l. XXXIII. cap. VI. ad em
Castorum: Pollucis verò & Castoris Sueton. Tib. cap. xx.
De vulgi ergo appellatione hîc accipiendum est, quod Bi-
buli verbis narrat Sueton. Auctores verò non vno semper
more loquuntur.*

HABERE ROMÆ. Exemplar Tornacense non ha-
bet dictionem Romæ. quam tamen seruo. non enim idem
alibi quod Romæ periculum suberat.

REGEM SVVM. Fuit is Ptolemæus Cleopatra pa- XI.
ter, multis tandem post annis, annitente Pompeio, à Ga-
binio contra auctoritatem pop. Rom. ac Senatus in regnum
restitutus. qua de re plenissimè inter alios Dio, lib. XXXIX.

TROPHÆA C. MARI. Ea iure neq, Sulla deij-
cere potuit, cùm semel dedicata moueri nefas esset: neque
Cæsar restituere. nam ne vetustate quidem consumpta re-
ficiabantur. Plut. probl. XX XVI, & Dio lib. XLII, de
Pharnace iam deuictò loquens iis verbis, Cum eo in lo-
co trophæum Mithridates de Triario statuisset, quia id
consecratum belli Deis euertere fas non erat, Cæsar de
Pharnace suum opposuit: atque ita Mithridatis obscu-
rauit. Memorabile autem ob id Cæsaris facinus tunc Ca-
tuli dictū fuit, eum iam non cuniculis, sed machinis Rem-
pub. oppugnare. auctor Plut.

**IN EXERCENDA DE SICARIIS QVÆ-
STIONE.** id uti de pretore dictum intelligo. Praetores e-
nim iudicia exercebant. Suetonius, hæc & qua proximo
capite sequuntur, vt ex eodem fonte Mariana scilicet
factionis studio manantia, simul coniungit: non quòd eo-
dem tempore contigerint.

OB RELATA CIV. ROM. CAPITA. In vno
cod. erasa fuit dictio relata. & sanè qui occidendi hominis
causa pecuniam acceperit, vt qui telum gèstet aut vene-
num cõparet, etiamsi non occiderit, lege Cornelia tenetur.

in eo autem arguitur Caesar quod, acta Sulla SC. confirmata, hunc in modum rescindendo, remp. turbauerit: non quin illi sicarij fuerint, siue occiderint siue non, cum pecuniam eos ob id accepisse constaret.

XII. QVI C. RABIRIO. Is T. Labienus fuit, Cicerone & Hortensio reum defendentibus. extat Ciceronis oratio. & rem omnem eleganter narrat Dio, lib. xxxvii.

QVO PRÆCIPVE ADIVTORE. Duo cod. auctore. Verum auctor ipse Senatus fuit, & vniuersa nobilitas: adiutor Rabirius, cuius etiam manu occisus ferebatur Saturninus Tr. pl. quem, ut sacrosanctum, violare nefas erat. ideo perduellionis causam dixit Rabirius. quo crimine tenetur, ut inquit Ulpianus, is qui hostili animo aduersus rempub. aut principem quid fecerit. l. vlt. ad leg. Jul. maiestatis. ut fortassis auctore legendum sit.

ALIQVOT ANTE ANNOS. annos xxxvi Dio enumerat. Cicero in Pisonem xl, iis verbis, Ego in C. Rabirio, perduellionis reo, xl annis ante me cos. interpositam Senatus auctoritatem sustinui cōtra inuidiam, atque defendi. Dionis enumeratio Fastis consentit: Cicero cum parum abesset, cause seruiens & rem extollens, xl annorum, cuius temporis longissima prescriptio est, numerum adimpleuit.

SORTE IVDIX IN REVM DVCTVS. Prætor quaestionibus & publicis iudiciis præerat, iudicesq. cogebat ac sortiebatur. Rabirij ergo iudicium Caesaris præturam antecessit. neque enim iudex duci sorte, & esse prætor potuit. Catilina verò coniuratio extremo Ciceronis consulatione detecta fuit. & tunc quidem prætor declaratus erat Caesar: sed nondum inierat magistratum, ut cap. xv.

XIII. PROVINCIAE SPE. Redit ad id quod ante de Aegypto dixit.

MATRI OSCVLANTI. Tib. cap. xxxiiii. Quotidiana

tidiana oscula prohibuit edicto.

DVOS COMPETITORES. *Q. Lutatium Catulum, & P. Servilium Isauricum Plut. Dio plures adhuc alios petuisse refert.*

ÆTATE AC DIGNITATE. *Melius quatuor libri ms. & ætate & dignitate. Cicero in Verr. P. Servilius & Q. Catulus tantis rebus gestis sunt, ut in clarissimorum hominum numero reponantur. De Catulo, quod huc propius spectat, sic etiã Sall. Ex petitione Pontificatus odio incensus, quod extrema ætate, maximis honoribus usus, ab adolescentulo Cæsare victus discesserat. Catuli, ut videtur, verbis adolescentulum vocans eum qui mox prætor factus est. & alioqui vetusta consuetudine Romani ad annum XLVI. Iuniores: supraq; eum annum Seniores appellabantur. Gellius x. cap. XXVIII.*

CICERONIS CONSVLIS FRATRE. *Liber optimus Cicerone consulis fratre. Quod sanè elegantius est.* XIII.

VT SEDENTEM. *Plutarchus egredienti iam curiã hanc vim factam dicit, Curione obiecta toga eum protegente.*

IN RELIQVVM ANNI TEMPVS. *Hæc extremo Ciceronis anno acta fuere. Cæsar sequentibus Consulibus præturam gessit.*

DE REFECTIONE CAPIT. *De edificatione Capitolij, & varia eius fortuna Plut. in vita Poplicola & Tacitus lib. III. histor. quod vero propius ad hunc locũ spectat, auctor est Dio lib. XLIII. inter alios decretos Cæsari post victoriam honores, hunc quoque additum ut nomen ipsius deleto Catuli nomine Capitolio inscriberetur, perinde scilicet ac si ipse id perfecisset, de cuius perfectione Catulum ad disquisitionem populi vocauerat, verum id secutum non fuisse Tacitus quo supra citauimus loco ostendit. adde si placet Val. Max. lib. VI. cap. IX.* XV.

CONSULVM OFFICIO. *Consulum officium vocat, quod Consulibus quo die inibant magistratum ab amicis præstabatur. notandumq̄, ex hoc loco primum præture Caesaris diem eundem fuisse quo etiam noui COSS. deducebantur, kal. Ian.*

FREQVENTES OBSTINATOSQVE. *Liber opt. qui fuit olim ꝑ. Baptista Paneti Ferrariensis, frequētes destinatos, sine coniunctionis particula. quam lectionem veram puto. Cat. Epigr. At tu Catulle destinatus obdura. pro certius obfirmatusq̄.*

XVI.

CÆCILIO METELLO TR. PL. *Is etiam Nepotis cognomen, quod Valerio teste à moribus ductum est, habuit. homo lenissimus. de cuius seditioso tribunatu prolixè Plut. Catone Vticensi, & Dio lib. xxxvii. infra cap. lv.*

OB EVDDEM COETVM. *Peculiare apud auctores de seditione verbum. Sic infra cap. xli. ac ne qui noui cætus. Liu. Cætus nocturni plebis suspecti patribus. Sen. iiii. declam. Qui cætum fecerit capitale sit. Marciannus I. C. L. V. ad leg. Juliam de vi publica. Qui cætu, concursu, turba, seditione, incendium fecerit.*

XVII.

INTER SOC. CAT. NOMINATVS. *Sic Cal. cap. xxvi. Quæstorem suum, in coniuratione nominatum, flagellavit. ꝑ. Consulti nostri, ubi de criminibus agitur, nominatos dicunt eos qui rei facti postulatique sunt. L. i. de questionibus. L. vi. de interdictis & releg. L. ii. de bonis eorum qui sib. mor. consc. eadem scilicet ratione qua appellare interdum pro accusare, sen in iudicium vocare, accipitur.*

APVD NOVIVM QUÆSTOREM. *Turnebus, lib. ii. Aduers. cap. xxvii. quæstorem accipit pro eo qui iudicium publicum exercet, & quæstor sapius dicitur. verum, cum de iudicio tantum hic agatur, ego huic Nonio*
tunc

tunc quaestori urbano à Senatu extra ordinem mandatum puto, vt Vettium iudicium profitentem audiret. Nam alioqui, si lege quaestioni Nonius praerat, pratorum fuisse necesse est. prator enim, vt supra monuimus, iudicia exercebat, & tum quaestor dicebatur. pratorum autem non fuisse Nonium ostendit id quod sequitur, ideo videlicet coniectum fuisse in carcerem quod compelliari apud se maiorem potestatem passus esset, pratorum scilicet Casarem ipse quaestor tantum. Quae de re Gellius lib. XIII. cap. XII. & sequenti. Liber vnus habet Nonius, vt in veteri numismate SEX. NONIVS SVFENAS, & Suetonius Aug. cap. XLIII. Nonius Asprenas. Sed & Nouij Romani sunt. Horat. lib. I. Sat. VI. At Nouius collega gradu post me sedet vno. quo tamen sermone etiam Nonios commemorat.

AL. VETTIO INDICE. Rectè sic Pulmannus, cum antea Vectio legeretur. Dio & App. nomē seruant, & exemplar vnum ex nostris Vettio habet. Vettius ergo, vnde cognomen Vettienus, scribendum est, etiam apud Cicerone; maxime ad Att. lib. II. epist. penult. & oratione in Vatiniū. Extant, praeter lapides, etiam nummi veteres: in quibus cum T. VETTIVS IVDIX legamus, quidam vir doctus hoc loco non Vettio indice sed Iudice, vt cognomen sit, scribi voluit. à quo dissentio. non quin Iudex cognomen ei fuerit, quamquam Salassus quoque vocari potuit, vt ille Vettius de quo Valerius lib. IX. cap. XI. sed neque Suetonius tot nominibus vti consuevit, & indicem vocat ipse Cicero ad Att. Vettius ille ille noster index. Iusto autē Lipsio libentius assentior, qui hunc ipsum Vettium proscindi putat à Catullo nobili illo epigrammate, In te si in quemquam dici pote putide Vetti. De Q. Curio autem altero indice idem Cicero non vno in loco, & Sallust. Catil. & Plut. Cicerone.

**PIGNORIBVS CAPTIS ET DIREPTA
SVPPELL.** *Id ita intelligo, vt cum multa nomine ob fal-
sum indicium pignora caperentur, in turba, quemadmo-
dum fieri consuevit, supellex tota direpta sit. Coërcitionis
enim genus erat pignoris capio, Gell. lib. VII. cap. X. quia
Senatores etiam in Senatum venire, & rogati sententiam
dicere cogebantur. Cic. Phil. III. aut aliam quoque ob cau-
sam coërcerentur. Sic enim & lib. III. de Oratore, Craf-
sum in Senatu Philippus consul se laceffentem pignoribus
captis instituit coërcere. Dio Vettium hunc equitem facit.*

MALE MVLTATVM. *Sunt qui malè mulcatum
legant. Et mulcare quidem elegans & antiquum verbum
est; verū hoc loco multatum magis placet: loquitur enim de
multa Vettio illata, & quidem minus duriter. Alioqui
mulcatum malletm vt in Terentij Eunucho malè mulca-
bo ipsam. & iterum in Adelphis. neque id vno Ciceronis
loco & P. Victorius annotauit, & ego quoque ex vetustis
cod. deprehendi.*

EODEM NOVIVM. *Codex Ferrariensis eodem
modo. vt multatum quoque intelligas.*

VIII. PROVINCIAE ORDINARENTVR. *Facta
prouinciarum sortitione, antequam proficiscerentur qui
sortiti fuerant, solebat Senatus pro cuiusque prouincia ra-
tione modum formamq; prescribere qua administraren-
tur: solebat etiam ea decernere qua proficiscentibus neces-
saria videbantur. ea cum fierent, ornari (verbo ab anti-
quis saepe ad id vsurpato) prouincia, ornari etiam praetores
ipsi proconsulesq; dicebantur, minus futuri graues, si sum-
ptu publico mitterentur. Cic. lib. II. ad Q. fratrem, re-
ferebatur de prouinciis quaestorum, & de ornandis pre-
toribus. Idem ad Atticum lib. III. epist. XXI III. Cum
scripsissetis consulares prouincias ornatas esse: & paulo
post, de consulibus ornandis: & pro lege Manilia, orna-
tae pro-*

tae provinciae lege curiata. *Iterum* II. in *Rullum*, loquens de *xviris* quos *Rullus* agris *diuidendis* institueret volebat, ornat eos apparitoribus, scribis, librariis, praconibus, architectis, praeterea mulis, tabernaculis, canteriis, suppellectili sumptum haurit ex aëario. *Suetonius* ergo, nisi mendum subest, ordinare dixit provinciam, pro ornare. non improprie quidem: ut ordinare litem, causam, iudicium, testamentum, codicillum, apud *L. C.* aliosque auctores passim reperias; ordinare etiam res publicas apud *Horat.* lib. II. ode I. sed veteres, ut antè dixi, ornandi vocabulo utebantur. Nam ordinare non tam instruere est, quam componere atque dirigere. quo sensu ordinare provinciam dixit *Suetonius Galba*, cap. VII. ordinare arbusta *Horat.* lib. III. od. I. vide *Aug.* cap. XXXVI. & *Tito* cap. IX.

EDITIS IAM COMITIIS. *Quid hic sit edere comitia non equidem intelligo. Codex Louaniensis habet edictis. quod sequor. sic Senatus edictus cap. LXXX. ipse Cic. ad Q. fratrem lib. II. Comitiae sine mora futura videntur, edicta sunt ad XI. kal. Febr. edicere diem, edicere institium.*

NISI PRIVATVS INTROISSET VRBEM. *Oportebat, inquit Plut. triumphum petentes extra urbem manere: consulatum verò praesentes petere.*

CONSVLATVS COMP. *Dictio consulatus non est in lib. vno ms. apposita haud dubie ab eo qui Suetonium in capita diuisit.* XIX.

CONSVL CREATVS EST. *Tres libri creatur: vnus creatus sine est.*

OPERA OPTIMATIBVS DATA. *Duo libri ab Opt. non placet peculiare enim est Suetonio ut haec sine prepositione enunciet: ut supra cap. XVI. administratione seip. summouerentur. & infra cap. XX. maioribus con-*

seruatum seu consecratū, pro à maioribus: & saepe alibi.
 SILVÆ CALLES QVE. Rectè Turnebus de ad-
 ministracione callium siluarumq₃, que futuris COSS. per
 Senatum decreta erat, hunc locum intelligit, ad huiusmo-
 di enim prouincias cum nullis opus esset copiis, minus erat
 à Casare metuendum. sic aquaria, sic Ostiensis prouincia,
 Orat. in Vatin. & pro Murena: quæstor quoque Ostien-
 sis, Orat. pro Sextio. Sed & Varro lib. II. de re rustica cap.
 x. Neque senes neque pueri callium difficultatem ac
 montium arduitatem atque asperitatem facilè ferunt,
 quod patiendum illis qui greges sequuntur, præsertim
 armentitios ac caprinos, quibus rupes ac siluæ ad pabu-
 landum cordi. Malè igitur qui collium ibi, pro callium
 legunt. nam & Isidorus lib. xv. cap. xvi. Callis, inquit,
 est iter pecudum inter montes, angustum & tritum: à
 callo pedum vocatum, siue callo pecudū perduratum.
 Adde locum Suet. Claud. cap. xxiii. quem restituimus.

OFFENSVM PATRIBVS. Aut hic quoq₃ deest
 prepositio à, ut proximo cap. aut offensum pro iratum di-
 xit. quod verius est. ut Tib. cap. xiii. Is fortè tūc M. Lol-
 lio offensior. & Ner. c. i. Pontificibus offensior. Cic. pro
 Cluentio, quem sibi offensiosem sciebat: & saepe alibi.

CUNCTATIVS. Optimi quique libri contatius:
 alij cunctatius.

xx. PVBLCARENTVR. Id Augustus postea vetuit,
 inf. cap. xxxvi. ne publicarentur scilicet: non etiam ne con-
 ficerentur. hinc toties mētio actorum Senatus. quin & cer-
 tum erat quorundam officiū curādi acta Senatus Spartia.
 Hadr. Post quæsturam acta Senatus curauit.

QVO MENSE FASCES. Vide Gelliū lib. II. c. xv.

PER EDICTA OBVNCIARET. Hac illa
 Bibuli edicta, de quibus supra cap. ix. infra cap. xlix. Ci-
 cero ad Att. lib. II. ep. xxi. & alibi saepe. Auctor etiam est

Dia

Dio Bibulum, vi pulsum ab administratione reipub. ferias edixisse in reliquam anni partem, quibus nempe nihil agere de repub. liceret: ac quotiescunque aliquid moliretur Cæsar, obnunciassse per lictorem esse ferias. Vide Dion. initio lib. xxxviii.

TESTANDI GRATIA SIGNARENT. *Ex hoc Suetonij loco colligimus eos qui testimonium dicebant, testationem illam, vt Quinctilianus, seu testificationem, vt Cicero loquitur, scripto redactam cum signarent, annuū etiam diemq; sua manu apponere solere.*

BIS EVNDEM PROponentes NOMINE ATQVE COGNOMINE. *Hæc verba damnare quidem nolui, sed non difficulter quis mihi persuaferit adulterina esse.*

NON BIBVLO QVICQVAM. *Codex Ferrar. quiddam, haud dubiè melius.*

CAMPVM STELLATEM MAIORIBVS CONSECRATVM. *Id est maiorum opinione sacrum. sic enim Turnebus exponit lib. Aduers. III. cap. xxii. addens ignoratum id à Cicerone (qui alioqui Orationibus suis contra Rullum non siluisset) Suetonium è reconditis annalibus eruisse. Ego non facile crediderim Tranquillum nostrum sciuisse aliquid quod Ciceronem fugerit, ea præsertim de re quam summus ille orator & in Senatu & apud populum tractandam sumpsit. quare vel conseruatum legendum est: vel dicendum potius id quod de eius agri consecratione scripsisse potuit Cicero, cum multa in orationibus illis desiderentur, nobis periisse. Legem sanè à L. Papirio Trib. pl. in Oratione pro domo latam commemorat, quæ vetabat iniussu plebis ad eam terram agros consecrare. Porro vt hic capum Stellatem, sic campum Martium exactis Tarquinis, & deletæ olim Carthaginis solum apud alios consecratum legimus. Notandum autem*

est & Suet. & Lin. & sapissime Ciceronem, tanquam peculiari nomine, Campum Stellatam vocare certam agri Campani partem: uti & Silius Italicus lib. IX. Stellatęque docent campos. cum tamen campus, si quis recte auctores obseruet, maius aliquod spatium comprehendat; ut ager potius pars campi sit: sic enim Virgil. libro III. Georg. Si pinguis agros metabere campi. Sed hoc verum est, cum agrum pro ruris certa parte quam quis colat accipimus. non cum cuiusq; oppidi fines ac territorium significat. Cicero sanę II. in Rullum agri nomen vtrique accommodat, cum inquit, Ager Campanus ac Stellatis.

EXTRA SORTEM AC XX. MILLIBVS CIVIVM. Sic omnes libri, vno dempto, in quo abest particula ac. quam lecturam recipio. Viginti enim hominum millia, si Appiano credimus, conuenerant, tribus pluribusve liberis alimenta poscentium. Inter eos ergo agri diuisi sunt. Atqui si coniunctionem retinemus, sensus erit, etiam aliis extra sortem partes aliquas attributas fuisse. extra sortem verò sic intelligo, ut, non sorte ducta, sed XX. virorum arbitrio, diuisio fieret.

LICITARENTVR. Libri duo licerentur. Paulus I. C. l. IX. de public. & vectig. Locatio vectigalium quę calor licitantis vltra modum solitę conductionis inflauit. Idem l. XXIX. fam. ercisc. Si obiciatur creditori quod animosę licitus est.

M. CATONEM. Vide Gellium lib. IIII. cap. X. Nobilis autem tunc illa audita M. Petreij, Catonem ę curia in carcerem sequentis, vox obiurgatus enim a Cesare quod nondum dimisso Senatu, discederet; mallem, inquit, cum Catone esse in carcere, quam hic cum Cesare. Dio initio lib. XXXVIII. vbi plenissimę de hac lege Agraria.

ACCIDERET. *Liber Ferrariensis accederet. & mox pro eodem die, eo denique die. Nota historia ex Oratione pro domo. adde Dionem. transduxit etiam pro traduxit, habent duo optimi codices.*

INDUCTVM PRÆMIIS. *Indicem hunc L. Vettium vocant Dio & Appianus: Interpretes Vectium, male: quod supra monuimus. Quamquam dubitari posset an idem iste Vettius fuerit, qui & coniurationis Catilinae index. neque enim Caesar homini à se male multato tantam rem credidisset: & illum priorem equitem alicubi vocat Dio; hunc verò plebeium Appianus. vt tamen eundem credam non solum nominis ratio me inducit, sed & Ciceronis ad Atticum verba lib. II. ep. XXI III. Vettius ille, ille noster index: id est, quo antea vsi sumus. Poterat autem homo sceleratus hoc officio placare Casarem. Greci non satis consentiunt hic cum Suetonio. Vide Orat. in Vatinium.*

SED VNO ATQVE ALTERO. *Mallet abesse dictionem Sed: turbat enim sensum orationis, aliàs ob tot periodos satis difficilem.*

SERVILIO CÆPIONE. *Cui Pompeij filiam XXI. spondit, pactam antea Fausto Sulle filio: nequicquam vociferante Catone nuptiarum lenociniis prodi remp. Vide Plutar. si lubet, & Dionem, & mox c. XXVII.*

PRIMUM ROGARE SENT. *Vide Gellium lib. IIII. cap. X. & lib. XIII. cap. VII. infr. Aug. cap. XXXV. in fine.*

LEGE VATINIA. *Extra sortem scilicet XXII. & sine decreto Senatus. Idq̄, contra legem Semproniam de provinciis; qua inter alia cauebatur vt quotannis provincie decernerentur. Ciccr. ad Lentulum epist. VII.*

& Orat. pro Balbo : pro domo sua : & de prouinciis Consul.

VLLI FEMINÆ FORE. *Cæsare iactante insultaturū se omnium capitibus, alter, quisquis ille fuit, ad obscenum sensum trahens, negabat facile hoc vlli feminae fore, impudicitiam ei exprobrans, ob ea quæ de Nicomede vulgo ferebantur: at Cæsar, de imperio se locutum ostendens, Semiramidis & Amazonum exemplo eum refellit. Inf. Tib. cap. XLV. feminarum & quidem illustriū capitibus quantoperè solitus sit illudere, quæ loquendi ratio me adducit, vt obsceni aliquid subesse putem. offensi enim iis quos contemnebant, cōtumelia causa, tale aliquid minabantur vt Catullus non semel Epigram. neque aliter intelligi poterit Senecæ locus, de fœdissimo Man. Scauri conuicio lib. de benef. IIII. cap. XXXI.*

IN ASSYRIA. *Vaticanus & Tornacensis, in Suria.*

XXIII.

C. MEMMIO L. QVE DOM. PRÆT. *De Domitio sic Suetonius Ner. cap. II. Prætor Cæsarem abeuntem consulatu, quem aduersus leges auspiciaq; gessisse existimabatur, ad disquisitionem Senatus vocauit. Ad disquisitionem Senatus dixit, vt supra cap. XV. ad disquisitionem populi: hic cognitionem vocat. de C. Memmio inf. cap. XLIX. & LXXIII.*

IN PRÆIUDICIUM. *Questore enim damnato, de Cæsare idē sperari poterat, ob parem vtriusq; causam. præiudicium enim vocabant, quod veluti exemplum esset, ad quod causa subsequens decideretur.*

ALIQVOT CRIMINIBVS ARREPTVS. *Tornac. aliquot de criminibus. Sic Cicero pro Cluentio, arrepti subito ad quæstionem : & pro Milone, arreptus in quæstionem. Verbum elegans & quod aueritatē accusatoris exprimit.*

IN MAGNO NEGOTIO HABVIT OBLIGARE. *Pro magnum negotium habuit in obligandis: vt negotium habere in re aliqua. Cic. fam. lib. V. ep. XIII. nisi in magno negotio habere interpretemur, magni negotij loco habere; vt Virgil. V. Aeneid. in magno munere Cisseus ferre sui dederat monumentum & pignus amoris.*

E COMPETITORIBVS. *Libri ms. quatuor petitoribus habent, Horatius lib. III. Ode 1. Hic generosior descendat in campum petitor, Moribus hic meliorque fama. I. C. & Ciceroni petitor actorem significat, & opponitur reo. at veteres pro candidatis vsos fuisse Scipionis Æmiliani apud Macrobius verba ostendunt: Ductus sum in ludum saltatoriū, plus Medius fidius in eo ludo vidi pueris, virginibusq; quingentis. In his vnū, quo me maximè reip. misertum est puerum bullatum petitoris filium, id est, Candidati, vt exponit ipse Macrobius lib. III. Sat. c. XIII.*

QVI SIBI PEPIGISSENT. *Vat. & Torn. recepissent. rectè. verbum elegans, & quod plus quàm promittere significet aut spondere. exempla apud Cic. passim obuia. Dictio autem sibi Cæsarem notat; vt Cic. id tu mihi recepisti.*

SYNGRAPHAM. *Torn. syngraphum, vt chirographum sup. cap. XVII. Cicero semper syngrapham vocat.*

VRBEM PROV. SVÆ LVCAM. *Ergo Lucam Gallie Cisalpinæ attribuit Suetonius: Plinius Etruria. Vide Strabonem.* XXIII.

PERFECITQVE VTRVMQVE ET VT IN QVINQ. *Cum animaduertissem verba illa non suo loco esse posita, exemplar Vaticanum postea me confirmavit, quod ita habet, vt detrud. DOM. causa conf. alt. pet. & vt in quinquennium imper. propagaretur, perfecitque*

VRVM-

utrumque. *Que verborum transpositio si cui fortè minus placet, is sic legat: Perfecitque utramque: etiam ut in quinq. Sicut autem antea lege Vatinia tribunitia, sic deinde lege Trebonia Gallie Casari in alterum quinquennium confirmata, Pompeio & Crasso iterum COS. A. U. D. C. XCVIII. repulsam tunc ferente Domitio.*

ALIAS PVBLICO. *Hæ dictiones absunt à Vaticano, & rectè, mea quidem sententia. Cic. ad Lentulum epist. VII. Stipendium Casari decretum, & ne lege Sempronia succederetur facile perfectum est. de secundo autem ibi quinquennio loquitur, & stipendium pro legionibus antè acceptis intelligo. nam si non concessæ fuissent, Cicero id non tacuisset.*

VOCABVLO QVOQVE GALLICO ALAUDA. *Plin. lib. XI. cap. XXXVII. auiculam Alaudam legioni quoque nomen Gallicum dedisse scribit, non rectè si enim nomen auiculae legioni datum, quomodo Gallicum? nam & ante Casarem id apud Romanos, ut puto, auiculae nomen fuit. Ioannes Goropius Becanus, in libris Originum, legionem ab eo Gallicè vocatam existimat, quòd tota constaret ex veteranis militibus. que sanè etymologia à peritis nostri idiomatis probabitur: tanto magis quòd milites ipsos, postea ciuitate donatos, Cicero in Philippicis non semel Alaudas vocat.*

AC NONNVLII. *Ipsè Cato. auctor Plut. Ac verò particula abest à Cod. Ferrariensi.*

XXV. A SALTU PYRENÆO. *Sic Casar lib. I. de bello civili, Saltus Pyrenæos occupari iubet: & Saltus Graius, pro Alpes Graix apud Liniu. Proprium epitheton attribuit Cat. hymno in Dianam. Saltuumque reconditorum. Virgilius quoque, cum Saltus ac Iustra ferarum dixit II. Georg. remotiores siluas significat.*

BIS ET TRICIES. *Liber vnus* bistrices, mendosè: uti & apud *Entropium* lib. VI. circuitu patet ad bis trices centena millia passuum: cùm lib. MS. habeant ad bis & trices centum millia passum. *Locius autem ille Entropij ad verbum pene è Suetonio desumptus est.*

STIPENDII NOMEN. *Liber vnus*, stipendij nomina. *Vaticanus* sic, Eiq̄ue cccc. in singulos annos stipendij nomine impos. *Optimè Entropius*, Galliaë autem tributi nomine annum imperavit sestertium quadringentis. sic enim in meo cod. lego igitur, ei q̄; cccc. HS. in l. a. st. nomine impos.

AGRESSVS ET BRIT. *Libri tres* Aggressus est & Brit.

IN GERMANORVM FINIB. *De eadem re* cap. LVIII. obsessioe castrorum in Germania nunciata. Porro cùm hæc apud *Eburones* contigerint, ut ipse *Cæsar* scribit, sequitur eos in Germania fuisse. qua de re aliàs latius.

ARVNCVLEIO. *Meliores Cod.* Aurunculeio. ut *Auruncos* sæpius quidem, sed & *Aruncos* scriptum reperias. vnde, ut puto, familie nomen.

NEPTEM. *Vat.* nepotem, quod sanè miror. *Iulia* enim *Pompeij* coniunx filiolarum enixa diem obiit. *Dio* extremo lib. XXXIX. & alij. XXVI.

INTERIMQVE CONSTERNATA. *Duo cod.* Inter quæ const. haud dubiè melius.

ABSENTI SIBI ET QV. *Tres lib.* Absenti sibi quandocunq̄. Placet.

SUPER HS. MILLIES. *Millies* HS. si *Budeo* credimus, vicies quinquies cetera millia coronatorum efficiet, qua summa deterritus *Egnatius* mille sestertia legendum putat: apud *Plinium* verò lib. XXXVI. cap. XV. eadem de re loquentem,

tem, sestertia MCC. Glareanus autem millies HS. retinet, & apud Plin. Millies ducenties legi debere contendit: vt ducenties sit quod Sueton. ait super millies HS. Budaë quoque, insolens summa visa fuit. Verum si Caesar pane priuatus adhuc, cum ex prætura in Hispaniam proficisceretur, bis millies quingenties, teste Appiano, sibi opus esse dixit vt nihil haberet, (quia tantundem debebat) nihil sanè de hac profusione & area pretio mirandum est. nam si P. Clodius, quem Milo occidit, domo centies & quadragies octies empta habitauit, vt auctor loco iam citato est Plinius, facile fieri potuit vt area toti foro struendo millies abstulerit. cum verisimile sit, in tanta urbis frequentia, locum eum ante emptionem vacuum non fuisse.

QVOD ANTE EVM NEMO FECIT. De le dictionem fecit, vt in duobus MS. & ita intellige, vt in filia defunctæ memoriæ nemo id ante fecerit, quod tunc Cæsar, & quidem, vt arbitror, in gratiam populi, qui inuitis etiam Tribunis Iuliam in Campo Martio sepeliri voluit. auctor Plut.

GLADIATORES NOTOS. Huius loci sententia est, Cæsarem, quo munus suum gladiatorum magnificentius ederet, mandasse vt nobiles gladiatores, in festis spectatōribus, & proinde magno discrimine ne occidi inberentur dimicantes, vi raperentur ac sibi reseruantur. quod melius intelliget, qui meminerit prouerby, quo pollicem premere dicimur cum fauemus: contra vertere cum non fauimus. Plin. lib. XVIII. cap. III. ab arena enim ductam est, quod eo populi signo gladiatores aut perirent, aut seruarentur. Qua de re ad Horat. epist. I. ad Lollium, fautor vtroque tuum laudabit pollice ludum: & ad Iuuenal. Sat. III. verso pollice vulgi Quemlibet occidunt populariter. Inf. Claud. cap. XXXIII. quocumque gladiatorio munere vel suo vel alieno etiam forte prolapsos, iugulari

lari iubebat, maximè retiarios. *Adde locum Suet. Ner. cap. IIII. & XII.*

NEQVE IN LVDO. Ludus gladiatorius, *inquit Isidorus etymolo. lib. XVIII. ca. LII. inde dictus est quòd in eo iuuenes vsum armorum condiscant: & modo inter se aut gladiis aut pugnis certantes, modò contra bestias incedentes, subeant ferale certamen. Hinc ludus magnus, & ludus matutinus, apud Victorem, & Sex. Rufum de region. vrb. marmora quoque vetusta Hilarum ludi magni, & Eutychem ludi matutini medicos commemorant. ludus item Aemilius apud Horat. de arte. ludus C. Aurelij Scauri apud Valerium Maximum libro II. cap. III. ludus Venatorius apud Vlpianum l. VIII. de pœnis, idem, ni fallor, qui bestiariorũ apud Senecam epist. LXXI. Hinc denique genus pœne in ludum damnari, Plin. epist. ad Traianum lib. x. Quidam vel in opus damnati, vel in ludum: & quòd ludo Christiani adiudicari vetantur, l. VIII. de pœnis, Cod. Theodosij. Infrà cap. xxx.*

LEGIONIBVS STIP. Stipendium militare dari coeptum de publico, peditibus quidem A. V. CEC. XLVII; equitibus verò triennio post, auctor est Liu. lib. IIII. sed quis stipendij modus fuerit nemo, ne Budaus quidem homo doctissimus & diligentissimus, satis explicauit. Et initio quidem perexiguum fuisse, cum re ipsa manifestum est, tum Polybius suo quoque tempore ostendit: quomodo verò excreuerit, Suetonium audiamus. Addidit, *inquit, de Domitiano loquens cap. VII. & quartum stipendium aureos ternos. Quae verba, tres aureos vnum efficere stipendium, & militem sub Domitiano quadruplex stipendium meruisse, testantur, aureos scilicet XII. aureus autem tunc valebat denarios siue drachmas XXV. quod ita esse monstrauimus Othone cap. IIII. & probat Zonaras, ex Dione vt arbitror; nã & ipse de Domitiano loquens Cum, inquit,*

mili-

militibus septuagenæ quinquæ drachmæ soluerentur, centenas dari iussit. Idq̄ cum Tacito conuenit lib. i. *Annalium*, ubi milites post excessum Augusti singulos in diem denarios per seditionem poscentes describit, cum antè non nisi xxv. denarios in mensẽ; & sic sexta parte minus, accipere consueuissent. Quod verò denis in diem assibus animam & corpus estimari ydem ibi milites conqueruntur, non de assibus quales decem denarium efficiunt intelligo: alioqui diurnum poscentes denarium non plus petissent, quàm antè acceperant: sed de assibus, ut tunc temporis in usu erant. & fortassis denarius duodecim assibus permutabatur, aut etiam pluribus, ut sub Augusto xvi. bellis nimirum civilibus exhausta repub. quod Vitruuius tradit, & totidem Fabio dictatore bello ii. Punico. de quo Plinius lib. xxxiii. cap. iii. Neque me mouet quod ibidem scribit Plinius, in militari stipendio semper denarium pro decem assibus datum. nam xxv. denarij (quod simplex in menses singulos esse stipendium diximus) cum ducetos tantum & quinquaginta asses militares efficiant, si dies xxx. mensi attribuas, non denos in diem asses sed octonos tantum & trientem reddent. at qui milites denos poscebant iustos ac legitimos, hoc est nimirum, denarios xxx. seu asses militares ccc. Atque hæc quidem satis aperta sunt. maior verò dubitatio est, cum, ut hic narrat Suetonius, legionibus Cæsar in perpetuum stipendium duplicauerit, Domitianus verò quartum addiderit, quis medio tempore tertium adiecerit, de quo nihil temere affirmauerim. nam & quod Cæsar perpetuum esse voluit, Augustus constituta à bellis civilibus Repub. haud dubiè renocauit quicquid vbiq̄ militum esset ad certam stipendiorum premiorumq̄ formulã astringens. auctor Sueton. lib. proximo c. xlix. Successores verò pro sua quisq̄ libidine iterum auxere.

XXVII.

SORORIS SVÆ NEPTEM. Sic ipse maior
auunculus

auunculus ei erat; uti & Octauio, qui postea Augustus appellatus est: cuius soror Octauia minor Aug. cap. III.

CONDITIONE EI DETVLIT. Sic Claud. cap. XXVI. nec durare valuit, quin de conditionibus continuo tractaret. Galb. cap. V. neque sollicitari vlla conditione amplius potuit. Quibus omnibus locis Suetonius conditionis vocabulo, pro coniunctione vel pactione nuptiarum sponsaliorumque, vsus est: ut & alij auctores: praecipue I. C. è quibus Caius in renunciatione nuptiarum haec verba probata esse ait, conditione tua non vtar. Sed & Festus, cōuenta, inquit, cōditio dicebatur, cū primus sermo de nuptiis, & earum conditione habebatur. Sueton. tamen, Aug. cap. LXXIX, conditiones quas per amicos cū scribit, non de nuptiis, sed de stupris intelligendus est. Vide Caium I. C. l. II. de dinortis & repudiis. sic Ter. And. Accepit conditionem, dein quastum occipit.

OMNIBVS CIRCÀ EVM. Graeca locutio. πῶς πρὸς αὐτὸν: id est, quorum familiaritate utebatur. Sic Dom. cap. IX. omnes circa se largitione profecutus.

GRATVITO AVT LEVI FENORE. Liber Tornacensis gratuitu; nequis fortè ad fenus referat. nulum enim fenus gratuitum est.

VBERRIMO CONGIARIO. Ut donatiuum, quod militi; sic Congiarium vocabant, quod populo à viris principibus, liberalitatis ergò, prestabatur. hic pro dato priuatis munere ponitur: ut Vespas. cap. XVIII: & de claris Rhetoribus cap. III. Cicer. VIII. fam. ep. st. III. Plancus magno congiario donatus à Cæsare.

M. CLAVDIVS MARCELLVS COSS. Hic, XXVIII. & Ser. Sulpicius Rufus, An. V. DCCII. ipse ob eloquentiam, alter ob inris scientiam, consules facti sunt. Dio.

DE SVMMA SE REP. Sic Cicero *summam* *reipub. gerere*, pro Plancio: et *summa reipub. praesse*, pro domo. *Virg. lib. ix.* Mene igitur focium summis adiungere rebus Nise fugis?

QUANDO NE PLEBISCITO POMPEIUS POSTEA ABROGASSET. *Tres libri*, quando nec plebiscito. *Turnebus, li. xxiiii. cap. xiiii.* ne particulam retinet: & sic distinguit, quando ne plebiscito, Pompeius postea abrogasset: hoc sensu, quando ne plebiscito (supple, absentis ratio haberetur) Pompeius postea abrogasset. Sed hac dura nimis atq; insolens interpretatio est. Ego vel reijciendam censeo particulam ne, seu nec: vel pro alterutra scribendū, ei plebiscito: quod Oberto Gifanio placere intelligo: aut, etiam retento ne; dicendum coniunctionem esse, neque dubitantem, neque interrogantem; sed confirmantem, atq; enunciantem: ut *Priscianus docet de illo Horatij loco Sat. x.* ô feri studiorum quine putetis. adde *Virg.* quiane auxilio iuuat ante leuatos. *Catul. epith.* quemne ipsa reliqui. & iterum, quine fugit. *Plebiscitum autem vocat legem, seu Vatiniam, seu Treboniam, vtramque tribuniciam, ut sup. cap. xxiiii. legem autem de prouinciis Pompeius tulit, anno urbis dccci. quo solus cos. factus est.*

CORRIGERET ERROREM. Pompeius consul legem iam tulerat. Marcello verò & Sulpicio coss. videns Marcellum acerbius agere, moderari eam contabatur: displicere quidem sibi affirmans Caesarem ante tempus imperio priuari; dans tamen operam, ut finito decennio arma deponere, & ita ad urbem redire, iuberetur. Contendebat ergo Marcellus legi locum esse; quae semel in aerarium relata, non nisi contraria lege abrogari poterat. vide *Dionem*,

C. MARCELLO QVI FRATRI PATRVE-
LI SVO MARCO. Dio C. *Marcellum ab aliis*
ἀρετῆν, ab aliis ἀδελφὸν M. Marcelli, traditum scribit.
Suetonio magis credo. C. verò Marcellus, qui An. sequēte
cū Lētulo COS. factus est, Marci frater fuit. cum tribus
igitur *Marcellis*, annis continuis tribus, *Cæsari nego-*
tium fuit.

INGENTI MERCEDE. Curionem enim ere
alieno, quod erat sexcenties HS. si Valerio credimus, lib.
IX. cap. I. liberavit: & Paulo Emilio mille & quin-
genta talenta donavit, seu, vt volunt alij, HS. trecenties
sexagies. App. & Plut.

BENEFICIUM POPVLI ADIMERE-
TVR. Liber vnus adimeret: Senatus scilicet, quem litte-
ris Cæsar deprecatus fuerat.

CVM ADVERSARIIS AVTEM PEPI-
GIT. Pepigisse eum dicit, qui non tam pactus sit, quā
pacisci voluerit. nam, vt mox sequitur, aduersarij omnia
reiecerunt. Pactum autem, vt J. C. definiunt, duorum
pluriumue in vnum placitum & consensus est.

ASINIVS POLLIO. Hunc de bello civili histo-
riam scripsisse, ostendit Horat. lib. II. od. I. Priscianus
quoque, non vno in loco, Annalium eius libros citat: vt
historiam Seneca. meminit & Sueton. inf. c. LV. Plura
ad Horat. notauimus. XXX.

HÆC VOLVERVNT. Melius libri MS. hoc vo-
luerunt: & in vno peruetusto, Cæsar condemnatus es-
sem: non, C. Cæsar. nec displicet.

EOS IN PHOENISSIS. Turnebus XXIII.
cap. XIIII. illud in Phœnissis, expungendum putat:
Ego ne Gracos quidem versus à Suetonio ascriptos pu-
to: sed simpliciter ita legendum censeo: eos Euripidis

versus quos sic ipse convertit. *cætera*, ab erudito aliquo margini ascripta, in contextum venire. Versus autem vertit Cicero, non Cæsar.

XXXI. FORMAM QVA LVDVM GLAD. De ludogladatorio, cap. xxvi. formam autem ludi dixit, vt Ner. cap. xvi. formam adificiorum. Cic. ad Att. cum formam reipub. viderem, quale ædificium futurum sit scire possim. architecti ichnographiam vocant. Turneb. lib. iii. cap. xxii.

MVLIS EPISTRINO. Sic iumenta pistrinensia, Cal. cap. xxxix.

LVMINIBVS EXSTINCTIS. Solebant igitur nocturno itinere præferre faces. quod Turnebus annotavit. Vide Aug. cap. xxix.

XXXII. ÆNEATORES. Sic generaliter eos vocat qui classicum canunt, siue id tuba siue cornu faciant: neq³ enim tubam à cornu materia sed forma distinguebat. Ouidius lib. i. Met. Non tuba directi, non æris cornua flexi, Non galeæ, non ensis erat. Æneatores tamen Festo dicuntur propriè cornicines, qui cornu canunt. Plura ad Horat. lib. ii. Od. i. Iam nunc minaci murmure cornuum Præstringis aures, iam litui sonant.

IACTA EST ALEA INQVIT. Diëtio, inquit. hic reposita, omnino superflua est, & libri tres, IACTA ALEA EST: vt fortassis est legēdū sit, ex Erasmi sentētia. Græci enim ἐπιπρω νόσος, & τὰς ἐπιπρω νόσος. quod eleganter expressit Petronius Arbitr. cū, inquit, indice fortuna cadat alea. eodemq³ respexit Lucanus, eo versu, ruit alea fati, Alterutrum mensura caput.

XXXIII. ANVLVM QVOQVE. Quāta anuli fuerit olim dignitas, atq³ existimatio, qui etiā equitē à plebe distinxit, videre est apud Pliniū lib. xxxiii. ca. ii. quiduis igitur
facturum

facturum se Caesar pro milite spondit, cum detrahi sibi anulum se malle dixit, quam bene de se merentibus non satis facere. Spectant eo Iuuenalis versus Sat. xi. in decoctores ac prodigos, Talibus à dominis post cuncta nouissimus exit Anulus, & digito medicat Pollio nudo. vt Romani vix esse viderentur, qui anulo carerent. adde Mart. ii. Epig. LVII,

CVM MILLIBVS CCCC. Duo libri quadragenis, vt fortassis quadringenis, aut si manis quadringētis, sine notis scriptum fuerit. Iuuenalis Sat. iiii. Quadringēta tibi siquis Deus, aut similis Diis, Aut maior fato, donaret homuncio; quātus E nihilo fieres? loquitur autē de censu equestri. Rectē etiam à Pulmanno scribitur, fama distulit. Sic enim libri MS. omnes quos vidi: at vulgati dictionem fama omisere.

SIC SE HABENT. Liber optimus, sic habent, & Brundisium, vt semper in vetustissimis quibusq; exemplaribus scriptum animaduerti: non Brundulum. probat id etiam Festus, & antiquum marmor Brundisij seruatum. XXXI III,

M. VARRONE. Is vltiorem Hispaniam legatus tenebat. Dio, & App. ipse Caesar, lib. ii. de bello civili, autē quoq; bellis priaticis, sub Pompeio res optimè gessit; donatus ab eo corona rostrata. Plin. vii. cap. xxx. & xvi. cap. iiii. Idq; etiam nummi testantur.

VERITVS PROVINCIAM FACERE. Tacitus lib. ii. Annaliū, Augustus inter alia dominationis arcana, vetitis nisi permissu ingredi Senatoribus, aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Ægyptum: ne fame vrgeret Italiam, quisque eam provinciam, claustraque terræ ac maris, quamuis leuī præsidio aduersus ingentes exercitus infedisset. XXXV.

De eadem re idem iterum Tacitus, lib. I. histor. & Suet. Tib. cap. LII.

MITHRIDATIS MAGNI FILIVM. *Sic Plin. quoque lib. XV. cap. II. Mithridates maximus sua ætate regū. & Cicer. Acad. Mithridates rex post Alexandrum maximus. Dissipauerat autem Pharnaces Cn. Domitij exercitum: quo successu præferocem, Cæsar oppressit. Vide Plut. & Dionem lib. XLII. Græca numismata Μιθραδάτων vocant.*

SCIPIONEM. *Is fuit Q. Cæcilius Metellus Pius Scipio, Pompeij socer; eiusq; in tertio consulatu quem solus iniuerat, quinq; mensibus extremis collega.*

XXXVI. C. ANTONIVS. *Liber Tornacensis, C. Annius. non bene. ex Floro, Lucano & Dione. eodem enim tempore ferè P. Dolabella & C. Antonius victi sunt à C. Octauiio & Scribonio Libone, vt Dio tradit. Florus, non absque suspitione mendii, Octauium tantum commemorat: & cognomine Libonem vocat.*

VLTIMO PROELIO. *Cum Pompeij liberis. Sic enim & Lucanus, lib. I. vltima funesta concurrunt prælia Munda. nam apud Mundam, Hispania oppidum, id prælium commissum fuit. Strabo lib. III.*

XXXVII. SED INTERIECTIS DIEBVS. *Dio diebus quatuor continuis quater eum triumphasse scribit; lib. XLIII.*

DIVERSO QVEMQVE APPARATV ET INSTRV. *Velleius lib. II. Gallicum citro, Ponticum acantho, Alexandrinum testudine, Africum eboze, Hispaniensem argento rasili constituisse scribit. De triumphii autem ferculis, diuersa factis materia, loquitur. Et, vt hoc quoq; obiter admoneam, Acanthum ibi non herbam, fruticemue; sed arborem intellige, quam acaciam etiam vocant:*

vacant: de qua Plin. XXI III. cap. XII. Cedro etiam, pro citro, apud Velleium malim legere: vt cedrum pro lance accipiamus, ex doctissimorum hominum sententia. Citrum enim vix suo tempore nouit Plinius: tantum abest vt vniversum triumphu Gallici instrumentum citro constiterit. nec semel citri cedriq; nomina apud auctores confunduntur.

VELABRVM PRÆTERUEHENS. *Lib. vnus præuehens. sed præteruehens magis placet, quo saepe vsus est Cic. & ipse Suet. infr. cap. LXXVIII. Aug. cap. IX. & cap. XCIII.*

AXE DEFRACTO. *Diffraeto malleum, ex quatuor ms. pro defraeto. vt gubernaculo diffraeto Aug. C. XVII. & crura diffringere, apud Plantum. ὁ δὲ ἀξὼν εὐετρίβη. Dio.*

LYCHNUCHOS GESTANTIBVS. *Libri ms. & lychnos, & lychnios, & lychnuchos habent: vt infra Domit. capite III. & apud Plin. li. XXX III. cap. III. placere & lychnuchi pensiles. nam etiam lychni pensiles ibi in vetustis codicib. legitur. placet tamen vt, Politianum & Egnatium secuti, lychnuchos hic retineamus. iuuenes enim, qui vecti elephantis lychnos pratulerint, intelligo: aut certe iuuenum simulacra; quemadmodum inquit Lucr. initio lib. I. lychnos tamen apud Virg. in Didonis conuiuio legimus, pendent lychni laquearibus aureis incensi, & noctem flammis funalia vincunt. Nec aliter Cic. pro Cælio, his verbis, Alia fori vis est, alia triclinij; alia subcelliorum ratio, alia lectorum; non idem iudicum comassatorumque conspectus; lux denique alia solis & lychnorum. Horat. serè in conuiujs suis lucernas vocare maluit, lib. III. od. XXI. Viuæque producent lucernæ: & ode VIII. eodem lib.*

vigiles lucernas Perfer in lucem. iterum, VINO, & lucernis Medus acinaci Immane quantum discrepat. *infra Dom. cap. IIII.*

XXXVIII.

IN PEDITES SINGVLOS SVPER BINA HS. QVÆ. *Locus haud dubiè corruptus est. Exemplar Vat. non habet duas illas dictiones, quæ mox sequuntur, in equites: quibus remotis sensus quidam aperiens est, super bina sestertia quæ initio acceperant vicena quaterna adhuc data esse: sed & ea summa nimis improba est; nec vlla fiet equitum mentio; atqui oportebat eum, qui quid pediti datum sit referat, equitem non omittere. App. libro II. ait diuississe eum militi quina millia drachmarum. Centurioni (sic λοχαγὸν interpretor) duplum; Tribuno verò turmarumq; ductori, quem ἱππαρχὸν vocat, alterum tantum. Plebi verò singulas minas. Dicit autem, libro XLIII. nulla & ipse facta equitum mentione, Distributo, inquit, populo frumento, quinque in super & septuaginta drachmas, quas antè promiserat, & alias præterea quinque & viginti, nec non militibus quinque drachmarum millia diuissit. Et hæc quidem hi duo Græci scriptores tradidere. sed vterque ab altero, & ambo à Suetonio dissentiunt. Dionis verò interpret, vir diligens, dum Græcæ conciliare cum Latinis nititur, nihil minus quàm auctoris sui sensum explicat. Glareanus, ex veteris libri vestigiis, sic legit: Super bina HS. quæ initio ciuilis tumultus numerauerat, quaterna; in equites vicena quaterna millia nummum dedit: vna dumtaxat voce quaterna interposita. Verùm ego vocem illam transponere malim, vt eo scilicet, quo Glareanus vult, locq; maneat; neque alibi rursus inseratur, hoc modo: In equites vicena millia nummum dedit. quinetiam, si nescio arbitrio fieret, totum illud quaterna millia nummum*

mūm deleteretur: ita vt Caesar pediti in vniuersum sex; equiti vero viginti sestertia numerauerit. hoc est, illi sex, huic viginti millia nummūm. & proinde pediti drachmas sine denarios M.D. Equiti quinque millia. Graeci, non intellecto, ni fallor, Suetonio, rationes cōturbarunt. Illud tantūm aduciam, vt in stipendiis, sic in donatiuis quoq; obseruari solitum, vti centurio duplum; eques vero triplum eius quod militi dabatur acciperet. exempla passim apud Liniūm. Suetonius itaq; in equitem paulo liberatior est.

TRECENOS QVOQVE NYMMOS. Rectè Pulmannus: cū in vulgatis codic. tricenos legatur. Probant idem Graeci, quos paulo antè citauimus. nam & Dio vna centum drachmas colligit: & minam apud Appianum centenariam intelligo. Mina autem, & drachma centum, & nummi sestertij quadringenti, eandem summam efficiunt. Similis locus inf. c. LXXXIII. & Aug. cap. XLI. & Cal. cap. XVII.

ANNVAM HABITATIONEM. Sunt qui nescio quod vectigal pensionum remissum intelligant. verum quomodo id explicent, viderint alij. ego sic interpretor: vt qui ciues Romani in conducto habitarent, siue Romæ, siue in Italia, nec plus penderent quàm bina millia, aut quingentos nummos, anno vno Caesaris beneficio à pensione liberarentur.

EPVLVM AC VISCERATIONEM. Viscerationem crude carnis distributionem fuisse volunt: epulum, cum, discumbentibus per triclinia, aut cœna aut prandium dabatur. Sueton. Tib. c. xx. prandium dein populo mille mensis. Plin. quoque libro IX. cap. LV. & lib. XIII. cap. XV. triumphales Caesaris cœnas commemorat. Plutarchus epulum toti populo XXII.

Mina, Drac
fina, sester
tium

millibus tricliniorum datū fuisse scribit.

XXXIX. MVNERE IN FORO. *Dua dictiones, in foro, absunt è libro quodā peruetusto. Verū de hac re sic Plin. XIX. c. I. Cæsar dictator totū forū Rom. intexit, viamq; sacram ab domo sua ad cliuum vsque Capitolinum: quod munere ipso gladiatorio adm. ira bilius visum tradunt.*

A. CALPENVS. MS. *omnes Q. vocant.* Dio, Fulvium Setinum.

DONATVSQVE EST. *Lego donatus: sine est: vt habet editio Germanica, & MS. duo. hac enim continue legenda sunt: Donatusque quingentis LLS. & anulo aureo, sessum in XIII. è scena per. sic enim codex Ferrariensis, & Turnebi. Vide inf. Claud. capite XXI. Gell. XVII. cap. XIII: Macrobi. II. c. VII.*

SPATIO CIRCI. *Plin. VIII. cap. VII. & XXXVI. cap. XV. circi, vt tunc erat, magnitudinem describit: & quare Euripo eum Cæsar munuerit, causam reddit.*

QVADRIGAS BIGASQVE ET EQVOS DESULTORIOS. *Desultores vocabāt, nō eos solū, quos Græci ἀμφίπυς, quod, binos ducentes equos, ab altero in alterū subinde saltabāt; qua equorū mutatione gētes olim Istro vicina (si Eliano credimus) vti & Numide, si Liniolib. XXIII. vtebantur: Sed eos quoq; de quibus Dionysius extremo libro VII. antiq. Rom. quos παγλάτας, vt inquit ipse, Pœta; Athenienses verò, ἀποβάτας appellabant. unde ἀποβάτων ἀγωνιστῶν, Plut. Phocione: & Cicero pro Murena, nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consulatē, quasi desultorius in quadrigarū curriculum, incurrere. Linius quoq; lib. XLIII. hūc morem significat, his verbis, semel quadrigis, semel desultore missō. Locus verò Suetonij de vtroq; desultorum genero*

genere intelligi poterit.

IN MOREM COCHLEÆ. Rectè Turneb. lib. XXI III. cap. XI III. in minore Codeta. sic enim etiam vnus è nostris libris: nec solus Festus eius loci trans Tiberim meminit, sic dicti, quòd in eo virgulta nascerentur ad caudarum equinarum similitudinem; sed & Victor, reg. XIII. trans Tiberim, campum Codetanum ponit.

ANNVMQVE AD CVRSVM SOLIS. Fecit id Cæsar, Sosigene eius artis perito adhibito. Plut. eius vita. & Plin. XVI II. cap. XXV. Dio ab Alexandrinis eum id didicisse tradit. plura Censor. de die natali: & Macrob. I. cap. XIII. XL.

MINORVM ETIAM MAGISTRATVVM. Minorum scilicet, quàm Questorum. nam & ipsi questores inter minores erant magistratus. vide Gell. lib. XII. cap. III. XLI.

NVDATOS OPERE CENSORIO. Nonè dixit, pro ordine aut loco motos à censoribus, priuatosq; equo publico, vel factos ararios; quibus notati ignominis turpitudinem vltra tegere non poterant.

COMITIA CVM POPVLO PARTITVS EST. Quid de comitiis Augustus, quid Tiberius, quid postea Caius egerint, alibi videbimus. Sed verissimum est post Cæsarem dictatorem ea in principum potestate fuisse. pulchrè igitur de pop. Rom. Iuuen. Saty. x. qui dabat olim imperium, fâces, legiones, omnia, nunc se continet, atque duas tantum res anxius vrget, Panem, & Circenses. sic enim potius quàm pannum legerim. furisconsulti verò nostri ambitus vitandi causa inductū tradunt, vt ad curam principis magistratum creatio pertineret, non ad populi furorem. Modestinus L. I. ad leg. Jul. de ambitu.

PROSCRIPTORVM LIBEROS. Refert Dionysius, antiq. Rom. lib. VIII. seruatum fuisse apud Romanos, vt parētum pœna, quocumq; crimine, etiam perduellionis, deliquissent, liberi minimè tenerentur. Unde Ulp. l. II. de decurionibus, nullum, inquit, patris delictum innocenti filio pœnæ est. quo tamèn non obstante, Cicero, quod inter eius laudes refert Plin. lib. VII. cap. XXX. videns Rempub. sine legibus Cornelius stare nõ posse, effecit eloquētia sua vt proscriptorum à Sylla liberos honores petere puderet. hos postea dictator Cæsar ad honores admisit. exemplum de A. Hirtio ex Dione.

TRIBVNOS ÆRARIJ. Vide Festum, Ærarij Varr. libro III. de ling. Lat. Aſcon. in orat. pro Milone. Plin. lib. XXXIII. cap. II. apud quem Tribuni æris vocantur, pro ærarij. sæpe Cicero. Inf. Aug. cap. XXXII.

RECENSVM POPVLI. Sic Aug. cap. XL. cēsum populi vicatim egit. Egit autem hunc censum Cæsar, denictō Scipione ex Africa rediens, & quidem solus: neque vt Censor, sed vt præfectus morum in trienniū. quare nec lustrum condidit. ex Dion. Plutarchus enim non satis rectè. Cicero ad Papirium lib. IX. epist. XV. Cæsarem intelligit, his verbis, quamdiu hic erit noster hic præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ. Locus autem agendo censui vel forum erat, vel villa publica in Campo Martio.



MAIOR ANNIS XX. MINORVE X. Liber Tornacēsis maior annis XX. minorve XL. vt et editio Frobeniana. quod omnino probo, reiecta Beroaldi interpretatione. Cæsar enim id sōbolis causa fecit. Transmarinas autem colonias intelligo.

relligo, Corinthum & Carthaginem deductas. Dio, extremolib. XLIII. & nummi veteres.

CONTUBERNALIS. vt *Casár ipse contubernio M. Thermi militauit. sup. cap. II.*

DISIECTA. *Mallet deiecta. Tale autem quid etiã Cicero consul præstitit. sic enim in libris de legibus, Numquam (ante me consulem scilicet) nec maius æs alienum fuit, nec melius aut facilius dissolutum est. fraudandi enim spe sublata, soluendi necessitas consecuta est.*

COMPARASSENT DEDUCTO SVMMÆ ARIS AL. *Melius in optimo Cod. ms. comparauissent, deducto summe. voluit enim Casar, vt vsura supplerent sortem, & tanto minus creditor exigeret. annotauit hoc etiã Turnebus: sed relictis duabus vocibus æris alieni; quæ rectius aberunt, vt in nostro Codice.*

DETRAXIT. *Melius ms. tres, distraxit. Unus etiã distraxcit, id est, dissoluit, separauit q̄. Contigerat autem vt cum L. Cecilio, Q. Marcio COSS. collegia sublata fuissent, ea P. Clodius Tr. pl. restitueret, ac noua faceret ex infima plebe. testis Dio, lib. XL. & Cic. in Pisonem, vbi Pedianum vide. Sed & Ios. Antiq. lib. XII. I. refert Casarem interdictis ceteris sodalibus permisisse Iudeos Romæ more patrio conuenire.*

CVM LOCUPLETRS. vt *Marius ille, de quo Iuu. Sat. I. Exul ab octaua Matius bibit, sequitur quippe, quid enim saluis infamia nummis?*

PARRICIDAS VT CIC. SCRIBIT. *Ubi id scribat Cicero ignoro: & sanè tria illa verba, per parenthesis affcripta, meritò suspecta sunt. Parricidas autem vocat omnes qui scientes hominem liberum occiderint. Sic enim & Numa lex, Siquis hominem liberum sciens morti*

mortiduit, patricida esto: & illa Tribunicia apud Festum, V. Sacer, Siquis eum qui plebiscito sacer sit, occiderit, patricida ne sit. Hos ergo bonis omnibus multavit: reliquos, qui non occidendi animo, occiderint tamen, parte dimidia. sic enim hunc locum interpretor. Vide l. i. & l. iiii. ad leg. Corn. de sicariis. Alij de parenticidis intelligunt.

XLIII. REPETUNDARVM CONVICTOS. Legem de repetundis pecuniis, maximè sociorum pop. Rom. causa, L. Piso Frugi instituit. Cic. Verr. VI. & li. III. de officiis. eam Cæsar, consulatu suo, instauravit: & pleraq; ei capita adiecit, quæ ad provincialium cõmoda spectarent: victor etiam seuerius exercuit. meminit Cic. ad Att. lib. v. epist. x. & lib. vi. epist. vii. & famil. lib. i. i. ep. xvii. & lib. v. ep. x. De cuius pœna Marcellus I. C. l. vii. ad leg. Juliam repetund. Hodie, inquit, extra ordinem puniuntur: & plerumque exilio, vel etiã durius prout admiserint. Gravissimè autem puniebantur (etiam ex lege XII. tab.) qui iudices arbitriue, ob rem dicendam pecuniam acceperant. Gell. lib. xx. c. i. Nam & hoc postea legis Iulie caput fuit: quemadmodum & illud, de nate à Senatore non habenda: de quo Claud. cap. xix.

QVI DIGRESSAM A MARITO. Id enim contra publicam honestatem erat: & alioqui breui reuersa vxor, quæ per calore repudiũ remiserat, nec diuertisse, videtur. l. iiii. de diuortis. l. xlix. de reg. fur. adde locũ Tiberio cap. xxxv. Pulchrè contra Fornianum Hieronymus quasdam repudiatas altero nuptiarum die statim nupsisse legimus. vterque reprehendendus maritus: & cui tam citò displicuit, & cui tam citò placuit.

PEREGRINARVM MERCIVM. Quales I. C. Marcianus enumerat, l. vlt. de public. & vectig. quibus cum

bus cum hi qui frugi sunt facile careant, merito illis vegetigal imponitur.

LECTICARVM VSVM. *Auctor est Eusebius Chronicis, Iulium Casarem, Cleopatra regio comitatu urbem ingressa, vetuisse lecticis margaritisq; eas uti, quæ nec maritos nec liberos haberent, & maiores essent XL. annis.*

LEGEM PRÆCIPVE SVMPTVARIAM.

Qualis Fannia, Licinia, & alia multe: etiam Iulia, quanquam ad Augustum potius referenda, si Gellio credimus. Nam Cicero sanè, eleganti illa ad Gallum epistola, lib. VII. C. Casaris dictatoris legem, ut puto, intelligit, his verbis, dum volunt isti laui terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere. Vide Gellium lib. II. cap. xxxiiii. Macrobium lib. III. cap. xvii. Plin. lib. x. cap. v. Athenæum lib. VI.

IVS CIVILE AD CERTVM ORD. *Qua de re notum est omnibus etiam Ciceronem cogitasse. nam & XLI III. librum eius, de iure civili in artem redigendo, citat Gellius I. cap. xxii.*

GRÆCAS ET LATINAS. *Duo cod. Græcas Latinaſque, & mox Pomptinas paludes, pro Pontinas: uti & in optimis codicib. Juvenalis observari, Sat. III. & apud Plin. lib. III. cap. v. A Circeiis palus Pomptina est: quem locum XXI I I. urbium fuisse Mucianus ter consul prodidit. De Pomptina palude Horatij quoq; de arte locum intelligunt, sterilisq; diu palus, aptaque remis, Vicinas vrbes alit, atqui si ita est, rem cogitatam tantum à Casare, tanquam factam narrat Horatius: quod etiam ex Plinio constat, libro xxvi. cap. IIII. ubi magica arte sicari eas paludes optat, ut tantum agri suburbana reddatur Italie. hinc porro Pomptina*

Pomptina tribus: quam tamen à Pometia oppido vocatam Festus prodidit.

EMITTERE FVCINVM. *Id postea factum à Claudio Suet. cap. II.*

PERFODERE ISTHMVM. *Id ante Casarem Demetrius Rex, ac post eum Caius & Nero tentarunt, infansito omnes exitu. Plin. lib. IIII. cap. IIII. Philostratus vita Apollonij, lib. IIII. Suet. Cal. cap. XXI. & Ner. c. XIX.*

XLV.

PER SOMNIVM EXTERRERI. *Duo libri, per somnum placet. quis enim non aliquando per somnium exterretur? somni autem inquieti, maximè autem accedente terrore, morbum significant.*

INTER RES GERENDAS. *Libri duo, inter res agendas, haud dubiè melius. Plutarchus eum hoc morbo laborasse scribit, cum bello Africano aciem ordinaret: possumus etiam ad iudicia referre. unde rerum actus, de quo Aug. cap. XXXIII.*

LATO CLAVO AD MANVS FIMBRIATO. *De tunica lati clavi loquitur, quæ propriè Senatorum erat. Aug. c. XCHII.*

SVLLE DICTVM CONSTAT. *Dele cõstat, ut in quatuor exemplaribus. ex eodem fonte illud Ciceronis, præcinctura me decepit. Macrob. lib. Satur. II. cap. III. Plura ad Horatium epod. I. discinctus aut perdam ut nepos.*

XLVI.

IN DOMO PVBLICA. *sic enim Pontificem habitare necesse erat. de quo Aug. cap. LXXVI.*

VILLAM IN NEMORENSI. *Eius villa adhuc exstant vestigia, non procul ab Aricia. Cic. ad. Art. lib. VI. ep. I. Cæsarem in Nemorensi reedificando diligentiore fore. sic enim Turnebus legit, quem sequor.*

TESSELLATA ET SECTILIA. *Hæc pro
 isdem usurpare videtur Vitr. lib. VII. Sunt qui tessel-
 lata ex marmore, sectilia ex citro, ebore, acere, testudi-
 ne, & id genus aliis fieri solere contendant. quasi verò
 nō & marmora secantur. Tessellata igitur, quæ tessellis
 strata sint, expono: Græcè λιθόσωτα vocantur: sectilia
 verò quæ secto vel marmore, vel citro, vel ebore, vel acere
 iunguntur. Vide Isidorum, lib. XIX. cap. XIII. & XIII.*

EXEGISSE PONDVS. *Margaritarum dos om- XLVII:
 nis in candore, magnitudine, orbe, lenore, pondere.
 quamquam semencie pondus raro excedant. Plin. lib.
 IX. cap. XXV: ubi tamen de Margaritis Britannicis
 non satis eicū Suetonio conuenit.*

ANIMOSISSIME COMPARASSE. *Sic
 animose liceri, Paulus J. C. l. XXIX. fam. erciscunde: em-
 ptor animosior, Jabolenus l. XXXVI, mandati: audax
 spōsio, Juue. Sat. IX. dedecorū pretiosus emptor, Hor.
 lib. III. od. VI. Exemplum de Cesare, apud Plin. XXXV.
 cap. XI. Aiacem enim, & Medeam, ei Timomachus
 vendidit LXXX. talentis.*

SERVITIA RECENTIORA. *Liber Vatica-
 nus retiora, & ascriptum margini rectiora. Ac sanè in
 confesso est, mancipia nouitia adhuc, ac proinde ad om-
 ne ministeriū aptiora, tritis iam & veteranis esse præ-
 ferenda: quod l. XXXVII. de edilitio edicto, Ulpianus
 tradit: sed tamen aliud subesse debuit, propter quod ad
 tantum pretium iretur. quæ ratio scriptorem mouit,
 ut pro recentiora, rectiora substitueret. verū cū di-
 ctio politiora, quæ subiungitur, eundem sensum melius
 exprimat: nihil muto: sic enim & nouitia puella, apud
 Ter. Eunuchō, act. III. Sc. V. veteranis opposita. quam-
 quam & alio modo recentiora exponere possumus, quæ*

atate integra sunt. Auctor est Plin. lib. VII. cap. XXXIX. Daphnidem Grammaticum venditum fuisse HS. (quo nullum ante maius ferui pretium) III. M. DCC. vide Aug. cap. XLII.

VT RATIONIB. VETARET. Libri duo, vtrationib. quoque vet. inf. quæ particula sensum inuat. nam qui frugi erant, quacumq; quonvis modo expenderent, rationibus inferebant. Inf. Vespas. cap. XXII.

XLVIII.

SAGATI PALLIATIVE. Gallos Gracosq; his verbis intelligit. Nam & palliū Græcorum erat, quod nemo ignorat: sagum verò etiam Gallorum, de quibus Strabo, σαγνοπέρι δ' ἐκ κομοτοπέρι. Sic Turneb. lib. II. cap. XXVII. adde Virg. lib. VIII. Gallorum habitum describentē, Auræ casaries ollis, atque aurea vestis, Virgatis lucent sagulis: tū lactea colla Auro innectūtur. Trebell. vita Gallieni, Perdita Gallia arrisisse, & dixisse perhibetur, non sine trabeatis sagis tuta resp. est. Tacitus, de moribus Germanorum, nudi aut sagulo leues. nulla cultus iactatio. Sagum igitur, ad Romanos à Gallis venit, hodieq; nomen apud nos manet.

IN PARVIS AC MAIORIBVS REBVS. Carolus Langius, vir doctissimus, illud ac maioribus reuinciebat.

NVLLO QVERENTE. Liber vnus, quarente, id est, quaestionem exercente. vnde anquirere. sed nihil muto.

XLIX.

PVDICITIÆ FAMAM. Notus in Cæsarem Catulli versus, es impudicus, & vorax, & aleo. vide inf. Aug. cap. XXXIII.

BITHYNIA QVICQVID. Finis est versus hexametri, cui subiungitur integrum pentametrum, & predicator Cæsaris vnquam habuit.

ACTIO-

ACTIONES DOLABELLÆ ET CVRIO-
NIS PATRIS. *Suprà cap. IX. orationes C. Curionis
patris commemorat. Sic actiones Ciceronis in Verrem.
Dolabellam autem nõ eum intelligo quem Cæsar ado-
lescens accusauit; sed eum potius qui occiso Cæsare con-
sularum occupauit; tanti sper dum libertati studere vi-
sus est; summopere eo tunc nomine à Cicerone laudatus,
fam. lib. IX. ep. XIII. & saepe alibi. Idem Dolabella, se-
ditione etiam illa contra Trebellium, Cæsarem in Æ-
gypto tunc agentem offendit: de quo prolixè Dio lib.
XXXII. atq; eo fortassis tempore Cæsare criminatus est.*

PELLICEM REGINÆ. Plures libri pellicem,
vt semper in optimis quibusq; ms. scriptum animad-
uertit: quamuis siue à pelliciendo, quod Festus voluit,
siue à Græco παλλακὴ dicatur, duplici L. scribi de-
beat. vide Gell. lib. III. cap. III. & I. C. l. CXLIII. de
verb. signif. Regina autē pellicem dixit, vt apud Ouid.
lib. VI. Metam. Philomela, pellex ego facta sororis.
Cicero pro Calio, vxor generi, nouerca filij, filia pel-
lex. quod qui nõ intellexit, pro pellicem Reginæ, scri-
psit pellicem regiam: sic enim in quodam lib. ms.

SPONDAM INTERIOREM, quòd mulieres;
credo, verecundia causa interius cubabant. Sic Hor. II.
od. III. interiore nota Falerni dixit, quòd optima vina
interius remotiusq; condebantur. Idem epod. I I. extre-
ma & in sponda cubet.

QVIB. PROSCRIPSIT COLLĒGAM:
De edictis Bibuli, sup. cap. XX. Malè autem qui per-
scripsit, pro proscripsit, legunt. proscribere enim nihil
aliud est, quam publicè quid scripto proponere. & qui-
dem de Bibuli edictis sic Cic. ad Att. II. epist. XXI.
Itaque Archilochia in illū Bibuli edicta, ita populo

sunt iucunda, ut eum locum ubi proponuntur, præ
 multitudine eorum qui legunt, præterire nequeamus:
 ita ipsi acerba, ut tabescat dolore. *Archilochia* vocat
 qua *Archilochi* poëta maledicentissimi iabos acerbitate
 equare possët: ut in quadã ad *Fabiũ Gallũ* epistola, lib.
 VII. *Tigelliũ Calui Liciniũ Hipponacteo* preconio ad-
 dictum cũ scribit, dignum *Hipponacte* stylũ significat.

SED C. MEMMIUS. Sic plures libri. unus, &
 C. Memmius. legendũ puto, sed & C. Memmius, de-
 lecta dictione etiam. De C. Memmio, inf. c. LXXIII.

AD CYATHVM ET VINVM. Ad cyathũ
 dixisse satis erat. *Horat. I. od. XXI. X.* puer quis ex aula
 capillis Ad cyathũ statuetur vnctis? *Iuuen. Sat. XIII.*
 nec puer Iliacus, formosa nec Herculis vxor Ad cya-
 thos. *Prop. etiam*, *Lygdamus* ad cyathos. *Græci* *κω-
 δίαι* vocat. duo igitur illa verba, & vinum, inepti ali-
 cuius glossemate margini adscripta, in contextum ve-
 nere. Adde locum C. *Gracchi*, apud *Gell. c. XII. lib. XV.*

IN CVBICVLVM EDVCTVM. Liber vnus
 inductum: alius, deductum. quod sanè malim: ut ca-
 pite sequenti, Tertia deducta. Sensus enim est, è tricli-
 nio in cubiculum deductum fuisse. *Sueton. Aug. capite*
 LXIX. feminã consularem è triclinio, viro coram,
 in cubiculum abductam.

DEFENDENTI NYSÆ CAVSAM. Rectè sic
Pulmannus, auct. *ve Turnebo lib. XXI. III. cap. XII. III.*
 & sic quatuor nostri ms. vnus etiã. filij, non filia *Nico-
 medis*: & *Nysam* sanè filiũ nõ filiã fuisse *Nicomedis*
 etiã *Sallustij* fragmenta quadã (si modo *Sallustij* sunt).
L. testantur. Muliebre tamen nomen est, & quidem so-
 roris magni illi. *Mithridatis* apud *Pistarchum*
 in vita *Luculli*. *Gellius* quoq; lib. V. cap. XIII. *ex* *Luci* is

meminit quam C. Cesar Pöt. Max. pro Bithynis dixit.
Beroaldus pro Nysæ scripsit enixe.

PROXIMO SVO CONS. Non errauerit, ut
arbitror, qui primo suo cons. legendis esse contendat:
aut proximum intellege, quem ipso belli civilis ingressu
occupauit, hoc est, secundo. L.

MINIMO ADDIXIT. Beroaldus in omnibus
quos viderit libris nummo scribi affirmat: ego vtrumq;
repperi. Et olim quidem emptionis quoddam simulata
genus erat, ut dato quis nummo quod emere videbatur
donatum acciperet: de quo Porphyrio ad illud Hor. lib.
11. Sat. 1111. gaudentem nummo te addicere. similis
& apud Val. Max. locus, lib. 11. ca. v vbi de Hirtij &
de Pansa funere scribit: & apertius I. C. l. XLVI. locati,
& l. x. de acquir. possess. vbi conductionem quæ vno nū-
mo fiat nullam esse aiunt, ideo quod donatio inducatur.
sed tamen alia rationes me mouēt, ut non nummo, sed
minimo, legendum hic esse existimem. Nam si emptio
quæ nummo fit, non emptio, sed donatio est; quomodo
verū erit quod mox sequitur, plerosq; admiratos fuisse
vilitatem pretij? Deinde Macrob. lib. 11. Saturn. cap.
11. de eadem re scribens, non nummo, quod verbum sol-
lemne est; sed ære paruo fundum ablatū scribit. Sequi-
tur igitur, veram, nō imaginariam, hanc venditionem
fuisse. idq; & Casari & Seruilia erat honestius.

TERTIA DEDUCTA EST. Contigerat per
legem Casaris, de qua supra cap. XLII. ut ad minimum
quarta pars debiti, & saepe tertia summa deduceretur:
deducere etiam, vti & perducere, vnde perductores
Plauto & Ciceroni, nō multum à lenonibus differētes,
ad amoris conciliationem pertinent. Cicero igitur face-
tissimè hoc dicto, & legem Casaris, & libidinem nota-

uit. *Similis in Verrinis locus, ad quem iste deduxerat Tertiam, Isidori mimi filiam: & sup. cap. proximo, deductum in cubiculum. Adde Tib. cap. XLV. & Vesp. cap. XXII.*

FILIAM SVAM TERTIAM. *Juniam Tertiam vocat Macrobius uxorem C. Crassi. Sed quis hic C. Crassus fuerit ignoro. Seruilia verò maritum Iunium Silanum appellat Plut. Catone Uticensi, qui Cato Seruilia frater vterinus erat, auunculus Bruti: altera Seruilia Lucullo nupserat, & ipsa fama parum integra, ut totum Catonis Gynæceum. Vide Plut.*

LI. AVRO IN GALLIA STVPRVM E-MISTI. *Quod Beroaldus, & Glareanus affirmant in lib. ms. legi, aurum in Gallia effutuisti, id nos quoque in tribus exemplaribus repperimus. & sanè militari licentia conuenit: de qua Mart. Conflueere iocos vestri quoque ferre triumpho, Materiam dictis nec pudet esse ducem. extat Catulli epigramma acerbissimum, eodem pertinens. Veterem tamen lectionem non reijcio. sic enim & Horat. Dedecorum pretiosus emptor. lib. III. ode VI.*

LII. VT NASO SCRIPSIT. *Rectè sic ex interpretum sententia Pulmannus, cum Vasa, pro Naso, habeant libri omnes quos vidi. Actorij Nasonis meminit supra cap. IX. At verò, pro Eunoen, codex vnus è nostris Einoen habet. Furn. Eunen mallet, lib. III. cap. XXII.*

NAVE THALAMEGO. *Tres libri, thalamo-que. Placet thalamego. qualem, teste Athenæo, Ptolemæus Philopator habuit, longitudine semistadij, latitudine xxx. cubitorum, altitudine paulo minus XL. Seneca, lib. VII. de beneficiis, nauem cubiculatam vocat.*

cat. tali nimirum, vittata in super, Platonem ad se venientem excepit Dionysius tyrannus. Plin. lib. VII. cap. xxx.

C. MATIVM. Sic exemplar Vaticanum, & Turnebi codices: quamquam alij Mattium, alij Macium scribi debere contendunt. huius C. Matij ad Ciceronem, & Ciceronis ad Matium epistola extant, lib. XI. de eodem ad Att. lib. IX. ep. XIII. homo me hercule temperatus & prudens. Iterum ad Trebatium, lib. VII. ep. XV. quòd in C. Matij suavissimi doctissimiq; hominis familiaritatem venisti. Communis Matij & Trebatij ad Ciceronem epistola exemplum inseritur lib. IX. ad Att. epist. XIX. C. Matium quoque de re rustica scripsisse, ostendit Columella, lib. XII. cap. IIIII. Fuit & Cn. Matius: & quidem, ut ego arbitror, Caio vetustior: homo impense doctus. cuius Mimiambo citat Gellius, lib. X. c. XXI III. lib. XV. c. XXV. & lib. XX. cap. VII III. & Macrobius libro I. Saturn. cap. IIIII. eiusdem etiam Iliadis libros, Gell. lib. IX. cap. XIII III. & lib. VI. cap. VI. quamquam mendose ibi Trimatium pro Cn. Matium scribitur. Varro quoque, ni fallor, lib. VI. de ling. Lat. hos versus, Corpora Græcorum mærebat mandier igni: & obsceni interpret funestique ominis auctor: quamquam nec prænomen ibi exprimitur, nec operis titulus; & pro apud Matium, quidam codices apud Marcium vatem habent. Plinius etiam Cn. Matij equitis meminit, qui primus nemora tonsilia inuenit: & eum Augusti amicum vocat, lib. XII. cap. II. nisi tamen C. Matius ibi legendum sit; ut idem, mortuo Casare dictatore, in Augusti amicitia perseverauerit. Fuit & malum Matianum, à quocumq; velis Matio appellatum: de quo

Plin. lib. xv. cap. xliiii. Colum. lib. v. cap. x. Macro-
tamen, lib. iiii. cap. ix. Mattianum vocat: vt nimirum
Attius, pro Atius; Attolius, pro Atilius. vide Suet.
Domit. cap. xxi.

LIBRVM EDIDIT NON ESSE CÆ-
SARIS FILIVM. Atqui Antonius Oppy testimo-
nio probare voluit esse Cæsaris filium. aut ergo tollenda
est negatio, quod Glareano videtur: aut fatendum est,
Oppium aliter scripsisse quàm Antonius diceret. quod
ego sanè crediderim. maximè si Antonium id Senatui
affirmasse dicamus, quo tempore, ante bellum Actia-
cum, Cæsarem Octavianum tanquàm insititum crimi-
nabatur, cum verus superesset filius Cæsario, ex Cleo-
patra: quam idcirco Reginam Regum appellari iussit,
& Cæsariionem pro germano Cæsaris filio haberi voluit,
quod ita Dio, sub finem lib. xlix, & Zonaras de Anto-
nio tradunt, ac credibile est tunc Oppium in Octavia-
ni, cuius partibus adharebat, gratiam singularem ea de
re librum edidisse, cui titulus fuerit, Non esse Cæsa-
ris filium quem Cleopatra diceret. Scio tamen Dio-
nem scribere, à iiii viris, ac proinde durante adhuc
Octavianiani atq; Antonij amicitia, Cleopatra, quòd Do-
labella auxilia misisset, concessum fuisse vt eius filius
Ptolemaeus, cui cognomen erat Cæsario, rex appellaretur
quo tempore siquid fortè Antonius Senatui ea de
re affirmavit, quia verisimile non est Oppium tunc con-
tradicturum fuisse, amplectenda erit Glareani senten-
tia, vt hunc locum sine negatione legamus. Celare et-
iam lectorem nolim, in libro quodam peruetusto, pro
quem Cleopatra dicat, legi quemque Cleopatra di-
cat, pro quemquem, vt arbitror: in altero vero, quid-
quid Cleopatra dicat. Item, pro (Senatui affirmavit:
quæ

quæ scire) se natum, affirmavit que scire.

HELVIVS CINNA. Rectè, pro Helius. simile mendum infra, cap. LXXXV.

QVAS ET QVOT DVCERE VELLENT LICERET. *Melius libri ms. quas, & quot vellēt, ducere liceret. Tres tamen, pro vellent, habent vellet: sed, siue vellet siue vellent legas, imperfecta oratio est: ut omnino suspicer subesse mendum. quis enim credat Casarem eo venisse demētia, ut ipso noua legis auctore, nullo neq; ordinis neq; status habito discrimine, promiscuè quas & quot quis vellet ducere vxores posset: præsertim cum honestas nuptiarum, & parentū iura (quod ante vidimus c. XLIII.) ei maximè cura fuerint? De numero verò cōiugū, exhausta ciuibus repub. minus mirandum erat si vni plures vxores ducere permitteretur. nā & Socrates. hist. eccles. lib. I I I I. cap. XXXI. scribit Valentianum Imperatorem, religione Christianum, legem publicasse, qua vni duas habere liceret: suo videlicet exemplo, qui Seueræ fustinam adiunxerat. Qua quidem ratione motus legere hic velim, uti vxores, liberorum quærendorum causa, quot quisque vellet ducere liceret: vel, cuique quot vellet duc. lic. ut exigua mutatione, pro quas &, vel quisque, vel cuique legatur. & fortassis, cum quoique scripssisset Suetonius, eam lectionem alij corrumpere. Nunc iure nostro qui bina sponsalia binasue nuptias eodem tempore constitutas habuerit, infamis est. l. 1. de his qui not. infam. l. 11. cod. de incestis nuptiis. Adde l. XLIIII. de ritu nuptiarum: que opinionem hanc meam egregiè confirmat.*

VERBUM M. CATONIS EST. Liber vnus, M. Catonis verbū est: alius, M. Catonis est verbū: alius, uti M. Cato ait. legendū puto, M. Catonis est, sine verbū.

VT QVONDAM AB HOSPITE. *Liber optimus quodam. Plutarchus Valerium Leonem Mediolanensem vocat, qui asparago vnguentum pro oleo infuderit. quare conditum, media syllaba producta, legendum videtur. Alij corripunt, vt pro vetusto accipiatur: olei enim vetustas tedium affert; viride incūdius est. Plin. xv. cap. ii. & Cato de re rust. lxxv. Indifferentem verò circa victum vocat, qui quid ederet parum obseruaret. Sic de inobseruantia Augusti, quòd certum edendi tempus non seruaret, cap. lxxvi.*

LIIII. DIVENDERET. *Magis placet diuideret, vt in quatuor ms. nam ipse certè non diuendit. Quòd autem ternis millibus nummum dicit, id vti cum auri ad argentum proportione conueniat, vide Budæum, si lubet, de asse lib. iii.*

SOCIETATES AC REGNA. *vt nempe vel Rex appellaretur aliquis à pop. Rom. vel socius.*

FVRATVS E CAPITOLIO. *Aliquid de hoc Plin. lib. xix. cap. iii.*

IV. ELOQVENTIA MILITARI QVA RE. *Cæsar in omni genere eloquentia excelluit. & ante accusationem Dolabellæ vix militasse eum crediderim: tantum abest, vt eloquentia militaris ipsi tunc vsui fuerit. diutius quoque versatum in foro, Ciceronis oratio pro Ligario ijs verbis ostendit, Causas Cæsar egi multas, & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorum tuorum. Deinde quid attinet de militari tantùm eloquentia dicere, si patronos aut æquauit omnes aut excessit? neque enim patroni in iudicijs versantes cæstrensi eloquentia vtuntur. Quibus rationibus ductus, expunctis alijs, legendum puto, Eloquentia qua aut æquauit. Non negauerim tamen, eius eloquentiam in bello*

bello ac militum adlocutionibus præcipue valuisse. Si-
quidem eodem animo dicere solitum quo bellavit, au-
ctor est *Quintilianus*: & ipse *Cæsar*, aduersus *Cicero-*
nis de *Catonis* laude orationem scripturus, *militarem*
tantum sermonem sibi tribuit: precatuſq; est, ne id con-
tra oratorem exercitatissimum sibi fraudi esset. auctor
Plutarch.

QV ID ORATORVM QVEM. *Malletm ora-*
tozem, vt in duob. ms.

STRABONIS CÆSARIS. *Nempe gentilis*
fui: cuius orationis, qua ressondit Sulpicio, meminit
Prisc. lib. v. de Sardis verò occurrit nunc Ciceronis lo-
cus, lib. II. de Officiis, vt nos pro Siculis, Iulius pro
Sardis, et diuinat. in Verr. sub finem, C. Iulius Cn. Põ-
peium, Pompeij magni patrem, diuinatione contra
T. Albutium vicit. Vide locum. nam de Iulio Strabone
loquitur: ex cuius diuinatione, qua Pompeio prælatus
est, & oratione contra T. Albutium pro Sardis, C. Iu-
lius Cæsar suam, tam diuinationem, quàm orationem
contra Dolabellam, instruxit.

INTER QVAS TEMERE QVÆDAM
FERVNTVR. PRO Q. METELLO. *Sic distinguo*
ante PRO; quod à littera maiuscula inchoandũ, ne quis
plures orationes pro Metello eum scripsisse existimet.
Temere autem, id est, per errorem. & Metellum Ne-
potem intelligit, de cuius Tribunatu sup. cap. XVI.

AUGVSTVS EXISTIMAT MAGIS AB
ACTVARIIS. *Liber vnus existimabat. sed nihil*
muto. Nam Augustus, vt puto, id in opere aliquo
scripsit, quod Suetonij etate extabat: & forte eo in li-
bro, quo Bruto de Catone rescripsit infr. August. cap.
LXXXV. Actuarij verò ydem qui notarij: inde dicti,
quòd

quòd acta notis excipiebant. l. III. de his qui not. infamia.

NE INSCRIPTAM QUIDEM PRO METELLO SED QVAM SCRIPSIT METELLO. Quanto venustior erit oratio, si expunctis duabus dictionibus, ex glossemate aliquo sumptis, sed Metello legamus?

IDEM AVGVSTVS ORATIONEM ESSE VIX. Exemplum alterius orationis temere inserta. In duobus autè cod. ms. dua illa dictiones, oratione esse, desiderantur: quas sanè abesse non egrè feram. minus tamen molestæ sunt, quàm de quibus paulò antè.

LVI. ALII ENIM OPIIVM. Dele enim, vt in trib. ms.

CICERO IN EODEM LIBRO. Libri duo, Cicero eodem Bruto: vnus, Cicero Bruto. haud dubiè melius. Nam tametsi antè, capite proximo, Ciceronis Brutum nominat, ibidem tamen ad Nepotem quoque scripta citat. Item paulò post, parata, pro paratam, tres Cod. quod & Glarcanus probat. & volent, pro volunt.

RELIQVIT ET DE ANALOGIA LIBROS DVOS. Horum Quinctilianus & Gellius meminere. & Gell. quidem, lib. XIX. c. VIII. ad M. Ciceronem eos scriptos fuisse testatur: quo fit, vt suspicer verba, ad Ciceronem, hoc ipso mox capite non suo loco esse posita. lego igitur sic, Reliquit & de Analogia ad Ciceronè libros duos: & paulò post, Extant item ad familiares domesticis de rebus, expunctis illis tribus verbis, & ad Ciceronem. Neque enim Cicero tam illi familiaris fuit, suboffensò nimirum quòd ipsum in Galliam secutus non esset. Adiuuat hanc coniecturam Gellius, lib. XVII. c. IX. vbi, libri sunt, inquit, epistolarum C. Cæsaribus ad C. Oppium & Balbum Cornelium, qui res
cuius

eius absentis curabant: non omiffurus Ciceronem, si & ad illum liber extitiffet.

PER NOTAS. *Inf. Aug. cap. LXXXVIII.*

FERVNTVR ET A PVERO ET AB ADOLESCENTE. *Duo meliores cod. feruntur verò ab adolefcente, deletis ceteris, nec difflicet. & tragœdia Oedipus, non Oedipi. Tragœdias verò Cafaris etiam Afconius commemorat.*

COLLECTANEA. *Sunt qui apophthegmata Cafaris hoc nomine intelligant; de quibus Cic. ad Patrum lib. IX. ep. XVI. verùm volumina vocat Cic. Suetonius verò libellos fuffe indicat. & apophthegmata Cafar nò adolefcens fed matuta iam atate collegit.*

PUBLICARI IN EPISTOLA. *Dele in. fic enim duo MS.*

MERITORIA RHEDA CENT. MILL. LVII. PASSVVM. *Liber opt. reda, & paffum.*

CAVTIORNE AN AVDENTIOR. *Tres libri cautior an audentior, sine ne, vt ferè loquitur Tacitus.* LVIII.

OBSESSIONE CASTRORVM IN GERMANIA. *Cod. vnus obfidione, fed & Cicero vtrog, vsus est, obfelfio templorum, obfelfio militaris via. Sup. cap. XXV.*

A BRVNDVSIO DYRRACHIVM. *Liber opt. Brundifio Durachium.*

AD ACCERSENDAS FRVSTRA SÆPE MISISSET. *Liber Ferrarienfis, ad accerfendas eas.*

PROLAPSVS FTIAM IN EGRESSV. *Tor-* LIX. *nacenfis, prolapfus egressu sine in. De hostia verò aufigiente, fimilis locus Tito cap. X. vide Galb. c. XVIII.*

CVI AD OPPROBRIVM VITÆ SALVITONI. *Sic Pulmannus: & fic lib. MS. nostri quatuor: at libri*

at libri typis impressi, Salutioni; nonnulli etiã, Salutã-
 tioni. Sunt quoque qui verba illa, ad opprobrium vi-
 tæ, vt ex glossematio profecta, delenda censeant: ideo
 fortassis quod in cognomine ipso nullum opprobrium vi-
 deant. *Plin. lib. vii. cap. xii.* Scipiones duos, alterum
 à Serapione Suarij negotiatoris mancipio; alterum à
 Salutione mimo traxisse nomen scribit. Sed & ille *Pli-
 nij* locus fortè restituendus est, vt Saluito legatur. nam
 in meo quoque codice Saluitto legitur. Verùm sine
 Saluito, sine Salutio, sine Salatto cùm *Dione*, extremo
 lib. xlii. quis manult; verba illa, ad opprobrium vite,
 à *Suetonio* addita puto: quo significet homini illi quem
 ex gente *Cornelia* secum habuit *Cæsar*, non ob forma cùm
 mimo similitudinem, vt priori illi *Scipioni*; sed ob morũ
 potius turpitudinem, vitæq; infamiam, cognomen hoc
 adhasse. quanquam & nominis ratio, si veteres codi-
 ces sequamur, nescio quid mimicum præ se fert, tanquam
 cui vita pro sale fuerit, aut ipsa vitæ sal atq; incũditas.
 Sic enim & *Catullus* suum salipusium formauit: nisi
 quis mecum sentiens salicippium legere ibi malit. &
lepidè de meretricula Lucr. lib. iiii. tota merum sal.

LX. NON TANTVM DESTINATO. *Libex opti-
 mus. non sæpe; quod probo.*

MOTVRVM PVTARET. *Cod. Ferr. speraret.*

CVNCTANTIOR. *Meliores libri, contatior,
 & cuntatior: vt & alibi.*

QVEM NON CASTRIS QVOQVE. *Lib.
 opt. qui in. alter, quin castris quoque.*

LXI. VTEBATVR EQVO. *De Cæsaris equo Plin.
 lib. viii. cap. xlii. & plura Plut.*

LXII. MORANTI CVSPIDE. *Cod. vnus, moranti
 se cuspide sit comminatus. Valer. iiii. cap. ii. Cu-
 spidem*

spidem autem intelligo, quo aquila, vti & alia signa militaria desigebantur: & aquila quidem in adicula, vt in vetustis numismatibus cernitur. vide Dionem lib. XL. de Crassi expeditione Parthica.

IMO MAIORA ETIAM. *Quis non videt totum hoc adulterinum esse? Lego itaque, non minora illa constantiæ eius indicia fuerunt.*

LXIII.

VECTORIA NAVICVLA. Sic duo libri ex nostris: & sic, Turnebi secutus auctoritatem, Pulmānus restituit. Ego tamen victor retineo, victoria enim addebat animum: & cum nauculam dicit, satis intelligimus vectoriam fuisse.

L. CASSIVM. Appianus eundem Cassium fuisse vult qui postea Cæsarem occidit, at qui hunc Cassium vocat & ipse, & Sueton. inf. c. LXXX.

ERUPTIONE HOSTIVM SVBITA. Liber Ferr. eruptione hostium facta subito compulsus.

LXIII.

NEQVE A FORTVNA. Mallem à forma, quamuis repugnantibus libris: vt Cæsar non tam corporis aptitudine, quam re ipsa vires expenderit. Ipse autē lib. 1. Com. scribit, se non minus ab milite modestiam & continentiam, quam virtutem atque animi magnitudinem desiderare.

VBIQVE AC SEMPER. Liber vnus aut, pro ac. mihi vtrumq; expungere nulla religio est: vt, vbiq; semper, legamus.

AMPLIFICANDO EMENTIENDOQVE. Liber vnus ementiendo, sine copula. Sed ementiri ferè apud auctores nescio quam iactantiam in fingendo ac mentiando significat, vt ementiri stirpem, genus. Ouid. v. Metam. qui se genitum septemplace Nilo ementitus erat.

LXVI.

EQUITVM XXX. Appianus Iubam habuisse scribit equitum xx. peditum xxx. M. elephantos l. x. Quare legendum censeo, cum x. legionibus, equitum xxx. millibus, elephantis ccc: delero, leuis armaturæ c. m. De equitibus enim antè dixit. nec placet hoc de cataphractis intelligi: ea enim nō erat Maurorum aut Numidarum militia; & alioquin etiam sine his abunde famam auxerit Cæsar.

IUBEBO AVEHI. Libri MS. dzo & editio Germanica, iubeo. quod sanè magis ducem sapit, maxime comminantem militibus.

LXVII. NEQVE PRO MODO. Gabriel Faërnus vir doctissimus legebat, pro more: vt ad ius militia referatur, non ad delicti modum. neque enim verisimile est apud Cæsarem, vt apud Stoicos, delicta fuisse equalia.

LXVIII. E VIATICO SVO. Viaticum hoc loco peculium ipsum seu facultates militis significat: vt & apud Horat. lib. II. epist. II. Luculli miles collecta viatica multis Ærumnis. sed & Vlpianus, l. XVII. de rebus creditis, filij familias viaticum dixit: & Gellius, lib. XVII. cap. II. magnum viaticum, pro magna facultate, ac paratum magno: vt Greci ἐξόδιον ad aliarum etiam rerum, quam itineris, apparatus transferunt.

ET VNIVERSI MILITES. Tres libri, Vniuersi mil. sine &.

GENERE PANIS EX HERBA. Lapsanam vocat eam herbam. Plin. lib. XIX. cap. VIII. his verbis: Nec non olus quoque siluestre est, triumphorum Diui Iulij carminibus iocis que celebratum: alternis quippe versib. exprobrauere, Lapsana se vixisse apud Dyrrachium. sic locus ille corrigendus; cum pro triumphorum, codices vulgati trium foliorum habeant. Et

olus quidem siluestre vocat etiam Dioscorides, lib. II. c. CIX. sed folius est hirsutis, Napi similibus. Casar lib. III. de bello civili, radicis meminit; quam Charam vocabant, de qua vide que ad Plinium notantur, lib. XIX. c. V. ubi de Armoracia.

VEL CASSII SCÆVÆ CENT. VEL C. ACILII MIL. Valerius Maximus, lib. III. cap. II. M. Casium Scævam & C. Atilium vocat, quos Cassium & Acilium Suetonius. Plutarchus cum Valerio de Atilio consentit.

APVD PLACENTIAM. De hac seditione Appia. Dio, Lucanus lib. VI.

LXIX.

QUANQVAM ADHVC IN ARMIS POMPEIUS ESSET. Atqui bello civili Pompeius arma non nisi cum vita deposuit: ac seditio illa Placentie mota est, post devictos Petreium & Afranium, Casare ex Hispania redeunte. quare dictionem, adhuc, abesse matrem. nihil muto tamen. Duo libri in armis adhuc.

CVM IGNOMINIA MISSAM FECIT. Sic Aug. cap. XXI III. decimam legionem cum ignominia rotam dimisit. Vide 7. C. l. II. de his qui notantur infam. & l. XIII. de re militari.

QVA QVIRITES EOS. Tacitus lib. I annalium, in oratione Germanici ad milites. Dio lib. XLII. Simile quid apud Lampridium Alexandro.

LXX.

TAM FACILE CIRCVMEGIT. Elegans verbum, quo & Seneca usus est, II. Controuers. ad hæc noua & diuersa imperia subito me circummagi posse putas. Hor lib. I. Sat. IX. nil opus est te Circumagi.

STIPENDIARIVM. PRONVNCIATVM. Liber optimus, pronunciauit. placet. Sed ignorata huius rei historia locum Suetonij paulo difficiliorē reddit.

LXXI.

Iubam, qui postea à Cesare in Africa victus est, Hiempsalis fuisse filium, auctor est Dio lib. xli. vbi de Curionis cade loquitur. Hiempsalem autem illū Pompeius, Sullanis temporibus, regem instituit. auctor Plut. Pompeio. aduersus quem tunc Cesar Masinham defendit: cumq; ab aduersariis illum aliter tueri non posset, stipendiarium pronunciauit; vt, pro milite habitus, militari iure protegeretur. Aliter tamen Beroaldus, negans stipendiarium pro milite accipi debere. Sed Masinham Afrum, ad discrimen fortassis legionariorum, stipendiarij nomine comprehendit Suetonius.

LXXII.

LOCO QVOD VNVM ERAT. Verba malè collocata. Lego igitur, loco in diuersorio, quod vnum erat, cesserit. atque ita legendum esse nō dubitabit qui Plutarchum idem scribentem viderit.

* HVMI AC SVB DIVO. Ante cubiculi, quo Oppio cesserat, fores. Sub diuo autem, pro sub dio, semper in optimis quibusq; exemplaribus scriptū inuenias. Horat. lib. III. od. II. vitamque sub diuo, & trepidis agat in rebus.

SI GRASSATORVM. Liber vnus è nostris sic, se grassatorum & ficariorum ope in tuenda sua dignitate vsu esse: talibus quoque parem gratiam relaturum. quam lectionem sanè magis probo.

LXXIII.

C. MEMMI. De hoc C. Memmio, & C. Licinio Caluo, sup. quog; cap. XLIX. At prature huius C. Memmij fit mentio. sup. cap. XXIII. Consulatum petiuit, An. v. DCC. summa contentione. Cicero ad Q. fratrem lib. III. ep. II. ad Att. lib. IIII. ep. XVI. XVII. XVIII. damnatusq; de ambitu, in Gracia exulauit. ad exulantem plures Ciceronis epistole, libro XIII. virum bonum, artibus eruditum, & oratorē argutum, vocat

vocat Cic. in Bruto. Catullus contra acerbissime eum perstringit. Sed hæc sufficiant.

SATISFACIENTEM. Sic Tib. cap. xxvii. Consulare satisfaciens sibi. et Claud. cap. xxxviii. tantum non satisfaciens veniam dedit. Solebant qui verbis aliquem læserant, iurare nolle se ea dicta esse, atque ita satisfacere. Plut. Amph. act. iii. Mane, arbitrato tuo iusiurandum dabo, Me meam pudicam esse vxorem arbitrariet. & sc. sequente, quando exiurasti te mihi hæc dixisse per iocum. Ter. Adelpbis, Tu quod te posterius purges, nolle hanc iniuriam mihi factam esse, huius non faciam. Sequitur, noui ego vestra hæc, nollem factum, dabitur iusiurandum esse te indignum iniuria hac. ridet enim Sænio veterem satisfactionum formulam. Vlp. l. v. de iniuriis, Hac lege permittitur actori iusiurandum deferre, vt reus iuret iniuriam se non fecisse. Adde Suet. Claud. cap. xxxviii.

IVGVLARI PRIVS. Vinos ergo cruci suffigere moris erat: quo nullum supplicij genus acerbius. vide, si lubet, Plutarchum.

CORNELIO PHAGITÆ. Is Sulla libertus, & eius senitia satelles. sup. c. i.

A MANV SERVVM. Mallem abesse ditionem seruum. Aug. c. lxvii. Thallo à manu. Vespas. c. iiii. Cænidem libertam à manu. alibi amanuensem vocat Titoc. iiii.

NON SVSTINVT IMITARI. Sic antè, non sustinuit nocere, pro noluit. frequens Suetonio.

NISI IN PROELIO. Sic Cic. nisi armatum cæsum ab eo neminem.

QVORVM TAMEN ET AFRANIVS ET

E 2

FAVSTVS

FAVSTVS PRIORES. *Locus omnino corruptus est, ut cum Pulmannus, homo alioqui diligentissimus, perscripsit. Itegitur, ut in cod. Ferr. & editione Germanica An. M. D. XXXIII. quorū tamen & priores post impetratam veniam rebellauerant, & L. Casar libertis seruisque eius Idē, cum historia conuenit. loquitur autem de L. Casare iuniore.*

AD MVNVS POPVLI. *Quod populo parabatur. Alij, ad munus publicum. nec male. fortasse munus p. per notam scriptum fuit.*

STATVAS L. SVLLÆ ATQVE POMPEII. *Refert Plutarchus Ciceronis dictum, Cesarens restituendis Pompeij statuis suas seruare ac stabilire.*

AVLIQVE CÆCINÆ. *Cacina Liciniorum cognomen. & hunc quidem A. Cacinam styli pœnam dedisse, monstrant Ciceronis epistola: maxime septima, lib. VI.*

PITHOLAI CARMINIBVS. *Lib. vnus, criminibus. fortassis melius. De eo Macro. lib. II. cap. II. Otacilius Puholaus, cum Caninius Rebilus vno tantum die Consul fuisset. dixit, ante Flamines, nunc Consules diales sunt. Alij Votacilius scribunt. sed scribendum, Otacilius: ut in veteri nummo, MARCIA OTACIL. SEVERA AVG*

CIVILI ANIMO. *Id est equo & remisso, quali esse inter se ciues decet: non eorum more qui, ut Ciceronis utar verbis, æquabilitatē cōmunis iuris, præstantiæ dignitatis aut fortunæ suæ, transeunt. Sic genus vitæ civile Tib. cap. x. & Claud. cap. xxxv. Plinius quoq; lib. XIII. cap. IIII. quæ vsurā ciuili & modica. Sed & odiū civile eadē ratione dixit Cicero pro Milone, his verbis, Quid enim odisset Clodiū Milo, segetē ac mactriatā*

teriam suæ gloriæ, præter hoc ciuile odiû, quo omnes improbos odiunt? nec enim P. Victorio assentior, lib. *Variarum lectionum* XXI. qui pro ciuile, illic cõmune substituit. Adde *Juuen. Sat. v.* Poscimus vt ccenes ciuilitèr. *Ouidius etiam*, exercet patrias plusquam ciuilitèr iras, cui non dissimile illud *Lucani exordium*, *Bella per Emathios plusquã ciuilia campos. sic enim & Tacitus lib. i. Ann. de Asinio Gallo*, iam pridem inuisus quod plusquam ciuilia agitaret. *Hinc ciuilitas, Aug. cap. li.* clementiæ ciuilitatisque eius. *Capitolinus Antonino Pio*, Imperato-



rium fastigium ad summam ciuilitatè deduxit. Merito igitur, ob insignè animi moderationem, templum Clementia *Cæsari decretum* fuit. *Plut. Dio. Nummi veteres*, qualis apud me seruat. *ur.*

NON ENIM HONORES MODO NIMIOS RECEPIT VT CONS. LXXVI. Particula *vt* non est in duobus *ms.* nec sanè requiritur. Sed & verbû recepit abesse malim: vt tota hec oratio referatur ad id quod sequitur, decerni sibi passus est. Nam, *Dione teste*, ex his quæ illi decreta sunt nonnulla distulit, quædam etiam nõ recepit. & certè continuum consulatum, primo ad quinquenniû victo statim Pompeio, deinde ad decennium quoque, deuictis Pompey liberis, utcumque receperit; non tamen continuo gessit.

PRÆNOMEN IMPERATORIS. Antea qui exercitibus præerant, re bene gesta, vel militum favore vel decreto Senatus Imperatores salutabantur: Cæsar, & qui eum secuti sunt, quo summam

ostenderent potentiam, in prænomen verterunt: Græci ideo ἀντροπατοεγς vocant. Remansit tamen militaris quoque appellatio, quoties vel ipsi, vel ipsorum auspiciis alij, rem feliciter gesserant. quod & Dio prolixè tradit: & passim in marmoribus ac numismatibus cernitur, ut puta, IMP. CÆS. DIVI F. AVGVSTVS PONT. MAX. COS. XIII. IMP. XX. TR. POT. XXXVII. P. P.

THENSAM ET FERCVLVM. Honor ille Circensi pompa Diis tantum ac semideis, quorum anima relate in calum erant, habebatur: Cæsar cum venienti sibi deferrî passus est. Dio, *Antiq. Rom.* lib. VII. de Circensi pompa loquens, postremum, inquit, agmen claudebant simulacrorum baiuli. Deos deinde enumerat, quorum simulacra gestabantur. quæ cum admodum essent pretiosa, ac qui pompam ducebant augustissima & ipsi (quod tradit *Lin.* lib. V. veste uterentur; eleganter *Quid.* Aurea pompa venit, linguis animisque fauete. quo versu simul & materie præstantiam, et deorum religionem exprimit. Est autem thensa, ut Grammatici volunt, vehiculum ipsum sacrum. ferculum vero, vehiculi pulpitem cui simulacra imponebantur. *Cic. Verr. ultima*, Omnes Dij qui vehiculis thenfarum sollemnes cætus ludorum initis.

LUPERCOS. Cum bina essent Lupercorum sodalitates, Cæsar tertiam addidit, eorum qui Iuliani vocabantur. Dio initio lib. XIII. III. plura de hoc *Hadr. Turnebus, Aduersar.* lib. VII. cap. III.

DECRETÆ CVM CONSVLATIB. SIMVL. Cæsari, quod ante eum nemini permissum fuit, ut vno eodemq; tempore Consul simul & dictator esset. hoc significat hic *Suet.* atque unâ rationem edat, cur tantum

santum titulo tenus consulatus duos gesserit. cū enim ut dictator omnia in Rep. posset, consulis potestate non indignit. atq; alios sufficiendo, amicitias auxit, ac conseruauit, & que promiserat facilius prastitit. que huius loci sententia paulo clarior erit, si pro consulatibus, legamus consulatu.

VITROQUE ANNO BINOS. *Cesarem id quarto cōsulatu fecisse omnes affirmant: Dio in primis, suffecti enim fuere, Q. Fabius Maximus, & C. Trebonius: & rursus in Maximi, prid. Cal. Ian. defuncti, locum C. Caninius Rebilus, in quem tot Ciceronis loci, consul factus est. Sed an idem tertio quoq; consulatu factitarit, incertum est. Nam & solus, quod sciam, hoc Suetonius affirmat: nec alterius quàm M. Lepidi, tunc consulis, & magistri equitum, nomen inuenias. Fefellit fortassis Suetonium, quod anno DCCVI, qui tertium Cesaris consulatū precessit, ac diu sine cōsulibus ac praetoribus fuit, Cesare in Aegypto ac Pōtore res gerēte, tandē Q. Fusius Calenus & P. Vatinius creati coss. fuere: et fortassis tertiu Cesaris consulatū illi anno attribuit Suet. Verū qui de dictaturis et consulatibus Cesaris exactius velit cognoscere, quia res obscurior est quàm ut paucis verbis explicari possit, eos cōsulat qui Fastos cōtinuarunt*

COMITIA NULLA HABVERIT. *Toto eo tempore quo, victo Pompeio, Aegyp̄ti, Ponti, & Africae bellis Cesar distinebatur, nulla pene habita comitiorum ratio, ac ne bello quidem Hispaniensi sed magistri equitum, primum Antonius, postea Lepidus, absente Cesare res vrbanas administrarunt.*

PRÆFECTOSQUE PRO PRÆTORIBVS. *Auctor est Dio lib. XLIII. Cesarem contra Pōpeij liberos in Hispaniam proficiscentem, Lepido vrbis*

custodiam commendasse: ut una cum praefectis, quos
 πολιάρχους vocat, vel octo vel sex (neque enim de nu-
 mero satis constat) res interea administraret. Sed an hi
 pratorum loco fuerint, an verò pratoria potestate præ-
 diti, incertum est. Suetonius indicat, ut neque comitia,
 sic neque praetores tunc fuisse: Dio verò quarto Caesaris
 consulatu factos dicit praetores XIII, & questores XL.
 sequenti verò praetores XVI. De pratorum quoque, uti &
 Aedilium & questorum, numero aucto, ipse Suet. sup.
 cap. XLI. & I. C. Pomponius, l. II. de origine Iuris. Sed
 verisimile est eo anno designatos tantum fuisse, non etiã
 inisse magistratum. Mirum autem quod Suetonius
 praefectos hosce constitutos dicit, qui praesente Caesare
 administrarent: quod nec res ipsa fert, & Dioni aduer-
 satur. Quare dictiones illae, se praesente, aut amouenda
 videntur; aut corrigenda, ut se absente legatur, vel et-
 iam se praesente. Inter hos verò praefectos fuisse, ut ego
 arbitror, L. Munatius Plancus; & L. Licinius Regu-
 lus: quorum numismata, illius aureum; huius argenteum
 sermo: illud cum hac inscriptione, C. CAES. DIC-
 TER. L. PLANC. PRAEF. VRB. hoc cum
 ista, L. REGVLVS PRAEF. VR. De Planco
 tamen dubitari potest. bello enim Hispaniens. praesens
 Caesari bonam operam nauavit: sed cum praefectura illa
 diutius durauerit, quod ex Dione ipso colligitur ex-
 tremo lib. XLIII. poterat Plancus interea etiam in vr-
 be esse. Errant verò qui ex hoc Suetonij loco volunt
 praefectos vrbis, de quibus peculiari titulo I. C. nostri,
 & quorum potentia sic postea excreuit, sub Caesare di-
 ctatore institutos fuisse. Nam ipse Suet. praefecturam
 vrbis inter officia ab Augusto inuenta commemorat,
 cap. XXXVII.

IN PAVCAS HORAS PETENTI. *Is Caninius Rebilus fuit, de quo paulo antè. Fabio enim, prid. Cal. Ian. mortuo, successit, infr. Ner. ca. xv. Macr. lib. II. cap. II. Tacitus histor. lib. III. ideo id factum dicens, quod belli civilis premia festinabantur.*

IN PLVRES ANNOS. *Facetè igitur Cic. ad Att. lib. xvi. Casarem in codicillorum fastis non minus longas futurorum COSS. quam iam factorum paginas habere.*

PECVLIARES SERVOS. *Cùm monete III viri monetales, vectigalibus verò publicani ac mancipēs antè praeficerentur; Casar servos praefecit: neque hos publicos; sed proprios, quos, ut Turnebus exponit, peculiāres vocat Suetonius. sic nimirum peculiāres loculi, inf. Galba, c. XII. mallem tamen peculiāres ideo dici, quod illius tantum rei curam gererent. poterant & per contemptum sic vocari: ut peculiāre vinum, l. IX. de tritico, vino & oleo leg. quod in usu servorum sit, ac proinde vilissimum. verum id de Casare non crediderim. Casari autem pecuniam omnem, & publicam & priuatam, traditam queritur Cic. ad Att. lib. VIII.*

RVFINI LIB. SVI FILIO. *Sic Pulmannus, Turnebo auctore, restituit: cùm libri omnes Rufioni, aut Rufioni habeant. & sanè Rufini cognomen, quod Corneliorum est, liberto Casaris non convenit. Rufioni igitur ita seruo, ex tribus MS. ut tamen Rufioni non displiceat. Nam & Rufio Trebatorum cognomen est: ut in hoc vetusto lapide, C. VIBIVS C. F. MACER C. TREBATIVS RVFIO FACIVND. CVRAVERVNT. & Cicero, quadā ad Trebatium epistola, Rufio tuus ita desiderabatur, quasi vnus è nobis esset. tuus nempe, quia eiusdem gentis. Sed*

hoc putidius est. ac fieri potuit, vt & Trebatius ille Rufio libertini generis fuerit. Rufionis etiam mentio lib. XI III. ad Att. & vt nihil omitamus, apud Mart. apophor. CLXXV. Rufus Batavi cuiusdam nomen est: unde Rufio. & quid si Rufino l. f. legamus?

LXXVII.

T. AMPRIVS. Liber vnus MS. T. Ampirius. Oberti Gifaniy cod. T. Amplius. sed Ampius legendum, quod postea etiam Pulm. nos monuit. T. Ampy enim mentio apud Cesarem, lib. III. de bello ciu. quam vulgati cod. T. Appium vocant. Ad Ampium etiam Cic. epistola lib. x. et eiusdem metio epistola quadam ad Atticum lib. VIII.

NIHIL AMPLIUS ESSE REMP. Melius MS. quatuor, Nihil esse remp. appellationem modo. Eodem ferme modo Cic. ad Att. nullum esse colorē, nullum succum, nullam formam relictam reipub. Cesare scilicet pro arbitrio eam moderante. nec male Lucanus, Omnia Cæsar erat.

SULLAM NESCISSSE LITTERAS. Atqui Grecis & Latinis litteris eruditissimus erat, adeo vt rerum à se gestarum commentarios scripserit. Plut. & Gellius. placet igitur Turnebi, & ante eum Sabellici, explanatio, vt Sullam Grammaticum esse negauerit, qui, quod Grammatici munus est, dictare nesciuerit. Melior Cæsaris ratio, de qua sup. c. XXIX. difficilius se principem ciuitatis.

PRO LEGIBVS HABERE QVOD DICAT. Augusto primum, si Dionis credimus, concessum vt legibus solutus esset. hinc tandem eo ventum, vt quod principi placeret legis haberet vigorem. l. 1. de constit. princ.

HARVS PICE TRISTIA ET SINE COR-
DE

DE EXTA SACRO QUONDAM. Sic Pulmanus quidem, & libri impressi omnes, nisi quòd in quibusdam sacro quodam legitur: verùm ms. quos videmurè dissentiunt. Vnus, quem sequor, sic habet, Haruspice tristia, sine corde, exta sacra quondam nunciante, reiecta & particula. ideo enim tristia, quia sine corde: & sacra, pro sacro. exta enim, nisi sacra, ostentum non faciunt. De hoc Cicero lib. II. de diuinat. Plin. quoz, lib. XI. cap. XXXVII. Cæsari dictatori, qua die primum veste purpurea processit, atque in sella aurea sedit, sacrificanti bis cor in extis defuit. Julius Capitolinus, Pertinace, Eadem die immolante Pertinace, negatur in hostia cor repertum: & cū exta vellet procurare, caput extorum non deprehendit. Festus quoque, pestifera, inquit, auspicia esse dicebant, cū cor in extis, aut caput in iecinore non fuisset: quòd pestē scilicet atque exitium portenderent. vt pestiferum fulgur, quo mors exiliūmue significari solet. Idem Festus, v. postularia.

ET INEXPIABILEM. Tres cod. exitiabilem. placet. & mox, cum plurimis, pro pluribus.

LXXVIII.

PRÆTERVEHENTI. Sup. cap. XXXVII. & de historia ipsa vide Dionem, sub initium lib. XLIII. dico, de contemptu Senatus.

SACRIFICIO LATINARVM. Mos erat vt Latinas ferias cōsul indiceret, ac Ioui Latiali in Albano monte sōlemne sacrum faceret: Cæsari verò inter nouissimos honores, vt tradit Dio lib. XLIII, hoc quoque tributum, vt, feriis illis peractis, ex Albano monte curru in urbem inueheretur.

LXXIX.

EPIDIVS MARVLLVS. C. Epidi cuiusdam Commentariorum, in quibus arbores locuta feruntur, meminit

meminit *Plin. lib. xvii. cap. xxv. & Marulli quoque declamatoris mentio, apud Senecam controuersis: quæ tamen liber meus uetus Marillum uocat: quod monitum uolui. App. Μάρυλλον appellat.*

SIVE UT FEREBAT. *Liber vnus, ut referebat. fortè, præferbat,*

DISCVTERE VOLVIT. *Sic libri quatuor: non, ualuit. nec male, ni fallor. nam quæ sequuntur, iam ante contigerant.*

PLEBI REGEM SE SALVTANTI. *Lib vnus, plebeio. quod & Gifanius asserit. & sanè plebeius apud Horat. quoque, lib. ii. Sat. iii. pro quouis è populo ponitur, nil ultrà quæro plebeius. quam lectionem eo magis probo, quod regni mentio, etiam sub Casare, semper uniuerso pop. Rom. displicuit. Cic. Philipp. ii. Sedebat pro rostris collega tuus, amictus toga purpurea, in sella aurea, coronatus: ascendis, accedis ad sellam: ita eras Lupercus, ut te esse consulem meminisse deberes. diadema ostendis, gemitus toto foro; tu diadema imponebas cum plangore populi; ille cū plausu reiciebat. Idem de populo, clam palamq; dominationem detrectante, paulo post ipse Suetonius. Si quis tamen plebi retineat, meminert plebei scriptum antè fuisse: unde alius plebeio fecerit. sed qui Dionem, hęc prolixè narrantem, legerit, priorem sequetur sententiam: nec minus, qui Plutarchum,*

PROXIMO AVTEM SENATV PERCRE-
BIVIT FAMA. *Delende due dictiones postremæ, ut in cod. Ms. nam paulo antè positas nihil necesse est hic repetere. de hac autem L. Cotta xv viri sententia, Cic. lib. ii. de diuinat. xv virum autem sacrorum intelligit.*

LIBRIS FATALIBVS. *Sic libros Sibyllinos vocat. vide inf. Aug. c. xxxi.*

QVÆ CAUSA. *Liber Ferrar. quæ sententia causa coniuratis. quod, tamet si glossematium sentiat, non displicet: postquam Suetoniorum per capita diuidimus.* LXX.

BONVM FACTVM. *Suet. Vitell. cap. xiiii. Bonum factum ne Vitellius Germanicus. Plinius lib. de Viris illustribus, ubi de Scipione Africano, (quem locum Grammatici corrupere) Bonum factum, si in Capitolium eamus. Veteres boni ominis causa sic præferri, maximè in edictis, solent. Plant. Pænulo, Bonum factum, edicta vt seruetis mea. Tertullianus, edictum cui ascribi non poterit bonum factum. & nõ malus auctor Isidorus, lib. i. cap. xxii. Quædam litteræ in libris iuris verborum suorum notæ sunt, quo scriptio breuior celeriorque fiat. Scribebatur enim, verbi gratia, per B. & F. bonum factum, per S. & C. senatusconsultum.*

IIDEM IN CVRIA. *Lego idem in curiam: sic enim duo MS. nostri, et totidè quos Pulmannus citat: vt Cesar quos in triumphum duxerat, eosdem & in curiam duxisse acerbissimè notetur. sup. cap. lxxvi. quosdam è semibarbaris Gallorum recepit in curiam. Sunt autem, quod & Turneb. annotauit, trochaici duo.*

SUFFECTO TRIMESTRIQVE COS. *Lego trimestri, sine copulatione. sup. lxxvi.*

NON ESSE EVM CONSULEM POST REMOTOS. *Interpungo post Consulem. Nam Fabius & Trebonius suffecti coss. fuerunt ante Casertinum & Marullum tribunatu motos, quarto nempe Cesaris consulatu, cum tribunorum offensa in quintum. & quidem sub anni fine, inciderit. Lego igitur, non esse eum Consulem. Post remotos Ces. & Mar. Trib. reperta sunt. et reuera consul*

consul non erat, quem Caesar viuus, nec abdicare iussus, contra leges, nullo maiorum exemplo, sibi ipse suffecit. Dio.

CVM LICTOR ANIMADVERTI. Verbum, ut videtur, sollemne lictoris; qui precedens magistratum, quo turbam summoneret (nam & hoc verbum sollemne esse ad Horatiū notauimus, lib. II. Od. XVI.) animaduertere iubebat: hoc est, obseruare atq; attēdere.

IPSIVS CÆS. STATVÆ. Dicitio statuæ abest ex omnibus ms. & bene. sequuntur autem duo Trochaici.

PRINCIPIBVS CONSPIRATIONIS. Cōiurationis habet opt. codex, ut initio huius cap. quæ causa coniuratis fuit. Sed & cōspiratos vocat cap. proximo. & sanè conspiratio potius erat: nullo enim iure iurando, aut sacrificio: sed consensu solo, si Appiano credimus, conspirarunt.

LXXXI. DEDVCTI LEGE IVLIA. Qua Caesar, primo consulatu, agrū Campanum xx. m. ciuium diuisit.

SEPVLCRA VETVSTISS. DISIICERENT. Liber optimus, discinderent. Hor. diffidit vrbium portas vir Macedo.

QUANDO OSSA CAPYS. Tres libri quandoque ossa Capys: & vnus, fore ut Ilio prognatus, pro Iulo, aut Iulio, ut vulgati codices. Turnebus, lib. XXI III. cap. XIII. inuenisse se ait, fore ut illo prognatus: & probat: sic tamen, ut Iulo non improbet. Verū quid Capys ad Cesarem? aut cur in eius sepulchro de Iuli posteris? quare Ilio magis placet. quandoque autem pro quādocunque vocabulum Horatio & Iurisconsultis frequens. quandoque nupsērit, quandoque liberos habuerit. Suetonius tamen aliter ferē vsus est.

QVOS IN TRAIICIENDO RVBICONE FLVMINE CONSECRARAT. *Turnebus eodē loco Rubiconi flumini legit, dandi casu: vt equos Casar ipsi flumini consecrarit. ego Marti potius consecratos puto. vt apud Virg. Minerva, lib. III. quatuor heic primum omen equos. Simile quid de bobus Diane Persica vltra Euphraten sacris, & Dea nota, que lampas est, insignitis, ac sine custode vagantibus, Plutarchus Lucullo: quo loco fortissimum illum Imperatorem Romanum Euphrati fluuio, quem Tigranem regem inuasurus traiecerat, taurum scribit immolasse. quod equidem sententiam nostram confirmat; tauriformes enim fluuij à pœtis finguntur. vt ad Horatium notauimus lib. III. od. XIII.*

VAGOS SINE CVSTODE. *Tres libri, vagos & sine custode. Exprimit autē, quod Graci huiusmodi animalia Diis sacra à pœtā appellant. De quo vocabulo eleganter P. Victorius, variarum lectionum lib. XXVIII. c. XXIII.*

COMPERIIT. *Libri MS. comperit.*

VBERTIMQVE FLERE. *Huc haud dubiè respexit Virg. in Pallantis funere, positis insignibus Æthon It lacrymans, guttisque humectat grandibus ora. & rursus Bucol. nulla neq; vndam Libauit quadrapes, nec graminis attingit herbam. Plin. lib. VIII. cap. XLII. de equis, Præfagiunt pugnam, & amissos lugent dominos, lacrymalque interdum desiderio fundunt.*

AVEM REGALIOLV M. *Trochilum vocat Plin. (lib. X. cap. LXXIII. & lib. VIII. cap. XXV.) parnam auem: que, vt inquit, Rex auium appellatur, & cum aquila inimicitias exercet. Medici Graci passerem*
Tro-

Trogloditen esse volunt. valgo Regulus: hic Regaliosus.

DEXTRAS IUNGERE. Dexteram, MS.

COLLABI FASTIGIVM DOMVS. Plutar-
chus, auctorem citans Liniū, fastigium, id quod ipse
ἀποθήκη vocat, ornatu maiestatisq; causa Caesaris do-
mo S. C. adpositum scribit. quod monere volui, nequis
locum hunc negligenter transeat. Fastigium vocat et-
iam M. Tullius Philip. II. Plutarchi interpretes pin-
naculū transtulit. Vide, si lubet, P. Victorium, Variar.
lect. lib. XVII. cap. XVIII. & adde Suetonij locum
Claud. c. XVII.

AB OBVIO QVODAM. Liber optimus, ab O-
vio quodam. forte Quinio. Quinij enim Romani
sunt. Sed Plut. Grecum fuisse tradit, natione Gni-
dium, Artemidorum nomine, & professione Rhetorem.
Alij alium.

IDVS MARTIAS. Idus Martias ferales sibi
Scorpionis occasu, annotavit ipse Caesar, si Plinio credi-
mus. lib. XVIII. cap. XXVI. quo magis sanè mirandum, si
Spurinam irrisit, quem tantopere eius seculi auctores
laudant. irridere tamen hominem videtur Cicero, fam.
lib. IX. ep. XXVI.

LXXXII. CIMBER TILLIVS. Sic Pulmannus. libri nostri
Tullium. App. Attilium vocat, sed malè, ni fallor. sic
enim Seneca, lib. III. de ira, Nemo vniquam victoria
liberalius vsus est quàm Diuus Iulius: & tamen eum
plures amici occiderunt quàm inimici: inter eos Cim-
ber Tullius, acerrimus paulo antè partiū eius defen-
sor. Meminit eiusdem, vt ebriosi & sordidi lib. XII. epist.
eum locum citat etiam Beroaldus.

ALTER CASSIVS. Sic quidem interpre-
tes & MS. duo: quos Pulmannus sequitur. & sanè à
Cassio

Cassio quoque vulnus accepisse Casarem constat. constat etiam duos fuisse Cassios inter coniuratos: *Gaium*, qui & princeps coniurationis erat; ac *Lucium*, cuius meminit Cic. ad Att. lib. XIII, epist. II. quare etiam *Turnebus*, alter è *Cassius*, legisse videtur. Sed tamen, ex *App.* & *Plutarcho*, *Calca* retineo: sic enim impressi omnes, & *Ms. tres*: & *P. Servilium Cascam* intelligo, ut eum vocat *Dio* li. XLIII, utriusque in veteri nummo, qualem seruo, memoria superest: in altera enim parte *Neptuni* effigies, ascriptumque *CASCA*.



LONGVS. altera verò parte, *victoria*, dextra palmam, sinistra pileum (quod libertatis est signum) ferens. Est autem *Calca* *Serviliorum* cognomen: *Longus*, uti & *Longinus*, *Cassiorum*.

QVO HONESTIVS CADERET. Notus *Euripidis* de *Polyxena* versus, πολλὴν πρόνοιαν ἔχεν εὐ-
 γήμως περὶ αὐτήν. quem refert *Plinius*, lib. III, ep. II. *Cornelia* virginis *Vestalis* supplicium narrans. Nec dissimile illud *Lucani* de *Pompeio*, ubi vidit cominus en-
 fes, Inuoluit vultus, atque indignatus apertum *Fortuna* præbere caput. lib. VIII.

ΚΑΙ ΣΤ' ΤΕΚΝΟΝ. In duobus, καὶ οὐ εἰ ἐκείνων,
 καὶ οὐ τέκνον; Alij, καὶ οὐ εἰς ἐκείνων; hic repete quæ de
Cæsaris & *Servilia Bruti* matris amore diximus, ca. L.

ANTISTIVS MEDICVS. Codex vnus, *Antius*.

& sanè Antistiorum nomen nobilius, quàm ut medico adaptetur: nisi tamen libertus fuerit, quales tunc ferè artium professores erant. Nam & Antij Romani sunt, ut ex veteribus denarijs constat.

LXXXIII.

L. PISONE SOCERO. Cuius filia Calpurnia, Caesaris uxor.

VIRGINI VEST. MAX. Idem de Augusti testamento Suet. cap. CI. & de testamento Antonij III viri, eius vita, Plutarchus. Sed & Ulpianus, l. III de tabulis exhib. Si custodiam testamenti Aedituus suscepit. ostendit enim testamentum in ade sacra deponi solere.

ET L. PINARIUM. Dele &. De Q. Pedio Plin. lib. xxxv. cap. IIII: Q. Pedij, consularis, & triumphalis, atque à Cæsare dictatore coheredis Augusto dati, nepotem, cùm natura mutus esset, Messalla orator picturam docendum censuit. Ab hoc lex Pedia, contra interfectores Caesaris lata. Ner. c. III. Triumpho verò eius meminerunt lapides Capitolini, Quint. lib. VI, & Dio XLIII.

IN FAMILIAM NOMENQUE ADOPT. testamento scilicet. ut Tiberium M. Gallius. inf. Tib. ca. VI: quo loco etiam adoptandi verbo utitur Suetonius. sed an propriè adoptio dici possit, ac legis actio, viderint Jc^{ti}. Adoptare enim hic nihil aliud quàm adscissors est. Suet. Galba, cap. xvii, Pisonem Frugi Licinianum, testamento in bona & nomen adscitum, repente è media salutantium turba apprehendit: filiumq. appellans, perduxit in castra, ac pro concione adoptauit. Item Aug. cap. ci, Heredes instituit primos Tiberium & Liuiam: quos & nomen suum ferre iussit. Atqui Tiberium multò antè adoptauerat.

Cic.

Cic. III de offic. Cùm Basilus M. Satrium sororis filium nomen suum ferre voluisset, eumque fecisset heredem. Tunc autem verè censèbatur adoptio, cùm is qui nomen ferre iussus erat, delato primum ad Praetorem urbanū testamento, à pop. quoq; lege Curiata obtinuerat ut in defuncti familiam transire posset. quod ab Octavio seruatum fuisse, Dio, & Appianus tradunt.

PLVRESQVE PERCVSSORVM. libri tres, plerofque.

IN SECVNDIS HEREDIBVS. ut si primos non adire contingeret hereditatem, ipse heres fieret: quod I. Cⁱⁱ vocant substituere, l. i de vulgari & pupillari substit. Horat. lib. II Sat. IIII, vt & scribare secundus Heres, & si quis casus puerum egerit Orco, In vacuum venias, id est, vacantem, eius qui primo loco institutus est morte, hereditatem, tu, illi substitutus, occupes. sic prima & secunda cera, prime & secunde tabula. de quibus plura ad Horat. & Nerone, cap. xvii.

POPULO HORTOS CIRCA TIBERIM PVBLICE. Publica propriè dicuntur ea quae populi Rom. sunt: quorum vsus communis est, proprietatis nullius. l. v, de rerum diuisione. l. xxx, de acq. rerum dominio. Tales igitur horti Cæsaris ex testamento. meminit eorum Horat. lib. I Sat. viii, Trans Tiberim longè cubat hic prope Cæsaris hortos. eosdem, ni fallor, numachie proximos fuisse ostendit Suetonius, Tib. cap. lxxii. Meminit eorundem Cicero, ad Att. lib. xi ep. vi.

VIRITIM TRECENOS SESTERTIOS. Plutarch. lxxv. drachmas vertit: hoc est, totidem

denarios . nam quatuor sestertij denarium faciunt .
Appianus hic mendosus est . Quæ verò sic populo, siue
 ordini alicui, vel collegio, aut testamento aut inter vi-
 uos, ob causam aliquam, utputa inito magistratu, viri-
 tim donabantur, apto sanè vocabulo, sed a paucis obser-
 nato, diuisiones vocant ꝑ. c. nostri. *Paulus L. CXXV, de*
legatis lib. primo. & Marcellus L. XXXIII, de annuis
legatis . ut dicti etiam diuisores inter operas campe-
stres : de quibus Aug. cap. III. Adde qua de sportulis
notauimus, Domiti. cap. VII.

LXXXIII.

AURATA AEDES AD SIMVLACRVM TEM-
 PLI VEN. ut (quod antè vidimus) *Castoris; sic Vene-*
ris quoq; nunc templū, nunc aedem dici pro eodem, pas-
sim apud auctores deprehendimus . huius autem loci
sententia est: adiculam auratam pro vobis positam
fuisse, ad simulacrum siue imaginem adis Veneris geni-
tricis: in eaq; lectum. Sic belli simulacra, Lucret. lib.
II. simulacrum naualis pugnae, Liuius lib. XXIX simu-
lacrum aliquod ac vestigium ciuitatis, Cic. lib. X Fa-
mil. Mallem autem abesse, ad. concinnior enim esset
oratio. Appianus ara à populo, & columna Numidica,
ab Antonio eo loco quo crematus fuerat Caesar posita,
meminit . Verùm hac aedes posita est, antequam cre-
maretur.

MEN SERVASSE. Si versum explere velis, Men
 men legendum erit, atque ita scriptum fuisse arbitror:
 non, men me, ut *Pulmannus legit:*

ET EX ELECTRA ATTILII. Mira libro-
 rum in eius pœta nomine varietas: sed frequentius ta-
 men *Accium, & Attium* vocant. Verùm cum *Atij*
Electram nusquam repererim; *Armorum* verò iudi-
 cium sapinus; facile adducor, ut vocem *Electra*, profere-
 tam

Etam ex glossemate, remmendam censeam. Lego igitur, & ex Atij ad similem sententiam. Nam & Atius & Pacuvius eodem titulo trogædiam scripsere. De Atilio nihil memini.

A SE VERBA. *Duo libri abs se, id est, de suo. Dio elegantem & splendidam Antony orationem fuisse tradit, eamq; recenset, lib. XLIIII.*

LECTVM PRO ROSTRIS. *Græco more, id est, lectum qui pro rostris erat, aut in aede aurata pro rostris posita. Qua de re eleganter Quintilianus lib. VI cap. II, Populum Romanum egit in furorem prætexta C. Cæsaris prolata in foro cruenta. Sciebatur interfectum eum, corpus denique ipsum impositum lecto erat: vestis tamen illa sanguine madens ita repræsentavit imaginem sceleris, ut non occisus esse Cæsar, sed occidit tum videretur. Lectum verò Virg. feretrum vocat, pars ingenti subiere feretro, Triste ministerium. Tacitus lib. II Annal. torum. sic enim de Germanici funere, ubi illa veterum instituta? præpositam toro effigiem, meditata ad memoriam virtutis carmina, & laudationes & lachrymas? Propert. utroq; vsus est. Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno, Nec sit in Attalico mors mea nixa toro.*

AD MANVM ADERAT. *Libri quatuor, ad donum aderat. quod mihi sanè non displicet. si enim cum subsellij tribunalia congesserant; quicquid ad manum erat eos congessisse re ipsa intelligitur, tamen si verbis non exprimat. Nec inelegans locutio, quicquid ad donum. adde, quòd præferentium munera antè mentionem fecit. Munera verò proprie inferia dicebantur: ut inferri, que mortuis donabantur. Qua de re elegans Scaenola 7. c. locus, l. ult. de auro, argento*

mundo legatis, Mulier quædam decedens, testamento ita scripserat: Funerari me arbitrio viri mei volo; & inferri mihi quæcunque sepulturæ meæ causa feram ex ornamentis. Verba sunt testatricis iubentis sibi inferri ornamenta, quibus culta efferretur mortua. quem morem etiam vrendi vestem pœtarum principes alter in Patrocli, alter in Miseni funere ostendunt.

CIRCVLATIM. *Novè dixit, pro per vices, vel in gyrum, si manis. Nam circus, inquit Nonius, dicitur omnis ambitus vel gyrus. vnde circulus & circulari.*

LXXXV. **HELVIVM CINNAM.** *Trib. pl. sup. cap. l. iii. Helvij Cinna, cuius Smyrnam Catullus celebrat, non indocti neque ignobilis pœta, mentio etiam apud Gellium, lib. xix cap. xiii. De hoc verò Cinna, præter Plutarchum, Dionem, Appianum, vide Valerium Maximum, lib. ix cap. ix. Neque enim Petro Victorio assentior, qui pœtam ipsum hoc errore interfectum credidit. Varr. lect. lib. xxii, c. xiii.*

SOLIDAM COLUMNAM. *Hanc à plebe statutam Suetonius scribit. Alij ara, quam populus statuerat, Antonium columnam inposuisse tradunt: quam postea à Dolabella deiectam, ex Ciceronis Philippicis discimus; in quibus eam sceleratam appellat.*

APVD EAM LONGO TEMPORE. *sic de Augusto Horat. Iurandæque tuum per nomen ponimus aras. qui honor deorum immortalium est. Hinc igitur receptum postea, vt in iudiciis quoque per salutem, per fortunam, per genium Cesaris iuraretur: vt passim apud I. c^{to} nostros & eleganter Tertullianus apologetico, Citius apud vos per omnes deos, quàm per vnū Genium Cesaris peieratur. Distrabere autem*

contra

controuersias, pro dissoluere ac finire dixit: vt secare lites, Horat. epist. ad Quinctium, Quo multæ magnæque secantur iudice lites. & Satyr. x lib. II, ridiculum acri fortius & melius magnas plerumque secat res.

NOVISSIMO ILLO SEN. CONS. ET IVRE- LXXXVI
 IYR. quod Antonius recitauit, sup. LXXXIII.

CVSTODIAS HISP. CVM GLAD. IN-
 SPECTANTIVM. id est, obseruantium. sic enim ex-
 ponunt interpretes. Ceterum non dubito, quin in-
 sectantium scripserit Sucto. Horat. lib. I Sat. III, nec
 te quisquam stipator ineptum Præter Crispinum se-
 ctabitur. & alibi, Desine matronas sectariæ. Hinc
 affectari, & insectari matronas virginësve, de ijs qui
 earum pudicitia insidiantur, frequenter I. c^{ti}.

ALII E DIVERSO OPINANTVR. Duo
 cod. opinatum: & in iisdem non est vox illa, confes-
 sum. Lego igitur, Alij è diuerso, opinatum insidias
 vndique imminentes subire semel satius esse, quàm
 cauere semper, ferunt dicere solitum. Quam lectio-
 nem ideo libentius amplector, quòd, pro alijs ferunt,
 meliores cod. habent ferunt. tantum itaque interpun-
 gendo locus emendatur. Porro in hanc sententiam Cic.
 pro Marcello, Illam tuam præclarissimam & sapien-
 tissimam vocem inuitus audiui, satis te diu vel natu-
 ræ vixisse vel gloriæ.

SUPER COENAM. pro inter cœnandum. Sic LXXXVII.
 Aug. cap. LXXVII. Tib. cap. LVI. & Cal. cap. XXII.
 Juuen. Sat. xv. Tale super cœnam facinus narraret
 Vlysses Alcinoos. Plin. epist. & alij. Aliud est inter
 cœnam. inf. Aug. cap. LXXI, pro inter cœnarum
 fercula.

REPENTINVM INOPINATVMQVE. ἀ-
προσδῶκτον Plut. vertit. Laudatur illa Vespasiani
vox, Imperatorem stantem mori oportere.

LXXXVIII. VI. ET L. ÆTATIS ANNO. Notat Beroal-
dus annum hunc, quem octo hebdomades conficiunt, esse
κλιμακτημεῖον; in quo etiam Scipio Africanus minor ex-
tinctus sit: citans illud ex Ciceronis lib. VI. de republ.
Cùm ætas tua septenos octies solis anfractus redi-
tusque conuerterit; duoque hi numeri, quorum
vterque plenus, summam tibi naturalem confece-
rint. Ut autē duo belli fulmina, Cæsar & Scipio, eo an-
no perierunt; sic duo quoque doctrinæ lumina, Virgilius
& Plinius, eadem ætate extincti sunt.

IN DEORVM NUMERVM. Hinc toties in
Augusti nummis, CÆSAR DIVI FILIVS: eo-
dem & illi spectant, qui cometam præferunt, asscri-



ptumque DIVVS IVLIVS. nec
non ipsius Cæsaris nummi, post
mortem eius signati cum stella nunc
super vertice, nunc ante frontem,
nunc post cervicem. De qua Vir-
gilius quoque, VIII Aeneid. —
patriumq. aperitur vertice sidus.

& in Eclogis, Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum.
& Propertius, lib. IIII, At pater Idalio miratus Cæ-
sar ab astro, Sum Deus, & nostri sanguinis ista fides.
& pulchrè ipsius Augusti verbis, Plinius lib. II c. XXV.

CONSECRATOS. Libri duo Ms. & nonnulli
quoq. impressi, consecrato: vt de Cæsare iam inter
dinos relato intelligatur, quod magis placet. Hinc to-
ties in posteriorum Cæsarum, qui Divi facti sunt, num-
mis, CONSECRATIO.

Quæ hoc capite de Cæsaris percussoribus refert Suetonius, eadem fermè apud Capitolinum de Gordiani cade narrantur.

LXXXIX.

EODEM PVGIONE. *Ipsè Cassius. auctor Plutarchus. Brutus etiam, vt de vtroque narrat Dio, in i-
rio lib. XLVIII.*

IN AVGVSTVM.



EXTA PROSECVIT. *Duo libri, i. persequit. Sed Profecare & Profecta, vt Porricere & Porrecta, verba sunt sollempnia. Nonius, Macrobius, & alij. Tertull. Apologetico, Gallum Æsculapio profecari mandavit Socrates. facete Plaut. Pœnulo, Quoniam litare nequeo, abeo illinc illico iratus, vetuique exta profecarier: probè videlicet sese vltus, quòd cum non litasset, exta Deo non reddiderit. Oëtanius verò iste semicruda profecare, quàm sacrificium relinquere maluit.*

VT QVOQVE ANNO IN POST. *M. s. vt in posterum quoque anno.*

INTER MINORES GENTES. *Sic quidem ex II. Beroaldo & Sabellico, licet dissimulent, Turnebus lib.*

Aduers. xxiiii cap. xv, & Pithoëus lib. ii ca. vii.
Sed nostri Ms. omnes Romanas habent: quod retineo.
Nam patricios quidem sic inter se distingui solere, ut,
pro generis sui antiquitate, alij maiorum, alij minorum
gentium dicerentur, nemo ignorat: sed gentes ipsas, siue
familias, alias maiores, alias minores absolute dictas
fuisse, non existimo. Loci igitur huius sententia est:
Gentem Octavianam, cum Veluterna esset, primo à Tar-
quinio Romam traductam, ac prouide Romanam factam
fuisse: à Ser. Tullio autem etiam patriciam.
cumq; postea ad plebem transfisset; à Diuo Iulio red-
actam iterum inter patricias. Sic nimirum etiam gens
Claudia, post Romam recens conditam, eò ex Sabinis
commigrans, mox Romana quidem facta est; sed anno
demum sexto post exactos reges in patricias cooptata.
auctor Linius, & libro proximo Tranquillus noster.
Accedit quòd, si gens Octauia à Tarquinio inter mi-
nores gentes (ut isti volunt) allecta fuit, sequitur eam
iam ante Tullij tempora patriciam fuisse: siquidem dis-
crimen illud maiorum minorumque gentium de patri-
ciis tantum traditur: atqui Suetonius à Tullio patri-
ciam factam tradit. Turnebo itaque & Pithoëo non
assentior.

IN SENATVM. *Qui primores pro Romanas*
primus substituit, idem, ni fallor, duo hæc verba de suo
adiexit. Sigonius certè libris de iure ci. Rom. locum
hunc citans ea omisit: eademq; Joannes Sarius, de Se-
natu Romano scribens, adulterina esse pronunciauit.
Pulmannus quidem facta interpunctione post verbum
allecta, opem adferre conatus est: sed impedita erit
oratio, nisi pro in patricias, inter pat. legamus: que sæ-
uè notarum errore non insolens mutatio est. Tullius
igitur

igitur gentem Octavianam & patriciam fecit, & in Senatum legit. Sic enim observari solitum ante concessos plebi magistratus.

MAGNA VI IN PATRICIATVM REDIIT. Vaticanus, magno interuallo. Pithoëus magno inter legisse se affirmat in vet. codic. Ego nihil mutandum censeo. Nouè autem dixit Sucto. in patriciatum redire, pro à plebe ad patres transire: ut contra Clodius & Dolabella, & ante illos M. Linius, à patribus ad plebem traducti sunt. Aliud verò patriciatum sub recentioribus Imperatoribus.

ÆMILIO PAPPŌ. Scribe Pappo, ut in cod. Vaticano, & marmore antiquo. Hinc Papius: ut à Flano Flavius, à Plauto Plantius.

MVNICIPALIBVS MAGISTERIIS. Magistros vocari eos aiunt I. Cⁱⁱ, quibus præcipua cura rerum incumbit. Hinc dicti Magistratus. Magistrare etiam apud Festum pro moderari: unde non solum artium, sed etiam pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, conuiuiorum quoque magistri, & magistraria dicuntur. Virg. lib. IX, Rectores iuuenum, & rerum dedit esse magistros. Suct. Domit. c. XIII, ex quo forte ducti magisterio fungerentur. & hic, magistraria municipalia.

EXPROBRAT RESTIONEM. Scribe minuscula. opificis enim hic nomen est, ut pellio; non familie. Restio aliocui Antiorum cognomen erat: ex Macrobio, lib. III, & nummo veteri: neque vllum in cognomine opprobrium est.

OCTAVIVS PATER. Melius tres Ms. C. III. Octavius pater. vnus etiam, At C. Octavius pater: & mox, ex estimatione, pro æstimatione.

OPERASQUE CAMPESTRES. *Campestris operas vocat, eos qui in campo Martio suam comitijs operam præstabant: ut questum campestre Cicero, de Harusp. resp. lucrum quod inde provenit. Divisores verò inter hos dicebantur, qui pronunciatas à candidatis pecunias tributim dividebant, quemadmodum magistri Curia apud Plautum, Aul. act. 1, Scen. 11. Sic Nummius divisor apud Ciceronem libro 11 de Oratore, Nucula & Lento divisores Italiae, in Philipp. Odiosum autem fuisse officium, res ipsa docet: à fure enim divisor non multum discrepat. Aliquid diximus Cas. c. LXXXIII.*

SPARTACI ET CATILINÆ MANVM. *Spartacus quidem ante Catilinam annis aliquot fuit: sed eorum socij, homines flagitiosi, diu post utriusque mortem per Italiam grassabantur. quò Horatius respicit, cum inquit, Spartacum siqua potuit vagantem fallere testa. lib. 111, od. x1111.*

NON MINORE IUSTITIA QUAM FORTITVDINE. *Dua viri principis maxime virtutes: ob quas sub Drancis persona Æneam suum ad calumnia fert Virgilius, & Sarpedonem Homerus, ὁς λυκίην εἰρητο δίνουτρε καὶ δέουσι ᾧ. id est, Iustitia Lyciam qui tutebatur & armis.*

PROCONSULATVM ASIÆ ADM. *Turneb. lib. xxiiii cap. xv. lapsus scribit memoria Suetonium, qui Q. Ciceronem pratorium Asia proconsulem vocet. Et provincia quidem alia consulares, alia pratoria fuerunt: sic dicta, quòd ille consularibus, hæ pratoris demandarentur, quin & Asiam inter pratorias fuisse Ciceronis tempore non negaverim: octo enim tunc fuere pratoria: quod ex epistola Cælij ad Ciceronem*

vonem libro v i i i discimus . sed tamen ea provinci-
 arum appellatio sæpè mutabatur . Senatui enim lege
 Sempronia liberu erat, vt alibi monuimus, quos in quas
 vellent provincias mittere: quamquàm crediderim,
 cum pratorius aliquis in provinciam consularem mit-
 tebatur, eum iure quoque consulari mitti solere: verbi
 gratia, cum x l i fascibus, non sex tantum: atque
 adeò iuxta imperium quod à Senatu quis acceperat,
 pro consule aut pro pratore eam provinciam admini-
 strare dicebatur; tametsi pratorius consularem, aut è
 diuerso consularis pratoriam adeptus esset . exempla
 frequenter occurrunt. vt Q. Ciceronis hic: quin & C.
 Octavius, Augusti pater, pratorius tantum Ma-
 cedoniam obtinuit; quam tamen & ante eum, & post
 eum consulares sortitos fuisse legimus . Sed hac pro-
 lixius enarranda essent, quam nostro instituto con-
 ueniat.

CONFITERI SE CANDIDATVM. Consi- IIII.
 teri dixit, quod qui politiores sunt, profiteri: vt profi-
 teri se Musicum, Philosophum, Jurisconsultum Ci-
 cero, profiteri nomina Linius, & alij. Spectat huc au-
 tem locus Ciceronis è tertia Philippica, Quis illo ma-
 ledico impurior? ignobilitatem obijcit C. Cæsaris
 filio; cuius etiam naturalis pater, si vita suppeditaf-
 set, Consul factus fuisset. Aricina mater. & cetera
 que sequuntur de materno Augusti genere.

EX ATIA. Sic Pulmannus. & rectè. vel obno-
 tissimum Virgil. versum, lib. v, Alter Atis, genus
 vnde Arii duxere Latini. id enim in gratiam materni
 generis Augusti poëta cecinit. nec Romanos, sed La-
 tinos dixit Atios, vt Aricia deductam gentem do-
 ceat.

ceat. Simili passim errore, *Aetilius, Lectorius, Ictius;* pro *Atilius, Latorius, Itius, & similia*. Verum ergo etiam nobilissimi poeta nomen *Atius* est: quanquam non moleste feram *T* geminari.

INTER XXVIROS. *Sup. Cas. cap. xx.*

CASSIUS QUIDEM PARMENSIS. *De hoc ad Horat. epist.* Scribere quod *Cassi Parmensis* opuscula vincat.

SED ETIAM UT NUMMULARII NEPOTEM. *Cassius hic, qui Augustum ut & pistoris & nummularij nepotem notabat, cum Antonio consentit. Antonius enim ei paternum avum argentarium exprobrat: volebatq; Atium Balbum, avum maternum, patrem habuisse qui Aricia pistrinum exercuerit. Nepos igitur nummularij, quoad patrem; quoad matrem, pistoris pronepos fuit Augustus. Sed nepotum nomine etiam pronepotes continentur. & alioqui potuit Cassius ipsi Atio Balbo pistoris operam obycere. siquidem, ut ferè fit, patris officium etiam filius exercuit. In verbo pinsit nonnihil obscenitatis est. perstat enim in metaphora Cassius: & farine nomine matrem Augusti; mensarij verò, patrè intelligit, qui decoloratis collibo manibus farinam illam subegerit: dignum, quod aiunt, patella operculū, cum par parè duxerit. Pro pinsit, liber vnus pinsuit. tres verò, finxit. sed pinsit retineo.*

COLLYBO DECOLORATIS. *Collybon quidem scribunt Græci: sed vetustissima queq; exēplaria Latina per iota scribunt. est autē collybus, tam id quod pro pecunia permutatione argētario soluitur, quam ipsa pecunia contrectatio, ἀργυρίου ἀλλογιή.* Decolorare autem verbum insolens: quo tamen etiam *Horat.* vsus est, quod mare Dauniæ Non decolorauere cædes.

NERV-

NERVLONENSIS MENSARIVS. *Quare Nerulonenſem vocet, equidem ignoro. Afri cum generis fuiſſe volebat Antonius. Menſarius verò idem qui argentarius. quanquam enim ante Ceſarum tempora menſarij nomen paulò videtur fuiſſe honeſtius; cum non niſi de publica ratione diceretur: vnde apud Liuium nunc quinquenuiros, nunc triumuiros menſarios creatos legimus, rei nummaria publica curatores: Jurisconſulti tamen noſtri, & qui ſub Ceſaribus ſcripſere, indifferenter uſi ſunt. vt hoc loco Suetonius, & Capitol. vita M. Antonini, Leges de menſariis & auctioribus tulit. Quin & menſularios vocat Scauola, l. XLVII de pactis, & Ulpianus l. XXIII de rebus auctior. Iud. poſſidendis: vti & nummularios: quanquam inter nummularios & argentarios diſcriminis aliquid fuiſſe, indicat Ulpianus l. IX, de edendo. Sed qui diligenter Suetonij toto hoc loco verba expenderit, inueniet nihil inter argentarium menſariumq; ac nummularium intereſſe. Graeci trapezitas vocant. Vide Ner. cap. V.*

M. TVLLIO CICERONE ET ANT. *Liber V. vnus, Cicerone & Antonio coſs. haud dubiè melius: niſi vtrumq; pranomen mauiſ, M. Cicer. & C. Anton.*

VBI NVNC SACRARIVM HABETVR. *Legō vt in duobus ms. ſacrarium habet. Eſt autem Sacrarium Sernio, in illud Virg. l. XII, duri ſacraria Ditis, & Iſidoro, nō ipſe locus ſacer; ſed in quo res ſacræ deponuntur: quod, vt inquit Ulpian. l. IX de diuiſione rerum, etiã in edificio privato eſſe poteſt: atq; adeò interdictum, nequid in loco ſacro fiat id ſacrario non cõperit. Suet. tamen pro ſacello vti videtur, vt non ſemel Cicero.*

C. LECTORIVS. *Liber Vaticanus, & vnus è noſtris, Lætorius, eſt enim Latoria gens conſularis,*

cogno-

cognomen Plancianus : nummi veteres : & *Mergii*,
apud *Val. Maximum*, lib. VI cap. I.

NASCENS ATTIGISSET. apud veteres in-
fans recens natus nuda in terra sistebatur, innocata
Ope, ut eum placida terra sinu excipiens adinuaret:
vnde & *Leuana*, Dea nomen qua leuandis de terra
pueris præerat. quod ex *Augustino* & *Macrobio*
Beroaldus hic annotauit. Similis *Suetonij* locus, *Ne-*
rone capite VI. *Papinius Siluarum* libro III, tellu-
re cadentem Excepi fouique sinu. *Plinius* quo-
que proæmio lib. VII, Natura hominem nudum, &
in nuda humo, natali die, abiicit ad vagitus statim &
ploratum. Sed omnium pulcherrime in libris sacratis
Sapiens, cap. VII.

VII.

COGNOMEN THVRINO. Fuit olim *Thu-*
rium inter duos amnes, *Crathim* & *Sybarim*, si *Plinio*
credimus: cuius memoriam seruant plurima, qua ad-
huc extant, numismata vetera & plura. *ADione* tamen,
initio lib. XLV, C. *Octavius Capias* ante adoptionem co-
gnominatur.

MAIORVM ORIGINIS. Hoc est quod proa-
num ei ex pago *Thurino*, exprobrabat *Antonius*, supra
capite II.

PROSPERE REM GESSERAT. Sic & *Pol-*
lionis filius, de quo ecloga illa *Virgilij*, *Saloninus* voca-
tus fuit ob captas à patre, cum is ei filius nasceretur,
in *Dalmatia* *Salonas*. *Seruius Bucolicis*.

PVERILEM IMAGVNCVLAM. Liber vnus,
icunculam. ut *Nerone*, cap. LVI, puellarem icunculã.

FERREIS LITTERIS. Quas in icuncula circa
ferreas dicat litteras, non satis intelligo. *Beroaldus* fer-
rugineis legit, pro ferrugine obductis: at qui æruginis
potius

potius dixisset. Vereor vt mendum sit: nisi ferreas fortassis litteras vocat, quæ ferro insculptæ in æs fuerint; aut è ferro quidem factæ, sed appositæ tantum, non etiam insculptæ imagini, quod verius est. quanquam hoc ipsum insculpere vocat Cicero Verrin. vi. Signum Apollinis pulcherrimum cuius in femine litterulis minutis argenteis nomen Myronis erat insculptum. Solebant autem Veteres litteras in marmore aut ære primum scalptas, auro saepe vel argento opplere, quemadmodum & oculos inde imaginibus immittere.

QVASI ET IPSVM COND. VRBIS.

Sic de Caligula cap. xvi. Decretum vt dies quo cepisset imperium Pallia vocaretur, velut argumentum rursus conditæ vrbis.

AB AVIVM GESTV GVSTVVE. Gestum de tripudio solistimo intellige: gustum verò, quod aues pastæ ratum faciebant. Vnde ineuntibus magistratum dici solitum Pedianus refert, Aues pascunt. Vide Festum, Augustus locus. Noti etiam Ouidij versus, Sancta vocant Augusta patres, Augusta vocantur Tempia sacerdotum rite dicata manu. Versus autem Ennianus qui mox sequitur, refertur etiam à Varrone, lib. iiii de re rust.

QVADRIENNIO POST. Anno igitur XVI VIII.

virilem togam sumpsit, vt M. Aurelius Antoninus. si Spartiano credimus, xv. Iurisconsulti nostri annis decem & septem finiri pueritiam scribunt: quos qui non compleuerit, postulare eum prohibet prætor, moderatam hæc etatem esse ratum ad procedendum in publicum, l. i de postulando.

IN DACOS ET INDE IN PARTHOS. Libri duo, in Parthos, & inde in Dacos. sed malè. sup. Cæs. cap. XLIIII.

APOLLONIAM. *Eam quæ in Macedonia ad mare Ionium erat intellige; quam Strabo optimis olim legibus institutam fuisse scribit: ut mirū non sit Augustum studiorū illic causa hæsisse. Vide inf. cap. LXXXIX.*

MARCIO PHILIPPO. *Vide Ciceronem ad Atticum, lib. XIII ep. XII.*

IX. SEX. POMPEIVM CN. POMPEII FILIVM. *Melius duo ms. Sex. Pompeium, Cn. filium.*

X. ETIAM NEC OPINANTES *Libri duo, & nec opinantes: unus verò, & vi nec opinantes, & quia prouilum. ut sensus sit, primum vi eos opprimere, sed, quia id veriti vrbe discesserant, etiam iudicio aggredi statuisse. quam lectionem sequor.*

LVDOS VICTORIÆ CÆSARIS. *Post de uictum in Hispania Pompeium, institutum fuisse scribit Dio, lib. XLIII, ut Palilibus ludi in circo & sacra fierent: non quòd is dies natalis vrbis erat; sed quòd pridie eius diei, sub vesperam, nuntius victoria Cæsaris Romam allatus fuisset. hos ludos intelligit Suetonius. vide eundem Dionem, initio lib. XLV.*

IN LOCVM TRIB. PLEBIS. *Heluy Cinna, de quo supra Cas. c. LXXXV. Dio.*

CANDIDATVM PETITOREM. *Nemo dubitet, quin dictio petitorum ex margine irruerit. nam & libri ms. alij alio eam loco ponunt.*

PATRICIVS NECDVM SENATOR. *Innuere videtur Suetonius, eum qui Senator non sit, nec Tribunum plebis fieri posse. quod falsum existimans Carolus Langius, duas illas dictiones, necdum Senator, amouendas censuit. Et verum quidem est, Tribunos plebis olim ne gesto quidem magistratu, nisi à censoribus legerentur, ilico senatores factos fuisse: tantum abest, ut*

non

non nisi ex Senatoribus crearentur: quare CN. Trebellius Tr. pl. narrat Linius, lib. XLV, censorum petitioni, quia lectus in Senatum non fuerat, intercessisse. Sed hoc ante Atinium plebiscitum sic obseruabatur. post enim, eo ipso quod Tribunus quis erat, sine ullo censorum beneficio, pro Senatore habebatur. Idq; significare videtur Gellius, extremo lib. VIII. An vero postea id quoq; cautum fuerit, ut alij quam Senatores Tribuni ne fierent, non facile dixerim. Suetonius sane non hoc tantum loco id affirmat: verum etiam capite XL. ut ibi videbimus.

Quam ob causam an Langio assentiar adhuc deliberandum video: cuius etiamsi vera esset opinio, verba illa (necdum Senator) nihilominus possent retineri: ut necdum senatorem vocet Augustum, qui adhuc per atatem Senator esse, aut in Senatu sententiam dicere non posset; quod postea adherens optimatibus, inter cetera premia, suffragante Cicerone, consecutus est. App. certè lib. III. atatem tantum ei obstitisse tradit, quo minus Tribunus fieret.

CONSVLATVM SVSCEPERANT. Meliores cod. acceperant.

LEGIONIS SVÆ. Quare sua, si toti exercitui praefuit? aut igitur suam vocat, quam eo in praelio circa se habuit: aut appositum legionis nomen scriba non intelligens, textum corrumpit. & sanè legionem Martiam & Quartam deserto Antonio secutas fuisse Octavianum, auctor est in Philipp. ipse Cicero: cuius suasu Senatus hoc bellum decreuit. Magis tamen placet ut suam vocet, quam ante collegerat quam ad eum Martia & Quarta transfugerent. Vide App. lib. III. Dio euocatorum legionem appellat, libro XLV.

PANSAQVE POST. Tres libri, Pansa que paulò post. XI.

GLYCO MEDICVS. *De hoc Bruti ad Ciceronem epistola, lib. I.*

XII. CONSENTIRE PRO PATRIBVS. *Liber vnus, pro partibus. quam lectionem etiam Beroaldus agnoscit. Pithoëus tamen pro patribus retinet, atque optimates intelligit. Ego non inuitus vtrumque reiecerim: sed paribus tamē magis placet. sic enim infra cap. XVI, in fine. & saepe ita loquitur Seneca.*

ORNANDVM TOLLENDVMQVE. *De hoc ad Ciceronem D. Brutus lib. famil. XI, ep. XX, ex qua constat id dictum Ciceronis fuisse.*

NE AVT SIBI. *Sic quidem omnes libri: sed nec pro ne legendum arbitror. vide quam modo dixi Bruti epistolam.*

XIII. SÆVIT. *Lib. vnus sæviiit. Sed Romani, qui neq₃ consonātes neq₃ vocales temere geminabant, sic fere scribebant: vt abit, perit, subit: verūm I, maiuscula. vt saepe in antiquis marmoribus, & passim in Pandectis Florentinis cernitur.*

CAPITE BRVTI ROMAM MISSO. *Dio scribit oborta in traiciendo tempestate, in mare abiectum periisse.*

IN VOLVCRVM POTESTATEM FORE. *Tres libri, in volucrum fore potestatem. Sic Cic. pro lege Manilia, cū vestros portus, & quidem eos portus quibus vitam & spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestatem sciatis. Terent. Andria, in ignem posita est. Seneca de ira lib. I, cū se in possessionem posuerunt. non rectē igitur Turnebus, iam istam volucrum potestatem fore, lib. XXIII, cap. XV, Aduersariorum.*

SORTIRI VEL DIMICARE. *Libri tres,*
vel

vel micate. *Similis Ciceronis locus lib. III de off. Sed, quasi sorte aut micando victus, alteri cedat alter: sic enim Carolus Langius. cum antè dimicando legeretur. hinc illud, Dignus qui cū in tenebris mices. Appianus Egnatios vocat patrem ac filium, ac mutuis cecidisse vulneribus scribit. Dio, initio lib. II. simile quid de duobus Aquillus Floris, patre ac filio, narrat: sed post deuictum Aetiaca pugna Antonium.*

VOLVNTARIA OCCVBVISSET NECE.

Melius tres MS. voluntariam occub. necem.

CETERI ET IN HIS. *Libri optimi, Ceteri, in his M. Fauon. sine &*

GRATIAM TENVIT. *Sic tenere causam, Domit. cap. IX. Horat. epist. ad Quintium, Quo respōfore & quo causæ teste tenentur. Ipse Cic. pro Cæcina, causam non tenuisse.*

IN XIII. ORDINIB. SED, EXCITARI. XIII.

Mallet abesse dictionē ordinibus, vt Cæs. cap. XXXIX, fessum in XIII è scena. Excitandi quoq; verbo propriè vsus est, de his qui loco mouentur. Quint. lib. III. si excitatus fuerit de spectaculis. Mart. & quereris si te suscitatur Oceanus. Adde epigr. VIII, & XIII, lib. V.

QVÆ OPPIDO ERVPERAT. *Liber optimus, qui oppidum eruperant. recte.*

TRECENTOS. *Libri duo, ducentos. Dio, cccc. XV.*

ARAM DIVO IVLIO. *Aram hanc Perusianam, ni fallor, appellat Seneca, lib. I de clementia. Vide Dionem, lib. XLVIII.*

CONSULTO EVM AD ARMA. *Mirè variant codices. ex proposito, è conspectu, conspecto, ex consulto. Turnebus conspecto defendit. ego vulgatam lectionem seruo.*

XVI.

AD REMVM DATIS. Sic frequenter *J. C.* ad opus publicum, ad latomias, ad bestias, ad ferrum, ad gladiū, ad ludū gladiatoriu. quæ pœnarū sunt genera.

CVM HIEME TOTA. Rectius ms. duo, hiemes totas: vt plures hiemes in id Cæsar absumpserit. quod verum est.

SOMNO DEVICTVS. Libri duo, deuinctus.

VERVM SVPINVM CÆLVM INTVENTEM. Libri duo, supremum cælum intu. Non placet, infartum ab illis qui plura adiectina sine copula non ferebant.

ITEM CVM PRÆTER LOCROS. Tres codices, Iterum cum pr. Loc.

TERRAM LEGENTIBVS. Sic *Liu. lib. v.* terram legens, & oram Italiae legens. *Virg.* litora que Epiri legimus: vbi *Donatus* nauticum esse vocabulum annotauit, vt & funem legere.

EXCEPTVS EST. *Horat. lib. III, od. XII,* latitatem fruticero excipere aprum. *Virg. Bucol.* caprum excipere infidiis. Plura exempla apud *Nonium*.

CIRCEIIS RELEGAVIT. Melius tres ms. Circeios.

MALE FOCILLATAM. Liber vnus, follitam. Foclitam igitur, aut foltam, pro fultam legendum est. sic enim saepe *Cicero* fulciendi vocabulo vtitur. *Horat. epist. III,* malè sarta Gratia nequicquam coit, & rescinditur. Ad crebras autem *Augusti* & *Antony* similitates referendus & ille *Horatij* locus, lib. 1, Sat. v, de *Mæcenate* & *Cocceio*, magnis missi de rebus uterque Legati, auersos soliti componere amicos.

QVOD IS ROMÆ ETIAM DE CLEOP. LIB. Liber vnus, & de Cleopatrae liberis, lego igitur, quod

quod is Romæ etiam Cleopatæ lib. Nam de præpositio omnino superflua est, loco particula & adscripta. reliquerat autem testamentum suum Antonius apud virgines Vestales. auctor eius vitæ Plut.

T. DOMITIVM. Codex Ferrariensis, C. Domitium. Sed Cn. Domitium vocant. lapides Capitolini: & alioqui Domitij nō nisi Cn. & l. cognomina usurparūt. Suet. Ner. cap. 1. et de hoc ipso Domitio cap. III.

GRATIAM FECIT CONIVRANDI CVM TOTA ITALIA PRO PARTIBVS SVIS. Id est, permisit illos non coniurare pro sese cum reliqua Italia. Malè igitur qui dictionem suis delendam censent: sic enim & alibi loquitur Suetonius, Tib. ca. xxxv, equiti Romano iurisiurandi gratiam fecit: &, criminum gratiam fecit, Calig. cap. xv: &, edicti gratiam fecit, Domit. cap. XIII. Plautus quoque iurisiurandi gratiam facere extremo Rudente, pro à iuramento absolueret: & pecunia gratiam facere, pro remittere dixit: ut Annæus Seneca, dis votorum gratiam facere, epist. x, ad Lucilium.

CVM SAMVM INSVLAM. Cic. cap. xxvi. xvii. quintum in insula Samo consulatum iniit. Samum autem que inter Miletum & Chium est, atque Asiæ attribuitur, intelligit. Alij enim auctores eum obtenta hac victoria in Græciam profectū tradunt. Est & alia eodem nomine insula, Cephallenia vicina: quā Seruius tamen, ad alterius differentiam, Samen vocat. Alij Samen urbem esse volunt. multa Strabo de utroque nomine, lib. XII. adde, si lubet, Plin. lib. IIII, cap. XII. Virg. III, Dulichiumque, Sameque, & Neritos atdua saxis.

GVBERNACVLO DIFFRACTO. Sic & nostri codices. alij defracto. Cæs. cap. xxxvii, axe diffracto.

VIDITQVE MORTVVM. CLEOPATRÆ.
 Duo lib. ms. & nonnulli in Gallia typis editi, viditque
 mortuam Cleopatram, quam seruatum triumpho
 magnopere cupiebat, & psyllos admouit. Et de con-
 spetto quidem Antonij corpore nihil apud auctores re-
 perio: quinetiam, si Plutarcho credimus, Caesar viso quo
 ille se percusserat gladio, cum mortuum crederet, in in-
 teriorem tentorij partem se subduxit, atque ibidem la-
 crymanit. De Cleopatra verò variè traditur. Plutar-
 chus enim ad eam moribundā accurrere primū voluisse
 Cesarem: sed mutato consilio, alios misisse qui aspicerent
 narrat. Dio verò attonitum mortis nuncio accessisse, &
 vidisse corpus, quin & psyllos admouisse scribit. Ego ta-
 men Plutarcho magis assentior: atq; adeò facile adduci
 possim, vt verba hæc, viditque mortuum, adulterina
 esse credam. De Psyllis autē qui plura velit cognoscere,
 Dionem & Zonaram legat, ac Plin. lib. VIII, cap.
 XXV. Celsum lib. V.

ABREPTVM INTEREMIT. An quia
 nefas videbatur ad simulacrum eum trucidare: statua
 certè principum postea tutissimum ad eas confugienti-
 bus asylum fuere. qua de re apud I. C. l. II, de his qui
 sui vel al. iuris sunt: L. I, de off. præf. vrb. & titulus
 cod. Justiniani, de his qui ad statuam confug. Quem
 autem Antonium Juniolem vocat Suetonius, Græci
 Atyllum & Antyllū appellant, cui Cesaris filia antè
 desponsata fuerat. de quo infra cap. LXIII: vt verisimile
 sit Atylli cognomen tulisse, cū nomen ei esset Antonius.

XVIII.

FLORIBVS ASPERSIS VENERATVS
 EST. Plinius lib. XXI. cap. III, iam tunc coronæ
 Deorum honos erant, ac larium publicorum priua-
 torumque, ac sepulcrorum & manium. Iuuen. Sat.

VIII,

VIII, Dij maiorum vmbris tenuem & sine pondere terram, spirantesque crocos, & in vna perpetuum ver. *Virg. de Aenea ad Anchisæ sepulcrum*, Purpureosque iacit flores. & idem pulcherrimè ex persona ipsius *Augusti libro VI*, manibus date lilia plenis, Purpureos spargam flores. *Sed & Capitolinus, vita M. Aurelij*, tantum honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in Larario haberet, ac sepulcra eorum additis hostiis & floribus semper ornaret. *Adde exemplum Germanici Calig. c. 111. ut omittam antiquas marmorum inscriptiones, quæ defunctorum urnas rosas spargi, ornariq; quotannis ex testamento iubent. quò referendum illud Tibulli è libro 11, eleg. 1111*, Atque aliquis senior, veteres veneratus amores, Annua constructo ferta dabit tumulo. *Possent & Græcos hac de re citasse auctores: sed de re satis nota iam dicta sufficiunt. Illud peculiare Græcis, quòd apij coronas sepulcris imponebant: vnde apio indigere dicebant eos qui periculose egrotabant. Plut. sympos. & vita Timoleontis: & ex Græcorum libris Plin. lib. xx, c. xi.*

CONSULTVSQVE NVM ET PTOLE-
MÆVM. *Consultus hic pro interrogatus. quod iuris verbū est. de quo ad illud Horatii lib. 11, Sat. 111, ergo cōsulere & mox respondere licebit? Cōsule. Libenter autem Ptolemæum legerim, vltima syllaba circumflexa, pro Ptolemæorum. sequitur enim, Regem ait se voluisse videre, non mortuos. & alioqui sic legendum esse ex Zonara deprehendes: neq; si aliter legas, quem (cū plures Ptolemæi fuerint) hic ex eis significet intelligere possis.*

ÆGYPTVM IN PROVINCIÆ FOR-

MAM. Constituto ibi praefecto, qui inde Augustalis appellatus fuit, Strabo lib. VII. Ulp. lib. I. Pandectarum, de off. praef. August. Tacitus lib. II. Annalium, & ut arbitror, Cornelius Gallus poeta primus Aegypti praefuit. De Nili vero fossis atque aggeribus videri poterit Vlpianus, l. IX. de extraord. criminibus: ac titulus Cod. Iustiniani, de Nili aggeribus non rūpendis.

VETERI APOLLINIS TEMPLO. Plin. lib. III, cap. I, de Epeiro loquens, In ore, inquit, ipso Colonia Augusti Actium, cum Apollinis templo nobili, & ciuitate libera Nicopolitana. Augustus igitur & Apollinis templum vetus ampliauit, & Nicopolin condidit, & Actium coloniam misit. de quo Dio initio libri LI. Ad ludos autem ibidem, & postea etiam Roma, ut auctor est Dio lib. LII. institutos Virgilius respicit, proœmio lib. III. Georg. Sed quia, quod etiã Strabo scribit, ludos non tam ibi primus instituit Augustus, quàm celebriores reddidit, egregiè apud eundem poetam



Aeneas, Actiaque Iliacis celebra-
mus litora ludis. nec minus artifi-
ciose de Actio loquens, parua succe-
dimus vrbi. Actium enim, ante
coloniam eò ab Augusto deductam,
reuera paruum erat atque obscurũ.

Extant & veteres Augusti nummi,
cum imagine Actij Apollinis, citharædi, ut videtur,
habitu. nisi quis Musam esse contendat. pro Apolline
tamen facit notus ille Propertij versus, Actius in longa
carmina veste canit.

XIX. LEPIDI IUVENIS. Fuit is M. Lepidi iuviri
ex Bruti sorore filius, Antonij gener, Macenatis tũc
praefecti vrbis consilio oppressus: de quo Velleius Pater-
culus.

culus. Toties verò inſidiis petitam Auguſti vitam, inter eius infortunia Plinius enumerat lib. VII: & eadem de re multa præclare Seneca, lib. 1. de clementia, & libro de breuitate vite. Mirum verò eſt nullam à Suetonio cõiurationis L. Corneliy Cinna, Pompey ex filia nepotis, mentionem fieri; ex qua, ob inſignem clementiam, Auguſtus vel præcipuam laudem tulit. Vide Senecam & Dionem, quamuis de prænomine diſſentiunt: ille enim Lucium, hic Caium appellat.

VARRONIS MURENÆ. Fuit is L. Licinius Varro Murena: de quo, & Fannio Capione inf. cap. LXVI, & Tib. cap. VIII. Dio, Paterculus, Macrobi. etiã lib. 1. Saturn. cap. XI.

M. GENVTII. Liber vnus, M. Genati. hinc Turnebus, M. Genutij. Verùm M. Egnatius Rufus eius conſpirationis caput fuit: quem ſecuti ſunt M. Genutius & Plautius Rufus. Seneca, Dio, Paterculus. De L. Paulo progenero Auguſti inf. cap. LXIII. Quare M. Egnatij retineo.

ASINII EPICADI EX GENTE PARTHINA HYBRIDÆ. Rectè ſic Pulmannus, Turnebi auctoritatem ſecutus. De Parthinis enim, qua gens in Illyrico eſt, triumphauit Afinius Pollio, An. v. c. DCCXIII: ex qua gente Epicadus iſte Pollionis ſeruus, poſtea manuſſus, patroni nomen tulit: & propter obſcurum ius ciuitatis, aut aliam fortè ob cauſam, Hybrida vocatus eſt, vt Q. Varius tribunus pl. apud Val. Max. lib. VIII, cap. VI. adde de C. Antonio, Ciceronis collega, locum Pliny lib. VIII, cap. LIII: & ſi lubet, epigramma Martialis in Cinnam lib. VI. fuit & Cornelius Epicadus, Sulle lib. nobilibus grammaticis additus à Suetonio. eiſdem, ni fallor, hiftoriam fabularem

larem citat. *Macrob. lib. I, cap. XI.*

TELEPHI MULIERIS SERVI NOMENCLATORIS. *Quis mulieri nomenclatoris usus? Pulmannus in vno cod. repperit, cui nomen circulatoris. Mihi sanè locus suspectus est. poterat tamen aliis pro nomenclatore seruire, quàm domina operas locanti. Horat. epist. mercemur seruum qui dicitet nomina. Telephus Horat. riuialis lib. I, od. XIII, & lib. III, od. II. Circulator autem Agrytam significat.*

- XX. CANTABRICVM. *Augusto victori Romam à bello Cantabrico redeñti gratulatur Horat. lib. III, od. XIII: cumq; diutius eius belli causa abesset, populi ad Senatus ingens desiderium pulcherrimè describit, lib. III, od. V. per se ergo bellum illud Augustus gessit, cui tandem Agrippa finem imposuit. qua de re alibi.*

ALTERA AVTEM. *Duo libri non habent dictionem autem.*

RVINA PONTIS, *Plinius, inter Augusti aduersitates, Pannonico bello ruinã è turri recenset: Pannonicum vocãs, quòd Suetonius Dalmaticũ, ob gentiũ credo vicinitatem. vide Dionem, sub finem lib. XLIX.*

- XXI. AVSPICIIS SVIS. *Pulchrè Horat. lib. III, od. XIII, Te copias, te consilium, & tuos Præbente Diuos: id enim est tuis auspiciis. nec minus eleganter ad eundẽ Ouidius, lib. II. Tristium, de Tiberio loquẽs, Per quem bella getis, cuius nunc corpore pugnas, Auspicium cui das grande Deosque tuos. solius enim Imperatoris erant auspicia. ceteri etiam legati & præfecti ipsius, quãquã absentis, auspiciis agere dicebatur.*

GENTES INALPINAS. *Sic duo cod. ex nostris. & sic Plinius quog; locutus est. alij, Alpinas, vt Tib. c. IX. vide Plin. lib. III. cap. XX.*

VLTRA ALBIM FLVIVM. *Liber Ferrariensis, ultra Albim proprium fluvium: quod si quis ex annotatiuncula aliqua irrepisse contendat, non reluctabor. haud imperitus tamen ille fuit, quisquis ascripsit. Lucanus lib. 11, Fundat ab extremo flauos Aquilone Sueuos Albis, & indomitum Rheni caput.*

NOVVM GENVS OBSIDVM FEMINAS. *Auctor est Tacitus Germanos efficacius obligari, si puella obsides eis imperetur. atqui & Romani olim Porfenne regi nobilissimas virgines, inter quas Cloelia illa, obsides dedere. marum autem pignora, pro marium, habent duo optimi cod. alter etiam pignera.*

INDOS ETIAM AC SCYTHAS. *Hinc Horat. lib. 1111, od. 11111, Te Cantaber non ante domabilis, Medusq; & Indus, te profugus Scythes Miratur. miramur autem ea que pulchra, eximia, atq; angusta sunt. mirari enim, ut inquit Nonius Marcellus, est nouo aliquo stupefieri.*

PARTHI QVOQVE ET ARMENIAM VINDICANTI. *Libri duo, Parthi & Armenij. alter etiam ius dicenti, pro vindicanti. sed nullo sensu. vide Tib. cap. IX.*

SIGNA MILITARIA. *Nulla vnquam victoria tam gauisum fuisse Augustum, tot tam varie ea de re signati nummi veteres testantur, cum inscriptione, SIGNIS RECEPTIS. vide que ad Horatium notauimus, lib. 1111, od. vltima.*

IANVM QVIRINVM. *Sic libri omnes, quos viderim: nec minore constantia quotquot etiam vidi Horatij codices, eadem de re, lib. 1111, od. vlt. Ianu Quirini. Nec vero eos sequor, qui Ianu Quirini ibi legunt: quod in vetusto exemplari earum pro Ianu scriptu esse affirmat.*

Idem

Idem enim Eanus qui Janus est. nempe ab eundo (quod Cic. lib. II. de nat. deor. tradidit) sic dictus: ex quo & transitiones peruia Jani, & fores priuatarum adium ianua appellantur. Janum ergo Quirinum vocat Suetonius, quod & ipse bello præsit: vt Iunonem quoque Quiritem in veteri marmore legimus. Ianum vero Quirini Horatius, quod à Romulo, quem Quirinum vocabāt, templū ei Romæ sit conditū: licet illud Numa claudere atq; aperire primus instituit. Liu. li. I, & alij.

IN MVLTO BREVIORI TEMPORIS SPATIO. *Linus, loco quem modo citauimus, de Iano loquens, bis, inquit, deinde post Numæ tempora clausus fuit: semel T. Manlio cos. post Punicum primū perfectum bellum; iterum, quod nostrę etati Dij dederunt vt videremus, post bellum Actiacum, ab Imperatore Cæsare Augusto, pace terra marique parta. Ut ergo cum Linio Suetonius consentiat, totam hanc periodum (in multo breuiori temporis spatio) reijciendam censebat Langius, & legendum tertio clausit, vel clusit, non ter, vt in quibusdam exemplaribus. Glareanus verò in eadem videtur fuisse sententia; periodum tamen retinet; sed eam non rectè interpretatur. Alij Orosium secuti, qui Augustū ab an. DCC. XXV. ad annū DCCCLII. ter clausisse Ianū scribit, nihil immutāt: nisi*



quod ter quam tertio legere n. a lint. Lector quā volet sententiā amplectetur. Ego sanè Orosio, estipulāte etiā

Dione, assentior. non facile tamen mihi quisquā persuaserit

ferit periodū illam germanā esse. Extant autem & Augusti & Neronis nummi, in quorū parte altera templum Iani clausum conspicitur, cum hac inscriptione, IAN. CLV. & PACE P. R. TERRA MARIQ. PARTA IANVM CLVSIT.

CVRVLES TRIVMPHOS. Curules vocat, ad differentiam eius quod paulo ante dixit, bis ouans ingressus est. Sic enim & Tib. cap. ix. & ouans & curru urbem ingressus est.

XXIII.

LOLLIANAM ET VARIANAM. Variana omnibus nota, Lolliana non ita: de qua tamen Dio, lib. LIII. & sanè plus terroris quàm periculi habuit. adde, si lubet, Eusebium Chronicis, Olymp. CXC.

VT ET A PERITIS ET ASSVETIS. Lib. Ferrariensis, vt à sūctis & à peritis.

DIEMQVE CLADIS. Ante diem IIII. Non. Sext. quo die etiā Cannensis clades contigit.

XXIII.

HIBERNISQVE DEMVM MENSIBVS. Lib. vnus sic, hibernisqve permisit mensibus domū vxorem interuifere. & quoniam hic disciplina militaris Augusti fit mētio, libet ascribere Macri I. C. verba, l. XII. de re milit. In disciplina Augusti ita cauetur.

POLLICES AMPVTASSET. Arrius Menander I. C. l. III. de re militari, Qui filium suum subtrahit militiæ belli tempore, exilio & bonorum parte multandus est: si in pace, fustibus cædi iubetur. & paulò post, eum qui filium debilitauit dilectū per bellum indicto, vt inhabilis militiæ sit, præceptum Diui Traiani deportauit. Fortunatianus Rhetor, Decem milites tēpore belli pollices sibi amputauerunt: rei sunt læsæ Reipub. Marcellinus de Gallorum moribus loquēs, nec illorum quisquā, vt in Italia, munus

Mar-

Martium extimescens pollicem sibi præcidit : quos ioculariter murcos appellant. *Apud Val. Max. Senatus C. Vettienum, qui sinistra manus digitos ne militaret abscederat, publicatis bonis æternis vinculis puniendum censuit. Idem auctor narrat, Athenienses Eginesium iuuentuti pollicem abscidisse, ne secum classe contenderent. qua de re etiam Ælianus, Var. hist. lib. II. & Cic. de off. lib. III. inf. Tib. cap. VIII.*

IMMINERE EMPTIONI PVBLCANOS. *Publicani, ut ex equestri erant ordine, fauentes equiti; emere eum sub hasta, ac continuo dimittere volebant: quod ut caueret Augustus, suo ipsum liberto addixit.*

DECIMAM LEGIONEM. *Vt nonam Iulius apud Placentiam sup. cap. LXIX.*

CITRA COMMODA EMERITORVM PRÆMIORVM. *Sic omnes cod. & tamen non dubito, quin dictio præmiorum adulterina sit. aliud enim præmia, aliud emerita. nam præmia ultra emerita dabantur. Modestinus l. III de re milit. qui militiæ tempus in desertione impleuit, emerito priuatur. & iterum, ut veteranus restituetur, & emerita accipiet. Item Arrius Menander, l. V, eod. titulo, & præmia & emeritum capiet. Ipse Suetonius inf. c. XLIX, stipendiorum præmiorumque. & Cal. c. XLIIII, commoda emeritæ militiæ.*

HORDEO PAVIT. *Ignominia causa scilicet hordeum pro tritico dari iubens. Sic & Marcellus, bello Punico secundo (ut eius vita refert Plutarchus, & Linius lib. XXXVII.) cohortibus quæ signa amiserant hordeum præbuit. Idem de Antonio Dio lib. XLIX, & Plut. eius vita. Bello autem Dalmatico id fecisse Augustum, apud Dionem legimus.*

STATIONE DESERTA. *Modestinus* l. III de re milit. Qui stationis munus relinquit, plusquam emanfor est: itaque pro ratione delicti castigato, aut gradu militiæ deiicitur. *Augustus* hoc delictum capite punit.

VARIIS IGNOMINIIS. *Quales apud Frontinũ* saepe legimus, vt lib. IIII cap. I: & apud *Val. Max.* lib. II cap. VII: *Gellium* lib. X, c. VIII: *Festum*, voce *Cessio*, et voce *Dirutum*, neg, sanè militi vlla gravior contumelia est, quàm si pagani loco habeatur, discinctusque ac tunicatus incedere, aut stare, aut fossam fodere cogatur. De quo animaduersionis genere etiam *Plutarchus Lucullo*.

INCENDIORVM CAUSA. *Pluribus vna* die exortis incendiis, septem cohortes opportunis locis constituit *Augustus*, vt binas regiones vrbis vnaquaq, cohors tueretur: prepositis eis tribunis, & super omnes spectabili viro qui praefectus vigilum appellabatur. *Paulus & Ulpianus* lib. I *Pandectarum*, de officio praefecti vigilum, hos initio libertini generis fuisse ostendit *Sueton.* de eadem re loquens, inf. cap. xxx. XXV.

SVB PRIORE VEXILLO. Quòd, vt arbitror, prima acie eos collocaret: vti & accensos solebant, ac minime fiducia manum. Mallem tamen, sub proprio vexillo.

VALLARES AC MVRALES. *Vallaris* eadem qua castrensis est, infigne valli habens; qua donatur is qui primus hostium castra pugnans introiuit. Cùm autem, teste *Gellio* lib. XV cap. VI, & castrèsis, seu vallaris, & muralis quoque, vti & naualis, aurea fuerint; pro, quicquid auro argentoq; cõstabat, legere malim, quanquã auro argentoq; cõstabãt; torques scilicet, & phalerae.

phalero, tralaticia militum dona. Iuuen. sat. vltima, Ut læti phaleris omnes & torquibus omnes.

CALIGATIS. *Atqui omnes milites caligati incedebant. caliga enim, vt lib. XLVIII inquit Dio, ἑσπάρτων τῶν ἰσθμῶν: vnde caligatus proprium militis epitheton est. sic l. IX, de custod. & exhibit. reorum, qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet. quin & caligatus perse pro milite accipitur: vt l. VI de re milit. Caligatus qui metu hostiū languorem simulauit. Iuu. Sat. vltima, Cū duo crura habeas offendere tot caligatos. Suetonius tamē hic caligatorum nomine eosdem quos antè manipulares vocauit, hoc est, gregarios tantū milites intelligit: vt i & Cal. cap. IX, Caligulæ cognomen castrensi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. & Vitell. cap. VII. atque ipse, ni fallor, Vlpianus l. II de his qui notantur infamia. & apertissime Iustinianus, nouella, quibus modis natur. efficiuntur legitimi. Id verò inde factum arbitror, quòd qui gradum aliquem militia tenebant, ornatiore quam manipularij caliga utebantur, & clauis argenteis aureisq; effulgebant. quales autem clauis fuerint qui militum caligis suffigebantur, ex Plinio colligimus lib. IX, cap. XVIII: Duo, inquit, lacus Italiae in Alpium radicibus, Larius & Verbanus appellantur: in quibus pisces omnibus annis Vergiliarum ortu existunt, squamis conspicui crebris atq; peracutis, clauorum caligarium effigie. Hoc ergo est, quod millia clauorum, & in digito herere clauum militis dixit Iuuenalis: & Marium à caliga ad consulatum perductum Seneca, de benef. lib. V.*

CREBRO ITAQVE ILLA IACTABAT. *Vetus codex, crebroque ita iactabat. lego crebroque illa iacta-*

iactabat, qua sequuntur scilicet: praesertim, quod & in sermonibus & epistolis saepe vsurpabat, *ut ad rem agendam adhiberetur & industria celeritas, & diligentia tarditas.* Sic Gellius lib. x, c. xi. Quod dictum Augustus nummis quoque suis expressit, cum



terminum fulmini coniunxit: ut anchoram delphino Titus, Imperator Augusto simillimus. Versus autem Graecus trochaicus est, ex Euripidis Phoenissis, quo Augustus illud suum Festina letè confirmabat; quemadmodum & Catonis

verbo, Sat citò si sat bene: de quo Hieronymus in epistolis, ut Beroaldus quoque nos docuit.

CONSVLATVM VIGESIMO AET. ANNO XXVI.
INVASIT. Contra leges annales, seu annarias, ut eas Festus vocat, etate illa factus consul, qua ante eum nemo ne optare quidem ausus fuisset. vide Dionem lib. XLVI, & Cicer. Philip. v.

MAGNO ID EST XVII ANNORVM. Liber vnus, magno decem & septem an. int. sine id est: & mox, Ceteros aut nouem, aut sex, pro Ceteros autem sex vtrumque melius. De Augusti autem consulatibus non satis conuenit. Dio XIII III fuisse vult: Tacitus, & Suetonius, XIII.

PRO AEDE CAPITOLINI IOVIS. Sic enim mos erat ad strenas accipiendas Cal. Ianuariis, cap. LVII.

C. TORANIVM TUTOREM SVVM. Pro- XXVII.
curatorem vocat Appianus. verisimile autem est ab Octanio patre tutorem testamento datum fuisse. Ad hunc Toraniũ extat, ni fallor, Ciceronis epistola lib. vi,

ex qua magnum & sapientem virum fuisse colligimus. Malè tamen vulgata Ciceronis exemplaria Toranum vocant, veluti id eius cognomen esset. Et fortassis cuiuspiam è libertis huius Toranij filius fuit ille C. Toranius, qui cum tribunus pl. esset, patrem suum mira pietate ductum in theatrum, in subsellio tribunicio iuxta se collocavit. Dio lib. LIII. Toranij autem mangonis mentio inf. cap. LXIX; eiusdemq; meminuit Plinius, lib. VII cap. XII. Macrobius verò, lib. II cap. IIII, Toronium vocat mendose.

EQVESTRI DIGNITATE DECORAVIT.

Libri tres, honoravit.

PAGANORVM APVD MILITES. Malè qui paganos hic pro agrestibus aut rusticis accipiunt. nam, jurisconsultorum more, paganos militibus opponit. exempla passim obuia, ubi de castrensi peculio vel militari testamento agitur: & Juven. Sat. XVI, contra paganos. hinc maiores nostri, ad Christianorum differentiam, paganos vocabant, qui Christi militia nondum nomen dederant. Adde locum Suet. Galb. capite XIX.

CVRIOSVM AC SPECVLATOREM. Sic Spart. Hadriano, erat curiosus non solum domus suæ, sed etiam amicorum. Imperatorum constitutiones curiosos vocant, qui crimina magistratibus deferebant; quiq; cursus publici curam habebant: l. XIII, cod. de cursu publ. & titulo de curiosis & stationariis, lib. XII. Vfus eo etiam Tertull. lib. de fuga, & Suidas; ubi de Ioanne Chrystomo.

Q. GALLVM PR. Mallem, Q. Gallium, ut in Vaticano & aliis duobus MS. M. Gallij, cuius heres Tiberius, mentio infra Tib. cap. VI.

AC FATENTEM NIHIL. *Duo libri, fantem nihil.*

MORVM LEGVMQVE REGIMEN. *Hinc illud Horatij ad Augustum epistola initium, Cùm tot sustineas ac tanta negotia solus, Res Italas armis tueris, moribus ornes, Legibus emendes. & lib. IIII od. v, Mos & lex maculosum edomuit nefas. Præfaturam autem morum suscepit Augustus, A. V. C. DCCXXXIII: cum, triennio ante censuram in perpetuum repudians, creati tunc Censores curasset, Paullum Æmilium Lepidum & L. Munatium Plancum: post quos nulli sub Cæsarib. fuere Censores. inf. c. XXXVII.*

DE REDDENDA REP. *Quod ut faceret su-* XXVIII.
fisse Agrippam, Mæcenatem verò dissuasisse, auct or est Dio, utriusq; orationem referens: sed, regnandi avidissimus, Mæcenatem secutus est. Donatus etiam Virgilium, si diis placet, huic consilio immiscuit.

MAGISTRATIBVS AC SENATV. *Liber vnus, è senatu. nec malè, mea quidem sententia: vt eos tantum qui magistratus fungebantur, non Senatuum omnem domum suam accersuerit.*

ILLAM PLVRIVM ARBITRIO TEMERE COMMITTI. *In duobus optimis libris deest dictio temere: neque eã ego desiderauerim. sensus enim est, vnus loco plures dominos temp. inuasuros: res enim Romana eò deuenerat, vt æquabili ac civili more regi non posset tantum imperium.*

QVAM VOLVNTATEM CVM PRÆSIDENS IDENTIDEM PRÆ SE FERRET. *Sic Pulmannus, & duo libri nostri: sed mira aliorum in legendo varietas: qua me adducit vt, omisis ceteris, sic legendum existimem, quam voluntatem quodam*

etiam edicto. sic enim & Pulmanni codex vnus. saltē
verbum præsidens omnino amouendū est, aut scriben-
dum præsens. ut edictum scilicet absens proposuerit.

RESISTERE IN SVA SEDE. Sedem pro firmo ac
stabili rerum statu dixit: sicut & Horat. epod. XIII,
Deus hæc fortasse benigna reducet in sedem vice:
nec multum dissimile illud pro Archia, ledem om-
nium rerum ac fortunarum suarum Romæ colloca-
uit. hinc sedere pro firmiter placere, Virg. Idque pio
sedet Aeneæ. & certa fedet patribus sententia pugne.

VRBEM NAMQVE. Sic omnia quæ vidimus
exemplaria. & tamen affirmare ausim legendum esse,
vrbem neque.

XXIX.



FORVM CVM ÆDE MARTIS VLTORIS.

Ut Diuus Iulius adem Veneris Genitricis; sic foro suo
Augustus adem Martis vltoris adiunxit. atque, vnā
cum foro Romano, tria in vrbe fira suere. Mart. Atque
erit in triplici par mihi foro. Papin. Quæ tri-



no iuuenis foro tonabas. Martis
autem vltoris meminere Plin. lib.
XXXIII, cap. XIII; Ouid. Fast. v;
Iuuenal. Sat. XIII; Dio lib. LIII:
& eius tēpli effigies in veteribus nū-
mis cernitur, uti & Iouis tonantis:
de quo hic etiam Suet. Verūm de
Marte

*Marte vltore notandum, etiã alterum ei in Capitolio, signis à Parthis receptis, ab Augusto instar Iouis Fere-
trij templum exstructum fuisse: quæ causâ est, quod
non eadem in nummis omnibus eius templi forma cer-
nitur.*

HINC DEDVCERENTVR. *Ab his qui officij
causâ prosequerentur: de quo more Cas. c. LXXI.*

TEMPLVM APOLLINIS IN EA PAR-
TE PAL. *Ad eius templi dedicationem referendum il-
lud Horatij, lib. 1. od. xxxi, Quid dedicatum poscit
Apollinem Vates, nam de bibliotheca ibidem ab Au-
gusto instituta notissimus eiusdem poëta versus, tange-
re vitet Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apol-
lo. Vide Dionem, initio lib. LIII.*

SERVVMQVE PRÆLVCENTEM. *Sup.
Cas. cap. xxxi, luminibus extinctis.*

THEATRVMQVE MARCELLI. *Tarpeio
monti accubans, eo nempe loco quo Caesar dictator illud
destinauerat, Cas. cap. XLIII.*

A MARCIO PHILIPPO ÆDES HER-
CVLIS ET MVSARVM. *Hic Marcus Phi-
lippus Augusti vitricus fuit, vt antè vidimus C. VIII.
In optimo autem codice, Herculis Musarum legitur,
& eadem quidem hanc Herculi ac Musis communem
fuisse auctor est Plutarch. probl. LIX. *Ἡρώδης ἐν Κο-
μῶς ἡγελεύς, καὶ μυσῶν* (Comodis enim eo loco pro æde, siue
templo potius, quam pro ara interpretandum censeo)
sed tamen sicut geminis fratribus ædes in foro constituta,
tantum Castoris vocabatur: sic ista Herculis, nec abso-
lutè. Verùm Herculis Musarum dicta est, quò ad Mu-
sas quoque pertinere cognosceretur. Hanc verò M. Ful-
nius Nobilior, qui anno Urbis DLXVI de Ætolis triū-*

phavit, tricennio post Censor extraxit, in eaq, Musarū
 signa, quæ captæ Ambracia Romam transtulerat, po-
 suit, ac fastos quoque populi Romani publicavit. histo-
 riam refert Livius libr. xxxviii. De Musis Plinius li-
 bro xxxv, c. x. De fastis, Macrobius lib. i Saturn. c. xii.
 ipse etiam eadem Hercules Musarum appellans, Sed om-
 nium pulcherrimè Eumenius Rhetor oratione de Scho-
 lia instituendis, qua cum diceretorum auctorum pane-
 gyricis edita inuenitur. his verbis: Eadem Hercules
 Musarum in circo Flaminio Fulvius ille Nobilior ex
 pecunia Censoria fecit, non id modo secutus, quod ipse
 litteris, & summa Poëta amicitia duceretur: sed quod
 in Grecia cum esset Imperator, acceperat Herculem
 Musagetem esse, id est, comitem, ducemq, Musarum.
 idemq, primus signa novem, hoc est, omnium Camœna-
 rum, ex Ambraciensi oppido translata, sub tutela for-
 tissimi numinis consecravit: quia mutuis operis, & præ-
 miis iuvare, ornariq, deberent. Musarum quies defen-
 sione Hercules: Virtus Hercules voce Musarum. Sic
 ille haud dubiè rectius, quam Plutarchus, qui eam
 adfert causam, quod Hercules olim Euandrum litteras
 docuisset, quasi verò id tot post sæculis respexerit Ful-
 vius, & non Ennii potius amicitiam, qui Fulvio in ex-
 peditione illa comes fuit, & amici victoriam, per se ma-
 gnificam, insigni laude celebravit. auctor qui de viris
 illustribus libellum scripsit c. lii. Ennio igitur Epicorū,
 ante Virgilium principi hoc pulcherrimum firmissimæ
 inter doctos, ac fortes viros amicitie symbolum debe-
 mus. Atque hinc Ciceronis loco, pro Archia, lumen
 accesserit, cum ait: Jam verò ille qui cum Aetolis En-
 nio comite bellavit, Fulvius nō dubitavit Martis ma-
 nubias Musis consecrare. At durus ille, & severus Cato,
 huic

huic Fulvio, si diis placet, ut crimen obiecit, quod Consul in provinciam poetas duxisset. testis Cicero Tusculana. Denique veteres extant denarij Q. Pomponij



Musa, quales & ego seruo, qui non modo singulas Musas, diuerso quamque habitu, nobis representant: sed

& Herculem Μουσῆτων, cum inscriptione HERCVLES MVSARVM. Μουσῆτης autem vel praeceps Apollinis etiam cognomen fuit, cuius Pausanias in Atticis, & Plutarchus Sympos. meminere.

ANNO MAGISTRATVS. Si Suetonium xxx. recte intelligo, non novos ad id de quo loquitur magistratus instituit Augustus; sed ordinarijs, ut puta praetoribus, tribunis, atque edilibus, hanc quoque curam extra ordinem demandauit, facta sortitione quam quisque regionem tueretur. sicut neque urbem in regiones vicosque primus diuisit: sed, cum ante sic diuisa esset, quis quamque regionem aut vicum curaret constituit. vide L. III, de offic. praef. vigillum. Inf. Claud. capite xviii, auxilio plebem per magistratus ex omnibus vicis conuocauit. De vicorum magistris Tib. capite ultimo. Victor vicomagistros vocat. Dio σενομαρχους, libro LV. quem vide.

GEMMASQUE ET MARGARITAS. Auctores fere his vocabulis sic vtuntur, ut gemma omnis lapillus pretiosus sit; margarita concharum partus. I. C. vero gemmas esse volunt quae pellucidae

sint materia, velut smaragdi, chrysolithi, amethysti: lapillos vero contraria superioribus natura, vt Obsidiani, Veientani: margaritas autem nec gemmis nec lapillis annumerat. L. xv, de auro & argento legato. Sic Horatius lib. III, od. XXI III, Gemmas, & lapides, aurum & inutile. & Plin. in iro libro xxxvii, gemmas violari signis nefas ducebant. id enim de pellucidis intelligo.

XXXI. NVNQVAM VIVO LEPIDO. Quem tamen, spoliatum exercitu, Circeios in perpetuum relegauerat. sup. cap. xvi. verum quia Pontificatus non nisi cum vita munere ponebatur, Augustus (quod lib. I. de clementia tradit Seneca) honorem illum vocari non spoliū voluit. Nec vero Pontificatus tantum, sed & cetera sacerdotia perpetua fuere: vt ne exules quidem sacerdotio priuarentur. quod de Arnalibus a Romulo institutis tradit Plin. lib. xviii, cap. ii.

SVB PALATINI APOLLINIS BASI.

Recte. vt fatidicorum librorū custos esset, qui & vaticiniis & vaticiniis omnibus praefuit. De quo eleganter Macrobius, extremo lib. v. Sic Casari dictatori decretos à Senatu honores, litteris aureis in columnas argenteas inscriptos, sub pedibus Iouis Capitolini collocatos fuisse, auctor est Dio lib. xliiii. fatidicos autem libros vocat, vt fatidica vatis, fatidica Mantus, fatidici oracula Fauni dixit Virg. Linus vaticinos, lib. xxv, & xxxix: male enim vulgati codices vaticinios scribunt: Suetonius Cas. cap. lxxix, fatales: sicut & Vopiscus Aureliano, & fatalia carmina Ausonius, quod populi Romani fata continebant.

SEXTILEM MENSEM A SVO COGNOMINE. Tres libri optimi, è suo nomine: vt non semel etiam

etiam Varro, & ipse Cicero, nomen pro cognomine posuerunt. Non solum autem eodem mense, sed & die quo capta fuit Alexandria, alia Augusto feliciter euenisse testatur Horat. lib. I. I. I. I. od. XII. I. I. Sed & Dio, lib. LI, inter alios post bellum Actiacum decretos ei honores recenset, ut dies quo capta est Alexandria festus haberetur, & ab eo anni numerari inciperent. verum quo mense aut die capta fuerit, non addit: tantum, initio eius libri, pugnatum scribit apud Actium, I. I. I. I. Non. Sept. a quo die Augusti imperium coeperit.

ALIAM CAPI. Libri duo, capi aliam, verbum autem pontificium est. proprie enim virgines Vestales, uti & flamines, capi dicebantur. de quo Gellius, lib. I, cap. XII. quem vide.

SALVTIS AVGVRIVM. Augustus, post tres illos celeberrimos triumphos suos, eodem tempore quo Ianum clausit, etiam salutis augurium fecit. neutrum, enim nisi quieto imperio fieri poterat. Idem vero, intermissum annis quinque & viginti, placuisse continuari sub Claudio, auctor est Tacitus, lib. XII Annalium. meminit eius Cicero, lib. I de diuinatione. Qui plura volet, Dionem videat lib. XXXVII: & Politianum, Miscell. cap. XIII.

LVDOS SÆCVLARES. Hos celebrauit Augustus, A. V. DCCXXXVI. C. Furnio & C. Junio Silano COSS. quo tempore Horat. annos natus XLVIII, carmen, quod seculare inscribitur, in Augusti gratiam fecit. Extant etiam ea de re Augusti nummi complures: inter quos vnus cum hac inscriptione, IMP. CÆS. AVG. LVD. SÆC. XV.



s. f. id est, xviri sacris faciundis.

COMPITALES LARES. Sic dicti, quod, ut Onidius cecinit, compita seruant, Et vigilant nostra semper in eade Lares. *Tertull. de spectaculis*, Ara Cōsi, qui Neptunus est, in circo defossa est sub terra, ad primas metas, cum inscriptione huiusmodi: Confus cōsilio, Mars duello, Lares comitio potentes. *quo loco sunt qui compito, pro comitio, legendum putent. verū ut compita, sic comitia, quod plures in unum via confluant, appellantur. vide Macrobiū, lib. 1 cap. VII: Varr. lib. 1111 ling. Lat. Festum, verbo Compitalia, & verbo lanæ: & Plin. extremo lib. xxxvi.*

VERNIS FLORIBVS ET ÆSTIVIS.

Plantus prologo Aulul sub persona Laris, de Euclionis filia: aut ture, aut vino, aut aliquo semper supplicat, dat mihi coronas. Horat. lib. 11, epist. ad Augustum, Floribus & vino Genium. Suet. Ner. cap. 1111, Cal. Ianuariis exornati Lares: quamquam eum locum ad Augusti præscriptum non retulerim.

MARMOREO IANO SVPOSVIT. *Lib. vnus, superposuit. Hinc Scoppa Collectaneis legendum putat superimpoluit. sed male. Ianos enim vocabant, transitiones peruias: quales multas Domitianus tota vrbe extruxit. sub tali igitur Iano, aut fornice si maus peruia, Pompeij statnam Augustus posuit. Non satis autem intelligo, quam Pompeij regiam hic dicat Suetonius. sensus exigit, ut è regione theatri posita fuerit: interpretes pro basilica exponunt: sed addere debebant, qua illa fuerit. nam de curia Pompeij certe nō loquitur. quare existimo theatrum ipsum, vti opus regale, vocari theatri regiam.*

XXXII. PER PACEM EXTITERANT. *Id est, emerferāt, vel.*

vel exorta fuerant. *Lucr. lib. 111*, pallorem existere toto Corpore. et *lib. VI*, Existit sacer ignis. *li. I. Rhet. ad Herenniũ*, si furiosus existet, agnatorũ gentiliũq; in eo pecuniaq; eius potestas esto: quod *Tusc. III* veluti interpretas ipse *Cic. si furiosus*, inquit, esse incipit.

GRASSATORVM PLVRIMI SVCCINCTI FERRO. *Id suis tēporibus Iuuenalis cōqueritur*, *Sat. III*, Interdũ & ferro subitus grassator agit rē. adde *Suetoniũ*, *Tib. cap. xxxvii*. Sunt autē grassatores, de quibus facete *Plantus Amphit.* pugni dant vētri victũ. *De iisdē Tibullus lib. I el. 11*, Nec finit occurrat quilibet quā qui corpora ferro Vulneret, aut rapta præmia veste petat: unde et premiatores dicti apud *Noniũ. Callistratus*, *l. xxviii de pœnis*, Grassatores, qui prædæ causa id faciũt, proximi latronibus habentur: & si cũ ferro aggredi & spoliare instituerũt, capite puniũtur: utique si sapius, atque in itineribus id admiserunt. *Grassari ergo proprie est sine ferro adgredi, prædæ plerũque, aut etiã lascivie causa. elegãter itaq; Horat. lib. II Sat. IX*, Obsequio grassare: & *Linii lib. XLV*, qui asfentando multitudini grassantur. Unde grassari, pro adulari, apud *Festum*. & hoc est quod rixas à grassaturis distinguit *Saturninus*, *l. XVI de pœnis*.

ERGASTVLIS POSSESSORVM. Possessio, & ius possidendi, & rem ipsam que possidetur, ut puta villam aut fundum, significat. hinc possessiones, inquit *Festus*, appellantur agri latè patentes, publici privatiq;. Possessores itaq; vocat *Sueton.* dominos ipsos possessionũ: ut *sup. cap. XIII. De ergastulis verò villarum Columella, lib. I. ca. VIII.* adde locũ *Suet. Tib. ca. VIII.* atq; hinc cōmodius *Iuuenalẽ* intelligemus, *Sat. XIII*. Quẽ mitè afficiũt inscripta ergastula, carcer Rusticus: & *Sat. X*, Nẽpe in
Lucanos

Lucanos aut Tuscæ ergasti la mittas.

COLLEGIA PRÆTER ANTIQVA ET LEGITIMA. *Dua dictiones postrema, & legitima, absunt à duobus codicib. vt sensus sit, Augustum noua omnia collegia dissoluisse: quemadmodum & Cæsar dictator, sup. c. XLII.*

TABVLAS VETERVM ÆRARIJ DEBITORVM EXVSSIT. *Tres libri non habent verbum ærarij: quos non sequor. In omnibus autē ms. quos viderim, pro exussit, excussit reperi. Sed Hadriani & Gratiani Cæsarum de exustis publicorum debitorum tabulis exempla, à Beroaldo hic relata, & Dionis auctoritas initio lib. LIII, receptam lectionem confirmant. Excudere autē minus magnificū, & laboriosum magis.*

DIUTVRNORVM REORVM. *Modestinus l. xxv. de pœnis, Si diutino tempore aliquis in reatu fuit, aliquatenus pœna eius subleuanda erit. Augustus, accedente accusantium malitia, diuturnos reos etiam liberos dimisit.*

QVI HONORARIIS LVDIS OCCVP. *Honorarij ludi, inquit Festus, quos & Liberalia dicebant. Liberalia autem Liberi festa: quæ apud Græcos dicuntur *ἡμεροῦσια*. Sed non existimo tot dies solis Liberalibus occupatos fuisse. verius fortassis honorarios interpretabimur, honoris seu dicis causa sic dictos; nō quod ludi verè ederentur: vel eos quibus Prætor præerat. nam & ius prætorium (quod norunt omnes) honorarium appellatur. prior sententia verior est.*

ACTVI RERVM. *Sic Claud. cap. xv, & xxii. Ner. xvii. Quibus omnibus locis rerū actus nihil aliud quàm tempus ipsum significat quo iudicia exercentur, ac de rebus agitur. vti & apud Plin. lib. ix, ep. xxv,*

Nunc

Nunc me rerum actus modicè, sed tamen dstringit. Idq̄, apertissimè sic esse ostendit Capitol. M. Antonino, factis, inquit, dies iudicarios addidit: ita vt ducentos triginta dies annuos rebus agendis, libulque disceptandis constitueret. *Dies iudicarios vocat quos negotiosos alicubi Tacitus, & rerum actum Suetonius.*

QVARTAM ADDIXIT. Sic lib. Ms. omnes sunt tamen qui addidit, & qui adduxit legendum putent. Addici autem indices arbitriq̄, dicebantur, cum vel à pretore dabantur, vel à litigantibus sumebantur. exēpla sæpe obuia apud J. C^o. nostros, vt l. XXXIX, XLVI, & LXXX, de iudiciis; eosque qui de agrorum limitibus scripsere. Suetonius tamen, Cal. cap. XVI, vt leuior, inquit, iudicantibus labor fieret, ad quatuor priores quintam decuriam addidit. neque eo loco dissentiunt codices. Item Galba, cap. XIII, iudicibus sextam decuriam adiici precantibus. & sanè aliud est indicem addicere, aliud decuriam nouam iudicum instituere. Non repugnabo igitur ei qui addidit, pro addixit, legendum esse contendat. Nam & ex illis tribus pratoris verbis do, dico, addico, non tam vltimum, quam primum ad iudicis arbitriue dationem referimus. Illud potius inquirendū, quo modo tribus iudicum decuriis quartam addidisse Augustum Suetonius scribat; cum Diuus Iulius iudicia ad duo tantum iudicum genera redegerit: equestris ordinis, ac Senatorij, remotis tribunis erarij. sup. Cas. c. XLII. & Antonius quidem, interfecto Casare, centuriones militesq̄, legionis Alauda duabus illis centuriis adiecit: quo nomine eum exagitat Cicero Phil. 1. magis tamen crediderim, hoste indicato Antonio iudicia ad tribunos rediisse. Illud etiam exponi velim, quæ res, Nouembri & Decembri mense agi solita,

solita, deinceps omittentur. An fortè tunc cessabat rerum actus, neq; iudicia fiebant? quod non existimo. quid enim proderat rerum actui adiecisse dies triginta, si adempti menses duo? Sed tamen hi duo menses pane toti feruis occupabantur.

XXXIII.

CVLEO INSVERTVR. *Lib. optimus, culleo: & mox, afficiuntur, pro afficiebantur: & pro patrem, parentem. Nota autem parricidarum poena.*

FRAUDE VEL ERRORE. *De lege Cornelia de falsis, quæ & testamentaria dicebatur, Paulli I. C^u. verba sunt hæc: Qui testamentum falsum scripserit, signauerit, recitauerit, dolo malo; cuiusue dolo malo id factum erit; lege Cornelia damnatur. Si ergo dolus requiritur, quorsum tertia illa Augusti tabula? Sed Augusti tēpore lex non tam aperte id ita cauerat.*

APPELLATIONES QUOTANNIS. *Appellationis vsus ante Cæsarum tempora Rome minus frequens fuit: postea vero magis ac magis, deficiente prætorum tam in sortiendis quam dandis iudiciis potestate, prouocandi licentia in immensum creuit: præsertim vbi ex rescripto principis peti dariq; iudices cœperat: à quibus, uti & à magistratibus, ad principem poterat appellari. Has ergo appellationes Augustus quotannis aut prætori urbano, si urbani erant litigatores; aut, si prouinciales, viris consularibus quos ei cura præfecerat, delegauit. Caius vero Caligula initio imperij magistratibus liberam iurisdictionem concessit. testis Suetonius cap. xvi. verum id non diu mansit. nam & ad Senatum & ad principem passim appellabatur. sed cum ad principem appellantiibus, certa, si succumberent, proposita esset poena; Nero statuit, ut eiusdem pecunie periculum facerent & qui ad Senatum appellassent, &*
qui

qui ad Principem: de quo, Nerone cap. xvii. A Senatu verò ne appellaretur ad principē, Hadriani oratione effectum esse, Vlpianus tradidit l. i. à quibus appell. non licet. atq; adeò, ad vitandas appellationum ambages, M. Antoninus multis cognitionibus ad se pertinentibus Senatum indicem dedit. testis Capitolinus.

ET DE ADVLTERIIS ET DE PVDCITIA. XXXIII.

Deleo illud prius & vt in vetusto codice: quo apertius lector intelligat, vnā eandemq; esse legem, quæ de adulteriis et de pudicitia inscribitur. additum enim & de pudicitia, quòd lege Iulia puniebantur etiam ij qui cum masculis nefariam exercebant libidinem. testis Iustinianus, Instit. lib. iiii, titulo de publicis iudiciis: quamquam delictum hoc & alia peculiari lege, Scantinia, coërcebatur: sed leniore pœna: quam lex Iulia capitale statuit. verum de Scantinia alibi. Pudicitia certè quæstionem vocat Valerius, lib. vi cap. i, quæ de pueri stupro habebatur: & peculiariter impudicitia crimen ipsum dicitur, vt impudici qui eo vitio laborāt. inf. cap. lxxi, infamiam impudicitia facillimè refutauit, circa libidines hæsit. & Vespas. cap. xiiii, Licinium Muçianum notæ impudicitia. Catullus epigra. in Casarem, Es impudicus, & vorax, & aleo: & notum est illud Catonis dictum in effeminatum quendam, & aduersus & auersus impudicus es. notum & illud Haterij oratoris apud Senecā, lib. iiii cōtrouers. impudicitia in ingenuo crimē est, in seruo necessitas, in liberto officium. Augusti autē hanc legē fuisse, quāquam Iulia inscribitur, et Vlpianus attestatur: & Sex. Aurelius probat, Augustū reprehendens, quòd, cum esset luxuria feruens, eius tamen vitij acerrimus ultor erat. Adde si lubet Horat. lib. iiii od. v, vbi in Augusti laudē

sic canit, Nullis polluitur casta domus stupris: et quæ ad eundem poetam annotauimus, lib. I I I I od. XV, Edicta rumpent Iulia. sic enim Augusti leges vocat.

DE MARITANDIS ORDINIBVS. *Hanc quoque Augustus legem non ex integro sanxit, sed retraxit. Nam orationis, quam Metellus Numidicus censor de ducendis vxoribus, seu de prole augenda, ad populum habuit, an. V. DCLII. meminit Gellius lib. I. cap. VI: & Suetonius ipse, inf. cap. LXXXIX. Diu autem multumq; hæc cura Augustum Casarem exercuit. nam ab anno DCCXXXI I I I, quo præfecturam morum suscepit, ad annum vsque DCCLXI, in quem M. Papij Mutili & Q. Poppei Secundi consulatus incidit, numquam res perfici potuit: tunc verò lex Papia Poppæa finem imposuit. eadẽ quidem, si materiã spectes, quæ lex Iulia de maritandis ordinibus: sed tempore diuersa. quod ita esse ex Tacito conuincitur. Is enim libro I I I. Annal. Relatum, inquit, deinde de moderanda Papia Poppæa, quam senior Augustus, post Iulias rogationes, incitandis cælibum pœnis, & augendo cæratio, sanxerat. conuincitur & ex Horatio. is enim carmine saculari, quod anno vrb. DCCXXXVI. cecinit, sic precatur, Diua producas sobolem, patrumque Prosperes decreta super iugandis Feminis, prolisque nouæ Feraci lege marita. Felici enim, vt solet, audacia legem maritam, et quidem nouæ prolis feracem vocat, quæ Augustus sobolis causã de maritandis ordinibus tulerat. Atqui idem Horatius diu ante Papium & Poppæum coss. mortem obierat. Hinc porro factum, vt tot Iurisconsultorum libri hunc passim in Pandectis titulum præferant, ad legem Iuliam & Papiam: Tertullianus quoque Apologetico eas distinguit, cùm ait, Nonne vanissimas*

mas Papias leges, quæ ante suscipi liberos cogunt
quàm Iuliæ matrimonium contrahi, post tantæ au-
ctoritatis senectutem, heri Seuerus constantissimus
principū exclusit? *Verùm hæc omnia peculiari de lege
Iulia, & Papiæ commentario declarauit. Quod autem
de Germanici liberis hic Suetonius scribit, declarat,
ni fallor, Augusti nummus argenteus, qualis & apud*



*me seruatur: quem oculis subuicere
volui, vbi hoc tantum addidero,
Iuliam de maritandis ordinibus
vocari etiam ab Ulpiano, l. 1, vn-
de vir & uxor: & Instit. tit. II:
nec non à Paullo l. VI, de iure pa-
tronatus.*

QVOS ABORTIVOS. Codex vnus, ORCINOS. alter, OR- XXXV.
CIUOS. quod postremū Victorius, Sigonius & Turnebus
probant: vt obscuros, velut Orco & terranatos, intelli-
gamus. Plutarchus sanè χαρωνίτας vulgo dictos fuisse
tradit; Orcum fortassis Latine vocari existimans quem
Graeci Charontem vocant. Nam & χαρώνεια illi dicunt
quæ nos Orco siue Ditis, vt Virgilij vtar verbis, ostia.
Orcinus autem dicitur, vt internecinus in ms. Liuij,
Plinij, Festi, & Gellij codicibus reperias, & Abortiuos
quidem, vt vulgata habet lectio, magis Romanum est;
quasi imperfecto partu editos dicas: sed Plutarchi aucto-
ritas me mouet, vt Orciuos præferam, vel Orcinos: nã
quare orciuos potius, quàm orcinos recipiamus, nescio.
Sic enim Orcinus libertus apud 7. C^{tos} nostros, qui do-
mini testamento directo siue eo ipso quod moritur do-
minus, libertatem adeptus est: haud dubiè ab orco sic di-
ctus, quasi Orco libertus; cum is quem fidei commissa-
rium vocant, heredi obstructus maneat. Andreas tamen

Alciatus ab òpòs deduci maluit, ut orthinus scribatur. quasi verò orcinus tot Pandectarum locis mendose scriptum sit.

QVO VIR VIRVM LEGIT. *Quem maximè scilicet eo loco dignum iudicaret: à Romana militie cōsuetudine, de qua vir doctissimus P. Victorius, variarū lectionum lib. XVI, c. XIX. Eleganter igitur apud Tacitum Galba, in militum concione, adoptari à se Pisonem dicit, more diui Augusti, & exemplo militari, quo vir virum legeret. Vide inf. cap. LIIII. Latè de hac re Dio, lib. LIIII.*

SELLAM SVAM CIRCVMSTANTIBVS. *Liber optimus, sellam circumstantibus, sine suam: & mox, alio verborum ordine, ne admissum quidem scribit Cordus Cremutius tūc quemquam. De Cremutio Cordo Suet. Cal. cap. XVI: & eundem intelligit, Tib. cap. LXI, ut ibi ex Tacito ostendimus.*

EPVLANDI PVBLICE IVS. *Vtputa cum Iouis epulo (quam cœnam Dialectem vocat alicubi Seneca) Senatus in capitolio cœnabat: aut triumphali, & pontificali, vel augurali cœna. exempla apud Valer. lib. II, cap. I: & lib. IIII, cap. II: Gellii lib. XII, cap. VIII: Liniū libro xxxviii. Quod verò de insigni vestis dicit, ad latum clauum & calceos lunatos referre licebit.*

NEVE SEPTEMBRI OCTOBRIVE MENSE. *An fortè ob vindemiam? nam, quod ante, cap. xxxiii, de Nouemb. ac Decemb. dixit, non satis assequor.*

CONSILIA SORTIRI SEMESTRIA. *Liber optimus, sementria. Augustus autem primum ex magistratibus (demptis tamen Consulibus) singulos, & Se-*

& Senatores xv sorte legit; qui per senos menses sibi in consilio essent: senior vero, L. Munatio Planco & C. Silio Cicina COSS. xx sibi consiliarios annuos petiunt, decretumq; ut quacumq; cum his, consulibusq; & qui designati essent consules, egisset, non minus rata essent, quam si in Senatu acta fuissent. Dio libro LIII, & lib. LVI.

NON MORE NEQVE ORDINE. *Melius lib. ms. omnes, non more atque ordine: & mox, perrogabat, non prærogabat. sup. Caf. cap. XXI.*

NE ACTA SEN. PVBL. *Quod initio consulatus sui Cæsar statuerat. sup. Caf. cap. xx. de Actis autem Senatus, non de Senatusconsultis loquitur Suetonius, ut Beroaldus credidit.* XXXVI.

NE STATIM IN PROVINC. MITTENTVR. *Vt eo nempe intervallo remitterent animos, quos continuata imperia extollere solent. Sic & Pompeius consulatu quem solus gessit, si Dioni credimus lib. XL, instituit ut qui magistratu abissent intra quinquennium proximum exteras provincias ne sortirentur: sublata enim provinciarum spe, minus ambabant magistratus.*

VT PROCONSVLIBVS AD MVLOS ET TABERN. *Num proconsulibus tantum, an potius omnibus provinciis regentibus? quod si recipimus (nam omnium eadem ratio est, magis proprie loqueretur Suetonius, si præsidis, non proconsules diceret. Proconsulis enim appellatio specialis est: Præsidis verò generalis; qua & proconsules, et propraetores, & legati Cæsaris, et quicunq; alias provincias regunt, continetur. l. 1, de officio præsidis. Et sic quidem I. C. alij verò auctores, ut olim prætoris, sic proconsulis nomine generaliter vsi sunt. Quod*

autem Augustus constituit, ut ituris in prouinciam nō res ipse, sed pro rebus pecunia daretur: id antea quoque sæpius obseruatum fuisse, non ex vno Ciceronis loco colligitur: sed Augustus perpetuum esse voluit. postea tamen Alexander, si Lampridio credimus, & sumptū moderatus est, & res ipsas attribuit: vetusto scilicet more. Nam & Labeo originem supellectilis fuisse ait, quod olim his qui in legationem proficiscerentur locari solerēt qua sub pellibus vsui forent, l. VII, de supell. leg. Eademq; ratione Vasarium appellat Cicero in Pisōne. nam & hoc militare verbum est. vnde vasa colligere, conclamare vasa, & referre vasa salua. Verba autem Ciceronis explicamus inf. Vespas. cap. VIII.

CVRA ÆRARII A QVÆSTORIBVS.

Claudius verò eam questoribus reddidit: Suet. Claud. cap. XXI. qui etiam inde appellati sunt, quòd anquirenda & conseruanda pecunia publica præessent. vt Pomponius tradidit, l. II de orig. Iuris. Dio, initio lib. LIII.

DECEMVIRI COGERENT. Pomponius, l. II de origine Iuris, decemuiros litibus iudicandis, qui haste præessent centumuirali, eodem sermè tempore constitutos tradit quo prætor peregrinus primum factus est; quoq; triumuiros monetales & capitales: circa annū DXII. ab V. C. An igitur alios creauit Augustus? quod ego sanè non existimo. iidem enim fuere, & quidem (ni fallor) ex corpore centumuirorum, quāquam alios conuocandi ius habebant. Augusto enim priores fuisse, non solum Pomponij euincit auctoritas, sed ipsa nominis scribendi ratio: cum hodieq; extant antiqua marmora, in quibus XVIRI STLITIBVS IVDICANDIS scribitur: vt stlocum, & stlatum, & stritauum, dicebant vete-

res. Contigerat autem medio tempore, ut quaestura fun-
cti eorum muneri praeficerentur: quod Augustus ab-
rogavit. Vide inf. Vespas. cap. x.

CVRAM OPERVM PVBLICORVM. Eam
L. Vitellius administravit. Suet. Vitell. cap. v. olim XXXVII.
Censorum erat, aut adilium etiam, nisi cuiusdam extra
ordinem demandaretur.

VIARVM ET AQVARVM ET ALVEI
TIBERIS. Melius ms. duo, viarum, aquarum, &
alvei Tib. cuius officij, ac nominatim riparum & alvei
Tiberis, frequens in antiquis marmoribus mentio. sed
& Pomponius, l. 11 de orig. Iuris, quatuor viros olim
institutos fuisse tradit, qui curam viarum gererent.

FRUMENTI POP. DIVIDVNDI. Diuidū-
di tantum, an emundi etiam? extant enim veteres de-
narij, in quorum parte altera Cereris e, s, g, i, e, s, PISO.



CÆLIO. Q. in altera vero duo vi-
ri inter spicis, adscriptum, AD.
FRV. EMV. EX. S. C. Addam &
hanc inscriptionem, L. CASVRIO.
L. F. CLV. SPECVLATORI. ÆD.
IIIIVIR. I. D. Q. ARG. PVBL.
ET. PEC. ALIMENTAR. DEFEN-

SORI. REIP. CVR. ANN. POPVLO. PRÆBITÆ.
COSCONIVS. SECVNDIVS. Sed Dio, lib. LIIII,
prætorios ab Augusto constitutos dicit, tam eos qui fru-
menti diuidundi, quam qui viarum muniendarum cu-
ram gererent.

PRÆFECTVRAM VRBIS. Hanc non tam
instituit Augustus, quam auxit atq; ornavit: cuius
postea in im mensu n crevit auctoritas. de qua, vti &
de prætorum numero, vide Pomponium de origine Iuris.

TRIVMVRATVM LEGENDI SEN. Et
*Senatum legere, & equitum turmas recognoscere cen-
 sorum munus erat. & Suetonius quidē censōres creasse
 Augustum hic commemorat: verūm hi, ut antè nota-
 uimus cap. xxvii, neque in censura quicquam memo-
 rabile gesserunt, neq; post ipsos creati alij: sed Augustus,
 suscepta morum præfectura, Triumuiros, de quibus hic
 Suetonius, in partem muneris censōrij adhibuit, veluti
 subcensōres quosdam: idque ex cōsilio Macenatis, apud
 Dionem. De equitum autem censōne, quā recognitionē
 Tranquillus vocat, Plutarchus Pompeio: Gellius lib.
 iiii. cap. xii. Festus, voce Censio, & voce Impolitias,
 differt etiā Censio a transuectione, de qua cap. sequenti.*

CVM ALTERO GERERET. Duo ms. ageret.
 honorem scilicet.

xxxviii. VIRILEM TOGAM. Duo peruetusti codices,
 virili togæ. quam lectionē etiam Obertus Gifanius af-
 firmat. nec mihi displicet. Sunt qui, à virili toga latum
 clauum induere, legant: sed prior lectio magis Suetonij
 dictionem sapit. Vesp. cap. ii, sumpta virili toga
 latum clauum, quamquā fratre adepto, diu auerla-
 tus est. & apertius Aug. cap. xciiii, sumentis viri-
 lem togam tunica lati clauis resuta ex vtraque parte
 ad pedes decidit. Distinguit autem tunica lati clauis
 Senatum ab equite; vt annuli equestrem ordinem à ple-
 be. Plin. lib. xxxiii, cap. ii.

BINOS PLERVMQVE LATICLAVIOS.
 Sic Tribunus Laticlavius, Domit. cap. x: & ad eius
 differentiam, tribunus angusticlavius, Oth. cap. x. vide
 Nerone, capite xxvi, à quodam laticlauio, & infr.
 cap. xl.

EQUITVM TURMAS FREQ. RECOGNO-
 VIT.

VIT. An unà cum III viris illis de quibus paulo antè? an verò ita officia illa instituit, vt nihilominus cū vellet interesset, atque praeesset etiam solus? Ac de prisco quidem transuedtionis more Liu. lib. IX, Dionys. VI, Val. II. cap. 110, Plinius XV, c. 1111, & auctor libri de viris illustribus cap. xxxii, satis multa tradidere omnibus obuia. Quod verò adiungit Suetonius, non passum esse Augustū in transuehendo ab accusatore quemquā detrahi, id ita intelligo, vt e pompa illa sollēni nemo equitū in ius vocari aut rapi posset. Accusator enim, teste ipso Cicerone lib. de Partitio. pro omni auctore et petitore accipitur. Idq; Ulpianus voluit, l. 11 de in ius vocando, cū, inter illos quos in ius vocari non oportet, etiam eū qui equo publico in Capitoliū trāsuehatur annumerat. sic enim ibi legendū esse, Iacobo Ranardo, insigni nostræ ætatis Iurisconsulto, assentior: cū, notarum errore, pro in Capitolium, in causa publica nunc ibi scriptum sit. Ha enim nota CA. P. vtronis modo accipi possunt.

MAIORES AN. QVINQVE ET TRIGINTA. Non malè de hac ætate cogitandum esse monet Beroaldus. nam ad annum vsq; XLV, aut vt alij volunt XLVII, iuniores vocabantur.

A SENATORIBVS. Legendum puto à Senatu, solent enim huiusmodi voces non integra perscribi: hinc mendum emanauit. nō repugnauerim tamen si, è senatoribus, quis malit.

XXXIX.

ALIOS POENA, ALIOS IGNOMINIA. Pœna à puniendo dicta, generale quidē nomen; neque aliud quam noxia vindicta, & quorumcumque delictorum coërcitio est: sed vel damnum irrogat, & tūc propriè multa dicitur; vel dolorem infert, et supplicium quoque appellatur. Ignominia verò, vt inquit Nonius,

nominis tantum nota est. quod honestatis nomen habere desinat, qui ignominia notatur. sic enim non malus auctor Isidorus, lib. v. cap. xxvii: & pulchre apud Nonium Cicero, lib. iiii. de repub. Censoris iudicium nihil fere damnato adfert præter ruborem: itaque ut omnis ea iudicatio versatur tantummodo in nomine, animaduersio illa ignominia dicta est. adde si lubet I. C^{tos}. l. cxxxix, & cxxliiii. de verborum signif.

TRADITIO CORAM PUGIL. Liber vnus è nostris, tradito coram pugillari, quo taciti. &, lenissimum. non sequissimum.

- XL. COMITIIS TRIBVNICIIS. Beroaldus comitia Tribunorum militum, de quibus Cæs. c. v, intelligit: Dio autem Tribunorum plebis, his verbis, de Augusto loquens, lib. xlv, ἀλλὰ ἵ τοῖς ἱππέουσιν ἡμάρχαις ἀττήσας ἐπέστελλε. quod si recipimus fatendum erit eum qui Senator non sit, nec Tribunum fieri posse. Beroaldum mouit, quod Tribunatus plebeius erat magistratus. Sed hoc nihil est. idem enim plebeius, si familiae originem; & si ordinem respicias, Senator esse poterat. Dioni itaq; assentior, cum ob ea que antè diximus, cap. x; tum quia Tribuni militum haud dubie etiam alij, quam Senatores, populi suffragiis creabantur. Nam is primus fuisse videtur honorum gradus: ut C. Marij, & M. Porcij Catonis, & C. Iulij Cæsaris exemplis iam docuimus. Cæsar enim Tribunus militum ante quàm quæstor fuit.

VICATIM EGIT. ut & Diuus Iulius, cap. xli.

SVI CUIVS QVE MENSIS. Liber vnus ms. & nonnulli typis editi, sui quisque mensis. Memini Suidæ voce Νόμω tradidisse, dictas esse annonas quasi ἀπὸ τὰς νόμωσι διοικέσθαι. quod quamquam ridiculum est, annona enim ab anno quasi annalis alimonia dicitur.

tur, ex eo tamen ostenditur, Nonis cuiusque mensis frumentum populo diuidi solere: quare suspicor, pro sui cuiusque mensis, legi debere Nonis cuiusque mensis. natus inde error, quod dictionem Nonis, vna tantum atq; altera notatam littera, scriba non intellexerit.

FABIANIS ET SCAPTIENTIBVS TRIBVLIVS SVIS. Duas ergo tribus habuit Augustus, alteram Octaniorum, in qua natus, Scaptiam opinor: alteram Iuliorum, Fabiam scilicet, per adoptionem.

A SE DIVIDEBAT. Liber vnus alle diuidebat. verum qui sic scripsit, non intelligebat veterem loquendi formulam a se soluere, pro de suo soluere: vt a Sempronio, a Titio soluere.

SINCERVM ATQVE AB OMNI. Melius liber Tornacensis, sincerum ab omni. hinc pulcherrime Horatius, quavis occasione Augustum laudans, lib. III od. VI, Fecunda culpæ sæcula nupias Primum inquinauere, & genus, & domos: Hoc fonte deriuata clades, In populum patriamque fluxit.

A LIBERTATE IVSTA. Manumissionibus modum lex Iulia imposuit, ab ipso, vt creditur, Augusto lata. De qua Dio lib. LV, et Paullus I. C. I. XIII, de manumiss. quam secuta est Furia, seu Fusia Caninia, nulli qui I. C. attigerit ignota. Verum vt quam iustam libertatem vocet Suetonius intelligamus, sciendum est libertinorum tria fuisse genera. Optimo iure erant qui ciues Romani efficiebantur: ita vt ius testamentorum, connubiorum, vsucapionum, nexorum, tutelarum denique, ac ius patriæ potestatis consequerentur. Pessimo vero dediticij, ex lege Elia Sentia, Sex. Elia Cato, et C. Sertio Saturnino COSS. auctore Augusto lata, AN. V. C. DCCLVI. Medij autem inter vtrosque Latini. De dediticijs sic

fic Ulpianus, titulo de libertis : Dediticiorū numero sunt, qui pœnæ causa victi à domino, qui inscripti stigmata, qui propter noxam torti nocentes inuenti sunt, aut traditi ad ferrum, aut vt cū bestiis depugnarent. Hi omnes lege Ælia Sentia à vera libertate arcebantur. Ac ne Latini quidem, dicti postea Juniani, destituti & ipsi iure ciuium, plenam libertatem consequerentur: sed tamen eam consequi poterant, utpote si inter amicos, vel in conuiuio, aut per epistolam manumissus (his enim modis libertas data Latina tantū vocabatur) postea vindicta, testamento, aut etiam censu (quæ species iuste libertatis sunt) ius Quiritium acciperet; aut id illi lege vel principis indulgentia cōtingeret: vt infr. Claud. ca. XIX, & epistolis Plinij ad Traianū. Dediticij verò à plena libertate in perpetuū repellentur, dicti ad eorū similitudinem, qui bello victi se suaq; victori dedit; quorum in fœderibus pessima cōditio est. Qua de re alibi plura. Nunc Zonara de Iosepho nobili illo historico locū adiecit sufficiat. hunc enim scribit à Vespasiano emissū è vinculis, sed catena securi discissa; vt vnā cū vinculis ignominia solueretur. qua de re Iosephus ipse, bello Iudaico lib. V. Adde Suet. Claud. c. XIX.

PULLATORVM TURBA. Tres libri, bullatorum. Sūt qui palliatorum legant, vt Romanos Greco vestitos habitu intelligamus. nō recte pullatos enim, sordidos, neglectosq; atq; adeò fecem plebis vocat; qui, præter Romani habitus dignitatem, sic in publicum veniebant, vt vel in reatu vel in luctu esse videri possent. *Inf. cap. XLIII, Sanxit nequis pullatorum in media cauea sederet. Quintilianus quoq; lib. VI cap. V, imperitis ac sæpe pullatæ turbæ relinquūt. & lib. I I cap. XIII, collidere manus, terræ pedē incutere, femur, pectus,*

pectus, frontem cædere, mirè ad pullatum circulum facit. *Plinius quoque epist. lib. VII, illos quoque sordidos pullatosque reueremur. Tunicatum popellum appellat Horat. epist. vt vulgus imperitum, populumq; tunicatū Tacitus, lib. de Oratorib. Deniq; Verrem nõ uno in loco accusat Cicero, quòd tunica pulla ac pallio in officina quadam sedere sit solitus.*

NISI POSITIS LACERNIS TOGATVM CONSISTERE. *Locus subdifficilis est: quem vt declarem, in memoriam reuocabimus quãta olim fuerit toga dignitas, & quã pudendum Romano, si alia quã Romani ciuis gestans insignia, palliatus vtputa, aut cū soccis, & Gallicis maxime, in publico, cõspiceretur. Docet id Ciceronis oratio pro Rabirio: et quæ, Philipp. II, in Antoniũ scripsit: quæq; in Verrẽ, actione III, & V: & inter alios Gell. lib. XIII ca. XX. Permittebatur tamẽ vt pluuia ac frigoris causã, presertim in theatro ludorũq; spectaculis, ob repentinã sepe cæli iniuriã, toga lacernã, quæ non multũ a pannula distabat, superinducerent: quo & togam conseruarent, & se quoq; tuerentur. Declarat id cõplura Martialis epigrãmata, vt, II lib. III, et VIII lib. V: et elegãs Iuuenalis locus, Sat. IX, cū lacernas munimenta toge vocat. Nec inelegãter Plin. lib. XVIII ca. XXV, vbi de Vergiliarũ sidere, quoniã id, inquit, etiam vestis institor est, sic enim exemplar meũ Ms. non institoris, haud dubiè melius. Nam sidus illud quo exoriẽte aestas, occidẽte hiems ostenditur, quia vtrõq; tẽpore vestẽ mutamus, veluti institor est. sequitur apud Plin. ergo ex occasu eius de hieme augurantur, quibus est cura insidiandi negotiatoris auaritiæ. nubilo occasu pluuiosam hiemẽ denũciãt; statimq; augẽt lacernarũ pretia: sereno asperã, & reliquarũ vestiũ accedũt. Sic*
namque

namque in meo illo codice pro accendunt. sensus est enim, nubilo illius sideris occasu lacernarū pretia crescere; sereno autem etiam vestium aliarum. nam, ut antè dixi, lacernæ aduersus frigora quoque parabantur. non tamen repugno, si quis forte accendūt malit. loquitur autem de his qui confectas à se vestes negotiatoribus vendunt. Negotiator verò eum significat qui non minutim, sed, ut locupletiores solent, generatim mercaturam aliquam tractat: de quo Vespasiano cap. xxvi. Sed ad Suetonium redeo. Augustus igitur lacernarū quidem usum non sustulit, ut ego quidem existimo; sed eas necessitati tantum seruire voluit: vetuitq; in foro & in circo alios quàm togatos consistere: ad ea enim vrbis loca ferè conueniebant Romani: ut de se ait Horatius, Sat. vi lib. i, Fallacem circum vespertinusque per-
 erro sæpe forum. & Linius lib. xxxix, Sacrificulos vatesque foro, circo, vrbe prohiberent. foro & circo nominatim dicit, quòd ibi potissimum in hominū multitudine versarentur. Consistere autè eos in foro ac circo intelligo, etiam qui obambulent: verum si quis alio per forum aut circum, inducta toga lacerna, transisset; id crediderim licuisse. Ad togæ quoque honestatem spectat quod refert Suetonius Claudio, cap. vi: ei scilicet spectaculis aduenienti equestrem ordinem, depositis lacernis, assurgere consueuisse: spectat etiam quod tradit Spartianus Hadriano, iussisse eū Senatores et equites in publico semper togatos esse, nisi cū à cæna reuertèretur: spectat & illud quod initio eius libri scribit, Hadriano omen ad imperium fuisse, quòd Tribunus pl. effectus penulas amiserat; quibus Tribuni quidem pluuie tempore uti solebant, sed Imperatores numquam. Addam & Lampridium Commodò, inter prodigia mortis eius refe-

referentem, quod, contra consuetudinem, panulatos inf-
sit spectatores, non togatos ad munus conuenire; ipse in
pullis vestimentis presidens. Adde locū Calig. cap. LII.

TRICENOS NONNUMQVAM DVCE-
NOS QVINQVAGENOSQVE. Liber Ferra-
riensis, quem sequor, trecenos nonnūquam ducenos
quinquagenos. alioquin summa nimis fuisset exigua,
quamquam Quintilianus, lib. VI, refert, Fabium Ma-
ximum ea quæ donabat Augustus heminaria, non
congiaria, vocare solitum: ob exiguitatem scilicet, quod
hemine potius quā congi mensura darentur. vide Cas-
cap. XXXVIII.

NE MINORES QVIDEM PVEROS. Sic
Traianum prolixè laudat Plinius, quod ad congiaria
sua infantes quoq; admitteret.

TESSERASQVE NUMMARIAS. Tesseras
frumentarias, olearias, & cœnarias quoque legisse me-
mini; quas reddentibus, frumentum, oleum, aut cœna
preberetur sic igitur & nummarias interpretor, quibus
allatis promissi pro congiario nummi præstaretur: quas
Augustus nonnumquam duplicauit. Atque ita in-
telligo Iuuenalis locum, Summula ne pereat qua vi-
lis tessera venit. tessera enim nummis redimebatur ab
eo qui congiarium dabat.

SEVERISSIMA COERCUIT VOCE. Tres
libri, oratione. haud dubiè melius. solebat enim Au-
gustus non solum orationes sed & libros totos in Sena-
tu recitare, vel populo per edictum notos facere. inf. ca.
LXXXIX. Simile autem quod de Pescennio Nigro tradit
Spartianus: cum enim milites limitanei Egypti vini
peterent; respondit, Nilum habetis, & vinum que-
ritis?

EIDEM POPVLO. *Verbum populo ex glossificatione irrepsit.*

VENALICIAS AC LANISTARVM FAMILIAS. *Familiam vocant. 7. C. plures simul personas sub vnius potestate, & quidem seruos fere: qui si publici sint, quales qui edilibus aderant aut aquarum curatoribus, familia publica dicitur, alioqui urbana, et rustica. Lanistarum ergo familia vocantur, hi qui ad ferrum atque arenam parati sunt: Venalicia mangonũ est, ipsi nempe venales. Quãquam enim venalia multa sunt; venaliũ tamen nomine, vt Quinctil. tradidit lib. VIII c. II, peculiariter serui dicuntur: maxime nouitiũ; quos & veteratoribus opponunt, l. XXVII, & l. vlt. de edilitio edicto. Horat. Sat. I, vt si R. ticulum panis venales inter onusto Forte vehas humero. Cic. pro domo: Ille nouitius Ligur venalis, ascriptor & subscriptor tuus. Plin. epist. XXI lib. I, Credo decentes esse seruos qui mihi sunt empti consilio tuo, superest vt frugi sint, quod de venalibus melius auribus quã oculis iudicatur. Hinc ergo venalicius, nõ tantum adiectiuè, vt dicunt Grammatici, vt puta cùm familiam aut gregem venaliciũ dicimus; sed pro ipso mangone. Sueton. lib. de claris Rhetor. Venalicij cùm Brundisij gregem venalium naui educerent. Cicero fragmento orationis Corneliane, quod in Oratore ad Brutum nũc legitur, atq; exstat etiam apud Nonium & Quinctil. Neque me diuitiæ mouent; quibus omnes Africanos & Lælios multũ venalicij mercatoresque superarunt: quo tamen loco Dionysius Lambinus venaliciarij legendum existimat. nam venaliciarij, vt inquit, mangones sunt: venalicij serui ipsi venales. Sed errat, & quidẽ insigniter. nam si in illis verbis vel syllabã immutes,*

quod

quod ipse affirmat Cicero, minus concinna & numerosa erit oratio. & venaliciarios quidem vocari à I. C^{is} nostris mangones ipsos non diffitor: sed venalicios absolute pro servis accipi constanter nego. veteres certe non ita vsi sunt. & vt Suetonij quem ascripsi locum omittam, maior profecto Quinctiliani & Nonij quam Lambini esse debet auctoritas. Venalicia sanè pro venalibus, vt seruitia pro servis, Vlpianus dixit l. v. de iure deliberrandi: & è venalicio nouitiorum emere, Venuleius l. ult. de adilit. edicto. pro ex corpore seu grege venalium. Sed hoc nihil Lambinum adiuvat. Egregie autem Cicero venaliciis mercatores adiungit. nam, vt l. ccvii de verborum signif. Africanus tradidit, mercis appellatione homines non continentur: eamq; ob rem, mangones non mercatores, sed venaliciarij appellantur. Venaliciarios igitur vocant I. C. quos alij venalicios: venaliciam tamen vitam exercere dixit Vlpianus, l. lxxiii de legat. & fideicom. lib. iiii.

FRUMENTATIONES. Frumentari, unde frumentator & frumentatio, castrense verbum est. Suetonius pro annona populo distributa passim utitur.

CULTURA AGRORVM CESSARAT. Libri ms. cesserat. nec displicet. nihil muto tamen. Verum vt huius loci sententiam melius explicemus, lectorem obiter monebimus, cõsuisse Romanos vectigalia sua publicanis, qui fere ex equestri erant ordine, per censores elocare: qui si frumenti decumam conduxissent, Decumani; si portoria, portitores; si pasena, pecuarij dicebantur: & ea omnia, quoniam res immensa erat, aut per familias suas exercebant, aut aliis porro civibus concedebant; qui & aratores, & coloni, & agricola, & pastores sæpe à Cicerone atq; aliis appellatur: nõ quod ipsi

vel ararent, vel pascere; sed quod obstructi publicanis circa eadem negotia versabantur: eo utiliores Reipub. quo in opere quisque suo diligentius negotiabantur. Sed quia res magni laboris erat, & incertum seps lucrum, cum, de honoribus contendendum ambitione, ac virorum principum largitione, annonæ publicæ (quam frumentationem vocat Suetonius) cotidie cresceret; multi eo confisi beneficio, nec labore querendum rati, quod otiosis quoque de publico præstatur, agrorum culturam negligebant. Augustus verò rem sic temperavit, ut & plebi urbanae satisfaceret; & negotiantium quoque ratio haberetur. Negotiantium autem verbo omnes quos diximus continentur. Aratorum non ita. hinc arationes, & aratiuncula, apud Plant. Trucul.

POPULI RATIONEM DEDUCERET. *Libri unus, duceret, quod interpretes sequi videntur.*

XLIII. SED IN CIRCO ET IN SEPTIS. *Libri MS. mirè variant: omnium optimus sic, sed & in circo. in septis nihil unquam præter venationes edidit. athletasque extructis Notum autem, theatra propriè ludis scenicis dedicata fuisse; quos Augustus in foro quoque, & amphitheatro, & circo edidit. Similis locus Cal. cap. xviii.*

ET NON VNQVAM EX NOBILISS. *Mallet abesse, &.*

MAGNORVM MINORVMQVE. *Lego, ut in vetustissimo codice, maiorum minorumque. Sic enim Cas. cap. xxxix, & Tib. cap. vi. Mallet etiam frequentissimo, pro frequentissime, modo libri suffragarentur.*

INDOLEM SIC NOTESCERE. *Duo libri, enitescere, quod probo.*

C. NONIVM ASPRENATEM. *Libri Ms. Nonium Aspr. sine pronomine: vnus verò, Sex. pro C. Inf. cap. lvi, Cùm Asprenas Nonius arctius ei iunctus.*

ESERNINI NEPOTIS SVI. *Esernini nepotis Asinij Pollionis meminuit Seneca, IIII declam. & in controuersijs. vitam eius incorruptam & facundiam laudat Tac. Ann. xi.*

ADOLESCENTVLVM LVCIVM. *Certum est subesse mendum. Duo cod. habent Lytium, vnus Licitum, optimus Litium. Scribo igitur L. Itium. Itia enim gens Romana, vt ex nummo veteri videre licet,*



quem apud me seruo. Apud Horatium quoque, tam in odis quam epistolis, male Ictius pro Itius scribitur: Iti beatis nunc Arabum inuides Gazis: & Fluctibus Agrippæ Siculis quos colligis Iti. Simile vt suspicor mendum in Macrobio, lib.

Saturn. II, cap. IIII, Lucius grauis tragediarum scriptor. Est & C. Itius apud Plin. inter auctores libri xxxvi, pro C. Itius, vt arbitror.

BIPEDALI MINOR. *Ad hunc Augusti nannum videri potest respexisse Horat. lib. II. Sat. III, Edificas, hoc est longos imitaris, ab imo Ad Summum moduli bipedalis. Plinius quoque lib. VII cap. xvi, ex Varrone, Manium Maximum & M. Tullium, equites Rom. binum cubitorum fuisse auctor est.*

SVPERQVE SE SVBSELLIO SECVNDO COLLOCAVIT. *Interpretes secundo supra Augustum cuneo sedisse intelligunt. Ego eodem quidem cuneo, sed secundo à latere sedili collocatos fuisse arbitror.*

vt ad illum Horatii locum notasse me memini, lib. I I Sat. VIII, Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra. sic enim cap. proximo primus subselliorum ordo pro primo cuneo, & Plaut. Prol. Amphit. VI concussitores singula in subsellia eant per totam caueam. subsellia enim pro cuneis dixisse videtur.

XLIIII.

QUOTIES QUID SPECTANDVM. Tres libri, quoties quid spectaculi. duo, quoties spectandi, sine quid. quod monitum lectorem volui.

MARITIS E PLEBE. Id honoris causa fecit Augustus, & fortasse ex lege Papia Poppaea, de qua sup. cap. XXXIIII.

NEQVIS PULLATORVM. Libri duo pullatorum. sup. cap. XL. Sed quare pullatos media cauea sedere vetuit? Vt Orchestra Senatorum, & equestria equitum, sic cauea (si Seruio credimus in VIII Aeneid.) populi seu plebis potius confessus dicebatur. & ea quidem sic distincta, vt alij in prima, alij in media, alij in summa cauea considerare dicerentur: idque pro spectatorum e populo vel dignitate, vel gratia Augustus igitur non nisi in summa siue vltima cauea pullatos spectare permisit. Hinc porro Seneca locum intelligo, lib. de tranquill. vita cap. XI: Mimicas enim ineptias & verba ad summam caueam spectantia appellat, qua vilissima tantum plebis summa cauea spectantis, auribus conueniant. Plura ad Horatium epist. I, Vt propius spectes lacrymosa poemata Puppi.

SOLLENNE OLIM ERAT. Cic. ad Att. lib. VII, Tantum illud nostrum sollenne seruemus, vt neque istuc enntem sine litteris dimittamus. Male igitur, qui legunt, sollenni die olim mos erat. Plura ad Horatium epist. I, Insanire putas sollennia me.

MVLIEREM SEXVM OMNEM. *Turne-*
bus, lib. XXIII cap. XV, muliebre sexus omne, ex vete-
ri, ut inquit, codice. & sanè sic locutos veteres tradunt
Priscianus & Charisius.

EPVLVINARI. *Sabellica assentior, qui* ~~locum fuisse vult ad quem Circensibus defereb~~ *XLV, pulvinar*
locum fuisse vult ad quem Circensibus defereb ~~antè sa~~
cra. Festus, Tensam vocari ait Sinnius Capit ~~o ve si~~
culum quo exuuiæ Deorum ludictis circen ~~sibus in~~
circum ad pulvinar vehuntur. Huc spectare ~~videtur,~~
quod paulo antè dixit tensas deducere, nempe ad ~~pulvi~~
nar: qui locus obscurus est. Aliquid Claud. c. III

SVAM VICEM FVNGERENTVR. Duo
 cod. sua vice. *sed nihil mutò.*

PATREM CÆSAREM. *Idem de M. Antoni-*
no Capitolinus, Fuit consuetudo Marco, ut in circen-
sium spectaculo legeret, audiretque, ac subscriberet:
ex quo quidem sæpe iocis popularibus dicitur la-
cessitus.

GRÆCO CERTAMINI. *Non in Gracia, ut*
vult Beroaldus: sed Romæ Gracorum more edito: qualia
ferè omnia scenica, musica, gymnica, exceptis gladi-
toribus. Quæ Græca verò vocat Suetonius, etiam sacra
appellabantur. Vide Ulpianum l. IIII, de his qui not.
infamia.

COMMITTERE CVM GRÆCIS. *An er-*
go huc respicit Horatius, epistola illa ad Augustum? cū
ait, Venimus ad summum fortunæ, pingimus atque
Pfallimus & luctamur Achiuis doctius vnctis.

CATERVARIOS. *Quos cateruarios vocet ipse*
exprimit. Similis autem Senecæ locus lib. de breu. vita,
cap. XII, ubi de studiosam diuitis occupationē describens
Qui spectator, inquit, puerorum rixantium sedet;

qui vincitorum suorum greges metatur, & colonorū paria deducit, qui athletas nouissimos pascit. Sic enim Senecam restituo: cum in vulgatis exemplaribus vicorum, pro vincitorum, et pascit, pro pascit, legatur. Paullatim autem Seneca à puerorum rixantium lucta ad seruorum & colonorum paria, demum ad athletas usque, tanquam legitimos ordinariosq; (vt hic loquitur Suet.) progreditur. Male igitur, qui pro vincitorum, victorum, vicinorum, aut iugorum etiam substituunt.

COERCITIONEM IN HISTR. Rectè sic Pulmannus, vt in vetustissimis quibusque libris, & in Pand. Florentinis, coërcitio capitalis, coërcitio leuis, modica.

PRÆTERQVAM LVDOS ET SCENAM. Liber vnus, præterquam in ludos & scenam. malle, præterquam ludis & scena, vt sensus sit, coërcitionem eorum tantum qua ludis & in scena committerentur permissam magistratibus, pratoribus vtputa & edilibus. Quamquam ne sic quidem mihi ipse satisfacio. tota enim periodus ista merito suspecta est, vt ridicula & inepta.

XYSTICORVM. Quid xystus, & xystum, & hinc dicti xystici athleta, qui in xysto hiberno præsertim tempore exercebantur, vide Vitru. lib. v. cap. xi: & lib. vi, cap. ix. Suet. Galb. cap. vi, siquid scenici aut xystici donatum olim vendidissent. Vetus item inscriptio, ATHENODORVS XYSTICVS PARIDI THYMELICO BENE MERENTI FECIT.

STEPHANIONEM TOGATARIVM. De hoc Plin. lib. vii, cap. xlviii, qui primus, inquit, togatas saltari instituit. sic enim legendum, non togatus. vnde hic quoque togatarum, actorem scilicet, quam togata-

togatarium legere malim: ut primarum & secundarū dicimus, nō addito actoris nomine. Suet. Cal. cap. LVII. vide Festum, verba Prætextæ. legendum etiam cui, pro cum.

PER TRINA THEATRA. Pompeij, Balbi, & Marcelli, ut puto. ea enim Augusti tempore fuerunt. præter Amphitheatrum Statilij Tauri. Strab. lib. V. & Ouid. lib. III de arte, Visite conspicuis ter-
na theatra locis.

QVERENTE PRÆTORE. Hylas fortè, sibi conscius, ad domus Augusti atrium concesserat: cum vero prætor, qui ludis præerat, de eo conquereretur; Augustus palam excluso nemine, quo maior esset spectantium frequentia, flagellis cum cædi iussit. Hyle autem huius uti & Pyladis, meminit Macrob. lib. II, cap. VII. & Seneca, lib. III de clam. Pylades in comœdia, Bathyllus in tragœdia excelluerunt: vnde orta factio-
nes. Pyladen postea restituit Augustus, vide Dionem, lib. LIII.

DECVRIONES COLONICI. Dictio colo. XLVI. nici, ut urbicis respondeat, & per se insolens, & hoc loco minimè necessaria est: relinqui tamen poterit ut apertius, quemadmodum in urbe Roma, sic & in Colo-
niis suos cuique magistratus fuisse videamus: quos inter Decuriones cum duumviris id ferme erant, quod Rome Senatores cum Consulibus. inde dicti, ut scribit Pompon. l. CCXXIX. de verb. signif. quod initio cum colonia deducerentur, decima pars eorum qui deduce-
rentur consilij publici causa conscribi soluta sit. hos in coloniis suis Augustus, per ius suffragij, Romanis penè exæquavit: siquidem & tribū habebant, & suffragia.

IN SVA QVISQVE COLONIA FERRENT.

Liber optimus, in suam quisque coloniam: & max, assignata, pro ob signata, sed recepta lectio apertior est.

MAC NECUBI HONESTORVM. *Mellius libri MS. ac necubi aut honestorū def. cop. aut mult. sob. vri & Pulmannus edidit, sed idem non rectè distinxit, interpungendum enim post dictionem soboles: & petentes accusandi casu legendum sublata dictione etiam.*

PER SINGVLOS DIVIDEBAT. *Duo libri, pro singulis, sed utrumq, reiiciendum esse, nemo paulo doctior negauerit.*

XLVII. - PROVINCIAS. *De provinciarum distributione Augusti, Strabo lib. XVII, sub finem: & Dio, lib. LIII. adde Suet. Tib. cap. XXI, & Claud. cap. XXV. Inuentum id autem specie quidem, ut imperiū defenderet; sed re ipsa, ut exercitus omnes in sua haberet potestate.*

- COMMVTAVIT INTERDV̄M. *Sic M. Antoninus provincias ex proconsularib. consulares, aut ex consularibus proconsulares vel pratorias, pro belli necessitate, fecit. Alexander quoque Severus pratorias praesidiales provincias multas fecit: proconsules verò ex Senatus voluntate ordinavit. adde Sueton. Claud. cap. XXV. Et nomina quidem haec confusa saepe reperias; fere tamen praesidiales vocarunt eas, quae principi attributa fuerunt. reliquas proconsulares aut pratorias. vide omnino Dionem.*

- LIBERTATE PRIVAVIT. *Ut Cyzicenos, quod in seditione ciues quosdam Rom. flagris casos necassent. Dio, LIII. quibus tamen postea libertatem restituit, auctor idem Dio, lib. LV. sed eam Tiberius iterum ademit. Suet. cap. XXXVII. Quod verò contra vrbes bene meritas vel Latinitate vel ciuitate donauit, ut*

nempe

nempe vel Latinorum vel civium Romanorum iure cõferentur; id ante Augusti tempora, in provinciis aut numquam aut raro admodum factitatum fuisse reperias: Augustus, quique cum secuti sunt, plus satis liberales fuere.

REGES, SOCIOS ETIAM, INTER SEM. XLVIII.

Ego sine interpunctione lego, Reges socios etiam inter semetipfos. Sensus enim est, Reges, qui socij pop. R. erant, etiam inter sese cum coniunxerunt.

RECTOREM QVOQVE. Sic & Virg. ix, Rectores iuvenum, & rerum dedit esse magistros. 7. Cⁱ curatorem vocant.

PARTIM IN VRBIS PARTIM IN SVI. XLIX.
In duobus lib. desiderantur illa verba, partim in vrbis. in alio legitur, in vrbis partem. Lego igitur, in vrbis partim, partim in sui custodiam.

CALAGVRRITANORVM. Sic & diuus Iulius Hispanorum custodia vsus, cap. LXXXVI.

ET COMM. MISS. vel delenda est particula &, vel scribendum etiam.

TVENDOS PROSEQVENDOSQVE. Sic cap. LXVI, virtutes ac merita cuiusque profecutus, absolute: cum prosequi amore, benevolentia, officio dicamus.

ERARIVM MILITARE. Sic Tacitum intelligo, cum legem Papiam Poppaam incitandis cælibum penis, & augendo erario sanxisset Augustum scribit supra cap. xxxiiii. Sic Zonaram quoque, cum Agrippa abdicati, & relegati in insulam, pecuniam ad erarium militare relatum narrat. extant & inscriptiones antiquæ, quibus huius erarij memoria conservatur.

CELERIVS AC SVB MANVM. *Liber vnus, sub manu. Seneca lib. x. epist. ad Lucil. Consilium nasci sub die debet: & hoc quoq; tardum est nimis: sub manu, vt aiunt, consilium nascatur.*

PER MILITARES VIAS. *Cùm via aut publica sint, aut priuata; publica nunc militares, nunc consulares, nunc prætoria vocantur. Græcè βασιλαι. Siculus Flaccus, de condit. agrorum, regales vertit, & dictæ publicæ, vel quòd in solo publico sunt, vel quòd publicè muniantur & curatores accipiunt, l. III de loc. & itin. publ. l. II, nequid in loco publ. vel itin.*

DE HINC VEHICVLA. *Hinc cursus vehicularis, & cura rei vehicularis, l. I, & l. ult: de muner. & honor. vsq; etiam equis sine vehiculo, quos Cassiodorus, lib. IIII Variarum, cursuales vocat; ad differentiam scilicet eorum qui iuncti rede, veredi inde appellantur. Spart. Seuero, cùm se vellet commédare hominibus, vehicularium munus à priuatis ad fiscum traduxit: Capit. Pertinace, à præfide Syriæ, quod sine diplomatibus cursum vsurpauerat, pedibus iter facere coactus. Qui plura velit, T. C^o adeat, lib. XII Cod. de cursu publico.*

L.



SPHINGE VSVS EST. *De hoc Plin. lib. xxxvii cap. I. & eodē furtassis referendum, quòd T. Carisij qui sub Augusto III vir monetalis fuit, numismata Sphingem præferunt. Pro Dioscoridis autem, libri duo Dioscuridis. adde Dio-*

nem, initio lib. LI.

II. CIVILITATISQVE. *Cas. cap. LXXI. adde, si lubet, Lampridium Alexandro, Cùm & mater & vxor nimiam*

nimiam illi ciuilitatem obiicerent; & sæpe dicerent, molliorem tibi potestatem & contemptibilem imperij fecisti; ille repondit, sed firmiorem & diuturniorem.

ASPERRIMAM DE SE. Sic MS. omnes, uno dempto, qui de eo habet: idq̄, sequuntur interpretes. Simile Augusti clementia exemplum apud Senecam, lib. III de ira cap. XXIII.

SED VLO VIOLENTIVS. Turnebus lentius legit, ego utrumque reiiciendum censo. si lentius retines, pro pertinacius interpreteris licet. Suet. Tib. sæua ac lenta natura.

ETIAM PROCONSULIBVS DECERNI SOLERE. In optimo Cod. desideratur verbum solere. III.
n c malè.

COMMVNI SVO ROMÆQVE NOMINE. Hinc numismatum inscriptio, ROM. ET AVG. marmorum quoque, SACERDOS ROM. ET AVG. sed & apud Sex. Rufum templum Romæ & Augusti, regione templi pacis: Augusti vero solius, apud eundem, regione fori Rom. cuius & Plin. meminit, lib. XXXV, cap. III in fine. atq̄, idem lib. XI, cap. XIX. in palatij, inquit, templo, quod fecerat Diuo Augusto coniux Augusta. extat & Antonini Pij apud me nummus, cum templo atque inscriptione, TEMPLVM DIV. AVG. REST. id est, Augusto restituit. Omitto quæ in prouinciis, & peculiariter in Asia Pergami, in Bithynia Nicomedia, viuenti & consentienti etiam, vt tradit Dio lib. LI, extracta fuere: quorum memoriam humi seruant. Templi quod Nola ipsi dedicauit Tiberius, meminit Suetonius cap. XL. alterum Tarracone Hadrianus collapsum restituit: quod cum rursus se restitueret, missus ante

ante imperium in Hispaniam, Seuerus somniasset; pro felici augurio habitum fuit, auctor Spartianus. De stantibus vero argenteis Augusto positis, Plinius lib. xxxiii cap. xii. merito igitur Horat. Cælo tonantem credidimus Iouem Regnare, præsens Diuus habebitur Augustus. & iterum, Præsenti tibi maturos largimur honores. Adde odam v, lib. iiii.

LI. PRONVNCIATVM ESSET A MIMO. Libri ms. omnes, in mimo. quod malim: vel è mimo; ut verba sint è mimo petita.

ATQUE EIVSMODI BLANDITIAS. Domini igitur appellatione variè vsi sunt Romani. De imperio enim ad eò id nomen apud ipsos odiosum fuit; ut, quod Macrobius & Seneca tradiderunt, etiam in re domestica, quo omnem dominis inuidiam, omnem seruis contumeliam detraherent, Dominum patremfamilias; seruos familiares appellare cõsueverint. & hoc est quod Tiberius, Dominus à quodam appellatus, denunciavit ne se amplius contumelia causa nominaret. Suet. Tib. cap. xxvii. Ad blanditias verò etiam referri solere, cum ex hoc loco manifestum est, cum ex eo quòd amiceas suas ij qui amant dominas vocant. adde Suet. Claud. cap. xxi, Hortando rogandoque ad hilaritatem homines prouocans, dominos identidem appellabat. Atque hinc natum arbitror, ut, qui occurreret quorum quis nomina vel ignorabat vel non meminerat, dominos eos vocaret: auctor Seneca lib. i. epistol. Quò referendum Martialis epigramma, Cùm te non nolle dominum regemque vocabam, alterum verò illud, Cùm voco te dominum, noli tibi Cinna placere, Sæpe etiam seruum sic ego dico meum; irrisio est.

AVT QVOQVAM INGRESSVS. *Duo codices non habent hac verba. Sed omnino retinenda sunt. sic enim non pessimus auctor Zonaras, Reuersus ex Gracia Augustus, noctu ingressus est, ne obuiam venire volentibus molestus esset: idq; deinceps sæpius fecit, tam ingrediendo quàm egrediendo.*

INQVIETARET. *Lib. vetustissimus, sollicitaret, pro sollicitum redderet. & sanè mira fuit veterum hac in re sollicitudo: quam exagitat Iuuen. Sat. v, habet Trebius propter quod rumpere somnum Debeat.*

ELEPHANTO STIPEM. *Hoc lepidissimum Augusti dictum refert Quintil. lib. vi, & Macr. lib. ii. Addam Plin. lib. viii cap. v, ubi amatorem quendam elephantum narrat stipes quas populus dederat seruasse, & in amice sinum effudisse.*

DIES CVIVSQUE SOLLENES. *Tibull. lib. iiii, Est qui te Cherinte dies dedit hic mihi sanctus, Atque inter festos semper habendus erit.*

GRANDIOR IAM NATV. *Liber vnus, grandi iam natu: alter, ornatu: & pro sponsaliorum, sponsalitorum.*

ANTISTIVS LABEO. *De hoc vt opinor in liiii. Augusti gratiam Horat. Sat. i, Labeone insanior. Plura Dio lib. liiii.*

CVM TRIVMVIRVM LEGERET. *Non puto quemquam negaturum, me monete, quin cum vir virum legeret, scribendum sit. accidit en: mea Senatus lectione, de qua ante cap. xxxv.*

MEG EXPAVIT ET MAG. CVR. *Liber Ferrar. lv. nec*

nec expauit, nec magna cura redarguit, ne requisitis quidem auctoribus. Id modo. *quam lectionē sequor.* *Inquisitionis autem de famosis libellis, per Augustum facta, meminit Dio, lib. LVI. vide apud eundem hac de re Mecenatis consilium, lib. LIII.*

SVB ALIENO NOMINE EDANT. *Quid si suo nomine edant, an minus tenebuntur? Lego igitur, suo alienoūe nomine; quamquam nullo adiutus codice, sed sola ratione. siue enim suo, siue alieno, vel etiam siue nomine (dummodo de auctore cōstet) famosum quis carmē ediderit, intestabilis ex lege esse iubetur. Sic Vlpianus l. v. de iniuriis & famosis libellis. Idq̄, etiam XII tabulis vetitum fuit, ne quod condere carmen liceret ad alterius iniuriam. Cic Tusc. IIII, & Horat. epist. ad Augustum, Pœnaque laeta, malo quæ nollet carmine quemquam Describi. Ad nouum verò Augusti hac de re edictum, respexit haud dubiè Horat. lib. II Sat. I, ad Trebatium, Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est iudiciumque esto.*

LVI. DE INHIBENDA TESTAMENTORVM LICENTIA. *Scommatorum pro testamentorum legit C. Sigonius lib. I. disput. pataumarum. Cui tamen non assentior. nam licentiam testamentorum pro testandi quoquo modo potestate seu permissione, posuit; quæ cum Senatus eos priuare vellet, qui aut famosos libellos scriberent, aut iocis quoque petulantibus ad inuidiam Augusto faciendam uterentur, ipse intercessit. Existimo autem huius capituli principium vsque ad verba, Quoties magistratum, superiori capiti annectendum esse. ut sensus sit, Augustum quidem quæstionem de famosis libellis permisisse, & iocis quoque petulantioribus contradixisse edicto; verum obstitisse, quo minus hi qui deli-*

deliquissent Senatusconsulto intestabiles fierent, hoc est, testamenti factionem non haberent. Dio certè, lib. LVI, ea de re scribens, conquisitos tantùm combustosq; libellos refert; & in auctores quosdam animaduersum, sed qua pœna, non addit. Quod ergo paulò antè ex Vlpiano attulimus, ad Augustum auctorem referri nequit: quemadmodum nec Senatusconsultum illud, de quo idem Vlp. l. XVIII. de testamentis, cum ait, Siquis ob carmen famosum damnetur, Senatusconsulto expressum est vt intestabilis sit: ergo nec testamentum facere poterit, nec testamentis adhiberi. Siquis tamè Augusti id temporibus tribuat, necesse est vt aduersus Augusti intercessionem latum esse fateamur.

SVFF. IN TRIBV. Duo cod. in tribus. lego itaque, in tribu sua.

ASPRENAS NONIVS. Hoc iudicio, vt tradit Plin. lib. xxxv. cap. XII, Asprenati reo Cassius Seuerus accusator obiiciebat, vna eius patina interisse cxxx conuiuas. ipsum verò Cassium celebrem oratorem vocat, lib. VII. cap. XII. eiusdem meminere Seneca, Quintil. Macrob. & Suet. Cal. c. XVI, Vitell. c. II. & plura nostris in Horatium Commentariis epod. VI: quod carmen in hunc Cassium scripsisse poëtam tradunt.

NE SI SVPERESSET. Superesse, pro adesse & defendere dixit: contra Gell. lib. I, cap. XXII.

LAUDATIONE IVDICIALI. Cum rei sepe propinquorum amicorumq; qui illis aderat in iudicio, laudatione ac precibus liberarentur; Pompeius tertio suo Consulatu instituit, ne quis laudator aut deprecator accederet. at cum ipsemet postea, laudaturus Munatium Plancum, in iudicium venisset; Cato, cause iudex, aures oppositis manibus obturauit. auctor Dio, lib. XI;

lib. XL; & eius vita Plutarchus.

SICVT SCVTARIO CVIDAM. Sic Pulm. Sed scutario legendum. Militum autem genus fuisse quos scutarios vocabant, & Ammianus Marcellinus non vno in loco ostendit, & Paulus Diaconus initio supplementi in Eutropium probat, cum ait Valentinianum ex tribuno scutariorum Augustum factum fuisse.

LVII.

EX VOTO PRO SALUTE EIVS STIPEM. Stipem pro salute Cæsaris in lacum Curtij iaciebatur, ut eo loci quo hiatus ad inferos patuerat, dum manes propitij redderentur. De stipe verò kal. Ianuarij collata extat vetusti marmoris Romæ, non procul ab arce Septimij Sæueri crui, inscriptio.

IMP. DIVI F. AVGVSTVS.
PONTIFEX MAXIMVS.

IMP. XIII. COS. XI. TRIB. POTEST. XV
EX STIPE QVAM POPVLVS ROMANVS
ANNO NOVO APSENTI CONTVLIT
NERONE CLAVDIO DRVSO
T. QVINCTIO CRISPINO COSS.

VOLCANO.

APOLLINEM SANDALIARIVM ET IOVEM TRAGOEDVM. Sextus Rufus, regione templi pacis, vicum Sandaliarium; & regione Esquilina, vicum tragædum commemorat, hinc Apollinis Iouisq; cognomina. Sed & in antiquo marmore, sic legitur, MAGISTRI VICI SANDALIARI REG. IIII.

ALIAQVE IN REST. Male distinctum. Lego igitur hoc modo: Et Iovem tragædum aliaq. In restitutione pal. dom. inc. absupte veterani dec. &c.

SED ET MODVLATIS CARMINIBVS.
Qualia ante Deorum effigies canebantur. Suet. Cal.
cap.

ca. xvi, nobilibus pueris ac puellis carmine modulato laudes virtutum eius canentibus. *De absentis Augusti desiderio, elegantissima Horatii oda, quinta lib. quarto. Faustis etiam nominibus pro omnibus legere malim, ut Calig. c. xiii.*

QVOD BONVM FAVSTVMQVE SIT. Sol. LVII I.
lemnis Consulū, in relationibus faciēdis, prefatio. Inf. Cal. cap. xv, Ner. c. xxxvii, Claud. c. vii, Dom. c. xv.

ET LETA HVIC. Reipub. scilicet: quamquā hoc duriusculum est. aut expungenda igitur tres illæ voces, aut addendum ordini; quod notatum tantum, nec intellectum, scriba omisit.

SICVT MESSALLA POSVI. Longè melius, ms. duo, sicut Messallæ apposui. antè enim Messallæ verba posuerat, nunc Augusti ponit.

ANTONIO MVSE. *Musa Pomponiorū cognomē. nūmi LIX. veteres. Huic verò Antonio, manumisso ex seruitute, adhaerent. Meminit eiusdē Suet. inf. c. lxxxii, Pl. lib. ix cap. viii, et lib. xxix c. i: Horat. epist. ad Vabalā: Dio lib. llii. Fratrem habuit Euphorbū, regis fuba medicū; à quo Euphorbiae herbae nomen. Plin. lib. xxv, cap. vii.*

PRÆLATO VICTIMÆ TITVLO. Librī ms. prælato tit. victimæ in capit. ducer. qui verborū ordo sensum magis aperit.

VOTVMQVE SOLVERETVR. *Magna optimi principis laus: de quo quis meritò dubitet, ipsūmne populus, an populum magis ipse saluum esse voluerit. quod suo more ostendit Hor. epist. ad Quinctium, Tene magis saluū populus velit, an populū tu, Seruet in ambiguo, qui cōsulit & tibi & vrbi, Iuppiter. Augusti laudes agnoscere possis? Sic enim Horat. ex historia lumē accedit.*

CÆSAREAS VRBES. *Qualis Cæsarea LX.*
 L Pala-

Paestina, & altera Mauretania: illa ab Herode, hæc à Iuba condita. Iosephus, Egesippus, Stephanus, Plinius. hinc & Sebastia, & Sebastopolis.

ADEM IOVIS OLYMPICI. Iuppiter Olympius, seu Olympicus, ut mauius, vel ab Olympio, a quo eruditus atque institutus fuit, ut Diodorus Siculus lib. IIII Bibl. tradit; vel ab Olympo monte, in quo versabatur, ut vult Lactantius, sic dictus, plura tota Græcia, præsertim Lacedæmone & in Elide templa arasque habuit; sed Athenis præcipuum: de quo Thuc. lib. II. & Plin. lib. XXXVI cap. VI, inchoatum olim dicens; uti & Suetonius reges non perfecisse, sed destinasse perficere hoc loco scribit: perfectum vero dedicatumque, ab Hadriano apud nos Spartianus tradidit, apud Græcos Pansanias in Atticis, addens à singulis Græcia urbibus positas in eo Hadriano statuas, quas omnes postea Athenienses superarunt mirandi operis colosso.

LXI. MATREM AMISIT. Atiam scilicet, de qua sup. cap. IIII. Dio lib. XLVII, feruente triumphorum sæuitia extinctam, & publico funere honoratam scribit. De Octauiæ vide eundem, extremo lib. IIIII.

IXII. SPONSAM HABVERAT. Tres lib. sponsam habuit.

UT EX NECESSITVDINE. Lib. vnus, ut & necess. quod probo De Clodia verò sponsalib. Dio extremo lib. XLVI de repudio autē sub nuptum lib. XLVII. Fulvia igitur illa, ut hoc quoque obiter addam, ante Antonium alios duos maritos habuit: P. Clodium Ciceronis inimicum; & eo defuncto, Curionem, qui in Africa perit. promde, quod tribus perniciosissimis maritis nupserrat, acerbè quidem, sed eleganter Cic. Philip. II, Et enim, inquit, ista tuā minimè auara coniux, quam

quam ego sine contumelia describo, nimium debet diu populo Romano pensionem tertiam.

MOX SCRIBONIAM. *L. Scribonij Libonis, qui Sex. Pompeij socer erat, filiã, vt ea affinitate Pompeium sibi adiungeret. Dio.*

EX LIVIA NIHIL LIBERORVM. *Plin. LXIII. lib. VII cap. XIII, Est quãdam priuatiõ dissociatiõ corporum; & inter se steriles, vbi cum aliis iunxere, gignunt. Sicut Augustus & Liuia. Quãdere etiam Lucret. lib. V.*

TANTVMQVE PVERITIAM EGR. *Liber vnus, tantum pueri. egresso. sed legendum tantũ quod puer. egresso: vt Vespas. cap. V, tantum quod exemptum: & Ner. cap. VI, tantum quod ex oriente sole. ex Turnebo lib. XXVII cap. XVIII. memini & Senecam ita loqui, etsi corruptum.*

NUPTVI DEDIT. *Duo codices, nuptum dedit: vt Terentius loquitur.*

EXORATA SORORE. *Imo Octania vltro id suãsit, si Plut. credimus.*

ALTERAM MARCELLARVM. *Filia igitur paternis quoq; cognominibus vocabãtur; vt Fausta, Faustina, Agrippina: interdum à nomine ac cognomine simul, vt Vipsania Agrippina, Tib. cap. VII; Liuia Drusilla hic; Munatia Plancina, apud Dionem: interdum duarum gentium nomine; vt Funia Claudia, Ennia Neuia, Caij Cesaris coniuges. Cal. cap. XII.*

MVLTI AC DIV. *Tres codices, multis diu circumsp. sine copulatione.*

COTISONI GETARVM REGI. *Horat. lib. III od. VIII, Occidit Daci Cotisonis agmen: vel, vt in MS. codicibus, Cotisontis. ydem igitur Daci qui*

Getæ, quod autem primo Antonio filio desponsam fuisse traditur, hoc tunc factum narrat Zonaras, cum Antonius pater mori uia iam Fulvia Octauiam duxit. Græci Antyllum appellant. vide sup. cap. xvii.

LXIII.

IVLIAM L. PAVLLO CENSORIS FILIO. Hinc natam *Emiliam, Claudij postea principis sponsam. Augusti proneptem vocat Sueton. Claud. cap. xix, minoris scilicet Iulia, neptis eius, filiam. vide sup. cap. xix.*

GERMANICO SORORIS SVÆ NEPOTI. Libri à Frobenio in Germania editi, vxoris suæ nep. utrumque verum est, Germanicus enim Drusi & iunioris Antonie filius fuit: atqui Drusus matrem habuit Liniam Augusti vxorem: Antonia verò, Octauiam sororem Augusti. & libri quidem ms. omnes sororis habent: mallem tamen vxoris, ut ad patrum Germanici genus referatur.

ADOPTAVIT DOMI PER ASSEM ET LIBRAM. Sic omnes libri, quos ego quidem viderim: nec tamen dubito quin per æs & libram, Jurisconsultorū more, scripserit Suetonius. ut enim Boethius nos docuit, is qui rem aliquam mancipio accipiebat, æs tenens ita dicebat, HVNC EGO HOMINEM EX IVRE QUIRITIVM MEVM ESSE AIO ISQVE MIHI EMPTVS EST HOC ÆRE ÆNEAQVE LIBRA: deinde ære percutiens libram, æs alteri dabat. Vnde eleganter Horat. ep. lib. II ad Florū, si proprium est quod quis libra mercatur & ære. Illud magis obseruandum, quod Caiū & Luciū domi adoptatos dicit, & quidem per æs & librā à patre emptos: sequenti verò capite, tertiu nepotē Agrippam, & priuignum Tiberium in foro, idq, lege curiata. cuius diuersitatis ratio est, quod illi, cū adhuc in patris

essens

essent potestate, solo eius consensu per mancipationē rite factā Augusto tradi poterant; qua proprie adoptio est: hi verò morte parentum suorum iam patresfamilias effecti, nō nisi in foro consensu populi, coram pontificibus, lege curiata in alterius trāsire potestatem permittebantur. homo liber enim caput mutare nequit, nisi populo cōsentiente: cives quippe ipsius Reip. sunt. Qua ratione Aristoteles, lib. v de moribus, cum qui sibi vim infert, nō sibi ipsi facere iniuriā tradidit; sed civitati, cuius pars est. Simile autē exemplū apud Tacitū li. xii. annal. de adoptione Domitij, Rogata, inquit, lex est, qua in familiā Claudiā & nomē Neronis trāsiret: et de Pisonis adoptione per Galbā, lib. i. hist. Atq; hęc quidē proprie arrogatio appellatur. De quo f. C. nostri, præsertim Vlpianus, tit. viii. & tit. x. Caius Instit. c. v. Cic. oratione pro domo sua ad Pōtificates. & Gellius, lib. v. cap. xix. De familia verò mutatione per testamētum alibi diximus.

LANIFICIO ASSVEF. Duo Ms. ad lanificiū.

L. TVNICIO. Sic Beroaldi editio, & pleręq; alie: vti & in vno exemplari nostro Ms. alij Cod. Vicinio, & Vicino habent: Vnde Vinicio fecit Frobenius. Sunt etiam qui L. Titinio reperiri affirmant. & Titinia quidem gens Romana est, vt ex nummo C. Titinij cuiusdā ostenditur: Verū cum Suetonius inuenem hunc clarum decorumq; appellet, mallet Vinicij nomen ipsi tribuere. Vinicij enim, quamquam Calibus orti, & equestri tantū familia, vt Velleius tradit, sub Augusto plurimum floruerunt. M. & P. Vinicij consules fuere: Marco verò etiam decreta ornamenta triumphalia ex Germania: de Publico verò celebre Augusti dictum, ingenium eum in numero habere. Vinicij etiam Augusti coniunę mentio inf. capite lxxi.



extat & Augusti à L. Vinicio
 IIIviro monetali percussus num-
 mus, cum hac inscriptione, S. P. Q. R.
 IMP. CAE. QVOD. V. M. S. EX.
 EA. P. Q. IS. AD. A. D. hoc est, quod
 via munita sunt ex ea pecunia qua
 is ad ararium detulit.

NIHIL ÆQVE LABORAVIT. Elabora-
 uit habent tres cod. Chirographum autem imitari di-
 xit, quod Cicero manum se Alexis amare. Sic Chiro-
 graphum Augusti, inf. cap. LXXXVII. adde locum
 Ner. cap. LII.

IN IMO LECTO. Lib. MS. quatuor, in vno
 lecto. male. vnus verò, nisi imo lecto, sine prapof. in.
 quod magis probo. Val. Max. lib. II cap. II, Feminae
 cubantibus vitis sedentes cœnitabant. hoc ergo est
 quod assidendi verbo vtitur Suetonius. Nam quod imo
 lecto adiecit, de eo sic idem Claudio cap. xxxii, cū pue-
 ris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra
 lectorum sedentes vescerentur. Vide quæ ad Horat.
 notavi, lib. II Sat. vlt. secutis omnibus imis.

LXV. IULIAS FILIAM ET NEPTEM. Lib. opt.
 & filiam & neptem,

AMISIT AMBOS. De his optimè Zonaras, ad-
 dens Liniam & Tiberium non caruisse suspicione. vn-
 de Plin. lib. VII cap. XLV, accusatę liberorum mortes,
 luctusque non tantum orbitate tristes: liberos enim
 Caium & Lucium intelligit.

OB INGENIVM FEROX ABDICAVIT.
 Quinctilianus declam. institutam tradit abdicationē
 contra filiorum ferociam; qua vino scilicet adhuc patre
 & bonis paternis priuantur, & ab omni filiorum iure
 repel-

repelluntur. Dio & Zonaras abdicatum prius ob morum pertinaciam, in insulam quoque relegatum tradunt, pecunia eius relata in ararium militare. de quo supra, c. XLIX.

PER QUÆSTOREM. Sic Nerone cap. XV, orationes ad Senatum missas, præterito quæstoris officio, per Coss. plerumque recitabat. & Tuo cap. VI, orationes in Senatu recitaret, etiam quæstoris vice. Tac. lib. XV 1, oratio principis per quæstorem eius audita est. Velleius etiã Paterculus li. II, se fratremq. suis eo functos officio scribit. Sed & candidati principis vocabantur. Vlpianus, l. 1, de officio quæst. Dio lib. LIII, & LV, communi nomine *taxilas* appellat. Quia verò Augustũ scribit hic Suetonius filia suæ probra etiam Senatui peculiari libello indicasse, omittere non possum quin Plinio, eadem de re loquenti, sed fæde corrupto, opem feram. Is enim lib. XXI cap. V, apud nos, inquit, exemplum licentiæ huius non est aliud quàm filia Diui Augusti: cuius luxuria noctibus coronatũ Marsiam littere illius Dei gemunt. cum ex codice meo MS. legendum sit, litteræ illius describunt. Augusti nimirum, siue hunc ad Senatum libellum, siue ad alios amicos litteras intelligit; quibus ille conquerebatur de illata Marsia per filiam iniuria: quod non eloquentia, vt alij; sed libidinis suæ coronas ei contulisset. nam ad Marsia statuas iudicia fere exercebantur. Rem autem omnem apertissimè narrat Seneca, lib. de beneficiis VI, cap. XXXI.

LIBERTA PHOEBE. Rectè sic Pulm. cum plures libri aut fede aut fæde habeant. Phæben vocat etiam Dio. sed & Phæbus liberti Neronis nomen apud Tacitum, lib. XVI, & in antiquo quodam marmore.

ETIAM QVIBVS CORPORIS NOTIS.

Quorsum? an ut inde fortè adulterinos postea partus cognosceret? Atqui Agrippa omnes dum vixit similes fuere, quamuis illa tū quoq; vulgo corporis sui potestati faceret: quod, ut de ea re mirantibus respondebat, non nisi naui plena tolleret vectorē. Macr. lib. II, cap. V.

EX INSULA IN CONTINENTEM. Tac. lib. I, Pandataria primum insula, mox oppido Reginorū, qui Siculum fretum accolunt, clausam scribit.

IMPRECATUS EST. Tres cod. non habent est, nec displicet. & mox, eodem loci, pro eodem loco.

ΑΓΑΜΟΣ ΤΕ ΜΕΝΑΙ. Sic vulgati libri, & vnus ms. Pulm. ἐμυσσὸν editio Frobeniana μέναι, ut in trib. ms. Scribendum ἀγαμὸς τ' ἐμυσσὸν. Vers. ex lib. III Iliad.

NEC ALITER EAS APPELLARE. Melius ms. tres eos: Nam & Agrippam comprehendit. Item, ac carcinomata sua, pro aut.

LXVI. ET NON TANTVM VIRT. Dele &. sic enim plures ms. Ad hunc verò Augusti morem respexit haud dubiè Horat. Sat. III lib. I, amicus dulcis ut æquum est.

SALVIDENIVM RVFVM. Sic libri ms. aut Salvidenū; sed perperam, pro Saluidienum; ut Allienus, Nasdienus, Pupienus, Gallienus; à Salvidius, Allius, Nasdius, Pupius, Gallius & similia. Huius verò Salvidieni, præter alios illorum temporum scriptores, meminit etiam Seneca lib. de clementia. Dio refert lib. XLVIII, cum obscurissimo genere natus esset, pascenti gregem flammam è vertice emicuisse: ac proinde ad tantam venisse dignitatem, ut, necdum Senator Consul ab Augusto designaretur; utq; fratris eius funus ponte in Tiberi structo efferreretur. Tandem vero accusatum in Senatu,

Senatu, tanquã Cesaris & populi Rom. hostẽ, iugulatũ fuisse. Adde, si lubet, Epit. Lini, lib. CXXVII. Sed & Brutus, sua illa preclara ad Atticum epistola, quã obnoxius etiã tunc tẽporis Octaviano fuerit ostendit: malẽ tamen ibi quoque Salvidenus scribitur. Cornelius verò Gallus, primus Egypti prefectus, neq; ipse fortunã ferẽs, similitẽ exitũ sortitus est. De quo Dio, lib. LIII.

AD FINEM VITÆ SVÆ CVIVSQVE ORD. Melius ms. duo, & editio Frobeniana, sui quisque ordinis principes.

M. AGRIPPÆ PATIENTIAM. Plin. lib. VII cap. VIII, & XLV, illic inter Agrippæ incommoda prægræue soceri seruitium; hic verò inter Augusti aduersitates suspecta Marcelli vota, ac pudendam Agrippæ ablegationem enumerat. & Suetonius quidem hoc loco, cum ex leni suspitione rigoris abisse Agrippam Mitylenas scribit, satis cũ Plinio consentit, rigorem vocans quod alter seruitium: sed in eo dissentit, quod vltro abisse narrat, quem Plinius ablegatum ab Augusto significat. Dio, extremo lib. LIII, sic historiam recenset, vt neque sponte abierit, nec ab Augusto ablegatus fuerit; sed orta inter Marcellum atque ipsum simultate, ne, si vno ambo manerent loco, contentio cresceret, in Syriam missus, Lesbi permanserit. Cum itaq;, sine Suetonium siue Dionem sequimur, nulla Augusti ne lenissima quidem culpa id factum fuerit; cumq;, Plinius Augusti illic, non Agrippæ infortunia commemoret; locus mihi de mendo suspectus est: vt pro ablegatio, alienatio, legendum esse existimem: quam propterea pudendam vocat, quod pudorem Agrippæ attulerit, Augusto nihil tale de ipso merente. Occasionem fortassis errori dedit, quòd non prorsus imperitus aliquis, Plinium de

postumo Agrippa relegato illic quoque loqui existimans, cum alienatio scriptum repperisset, ablegatio scribendum esse crediderit. Adde Sueton. Tib. cap. x.

MÆCENATIS TACITURNITATEM. Atqui Horat. Mæcenatis sui taciturnitatem commendare videtur, cum negat de aliis secum ipsum colloqui, quæ quæ timosa bene deponuntur in aure.

ET HIC SECRETVM. Lego hic secretum sine &

VXORI TERENTIÆ. Cuius frater erat Murenna, si Dioni credimus, initio lib. LIIII.

INVICEM AB AMICIS BENEVOLENTIAM MUTUAM. Dicitio inuicem non est in optimo Cod. nec male. mutuam enim cum dicit, rem satis exprimit.

RELICTA SIBI. Lib. vnus relictas: quo retento, sic lego, legata vel partes hereditatum à quibuscunque parentibus relictas sibi. deleta scilicet (&) particula, que sensum peruertit.

LXVII. LICINIVM ENCELADVM. Sic quidem libri omnes. lego tamen, Licinum Enceladum aliosque. ut duo sint. Nam & Celadum, mendose, ni fallor, pro Enceladum Augusti libertum commemorat Iosephus sub finem lib. xvii antiq. & de Licino. Simile in Macrobio mendum lib. ii cap. iiii: & in vulgatis Ciceronis exemplaribus, ad Q. fratrem lib. i, ep. ii, Licinus Ælopi seruus tibi notus. lib. iii de Orat. Licinum seruum sibi Gracchus habuit ad manum: non, Licinium. De Licino autem, Augusti liberto, plura ad Horat. de arte, Tonfori Licino. Adde Helenum, Marathum, Thyrsum, Epaphroditum, Polybium, Augusto carissimos. Fuit & Licinnius, aut, ut ego scribendum puto, Licimnius, C. Casaris dictatoris libertus;

rus; qui sub Augusto Gallia procurator, prouinciam eam spoliauit, vt narrat Dio lib. LIIII. & eiusdem meminit Seneca, de morte Claudij; Licinium tamē vocat; sed, vt puto, mendose. verū hic Augusto utilior, quam honestior aut carior. vide Dionem.

DIOMEDEM DISPENSATOREM. Dispensatores dicebantur quibus familia rationes commissæ erant, quibz domini pecuniā collocabant. Cicero apud Nonium, verbo *Era*, Quid tu inquam soles cūm rationem à dispensatore accipis, si era singula probasti, summam quæ ex his confecta est non probare? Adde Pomponium l. c. l. CLXVI, de verb. signif. Sed & Macrobius lib. II, cap. III, de Augusto loquens, Dispensatorem, inquit, vocauit, & centum sestertia Græculo numerari iussit. & Iuuen. Sat. II, Prælia quanta illic dispensatore videbis Armigero. Suet. ipse Ner. cap. XLIIII: Galb. cap. XII. Vespas. cap. XXII. vnde dispensatio, pro dispensatoris functione seu officio. Inf. Oth. cap. V. ibi vide. & Vespas. cap. XXIII. adde Festum.

INCURRENTI REPENTE FERRO APRO. Duo libri non habent repente: ego fero abesse malim: quamquam & ferus absolutè pro apro interdum ponitur, vt apud Ouidium lib. V, Fixa sub aure feri summu perfrinxit arundo corpus: sicut & pro ceruo apud Virg. lib. VII, pectebatque ferum: pro equo etiam, & quidem durateo illo, inque feri curuam compagibus aluum Contorsit. Sed hæc poëtis licent.

IDEM PROCVLVM. Turnebi liber, Polum: vnus è nostris, Procillum. quod magis libertum sapit. Nam Proculus Romanorum, & quidem Plantiorum, ni fallor, cognomen est. Ad Procillum quendam notum epigramma Mart. XXVII lib. II, & alibi alia.
possit

possit etiam Pholum legi.

GRASSANTES ONERATOS. *Melius MS. dicit, grassatos, oneratis graui pondere ceruicibus.*

EXVIII. DEDECORVM INFAMIAM. *Dedecorum, pro impudicitia, dixisse videtur etiam Horat. lib. III, od. VI, Dedecorum pretiosus emptor.*

EVM VT EFFEMINATVM. *Tres libri non habent eum.*

SOLITVS QVE SIT. *Scribe solitus, sine que. & mox, pro uersum pronunciatum, uersu pronunciatum. ex duob. MS. & videntur pro vidésne.*

LXIX. ETRICLINIO VIRI CORAM. *Interpretes, viro coram. rectè. Horat. lib. III od. VI. Sed iussa coram non sine conscio surgit marito.*

RVBENTIBVS AVRICVLIS. *Istiusmodi recentis lasciuia notas refert etiam Iuuen. Sat. VI, vexataeque comas, vultumque auremque calentem. Adde Suet. Cal. cap. xxxvi.*

TORANIO MANGONE. *Meminit huius Plin. lib. VII cap. XII. Macrob. lib. II, cap. III. Sup. c. xxvii.*

NECDVM PLENE INIMICVS. *Liber vnus, necdum planè.*

SALVIAM TITISCENIAM. *Sic Turnebus, & Pulmannus; & duo è nostris codicibus. Alij, Cirilceniam: vnus etiam, Titisceniam. Senia certe gens Romana est, vnde legendum quidam existimant, Saluiam, Titi sceniam, aut omnes. Sed non placet. Dio lib. XLIX, ππολλωρ, id est, Titiscenum quendam Gallum memorat; qui, cum aliarum esset partium, ad Augustum transfugerit. huius fortassis filiam corruperit Augustus. Terentillam verò Macenatis intelligit. de qua antè ex Dione.*

VBI ET IN QVAM. Sic libri tres. vnus, in qua-
alius, vbi & qua arigas, sine prepositione.

ANNVMERANTIS. Liber vnus, enumerantis:
alter, enumerantes, epistola scilicet: tertius, nomi- LXX.
nantis.

CVM PRIMVM ISTORVM. Non existimo
epigramma hoc integrum exstare. qua causa est, quod
primum distichon no satis commode intelligimus. Cho-
ragum autem, ni fallor, Cesarem appellat, aut alium
quemcumque eius epuli inuentorem; qui Deos non ali-
ter in conuiuium, quam in scenam choragi solent indu- LXXI
xerit. Mallia vero, seu Manlia, alij mulieris esse nome
volunt; que, vt Postumia illa apud Catullum, magistra
fuerit: alij pro arce Capitolina accipiunt: non quod in
Capitolio cœna hac data fuerit: sed, vt ego interpretor,
quod locus in quo cœnabant Capitolij simulacrum ex-
presserit. Jam cœnare etiã adulteria eleganter dictum;
quando non tam ad epulas, quam ad supra conuene-
rant. Sic enim & Tertull. apologet. non tam cœnam
cœnauerunt, quam disciplinam. ipse Cicero Topicis,
Sed quoniam auidum hominem ad has discendi e-
pulas recepi; sic accipiam vt reliquiarum sit potius
aliquid, quam te hinc patiar non sariatum discedere.
& libro 1 de diuinat. bonarum cogitationum epu-
lis saturari. Phœbi quoq, mendacia ludere Cesarem no
minus venuste dixit; quod Cæsar, illudens hominibus,
nunc Phœbus, nunc Phœbi filius videri voluit. Postremo,
pro thronos, quamquam sic habet omnia exemplaria,
toros legendum puto: cum alterum illud Latinum
non sit; & de Ioue Capitolino loquatur, qui, inductis
aliis numinibus, sua lectisternia ac puluinaria iratus
fugerit.

ESSE APOLLINEM SED ET TORTO-
REM. *Vetus codex*, Cæsarem esse planè Apollinem;
sed tortorem. *optimè*. perit enim dicti gratia retento
&. *Apollo autem tortor*, vt *Apollo Sandaliarius*, &
Iuppiter Tragædus, sup. cap. LVII, cognomine à vicis
indito. *Mart. lib. II, epigr. XVII*, Tonstrix Suburre
faucibus sedet primis, Cruenta pendent qua flagella
tortorum. *Eo autem dictum illud acerbius, quòd dini-*
nitatem sibi Cæsar arrogabat. De quo inf. cap. XCIII.

COLEBATVR. *Liber vnus*, celebratur.

LXXI. INFAMIAM IMPVDICITIÆ. *Vide sup.*
cap. XXXIII.

PRÆTERQVAM DECEMBRI MENSE.
Quo, vt *quadam ad Lucilium epistola scribit Seneca*,
ius luxuriæ publicæ datum est, ingenti apparatu so-
nant omnia. *Macrob. Saturnalibus*, Vultusne diem
quem omnes plerique abaco & latrunculis conterût,
Saturnalia enim XIII Cal. Ian. Romani summa animi
remissione celebrabant. vt & alia nationes, de quibus
Athenæus lib. XIII. Plura ad Horat. lib. II Sat. VII,
age libertate Decembri, Quando ita maiores volue-
runt, vtere, narra. *Pulchrè Iuuen. Sat. VII*, tunc vtile
multis Pallere, & vinum toto nescire Decembri: *rûc*
enim, Inuitat genialis hiems, curasque resoluit. *Adde*
locum Sueton. Calig. durauitque etiam per festos mē-
sis Decembris dies. loquitur de luctu ob Germanici
mortem.

CENAVI CVM IISDEM. *Liber peruetustus*
super scriptum habet, aliàs cum Iside. an fortè cum Isi-
de Augustus, vt cum Citheride Cicero apud Volum-
niium Entrapelum accubuit? lib. Famil. IX, epist. vlt.

CONVIVÆ VINICIVS ET SILVIVS. *De*
Vini-

Vinicio seu Vinucio (nam utroque modo scribitur) sup. cap. I XIII. Pro Siluius autē, Saluius scribendum puto. quandoquidem M. Saluius Otho, Othonis principis auius, cuius uti III viri monetalis extant nummi aerei, sub Augusto Livia familiaritate floruit: & alioqui frequens mendum est, ut Othones fere Siluij in vulgatis exemplarib. vocentur. Codex tamen Patavinus Silius habet. Est & alius Augusti III viri R. P. C. nummus, in quo a parte altera legitur, Q. SALVIVS IMP. COS. DE. qualem seruo. Sed alij Q. Saluidieno Ruffo, de quo paulo ante, illum nummum attribuunt. an rectē, necdum compertum habeo.

VENEREM IECERAT. Iactus felicissimus, qualis & ille Grecorum prouerbio celebratus, τῆς ἐξ ἑλπίων, ter sex iacere de quo, ne quem sua defraudem gloria, P. Victorius Variar. lect. lib. XXV, c. XIII: & Hadr. Iunius, Adag. LXII, cent. V.

NOS MI TIBERI QVINQVATRIB. Liber optimus, Quinquatris mi Tiberi satis iocunde egimus: veteri more, pro quinquatris. Dicta autem quinquatrus, seu quinquatria, quod erant post diem quintum Idus Martij. Varro lib. V ling. Lat. Gellius libro II cap. XXI, inf. Ner. cap. XX XIII. Plura ad Horat. epist. II ad Florū, puer ut festis quinquatribus olim.

FORVM ALEATORIVM. Quò nimirum tanquam ad celebrem aliquem conuentum lusuri alea consuebant. Similis, ni fallor, Seneca locus, lib. de consolatione ad Polybium, cap. XXXVI: corruptus tamen. Nam de Caij Caesaris, amissa sorore Drusilla, dolore loquens, In Albano, inquit, secessit, de foro, & aduocatis, & huiusmodi aliis occupationibus, acerbissimi funeris leuabat mala. Proh pudor imperij, principis
Roma-

Romani iugentis sororem alea solatium animi fuit. his in verbis, qui quid forum aleatorium esset non intelligens, foro advocatos adiunxit. Lego igitur, coniectura pene necessaria, foro aleatorio & huiusm. sic enim quod de alea sequitur optimè convenit.

SI QVAS MANVS REMISI. Remittere manum, inquit Beroaldus, est condonare collusoribus iactū quem damnosum fecerint. Sabellicus vero manus exponit, pecuniarum grumos in aleam coniectos. Vulgari quoque sermone bonam vocamus manum, cum feliciter iaciendo multum à colludentibus auferimus. Nec dissimili ratione Mart. apophoretis, alea parua nuces; & paulo antè, ubi de tessera, alea maior dixit; prout minore maiorē ludentium damno agitur. et 7. C^o aleam emere, & vèdere aleam, quoties incertum aliquid quid quantumve futurum sit nundinamur: ut puta iactum retis, capturam aucupis, aut missilium iactum. l. VIII, de contrab. emptione. l. VII, & l. XI, de hered. vel actio. vend. De talis autem tesseriisq; Turneb. lib. I Advers. cap. VI.

BENIGNITAS ENIM MEA. Sic Horat. diligēs verborum Augusti imitator epod. I ad Mæcenatem, fatis superque me benignitas tua Ditavit.

INTER SE INTER COENAM. Duo priora verba, inter se, ut supervacanea reiicienda censeo: nam & paulo antè, inter cœnam lusimus γεγοννός. hinc porro colligimus Romanos, cœnam diutius protrahentes, feraculis huiusmodi intermiscuisse voluptates. adde mox Suetonij locum, cap. LXXIIII.

LXXII. **IUXTA ROMANVM FORVM SVpra SCALAS ANVLARIAS.** Mallem, iuxta forum. nam cum forū dicimus, absolutè Romanum intelligimus: hoc præsertim loco,

loco, quo de scalis anulariis additur; quas regione fori Rom. etiam Onufrius Panuinus collocat.

IN VRBE HIEMARET. Hiemare exponit Erasmus, pro affligi hiemis incommodo, nō rectē. sensus enim est, quod quamuis parum salubrem hieme sibi urbem experiretur, nihilominus tamē hiemem illic peragebat assiduo: & ne mutato quidem vnquam cubiculo: que sanē admiranda tanti principis continētia est: nam & pauper (quod videre nos iubet Horatius) mutat cœnacula, lectos, balnea, tonsores.

QVEM SYRACVSAS ET TEXNOPTON VOCABAT. Syracusas, quod locus ille ipsi, cū solus esset, non minus arrideret, quam delicato cuiquam Syracusa, vrbs Sicilia amœnissima. τεχνόπων vero, quod ad artes excogitandas excolendasq; conduceret. locum autem hunc singularem vocat, quod solus & vndique ab aliis separatus esset.

LIBERTINORVM. Meliores codices, libertorum. Sed Suetonij etis (vri & I. Cⁱⁱ nostri) promiscuē his verbis vsa est.

ÆGER IN DOMO MÆCENATIS. Turrem, opinor, Mæcenatis hortosq; in Esquilis intelligit: vnde Horat. *quanis occasione Augusto blandiens, Nunc licet Esquilis habitare salubribus.* Infr. Tib. cap. xv.

IN PORTICIBVS HERCVLIS TEMPLI. Tibur in tutela Herculis erat, inf. Cal. cap. viii. vnde Herculeum vocat Strabo, Martialis, & alij. Templi pulchritudinem ostendit Iuuenalis, cū ait, vincens fortunæ aut Herculis ædem.

XYSTIS ET NEMORIBVS. Xysta, Romanorum more, ambulationes sub diuo vocat; quas
M Græci

Græci $\pi\epsilon\epsilon\delta\ \rho\omicron\upsilon\iota\delta\ \alpha\varsigma$: non porticus illas spatiosas, vnde xystici athleta dicti: quod antè notauimus. Nemora autem, inquit Festus, silvas amœnas significant: qualia etiam intra domorum septa veteres habuerunt. Horat. lib. III, od. x, Audis quo strepitu ianua, quo nemus, Inter pulchra situm tecta, remugiat vêtis? & epist. ad Fuscum, Nempe inter varias nutritur silua columnas. Tibullus quoque lib. III, eleg. III, Et nemora in domibus sacros imitantia lucos, Aurataque forès marmoreumque solum.

VETVST. AC RARIT. NOTABILIB. Liber optimus, rebusque vetustate ac venustate ac raritate nobilibus.

QUÆ DICVNTVR GIGANTVM OSSA. Idè liber, gigantium. Bellum autem aduersus Gigantès campis Phlegreis in Campania, si Straboni & Diodoro credimus, confecit Hercules, hinc de eorum ossibus fabula ad nostrum vsq; saculum dimanauit.

LXXXIII.

RESIDVIS LECTIS ATQVE MENSIS. Lectos triclinares intelligit, postquam mensas adiungit: vt de toro quod sequitur, ad cubicularem lectum referatur. Plura in Hora. notari, epist. ad Torquatum, Si potes archiacis conuiuia recumbere lectis.

VESTE NON TEMERE ALIA QVAM DOMESTICA. Malim transpositis verbis ita legere; Veste non temere alia domestica vsus est, quàm ab vxore & sorore: vel, vt in ms. legitur, ab sorore & vxore & filia neptibusque confecta. Atque ita domesticam vocabit vestem, qua domi utebatur, ad forensium differentiam. Suet. Vitell. cap. IX, ita vt erat in veste domestica imperator est consaluratus. Seneca de tranquill. vita, Placet vestis domestica; & vi-

& vilis, nec seruanda nec fumenda sollicitè. vt enim inquit Carò, vestiri in fóro honestè mos erat; domi, quod esset satis. Inter domestica autem vestimenta cœnatoria habenda sunt: de quibus Mart. apoph. cxxxv. De forensibus verò Sueton. hic & iterum Cal. cap. xvii. Columella quoque lib. xii, cap. iiii, quales, inquit, sunt arculæ in quibus vestimenta forensia condantur. Inter forensia vel præcipuè toga est. Quòd si quis fortè nihil immutari hic patiatur; Domesticam vocari vestem dicemus, quæ domi confecta sit, qualiscunque illa fuerit: quòd sane de forensibus non crediderim: quamquam præsci illi heroës, si poëtis credimus, non temere aliis vtebantur quam feminarum manu confectis.

CONVIVABATUR ASSIDVE. Duo libri & assiduè, nec vnquam nisi recta. Sic Vespas. capite XIX, & conuiuabatur assiduè, & sæpius recta, ac dapfile, vt macellarios adiuuaret. Cœna autem recta, inde dicta, quòd ordine discumbentibus præberetur; cum sportula, sine ordine ac splendore, promiscuè clientibus auferendæ præstarentur. Budaus in Pandectas. Turneb. lib. xviii cap. xi. LXXIII.

VALERIUS MESSALLA. Huius, vt opinor, commentarij citantur aliquoties à Plinio. Meminit etiam scriptorũ eius Quinct. lib. x. vide sup. cap. lviii.

EXCEPTO MENA. De Mena Sex. Pompeij libertò, plura ad Horatium epod. iiii. Malè autem hic interpungitur. scribendum enim, excepto Mena, sed asserto in ingenuitatem post proditam Sex. Pompeij classẽ. Ipse scribit. Hoc enim proditionis præmiũ tulerat Menas vt donatus anulis aureis inter ingenuos haberetur. Dio & alij.

IPSE SCRIBIT. *De vita sua scripſiſſe Auguſtum videbimus, cap. LXXXV.*

SPECVLATOR. *Sic omnes MS. de quo vocabulo inf. Cal. cap. LII. & Othone cap. v. vulgati ſpiculator.*

TERNIS FERCVLIS. *Lib. opt. trinis: & max, ſubmiſſum, pro ſubmiſſim. Et ſanè magna tanti principis abſtinentia, qui ternis tantum; aut, cum abundantiſſimè ſenis ferculis cœnabat: cùm Funenaliſ Sat. I, ætatis ſuæ diuites notauerit, quòd etiã priuatiſ epulis ſeptem ſibi fercula apponeret. ſic enim locum illum interpretor, quis fercula ſeptem Secretario cœnauit auuſ?*

ACROAMATA. *Frequens Ciceroni verbum. ſignificare autem pueros ſymphoniacos, oſtendit lepidiſſimum Turony, ſeu, vt ego illic lego, Torany mangonis in Auguſtum dictum, apud Macrob. lib. II Saturn. cap. IIII.*

TRIVIALES EX CIRCO LVDOS. *Tale illud ante cap. XLV, pugiles non legitimos atque ordinarios modò, ſed & cateruarios. Ex circo autem dicit, quòd eo loci maxime verſabantur ludiones, aſtologi, ſortilegi, aretalogi: quare fallacem circum vocat Horat. lib. I, Sat. VI. Mallem autem ludios.*

FREQVENTIſſIME ARETALOGOS. *Lib. quãt nor frequentius. Dicti autem aretalogi, non tam a virtute qua Græcis ἀρετή dicitur; quàm ab ἀρετὸν, hoc eſt gratis ac placens, quòd auditoribus grata loquatur. Turn. lib. x cap. XII. Iuuen. Sat. VI, riſum fortaiſſe quibuſdam Mouerat, vt mendax aretalogus.*

LXXV. VETERES REGIOS AC PEREGRINOS. *Regios, qui Romanorum regum fuerint intelligo, ſola vetuſtate, non pretio æſtimandos. ſiquidem, vt Plinius tradidit li. XXXIII, c. III. Seruius rex primus æſignauit,*

cum

cum rudi antea vterentur. *Argentum vero signatum, A. V. C. DLXXXV: aurum, post argentum annis LXII. quin & ligneos scorteosq; nummos a Numa Pompilio difusos fuisse populo Romano pro congiario legimus. Peregrini autem, quales Dary, Philippi, Cicli, Tetradrachmum, Victoriatus ex Illyrico aduectus, necdum lege Clodia percussus: de quo Plinius iam dicto cap. III, lib. XXXIII. huiusmodi autem nummi loco mercis interdum vendebantur: ut nunc quoque, vetusta numismata, qua de re Ulpianus, l. IX ad leg. Cornelia de falsis: & titulus de veteris nomismatis potestate, Cod. Iustin. lib. II.*

CILICIA ET SPONGIAS ET RUTABVLA ET FORPICES. *Hac ioci causa, dies festos celebras, diuidebat Augustus. & recte Beroaldus monet, in his vocabulis subesse obsceni aliquid: quo verbis obscuris & ambiguis maior excitaretur hilaritas. Spongiae enim & rutabula, id quo viri sumus occulte significant: cilicia & forpices, ad feminas spectant. De rutabulo sane id Festus confirmat. & spongiarum esse genus ex quo penicilli fiunt, apud Plinium legimus lib. IX cap. XLV. De peniculo vero & penicillo nihil dicere opus est: neque cur cilicia ac forpices ad feminas referatur. Alia Saturnalia munera apud Papinium, & Martialem, cochlea, coctona, pilei, cerei.*

INAEQUALISSIMARVM RERVM SORTES. *Liber vnus inaequarum. Sortes autem vocat, qua conuiuis domum ferenda donabantur: vnde ἀποφύρτα vocant Graeci. Sic enim & Martialis, opusculi quod Apophoreta inscribitur, initio, Diuitis alternas & pauperis accipe sortes, Praemia conuiuae det sua quisque suo. & eleganter in exhortatione ad virgines D. Ambrosius, Qui ad conuiuium magnam inuitantur,*

apophoreta secum reportare consueverunt. *Suet. itē Calig. cap. LV*, Agitatori Eutycho comestatione quadam in apophoretis vices HS. contulit.

PER SINGVLOS LECTOS. *Liber non malus*, lotros: *adscriptumq;*, alias lectos, & mox, pro comunicaretur, comitaretur. *quod monere tantum volui, non mutare quicquam.*

LXXVI.

FICOS VIRIDES BIFERAS. *Adeundus Plin. lib. XVI, cap. XXVI, & XXVII. & ficus quidem inter biferas est, vel Columella teste, cum ait, Tum præcox bifera descendit ab arbore ficus: biferas tamen hoc loco, pro certo eius pomi genere accipere malim. nam & Macrobius bifera ficu ceteris generibus annumerat: atq;* ita, *ut arbitror, intelligendus Horatii locus, lib. II Sat. II, tū fertilis vua secūdas & nux ornabat mensas cū duplici ficu. adde, quod refert Dio, Liniā in suspitione venisse, quasi infecisset ficus, quibus Augustus oblectabatur, cum videret reconciliatum ei Agrippā nepotem.*

PANEM ET PALMVLAS. *Caryotas vocat Plin. lib. XIII ca. III: & quidē peculiari nomine Nicolaios, ab eiusdē nominis philosopho, patria Damasceno, Augusto Casari gratissimas, Plut. Sympos. & Athenæus lib. XIII. Adde Suidam; qui tamen non tā palmulas, quam placentæ aut crustuli genus fuisse tradit. Nicolai verò huius frequens apud Iosephum mentio.*

EX REGIA DOMVM. *Regiam Numæ intelligit Beroal. Sabellicus verò regis sacrorum seu sacrificuli domum. Ego, cum eadem sit, utriq;* assentior. *Sed & de Regia Numæ loquitur Horat. lib. I od. II, cum ait, Ire deiectum monumenta Regis, Templaque Vestæ. Eadem curia Pompiliana dicta, apud templum Vestæ, regione urbis VIII. In ea verò Pontifex Maximus, ut*

in loco publico, habitabat. Probat hoc Sueton. Cæs. cap. XLVI: & Dio lib. LIIII, cum de Augusto Pontificatum morte Lepidi adeptus, Nec domum, inquit, publicam accepit: Sed cum omnino necesse esset in publico habitare pontificem, partem domus suæ publicauit; ac regis sacrorum domum virginibus Vestalibus, quibus erat contigua, donauit. postea vero, ut idem libro sequente refert Dio, Augustus vniuersam suam in palatio domum, quæ incendio absumptam refecerat, publicauit.

CVM PAUCIS ACINIS VVÆ DVRACINÆ. Non solum vvas, sed & cerasa, & persica duracina legimus, apud Plin. lib. XIII cap. I, & lib. XV cap. XI, & cap. XXV. ut non ab acini durtia, quod vulgo putant; sed à callo ipso, ac fructus firmitate, quam gustu maxime percipimus, nomen acceperint. sic enim & ficus duricorias habebant. Alfenus I. C. l. CCV. de verb. signif. duracinas vocare videtur, quas non vini causa habemus; sed edules, siue escarias, aut cibarias manis: quas, inquit ille, Græci τρωξιως appellant. eas Plinius, lib. XIII cap. III, in pergulis seruari scribit. & hæc quidem rectè. Sed cur acinos vva duracina comedit Augustus? Mihi sanè locus iste Suetonij admodum suspectus est; cum vna ipsa duracina, non acini eius edundo sint. Quam sanè ob causam, cum paucis vuis duracinis, pro cum paucis acinis vva duracinæ, legendum existimo. Atque eo quidem confidentius, quod simile mendum in Plinium irrepserat, dicto capite I lib. XIII, vva non alibi gratior callo, ut inde possit inuenisse nomen duracina. nam antea ibi legebatur, ut inde possit inuenisse nomen duracini durus acinus. Erat quidem & vinum acinatitium; de quo Cassiodorus lib. XII Variarum, & Vlpianus l. IX

de trit. vin. & ol. legato: sed non ideo acini edules.

SABBATIS IEIUNIUM SERVAT. *Subbatum, id est, septimum quemque diem, Iudaei religiose colebant: vnde Sabbatarij vocantur à Mart. & sabbata ipsa recitata à Persio; quod à curtis, ut Horatiano verbo utar, Iudaeis servabantur. non tamen diem illum sollemnem ac letum ieiunio contristabant: sed quia statis diebus ieiunabant, praesertim ante magnum illud Sabbatum quo Pascha suum celebrabant, qui religionem ipsorum detestabantur, tanquam singulis Sabbatis ieiunantes irridebant. Sic igitur intelligo locum Suetonij hic; & Mart. Quot ieiunia sabbatariorum. Nec dissimile illud, quod, licet non Sabbatis ipsis, sed diebus tantum quibus ieiunabant nudis pedibus incedebant, Iuvenalis tamen Sat. VI, perinde ac si Sabbatis id facerent, ita scribit, Obseruant vbi festa mero pede Sabbata Reges, & vetus indulget senibus clementia porcis. Rem vero propius attigit Horat. lib. I, Sat. IX, hodie tricesima sabbata. vñ tu Curtis Iudaeis oppedere? nam si, ut Iudaei faciunt, annum à Septembri incipiamus, circa tricesima Sabbata magnum illud Pascha incidet. Pulchre admodum Iuven. Sat. XIII, Quidam tortiri metuentem sabbata patrem.*

IN BALNEO. *Lib. opt. balineo. & mox, vngui, provngi.*

EX HAC OBSERVANTIA. *Codex vnus è nostris, inobservantia: quam lectionem Beroaldus & agnoscit, & probat: eandemq; asserit Ober-tus Gifanius, nec mihi displicet. Sic enim Cas. capite LXXXVII, Circa victum C. Oppius ad eò indifferenter docet.*

mensura, que honestè bibenti in cœnam sufficeret. quod Horat. ostendit, Sat. i, cùm ait, Panis ematur, olus, vini sextarius. Cùm autem, quod prolixè lib. v de asse Budæus docet, sextarius XII cyathos contineat, sextans vero duos; seni sextantes, quos vel largissimè sese inuitàs Augustus non excedebat, sextarium tantùm faciebât. Similis Vopisci de Tacito Imperatore locus, Fuit vita parcissimus, ita vt sextarium vini tota die numquam potauerit. Porro sextantes dixit Suetonius, vt trientes, quadrantes, quincunces, septunces, beses quoque, & denunces, de potatione Martialis, & alij, quasi tot cyathos dicas. Omittere autem non possum, quin admoneam duo illa verba, se inuitaret, abesse à duobus cod. ms.

DELECTATVS EST RHETICO. Atqui Plin. lib. XIII cap. VI, Diuus Augustus, inquit, Setinum prætulit cunctis, & ferè secuti principes. Sed ita prætulit fortassis, vt Rhetico tamen magis delectaretur. Rectè igitur in Augusti gratiam Virgil. nam quo te carmine dicam Rhetica? verùm quo veritatem asserat, subiungit Poëta ingeniosus, nec cellis ideo contende Falernis.

REGENS ACIDVMVE POMVM. Sic tres libri ms. & Sabellicus & sanè inter pomorum sapes etiam acidum enumerat Plinius. Mihi tamen aridum magis placet, vt recenti opponatur, saporem enim satis exprimit, cùm succi vinosioris dicit, qui acido & incudior & salubrior est. Plin. lib. xv ca. xxviii, succorū vinosus pyro, moro, myrto. Quod si acidū quis malit; acidumq; rectius legat. Arida sanè, suo illo in conuivio Sat. xi, laudat Iuuen. nec odotis mala recentis, Nec metuēda tibi, siccatum frigore postquā Autumnū, &

crudi posuere pericula succi. *Augustus promiscuè usus est.*

LXXVIII. POST CIBVM MERIDIANVM. *Atqui Festus, verbo Prandium, meridianum, inquit, cibum cœnam vocabant: cùm Suetonius mox etiam cœnam ponat. Credendum igitur prandium, quo sobriè admodum ac parcè utebantur Romani, Augustum tardius sumere consueuisse. Horat. lib. 1, Sat. VI, Pransus nō auidè, quantum interpellat inani Ventre diem durare. Optimè Plin. Venter instat vt creditor, & sapius dic appellat. Appellanti igitur incertis horis, alij alias obsequebantur. vt Persæ: quibus, si Ammiano credimus, nulla prestituta prædij hora, vnicuiq; vëter solaritū est; eoq; monente, quod inciderit editur; nec quisquam post satietatem superfluos sibi ingerit cibos. Domitianus prandebat ad satietatē, cœnans parcissimè, inf. cap. XXI. contra Seneca epist. LXXXIII, Panis deinde foccus, & sine mēsa prandiū, post quod nō sint lauādæ manus.*

RETECTIS PEDIBVS. *Sic lib. omnes; & tamen qui calciatus sit reiectis pedibus esse nequit. Interpretes & reiectis, & relictis, & retractis etiam, legi affirmant: quibus retractis magis probant. Ego reiectis malim: vt exporrectis pedibus conquieuerit: nisi fortè detexerit tantum pedes, non etiam exuerit.*

LECTICVLAM LVCVRATORIAM. *Lectica igitur apud veteres aliud etiam quàm qua per publicū deferebantur significat: vt puta coclaue aliquod angustius, quò se subducebant. quale illud de quo Iuu. Sat. VII, Qui facis in parua sublimia carmina cella.*

VEL OFFICII VEL SACRI CAUSA. *Officia ferè amicorum, sacra Deorum erant. Iuuen. Sat. III, inter diuitū comoditates ponit, quod, cū aliis luctandū esset,*

esset, in turba ipsi lectica ad officia deferebantur. Si vocat officium, turba cedente feretur Diues. iterumq̄ de lectica vsu, Atque aliquid leget, aut scribet, vel dormiet intus. Namque facit somnum clausa lectica fenestra, quibus versibus Suetonius explicatur.

INHIBITVM AC REMOLLITVM. *Liber optimus, remolitū, à remolior quo utitur Seneca Hercule Furente, nullus eripiet Deus mihi nec orbe si remolito queat. Ad supera victor numina Alcides vehi. Sic enim legendum, non reuoluto.*

PROPIVS ADMISSVS. *Idem liber admissus, sine propius.*

OCVLOS HABVIT. *De Augusti oculis idē Sextus Aurelius quod Suetonius hic, & Seru. lib. i Aeneid. At Plinius lib. vii cap. xxxvii, Diuo Augusto, inquit, equorum more glauci fuerunt, supraque hominem albicantis magnitudinis: quam ob causam diligentius spectari eos iracundè ferebat. Ego Suetonio idcirco libētius assentior, quod Virgilium sub Aeneae persona Augusto placere voluisse arbitror, cum ita scripsit, namque ipsa decoram Cæsariem nato genitrix, lumenque iuuentæ Purpureum, & latos oculos afflarat honores. Neque sic tamen ab aliis dissentit Plinius, quin hac controuersia facile cōponatur. glaucis enim oculis siue cæruleis, quales Minervæ tribuuntur, fulgor inesse potest: neque spectari eos, sed diligētius spectari, & nō statim submitti intuentium vultus, agrè ferebat Augustus. Iuven. Sat. xiii, cærulea lumina Germanis dat. At Florus lib. iii, Cimbris horrendos oculos ascribit. Atqui & hi Germani sunt.*

INTER AQUILVM CANDIDVMQVE. *De aquilo colore pulchrè Festus. ab aqua enim, cuius incer-*

ius est color, sic dictus: nec albo nec nigro similis est, ut tamen ab utroque proprietatem trahat.

IV LIVS MARATHVS. *Inf. cap. XCIIII.*

LXXX. PLYRIFARIAM CONTRACTIS. *Li. quatuor, cōcretis.*

REMEDIO ARENARVM ATQVE ARVNDINVM. *Lib. vetustissimi, harenarū & harundinum: vnus etiam, herenarū. Porro os illud quod femoris caput excipit, et coxa vel coxendix Latine dicitur, Græci ἰσχίον vocant: unde ἰσχίος coxendicis dolor, arthritidis nempe species cōxā innadentis; quo malo qui laborant, Ischiadici etiā à Gellio appellantur, lib. IIII cap. XIII. Augustus igitur, & ipse id patiens, arenarum atque arundinū remedio utebatur. Sic nimirū et apud Gellium, lib. XIX cap. VIII, vir quidā eruditus ab aquæ intercutis morbo liberatus dicitur, quòd arenis calentibus esset vesus. utrumque malum enim cruditates progenerant: ac proinde calida remedia sunt adhibēda. & de arena quidem Celsus lib. IIII cap. XXII, Siccus, inquit, calor est & arenæ calidæ, & Laconici, & clibani. Plin. quoque libro XXXI cap. VI, Spuma aquæ affrictu verrucas tollit, nec non arena litorum maris, præcipuè tenuis & solibus candēs: in medicina est siccandis corporibus hydropicorum, & rheumatismos sentientium. plura Aetius lib. III cap. IX. De arundine verò, quòd eundē in medicina usum præstat, & Dioscorid. lib. I, cap. XCVII, & Galenus, lib. VII simpl. medicam: tradiderunt: præsertim de cortice eius combusto. quibus adde Plin. lib. XXIII, cap. XI. Sed de his medicos cōsulamus.*

DIGITVM SALVTAREM. *Quem & indicem vocamus, pollicis proximum: tertium verò, medium, infamem, impudicum: quartum, medicum, & anularem: sequitur minimus.*

AVCTORE ANTONIO MVSA. De hoc antè cap. LIX. LXXXI.

Corruptus autem est Plinij locus lib. XXIX cap. 1, vbi hanc Musæ curationem refert. Notandumq̄, quòd (cũ lib. XIX cap. VIII, lactuca conseruatum Augustum Antonij Musæ prudentia scribat) alibi, nempe lib. XVIII cap. XV, per eruum, inquit, curatum diuũ Augustum epistolis ipsius memoria exstat. Eruum tamẽ eodẽ loco grauedinosũ appellat: & morbi omnes Augusti ex distillationibus, & grauedine prouenisse videtur.

QUATERNIS CVM PINGVI TOGA TVNICIS. *Pinguẽ togã vocat, vt pingues tunicas Mart. & pingues lacernas Iuuen. hibernas scilicet crassioresq̄, quæ frigori melius resistant. Horat. lib. 1. Sat. III, toga quæ defendere frigus Quãuis crassa queat. Seneca lib. 1. de benef. de Gratijs loquens, quas Hesiodus veste pellucida depingit, inueniam, inquit, alium poëtam apud quem præcingantur, ac spissis & Phryxianis prodeant.*

LXXXI.

ET SVBVCVLÆ THORACE LANEOL
Subucula viris feminisque cõmunis, sic dicta est, quòd subtus gestetur. Varro. Idem exprimit Horat. epist. 1. Si forte subucula pexæ Trita subest tunicæ. Varro itẽ apud Nonium, Postquam duas tunicas habere cœperunt, instituerũt vocare subuculam, & indutium. Thoracem autem subucula intelligo, quatenus ea pectus tegitur: male igitur, qui subucula & thorace legunt.

FEMINALIBVS ET TIBIALIBVS. *Cũ Augustum hieme tantũm his vsum scribit, clarè indicat reliqua anni parte abstinnisse. Nudis ergo cruribus feminibusq̄, incedebant Romani: quòd etiam ex C. Cesaris factò constat; quẽ scribit Suet. toge sinũ ad ima*

crura

crura deduxisse, quo honestius caderet.

PETASATVS SVB DIO. *Vetustissimus codex, sub diuo. vt semper. quamquam subdiales ambulationes, & subdialia pauimenta dicimus.*

VNGEBATUR ETIAM SÆPIVS SVD. *Libri quatuor, Vngebatur enim sæpius, & sudabat ad flamam. Optime. vt raro balneis, sæpius vero sicco calore vsus significet Augustum. Vide Cels. libro II, cap. xvii.*

EGELIDA AQUA VEL SOLE MVLTO CALEFACTA. *Libri duo, tepefacta. egelidam autem intelligo, quæ neque frigida neque calida sit.*

MARINIS ALBVLISQVE CALIDIS. *Atqui Albula, quas hodieq; in agro Tiburtino cernimus, suapte natura calidæ sunt: vt puta sulfurea. Mart. lib. I, epigr. xiiii, Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces, Canaque sulfureis Albula fumataquis. & Statius lib. I, Sil. III, Illic sulfureos cupit Albula mergere crines. Plura Strabo lib. v; & Plin. lib. xxxi, cap. vi, ubi egelidas vocat; cum Cutilia in Sabinis gelidissima sint. inani igitur epitheto vititur Suetonius. Albulis enim dixisse sufficeret. Lego igitur, marinis calidis Albulisque. De marina enim aqua sic Plin. loco iam citato, Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiunt ad neruorum dolores: ferruminant & fracturas, ossaque contusa: item corpora siccant: qua de causa & frigido mari vruntur. Vides marinam aquam simpliciter siccare: sed, cum calefacta est, maxime prodesse nervis? quod cum medici omnes tradant; non dubito quin eo quo iam dixi modo Suetonius scripserit: nisi Albulis alio forte quam quo oriuntur loco vsus fuerit Augustus: nam tunc calefactas*

factas oportuit: Nero certè in domo illa aurea *Balneas marinis & Albulis* fluentes aquis instituit. cap. xxxi. *Mart. autem lib. 1, epigr. cxi, landatas vocat Albulas, ob insignem medendi vsum.*

LIGNEO SOLIO. *Solium*, ni fallor, balneare intelligit: quo nobiles mulieres Romane, ad luxum, etià argenteo utebantur. Vsi sunt autem eo vocabulo *Cato, Plinius, Celsus, Martialis.*

AD PILAM FOLLICVLVM QVE. Non LXXXIII. quòd follis pila non sit sic loquitur: sed cùm pilā absolutè dicimus, pusilla illa intelligitur; de cuius ludo *Galenus* scripsit. Ostendit autem *Augustum* modicis exercitationibus vsum. nam de folle *Mart.* mitis mihi conuenit ætas, Folle decet pueros ludere, folle senes. *Campestris* verò exercitationes appellat, qua in campo *Martio* fiebant: vt *Nerone* capite x. plura ad *Horat. lib. 1, od. viii.*

SESTERTIO VEL LODICVLA. *Sesticula* legit *Beroaldus*: quam vestem *Suidas* ait esse imperatoriam. quasi verò imperatoris vestibus, & quidem curriculo se exercens, vsum fuerit *Augustus*. putat etiam *xysto* pro sestertio legi posse: qua vestis est viris ac feminis communis. *Mibi*, donec aliquid occurrat melius, *Turnebi, lib. iiii cap. xviii, expositio* placet; vt vestis sit duum in omnem partem pedum & semissis: qualis nimirum exercitio apta est. liber vnus habet, sextercitio.

TALIS AVT OSCILLATIS. *Libri nostri, ocellatis, & ocillatis: vnus etiam, ocellatis: quod postremum amplectitur Turnebus, lib. iiii cap. xviii. eo enim vsum Varro apud Nonium, verbo Margaritum. Ioannes Brodeus, Miscell. lib. iiii cap. vii, ossillis vel ossiculis*

officulis legit: ut ludus ille significetur, quem Græci ὄσμαια vocant; de quo Ansonius præfatione Eidyllij quod cento inscribitur. Alij oscillis malunt: de quo Iudo Festus, Macrobius: Servius etiam in illud Virgilij *EE Georg.* Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu. Ego, ob Varronis quem dixi locum, & librorũ consensum, ocellatis retineo: & pro globulis accipio, quibus nũc quoque omnibus in provinciis puella ludunt. nam de nucibus que sic vocentur, non placet. Talos verò nuceſq̃, notissimam ludi puerilis materiam, refert etiã Horat. lib. II Sat. III, te talos Aule nuceſque Ferre sinu laxo donare & ludere vidi.

GARRVLITATE AMABILES, Huiusmodi puerorum apud Romanos vsum ostendit etiam Seneca, his verbis, Pueros quidam in hoc mercantur procaeces, & eorum impudentiam acuunt, & sub magistro habent qui probra immeditata effundant. Adde Domitiani puerulum, de quo eius vita Suetonius cap. IIII.

PVMILIOS. MS. codices, pumilos: vt & Papius lib. I Silu. Hic audax subit ordo pumilorum. Alij ferè pumiliones vocant, non solum in hominibus, sed & ceteris animantibus. vide Gellium lib. XIX, cap. XIII: & Fulgentium de prisco sermone; qui pumilos & pumilos (vtrumque enim in codicib. MS. reperi) molles & enervæ dici tradidit.

LXXXIV. CVPIDE ET LABORIOSISSIME. Melius lib. vet. & cupidè & labor.

IN EDISCENDO. Liber opt. ediscendo; & mox, pro inscriptis, scriptis, expuncta utrobique præpositione. huiusmodi enim particula omiſſa tametsi adferunt obscuritatis aliquid, augent gratiam, vt inf. c. LXXXVI.

DE VITA SVA. Sic & Tiberius commentarium de vita sua scripsit: inf. Tib. cap. LXI, & Domit. cap. XX. scripsit & Claudius de vita sua octo volumina. inf. Claud. ca. XLI. idem Hadrianus, M. Aurelius, & Septimius Severus factitarunt, si Spartiano & Lampridio credimus. Nam de Augusto uestatur etiam Ulpianus, l. 1 de cadaveribus punitorum, his verbis; Corpora eorum qui capite damnantur cognatis eorum neganda non sunt: & id se obseruasse Diuus Augustus, lib. x de vita sua, scribit. Sed & Macer ꝑ. c. l. XLII de re milit. verba ex disciplina Augusti citat: ut præter opera à Suetonio hic commemorata, de disciplina quoque militari scripsisse videatur.

AIACEM SVVM IN SPONGIAM INCV-
BVISSE. Lepidè sanè, ob dictionis spongiae ambiguitatem; quæ & deletilis est, utilis, ut inquit Martialis, quoties scripta nauare voles: & gladium etiam significat. Refertur idem à Macrobio lib. II, cap. IIIII. quem locum mendosum esse monuimus supra, cap. XLIII.

ELEGANS ET TEMPERATVM. De eo sic LXXXVI.
Gellius, lib. XV cap. VII, Cùm librum epistolarum Diui Augusti, quas ad Caium nepotem suum scripsit, legeremus; duceremurque elegantia orationis, neque morosa, neque anxia, sed facili hercle & simplici. Idem lib. X cap. XXIIII, Diuus etiam Augustus, memoriarum veterum exequentissimus, lingue Latinæ non nescius, munditiarum patris sui in sermonibus sectator in epistolis plurifariam. Sed & Tacitus, Augusti prompta ac profluens, quæ dece-
ret principem, eloquentia fuit. Adde Quintil. li. I cap. X, Augustus in epistolis ad Caium scriptis emen-
N dat,

dat, quòd is caldum dicere quàm calidum malit: non quia illud non sit Latinum; sed quia sit odiosum & περιεργον. Epistolas autem Suetonius inter Augusti opera non recensuit, quòd omnibus essent nota.

CACOELOS ET ANTIQVARIOS. De orationis vitio, quod κακόζηλον vocant, Quinctilianus lib. VIII cap. III. Antiquariam verò eodem quo Augustus sensu dixit Iuven. Sat. VI, Ignotosque mihi tenet antiquaria versus.

EXAGITABAT NONNVMQVAM. *Vetus codex, exagitabatque, sine E maiuscula. adheret enim prioribus. ac sensus est, spreuisse cacozelos & antiquarios, atq; interdum exagitasse eos, in primis Macenatem. De Macenate notum illud Seneca epist. CXV, Nonne oratio eius aequè soluta est quàm ipse discinctus? nonne tam insignita ipsius verba sunt, quàm cultus, quàm comitatus, quàm domus, quàm vxor? & mox videbis eloquentiam ebrij hominis inuolutam, & errantem, & licentiæ plenam. adfert etiam quaedam verba eius: ut ex Augusto Suetonius hic. quale illud μυροβραχῆς cincinnos; cum ex Cicerone delibutos capillos dicere potuisset. extat etiam Augusti ad Macenatem epistolæ pars, apud Macrobi. lib. II, cap. IIII. Adde epist. Sen. XIX & XCIII.*

SED NEC TIBERIO PARCIT. *Hunc nempe ut antiquarium; illum ut κακόζηλον reprehendens.*

CIMBERNE ANNIUS AN VERRIUS FLACCVS. *Sic primus Beroaldus. nam libri tres ex nostris hoc modo habent, Cimberne Annæus, an Veranius Flaccus: alius, Cimberne amens, an Veranius Flaccus. Beroaldum monit Gellij auctoritas: quo teste,*

teste, Verrius libros de obscuris Catonis scripserit, co nomine scilicet Antonio, obscura affectanti, gratus, & ad imitandum prepositus. Caterum cum Suetonius, de claris Grammaticis, ab Augusto electum nepotibus hunc Verrium preceptorem scripserit; mihi non sit verisimile id facturum fuisse Augustum, si eo quod maxime oderat orationis vitio ille laborasset: & alioqui obscura Catonis explicare poterat, apertius ipse & facilius. quare si hanc lectionem retinemus, reprehensum potius Antonium crediderim, quod alios magis quam Verrium sequeretur. Si vero Veranium quis malit; is eo nomine quendam non ignobilem citari auctorem sciat a Macrobio, lib. IIII cap. II. De Annio autem, vel Anneo, quod huc spectet nihil memini me legisse. utraq; gens Romana: & Cimber alterutrius cognomen esse potuit. Tulliorum fuisse alibi monstravimus. Annum Fœciale inter auctores suos enumerat Plin. lib. XXXVI. Antonium quoq; Asiaticum scribendi genus secutum, refert Plutarchus eius vita.

QVÆ C. SALLVSTIVS. Sic, nec male quidem, Pulmannus. Nostri tamen libri omnes Crispus habent. Quintilianum vide lib. VIII, cap. III: quæque de Leneo Pompeij liberto, Sallustij inimico, & de altero Philologo narrat Suetonius lib. de Grammaticis.

AGRIPPINÆ NEPTIS INGENIVM. Nempe quæ & ipsa scripserit commentarios, quibus vitam suam casusq; suorum memoriæ commendavit. Tacitus lib. IIII Annal. Plin. lib. VII, cap. VIII.

NE MOLESTE SCRIBAS. Horat. lib. I Sat. X, ut currat sententia, neu se impediatur verbis lassas onerantibus aures.

Etè existimat Beroaldus, id Augusti dictum ab honore, quem Catoni detulit, sumpsisse originem. de quo elegans Macrobij locus, lib. II, cap. IIIII. & fortassis in eam sententiam Bruto de Catone rescripsit: cuius libri mentio antè, cap. LXXXV. Turneb. XXI III cap. XV, Contenti simus hoc Catone, valet (inquit) ac si dicas, feramus hæc æquo animo, nec nobis mortem consciscamus; satis sit unum hoc fecisse Catonem. Sed prior expositio magis placet: non solus enim Cato, sed infiniti panè, bellis civilibus sibi manus intulere.

PRO STVLTO BACEOLVM. Sic plures libri, aut baceolum. duo tamen bateolum: quod & Beroaldus agnoscit, addens non deesse qui bliteolum legant. vt & bliteos dicimus, à blito vilissimo olera, sine sapore aut acrimonia vlla: de quo Festus, Nonius, & Plinius lib. XX cap. XXI. ipse autem Beroaldus baceolum legere mallet, à Græco βλάξ, unde Festus blitum, & blaterare deducit, pro stultè & percupidè loqui. tandem etiam Græcorum paræmiam citat, βάλανος εἶ. Et Suidas quidem, βάλανός ἐστι prouerbio dici scribit, ἐπὶ τῶν ἐκλύτων καὶ ἀνάνδρων; quod & alij prodiderunt: & Phrynichus βάλανον dici, quæ Asiatici γάλλον vocant: sed idem reprehendit eos qui ἐπὶ βλάξ illud vsurpent. atqui βλάξ apud classicos auctores eum propriè significat, quem Latini inertem, stolidum, supinum, sôcordem, atque ignauium vocant: quare à βλάξ suum fecisse baceolum Augustum crediderim, Festi præsertim patrocínio adiutus: vt tamen illos non damnem, qui à βάλανος formare malunt. nam, aduersus Phrynichi sententiam, id quoque verbum idem sapè quod βλάξ significat.

PRO PULLO PULLEIACEVM. *Liber vnus, pro pullum, pulleiaceum: tres, apud pullum, pulleiaceum: quod Turneb. lib. xxiiii cap. xv, recipit, & interpretari conatur: sed infelicitè, ni fallor, in codice illo, in quo pro pullum pulleiaceum scriptum reperiri diximus, superscriptum fuit aliàs puleum: unde Carolus Langius puleium faciebat, & legendum esse censebat, pro puleio puleiaceum, Puleium autem vocabant veteres, quod pulegium frequentius dicimus. Cicero lib. ii de diuinatione, Puleium enim aridum ipso brumali die florescere solet. sic enim ibi legitur in emendatis exemplaribus: sicut & apud Mart. li. xii epig. xxxii, Quadrima nigri nec corona puleij. Sic nimirum & betaceum, & maluaceum, à beta & malua. quod qui ignorabant, pullum substituerunt. Seneca proemio lib. vii controuers. puleium inter sordida enumerat. qui locus tamen mendosus est.*

PRO CERITO VACEROSVM. *Lego, pro cerrito vacerosum, & ex libris Ms. & ex Festo: uti & apud Horat. lib. ii Sat. iiii, Cerritus fuit: quam à Cerere deducitur, & ceritus scribit Nonius Marcellus. Vacerra verò stipitem, ad quem equi religari solent, significat: unde & maledicti loco dicitur, in recordes atque insanos. hinc vacerosus. vide Festum. Vacerra quoque cognomen est, apud Mart. xii epigr. xxxii.*

VAPIDE SE HABERE PRO MALE. *A vappa, ut opinor: quo non vinum modò iam euandium significatur; sed & homo nullius prety, apud Horat. diligentissimum verborum Augusti imitatore. nam vapidus à vapore non idem notat.*

BETIZARE PRO LANGVERE. *Notus om-*

nibus elegans ille Catulli versus, Languidior tenera
 cui pendens Sicula beta; quo delectatum equidem Au-
 gustum crediderim formasse illud suum betizare: quod,
 ut subiicit Suetonius, vulgo lachanizare dicebant. λά-
 χανον enim olus, atq; herbam omnem qua edundo sit si-
 gnificat. de quo ad Horat. lib. 1 Sat. VI, lachanique
 catinum. Et sane languidum pro molli atq; effeminato
 dici saepius observari.

LXXXVIII

IXI PRO IPSI. Atqui crediderim veteres vo-
 cem hanc ipsi mollius pronunciaſſe, ut illi: x enim litte-
 ra duplex est: ac proinde sic scribebat consularis ille ut
 loquebantur. quare merito miratur Suetonius tradi-
 disse aliquos Augustum inde offensum fuisse.

PER NOTAM. Melius Ms. duo, per notas: ut
 Cas. cap. LVI.

LXXXIX.

APOLLODORO PERGAMENO. Hunc Ca-
 saris Augusti Apollonie praeceptorem fuisse, au-
 ctor est etiam Quintilianus, initio lib. III: & Au-
 gusti gratia claruisse eundem, scribit Strabo lib. XIII.
 Ab hac secta Apollodorea, inter Rhetores initium
 sumpsit. De Apollonia autem ante diximus, cap.
 VIII.

SPERAREI PHILOSOPHI. Sic Ms. omnes,
 aut Sperarci; Sabellicus Aræi legit, quod Quintil. ubi
 de Apollodoro scribit, etiam Aræi meminerit. ve-
 rum is Rhetor fuit. Alterius verò Aræi, siue Arii phi-
 losophæ, cuius amicitia Caesar Augustus, Alexan-
 driam ingressus, multorum civium & vitam & bona
 condonarat, celebrem mentionem facit Plut. Politicis,
 & in vita Antonij. Dio quoque lib. LI. & Seneca li-
 bro de clementia. addit Dio, Augustum olim eius in-
 philosophia opera & conversatione usum fuisse: eun-
 demq;

demq; hoc nomine commendat iterum, vna cum Athenodoro, lib. LII. & fortassis is ipse est cui opus suum tunc florens Dioscorides dedicauit. Sed & Sphærum Augusti libertum, eundemq; pedagogum, quem defunctum publico extulit funere, idem Dio commemorat lib. XLVIII. Que cum ita sint, nihil equidem dubito, quin hunc Suetonij locum sic restituam, eruditione varia repletus Sphæri, Arei philosophi filiorumque eius Dionysij & Nicanoris contubernium inijt. Contubernium eius inijisse dicit, quem perpetuum sibi comitem assumpsit Augustus, secretorum omnium cōscium. sic enim de Areo Seneca, lib. de consolatione ad Marciam, cap. IIII. Sphæri quidem philosophi, bene in primis definiētis, meminit Cicero, Tuscul. IIII: verū is, patria Borysthenites, de repub. Laconica libros scripsit, & Cleonem instituit, auctor Plut. quare ad Augusti tempora referri nequit.

COMOEDIA VETERI. Cuius principes Horat. vno versu complexus est, Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque poëtæ. vide *Quintil. lib. x.*

ORATIONES Q. METELLI. De his cap. XXXIIII.

RUTILII DE MODO ÆDIFICIORVM. Beroaldus Rutilium de Architectura scripsisse existimat, adducens Martialis versum, Famæ Rutilium suæ relinquat. Atqui, vt hoc verum sit, nihil ad rem. Verisimile est P. Rutilium Rufum, totius à Cicerone laudatum, cum homo doctus ac philosophiæ deditus fuerit, atque idem exemplum innocentia, quo nemo integrior esset in ciuitate, neque sanctior (hæc enim omnia de illo Cicero libro I. de Orator.) aut scripsisse, aut etiam habuisse, siue in Senatu siue

ad populum, orationem de modo edificiorum; quo luxus inhiberetur, & incēdiis obuiam iretur. Idem enim, ut multa erat opera multaq; industrie, etiam tractandorum armorum meditationem militibus primus tradidit. sic enim Valer. Max. lib. II, cap. III. Augustus igitur, Q. Metelli & P. Rutilij orationibus fretus, & coniugia suasit, & edificijs modum imposuit. De coniugijs autē dictum: de edificijs prabat Strabo li. V, constitutum ab eo referens, ne ades altius pedes LXX tollere liceret. Troianus postea, si Sex. Aurelio credimus, ad pedes LX reduxit. Addam Ulpianum, l. I de operis noui nunciatione. scribit enim, siquid contra leges edictane principum, quæ ad modum edificiorum facta sunt, fiat, nouum opus nunciari posse. adde & Plin. lib. XXXV, cap. XIIII.

NOMEN SVVM COMMISSIONIBVS OBSOLEPHERI. Committere, est duos, pluresve in certamen conycere. nec solum de athletis, aut gladiatoribus, sed de mimis etiam, oratoribusque, ac poetis dicitur. Sueton. sup. cap. XLV, committere cum Græcis. Virg. lib. V, & tuba commissos medio canit aggere ludos. & eleganti tralatione Catullus, epithalamio, Quare nunc animos saltem committite vestros. Nec minus eleganter Vegetius, lib. II cap. VII, tubicines cornicinesq; & buccinatores committere prælium dixit: hoc est, Are ciere viros, Martemq; accendere cantu. & nouè quidem, sed venuste Ulpianus, l. I si quadrupes pauperiem fec. dicatur, cum arietes vel boves commisissent, absolute, pro concertassent. Huic ergo commissiones apud Plin. li. VII epist. & Macrob. lib. II, cap. VII: ac Suetonium hic. monitos enim ab Augusto pratores scribit, ne super ijs quæ ad ipsum perti-

pertinerent poëta temere committerentur. Simile verbum componere. vnde compositiones gladiatorum, apud Cic. lib. II epist. ad Cœlium. De recitationibus verò, *infr.* Claud. cap. XLI.

PELLEM VITVLI MARINI. *Idem de Seneca* XC. ro tradit Spartianus. Tiberius verò, & ipse tonitrua præter modum expauescens, lauream pro remedio ceruice gestabat. rationem adfert Plin. lib. II cap. LV, quòd neque lauri fruticem, neque id solum animal ex omnibus marinis fulmen attingit.

ABDITVM ET CONCAMERATVM LOCVM. Duo cod. concavernatum, verbum quidem insolens; sed non indignum Suetonio, & rei de qua agit aptissimum, sic enim de fulmine Plin. lib. II cap. LV, nec vnquam quinque altius pedibus descendit in terrã: ideo pauidi altiores specus tutissimos putant.

VT SVPRADIXIMVS. Liber optimus, vt prædiximus. nempe cap. XXIX.

MEDICI SOMNIO MONITVS. Sic Dio, sic XCI. Velleius, sic Valerius Maximus. Medicum etiam Artorium vocant, quo tunc Augustus utebatur. omnes tamen lib. Ms. amici legunt: at contra Cæs. cap. IIII, pro amico, medico legitur. Potuit autem hic Artorius honoris causa, quamquam medicus esset, in amicorum cohorte censerì: ne ab aliis quos dixi Plutarchus dissentiat: is enim amicum vocat. Huc etiam spectat, quòd Augustum, somnio monitum, Ephesius restituisse Apollinem, ab Antonio sublatum, narrat Plin. lib. XXXIIII, cap. VIII.

FORMIDolosissima. Melius in Ms. formidolosa.

IANVIS DEPENDEBANT. Vt eorum nempe

sonituianitores, qui catenis vincti ianuas seruabant, excitarentur. Vide Dionem.

XCII. SI MANE SIBI CALCEVS. *Plin. lib. II cap. VII, Augustus læuum prodidit sibi calceum indutum præposterè, quo die seditione militari propè afflictus est. Inducere igitur calceum Augusti verbum est, ex his vt arbitror libris quos de vita sua scripsit. quo etiam Suetonius hic vtitur.*

SED ET OSTENTIS. *Tres libri, sed ostentis, sine &.*

IN COMPLVVIVM DEORVM PENATIVM.

Quid Penatibus cum compluuiis? Festus, Herceus, inquit, Iuppiter intra conseptum domus cuiusque colebatur; quem etiam deum penetralem appellabant; cum quo conuenit Dionys. lib. I antiq. Rom. Penates à quibusdam Herceos nominari tradens. Ioni autem Herceo impluuium consecrabant: ad cuius aram Priamum interfectum fuisse à nonnullis traditur.

CVM REPVB. NE APOLITANORVM. *Aliquid hac de re Dio, extremo lib. LII. & plura Strabo, lib. V.*

POSTRIDIE NVNDINAS. *Rectè Pulmannus, sic enim & nostri Ms. omnes, & qui in Gallia editi sunt. primus Beroaldus Nonas fecit: quanquam & nundinas admittit, & explicare conatur: sed non nimis feliciter Turnebus, lib. XXIII cap. XV, duorumque ominus in verbo postridie constituit; quod postridie omnia sera & intempestina sunt: quare & postridiani Calend. Id. & Nonarum dies inominati habentur. Atqui si hoc respexit Augustus, nullo horum dierum proficisci quoquam debuit. Mallem igitur in re ipsa, atq; in verbo nundinas, omen constituere: quod cum ferè proficiscantur homines vt ipsis nundinis intersint; qui postridie iter instituat præposterè agere, ac veluti post bellum machinas parare, videatur.*

AVT NONIS QVICQVAM REI SERIÆ
INCHOARET. *Libri duo opt. inchoaret. Nonis ve-*
rò aliquid aggredi inominatum esse, vox ipsa per se sa-
tis offendit: nempe qua te non ire, eog₃, quo velis pertenden-
dere hand posse, admoneat. Simile illi quod de eo qui
Cauneas venales clamabat refert Plin. lib. XVI, ca. IX.
cauneas, caue ne eas.

ΔΤΕΦΗΜΙΑΝ ΟΜΙΝΙΣ. *Nominis habet me-*
liores cod. veti & apud Horatium lib. III od. XI III,
malè nominatis Parcite verbis. nihil tamen mutò.
Quanquam & hic nominis, & ibi ominatis malim.

VETERES AC PRÆCEPTAS. *Sic Pulman-* XCIII.
nus, & libri nostri omnes. Erasmus, & Beroaldus, re-
ceptas substituere. sed malè. preceptas enim vocat quas
iam mente atq₃, animo, vel ob aliorum præstantium vi-
rorum exempla, vel ob alias rationes, præcepisset: qua-
lia erant Cereris sacra; quibus se initiari passus est; cum
Apim Egyptiorum, Iudaorumq₃, mysteria contem-
neret. Sic nimirum Hadrianus sacra Romana diligen-
tissimè coluit; peregrina contempsit: è quibus tamen
Eleusinia, exëplo Hercules Philippiq₃, suscepit. Alio-
qui Iudaorū Egyptiorumq₃, sacra nec minus recepta
fuerunt, quàm Atheniësum, & vetustiora etiam. Por-
rò de Augusti initiatione sic Dio, initio lib. LI, τὸν τοῦ
θεοῦ μυστηρίων μετέλαβεν. quod equidem de Cerere &
Proserpina intelligo: nõ de Minerva, ut alij voluerunt.

SECRETIORA QVÆDAM. *Attica Cereris*
mysteria nulla re magis quàm silentio sacra fuere: præce-
pta quadam opinione, qui vel ea diuulgassent, vel cum
nocentes essent frequentassent, malè perituros. qua de
re multa ad Horat. lib. III od. II, Vetabo qui Cere-
tis factum vulgarit arcanæ, Nero sanè, ut Sueton.
refert,

refert, sacris illis initiari ausus non est. At M. Antonius, & templum adijt, & ut se innocentem probaret sacrarium solus ingressus est. Augustus itaque cognitioni illi solus adfuit, nequis scilicet audiret Orgia, quæ frustra cupiunt audire profani.

NON SUPPLICASSET. Liber opt. ne supplicasset, quod monitum volui. Sensus enim est, ne id quidem, quod in veneratione leuissimum est, fecisse Caium, ut solummodo supplicaret. Atqui Alexander Macedo, si Iosepho credimus, Hierosolymis & Pontificem veneratus est, & Deo immolauit, & Iudeis quacumque pertinere concessit. lib. XI. Antiq.

XCIIII. TACTA DE CÆLO PARTE MVRI. Tacta & quidem sine vlla lesione: quo nomine felicitas vrbi portendebatur. Nam & apud Festum pullus Iouis dictus est Q. Fabius, cui etiam eburno cognomen erat, propter candorem, quod eius natis fulmine icta erat: & magnus ille Mithridates, bis fulmine appetitus, Dionysius ideo cognominatus est, quod Dionysio quoque simile aliquid accidisset: qua de re Plut. Sympos. Tangi ergo fulmine, & nihilominus euadere incolumem, felicitatem portendit. Cui tamen interpretationi repugnare videtur Virgilij auctoritas; apud quem sic Anchises, Iam pridem inuisus Diuis & inutilis annos Demorror, ex quo me Diuum pater atque hominum rex Fulminis afflavit ventis, & contigit igni. quid enim leuius dici potuit, quam afflare & contingere?

VELITRINI. Liber vnus, Veliterni.

REGEM POPVLI ROM. NATVRAM PARTVRIRE. Idem è libris Sibyllinis creditum fuisse, & quidem eo nasciturum tempore quo Aegyptus in Romanorum potestate venisset, probat certissimus auctor

Cicero,

Cicero, lib. 1. epist. ad Lentulum, & lib. 11. de diuinat. Verum illū orbis terrarū regem ac dominū fuisse Iesum Christum, etiam aduersariorum testimonio conuincitur.

IN ASCLEPIADIS MENDETIS ΘΕΟΛΟΓΟΤΟΜΕΝΩΝ LIB. Quis hic Asclepiades fuerit, ignoro. Athen. non semel, & Plin. inter auctores libri septimi, Asclepiadem commemorant, qui τραπεζοδόμενα scripserit. & sanè hæc etiam tragica sunt. sed nihil muto. De Atia verò, sic enim scribendum, Augusti matre sup. cap. IIII.

DVM CETERÆ MATRONÆ DORMIRENT. Mallem abesse hæc verba, infarta ab aliquo qui verebatur, ne matronæ cōspecto vigilantibus dracone diflugerent. Atqui Atia ipsa obdormisse fato quodam poterat: sed in peruigilio, & quidem tam sollempni Apollinis sacro, simul dormisse matronas omnes nequaquam verisimile est. Versus verò ille Virgili, Pellibus incubuit stratis somnumq; petiuit, à Beroaldo adductus, nihil ad rem facit. Dio certè solum Atiam dormientē inducit. porro vt hic Apollo, sic & Fortuna peruigilio colitur à Galba c. III; & à Vitellio Mars, ni fallor, c. x.

DRACONEMQVE. Particula que abest in omnibus Ms. vti etiam ad verbum paullo, & ad verbum illa, que mox sequuntur, adiuncta.

PVRIFICASSE SE. Ne sacra scilicet polluerentur. Tibullus, pure que lauari Te memini, & puro secubuisse toro. Persius item, & noctē flumine purgat. Plura Cicero lib. 11. de legib. sacra adeunto castè.

EXIMI. Libri duo optimi, exigi.

APOLLINIS FILIVM EXISTIMATVM. Imò & ipse sic credi voluit: vt sup. cap. LXX. Extant numismata argentea Augusti, in quorum parte auersa Apollo



Apollo sedens, ascriptum hinc inde, CAESAR DIVI F. ut ambiguum sit, diuine Iulij, an Apollinis, qui medius est inter verba, se filium dicat. tam autem fuit Apollinis filius, quam Harmonis Alexander, aut Africanus Iouis.

P. NIGIDIVM. *Qui, quod initio libri XLV Dio refert, vsque adeò calli peritia excelluit, vt prohibitis quibusdam studiis dare operam crederetur. Plura ex Luciano, Gellio, Augustino Beroaldus.*

TANTVM FLAMMÆ EMICVISSET. *Simile Tiberio ostentū euenit, ca. XLIII. felix nimirum flamma effulgens semper auguriū: vt de Seruio Tullio dormiente, de L. Marcio concionante, Linius lib. I, & XXV, & Valer. Max. li. I ca. VI, tradiderunt: & de Q. Saluidieno, gregem pascente, antè retulimus ex Dione, cap. LXVI.*

EXVHSQVE IOVIS OPT. MAX. *Quales Romani triumphantibus dabant, togam pictam, tunicam palmatā: de quibus Linius li. X. Nos ad illū Iuuenalis versum Sat. X, In tunica Iouis. De Iouis verò curru, qui & ipse hoc Octauij somnio describitur, Turneb. lib. IX ca. IX, & lib. XXIII cap. XXXI. inf. Claud. cap. XVII.*

AD QVARTVM LAP. CAMP. VIÆ. *Mallem Campana via. Campanam autem, vt puto, Appiam vocat, quæ recta Capuam ducebat.*

CVM ALTISSIME VOLASSET. *Tres libri euolisset. Sic verò Tarquinio Prisco Romam migranti sublatu ab aquila pileus, & mox restitutus, regnum portendit, auctor Linius, & alij. & tale aliquid de Diadumeniano Lampridius.*

SIGNVM REIPVB. *Interpretes aquile signum intelligunt,*

gunt, aut etiam libertatis. Ego signum Romæ scribendum puto, nō Reipub. id enim notarum errore irrepfit. nam quo signo obsecro Respublica exprimetur? At Romæ effigies in Imperatorum nūmis passim cernitur: nonnunquam etiā dextra gestata manu, sicut & victoria.

OSCVLVM DELIBATVM DIGITIS. Sententia est, ni fallor, Iouem suanioli loco digitos ad os pueri porrectos suo mox ori admonuisse: vt à nimium officiosis hodieq; fieri videmus; qui manū, qua eius cui obsequium deserūt vestimenti partem aliquā attigerunt, adnotam labris osculantur. Pulchrè Appuleius, quem & Beroaldus citat, Tunc Iuppiter perpressa Cupidinis buccula, manuq; ad os relata, consuauiat. Suet. Galb. cap. v. Constat Augustum puero adhuc, se salutanti inter æquales, apprehensā buccula, dixisse. Atq; ita intelligendum fortassis illud Virgilij, Oscula libauit natæ: qualia scilicet Diuorum reliquiis prisco more libamus. nec dissimile est quod lib. xxviii c. ii, IN ADORANDO, inquit Plin. DEXTERAM AD OSCVLVM REFERIMVS. sic enim legendum, non oculum, vt imperiti volunt. Aliud genus osculi, quod χύτσαυ, id est, ollam vocabant Greci, quo apprensīs auriculis, vt nunc quoq; solent pueri, alter alterū osculabātur. De quo Iulius Pollux li. x: & inter nostros, nuper immatura morte sublatus, Gulielmus Canterus Nouar. lect. li. vi, c. xxv.

TVNICA LATI CLAVI RESVTA. Hac & apud Dionē legimus, initio lib. xlv: cuius interpres nō rectè togam vocat, quā tunicam vocare debebat. ὁ χιτὼν περιπέπλεον. Tunica enim lati clavi Senatorū insigne fuit; vt equitū anul⁹. Festus verbo Pieta. Tunica, palmata à latitudine clauorū dicebatur, quæ nūc à genere picturæ appellatur.

ÆQVIPARARET MATRICEM. Liber opt. æqui-

æquiperaret, ut semper. Matricem autem arborem matrem vocat, sub qua soboles pullulauerat. Virg. 11 Georg. Pullulat ab radice. & mox, Partus sub ingenti matris se subijcit umbra. Matricis vocabulo de gallina & columba utitur eodem sensu Columella, quo Tranquillus de arbore.

COLUMBARVM NIDIS. Augurium firmabat, quod columba Veneri, à qua gens Iulia per Aeneam, sacra sunt; quodq; columba nulle in arboribus nidificant, præter palumbes, & quas Linus vocant: & ne ista quidem fronde dura & aspera, qualis palmæ est.

THEOGENIS MATHEMATICI. De hoc nihil memini me legisse. Similem verò in Africa nactus est Septimius Seuerus, teste Spart.

VT THEMA SVVM VVLGAVERIT. Genesim vocat Iuuenalis, Nota Mathematicis genesis ita. Suetonius paulo antè & Spartianus Seuero genituram, Astrologi horoscopum, Thema vocat etiam Sidorius Apollinaris: ut & apud Græcos quicquid in medium proponitur thema appellatur.

NUMMVM ARGENTËVM. Quales apud me diuersa forma seruantur complures. similem verò etiam Vespasianus percussit.

xcv. REPENTE LIQVIDO AC PVRO SERENO. Liber optimus non habet repentè: quod tamen si retineas; ita locum hunc intelligo, ut circulus ille repentè solem ambierit; non ut calum repentè effulserit. cum enim huiusmodi, siue circuli, siue area & corona, ut appellant Physici, humida serè nube se spargente existant; nihil mirandum foret calo repentè sereno effecto id contigisse. Sic nempe et fulmina, qua serena tempestate fiunt, prodigiosa magis ac significatia habentur quod Horat.

quoque

quoque ostendit lib. I od. xxxi i i i, per purum tonantes egit equos. Circuli autem huius meminit Plin. lib. II, cap. XXI III. & egregie Seneca, lib. I quaest. natur.

AC SVBINDE. Pro mox, statim. Horat. epist. ad Celsum, primum gaudere, subinde præceptum auriculis hoc instillare memento. alias pro frequenter, & identidem, utuntur auctores.

VICTIMARVM IOCINERA. Sic plerumque vetustissimi codices: non, iecinora. De hoc vero Plinius lib. XI cap. xxxvii, Diuo Augusto Spoleti sacrificanti, primo potestatis suæ die, sex victimarum iecinora replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt: responsumque, duplicaturum intra annum imperium. Adde Val. Maximum de Marcello lib. I cap. vi. Ceterum merito quis ambigat quem primum potestatis diem vocet Plinius, & quomodo tunc Spoleti Augustus? Dicitur lib. XLVI, locum quidem non addit; sed tamen euenisse id sacrificanti scribit, quo die bellum sibi contra Antonium, una cum potestate prætoria, decretum intellexit. fuit autem tunc in Piceno.

PATVERVNT. Sic Pulmannus quidem: sed MS. nostri, & editio Germanica, paruerunt. quod verbum augurum & haruspicum erat. Virg. lib. x Æneid. Cui pecudum fibræ, cæli cui sidera parent, Et linguæ volucrum, & prælagi fulminis ignes. fuit & in Iuriscōsultorū formulis usurpatum: quod Festus tradit, dicens prima producta pronunciarī oportere: & eleganti admodum epigrammate Petronius Arbiter, Iuriscōsultus paret non paret habeto, Atque esto quicquid Seruius & Labeo. Adde Ulpianum, l. CLXXIX, de verborum significat. & Suet. Cal. cap. VIII.

AC EXITVM. Libri meliores, at exitum, logo, at, xcvi.

O

que

que exitum. *Nec enim temere librum vllum veterem legitimū inuenies, in quo scribatur ac, sequente vocali. Augurium autem illud refert etiam Dio, lib. XLVII.*

SACRIFICIO NON LITANTE. *fidem cod. non litanti: & mox in illos recasura, pro ipsos. haud dubiè melius.*

PRIDIE QUAM SICIL. *De piscis augurio satis conuenit inter auctores: de tempore verò augury non ita. Vide Dionem circa initium cap. XLIX, & Plin. lib. IX, cap. XVI.*

EVTYCHVS HOMINI BESTIÆ NICON. *Idem Plutarchus, & Zonaras. Plinius quoque lib. XI cap. XXXVII, vbi de felle loquitur, geminum, inquit, fuit Augusto sacrificanti, quo die apud Actium vicit.*

XCVII. CONSCRIPTIS PARATISQUE IAM TABVLIS. *Solebant veteres vota iam suscepta scriptis subsignatisq; tabulis confirmare: atque ipsas sepe tabulas Deorum, quibus vouerant, genibus cera affigere. Juuen. Sat. x, Ergo superuacua aut perniciosa petuntur, Propter quæ fas est genua incerare Deorū. Plinius epist. ad Traianum, Sollemnia vota pro incolumitate tua, quæ publica salus continetur, & suscepimus Domine, & soluimus: precati Deos, vt velint ea semper solui, semperque signari. Adde tot veterum numismatum inscriptiones, VOTA PVBLICA, VOTA SVSCEPTA, VOTA SOLVTA. hinc & votorum tituli aut pralati victimis, vt sup. cap. LIX, aut publicè propositi, vt inf. Cal. cap. XIIII, & apud Juuen. Legitimè fixis vestitur tota tabellis Porticus. Augustus igitur vota se suscepturum negauit quæ non esset soluturus. Suscipere autem votum est, nuncupando voti serenum facere. De hoc verò mortis signo, vti & de alijs, nō satis*
Sue-

Suetonio convenit cum Dione, lib. lvi.

ITINERE INCHOATO. *Lib. opt. inchoato: vnus, initia-
to: vt inito fortasse scribendū sit: vt inire viā dicimus.*

QVÆ TVNC QVIDEM APPVLERAT. xcviii.

*Mallet quædam: aut deleri quidem: aut, quod verius
puto, pro tunc quidem, tantum quod restitui: cuius
me Pulmannus post editionem suam admonuit. sup.
Aug. cap. lxxiii.*

FAVSTA OMNIA. *Libri tres, omina. quod placet:
vt alterum tamen non displiceat.*

PER ILLVM SE VIVERE. *Talia & Horat.
Augusto accinit lib. iiii od. v, Tutus bos etenim rura
perambulat, Nutrit rura Ceres almaque Faustitas,
Pacatū volitat per mare nauite, Culpari metuit fides.*

ET EXERCENTES EPHEBOS. *Liber vnus si-
ne &. Ephebi autem vocantur extrema in pueritia, aut
prima adolescentia constituti. Hinc Ephebeum apud
Vitruuiū, ea palaestra pars in qua se ephebi exercebāt.
Strabo quoque, quod huc propius spectat, lib. v, vbi de
Neapoli, Multa, inquit, Græcorum seruabant ve-
stigia, gymnasia, & puberum cœtus. Adde Sueton.
Nerone, cap. xii.*

DIRIPIENDIQVE POMORVM. *Vetus lo-
cutio. Plautus captiuus, quem citant etiam interpretes,
Nominandi istorū tibi erit magis quā edundi copia.*

RERVMQVE MISSILIVM. *Liber vetustissi-
mus, rerumque missilia. & sanè variarum rerum mis-
silia legimus apud Suetonium, Cal. cap. xvi ii: itē mis-
silia omnium rerum, Ner. cap. xi: Nihil tamen hic
mutato: & res missiles intelligo, quæ, de mensa à conuiuis
jumptæ, mittebantur absentibus aut alibi accumbenti-
bus. De qua consuetudine Macrobius, Saturn. lib. i i*

ca. IIII, *Curtij cuiusdā equitis Romani dīcteriū referēs.*
 VICINAM CAPREIS INSVLAM. *Quam-*
quam sic habent omnia exemplaria, dubito tamen an
capreas legendum sit. nam in ora Campaniæ Cæsar tūc
versabatur. non Capreis, vbi quatrīdnum tantūm man-
serat. Caprea autem ora Campaniæ tam vicina sunt, vt
à Surrento nō nisi VII M. P. distent, teste Plinio. Cā-
preus ergo ἀπεργολίω appellabat, vt Horat. epod v
otiosā Neapolim. de qua Ouidius quoq; lib. xv Metam.
& in otia natam Parthenopen. Lector cogitet, ac Geo-
graphos consulat. nam & altera quedam insula eo in
mari Capreis adiacet, ipsa quoque vicina Campaniæ.

MVLTI S QVE LVMINIBVS. *Lector non osci-*
tabundus cereorum in funeribus ac parentalibus vsūm
annotet: de quo alibi. Vide Sen. extremo lib. de breuit.
vita, & de tranquill. vita cap. xi. nec dissimilis de te-
dis ardentibus in Tiberij funere locus libro proximo,
cap. XIII.

CACHINNOS SVSTVLIT. *Duo libri extul-*
lit. De Thrasyllo autem, Tiberij comite, Suet. Tib.
cap. XIIII: Tacitus lib. Annal. v. Dio, Zonaras, Jun.
Sat. vi, numeris reuocata Thrasylli.

QVINQVENNALE CERTAMEN. *Vide Do-*
mit. cap. IIIII, & Claud. cap. XII.

XCIX. SIBI CORRIGI. *Dele sibi, vt in quatuor ms.*
precedit enim.

ΔΟΤΕ ΚΡΟΤΟΝ. *Libri nostri vel non habent*
hec, vel ita habent vt legi commodè nequeant. Turne-
buis, lib. XXIIII cap. xv, longè aliter receisset. Sed non
video cur à recepta lectione recedamus.

DRVSI FILIA. *Ex Antonia minore: quam nunc*
Luuiam, nunc Luillam appellant. de qua Claud. cap. i.

ET ΘΑΝΑΣΙΑΝ. *Qualis contingit illis qui ex hac vita, tanquam e conuiuio iam saturi, discedunt. Horat. lib. I Sat. 1, exacto contentus tempore vitæ Cedat, ut conuiuia satur, ex Lucretij libro III. Græco autem vocabulo vsus etiam Cic. ad Att. xvi, ep. vi.*

IN ÆDE SACRARVM MAXIMA. *Melius c. ms. duo, in ædium sacr. max.*

VICTORIA QVÆ EST IN CVRIA. *Curiam Iuliam intelligo, quam in honorem D. Iulij factam, Augustus post triumphos suos dedicauit; in eaq; imaginem Victorie posuit, atq; Egypti spoliis decorauit, Tarento olim Romam aduectam: sic enim Dio lib. LI, sua adhuc etate mansisse attestans. cuius aram postea, inualecente Christianorum religione, sublatam grauissime conqueritur Symmachus: & Symmacho elegatissima epistola respondet Ambrosius, quod etiam Turneb. annotauit.*

FERREOSQVE SVMENDOS. *Liber opt. sumendosque ferreos. Ordinis autem dignitatisq; insignia in luctu deponi solere, tam ab equite, quam a Senatu, nemo est qui ignoret, si vel Linum, vel Ciceronem vnquam attigerit. Sed de Augusti ob mortem luctu peculiariter Tacitus.*

SAC. SVM MORVM COLL. *Mallet sacerdotum summo collegiorum, ut primores sacerdotum intelligamus id facturos fuisse quod primores equestris ordinis, ut mox sequitur, presterunt. possumus etiam summa collegia accipere qua ceteris essent honestiora.*

IN SEPTEMBREM TRANSFERENDAM. *Idem codex in sept. transferrent. Natus autem Augustus, IX Cal. Octob. vita excessit, XI IIII cal. Septemb. ut disertè Dio: & Suet. cum hic, tum sup. cap. xxxi.*

A PRIMO DIE NATALI VSQVE AD
EXITVM EIVS. *Rectius duo MS. à die natali ad exitum eius.*

PRO ROSTRIS SVB VETERIB. *Libri duo, pro rostris veteribus, sed nihil muto. qui enim de vrbe Roma scribunt, regione fori Rom. rostra vetera & rostra noua recensent. Sub veteribus quoque & sub nouis absolute legimus: quamquam hoc ad tabernas potius referendum. Suetonius igitur rectè hic distinxit: cum quo si Dionem lib. lvi, ubi de Augusti funere scribit, conferamus; rostra noua ad eadem D. Iulij fuisse, vnde & Iulia appellata sint, reperiemus. Suetonius enim Tiberium pro aede Iulij orationem habuisse dicit: ille verò, Drusum quidem, Ἐπὶ τῆ Ἰουλιῶν βήματ' Ἐπὶ δὲ τῆ ἐπέων ἐμβόλων τῆ ἰουλίων, Tiberium.*

DELATVS IN CAMPVM CREMATVS-
QVE. *Melius MS. duo, crematus est.*

VIR PRÆTORIVS. *Dio Numerium Atticum vocat: quem Linia dono vicies lls corruperit, vt idè de Augusto iuraret, quod olim de Romulo Proculus aliud exemplum Drusilla Caij sororis, apud Dionem, lib. lxi.*

TVNICATI ET DISCINCTI. *Perinde scilicet, ac si rei militaris disciplina atq; auctoritas vnà cum Augusto periisset. vide sup. cap. xxi iiii. Non dissimile quod narrat Dio, conuocato ob Augusti mortem Senatu, patres reliquos equestri habitu, magistratus Senatorio, sed sine pretextis, conuenisse.*

IN MAVSOLEO CONDID. *Lib. optimus sine in. Mausolei autem huius, eo quo Sueton. describit loco, hodie quoque monumenta cernimus. de quo plura Strabo lib. v.*

CI. POLYBII ET HIL. *Libri omnes, Polibi: vti & Dio*

& Dio eum appellat. et sanè magis libertum sapit. Fuit tamen & Polybius Claudij lib.

APVD SEX VIRGINES VESTALES. Atqui septem fuisse, comprehensa Vestali maxima, præter alios ostendit etiam Ambrosius, epistola quadam ad Valentinianum Aug. his verbis, Vix septem Vestales capiuntur puellæ. en totus numerus quem infule vittati capitis, purpuratarû vestium murices, pompa lecticæ ministrorum circumfusæ comitatu, priuilegia maxima, lucra ingentia, præscripta denique pudicitia tempora coëgerunt. Lego igitur, vt in optimo codice, apud se virg. Vest. Sic de Cæsaris, cap. LXXXIII; & de Antonij testamento Dio, & Plutarchus.

TIB. EX PARTE DIM. ET SEXT. Ex besse dicere poterat, nisi fortè vltro eam vocè subterfugerit.

LIVIAM EX PARTE TERTIA. Hoc est, triente: qua de re loquens Dio, Augustum à Senatu impetrasse ait, vt ei liceret tantum aduersus legem relinquere: legem Voconiam intelligens, nequis census, id est, qui centena millia possideat, mulierem vltra quadrantem, vt puta xxv. M. heredem faciat. Cic. pro Balbo. Florus epit. xli. Gell. lib. xvii cap. v. & alij.

FERRE NOMEN SVVM. Vide Cas. capite LXXXIII. ab eo igitur tempore, quod etiam nummi testantur & lapides, Iulia appellata fuit. Auguste verò nomen, quamquam etiã matrimonio merita, vt inquit Plinius lib. xv cap. vlt. tamen recusauit. Suet. Claud. cap. xi. Tiberius autem non testamento tantum; sed & adoptione, de qua cap. lxxv, & lib. proximo cap. xv, Iulij nomen accepit: Auguste verò cognomen non ipse solû, tamquam patrum & hereditarium; sed ceteri quoque principes assumpserunt.

TRIBVVS TRICES QVINQVIES. Hæc verba mihi merito suspecta sunt. præcedit enim, Legavit populo Romano quadringentis: Atqui populus Rom. omnis in tribus xxxv diuisus erat; vt idem sit legare xxxv tribubus, quod legare populo Rom. nam quod interpretes adserunt, per tribus intelligi eos qui Romani non erant, sed in tribubus tamen suffragia ferebant, id merum somnium est. Beroaldus affirmat dictionem tribubus non esse in quibusdam libris: quo facilius sanè adducor, vt totum hoc, tribubus trices quinquies, expungendum esse censeam; legendumque, legavit pop. Rom. quadringentis: quod cum Dione conuenit, τῶ δὴ μὲν χιλίας μυριάδας: aut, si id minus placeat, legavit pop. Rom. per tribus xxxv quadringentis HS.

PRÆTORI. MILITIB. SINGVLA MILLIA NUMMORVM. Mallem nummum. Notandumq; prætorianos ab urbanis cohortib. distingui. Tacitus prætorias & legionarias tantum ciuium Romanorum cohortes commemorat. Ego urbanas à Tranquillo vocari arbitror, quæ prætorianis ignobiliores, vel grassatorum, vel incendiij arcendi causa sub præfeto vigillum in vrbe habebantur. Sed & de Præfeto vrbi verba Ulpiani ascribam. ET SANE debet etiam dispositos milites stationarios habere ad tuendam popularium quietem; & ad referendum sibi quid vbi agatur.

NAM ET CONFISCATAM. Duo cod. sine &. Confiscatam autem, fiscis asseruatam vocat. sunt enim fisci, quibus pecunie publicæ apportari ac concludi solent. Asconius, & Isidorus. Suet. quoque Claud. cap. xviii.

RELIQVA LEGATA VARIE DEDIT. *Lib. optimus, varia edidit, pro pronūciavit. auctor est Dio etiam regibus cum nonnulla legasse.*

PRODVXITQVE QVÆDAM AD VICENA SESTERTIA. *Horum verborum, vt puto, sententia est, Augustum legatorum, qua vicena excederent sestertia, diem protulisse ad annum: vt producere legata Sueto. dixerit, pro legatorum diem.*

SI QV ID HIS ACCIDISSET. *His verbis modestè, vitandi ominis causa, sic pronūciatis mors significatur. l. CLXII, de verb. signif.*

DE TRIBVS VOLVMINIB. *Melius tres lib. MS. sine prepositione de. Dio quatuor volumina ponit: quem vide.*

BREVIARIVM TOTIVS IMPERII. *Suet. Galba cap. XII, Dispensatori breuiarium rationum afferenti. Plin. lib. XVIII, vt omnis culturæ quoddam breuiarium peragatur. Sic breuiarie rationes apud Scaenolam, l. ult. de peculio legato. Seneca libro v epist. summarium antè vocatum fuisse scribit, quod tūc breuiarium vulgo vocabant. sup. cap. XXVIII, rationarium imperij appellat, quib. imperij rationes cōtinebantur: vt & inf. Cal. cap. XVI. Tale aliquid liber ille qui notitia imperij Romani inscribitur. rectius fortassis formula appellaretur.*

IN TIBERIVM.



I.



CLAVDIA PLEBEIA. *Quam Marcellorum vocat Cic. lib. I de oratore, nobilem illam inter Marcellos Claudiosq; patricios controuersiam recensens. Notandumq; eiusdem nominis, ac fortassis etiã originis, familias eodẽ tempore & patricias & plebeias fuisse, vt de Cornelia quoque testatur Cicero II, de legibus: & de Papiria, famil. ep. lib. IX. Quod euenire necesse erat, cum non tota gens aliqua, verum certa tantum eius gentis familia, vel à plebe transibat ad patricios, vel à patriciis ad plebem.*

EX REGILLIS. *Lib. vnus Regillis, sine præpositione. Linius & Dionysius Regillum tam oppidum, quàm lacum vocant.*

CLIENTVM. *Libri duo, clientium. Horat. lib. I Iod. XVIII, vltra limites clientium, at idem lib. III Iod. V, clientum longa negotia.*

ATTA CLAVDIO. *Sic Turnebus quidem, quẽ Pulmannus sequitur: & vulgati libri, Appio Claudio habent: Manuscripti verò omnes variant. Sed Turnebum ne sequamur facit, quod, cum ratio exigat vt vtrũque, tam nomen quàm prænomen, aut Romanum aut Sabinum sit, ipse, hunc gentis Claudia auctorem tanquam Hybridam reddens, vtrumque cum altero cõfundit.*

dit. accedit quòd *Atta* apud *Festum*, & *Horatium* epistola ad *Augustum*, *Quinctij* poeta cognomen est: at qui hic de prænominè agi videtur. *Iustus Lipsius*, elegantis ingenij vir, suis in *Tacitum* notis lib. XII, locum huic nostro similem ex codice *Vaticano* sic restituit, Adnotabant periti nullam ante hac adoptionem inter patricios *Claudios* reperiri, eosq; ab *Atto Clauso* continuo durauisse. Quod cum ita sit, & nostri quoque codices vel *Atta* vel *Acta* habeant, *Atta Clauso* legendum existimo: vt & duobus apud *Linium* locis, ubi *Attio*, vel *Actio* nunc legitur. Addam, non ob stare quòd *Atta* cognomen esse diximus. nam ipsa verbi ratio, quam *Festus* notat, suapte natura prænomen esse ostendit; quod, vt arbitror, postea in cognomen quoque transit, vt *Agrippa*. Omittere verò nolim in vno codice *Acta Tatio Clauso*, in altero *Acta Tatio Claudio* legi: vt fortassis tria etiam apud *Sabinos* nomina habuerit, *Atta Tatius Clausus*. Illud verò in primis notandum est, eos qui olim *Romam* commigrabant, nomina sua edere debuisse, si ius ciuitatis adipisci vellent: atque ea plerumque mutata fuisse, quo magis *Romani* viderentur. Sic *Atta Clausus*, Ap. *Claudius* factus est: & *Lucumo* ille *Demarati* filius, cum *Tarquinis* *Romam* venisset, comparato ibi domicilio, *L. Tarquinij* nomen edidit. Rectè igitur omnis antiquitatis peritissimus *Virgilius*, Ecce *Sabinorum* prisco de sanguine magnū *Agmen* agens *Clausus*, magnique ipse agminis instar: *Claudia* nunc à quo diffunditur & tribus, & gens, *Per Latium*.

VI FERE ANNO A PATRIBVS IN PATRICIOS. *Liber Tornacensis* sic habet, fere anno sexto, atque in patricias cooptata, agrum, que lectio

& apertior est, & cum Luvio magis conuenit . in patri-
 cias quoque, cum de gente loquatur, longè elegātius est.

LOCVMQVE. Duo meliores cod. Lucumque,
 quod sanè augustius & religiosius est. luci enim non tā-
 tum numinibus, sed & mortuorum memorie consecra-
 bantur, & ab Heroum animis habitari credebātur. Sic
 Augusti Mausoleo Tiberius siluas adiecit. sup. cap. c.
 Adde epigramma Martialis LXXVI, lib. VI, de Fusco.
 Simile mendum animaduertit P. Victorius apud Ta-
 citum, lib. III Annal. esse apud se Cenchrium am-
 nem, lucum Ortygiam, vbi libri excusi locum habēt.

TRIUMPHOS VI. VII habent ms. & editio
 Gryphij.

LVCII PRÆNOMEN CONS. REP. Sic gen-
 tis Manliæ decreto cautum fuit, nequis M. Mau-
 lius vocaretur. Liu. lib. VI, & Festus lib. XI. Dio qua-
 que lib. LI, Edicto, inquit, cautum, nequis ex ea fami-
 lia Marci prænomen ferret, loquitur autem de honori-
 bus Augusto iam deuictō Antonio decretis. adde
 Gell. lib. IX cap. II. Suet. Nerone cap. I.

SIGNIFICATVR FORTIS. Gellius lib. XIII
 cap. XXI, vbi de Nerone Martis coninge.

II. SECVS ADMISSA. Liber vnus, secius: Torna-
 eësis, sequius: quod Turneb. quoq, & Gifanius probāt.

CLAVDIVS CAVDEx. Huius nominis ratio
 cum historia conuenit. caudex enim plurimum tabularū
 contextus apud veteres dicebatur: vnde Claudio huic,
 qui primus bello apud Romanos nauem conscendit, id
 cognominis adhasit. Seneca lib. de breuitate vite cap.
 XIII. Hinc & caudicarie naues apud Nonium.

CLAVDIVS NERO ADVENIEN-
 TEM. Libri duo, Tiberius Nero. optimus, quod mi-

ror, Tribunus Nero. nihil tamen hic muto. Nam qui *Asdrubalem* deuicit C. Claudius, *Ti. F. Ti. N.* Nero appellatus fuit. *Fasti An. V. C. DCLVI. Liu. lib. xxviii. Valerius lib. ii cap. ix, & lib. iii cap. i. Plura ad Horatium, lib. iii od. iii, Quid debeas ô Roma Neronibus Testis Metaurum flumen, & Asdrubal Deuictus.*

CLAVDIVS APPIVS REGILLANVS. *Mallet, vt in vulgatis, Ap. Claud. Regil. aut verò, vt in duobus ms. Claudius Regillanus, sine prenomine.*

CAVSA FVIT PLEBI. *Liber vnus, causa plebei fuit.*

ILICIAM VIATOREM SVVM. *ms. Ilyciam, vel Hyliciam vnde manifestum est, Gliciam legi debere. Nam M. Claudius Glicia, vltime fortis homo, Appij Pulchri sine viator, vt vult Suet. sine scriba, vt epitome Lini, dictator dictus fuit: & mox abdicare coactus, A. V. C. diiii. alij Glauciam vocat. sed male.*

ADHÆRENTEM. *Libri quatuor, obhærentem. historia verò huius, præter alios, meminere Tertull. apologetico, Hieronymus contra Iovin. & August. de ciuitate Dei, lib. x, cap. xvi.*

QVÆ NOVO MÔRE IVD. MAIEST. APVD POPVLVM MVLIER SVBIIT. *No- uo more dicit, & quia mulier, & quia ob votum tantum. vt enim Valerius, lib viii cap i, de ea scribit, infontem crimine votum impium subuertit. Gell. lib. x capite vi, Appij Claudij Cæci filiam vocat, vt & fratrem eius App. Cæci filium Cui. libro i. de diuinat. quem tamen Plin lib. xv cap. i, nepotem facit. quod obiter annotatum volui.*

NOTISSIMUM EST. *Cod. Vat.* notatissimū. & sine notatu dignissimum est quod Sueton. tradit. notissimum tamen magis placet. non tam ob vocis insolentiā, quā ob rumores, qui mortuo statim Augusto de gētis Claudia superbia sparsi fuerē. Dio, & Tacitus.

VIRGO VESTALIS FRATREM. Patrem vocant Cicero pro Celio, *Valer. lib. v. cap. 1111*, *Oros. lib. v.* ut fateri necesse sit, aut errasse Suetonium, aut subesse mendum.

INTERDICERE. MS, omnes, intercedere. rectē. nā interdicare sollēne pratorū est, intercedere Tribunorū
 III. AMBO APPII CÆCI FILII. His tertiu adiunge P. Claudium, qui classē perdidit, ut paulo antē ostēdimus. Tres igitur filios ille reliquit, Tiberiū, Appiū, Publiū: primo cognomen Nero, al is Pulcher.

INSERTVS EST ET LIVIORVM FAM. Vide Valerium lib. 11 cap. IX, ubi de concordia C. Neronis & M. Salinatoris.

SALINATORE DRVSISQVE. Mallē, Dru-
 soque. Nam vnum tantum precipue laudat: a quo de-
 scēdit alter, quem mox predicat; qui Gracchorum sedi-
 tione egregius pro Senatu Tribunus filium reliquit,
 Gracchis ipsis perniciosiorem. *Cic. lib. 1 de orat. Suet.*
hic. & egregie Seneca de breuit. vita cap. VI.

IIII. PATER VERO TIBERII. Duo libri, Pater
 Tiberii, sine vero.

IN QVEIS NARBONA. MS. Narbo & Arelate. *Plin. lib. 111, cap. 1111*, Narbo Martius Decumanorum colonia.

ABOLITIONEM FACTI. Non malē quis sus-
 picetur verbum facti adulterinum esse. Nam a vnstā
 illam intelligit Suetonius, qua cades C. Cæsaris multa-
 rumq;
 3

rumq; aliarum rerum obliuio suadebatur, auctore Cicerone: cuius orationem Dio recenset.

SERVISQVE AD PILEVM. *Libri duo opt. seruis ad pileum. sine que.*

TIBERIVM ENIXAM. *Libri MS. omnes, filiū enixam. atque ita legendum. Sequitur enim, Tiberio Drusoque.*

NERONIBVS. *Ambo igitur Liuia filij Nerones vocati sunt: sed Tiberio pro cognomine, Druso verò pro prænominē id datum fuit. sic enim in nummo veteri,*

NERONI CLAVDIO DRVSO GERMAN. COS. DES. & NERO CLAVDIVS DRVSVS GERMAN. IMP. *Sic igitur & Horatium interpretabimur, lib. iiii. od. iiii, Augusti paternus in pueros animus Nerones.*

SIMVL FELICITATIS. *Mallet fecunditatis v. si libri suffragarentur, ut in Iulia Seueri & Faustina M. Aurelij nummis legitur fecunditas Augustæ.*

POST BELLVM PHILIPP. *Tres libri, per bellum Philipp. & sanè bellum hoc iis quos Suetonius dicit coss. gestum est. Caterum, quia sub finem anni natus est Tiberius, utraq; lectio defendi potest.*

IN FASTOS ACTAQVE PVBLICA. *Sic Calig. cap. viii, Ego in actis Antijeditum inuenio. Mos igitur erat, ut parentes natos sibi liberos apud acta profiterentur. idq; a Ser. Tullij temporibus obseruatū: hic enim, ut lib. iiii Dionysius scribit, in singula recens natorum capita Iunonis Lucina tēplo inferri aliquid iussit: & in censu agendo, non solum facultates, sed & liberorum nomina atq; et atē referri voluit. quod vel maxime post leges Julias & Papias obseruatū fuit, ob eorum qui liberos haberent commoda, & orborum pœnas.*

pœnas. hinc Iuven. Sat: IX, libris actorum spargere gaudes Argumēta viri. Appul. quoque lib. II de Asino, Pater natum sibi filium ceterorum more profectus est. Capitolinus de M. Aurelio ita scribit, tanquam is primus inisset, apud præfectos ararij Saturni vnumquemque civium natos sibi liberos intra diem tricesimum nomine imposito profiteri: ac per provincias tabulariorum publicorum vsum instituerit; apud quos illic quoque idem fieret, quod apud ararij, præfectos Roma. Res ipsa tamen, vt ostendi, antiquissima est. Sed M. Aurelius neglectam diutius consuetudinem reuocauit. Similis verò locus in vita Gordiani. Adde Sernium in illud Virgily II. Georg. aut populi tabularia vidit: & I. C^o l. XVI, & l. XXIX, de probationibus. Extant etiam marmorum inscriptiones, in quibus tabulariorum mentio.

VI. **LUXURIOSAM ET EXERCITATAM.**
Dubitari sapius, anne melius luctuosam legeretur. sed quoniam consentiunt codices, luxuriosam interpretor exuberantem, magnisq; vt recte exponit Sabellicus, incrementis præditam. Luxuria enim, quod Nonius annotauit, intempestiuam abundantiam significat. Virg. Georg. Aut si luxuria foliorum exuberat umbra. &, luxuriam segetū tenera depascit in herba. hinc luxuriosa frumenta, Cicero Oratore.

QVI IN TUTELA CLAVDIORVM. *Melius lib. opt. quod in tut. sic in clientela Antoniorum Bononienses fuisse, scribit Suet. Aug. cap. XVI: quodque ibi clientelam, hic tutelam vocat, vt patroni clientium suorum tutores ac defensores fuisse intelligantur. Adde Ciceronis locum ex Philipp. cum Puteolanos ab Antonio vexatos scribit, quod C. Cassium quodque Brutos*

Brutos patronos adoptassent.

CHLAMYS ET FIBVLA. Sic *Andromache*, apud *Virg.* III *Æneidos*, *Phygiam* *Ascanio* *chlamydem* donat. *Chlamys* enim, quamquam militare vestimentum erat (vnde *Plautus* *chlamyde* *machæra* & *petaso* *militi* *opus* *esse* ait) inter *puerilia* quoque ponitur ab *Vlpiano*, l. XXI de *auro* & *arg. legato*: quo loco, pro *alicule*, *caligulæ* legendum est. nam & hæ *pueris* ad *faustum* *militiæ* *omen* *ferenda* *donabantur*. *Eadem* *ratio* *quod* & *togæ* *prætextæ*, & *pallia* *puerorum* *causa* *parata*, *inter* *puerilia* *recēsentur*; quod *eis* *scilicet* *pueri*, *pro* *sua* *quisq;* *indole*, *aut* *parentum* *studio*, *nonnumquam* *induebantur*.

BVLLÆ AVREÆ. *Bullas* *hoc* *loco* *non* *tam* *pro* *notis* *puerorum* *insignibus* *accipio*, *quàm* *pro* *illis* *veluti* *clauorū* *capitibus*, *quæ* *cingulis* *militarib.* *ad* *ornatum* *apponebātur*. *id. n. cū* *chlamyde* *et* *fibula* *rectius* *cōuenit*. *Vir.* *li. ix.* *phaleras* *Rhamnetis*, & *aurea* *bullis* *cingula*. & *extremo* *li. xii.* *notis* *fulserūt* *cingula* *bullis*.

AM. GALLIO. *Q.* *Galli* *prætoris*, *quē* *Augustus* *occidi* *iussert*, *mētio* *sup. ca. xxvi* *i.* *Marcus* *igitur*, *ob* *occisum* *gentilem* *atq;* *agnatum* *suū*, *Augusto* & *ipse* *aduersa-* *batur*; *quæ* *causa* *fuit* *vt* *Tiberius*, *quamqua* *testamento* *adoptatus*, *testatoris* *nomine* *abstinnerit*; *hereditatem* *tamen* *adierit*. *An* *rectè*, *furisconsulti* *iudicent*.

SINISTERIORE FVNALI EQVO. Sic *Statius* *lib. vi.* *nomibusq;* *ciet* *Pholoën* *Admetus*, & *Irin*, *Funalē-* *que* *Thoen*. *verū* *funalē* *illic* *vocat*, *qui* *duobus* *vna* *iun-* *ctis* *tertius* *antecedens* *adiūgitur*. *qualē* *in* *vetustis* *de-* *nariis* *adhuc* *cernimus*: *et* *Dionysius*, *antiquitatū* *Rom.* *extremo* *li. vii.* *nobis* *egregiè* *describit*, *παραίωρον* *appellās*. *Suet.* *autē*, *cū* *sinisteriore* *addit*, *aliū* *haud* *dubie* *intelli-*

git. Onufrius Panuinius, libro quē de triumpho scripsit, funales appellare videtur exteriores duos, quos inter alij duo medij incedūt: nec dissentit Turnebus, li. XIII cap. XVII: ut funalis sit, qui extra iugum incedit, & iugali opponitur; quem Graci σιηγίον, & σιηγόπον appellant. nam qui iugū subit, ζυγί & illis dicitur, ὁ πρὸ τοῦ ζυγῶ ἴππῳ. Ex his porro intelligimus funalem equum appellari, qui extra iugum sit, siue ante, siue à latere iungatur: inde dictus, quod fune, siue habena, aut catena etiam exterius regatur: in heroum curribus, & circensibus ludis, ut Dionysius tradit, ante iugales iunctus; in triumpho vero, ab utroq; duorum qui medij sint latere. Suetonio autem lumen addit, quod pro Murena scribit Cicero, filios prætextatos sedere in equis triumphantium solitos: quodque extant Augusti numismata aerea, in quibus quatuor iunctis ad currum elephantis totidē pueri insident. At Domitianus, etate iam maior, triumphum patris ac fratris Iudaicum equo albo comitatus est. Suet. Domit. cap. II.



PRÆSEDIT ET ACTIACIS LVDIS. Libri duo, Atticis: vnus, Atticis, sicut & Vatic. vnde hasticos nonnulli ludos inducunt. Verū cū, teste Dione initio lib. LIII, Augustus sexto suo consulatu ludos ob Actiacam victoriam decretos, Romæ exhibuerit, qui deinceps quinto quoque anno celebrati fuere; cumq; in illis equestre certamen extiterit, per viros ac pueros nobiles; nihil dubito quin vulgata lectio sit retinenda. adde locū Suetonij Cal. cap. xx. Quod verò præsedisse Tiberium scribit, & nihilominus ductorem turmae facit, rem non dissimilem de Antonio refert Plutarchus, cum posi-

positus, inquit, magistratus insignibus ludis præfuit, & assumptis adolescentibus. vnà cum illis saltauit. Sic igitur Tiberius, cum præsideret, turmam etiam ipse duxit. Troie autem ludi ab Ascanio originem traxere. *Cæsare, cap. xxxix. & Augusto, cap. xliii.*

VII.

RVDIARIIS QVIBVS DAM. Rudianos, non vsitato aliis vocabulo, rude donatos appellat. de quo *Cal. cap. xxxii.*

AUCTORAMENTO CENTVM MILL. MS. centenum millium. Sic autem etiam milites perfuncti militia, emeritis iam stipendiis, magna sæpe largitione ad bellum rursus assumebantur: quos & euocatos appellabant. Vide quæ notantur ad *Hor. lib. ii Sat. vii.* auctoratus eas: & *Turnebum, aduers. li. ii, cap. xx.*

NEPTEM POMRONII ATTICI. Libri MS. omnes, Cæcilij Attici; quo nomine post auunculi testamentum vocatus fuit; sed priore tamen notior est. Notandum verò, quòd Agrippinam vocat Suetonius, quã Tacitus Vipsaniam: ut eadem patris non nomen tantum, sed & cognomen tulerit. Post Tiberium Asinius Gallo, Asinij Pollionis filio, nupsit. vide *Tacitum lib. i Annal. & Nepotem, vita Attici.*

NON SINE MAGNO ANGORE ANIMI. Tres libri, languore.

CONTENTIS ET TVMENTIBVS OCVLIS. Placet Turnebi interpretatio, ut tumentes oculos prominentes, ac veluti erumpentes è capite, appellet. Duo codices nostri habent, contumētibus. sunt etiam qui conuiuentibus legant. Contentis quoque oculis dixit, ut contento poplite, *Horat. lib. ii Sat. vii.* & contenta ceruice feram, *Ausonius epist. x.* sic enim amatoribus accidit, quãdo (vt ait *Virg.*) oculos in virgine figunt.

MOX DISSEdit. *Proprie. unde dissidium, pro
dinortio. Male, qui disidium scribunt.*

DRVSVM FRATREM. *Mortuum in consula-
tu, An. V. C. DCC. XLIII: ad quem quāta festinatione
profectus sit Tiberius, vide Plin. lib. VI, cap. XX.*

VIII. REGEM ARCHELAVM. *De hoc iudicio Euseb.
Chronicis, & de eccles. hist. lib. I. Sed late Iosephus an-
tiq. lib. XVII, cap. XI.*

FANNIVM CÆPIONEM. *August. cap. XIX.*

SACRAMENTI METVS. *Ne militia dare no-
men cogentur. de quo Aug. cap. XXIII; quemad-
modum & de ergastulis cap. XXXII.*

IX.

REGNVM ARMENIÆ TIGRANI REST. *De hoc Tacitus initio lib. II. Ann. Plura ad Horat.
epist. ad Itium, Claudi virtute Neronis Armenius
cecidit. summa autem ea gloria fuit. unde superba ille
inscriptiones veterum numismatum, REGNA ADSI-
GNATA. REX PARTHIS DATVS.*

EXHINC RHETICVM VINDELICVM-
QVE. *Libri metiæres, Exin & Reticum. sine aspira-
tione. quo ordine verò hæc bella Tiberius gesserit, quæue
cum fratre Druso, quæue non, declarant, qui fastos no-
bis concinnarunt, Sigonius, & alij. Sed & Horat. od.
IIII, & XIII, lib. III, horum laudes decantavit.*

PANNONICO BREVCOS. *Mira exempla-
rium, tam Horatij libro III od. XIII, quàm Suetonij
hoc loco, varietas. Nam & Brennos, & Brencos, &
Breunos scriptum repperi. Verùm cum Plinius, lib. III
cap. XX, trophæi de gentib. Alpinis, à mari supero ad
inferum sub potestatem pop. Rom. redactis, verba recen-
seat, & inter eas Breunos constituat; apud Horat.
quidem, qui de Vindelico loquitur bello, Breunos le-
gendum*

gendum cenſeo: apud Sueton. vero, qui de Pannonico, Breucos: quos idem Plin. lib. III cap. XXV, in Pannonia collocat.

OVANS ET CVRRV. Et ouavit igitur de Dalmatis, & triumphauit de Germanis ſic enim Aug. cap. XXII, bis ouans ingreſſus eſt urbem, curules triuſphos ires egit. ſiquidem ouatio & ipſa triumphus eſt: ſed minor: ideo primùm pedibus, deinde equo, nunquã vero curru acta: nec taurus in ea, qua maxima eſt victima; ſed ouis, vnde & nomen traxit, immolari ſolita: myrtea quoque corda, Veneri ſacra, non laurea, ouantis capiti imponebatur.

PRIMVS VT QVIDAM PVTANT. Rectè additum, vt quidam putant, nam non Tiberio, ſed Agrippæ primo triumphalia ornamenta, ſi Dioni ſcriptori diligentiffimo credimus, ſub Auguſto decreta fuerunt. Idq; & ex Suetonio manifeſtum eſt: qui cum Auguſtum pluſquam xxx ducibus iuſtos triumphos, & aliquanto pluribus triumphalia ornamenta decerni curaffe ſcripſerit, fieri nequit vt non multi ante Tiberium ea ſint conſecuti. Quare adducor, vt pro primus, prius, quemadmodum in veteri quodam cod. ſcribitur, legendum hic eſſe cẽſeam: vt ante ouationem ſcilicet ac triuſphũ ornamenta triuſphalia acceperit, eodẽ nempe tẽpore quo fratri eius Druſo decreta fuere, anno V. DCCXLII.

TRIBVNICIAM POTEST. Quo id tempore cõtingerit, vide Sigonium, an. DCCLII.

INTEGRA ÆTATE AC VALET. PROSPER. X. RA. Dele proſpera, vt tres MS.

NEQVE VLTURA PERFERRE. Lib. opt. ferre. & ſanè melius.

EXEMPLO M. AGRIPPÆ. Aug. cap. LXVI.

SED POSTEA REDDIDIT. *Mallet abesse particulam sed. vide Tacitum.*

PROSEQUENTIVM. *De prosequendi officio antè diximus. Notandum & de osculo locus, quo digressuri inuicem valedicebant. sed & reuersi peregrè osculabantur. ad Horat. lib. I, od. xxxvi.*

XI. SED ET INCREBRESCENTE. *Particula & superuacanea est. plures etiam libri increbescente. verùm R illud geminatum vim vocabuli magis exprimit: ut in illo artificiosissimo Virgilij versu, nemorum increbescere murmur, I Georg. quo loco si increbescere legas, perierit gratia. nec minus in altero eiusdem poete versu, lib. VIII Æneid. latè Latio increbescere nomen. duplex enim syllabarum annominatio, & collisio quadam est: latè, Latio, & increbre.*

GENVS VITÆ CIVILE. *Cas. cap. LXXV, ciuili animo tulit.*

GYMNASIO INT. OBAMBVL. *Liber opt. gymnasia. Verùm Strabo vnum tantum, idq; egregiè Romanorum ornatum donis, Rhodi commemorat.*

QVICQVID ÆGRORVM. *Sic MS. nō, egrotorum, ut in vulgatis. vnus etiam agrorum, quemadmodum & editio Gallica. nec male fortassis. ut cūm agros se velle visere dixisset, qui id perperam intellexerāt agros ei obtulerint. sed nescio an in vrbe, tam celebri ac frequenti, tantum agrorum fuerit: & alioqui laudata multorum principum pietas, quod egrotos viserint. Sic enim de Claudio, Dio: de Hadriano, Spartianus: de Traiano & Gratiano, Ausonius Panegyrico: quin & de Tiberio ipso iam principe, Dio lib. LVII. adde quod scribit Strabo felicem quidem esse eius in sula regionem; urbem tamen astate graniorem, propter astum & pomorum*

rum copiam. Lector cogitet, ego certè agrorum malim.

TAMEN SINGVLOS. *Libri duo, tandem.*

EXORARE FILIÆ PATREM. *Lib. vnus, patrem filix. Sunt etiam qui verbum filix abesse malint; à quibus dissentio.*

DONO DEDISSET. *Prohibita quidem inter virum & uxorem donationes: verum hoc civiliter intelligendum: &, vt puto, de his loquitur Sueton. que, soluto vxoris culpa matrimonio, per virum repeti atque auferri poterant.*

LEGATVS AB AVGVSTO. *Lib. opt. legatus XII. Augusti, placet, et mox, pinnatum modò se, sed etiam, se enim particula in alijs libris desideratur. Obnoxius autem libero opponitur, de quo vocabulo Gellius, lib. VII cap. XVII.*

CRIMINATIONIBVS M. LOLLII. *Ad hunc, vt opinor, Lollium extant, due Horatii epistola, & oda IX lib. II, ubi multa notauimus. Vide interim Velleium, & Plin. lib. IX cap. XXXV.*

BENEFICII SVI CENTVRIONES. *Id est, quos suo beneficio ad eum militia ordinem promouerat. sic & milites beneficiarij, qui & ipsi ob gratiam tribuno aut centurioni suo obnoxij sunt. Veget. lib. II cap. VII. Quo vocabulo vtitur etiam Cesar comment.*

A COMMEATV. *Commeatus, inquit Festus, tempus illud significat quo quis ire et redire possit: quod spatium excedens miles, emansoris aut desertoris loco habendus est. ad diem enim commeatus adesse debet, qua de re I. C. l. I, l. II, & l. XIII, de re militari. Itaque non satis propriè Suetonius à commeatu dixit, pro ad comeatus diem. Mallem sanè abesse prepositionem, à: vt inf. commeatu abfuturus, cap. LXXII.*

CVSTODEM FACTIS. Sic custodiendi verbo vsus est ante, cap. VII, vt custoditum sit ne vnquam. & custodes tenuioribus diuitum mensis admoneri conqueritur Juuen. Sat. v.

XIII. NEMANSENSIS. Nemanfus nobilis Gallie Narbonensis ciuitas, olim ius Latij adeptæ: vbi in honorem Plotinae Augustæ basilicam mirabili opere exstruxisse Hadrianum, auctor est Spart. hodieq; admiranda extant adhuc theatri reliquie. & Tiberius fortassis, ex quo comata Gallie præfuerat, Nemanfensib. inuisus erat: sed tamen, quod mireris, exemplaria omnia ms. Remansenses, aut Reimāenses habet, Vatic. remāssiles.

FAMILIARI QVODAM CONVIVIO. Liber opt. quondam, pro quodam.

M. LOLLIO OFFENSOR. Ideo quod regū totius orientis munerib. infamis erat: atq; adeo, interdicta sibi Caij amicitia, venenum hausit. Plin. lib. IX c. XXXV.

XIIII. PRÆGNANS ENIM LIVIA. Paulo aliter narrat hoc Plin. lib. X, cap. LV.

SCRIBONIVS MATHEMATICVS. Hic quisquis fuit, vna cum Nigidio figulo, tanto illustrior habendus, quod Romanus. Nam Mathematici fere Greculi erant, aut Iudæi, atque Aegyptij. Romanus etiam Sulla quidam, Cal. cap. LVII.

SPONTE SVBITIS COLLVC. IGNIB. Liber vnus, subductis, pro subitis: quale illud Horatij lib. I Sat. v. Dum flamma sine tura liquefcere limine sacro Persuadere cupit.

GERYONIS ORACVLVM. De hoc oraculo nihil equidem memini me legisse. De Aponi vero fonte elegans Claudiani poëta carmen, Fons Antenoræ vitæ qui porrigis vndæ: & ubicumque de aquis Patavinis loqui-

loquitur Plin. eundem, ut puto, fontem intelligit: ut lib. 11 cap. ciii, & lib. xxxi cap. vi, Eumque locum (nam & vicum ipsum, in quo fons erat, Aponum vocant.) Theodoricus Rex, ut Cassiodorus tradit, ob celebritatē mœnibus cinxit. Sanè Lucanus lib. vii, cùm ait, Euganeo, si vera fides, memorantibus augur Colle sedēs, Aponus terris vbi fumifer exit, his versibus describere aliquem videtur qui oraculo huic præfuerit.

THRASYLLVM. Thrasylli mentio Aug. cap. xcviij. plura de eo Dio, & Tacitus. Iuuenal. Sat. vi, hoc versu, numeris reuocata Thrasylli, Thrasylli nomen pro quouis Mathematico posuit: nisi fortè ephemeridas, aut quid aliud eam ad artē pertinens, Thrasyllus scripserit.

DEDUCTO IN FORVM FILIODRVSQ. Id xv. Tirocinij die fiebat, quo adolescentes, posita prætexta, sumptaq; virili toga, quam & puram vocabant, tamquam forensib. iam apti negotius, in forum deducebatur. ut sup. Aug. cap. xxvi. infr. Cal. cap. x. & Ner. cap. vii. Plura ad Horat. lib. i. Sat. ii, Nomina lectatur modo sumpta veste virili.

E CARINIS AC POMPEIANA DOMO. Sic Suet. de Lenæo Grammatico, Pompeij liberto, docuit in Carinis ad Telluris ædem, in qua regione Pompeiorum domus fuerat. E ambello civili Antonius occupauit: quod Sex. Pompeio occasione dedit scōmatis in Antonij: de quo Plutarchus Antonio, & Dio lib. xlviij. in triremem namq; eum vna cū Augusto, inito iā fœdere, cōiunio excipiens, in carinis cenaturos dixit.

ADOPTATVR AB AVGVSTO. Sup. cap. ixv. hinc Justin. Imp. titulo de adoptionibus, Sic Diuus Augustus non antè Tiberium adoptauit, quā is Ger-

manicum adoptasset: vt protinus adoptione facta, inciperet Germanicus ei nepos esse. *Sed & Hadrianus Antoninum Pium ea lege adoptauit, vt ille Marcum & Verum sibi adoptaret. testis Capitolinus.*

IVS QUOD ADOPTIONE AMISERAT. *Capitis nempe diminutionem passus, ac sub alterius constitutus potestate. Sic nimirum Antoninus cum recens ab Hadriano adoptatus reprehenderetur ab vxore, quod nimis exigua largiretur: at qui stulta, inquit, postquam ad imperium venimus, etiam quod ante habuimus perdidimus. auctor idem Capitolinus.*

EX VLLA PARTE RETINUIT. *Quod facile poterat, tot rebus ac magistratib. praeclare gestis, neque Augusto aliquod ex adoptione lucrum quarente.*

VT PECVLIO REFERRET ACCEPTA. *Atqui ne peculium quidem vllum est, nisi patris ac domini consensu: vt §. C^{us} nostri tradiderunt. nec male Isidorus, lib. v. cap. xxv, peculium esse dicit, quod pater vel dominus filium suum vel seruum pro suo iure tractare patitur.*

XVI.

INTER ITALIAM REGNUMQUE NORICVM. *Rectè sic Pulm. cum in vulgatis codicib. intra Italiam legatur. quin si meo arbitrio fieret, illud regnumque expungeretur, additum ab eo qui Noricum absolute dici, vti & Illyricum, ignorabat.*

XVII.

IVNCTVRI SE PANNONIIS. *Pannonios, Germanis proximos, Illyrici finibus comprehendit: vt & Appianus.*

EO CONTENTVM REPROMITTENS. *Repromittere I. C^{us} est nuda pollicitatione nec satisfato promittere: vt repromissio & satisfatio inter se opponatur.*

DEDVCTVS EST. *Liber vnus, deuectus est. sed*

tion

non placet. cum enim neque ouans, neque curru ingres-
sus esset, peditem obuisse deorum templa, vel religionis
causa, credendum est.

NEQVA DEPONERENTVR. *Melius* M. S. XVIII.
omnes, deportarentur.

SEDENS IN CESPITE NVDO. *Horat. lib. II*
od. xv. Nec fortuitum spernere cespitem Leges sine-
bant. & *eleganter Tibullus*, At sibi quisque dapes, &
festas extruet altè Cespitibus mensas, cespitibusque
toros.

TRANS RIPAM VENATVM. *Libet adscri-* XIX.
bere Macri I. C. l. XII *dere militari verba*, Debet, in-
quit, qui meminerit se armatis præesse, parcissimè cõ-
meatum dare, equum militare extra prouinciam
duci non permittere, ad opus priuatum, venatum,
piscatum militem non mittere. nam in disciplina
Augusti ira cauetur.

PARVM ABFVIT QVIN A RVTHENO.
Meliores duo codices, à Bructero: & *afuit, pro abfuit:*
veteri more, vt in pand. Flor. Alij Ruçterum, & Ru-
terum, & Rutenum vocant. & Rutheni quidè Galli
sunt: sed Bructeri ex Cæsaris commentariis notiores.
Ruteros etiam Germani patrio nomine omnes equo me-
rentes vocant. hinc factum vt Romani tanquam pro-
prium viri nomen expresserint.

LEGATIS. *Inter quos fuit L. Domitius, Neronis* XX.
Cæsaris auus. Ner. cap. IIII. Incidit autem hic trium-
phus in An. Urb. DCCXLVI.

BATONEM. *Sic & Turnebi cod. & nostri duo.*
vulgati Bationem appellant. Meminit etiam Dio
lib. LV, Batonem vocans.

PRANDIVM DEIN POPVLO, *Vide Cæs. cap. XXXVIII.*

XXI.

LEGE PER COSS. LATA. De prouinciarum diuisione ante diximus, Aug. cap. XLVII. huius autē loci sentētia est, administrationem prouinciarum, quas Augustus sibi seruauerat, Tiberio communicasse; idq; lege per coSS. lata: quo Senatū demereretur, & Tiberij inde cresceret auctoritas.

PER TOTVM DIEM. Sic sup. Aug. cap. XCVIII. Sed Dio celatam refert à Liuiā mortē, donec Tiberius aduenisset. Tacitus quoque non satis compertum scribit, spirantemne inuenerit, an iam exanimum.

SVB TAM LENTIS MAX. ERIT. Duo MS. & editio Gryphij, edit. nec male fortassis, pro edat. ut Horatius epod. 11, Edit cicutis allium nocentius. sed nihil muto. obseruatum enim, eos qui tristiores sunt natura lentè edere. at Tiberium Plinius omnium hominū tristissimū vocat. adde ex Tacito, uerba eum expēdere solitum, variis semper sensibus, consulto ambiguum.

MORVM EIVS DIRITATEM. Lib. duo, duritatem. utroq; verbo usus est etiam Cicero. mallet tamē duritas hoc loco, quæ comitati opponitur. Cic. de senectute, Quanta in altero duritas, in altero comitas?

REM GERE FELICITER. Tres cod. feliciter rem gere. vnus, rege felic.

ΕΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΜΟΥΣΑΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ. Turnebus κατὰ στρατηγῶν, vel αἰεὶ στρατηγῶν. & tale aliquid in duobus nostris. Sed quid Musis cū Marte? Interpretes affirmant in quibusdam exemplaribus τοῖς σοῖς, & ταῖς σοῖς legi: ut ad matrem Liuiā atque uxorem Fuliam referatur. sed quare non etiam Drusum filium comprehenderet? illud igitur τοῖς σοῖς magis placet. Verū si Musas retinebimus, ita interpretemur, ut (quod ait Horat.) ad dicēda Musis prælia eum

eum exhortetur, quæque per ora doctorum eant. Poterat etiam eum, tunc fortè in hibernis agentè, suo exemplo ad Musarum commercia pronocasse. nam ad Musas sic de Augusto Horatius, Vos Celsarem altum, militia simul Fellas cohortes abdidit oppidis, Finire quærentè labores, Pierio recreatis antro. *li. III. od. III.*

NOMIMOTATE. VALE. Νομιμότατον appellat ducem: ut Latini legitimum, quicquid in suo genere perfectum est: ut legitimos pugiles, quos cateruariis opponit, Suet. Aug. cap. XLV: & penem legitimum, Iuven. Sat. IX. Beroaldo magis placet εὐβελῆσατε: quod nos quoque in duobus ms. reperimus, sed imperfectè scriptum.

VALE ET ORDINEM ÆSTIVORVM. Diætio, vale, precedentibus adiungenda est: quod etiã Gla-reanus annotat, ac particula &, que tamen abest è duobus libris, litera maiuscula inchoanda, hoc modo. Vale, Et, ordinem æstiuorum. alterius enim epistola articulum subiungit: illa enim verba, Ordinem æstiuorum tuorum, ex Tiberij epistola, ad quam respondebat Augustus, repetita videntur, que sententia apertior esset, si pro &, ad legeretur.

COHORRESCIT CORPVS. Liber vnus, cohescit: alter, cohoescit, quod silere nolui, nam aliòqui cohorrescere etiam Ciceroni frequens.

SI TV NON VALEBIS. Melius si tu modò valebis, ut in duob. ms.

RENVCIAN TI TRIBVNO. Tacitus ferme XXII. totidem verbis, nuncianti Centurioni (ut mos militiæ) factum esse quod imperasset, neque imperasse se, & rationem facti reddendam in Senatu, respondit. Similis locus Claud. cap. XXIX.

SILENTIO REM OBLITERAVIT. *Dictio rem abest è tribus exemplarib.*

XXIII. ALLOCUTIONE DE REPVB. *Verba hæc de rep. semper mihi suspecta fuere: non tam ob ῥαροφωνία: sequitur enim de repente: quam quod scribit Tacitus, nihil primo Senatus die agi passum Tiberium, quam de supremis Augusti. cum verò postea intelligerem Oberi Gifaniy codicem ea non habere; nihil equidẽ dubitari quin expungerem. Allocutionem verò, prisca elegantia, vocat Suetonius sermonem, quem Tib. de consolatione mortis Augusti conceperat: ut Catullus epigr. ad Cornificium, Quasolatus es allocutione? Adde Varronem, lib. VI de ling. Lat. Adlocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum consolandi gratia.*

SED VI ET SPIRITVS. *Tres libri, sed & spiritus, sine vt.*

RECITAVIT PER LIBERTVM. *Atqui ne signatores quidem admisit, nisi Senatorij ordinis. Dio ait Augusti libertum, nomine Polybiũ, recitasse: quod non deceret à Senatore fieri, an ob luctum fortè.*

SINISTRA FORTVNA. *Duo lib. atrox fortuna, ex glossematio opinor.*

XXIII. ET STATIONE MILITVM. *Mallem, nulla pene mutatione, etiam statione mil. assumpta, quo sanè sensus erit apertior. Principatum verò agere dixit, vt agere consulatum, regnum, rempub. Stationem quoq; militũ intelligo ad corporis custodiam, quod vel manifestissimum dominationis indicium est. De stationibus autem alibi erit dicendi locus.*

XXV. L. SCRIBONIVS LIBO. *Cuius amita Scribonia, Augusto quondam nupta, Iulia mater: Cay, Lucy,*

Lucij, & Agrippa postumi auia. Tac. lib. II. & eleganter de eius morte Seneca, ep. LXXI. quo loco, pro Drusij, & solidi, legendum Drusi, & stolidi. nam, prater Libonis, etiam Drusi cognomen sumpserat.

PRÆTORIANI GERMANICIANIS. Sic etiam Gryphij codices: at Erobenij, prætorianis Germanici: lib. Tornacensis, prætorianis Germaniciani quidem: nõ quidam, vt in vulgatis. vnde locum hunc, aliter interpretando, sic restituo, ante omnia vt æquarentur Prætorianis. Germaniciani quidem etiã principem detrectabant. sententia enim est, vt rumque exercitum in eo conuenisse vt prætorianis equarētur: Germanicianos verò etiam imperiũ detrectasse, quòd Germanicum peterent. Adde Suet. Cal. cap. I. Prætoriani autem non solum maiora stipendia merebant, sed & citius mittebantur: cum aliis præfiniti essent ab Augusto anni XVI, ipsis tantũ XII. Dio lib. LIII. vide Galb. cap. XX.

SOLVS NEMO POSSET. Mallem abesse solus. sequitur enim, nisi cum altero.

CELEREM SVCCESOREM. Lego successionem. sequitur enim, societatem.

PRO SECESPITA PLVMBEVM CVL- TRVM. Seceespita enim, vt ex Festo constat, erat ferrea. ac recte Suet. non plumbeam ei seceespitam; sed pro seceespita cultrum plumbeũ datum dicit. seceespita enim tantum in sacris dicitur: ac nisi talis sit qualem egregiè describit Festus, nomen perdit.

SECRETVM PETENTI. Sic Cal. auia secretum petenti denegauit, cap. XXIII.

CIVILEM SE ADMODVM. Particula se non XXVI. est in duob. ms. neque eam habet interpretum editio, vt

ciuilem ac priuatum agere dixerit, pro æquabiliter conuersari. Nouè quoque & illud à Suetonio dictum, paulò minus quàm priuatum, pro tantum non. *Cæs. cap. LXXV.*

NATALEM SVVM. XVI *Cal. Decemb. sup. cap. v.* Plebey igitur ludi in circo, vt ex hoc loco constat, medio Nouemb. mensè agebantur: vt Romani Septembris initio, quod etiã ex Cicerone ostenditur, act. 1. in *Verr.* & sic in antiquo marmore, quo *Calendarium vrbani* seu fasti Pontificum describuntur.

CIVICAM IN VESTIB. COR. In vestibulo dixit Suet. quod Dio præ foribus: & Ouid. II *Metam.* Postibus augustis eadem fidissima custos, Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum. querna enim ciuica ob ciues seruatos data: qualè in *Casarum*, etiam pessimorum, nummis cernimus. Pulchre itaq; *Plin. lib. XVI. cap. IIII*, Hinc ciuicæ coronæ, militum virtutis insigne clarissimum: iam pridem vero & clementiæ Imperatorum, postquam, ciuilium bellorum profanatione, meritum cœpit haberi ciuem non occidere.

QVAM OMNINO TRES CONSVL. *Libri duo*, quam mox tres. pro omnino.

XXVII. CONSVLAREM SATISFACIENTEM SIBI. Tacitus *Q. Hæterio*, cum deprecandi causa palatium introisset, id accidisse scribit. & quidem prope à militibus interfectũ fuisse, quod Tiberius, casu, an manibus eius impeditus, prociderat. De satisfactione autem, *Cæs. cap. LXXIII.*

DOMINVS APPELLATVS. *August. capite LIII.*

SACRAS EIVS OCCVPATIO. Merito Tiberius res suas sacras appellari noluit: posteriores verò *Cæsares*

non solum cetera sua omnia, domos, cubicula, scrinia, lectos, comitatum, sed & sacrum stabulum dici voluere. nam eorum constitutiones aut monetam dici sacram, aliquo modo ferendum est.

AVCTORE EO SENATVM. Atqui Cicero & alij (libera tum repub.) auctoris vocabulo sic vsi sunt, vt etiam Senatui auctores se fuisse dicitent: ac sepe eadem de re vtrumq; verbum tam auctoris quam suasoris coniungant. auctor enim dicitur, cuius consilium secuti sumus: neque quicquam a suo sore differt, quam quod huius consilium non semper sequimur. tum vero in auctoris nomine dignitas ac potestas consideratur, cum aut Patres auctores fiunt, vt sepe de Senatu Livius: aut tutor pro pupillo, aut pro vxore maritus; quorum nempe sine auctoritate nihil gerere illi possint. idem cum auctore pratore quid factum dicimus. Et quoniam responsa prudentum iuris vim obtinebant; factum vt hi auctores appellarentur. l. ii de orig. juris. Vnde natum puto elegantem illum loquendi modum, cum non desugere auctoritatem dicebant, pro non recusare auctorem sequi aliquem. Terent. Eunuch. Plaut. Pœnulo. Cicero pro P. Sulla.

SED ADVERSVS. lego sed & adu. vel aduersus, sine sed.

AD VOS DEFERENTVR. Liber vnus, ad nos. xxviii. recte. nam & ipse tunc pro Senatore, non pro principe haberi voluit.

INVICEM EVM ODERO. Urbanus Augustus, faciam Alianus sentiat & me linguam habere.

SINGVLIS ET VNIVERSIS. Lib. opt. & xxix. singulis & vniuersis.

DIXIT. ET NVNC. Duo vetustissimi cod. Dixi.

Q

Lego

*Lego igitur, & inde omnes alloquens, Dixi & nunc
& sæpè alias.*

XXX.

QVID ET QUAM FORMAM LEGVM LIT.
MS. omnes & qui à Frobenio sunt editi, quid & qua
forma regum litteris.

CAVSAM IN SENATV DICERE. *Cum mi-
litiæ iure, si non ad eum sub quo militabat, at certè ad
Principem spectaret cognitio. l. III, de re milit. Iuuen.
Sat. vlt. Legibus antiquis castrorū, & more Camilli
seruato, miles ne vallū litiget extra, & procul à signis.*

XXXI.

VT PRÆSENTES HONORĪ ACQUIESCERENT.
*Sic cap. LVI, nihilo lenior in conuictores Græculos,
quibus maximè acquiescebat: id est, illis se accommo-
dabat, cum illis oblectabatur. & sanè designati magi-
stratus maiorem aliis Reipub. curam debent. Vide Cal.
cap. LI.*

CENSENTE VT TREBIANIS. *Hi qui fuerint
nescio. Trebia enim flumen, non oppidum est. Plin.
Trebanos & Trebulanos in Latio collocat: illos etiam
in Sabinis. Trebulani etiam casei in xenijs celebra-
tur. Lib optimus, Vtribianis habet: vt Otriculānis,
fortassis legendum sit. nam Otriculum, non ignobile
Etruriae oppidum, etiam nunc nomen seruat. vt magis
sanè quàm Trebula, aut Trebia illa, quacumq; fuerint,
Theatro ornari mereretur.*

RATA VOLVNTAS LEGATORIS. *Rectè.
nam, vt ex XII tab. Ic^{ti} referunt, vti quisque legasset rei
suæ, ita ius esto. quibus verbis latissima potestas tri-
buitur, vt suprema voluntas pro lege habenda sit. l.
cxx, de verb. signif.*

EISDEM ASSVRGERE. *Rectius duo MS. &
assurgere, & decedere via.*

DE MAIORIBVS SVIS. *Vt in itinero magistratum maior inde accederet auctoritas.* XXXII.

MINORIB. QVOQVE PERSONIS. *Duo libri, & person. & rebus.*

AC TANTVM MODO. *Mallet abesse ac.*

DISPVTA RE SABBATIS. *De Iudaorum sabbatis diximus, Aug. cap. LXXVI: & ad Horat. lib. I, Sat. IX. Verum quid Diogeni huic Grammatico cum sabbatis, & quidem Rhodi? an forte, cum Iudaica religione imbutus esset, de diuinitate ac rerum principijs, quod Iudaeis sollemnè erat, Sabbatis tantum inter suos Græcè disputabat: atque ideo extra ordinem ad se venientem Tiberium in diem septimum, proximū quippe sabbatum, reijciebat? Potuit sanè tunc Tiberius istiusmodi disputationibus oblectari. quo magis credendum est, quod Apologetico suo scribit Tertullianus, ad Senatum aliquando scripsisse eum de Christo Seruatore nostro consecrando; idq; cum prerogativa suffragij sui: sed Senatū obstitisse. alioqui Iudaeis iniquiorem fuisse, monstrat paullo post Suet. cap. XXXVI. Quod autem de Rhodiorum litteris sine subscriptione hic dicit, declarat Dio; cum ait, sollemnè illud ommissum fuisse, quod vota facerent.*

TONDERE PECVS, NON DEGLVBERE. *κείραειν, ἀδὲν οὐκ ἀποξύραειν vertit Dio. tondere, non abradere.*

PRINCIPEM EXERCVIT. *Turneb. lib. XIII cap. XVII, ex vetustis codicibus, legit exeruit præstitique. quod probo. Similis Spartiani locus, Septimio Senero, Tribunatum plebis promeruit, eumque seuerissimè exercitissimeque egit, pro exercitissime, ut vulgata habent exemplaria.* XXXIII.

SE OFFEREBAT CONSILIARIVM. *Mis erat*

Q 2 *magi-*

magistratibus iudicibusq³, vt de re aliqua cognituri, nonnullos sibi in consilium assumerent. Cicero de amicitia, aderam Lænati & Rutilio Coss. in consilio. Suet. Domit. cap. VIII, nummarios iudices cum suo quemque consilio notauit. Spart. Hadriano, Erat tunc mos, vt cum Princeps causas cognosceret, & Senatores & equites Rom. in consilium vocaret, sententiamque ex omnium deliberatione proferret.

Quam Principum consuetudinem fluxisse ab Augusto, auctor est Dio. Decem enim ille Senatores in consilium adhibuit: isq³ numerus Antoninorum tempore permansit: sed tunc partim Senatores, partim equites fuere: quorum Ulpianus quoq³ in fragm. meminit, addens, vt Romæ decem: sic in prouincijs viginti fuisse ciues Romanos, quorum consilio præsidēs vterentur. hinc igitur in notis, D. S. C. id est, de consilij sententia Adde Iuuen. locum Satyr. III, Quando in consilio est ædilibus. corruptus locus Suet. Claud. cap. XII.

MISTIM VEL EX ADVERSO IN PARTE PRIMORI. Libri duo, iuxtim vel exaduersum: vnus etiam, vel exaduersim, vna dictione. sic enim & apud Terentium. Primorem autem partem honoratiorem intelligo, vel prima subsellia.

E PLANO AVT E QVÆSITORIS TRIBVNALI. Plana cluosis & sublimibus opponuntur. Sic enim apud Ulpianum, l. v. commodati, de plano opus facere, & in machina operari, contraria sunt: vt de plano cognoscere, & pro tribunali. Paullus, l. XVIII de questionibus, custodiæ non solum pro tribunali, sed & de plano audiri possunt, & damnari. Nec 7c^{ti} tantum, sed & Cicero, & Seneca, & alij, sic locuti sunt. De plano enim fieri dicitur, quando index aut magistratus,

stratus, sine forma (quod aiunt) ac strepitu iudicij, non editiore loco sedens, sed & in via ac transitu, aut inter deambulandum, de leuioribus negotiis, his maxime que voluntaria iurisdictionis sunt, decernit ac statuit. De plano autem, non e plano, serè scribitur, vt de transuerso, de proximo, de improviso, de subito, de integro, de nihilo. Questorem autem vocat eum qui iudicio preerat. Cas. cap. XII.

LEGVM ET RELIGIONIS. *Addit religionis propter iusiurandum. Iudices enim in leges iurabant: quod Asconius Pedianus ex Cicerone nos docuit. Et de Tiberio loquens Tacitus, lib. I Ann. his verbis, Ad quod exarsit adeò, vt rupta taciturnitate proclamaret, se quoque in ea causa laturum sententiam palam, & iuratum. Sed & Justinianus Imp. l. vlt. Cod. de iudicis, Cui, inquit, non est cognitum, antiquos iudices non aliter iudicalem calculum accepisse, nisi prius iuramentum præstitissent, omnimodo se cum veritate & legum obseruatione iudicium esse disposituros?*

IN PVBLICIS MORIBVS. *Distio moribus non est in cod. Ferrar. quam tamen reiectam nolim. inf. cap. XLII.*

IMPENSAS CORRIPVIT. *Nonè dictum, pro XXXIIII. contraxit atq; imminuit: vt corripere viam, corripere spatium, Virg. & alij: & correptas syllabas vocant Grammatici, quod breues cum sint, citius pronuncientur.*

MERCEDIB. SCENICOR. RESCISSIS. *Duo optimi cod. recisis: vt Calig. cap. XLIIII, commoda emeritæ militiæ ad summam sexcentorum millium recidit: & cap. LV, mirmillonum armaturas recidit, non rescidit, vt in vulgatis. Horat. lib. II Sat. II, In-*

regis opibus noui non latius vsum Quàm nunc ac-
 citis. *Sed & Capitolinus, M. Antonino, sic scribit:*
 Téperauit etiam scenicas donationes, iubens vt qui-
 nos aureos scenici acciperent: ita tamen, vt nullus
 editor decem aureos egrederetur. *Scenicas donatio-
 nes vocat, quas Suet. mercedes, Ulpianus premia, l. 11
 de his qui notantur infamia. Quod verò editores a
 scenicis distinguit, id ita intelligendum est, vt scenici
 sint, qui rei ludicre causa in scenam ipsi acturi prodeunt;
 editores verò, ni fallor, qui suscepta edenda fabule pro-
 uincia, vtputa ab adilibus, Histrionum porrò opera
 mercede utebantur: quales forte in Terenty fabulis L.
 Ambuius Turpio, L. Atilius Prænestinus, Minu-
 cius Protimus. non ignoro tamen Donatum aliter sen-
 sisse. Scenici ergo merces aurei quinque, editoris decem.
 qua de re viri docti cogitent.*

TRESQVE MVLLOS XXX M NVMMVM.
*Miror id Plinium tacuisse, cum Caio Principe ab
 Asinio Celere emptum vnum VIII millibus scripserit,
 lib. IX cap. XVII: vt & Iuuenalis, de Crispino, mul-
 lum sex millibus emit. Vide, si lubet, Beroaldum hic.*

SEN. ARBIT. QVOTANNIS TEMP. Sic
 Tiberio principe inopia charta factum est, vt è Senatu
 darentur arbitri dispensandi. *Plin. lib. XIII cap. XIII.
 verum id extra ordinem tunc factum. Sed enim reip.
 tempore annonam macelli censores temperabant: dicti
 ab eo, vt ait Festus, quod rem suam quisque solitus sit
 tanti aestimare, quantum illi censuerant. exemplum de
 P. Crasso & L. Cesare censoribus, apud Plin. lib. XIII
 cap. XIII: quanquam & adiles eius rei curam gere-
 bant, & interdum etiam præfecti annonæ extra ordi-
 nem creantur. sub Cesurib. verò ad præfectum vrbis
 specta-*

ſpectabat cognitio, vt res inſto pretio venderentur. l. I de off. præf. vrb.

NE OPERA QUIDEM PISTORIA. Opera intelligo, à piſtoribus, quos dulciarios vocabant, confe-
cta. *Mart. apophor. CCXXII*, Mille tibi dulces ope-
rum manus iſta figuras exſtruit, huic vni parca labo-
rat apis. *Lampr. Elagabalo*, Dulciarios & lactarios
tales habuit, vt quæcunque coqui de diuerſis eduli-
bus exhibuiſſent, vel ſtructores, vel pomarij, illi mo-
dò de dolci, modò de lacte exhiberent. *Adde Iu-
lium Firmicum, lib. VIII cap. II.*

SEMESA OPSONIA A PPOS. DIMIDIATVMQVE
APRYM. *E lib. vno abeſt dictio opſonia: alter etiam,
dimidiatum habet, ſine que. Lego igitur, Sollemni-
bus ipſe cœnis pridiana sæpè ac ſemeſa appoſuit: di-
midiatum aprum affirmans omnia eadem habere
quæ totum. Non immeritò igitur Iuuen. exclamat,
quanta eſt gula quæ ſibi totos Pōnit apros? & veteres
laudat Horatius, qui vel rancidũ aprum aduenienti de
improviſo hoſpiti ſeruare mallent; quàm integrum vnæ
cœna deuorare, ac nihil inde ſeponere. Hæc enim loci il-
lius ſententia eſt, Rancidum aprum antiqui laudabãt,
li. II Sat. II. Sollemnes verò cœnas vocat Suet. cũ pri-
uatas tum publicas, quæ recepto ciuitatis more cõmuni
letitia celebrabantur. Horat. dicta iam Sat. II, licebit
Ille repotia, natales, aliõſve dierum Feſtos, albatuſ
celebret. Adde Saturnalia, Hilaria, Apollinaria.*

QVOTIDIANA OSCVLA. *Beroaldo aſſentior, vt ea
tantum oſcula prohibuerit Tiberiuſ, quæ paſſim ab
obuijs ſumma, vt Martialis conqueritur, moleſtia
dabantur, lib. XI epiogr. XXIX. Atqui cognatorum oſ-
cula ſemper honeſtiſſima fuere, vti & amicorum.*

Plut. probl. vi. Cic. ad Atticum, lib. xii epist. i. Capitol. M. Antonino, Iunium Rusticum præcipuè reueritus est, cui etiam ante præfectos prætorio osculum dedit. adde Suor. Cas. ca. xiiii. Claud. cap. xxvi. Ner. cap. xxxvii. Oth. cap. vi. Domit. cap. xii. Tiberium sane in dandis osculis parciosem fuisse, iam ante didicimus; cum Rhodum iturus paucos admodum osculatus sit in digressu. At Caius planè præposterus: qui cum palam quotidie histrionibus oscula daret, ac nonnullis è populo; plerisque Senatorum manum tantum aut pedem porrexerit. Dio.

VLTRA NON REDDIDIT. Tres libri, ultra non tulit: nempe interpellari se ultra Kal. Ian. aut ne kalendis quidè, ut de manu redderet acciperetve, quod Dio videtur innuere. Mirum verò quadruplam strenam dare solitum Tiberium; cum Augustus tantundem, aut duplum tantum, si rectè memini. De manu autem, id est, non per dispensatorem.

XXXV. MAIORVM MORE. *Lib. opt. more maiorum: quo nempe, teste inter alios Dionysio, seruatum fuit, ut maritus vnà cum cognatis de vxore adultera cognosceret. At verò legibus quibus nunc utimur, marito quidem & patri certo tempore accusandi adulteram potestas præ ceteris tribuitur: quin & marito qui vxorem sciens delinquere patitur, quive deprehensam in adulterio retinet, neque matrimony contaminatione mouetur, grauis etiam pœna infligitur: verum ut eam ipse coërceat non permittitur. cum ne deprehensam quidem cum adultero, aliter quàm certis cautionibus, occidere liceat.*

IVRISVRANDI GRATIAM FECIT. *Vide Aug. cap. xvi. quanquam hoc loco iurisurandi gratiam*

tiam facere sic interpretor, ut declarauerit Tiberius eum iureiurando non teneri: non à periurio absoluerit. nam iuramentum de vxore adultera non repudianda, quod turpe ac contra leges sit, pro nullo habetur. Iurisconsulti tamen gratiam iurisiurandi facere dicunt, siue delatum iam acceptumq; remittitur ne præstetur, siue à iam præstito quis liberetur. l. v i, de iureiur. & l. xxxviii, ad municipalem.

FEMINÆ FAMOSÆ. Mulieres infames, tanquam indignæ censura legum, lege Iulia de adulteriis non tenebantur: eademq; ratione & viri qui infames erant, impunè in scena atq; arena versabantur. Tiberius verò eos easve, qui quæve ut leges ac Senatusconsulta eluderent sponte notam infamiae subiissent, exilio affecit. postea verò obtinuit, ut nihilominus iis etiam legibus, quas quæsitæ infamia eludere conati fuerant, tenerentur. qua de re Papinianus l. x, de adult. Mulier, inquit, quæ euitandæ pœnæ adulterij gratia lenocinium fecit, aut operas suæ scenæ locauit, adulterij accusari damnariq; Senatusconsulto potest. Senatusconsultum autem de opera scenæ non locanda, sub Augusto factum fuisse, & Dio alicubi nos docuit: & ex Suetonio colligimus, cap. xliii, iis verbis, Ad scenicas & gladiatorias operas equitibus Romanis vsus est: verum priusquam s. c. prohiberetur. adde Suetony locum, Domit. cap. viii.

CVM COGNOVISSET. Libri ms. duo, quem cognosset. vnus etiam, Kal. Ianuarij, pro Iulij. verum ut illud, quem cognosset, probò; sic Iulij retineo. eo enim ferè die ades à commigrantibus mutabantur. Cic. quadam ad Q. fratrem epistola, quam Beroaldus citat; & Mart. pulcherrimo illo Epigrammate, O
 Q 5 Iulia-

Iuliarum dedecus Kalendarum! lib. XI I, XXXII.

VXOREM PRIDIE SORTITIONE DVCTAM. *Turneb. aduersar. lib. XIII I, cap. XVI I*, pridie sortitionem, ut pridie *Calendas*, legit: sortitionem provincia intelligens, ex qua quaestor ille ingens lucrum speras, uxorem, quam forte minus locupletem pridie duxerat, postridie repudiauert. alij similiter pridie sortitionis, aut sortitionem legunt: sed ad legem *Papiam* referunt: qua cum calibes à magistratu arceret; homo hic quam ante sortitionem provinciarum duxerat, obtenta iam provincia ablegarit. & non negauerim quidem, lege *Papia* plus comodi etiam ex provinciis accedere illis qui uxorem & liberos habeant: magis tamē mihi *Beroaldi* sententia placet, ut ideo hic quicumque fuerit à quaestura mortuus sit, quod pari leuitate & sorte, veluti per ludum, uxorem duxerit, & ductam reiecerit. Sic enim & apud *Plantum Chalinus* & *Olympio*, coniectis in sitellam sortibus, pro *Casina* sortiuntur. Nec dissimile exemplum refertur apud *Suet. Caes. cap. XLIII*.

XXXVI.

RELIGIOSAS VESTES. *Vide Domit. cap. I*, *Isiaco* celatus habitu.

PROVINCIAS GRAVIORIS CÆLI. *Iosephus lib. XVIII antiq.* quo modo & qua de causa *Iudaicos* *Aegyptiosque* ritus compescuerit *Fiberius*, prolixè narrans, inter alia *Iudeorum*, quatuor millia missa in *Sardiniam* tradit. atqui eius insula, aestiuis maxime mensibus, intemperies, vel *Linio* & *Strabone* testibus, in prouerbiū abiit. notum illud *Martialis*, Nullo fata loco possis excludere. cum mors Venerit, in medio *Tibure* *Sardinia* est. *Tibur* saluberrimum *Sardinie* opponit pestilenti.

ARTEM DESITVROS. Sic *Gellius* loquitur lib. XV cap.

cap. xv, & cap. vlt. ipse Cic. epistola ad Marium lib. vii, libenter herclè artem desinere. De Mathematicis autem eleganter Tacitus lib. ii.

A GRASSATVRIS. Vide Aug. cap. xxxii, xxxvii. & Orb. cap. vi.

VAGÆ ANTE ID TEMPVS. Augustus enim, qui primus partim in sui partim in urbis custodiam cohortes allegerat, sine castris per domos dispersas habuit. sup. cap. xlix, & Tacit. lib. iiii, vbi de Seiano. Plin. lib. iiii, cap. v, castra pratoria prope muros urbis locata fuisse indicat. quod verum esse, & quidem non procul à via Nomentana, colligimus ex Suetonij Nerone, cap. xlviii. Adde Capitolini Balbinum si lubet.

HISTRIONES PROPTER QVOS DISSIDEBATVR. vt olim propter Pyladem & Bathyllum. August. cap. xlv.

CVM POLENTINA PLEBS. Meliores codices, Pollentina. Plures autem Pollentie, à pollendo; vt à valendo, Valentia, sic dictæ fuerunt. Sed eam intelligere Suetonium qua iuxta Alpes erat, indicio est id quod de Cotio rege sequitur: à quo Alpes Cotia appellantur. Huius verò Pollentia lanarum nobilitatem commendat Plin. lib. viii, cap. xlviii.

MOREM QVE ASYLORVM. Plenius de Asylis Tacitus, lib. iii.

CYZICENIS. His libertatem & Augustus ademerat; sed postea restitutam, iterum ademit Tiberius. Aug. cap. xlvii. vide Dionem,

MARABODVVM GERM. THRASYPOLIN THRACEM. Libri nostri Marabodum, aut Marobodum: & Thrascypolum, vel Rascipolim. melius, ni fallor. Dio & Tacitus Rescuporim, & Rasciporim
vocat:

vocant: cuius nominis, uti & *Marabodi*, certa nostro idiomate etymologia est. Fuere & ante hunc alij eodem nomine in Thracia reges; quos *Casár* lib. III de bella civili, & *Luca*, lib. v, & *Appianus*, & *Dio* commemorant. Vide, si lubet, *Turneb.* lib. XIII, cap. XVII.

XXXVIII.

NVSQVAM ABFVIT. Tres libri, nunquam afuit. ut *serè* semper.

PRO ITV ET REDITV. Frequens in nummis & marmoribus locutio.

CALLIPIDES. *Plut. apophthegm. Cicero* li. XVI ad *Atticum*, epist. XII, Biennium præterijt, cum ille καλλιπιδῆς assiduo cursu cubitum nullum pro-
cesserit,

XXXIX.

SED ET PAUCOS POST DIES. Liber vnus, & paucos post dies, sine sed.

IN PRÆTORIO. *Tacitus* lib. IIII, villam vocat. Sed *Iurisconsulti* nostri, pro parte ville ad usum patrisfamilias lautius adificata, prætorium accipiunt: qua significatione usus est hic *Suet.* adde locum *Augusto* cap. LXXII. *Calig.* cap. XXXVII. *Tito* cap. VIII. *Iuuen. Sat.* I, Criminibus debent hortos prætoria. *Stat. lib.* I *Silu.* alternas seruant prætoria ripas. & *Stadium imitatus Ausonius*, alternas comunt prætoria ripas. *Tertull. quog.* lib. de *Idolat.* voluptati seruientia prætoria. Adde *Palladium*, li. I cap. VIII,

INCOENANTE EO. More suo sic loquitur *Suet.* ut cap. LXXII, instans in triclinio. atqui incœnatus *Plauto* & *Catoni* dicitur, is qui cœnatus non sit.

FORTVITO. *Lib. opt. fortuitu.* Supernè autem lapsa dicit, ut *Horatius* lib. II od. vlt. album mutor in alire m Supernè: & lib. II Sat. VII, peccátve supernè, pro, de sublimi loco. Sed & *epod.* II, super-

rum vocat Tusculum, quòd in edito situm sit.

CAPREAS SE CONTVLIT. *Nulla alia re XL. quàm Tiberio nobiles : quanquam & Augustus ea insula delectatus sit. cap. XCVIII.*

XX HOM. M. Sic & Orosius. Tacit. lib. IIII, L millia occisa, vel obtrita.

AB VRBE EGREDIENS. Duo lib. vrbe egrediens, sine ab.

PRÆFECTOS QVE. *Præfæcti multi sunt : ve- XII. rum hic, opinor, eos intelligit, qui exercitibus rebusq; bellicis præerant. siquidem, ingenti socordia, vt Eutropius scribit, nusquam ipse pugnavit: sed bella per legatos gessit: quales fuere Junius Blasus, C. Silius, A. Cæcina, & alij.*

SINE CONSVLARIB. LEGATIS. *Syria & Hispania omnis, excepta Batrica, inter Cæsaris prouincias numerantur: quibus qui præerant, legati Cæsarium vocabantur l. panult. de off. præf. l. IIII, de off. assess. l. x, de accusat. quos consulares idè appellat Suetonius, quòd consulari imperio præerant, & e consularibus plerumque sumebantur. Sed hac nomina confusè admodum & promiscuè ab auctoribus vsurpantur, præfæcti, proconsules, propretiores, præsides, legati.*

PROPTER NIMIAM VINI AVIDITATEM. *Proniorem ad merum fuisse Tiberium, & in eo XLII. vitio Drusum eius filium patrem regenerasse, scribit Plin. lib. XI III, cap. vlt. vbi & L. Pisonis, quem commemorat hic Suetonius, fit mentio: & vt Suet. eum præfæctum vrbis vocat; sic Plinius curatorem vrbis; Seneca verò lib. XII epist. custodem: quibus sanè tam speciosis appellationibus officij eius dignitas, & amplitudo significatur. Sed & Iuuen. Sat. IIII, de Pegaso*

7c^o, cum ait, attonitæ positus modò villicus vrbi, præfectum vrbis quidem eum fuisse ostendit; non sine amaritudine tamen: urbem tyrannide oppressam villæ quodammodo comparans.

BIBERIVS CALDIVS MERO. *Idem Sex. Aurelius.* & perelegans sanè ad risum nominum mutatio est: de qua *Quinctil. lib. vi, cap. iiii.*

IN IPSA MORVM CORREPTIONE. *Lib. ms. correctione. rectè. loquitur enim de eo tempore, quo, ut antè cap. xxxiii dictum est, siqua in moribus labarent corrigèda ipse susceperat. Sic Domit. cap. viii, suscepta morum correctione: alibi, legum morumq³ regimen, & morum præfecturam appellat. Cic. quoque frequenter hæc coniungit, corrector & emendator noster, corrector & emendator ciuitatis, correctio & emendatio philosophiæ veteris. Notum autè ex Asconio Pediano, regendis moribus ciuitatis quinto quoque anno Censores creari solitos, apud quos ciues Romani accusari de moribus possent: postquã verò creari censes desissent, ei cura Imperatores ipsi initio præfuerunt; aut alios qui præessent creauerunt, apud quos de moribus iudicium ageretur, & maxime inter coniuges. qua de re Gell. lib. iiii cap. xx, Ulpianus tit. vi, & Paulus de pactis dot. alibus l. v. adde si lubet Constantini Caesaris legem, cod. Theodosiano de nuptiis. frequens etiam in declamationib. coniugum de moribus actio.*

CVM POMPONIO FLACCO. *Lib. opt. Pompeio Flacco. Sed an Flaccus Pompeiorum cognomen sit, nescio. Pomponius quidam Flaccus Mæsie præfectus fuit à Tiberio, Tacit. lib. ii, ac postea fortassis etiam Syria: quæ, ut paullo antè legimus, annis aliquot sine legatis mansit.*

SEXTIO CLAVDIO. *Libri duo*, Sestio Claudio: *alius*, Sestio Gallio: *quartus*, Sestitio Gallio. *Lego itaque*, Sestio Gallo. *Gallus enim Sestiorum cognomen fuit.*

VT QVE NVLLIS PVELLIS. *Melius MS. quatuor, & Frobenij editio, nudis puellis.*

A SELLIO SABINO. *Lib. vnus*, A. Sellio Sab. *A sellij cuiusdam sit mentio Cal. c. viii: quanquam & ibi non consentiunt codices.*

EQ. ROM. ET CENSORIO PRISCO. *Sic quidem vnus è nostris, & editio Gallica: longè plures verò, tam MS. quàm vulgati, Eq. R. T. Cefonio Prisco, de qua lectione nemo paulò doctior dubitabit. Cæsonius tamen per e scribendum. nomen enim familia est, à prænominè Cæso vnde etiam cognomen Cæsonius. Cæsones verò, vti & Cæsares, à cæso matris vtero dicti sunt. Plinius lib. vii cap. ix. Festus, & Valer. lib. x.*

SELLARIAM EXCOGITAVIT. *Lego, ex* XLI II.
duob. vetustissimis exemplaribus, sellaria: quam lectionem fatetur Beroaldus quoq. Tacit. lib. v, Tunc primum ignota ante vocabula reperta sunt, sellariorum & spintiarum. Sellaria autē appellata, sella ipsa ad libidinem disposita. sic enim & sellaria domus aurea Neronis, apud Plin. lib. xxxiiii cap. viii: & sellariolas vocat popinas Mart. lib. v, epig. cxii, in quibus Syrisus ille, de quo loquitur, centies sestertium non lectis accumbendo, vt honestos decet: sed cum nequissimis ac vilissimis hominibus sedendo absumperat. A sedendo igitur sella, & inde sellaria, & sellariorum, & sellularius qui sedendo opus facit. Liuius lib. viii. Sunt qui ad meretricum cellas referre malint: sed

sed recta scribendi ratio repugnat. à celando enim, & in templis & in domibus cella appellatur pars aliqua remotior: vnde factum vt seruorum ac meretricum mansuicula cella appellentur. Iuuen. Sat. III, Et dubitas alta Chionen deducere cella. & Sat. VI, vltima cellam Claufit. Martialis item, Intraſti quoties inſcriptæ limina cellæ. & hinc quoq; cellarium. Sed de hoc plus ſatis. Vide Cal. cap. XLI.

SPINTRIAS. Quos ſic appellauerit Tiberius, ex Suetonio manifeſtum eſt. De ratione verò vocabuli, nō malè Sabellicus: vt, quòd veluti ſcintilla & fomites libidinis ſint, ſic appellentur. *αἰνδιγα* enim Græci ſcintillam vocant. plura Turneb. lib. V, cap. I: & Hieron. Magius Miſcell. lib. II, cap. III. vtitur eo vocabulo Suet. Cal. cap. XVI; Vitell. cap. III: & Lampr. Elagabalo.

TRIPlici SERIE CONNEXI. Duo cod. conuexi. an rectè, iudicent qui quid Symplegade ſua velit Mart. rectiùs intelligunt.

LIBRISQVE ELEPHANTIDIS. Horum quoque & Martialis, & auctor obſceni carminis meminert.

EXEMPLAR IMPARATÆ SCENÆ. Turn. lib. XIII cap. XVII, imperatæ ſchemæ, vt formam cōcubitus ſchema ſignificet. & ſic habet exemplar Tornacenſe. nec mihi ſanè diſplicet. magis tamen placet, quod in vetuſto cod. repperi, perpetratæ ſchemæ: vt peracto ſcilicet operi nefario auctoritas ex libellis picturiſq; accederet. Veteres autem, quòd libro VI teſtatur Prifcianus, ſchemam pro ſchemate dixere genere feminino: vt Glaucomã, diademam, dogmam, ſyrmam, & ſimilia: citat Plautum Amphitruone, Nunc ne

ornatum hunc vos meum admiremini, Quod ego huc processi sic cum seruili schema: & eundem Persa, theatrum lepida condecorat schema. Male igitur Alciatus parergon lib. 11, schemate legendum esse contendit loco illo Amphitruonis: & peius alij, pro theatrum, tiara ornatum substituere, totumq; versum corrumpere; quanquam nec Priscianus cum integrum recenset. vet. codex habet, theatrum lepide condecoratum schema: lego igitur, lepida condecoras tua schema.

CAPRINEVM DICTITABANT. Vel à caprarum fœtore, vel ἀπὸ τῆς καπράω, ut volunt interpretes. quod quidem non improbo. mallet tamen, pro Caprineum, legere Capron eum, vel Caprion dictitabant. Nam κάπρον seu κάπριον, præterquam quod ad insula nomen alludit, & aprum, & id quo viri sumus significat: vnde καπρῶν quod Latine subare dicimus. qua coniectura sicui forte displiceat, is nulla penè mutatione sic legat, palamque iam eum vulgato nomine infabuit. Caprinicum dictitabant: vt Balearicum, Creticum: tanquam & ipse insulam deuicisset, in qua à vitis omnibus turpissimè victus est.

PARRHASII QVOQVE TABVLAM. De XLIIII. Parrhasio, quod huic loco seruiat. sic Plinius lib. xxxv cap. x, Pinxit & minoribus tabellis libidines: eo genere petulantis ioci se reficiens. Quò etiam spectat, quod paullo antè dixerat ἀποδιδωτορ se appellasse, ab illa nempe vitæ mollitia. addit Plin. quò dicitur Archigallum pinxit: quam picturam Tiberius amauerit, atque lx estimatam festertius cubiculo suo incluserit.

ATALANTA ORE MORIGERATVR. Dictio ore desideratur in trib. ms. omiffa, opinor, pudore scribentium.

R

MINI-

MINISTRI ACERR. PRÆF. *Liber vetustiff. ministeri. quod celatum nolui.*

XLV.

SOLITVS SIT ILLVDERE. *Rem obscenissimam verbo ambiguo texit, ut etiam infra Claud. cap. xv, obscenitatis in feminas reum. Sed & Lactantius lib. vi, de istis loquor, quorum teterrima libido & execrabilis furor ne capiti quidem parcat. vide supr. Cæs. cap. xxii. λεσείαζεν vocat Græci. Atq; hinc intellige Iuuen. versum Sat. v, Si tibi contigerit capitis matrona pudici. Sed hæc exponenti præfanda venia esset.*

QVAM PERDVCTAM. *Cæs. cap. l, Tertia deducta.*

NEC QVICQVAM AMPLIVS. *Quam id quod feminarium est.*

DOMVM SE ARRIPVIT. *Sic lib. omnes. mallem tamen, arripuit, pro abripuit: ut afuit, pro absuit, semper in optimis codicibus.*

VNDE NOTA IN ATELLANICO EXODIO. *Lib. vnus, vnde mora. quam lectionem etiam Turn. ex optima ut ait fidei cod. asserit: & pro interuallo, quod exodia, que præter argumentum sunt, adferunt, fabula, interpretatur: sed inuita, ut ego quidã arbitror, Minerva. quare nota retineo. sequitur enim percrebuit: quod de mora non rectè dixeris. Atellanicum verò exodium dixit, ut Atellanicum versum Cic. lib. ii de diuinat. & artem Atellanicam Macrob. lib. i Saturn. cap. x. Atellana autem apud Romanos ferè extra argumentũ, exodij loco, interponebantur: ut apud Græcos olim Satyra. Iuuen. Sat. vi, Rusticus exodio risum mouet Atellanæ Gestibus Autooës.*

HIRCVM VET. NAT. CAPREIS LIG. *Quod ex Atellana de animali dictum fuerat, id populus, tanquam de Tiberio dictum, maximo applausu excepit. Catul. epigr. putare ceteros hircos.*

VNA

VNA MODO LIBERAL. *Rectè sic ex Turnebo XLVI.*
nebi sententia Pulmannus, libri tamè omnes nostri ms.
 vnam modò liberalitatem ex indulgètia vitrici pro-
 secutus. vulgati cōsecutus. vide *Turn. li. XIII, c. XVII.*

SED GRATORVM. *Id quog, rectè ex Turnebo*
& uno ex nostris codicib. reliqui Græcorum habent. In
cohorte principum virorum ferè amicos & comites legi-
mus: Tiberius habebat quosdam, quos peculiari nomi-
ne gratos appellabat.

AVGVSTI TEMPLVM. *De templo Augusti XLVII.*
quod Romæ fuit loquitur, de quo Aug. cap. LII: alie-
rum verò quod Nolæ, de quo paullo antè, etiam Tibe-
rius dedicauit, dedicare autem nisi perfectum non po-
tuit: Sed hoc ideo inter opera publica, vti & Capitolium
Capuæ, non recenset Suetonius; quia publica propriè ea
sola dicuntur, quæ pop. Rom. sunt. l. xv, de verb. signif.
& alioqui non sequitur, vt qui ea dedicarit etiam de
suo exstruxerit. Porro de hac re paullo aliter Tacitus,
lib. v, his verbis, Nè publicè quidem nisi duo opera
struxit, templû Augusti, & scenam Pompeiani thea-
tri: eaque perfecta, contemptu ambitionis an per se-
nectutem, haud dedicauit. Sueton. negat perfecta fuis-
se: non ideo tantùm quia nondum dedicata, sed quia
structuræ multa defuere: cum, vt alibi loquitur, semi-
perfecta Caius perfecit. Cal. cap. XXI.

COMOEDVM ACTIVM. *Seruile aliquod nomen*
mallei. lib. ms. Accium etiam & Accitum legunt.

QVO PACTO. *Libri duo, quo peracto. mallei,*
quo facto. De hac autem Tiberij illiberalitate, Sene-
ca lib. II, de benef. cap. VII.

ORTALVM Q. HORTENSII M. *Ortalum vocat*
Tacit. li. II. Quòd verò auctore Augusto quatuor eum

R 2 *filios*

filios tulisse scribit Suetonius, hoc ipsum est, quod inle-
ctum Augusti liberalitate decies HS narrat Tacitus,
vt uxorem duceret: tunc, credo, cum Augustus iam
senior Papiam Poppæam sua sit. sup. Aug. cap. xxxiiii.
Dio lib. lvi.

XLVIII. PROPOSITO MILLIES HS. Sic proposito gla-
diatorio munere, Tit. cap. viii. proponere edictum,
auctionem, argentum, titulum, pro edere ac publice no-
tum facere. Simile illud quod legimus de Augusto cap.
xli, quoties ex damnatorum bonis pecunia superflue-
ret, usum eius ad certum tempus indulgisse ipsum gra-
tuito is qui cauere in duplum possent.

IN SOLO COLLOCARENT. Expediit enim
Reipub. vt, fœnore imminente, agris pretium accedat.
Aug. cap. xli. Vsus est autem Sueton. Jurisconsul-
torum verbo. res soli enim dicuntur, ædes, agri, fundi, &
cetera res immobiles, quæ solo coniunguntur. Similis lo-
cus Plinij lib. vi epist. Patrimonij tertiam partem con-
ferre iussit in ea quæ solo continerentur.

MONTEM COELIVM. Tacit. lib. iiii, incen-
dium hoc statim post lapsum Fidenis theatrum accidisse
scribit; cum principi iam susceptum esset consilium ab-
sentia: quod cum vulgus ad culpam traheret; eum, vt
obuiam iret, hanc pecuniam pro modo detrimenti tri-
buisse. Quod vero Tac. de Senatus sententia Cœlium
montem appellatum fuisse Augustum scribit, id cum
Tiberio volente factum sit, nõ malè Suet. Senatus men-
tionem omittens ad Tiberium tantum retulit.

SEIANI IMAGINEM. Vide Tacit. lib. iiii,
& Dionem lvii.

MISSIONES VETERANORVM. Ultra mili-
tia merita militibus honestè missis etiam premia da-
bantur:

bantur: quæ ne daret Tiberius, veteranos ad mortem
vsque sub signis tenuit. adde locum Calig. cap. XLIII.
& Aug. c. XLIX ubi de commodis missionum.

DISIECTIS TERRAMOTV. Eo Plinius, lib.
II cap. LXXXIIII, duodecim ciuitates prostratas scri-
bit. Euseb. Chronicis, XIII.

AD RAPINAS CONVERTIT ANIMVM. XLIX.
Liber vnus conuertit, sine dictione animum.

CN. LENTVLVM. Qui (teste Seneca lib. II
de benef.) sub Augusto quater millies HS possedit, prin-
ceps ciuitatis & pecunia & gratia. qui locus Seneca
corruptus est. nam, pro sub honore nobilitatis, sub
onere legendum est: & pro derisum à labore, derisu
& labore, ex libro quodam nostro MS. quod obiter mo-
nitum volui.

QVIRINI CONSVLARIS. P. Sulpicium
Quirinum vocat Tacitus, lib. III.

PARTEM REI FAMIL. IN PECVNIA.
Contra legem Cesaris dictatoris, qua de modo credendi
possidendiq; cautum fuit: quãquam intra Italiam tan-
tum de quo Tacit. lib. V. Ann. poterat & ex eo strui ca-
lumnia, quod de scænebri pecunia statuit Tiberius cap.
precedente. Huc porro spectat, quod de Antiocho Co-
mageno refert Suet. Cal. cap. XVI.

VNO OPPIDO CLAVSAM. Rheginorum sci- L.
licet. sup. Aug. cap. LXV.

PRÆBITISQVE ANNVIS. Annua appellant
7cⁱⁱ & annuum *ἐπιετησίως* & absolute, id quod alimen-
torum causa in singulos annos praestatur. l. x. & XIIII,
de annuis legatis. Plin. epist. ad Traianum, vt publici
serui annua accipiant. Cum igitur Augustus annua filiae
praestare solitus, nihil de eo in testamento cauisset; Ti-

berius, tanquam morte defecisset liberalitas, ac quasi nefas esset & iuri publico aduersaretur contra testatoris voluntatem facere, nihil præstitit.

MATREM LIVIAM GRAVATVS. Sic Horat. lib. IIII od. XI, terrenum equitem grauatus Bellerophonem. Virg. lib. X, quid si quæ voce grauaris Mente dares? Suet. Aug. ampla & operosa prætoria grauabatur. duo tamen cod. non habent grauatus.

INTERDVM ET ÆGRE VTI. Liber Turnebi, ut & nostri omnes, interdum & egere & vti solebat. De Livia autem prudentia, Dio & Seneca præclara testantur.

NEC FEMINÆ CONVENIENTIB. NEGOTIIS. Atqui talia sunt ciuilia omnia, à quibus femina arcentur. l. II, de reg. Jur. & ad S. C. Velleianum.

LI. AT ILLA COMMOTA. Liber vnus commenta. quod silere nolui. Decurias autem indicum intelligo, quorum nomina in albo scribebantur.

E SACRARIO. Liber opt. à sacrario. Sacrarium autem pro larario dixisse videtur, ut etiam priuarum aedium sacrarium, apud Cic. legimus, Verr. VI, erat apud Heium sacrarium eum magna dignitate in ædibus: & epist. ad Memmium, qui habitat in tuo sacrario.

TAM INFESTE. Idem cod. tam manifestè.

VIV. MAT. ADFUIT. Vel afuit scribendum veteri more, vel abfuit.

NEQUE ÆGRE ABESSE. Lib. vnus adesse, ut & editio Gryphij.

TESTAMENTVM EIVS. Vide Tacit. initio lib. V. Infr. Cal. cap. XVI.

IN ANTLIAM CONDEMNATO. Sic Turn. & Pithoeus, & exemplar Vaticanum: ut ad aquam hauriendam ille condemnatus fuerit. Libri nostri vel

Antiliam, vel Andiam, vel mediam habent. Atqui si verum est, quod affirmat Beroaldus, in vetustis codicib. etiam Anticyram & Latuniam legi; nihil equidem dubitem horum alterum amplecti.

ANIMI FLVXIORIS. In lib. optimo desideratur dictio LIII. animi: nec sanè necessaria est; sequitur enim vitæ.

TANTVM NON STATIM POST A FVNERE. Lego, expunctis aliis, tantùm non à funere. Libri ms. variant, ut mala in causa testes solent. posset etiam tantùm quod à funere legi.

PRO SVPERVACVIS ELEVARET. Duo libri elueret: vnus, eluderet.

ALEXANDRIAM ADISSET. Augustus, inter alia imperij arcana, senatoribus atq; illustrib. equitib. sine Principis consensu permitti noluit in Egypto esse. Tac. lib. II. eam ob causam igitur de Germanico questus est Tiberius. vide Cas. cap. xxxv.

NISI EA SECRETA. Locus haud dubiè mendosus est. lib. vnus, nisi ea secreto. legendum fortassis, ni Seianus secreto obstaret: qua sanè coniectura cum Taciti historia optimè conuenit.

PER QVÆ MVLTIFARIAM INCREPITVM. Lib. opt. inscriptum. columnis scilicet, aut etiam statuis Tiberij: vt Cas. LXXX, Ner. ca. XLV. Illud verò, per quæ, pro quare, apud Suet. non semel inuenias.

CREBERRIME ACCLAMATVM. idem liber, celeberrimè.

GRÆCO VERSV. Sic Tacit. quoq; correptam LIII. Græco versu admonuit, idèo quia non regnaret. Sed & Aristoteles lib. III polit. tale aliquid à poëta quopiam dictum fuisse significat: verùm & poëta nomen, & versus ipse hætenus ignorantur.

NEC ULLO MOX SERMONE. *Mox, pro
postea, Suet. familiare.*

CVM PRÆSTRVCTVM VTRVMQVE. *A
Seiano scilicet: qui & Agrippina suspectum Tiberium
fecerat, & Tiberio suaserat, vt porrecto illam malo ten-
taret, sublato iam ante Eudemi medici opera Druso.
Hæc Tac. lib. I. II. adde Plin. lib. XXIX, cap. I. pro ac-
cessitum autem accessi habent meliores cod.*

MODO AD STATVAM AVG. MODO AD EXER.
*Ad statuam confugere propriè seruorum erat: quod
cum Agrippina vellet facere, Tiberiū veluti dominum
accusabat: exercitus autē aduersus principem concitare
capitale est. Sic fermè Beroaldus, & recētiores quidam
Sc^o: quos tamen meminisse oportebat, frequentius qui-
dem seruos, sed tamen & alios ad statuas confugere so-
litos. exemplum Antonij, eius qui triumphauit filij,
Aug. cap. XVII. Agrippinam igitur calumniabatur
Tiberius, quod istiusmodi consilia ad concitandam ipsi
inuidiam cogitabat. Unde Sc^o postea prohibitum fuit,
ne quis in alterius iniuriam ad statuas principum con-
fugeret, imaginēve eorum portaret: qui secus faceret,
in vincula publice mitteretur. l. XXXVII, de iniurijs.
l. XXVIII, de pœnis.*

IMPVTAVIT ETIAM. *Tanquam beneficium
scilicet. sic enim eo verbo Quintil. & alij ea tempesta-
te vsi sunt. Iunen. Sat. V, tamen imputat hunc rex:
& quamuis raturum, tamen imputat.*

LI. NERONEM ET DRVSVM ET CAIVM.

Melius ms. Neronem, Drusum & Caium.

DESTITVTVS MORTE LIBERORVM. *Li-
beros vocat filios tantum, Germanicum ac Drusum: &
illum quidem adoptiuum: cum liberorum appellatione
nepotes*

nepotes etiam ac pronepotes, quiq; ex his descēdunt, latissime comprehendantur: adoptivi verò vix pro liberis habeantur. l. CCXX, de verb. signif. l. LI, de legatis lib. II. l. LXXV, de condit. & demonst.

DIEM VTRIVSQUE TIROCINII. *Calig. cap. x.*

ANIMI SVI NOTA. *Quasi characterem animi dicas. Sic enim & Cic. lib. v de simib. nomina sunt tanquam rerum notæ.*

FAME NECAVIT. *Morte miserrima, atque adeò detestabili, ut his etiam, qui iudicium sententia sic mori cogebantur, defossis sub terra, ut & virginibus Vestalibus, cibaria nihilominus apponerentur, ad evitandam supplicij diritatem.*

TOMENTVM E CVLCITA. *Rectè. ab inculcādo nempe: non, culcitra, ut in vulgatis. Tacit. lib. v, Drusus deinde extinguitur, cū se miserandis alimētis, mandando è cubili tomento, nonū ad diem detinisset.*

SIC RELIQVIIS DISPERSIS. *Libri aliquot impressi, & plures ms. reliquias dispersas. mallet, sic reliquias disperfit.*

XX SIBI E NVMERO PRINCIPVM. *Ex. LV. emplo Augusti, cap. xxxv.*

ÆLIVM SEIANVM, *Quem aequè tam offendisse quàm amasse periculosum fuit. Senec. epist. lvi. Plura Tacit. lib. iiii. & Dio lib. lvii, l. Ælium vocans.*

LIBEROS GERMANICI. *At bene sanè, quod Seianus Drusum ipsum Tiberij filium Eudemi medici opera sustulit: ut paulò antè diximus.*

ACQVIESCEBAT. *Sic acquiescere honori, sup. lvi. cap. xxxi & mox cap. lxx, Nam & Grammaticos, quod genus hominū præcipuè, ut diximus, appetebat. appetere enim Grammaticos ibi dixit Suet. ut hic*

Graculis acquiescere. & Tito cap. VII, quibus etiam post eum principes acquieuerunt.

RELEGAVIT CYNARIAM. *Sic nostri tres; aut Cinariam. Interpretes Cynaram ex Plinio, lib. IIII cap. XII. una enim Sporadum est: qua, sicut & Cyclades, plena tunc exulibus fuisse. Tacitus.*

SVPER COENAM. *Cæs. cap. LXXXVII: Aug. cap. LXXVII.*

SELEVCVM GRAMM. *Seleucum, ni fallor, Alexandrinum intelligit, cognomento Homericum: quem Roma sophistam egisse auctor est Suidas. fuit & alter Emisenus.*

LVII. SÆVA ET LENTA NATVRA. *Lentam, malignam, ni fallor, ac contumacem appellat; ut sup. Aug. cap. XLI, & Horat. lib. I Sat. IX, & prensare manu lentissima brachia, qua omnino sequi nollent. Cic. lib. I ad Att. epist. XI, nihil ego illo impudentius, astutius, lentius noui. & alibi, Teucris lentum negotium.*

THEODORVS GADARÆVS. *De hoc sic Quintil. li. III, Præcipuè in se conuerterunt studia Apollodorus Pergamenus, qui præceptor Apolloniæ Cæsaris Augusti fuit: & Theodorus Gadaraeus, qui se dici maluit Rhodium: quem studiosè audisse, cum in eam insulam secessisset, dicitur Tiberius Cæsar.*

PROSPEXISSE. *Lib. opt. perspexisse. & mox assimulasse, pro assimilasse.*

IN OBIURGANDO. *Mirum si Tiberium, quanquã Rhodi agentẽ, tot tamen bellorũ ducem, & consularem, & tribunicia præditum potestate, obiurgare ausus fuit Theodorus iste Graculus. aut ergo alius fuit ab illo de quo paulo antè ex Quintiliano: aut fatendũ etiã Rome eo præceptore vsũm fuisse Tiberiũ, quod verius est.*

ΑΙΜΑΤΙ ΠΕΦΥΡΑΜΕΝΟΝ. *Rectè Pulmannus ex Turnebi sentētia. à φυράω & φυράομαι, quod subigere, miscere ac macerare significat. vulgati codic. συμπεφυρμένον: MS. πεφυρμένον.*

PATRI SVO VERVM REFERRE. *Vt apud Virgil. Pyrrhus, nuncius ibis Peleide genitori, illi mea tristitia facta, Degeneremq; Neoptolemū narrare memēto.*

VETEREMQVE PARTIVM FORTVNAM. *Mallem, vt in opt. cod. veterumque.*

CAPVT DEMPSE RAT. *Libri duo depresserat. LVIII. nihil muto tamen. Similis Tiberij sanitia exemplum apud Senecam, de benef. lib. III.*

PAVLATIM HOC GENVS. *Lib. vnus confestim pro paulatim: in altero vtrumq; dcest. huc spectant, que de Tiberij temporibus scribit Seneca, de benef. lib. III, cap. XXVI.*

SERVVM CECIDISSE. *A cedo non à cado. Iuuen. Sat. III, si nullum fortè cecidit Dat pœnas. ubi tamen vetustiss. codex cecidit habet. Nec verò de seruo qui ad statuam confugerit Suet. locum hic intelligo, sed quacunque occasione ad Augusti simulacrum aliquod verberato. vt mutare vestem nefas habebatur, quouis modo id accidisset; quòd veluti ante Deum se denudasset ille qui impietatis huius reus fieret.*

HONORES EODEM DIE. *MS. omnes honorem. & mox, quo decretus & Augusto olim erat: vna dempto, in quo sic legitur, qui honorem in colonia sua eo die decerni sibi passus est, quo decreti & Augusto olim erant. quam lectionem probo.*

ASPER ET IMMITIS. *Non puto eodem tempore versus omnes qui sequuntur, tanquam vno eodemq; comprehensòs epigrammate, propositos fuisse. Primos enim*

enim quatuor ad ea tempora quibus Rhodi egerit referendos esse, ex eo manifestum est quod subicitur non sunt tibi millia centum, id enim ut de eo dictum qui in patris sit potestate intelligo. ac proinde ante principatum tantum verè dici de eo potuit, quin singula dicticha priora quatuor diuersorum temporum fuisse crediderim.

SITIT ISTE CRVOREM. Liber opt. bibit iste cruorem. quod non displicet, ut sanguine saturatus vinum fastidiat.

NEC NON ANTONI. Antonium ob insignem in triumviratu sententiam, cum Sulla & Mario comparat: & cum hisce tribus crudelissimis hominibus Tiberium, quorum mox exemplo crudeliter regnaturū concludit quicumq; ad regnum ab exilio venerit. Nam & Sulla tunc exul videri potuit, cum Roma absens ad exercitus confugit: & Antonius quoque eo tempore quo hostis reipub. declaratus fuit. De Marij vero & Tiberij exilio res omnibus nota.

AB IMPATIENTIBVS ROMÆ DOMINII. Tres codices non habent dictionem Romæ: pro dominij verò domini. & sanè nec dictio Romæ necessaria est, & domini longè venustius.

ODERINT DVM PROBENT. Atqui nemo id quod oderit probat. Verum, ut credo, Tiberius his verbis odia quomocumque in se orta facile contemnebat, dummodo facta eius vel inuiti probare cogerentur. tunc enim hoc dicebat cum ita moderatè se gereret, ut a nullo reprimi posset. Beroaldus ut à tyranno dictum accepit, ut oderint dum metuant.

IX.

IN PAVCIS DIEBVS QVAM CAP. Insolens locutio pro, paucis diebus ex quo Capreas attigit. non multum

multum dissimile illud Horatij, quinque diebus Nil erat in loculis.

LOCUSTAM. *Locusta enim ex eorum genere est quae crustis intacta, & crustata vocat Plin. lib. I X cap. XII, & lib. XI cap. XXXVII: Graeci μαλακόςτανα, at nullus squamam habet asperam quidem, sed quae non ita ut crusta laderet.*

PRIMARVM COHORTIVM. *Lib. vetustiss. cohortium. ut semper. sic in nummo argenteo Antonij triumviri, CHORTIS SPECVLATORVM.*

SEIANO QVARENTI. *Libri duo Seianū, & recte. LXI.*

COMMENTARIO QVEM DE VITA SVA. *Lib. opt. quod pro quem. Domit. cap. XX, praeter commentarios & acta Tiberij nihil lectitabat. sup. Aug. c. LXXXV.*

GERMANICI LIBEROS FILII SVI. *Liber vnus, liberos Germanici. illud ergo, filij sui, ex glossemate adiectum est.*

RELIGIOSVS AC SACER. *Festos feriatosq; dies intelligo: quibus, ut inquit Cicero, liberi iurgiorum ac litium. serui, operum ac laborum quietem habebāt. at Tiberius nullum sine supplicio transmisit.*

INEVNTTE ANNO NOVO. *Atqui diem Kal. Ian. Romani letissimum agebant, eumq; supplicio funestare nefas erat, uti & Saturnalia. Macrob. lib. I, cap. X.*

AGAMEMNONEM PROBRIS LACESS. *Duo cod. non habent probris. Offenderat autem Tiberium poeta, quod sub Agamemnonis persona ipsum qui Romanis imperabat lacecessisse videretur. Simile est quod de M. Emilio Scauro scribit Dio, lib. LVIII. Is enim ob tragediam quandam suam, cui Atreus nomē fecerat, quia Euripidis verbis quidem in ea alterum monnerat ut stultitiam imperantis ferret, à Tiberio mortem sibi consci-*

consciscere coactus fuit. Lepidè igitur Horat. lib. II Sat. III, *Aiacem aduersus Agamemnonem defensusurus, veniam prefatur, Ergo consulere & mox respondere licebit? Consule. Cur Ajax. Frequēs autem apud optimos auctores vt sub personis Homericis alios intelligāt. Pers. Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem.*

OBIECTVM ET HISTORICO. *Is fuit A. Cremutius Cordus. Tac. lib. IIIII. de quo Aug. cap. XXXV: Calig. cap. XVI: Seneca lib. de consolat. ad Marciam, cap. XXII.*

ULTIMOS ROMANORVM. *Vt Philopœmenem Gracorum ultimum vocare solitos Romanos refert Plut. eius vita.*

NON MODO STVDENDI. *Libri duo scribendi. quod magis placet.*

VIGINTI VNO DIE ABIECTI TRACTI-
QUE. *In duobus libris desideratur tractique. ego etiā abiectionis reiecerim. iam enim id antè dixerat Suetonius, studiosissimus breuitatis.*

CARNVLIVM NOMINE. *Lib. MS. Carnilium, & Carrulum. legendum Caruilium: aut, si quis malit, Carrilium. nam vtrumq; nomen Romanum est.*

NONDVM T. I. G. R. *Mortem ergo Tyrannus vt beneficium afflictio imputat. de quo Lycus ille Thebanus apud Senecā Hercule furente, Qui morte cunctos luere supplicium iubet, nescit tyrannus esse diuersa itroga. Miserum verà perire, felicem iube.*

A QVODAM NANO. *Liber vnus à quodam Mario. malè. Nanum enim siue pumilionem intelligo qui mensa astiterit, vt nunc quoq; videmus apud diuites fieri. sup. Aug. cap. LXXXIII.*

INTER CAPREAS. *Sic omnes cod. magno consensu.*

sensu. Beroaldus exponit pro in secessu Caprearum. ineptè. ego scurras sic vocatos fuisse crediderim, vel ab eius animalis obscenitate, vel à rodendi cōsuetudine. Vtitur eo vocabulo etiā Claudio ca. VIII. vbi plura dicemus.

VENENO INTEREMPTVM FRAVDE LI- LXII.
VILLÆ VXORIS. Tres codices non habent dictio-
nem veneno. quam tamen retinco. Nam, ut scribit
Tacit. Livia soror Germanici, Drusi vxor, à Seiano
constuprata, adhibito in consiliū Eudemo medico, vene-
no per Lygdum Spadonem dato maritum sustulit. ad-
de Plin. lib. XXIX, cap. I. Liviā autem Tac. quam Li-
willam Suet. vocat. sic Claudia & Claudilla, Plantia
& Plantilla. quod suprā quoque notasse me memini.

NE DIVVLGARET INIVRIAM. Libri no-
stri omnes, ne vulgaret.

QVOD ET NISI MORS. Lib. vnus quod nisi.

SPE LONGIORIS VITÆ COMPVLIS-
SET. pro induxisset.

RELIQVIS NEPOTIB. Quorum Caius Germa-
nici, Tiberius Drusi filius fuit. ille adoptivus, hic na-
turalis & legitimus.

VT ADVLTERIO CONCEPTVM. Mater
enim Liuilla & Seianum adulterum, & Eudemum a-
micum habuit. vide Tacitum.

SED PRÆTREPIDVS QVOQVE. Fuere viri LXIII.
docti quibus displiceret illud prætrepidus, & præteri-
tus pro contemptus legēdum esse putarent. verūm que
sequuntur trepidationem Tiberij ostendunt.

NISI RELATAS. Legendum puto relata. arca
nimirum, qua sortes continebantur. Ea autem ex olea
fuit. ut de harum sortium historia scribit Cicero, lib.
II. de divinat. extat etiam denarius Platorij Cestiani
apud



apud me: in cuius parte altera Dea effigies, Fortune, ut arbitror: altera vero pueri comati, sub pectore arcam tenentis, ascriptum SORS.

NON AVSUS A SE DIMITTERE VSQUE A DEO DET. Liber vnus, non ausus dimittere à se vsque eo detinuit, placet.

DELEGARET PLVRIMA. Ea scilicet quae praesidibus ab Imperatore committi solebant. Delegare enim ^{7c}torum verbum est: unde & delegati iudices, quinimmo & legati proprie vocantur ij quibus proconsules suam iurisdictionem mādant, l. IIII, v, & vi, de off. procons. & legati, quanquam apud auctores legati ferè dicantur, qui ipsi provinciae praesunt, vide sup. cap. xli.

LXIIII.

OBSVTAQUE LECTICA. Lib. opt. obsitaque, & mox vnquam pro vsquam.

LXV.

MILITARI PRÆSIDIO. E duobus cod. abest dictio militati.

SPECVLAVNDVS. Lib. ms. quatuor ante id verbum interpūgent, deinde sic legunt: speculabūndus ex altissima rupe idem idem signa, quae ne nuncij morarentur tolli procul ut quidque factum foret mandauerat, quam lectionem si amplectimur, speculabundus signa, pro ad signa dixerit Suetonius. Id si cui duriusculū videbitur, veteri lectione retenta, pro signaque, legat signa namque: ut apertior sit sententia, difficilis alioqui & impedita.

PER

PER LIBELLOS IN ORCHESTRA POSITOS. Vnde *Senatus* scilicet ludos spectabat. Sed quare non plebem quoque aduersus tyrannum concitabant? Idem credo sub *Tiberio* euenit, quod sub *Domitiano* & aliis tyrannis: ut, si in optimates potissimum seniant, id impune ferant. vide *Domit. cap. vlt.* Poterant & in orchestra poni hi libelli, ut magis essent conspicui. *Lector cogitet: Mibi non liquet.*

ARTABANI. De hoc nonnulla *Tacitus, lib. II.* sed plura *Iosephus antiquit. lib. XVIII.* aliquid infr. *Cal. cap. XIII.*

Mallet hoc caput annecti precedenti: aut saltem sine epigrapha relinqui. LXVII.

DII ME DEÆ QVE POENIS PERDANT QVEM QVOT. Sic editio *Gallica*, & libri tres MS. *Turn.* quoque *lib. XIII cap. XVII:* *Germanica* vero, & MS. duo, *Dij me Deæque* peius perdant quã quotidie perire sentio. quæ sanè lectio apertior videtur ac melior.

VT IMPERIVM INIRET. Duo cod. inierit. placet. mallet tamen inerat. ut clara sit sententia, non ob hæc quæ dicit *Suetonius* eum imperij susceptionem distulisse: sed inito iam imperio, quo semper aspirauerat, appellationem patris patriæ, & ut in acta sua iuraretur, obstinatissimè recusasse. quam huius loci sententiam genuinam esse, mōstrat quod mox sequitur, de vtraque re. Adde si lubet *Dionem lib. LVII.* qui & illa addit, initio ne Imperatoris quidem prænomen eum tulisse, ut nec cognomen *Augusti*: neque ut per fortunam eius iuraretur; aut, si fieret, periurij pœna sequeretur.

SIMILEM SE SEMPER SVI. *Lib. opt. se sui semper.* & mox, sanæ mentis esset, pro sanæ mentis fuisset.

fuisset. *multo sanè venustius.*

SI QUANDO AVTEM INQUIT. *Nemo non facile animadverterit, illud inquit ab infelici aliquo correctore adiectum esse.*

ADIICIET PATRIS APPELL. *Lib. vnus, adiecerit. & mox, exprobarit: pro exprobat. pro patris etiam, patriæ in altero cod. repperi. vt fortassis patris patriæ legendum sit, atque ita arbitror.*

LXVIII. GREBRI ET SVBTILES. *Lib. opt. & subiti.*

IN TENEBRIS VIDERENT. *Plin. lib. XI, cap. xxxvii, Tiberio, nec alii mortalium, fuisse naturam ferunt, vt expergefactus noctu paulisper, haud alio modo quàm luce, contueretur omnia, paulatim tenebris se obducentibus. Quod ergo ad breue dicit Suet. id paulisper significat. Dio eum in tenebris plurimum, interdum minimum vidisse scribit.*

ADDUCTO FERRE VULTV. *Id est cōtracto ad severitatē. vt adducto lacerto, arcu, habena, apud Virg.*

NATURÆ VITIA ESSE NON ANIMI. *Animi vitia vocasse videtur Augustus, qua depravato iudicio fiunt: natura verò, qua inclinatione quadã veluti innata consuetudine coalescunt. Horat. lib. I. Sat. III, denique te ipsum Consule siqua tibi vitiorum increuerit olim Natura, aut etiam consuetudo mala.*

LXIX. ADDICTVS MATHEMATICIS. *Vt qui totus à Thrasyllo penderet. Idem tamen Mathematicos abegit. sup. cap. xxxvii. vide Dionem.*

PERSVASIONISQUE PLENVS. *Duo libri plenusque persuasionis.*

CORONAM LAVREAM. *Vide Aug. cap. xc.*

LXX. CORVINVM MESSALLAM. *Is ille M. Valerius M. F. M. N. Messalla Corninus, quem passim auctores*

Flores celebrant: de cuius eloquentia Quintil. lib. x, At Messalla nitidus & candidus, & quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem suam Horat. de arte: consultus iuris & actor Causarum mediocris abest virtute disertus Messalla. sup. Aug. cap. LVIII.

CONQUESTIO DE L. CÆSARIS MORTE.

Rectè sic Pulmannus, Turnebi auctoritatem secutus. sic enim & nostri meliores cod. dico. L. Cæsaris. Pro conquestio etiam conquisitio habent MS. omnes: sed conquestionis vocabulo etiam Cic. usus est: et verisimile est Tiberium, in Augusti gratiam, mortem filij eius deplorasse. quamquam, si quis Iulij malit, nolim contentiose agere. cur enim non Caij etiam mortem luxit, cum eodem tempore ambo extincti sint, & quidè Caius prior? Aug. cap. LXV.

EUPHORIONEM ET RHIANVM ET PARTHENIVM. *Bene & hoc Pulm. ex Turnebo. nam MS. variant. horum verò trium Athenæus, Suidas, & Stobæus, meminerunt. Fuit & Arrianus poëta nō incelebris: sed Rhiano fauent exemplaria, ut eius memoria apud Sueton. quoque conseruetur.*

HISTORIÆ FABVLARES. *Que poëticiis narrationibus referta esēt. quales scripsere Diodorus Siculus, Didymus grāmaticus, Heliodorus, Lucianus, et alij.*

EIVSMODI FERE QVÆSTIONIB. *Quales & apud Iuvenalem extrema Sat. VII. Pulcherrime etiam Seneca de breuitate vite ad Paullinum, & Quintil. lib. 1 & Gellius lib. ultimo hanc literatorum anxiam nimis & inutilem curam, merito derident. neque alienum ab hoc loco. quod de Tiberio operis sui initio ad Titum narrat Plinius, Apionem grāmaticū cymbalum mundi ab eo vocatum fuisse. Vide locum.*

Appion certè sub Tiberio & Caio Casare floruit. Seneca epist. LXXXIX.

ET QVO PRIMVM DIE. *Duo cod. ex quo primum die. malle. Quo primum die. sine &.*

PIETATI SIMVL AC RELIG. *Religioni, quòd sacrificaret, Pietati in parètem, quòd sine tibicine id faceret. atqui in funere etiam tibicines. adhibebãtur. meritò ergo id tanquam inane reprehenditur. Sanxerat autem Augustus vt Senatores ingressi curiam, antequam considerent, ture ac mero supplicarēt. de quo Aug. cap. xxxv. nec ibi quidem vlla tibicinis mētio. sed nulla apud veteres sacra sine tibicine peragebãtur. Dio, li. lvi, non Tiberiũ tantũ sed et Drusũ eius filiũ idẽ fecisse ait.*

LXXI. ALIAS PROMPTVS. *Li. duo alioqui piõptus. et mox, abstinuit, pro abstinuitq; et pro postulatit, postularer.*

MONOPOLIUM. *Atqui id vocabulum ante Tiberium ciuitate donatum videri potuit, quo, ni fallor, etiã Plantus vsus est. post Tiberiũ sanè ab omnibus receptum. Vtitur eo Plin. lib. viii c. xxxvii. est & titulus lib. iiii cod. Iustiniani. inscriptus, de monopolis. actum autẽ de monopolis in Senatu iam antè vidimus ca. xxx.*

CVM EMBΛHMA. *Scribo emblema, vt monopolium, Latinis litteris. Mira autẽ Tiberij superstio, verbum euitantis, quo non Lucilius tantum, quẽ bilinguem vocat Horat. & sus sit, notissimus illis apud Cic. lib. i de orat. versus, Quam lepidè lexeis componstæ, vt tesserae omnes Arte pauimento atq; emblemate vermiculato: sed & Cic. ipse Verrina qua de signis inscribitur. Emblemata verò I. C^{vi} nostri appellant, qua scyphis, speculis, absidibus, aliisq; rebus, ornatus causa inscribuntur. l. iiii de vino, tritice & oleo leg. l. xix, & xxxii, de auro, arg. veste legata.*

CENS VERIT. *Malletm censuit, vt in trib. MS.*

GRÆCE TESTIMONIVM INTERROGATVM. *Quare*

Græcè eum interrogari magis quàm respondere passus est? Carolus lāgius Militē quoque Græcū legebat, id enim fortassis prioribus tantū litteris exaratus erat: unde aliquis Græcè fecerit, qua coniectura mihi non displicet. Et sanè cū Græci in ipsa Græcia apud Romanos Latine agere, pro imperij maiestate, inberentur, non mirum est si Romæ id observari Tiberius voluit, vide Val. Max. lib. II c. I: & Tryphoniū f. C^{num} LXLVIII de re iudicata: ubi ait, decreta à pratoribus Latine interponi debere. hinc interpretum vsus in provinciis apud magistratus.

PROXIMOS NAVMACHIAE HORTOS. LXXII. *Cæsaris, ni fallor, hortos trās Tiberim intelligit, de quibus Cæsare cap. LXXXIII, & Horat. lib. I, Sat. IX.*

SERPENS DRACQ. *Serpentem vocat, ad eorū differentiam qui volatiles esse perhibentur. talis autē fortassis Tiberij draco, quales hodie quoque muliercula Romane, estius maxime mēsis, in deliciis habent, ut olim Flaccilla apud Mart. Sic gelidam collo nectit Flaccilla draconem. Verūm hi sine veneno sunt.*

PROPE CAMPANIAM ASTVRÆ. *Duo libri, Rediens ergo prope Campaniam Asturæ. & sanè Astura, si Plinio credimus lib. III cap. V, & c. VI, ultra ostia Tiberina in Antiano est: ac proinde à Campania longius abest. meminit eius Suet. Aug. c. XCVII.*

CASTRENSIB. LVDIS NON INTERFVIT SOLVM. *Libri quatuor, non tantum interfuit. Castrenses verò ludos, ut puto, eos appellat qui à militib. illic in statione mimentibus castrensi more edebantur.*

SVSTENTAVIT AVTEM. *Sustentare absolute dixit, nō pro dāre operā vt valeret, sed pro affligi ac malè habere.*

EX ORDINE QVOTIDIANO. *Ordinem
vocat viuendi consuetudinem*

CHARICLEM MEDICVM. *Vide Tac. extre-
mo lib. v.*

COMMEATV AB EVTVRVS. *Sup. cap. xii.*
INSTANS IN MEDIO TRICLINIO. *Sic
sup. cap. xxxv, incenante eo in prætorio.*

VALERE DICENTES. *Vt Horat. epist. Cel-
so gaudere & bene rem gerere Albinouano Musa
rogata refer. χαίρειν ἔδωπαίθειν.*

LXXIII. IN VILLA LVCVLLIANA. *Rectè. cùm ex-
emplaria nostra omnia, aut Lucullana, aut Lucilliana
habeant. Tac. Tandem apud promontorium Miseni
confedit, in villa cui L. Lucullus quondam dominus.*

C. PORTIO. C. Pontio Nigro *habent ms. om-
nes. legendum vero Cn. Acerronio Proculo C. Pontio
Nigrino Coss. sic enim Tac & Dio, & hac inscriptio.*

IOVI CONSERVATORI SACRVM. C. IVLIVS. C. F.
QVIR. ARRIANVS V. S. DON. DEDIT. XVI KAL.
MART. CN. ACERRONIO ET PONTIO NIGRINO
COSS.

IN REMISS. FORT. FEBRIS CIB DES.
NEGATVM. *Consulunt quidem medici in remissione
februm dari cibum: verum si negetur, non illico mors se-
quitur. quare locus hic mihi suspectus est. Tac. lib. v,
vocatōs narrat qui recreandæ deflectioni cibum adfer-
rent: atque, aliis trepidantibus, Macronem opprimi
senem iniecta multa veste iussisse. nec multo aliter Dio.
Id ipsum igitur crediderim narrare Suetonium nempe
iniectam ei vestem vel puluinum: sed vel desideranti ci-
bum, vt nonnulli tradiderunt; vel, vt alij, cum detractū
sibi anulum respiciens requisisset. Verbum itaq; nega-
tum*

rum à correctore aliquo infartum puto, ac dictionem nonnulli non suo loco positam, vt hoc modo legatur. Alij in remissione fortuita febris cibum desideranti puluinum iniectum, nonnulli cum extractum. *Qua mea coniectura, vt equidem spero, viris doctis non displicebit. Fortuitam autem febrem vocat Suet. defectiorem qua repente Tiberio acciderat. Quod vero deficienti anulum detractum dicit, id ex Plinio intelligimus, lib. xxxiii cap. i. scribit enim morientibus, vti & somno grauatis, religione quadam annulos detrahi solere.*

SVBITO VOCATIS. *Lib. opt. subitoque vocatis, quod mallem.*

APOLLINEM TEMENITEM. *Signum Apollinis, qui Temenites vocabatur, pulcherrimum & maximum, quod Verres abstulisset si portare potuisset, commemorat. Cic. accus. iiii. idem puto de quo Suetonius hic. Apollo autem à loco tenuit & id cognomen accepit, qua de re egregie Turnebus lib. viii cap. xii. vnde & Temenitis fons agri Syracusani. Plin. lib. iiii cap. viii.*

LXXIIII.

BIBLIOTHECA NOVI TEMPLI. *Templum, ni fallor, Apollinis Palatini intelligit: quod sexto Augusti consulatu dedicatum, si Dioni credimus, initio lib. liii, postea incendio illo, de quo idem Dio lib. lv, quo & domus Augusti periit, conflagrauit. ideo fortassis nouum vocat Suetonius. Gellius quidē lib. xiii, cap. xix, & Vepiscus Probo, bibliotheca domus Tiberiane, qua & ipsa in palatio fuit, mentionem faciunt. sed aliud domus, aliud templum est.*

CINIS E FAVILLA. *Fauillam viuentem, vt ita dicam, ac calentem intelligo: qualis vna cū carbonibus inferri solet. & mox, pro illatus, illatis legendum arbitrator. illuxit etiam, pro luxit, habent duo Ms.*

LXXV. TIBERIVM IN TIBERIM CLAMIT.

*Rectè duo cod. tamen, trahi clamitarent.*PARS TERRAM MATREM. *Vide Plinium lib. II, cap. LXIII.*

SENATVS CONSULTVM ACTVM ESSET.

*Sic quidem lib. nonnulli impressi: sed ms. omnes, cum Senatus consulto actum, vel cautum esset, quod sanè magis placet.*NEMO EXSTABAT. *Plures libri, adstabat.*

CONCLAMANTIB. PLERISQVE.

*Liber optimus pleris. ut & antè non uno in loco: & semel plerum, pro plerumque, scriptum inuenio; quod filere nolui. & pleris quidem pro plenus dixerunt veteres, ut Lucr. libro VI, Corruptus sanguis pleris ex naribus ibat. an verò etiam pleros pro plures, cogitandum. Pacuvius certè apud Festum, cum inquit plera pars pessumdatur, sic uti videtur.*LXXVI. DEDIT ET LEGATA. *Ut Claudio Drusi fratris filio. inf. Claud. cap. VI.*AC MILITIBVS. *Tres codic. Sed & militibus.*

IN

IN C. CALIGVLAM.



1.



RUSI ET IUNIORIS ANTONIÆ F. *Due fuerunt Antonij III viri & Octavia Augusti sororis filia, Antonia maior, Domitio Ahenobarbo Neronis principis auo nupta: & Antonia minor, pudicitia pariter ac forma insignis, Drusi, Augusti priuigni, Tiberij fratris, vxor: ex qua Germanicus et Claudius nati sunt. Plut. Antonio: Suet. Augusto, c. LXI III: & Ner. c. V.*

PER LEGES. *Leges annales siue annarias intellege. De questoria autem etate Cæs. cap. VII.*

INCERTVM CONSTANTIA AN PIETATE. *Lib. ms. omnes incertum pietate an constantia maiore. Vide Tib. cap. XXI.*

EXPVLSVS. *Tacitus initio lib. II, Cæterum Tiberio haud ingratum accidit turbari res orientis, vt ea specie Germanicum à suctis legionibus abstraheret, nouisq; prouinciis impositum dolo simul & calibus obiectaret. Hæ ergo sunt cause ob quas sic festinauit Tiberius, vt Germanicus quodammodo videri posset expulsus ad componendum orientis statum. Consulatu autem secundum cum Tiberio tertium consule gessit: cumq; apud vrbe Achaia Nicopolin inuit. Tacitus.*

DIVINO MORBO. *Lib. duo diurno, vnus*

S 5

diutur-

diuturno. *Sabellicus etiam diuino legi attestatur, quod cardiaco morbo extinctus sit. Plin. lib. xi, cap. xxxvii, negatur cor cremari posse in iis qui cardiaco morbo extincti obierint, negatur & veneno interemptis. Certè exstat oratio Vitellij, qua reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc vsus argumento, palamque testatus non potuisse ob venenum cor Germanici Cæsaris cremari. contra genere morbi defensus est Pisco. Hactenus Plin. Verùm vt cardiaco obierit morbo, non ideo hic diuino, pro diutino aut diuturno, legendū est. Græci enim ἐξάν νόσον ἐπιληΐαν vocant, quod morbus is veluti Dis iratis immitti videatur. et, quamquam epilepsia interdum ex ore ventriculi affecto, hinc per consensum, vt loquuntur medici, etiam cerebro nascatur: non tamē ob id ἐξάν νόσον epilepsia est. & alioqui morbus hic plerumq; diuturnus est. Tacitus quoq; longiorē fuisse Germanici morbum significat, quamquam qui morbus fuerit non exprimit.*

II. PROPTER QVÆ. *Lib. opt. propter quod. A SENATV. Idem liber. & à Senatu.*

III. EQVI VECTATIONE POST CIBVM. *Qua sanguis scilicet atque alimenti vis eo deflueret, præsertim cum stapiis quas vocamus nondum tunc vterentur, Stapias certè aut quid simile, neque Xenophon de arte equestri, neque Iulius Pollux de equestribus instrumentis, vsquam commemorant: & nihil in veterum monumentis inuenias quod eò referri possit. neque ea que ob assiduam equitationem Scytharum refert incommoda Hippocrates, libro de aère aqua, eis accidissent si stapiarum usum habuissent. Malè autem distinguit editio Pulmanni, quasi post cibum non vectatione vsus sit, sed hostem cominus percussisset.*

CLIENTELAS DIV VEXANTI. *Sic quidem lib. omnes non dubito tamen quin clientelas diuexanti scripserit Suetonius.*

VENEFICIIS ET DEVOTIONIBVS. *De hac re sic Tac. lib. II, Reperiebatur solo ac parietibus eruta humanorum corporum reliquia, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptū, semiusti cineres ac tabo oblitū, aliaq̄ maleficia queis creditur animas numinib. infernis sacrari.*

AMICITIAM EI MORE MAIORVM RENUNCIARET. *Tacitus, componit epistolas queis amicitiam ei renunciabat. Sic inimicitias denunciare Cic. pro Flacco. & Senec. lib. epist. v.*

ADOPTANDVM TIBERIO. *Aug. cap. LXV. IIII. & Tib. cap. XXV.*

E GERMANIA. *Lib. opt. à Germania. & mox, populum Romanum, pro populi.*

LAPIDATA SVNT TEMPLA SVBVERSE V. DEVM ARÆ. *Quasi pro Diis colēdi nō essent, qui mori Germanicū permisisent. Nō dissimile Augusti factū, qui, classe tepestate perditā proximis Cir. ensibus Nep- tūni simulacrū pompæ detraxit. Suet. Augusto c. XVI.*

REGVLOS QVOSDAM BARBAM POSSISSE. *Atqui Romani barbam in luctu summittebant: vt enim rectè problem. cap. XIII Plutarchus tradit, lugentibus ea accōmodata sunt que & inuitata: vt à viris alio comam: mulieres tonderi idq̄, pro gentis cuiusque moribus. exemplum apud Senecam lib. de benef. v, cap. VI.*

CONVICTV MEGISTANVM. *Male Megianum habent, exemplaria Gallica. nec rectè qui Artabanum legunt: vt nomen propriū sit Parthorum regis,*
qui

qui regem regum se vocabat. sunt enim Megistanes Graecis viri summi, ac proceres cuiusq; regni, quibus permissum ut cum regibus epularētur. quo vocabulo vsus est etiam Tacitus, & Annaeus Seneca epist. ad Lucilium XXI. Unde & D. Marci Euangelista locum, cap. VI, de Herode scribentis, rectius intelligimus, δεινὸν ἐποίησεν τοῖς υἱαῖς αὐτοῦ: & Danielis propheta cap. III.

VI. SALVA ROMA, SALVA PATRIA, SALVVS EST GERMANICVS. Versus est integer Trochaicus.

ET VT DEMVM. Melius sed vt demum. vt in opt. codice.

PER FESTOS DECEMB. Vide Augustum cap. LXXI.

VII. IAM PVERASCENS. Hinc & repuerascere per A, Plauto, Ciceroni, & aliis. De liberis autem quos moriens reliquit sic apud Tacitum ipse Germanicus, astantes iam moriturus alloquēs amicos, Ostēdite pop. Romano diui Augusti neptem, eandemque coniugē meam, numerate sex liberos.

VIII. PRIDIE CAL. SEPTEMB. Hunc & Commodi fuisse natalem auctor est Lampridius.

PATRE SVO ET C. FONTEIO COSS. A.V. DCCLXV. De quibus Coss. exstat haec inscriptio, GERMANICO CÆSARE C. FONTEIO CAPITONE COS. K. IAN. SEIÆ FORTVNÆ AVG. SACR.

CN. LENTVLVS GÆTVLICVS. Gatulici historia meminit hic Suet. at carminum eius Probius Grammaticus in Virg. Georgica: Martialis praefatione operis sui; & Sidonius Apollinaris, hendecasyllabo illo non Getulicus hic tibi legetur. Eius carmina quadam citantur lib. III, & lib. VI Anthologiae.

VICO AMBIATINO. MS. *omnes* Ambitarino. *quam lectionem etiam Turnebus affirmat.*

SVPRA CONFLVENTES. *Hinc hodie quoque urbi Confluentia nomen, qua Mosella in Rhenum influit, sub ditione Treuirensi.*

APVD HIBERNAS. LEGIONES. *Melius, quod in vetusto cod. se repperisse Beroaldus affirmat, apud hiberna legionum.*

EGO IN ACTIS ANTII IPSVM INV. ED. *Lib. duo Antij editum inuenio. vnus verò in actis eius Antij inu. ed. sed malè. de actis enim publicis loquitur, vt antè notauimus Tib. cap. v.*

GÆTVLICVM REFELLIT PLINIVS. *At cum Gatulico facit Tac. lib. i.*

VRBE HÆRCVLI SACRA. *Vnde Herculeum & Herculis Tibur, sup. Aug. cap. LXXII. & fortassis, vt Commodus, sic Caligula Hercules Romanus videri ac dici voluit.*

APPELLATVS ET IPSE C. CÆSAR. *Si vera hæc Suetonij opinio, duo eodem tēpore Germanico filij eodem ambo prænominē suere. siquidem prior ille, natus Tibure, anno ante Caligulam puerascens extinctus est.*

PVELLAS PVERAS. *Prisc. lib. vi, Pueri femininū puerā dicebant antiquissimi. vnde & puerpera, quæ puerum vel pueram parit. idem Donatus tradit Terentij Andria, nō imperasti corū quid opus esset facto puerpere. adde Noniū & Festū. vt enim puera et pueri, sic puelli et puella dicebātur. Porro hinc comodius intelligimus Paullū I. C^{mm} l. CLXIII de verb. signif.*

ANTE FAVCOS QVAM OBIRET MENSES. *Lib. optimus, obiit, pro obiit.*

ASELLIVS. *Lib. vnus Afilius, alter A. Selius. Afelly (cuiusdam mentio Tib. cap. XLII.*

ARBITROR PATERE. *Turneb. lib. XXII. cap. XXX, ex vetusto, vt affirmat, cod. legi parere. sic enim veteres, si paret eū dare oportere. de quo Aug. c. XCV.*

QVOD HI SINE AVCTORE. *Liber vnus quod sine auctore sunt.*

QVÆ SOLA ACTORVM RESTAT. *Sic Be-roaldus restituit. nam MS. omnes corrupti sunt.*

- IX. CASTRENSI IOCO. *Tac. lib. I. militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque ad concilianda vulgi studia eo tegmine pedum induebatur. Idem Dio, Victor, & alij. vide Aug. cap. XXV.*

ABLEGARI EVM. *Omnes MS. quos equidem viderim, habent obligari. atque ita legendum est. ne bis idem dicat. sequitur enim demandari. per proximam autem civitatem Treuirorum urbem intellige, ex Tacito lib. I. Annal.*

REPRESSO AC RETENTO VEHICVLO. *Malletm reprehendo ac ret. vt in opt. cod. sic enim reprehensi seu reprehensi dicuntur profugi, infr. c. XLV: Vitell. cap. XII.*

INVIDIAM DEPRECATI. *Vide Gell. lib. VI cap. XVI, quid sit deprecari.*

- X. COM. EST PAT. ET IN SYRIACA EXPEDIT. *Liber vnus sine &. ego in prepositionem abesse malletm, retento &.*

LIVIAE AVGVSTÆ PROAVIÆ CONTUBERNIO. *Liniam proavia vocat, ea enim Drusi mater erat; Antoniam verò aviam, quia Drusi vxor. Et notandum etiam seminarum contubernium dici. de quo verbo Vespas. c. IIII.*

INDE VICESIMO. *Reſte Pulmannus, ſic enim omnes MS. noſtri. vulgati verò vndeuigeſimo ætatis anno.*

TIROCINIO FRATRVM. *Vide Tib. cap. LIII. Ut autem militia, ſic & aliarum artium prima aggreſſio tirocinium dicitur: & Tirones qui rem aggreſſiuntur. vnde factum vt tirones quoque dicantur, ij qui egreſſi pueritiam iam manuſculi ſumpta toga virili in forum deducti ſunt: et tirociniũ illius deductionis dies. Quod cum fere fieret XVII ætatis anno, Caligula, ob aui Tiberij cunctationem, tardius contigit atq; adeo eodem tempore ſimul barbam depoſuit: qui dies etiam ſollemnis habebatur. Iuu. Sat. III. Ille metit barbam, crinem hic deponit amati. Plena domus libis venalibus. Aliquid ſup. Aug. cap. XXVI: & Tib. cap. XV.*

INSIDIIS TENTATVS. *Ab iſdem ſcilicet, qui Neronem ac Druſum, eius fratres, ad conuicia cõcitauerãt, vt concitati perderentur. Tib. cap. LI III.*

ET QVI IVXTA ERANT. *Græco more τὸς πρὸ ἐνεῖνον.*

MELIOREM SERVVM. *Dictum Paſſieni oratoris. Tac. lib. V.*

CVPIDISSIME INTERESSET. *Optimus XI. eod. intereſſe. & mox, obire, & appetere, pro ambiret, & appeteret. quam lectionem veram puto. obiret autem, pro ambiret, etiam in altero Cod. ſcriptũ inueni.*

CAPILLAMENTO CELATVS. *Capillamentum comam vocat appoſtritiã, quali mulieres vti ſolent. Petronius Arbiter corymbion appellat: vt eo, ſicut & veſte longa muliebri indutus obuios falleret, nec agnoſceretur. ſic ferme Turnebus lib. I. cap. XXI: & lib. IIII cap. XIX, nec malè ſanè. Ut autem Caius capillamento,*

mento, sic Nero pileo vel galero se texit: Verus, quod de eo Capitolinus scribit, cucullione, idē Orho fructitabat, eodemq; spectat Juuenalis ille versus Sat. VIII, nocturnus adulter Tempora Santonico velas adoperta cucullo, Sed & Antonio obiicit Cicero, quod cum gallicis & lacerna noctu curreret. Vide Gellium lib. XII, c. XX.

NATRICEM. Anātando, ut vult Nonius, quod in aquis id serpentum genus vivat, sic enim recte vertit Gaza, quem Arist. ὄδρον vocat. Nocentior est cū terram attingit: & tunc chersydrus dicitur, ut Nicander, Aetius, & alij tradidere. Lucanus quoque lib. IX, Et Natrrix violator aque, hinc proverbiū, hydrus in dolio.

XII. IVNIAM CLAUDILLAM M. SILANI. Tacitus, Claudiam M. Silani filiam vxorē accepit, Suetonium verò diminutiuis mulierum nominibus oblectari iam antè notauimus, Tib. cap. LXII.

RELIQVIS SVBIDIIS. Solo nempe Caio, cum Tiberio Drusi filio adhuc puero, ex omnibus masculis domus Imperatoris superstite. Quod verò augurem in locum fratris sui Drusi designatum dicit, de Drusi auguratu nihil equidē in antiquis monumentis inueni, at verò ipse C. Caesar, Germanici Caesaris F. Diui Augusti pronepos, & flamen Augustalis & quaestor in veteri marmore scribitur.

SEIANO VERO TVNC SVSP. Nihil mutato. libri tamen ms. habent, Seiano vero tunc hoste suspecto. vnus etiam hospite pro hoste.

ENNIAM NÆVIAM. Enniam tantū vocat Tac. ut priorem quoque Claudiam: Suetonius duo utriusque nomina tribuit, nec tam sollicitatam à Caio Enniam scribit Tac. quā immissam à marito, ut iuuentem alliceret.

MANV SVA OPPRESSIT. *Lib. vnus compressit.*

ETSI NON DE PERFECTO. *Lib. opt. profundo, pro perfecto. quod miror sanè, & perfuncto scriptũ fuisse suspicor.*

GLORIATVM ENIM ESSE. *Idem codex gloriatum etiam assidue.*

NEC ILLVM QVAMQVAM SENSISSET. *Lib. vnus è vetustioribus, nec vllum quemquam sensisse. quod sanè mihi nõ displicet. quis enim credat Tiberium tam mitem fore?*

POPVLVM ROM. VEL VT ITA DICAM HOMINVM GENVS, *Quasi parum dixisset cum pop. Rom. dixit, hominum genus addidit. quod tamen ego abesse malim.* XIII.

MAXIMÆ PARTI. *Lego vt in opt. cod. maximeque parti prouincialium.*

AFFLICTÆ DOMVS. *Affligere apud classicos auctores proprie est pessumdare, et ita deicere vt interitus sequatur. exẽpla sepe obuia. Suet. Vitellio cap. III, vt appellatum Imperatorem mater pro afflicto statim lamentata sit.*

ARDENTESQVE TEDAS. *De luminum in funere vsu Aug. cap. XCVIII.*

SVPER FAVSTA NOMINA. *Sunt qui omnia legendum putent, vt Augusto c. LVII, Reuertentem ex prouincia non solum faustis ominibus, sed & modulatis carminibus prosequerantur. verũ ego et ibi nominibus legendũ existimo, & fausta nomina accipio qualia sunt, Pater, Princeps, Magnus, Pius, Felix, & similia. Horat. lib. I od. 11, Hic ames dici pater atque Princeps; Senec. lib. I de clementia, magnos &*

T felices

felices & Augustos dicimus. *Similia verò multa de Vero, Capitolinus: de Pertinace, Spartianus.*

SIDVS ET PULLVM ET PVPVM ET ALVMNVM. *Ha propria & peculiare de Caio populi acclamationes. Sidus enim, ni fallor, appellabant ob faustitatem, aut etiam oris venustatem. Horat. lib. III od. IX, Quamuis sidere pulchrior ille est: & lib. I. Sat. VII, Solem Asia Brutum appellat, stellasque salubreis. Appellat comites. De pullo & pupo, idem Horat. lib. I, Sat. III, & lib. II, Sat. III, Strabonem appellat pætum päter, & pullum malè paruus Sicuti filius est: item pupam & pupillam appellat. Catullus epigr. Deprendi modo pupulum: Mart. lib. X, Pupam se dicit Gellia cùm sit anus: Plaut. Cas. meus pullus meus passer. Sic pullus Iouis, pullus Martis. puerum enim, inquit Festus, quem quis amabat pullum eius vocabant. unde Pullepremones apud Lucilium, & feles pullaria apud Ausonium. utrumque obscenū. De alumno etiam res notissima est. Horat. epist. ad Tibullum, Quid voueat dulci nutricula maius alūno,*

XIIII.

INGRESSOQUE VRBEM. *Lib. duo ingresso, sine que.*



ALTERVM NEPOTEM *Naturalem nempe Drusi filium, Tiberium cognomine Gemellū, ut volūt. & sanè gemellum fuisse numismata quedam aerea Drusi Tiberij filij attestantur, hac imagine,*

COHEREDEM EI DEDI-

RAT. *Dio initio lib. LIX, puerum hunc aui testamento imperij successorē relictū scribit. quod testamentū tamen Caius a Senatu subverti curauerit, tanquam à nō sanæ mentis homine cōditum: ei nempe Imperium deferente,*
qui

qui ne in curiam quidem per atatem venire posset. Coheredem igitur videtur appellare Suet. eum qui heres quidem & ipse scriptus sit, sed secundo loco, siquid alteri accidisset.

DE PVGNATVROS SE ARMIS. Par illorum qui vel depugnando armis, vel quacumque alia ratione moriendo, sua pro alterius salute Diis manibus capita deuenerint, stultitia est, quasi verò alterius fata subire possent. minus culpandi qui, amoris impotentia, amicis vita functis superstites esse nolunt. ut olim Soldurij apud Gallos. Sed hoc extra rem.

TITVLO PROPOSITO. Publicè nempe, ut nemo eius voti reos esse ignoraret. id enim proponere significat. Sup. Tib. cap. XLVIII. & mox cap. XVI, Rationes imperij ab Augusto proponi solitas, sed à Tibério intermissas, publicauit. De votorum verò sollempnitate, vide quæ notauimus Aug. cap. XLVII. Dio addidisse voto iusiurandum scribit: coactosq; postea à Caio prestare promissum, ne periurio sese illigarent.

ARTABANVS. Tib. cap. LXVI: Dio extremo lib. LVIII.

MATRIS FRATRISQVE. Fratrem Neronem ^{XV.} intelligit. nam Drusus Rome in palatio periit. Tib. cap. LIII.

NEC MINORE SCENA. Scenam pro specie & apparatu, ac pretextu, vel obtentu dixere eius seculi auctores. Tacit. lib. XIII, vbi de morte Agrippinæ: scenam vltro criminis parat. nisi schema & hic, & apud Tacitum, legamus: vt Tib. cap. XLIII.

MEDIO AC FREQUENTI DIE. Quid sit frequenti die, non sat scio. nam si ad populi frequentiam referas, non potuit vlla dici parte non esse

maxima, Cæsare tale munus obeunte. Quid igitur si feruenti legamus? nam & pietatem hoc auget: & cum xvii Cal. Aprileis obierit Tiberius, exequia, de quibus hic Suet. non paruo pòst tempore celebrata fuerunt. quæ coniectura si cui, nec immeritò, displiceat, frequentem diem appellemus qui aliam etiã ob causam frequẽtaretur: utputa propter nundinas.

DVOBUS FERCVLIS. Sic libri omnes; aut ferculis. interpretes etiam forulis legi attestantur, pro capsulis. ut *Aug. cap. xxxi*, condiditque duobus forulis auratis. Sed ferculis retineo: ut duplici pompa intulerit, tanquam per triumphum, ut inquit Dio.



CARPENTVMQVE. Liber opt. & carpētum. quale nunc quoque in *Agrippina nummis* ceruitur.

IN POMPA. Circensi scilicet, inter Deorũ atque Heroum fercula *Cæs. cap. lxxvi*.

PATRVVM CLAVDIVM EQ. R. Equitem tantum vocat, quia nullos ad id tempus honores adhuc gesserat. *Claud. cap. v, & cap. vii*: ubi etiam de primo eius consulatu. de quo & *Diolib. lxx*, eodem ipsum die Senatorem ac consulem cum Caio factum narrans, cum in equestri antea ordine permanisset.

FRATREM TIBERIVM. Fratrem vocat etiã *inf. cap. xxiii*. Beroaldus vult eos à Tiberio pariter adoptatos fuisse, cum etiam coheredes eidem extiterint. verum adoptione nihil opus erat: cum parentum suorũ Germanici & Drusi morte ius filiorum adepti fuerint. & alioqui de adoptione nulla apud auctores metio. Dio etiam soli Tiberio relictum testamento imperium tradit.

dit. quare crediderim fratres appellare Suetonium, qui duorum fratrum erant filij, quos J. Cⁱⁱ fratres patruelles vocant.

PRINCIPEM IVENTVTIS. Vt Caius & Lucius Cæsares appellati fuere. qua de re nummi veteres cum hac inscriptione, C. L. CÆSARES AVG. F. COS. DESIG. PRINC. IVENT. qua appellatio ad omnes postea Cæsarium filios defluxit.

OMNIB. SACRAMENTIS. Dio Senatus ac Magistratum insurandum intelligit, quod incunte scilicet anno de more, vt alibi notauimus, pro imperio Cæsarium præstabatur. ego verò etiam de militari sacramento Suetonium loqui arbitror: vt Cæs. cap. XLII, Ner. cap. XLIII, & sæpe alibi. sic enim ferè I. Cⁱⁱ, ac vetustissimi quique auctores. sacramenti vocabulo vtuntur. Iuuenalis quoque Sat. XVI, cum ait, Præmia nunc alia atque emolumenta notemus Sacramentorum, militiam intelligit, ad quam non nisi insurandi sacratione interposita, vt Festi vtar verbis, qui sua dederant nomina admittebantur: neque aliter quam soluti sacramento ab ea liberabantur. Sed & Vegetius lib. II, Milites, inquit, iurare solent, & ideo militiæ sacramenta dicuntur. Jurabant autem strennuè se facturos que Imperator eis præciperet, nec militiam deserturos, atque ea de quibus Gellius lib. XVI ca. IIII. Caius autem consueæ antea formulæ, verba que hic refert Sueton. adiecit. Quod ergo, lib. II ode XVII, ad Mæcenatem suum scribit Horat. non ego perfidum Dixi sacramentum, pulcherrima à re militari translatio est.

QVOD BONVM FELIXQVE. August. cap. LVIII.

GRATIAM FECIT. Criminum facere gratiam

T 3 dixit,

dixit, vt coniuRANDI gratiam facere, Aug. cap. xvi. ubi plura annotauimus. adde Capitolinum M. Antonino, ætatis gratiam facere. vulgo dispensare vocant.

CONVECTOS IN FORVM. Liber vnus conuectus in forum. atque ita legendum est. alioqui non coheret quod sequitur, & ante clarè obtestatus Deos.

NEGAVITQUE. Lib. opt. negauit, sine copulatione: quam tamen retineo.

XVI. SPINTRIAS. Tib. cap. xliiii: Vitell. cap. iii.

T. LABIENI, CORDI CREMVTII, CASSII SEVERI. De Cremutio Cordo diximus, Tib. cap. lxi. & de Cassio Seuero nonnihil Aug. cap. lvi. cū scribit Tac. lib. i. Annal. quòd viros feminasq; illustres procacibus suis scriptis diffamasset, occasionem dedisse Augusto vt cognitionem de famosis libellis tractaret. De eodem quoque exule, in saxo Seriphio consenscente sub Tiberio, idem Tac. lib. iiii. Sed & elegans refertur in hunc Cassium Augusti iocus, apud Macrobiū, lib. ii ca. iiii. celebrem oratorem vocat Plin. lib. vii cap. xii: nec dissentit Quinctil. quamquam acerbitatem orationis præcipuam ei tribuit. Frequenter admodum memoratur à Seneca: & historias eum scripsisse indicat Suet. Vitell. cap. ii. De Tito autem Labieno, homine mentis quàm lingua amarioris, prolixè Seneca præmio, lib. x controuers. quem vide.

SVA INTERESSET. Sunt qui abesse malint verbum sua. omnium enim interest vt historia legantur. sed nihil muto. sua enim interesse dicebat Caius, quasi ita se gesturus, vt nullius iudicium subterfugeret quin cum priorib. compararetur.

RATIONES IMPERII. Aug. cap. xxviii, & cap. vltimo.

IN C. SVETON. CALIGVLAM. 295
SINE SVI APPELLATIONE. *Ne ad Casā-*
rem appellaretur. Aug. cap. xxxiiii.

IGNOMINIÆ INESSET. *Meliores libri*
adesset.

NOMINIB. IN RECIT. PRÆT. *Senerè, at*
moderatè tamè, egisse eum dicit. senerè, quòd iis qui pro-
brofi erant palam equos per ignominiam ademert:
moderatè verò, quòd in leniore culpa nomina eorum qui
sic peccassent in recensendo omiserit. quo factò equis
quidem priuabatur, sed sine nota publica infamiae. Vide
Augusti censuram cap. xxxix.

QVINTAM DECVRIAM. *Tribus quæ antè*
fuerant, quartam Augustus adiecit, cap. xxxiiii: Cai-
us quintam: at verò sextam adiici petentibus Galba de-
negauit, cap. xiiii.

SVFFRAGIA POP. REDDERE. *Comitia*
Cesar dictator cum populo partitus fuerat, cap. xli:
Augustus verbis magis quam re ipsa restituit, cap. xl:
Tiberius verò omnino sustulit. sic enim Tacitus, tum
primum è campo comitia ad patres translata sunt.
nam ad eam diem, etsi potissima arbitrio principis,
quædam tamen studiis tribuum fiebant. Caius er-
go iterum libera permittere voluit. Vide Casarem,
cap. xli.

LIVIÆ AVGVST. *Mallem, vt in duo-*
bis ms. Iuliæ Augustæ. Huius autem testamen-
tum pro irritò Tiberius habuit, ne legata ex eo de-
berentur. Tib. capite li. hoc suppressere hic vocat
Suetonius.

DVCENTESIMAM AVCTIONVM ITAL.
Turnebus, libro aduersariorum xxvii, cap. xx, ex
Dione centesimam rectius legi posse putat. verum,

cum idem Dio lib. LVIII Tiberium pro ducentesima centesimam instituisse scribat, utraque lectio bona est.

ADIECIT ET FRUCTVM. Lib. duo MS. affecit, & reditum, pro redituum. nihil mutò tamen. sed si reditum quis mauult, non repugnabo. Beroaldus per vectigalia, ea que publica erant intelligit: per reditus, ea que priuata.

ANTIOCHO COMAGENO. Hic igitur vnus ex regibus illis confiscatis, de quibus Tib. cap. XLIX.

OCTINGENTA DONAVIT. Atqui hic duplex census equestris erat. mallemitaq;, ut in vulgatis & nonnullis MS. octoginta. & totidem sestertia intelligo. qua summa sane libertina non exigua est.

CARMINE MODVLATO. Aug. cap. LVII, sed & modulatis carminibus.

PALILIA. Duo MS. Parilia. Simile huic est quod Aug. legimus cap. VII, quosdam censuisse eum Romulū appellari debere, quasi & ipsum conditorem urbis.

XVII. EX KAL. IANVARIIS. Mortuo Tiberio XVII Kal. Apr. Caius eodem die imperium suscepit: & annis tantum tribus, mensibus decem, ut inf. cap. LIX, imperio præsuit. Si igitur quatuor cōsulatus gessit, & quidem tres postremos ordinarios; primum ex Kal. Ian. inire nullo modo potuit. Duo cod. nostri habent ex Kal. Iulij, & sic omnino legendum est, ad stipulante Dione. collegam autem assumpsit Claudium, qui post eum imperauit.

DVOS NOVISSIMOS CONIUNXIT. Hoc est cōtinuauit: sic enim de Aug. cap. XXVI. vel iunctim gessit, uti inf. Claud. cap. XIII. Et Caius quidem etiā secundo imperij sui anno consulatum inijt: sed qu. a pri-

mum consulatum non nisi per duos menses, à kal. Iulij vsque ad kal. Septembres, gessit, idque extra ordinem, rectè Suetonius scribit eum duos tantum nouissimos cõiunxisse. Qui Fastos nobis concinnarunt, non satis hac perspexere.

FORENSIA VIRIS PVERIS AC FEMINIS FASC. *Quid forensia, Aug. c. LXXIII. Vestimenta autem sic distinguunt 7. C^{ta}, ut aut virilia sint, aut muliebria, aut puerilia, aut communia, aut familiarica. l. XXIII, de auro, arg. & vest. leg. Et fascia quidem, quas pedules aut cruales vocat Ulpianus, etiam virorum in usu sunt: pectorales verò feminarum tantum, maxime virginum, propriae. Non. verbo Strophium. Mart. lib. XI III epigr. CXXXIII.*

ADIECIT DIEM SATVRNALIB. *Dio eñ iussisse scribit diebus quinque agi Saturnalia. atqui, Macrobio teste, non nisi trium dierum sub Augusto Saturnalia fuere. lib. I, cap. X.*

IN AMPHITHEATRO TAVRI. *Lib. opt. XVIII. non habet dictionem Tauri. nec sanè necessaria est, tamen si de Statilij Tauri amphitheatro loquatur. Vide Aug. cap. XXIX, & cap. XLIII.*

CATERVAS AFRORVM CAMPANORVMQUE. *Afri & Campani pugiles post Grecos maxime laudabantur. Aug. cap. XCVIII. Cateruas autem vocat, vel cateruatim assumptos, vel ad differentiam eorum qui ordinarij & legitimi appellabantur. Aug. cap. XLV.*

MVLTIFARIAM. *pro multis locis, ut Galba cap. XIX, multifariam diuersè que tendebant. Cic. lib. II de orat. si aurum cui, quod esset multifariam defossam, demonstrare vellem. & lib. I de legibus,*

judicia quæ quondã nusquã erant, hodie multifariã nulla sunt. sic plurifariã pro pluribus locis, cap. LIII: & Claud. cap. XXI. & aliquotfariam, Varro de re rust.

AFRICANARVM VENAT. Sic pantheras vocabant, quòd creberrime in Africa erant: quemadmodum & varias, ob maculas nempe quibus erant conspicue, Plin. lib. VIII cap. XVII. vnde & mense quadam pantherina, Plin. lib. XIII cap. XV. & eleganter Plautus Epid. qui variè valent, caprigenum hominum, nõ placent mihi, neque pantherinum genus.

MINIO ET CHRYSOCOLLA CONST. CIRCO. Id Plin. lib. XXXII cap. V, Neronis principatu visum scribit, cũ ipse concolori panno aurigaturus esset. Concolorem autem prasinum vocat: quem Juuen. quoq; significat Sat II, cũ ait, sed fragor aurem Percutit euentum viridis quo colligo panni. Et Neronẽ igitur & Caium id fecisse credendum est, cũ vterque pari insania prasina factioni fauerit.

CVM E GELOTIANA. Sic, Turnebum secutus, Palm. edidit, at ms. quos ego vidi, lege Lotiana, Louana, & Lutiana habent: Sabellicus etiam Iouiana legi testatur. Egnatius verò ex codice, ut ait, & ipse ms. nimis inuerecundè loci sententiã corrumpit. Quare Turnebum & ego sequor; maximè ob inscriptionem antiqui marmoris, SYMPHORO TESSERARIO SER. CÆSARIS DE DOMO GELOTIANA. Principes verò sæpe è vicinis circo etiam priuatorum adibus spectasse Circenses, omnibus notum est.

EX PROXIMIS MÆNIANIS. Maniana quæ sint, præter Festum & Isidorum, etiam J. C. nos docet, l. XX de seruit. vrb. præd. & l. CCXLII de verborum & rerum signif.

EXCOGITAVIT. *Verbum hoc abest è vetustissimo codice. & rectè, mea quidem sententia. siquidem Suetonius libros suos per capita non distinxit. nihil tamen mutatum velim.* XIX.

ET PVTEOLANAS MOLES. *Sic quidem ms. nostri omnes, cum vulgati & Puteolanæ molis legant in vno verò eadem correctum manu repperi, ad Puteolanas moles. quam lectionem probo.*

AD ANCORAS COLLOCATIS. *Duo cod. collatis. pontes enim nauibus iunxit viribus Imperij ludens, ac populum interea pene fame enecans. qua de re præclare etiam Seneca, quamquam eo loco mendosus, lib. de breuit. vitæ c. xviii.*

AGGERE TERRENO. *Lib. optimus, superie-ctoque terreno, sine aggere: ut terrenum pro terra accipiamus, hoc est, solo ipso. sic & Columella lib. ii cap. ii, Callidissimi rerum rusticarum tria genera terreni esse dixerunt. & libro iii cap. iii, cum sola ea res omnem impensam terreni pretio suo liberet. Et sanè agger huic rei non conuenit, si vulgatam significationem accipiamus. sed quoniam, ut rectè Isidorus tradit lib. xv cap. vlt. agger est etiam media via eminentia lapidibus strata, quam historici militarem vocant: idq; & Seruius annotauit in illud Virg. lib. v, Qualis sæpe vitæ deprensus in aggere serpens: à recepta lectione non recedo. aggerem enim terrenum vocat, ad differentiam eius qui lapidibus stratus est.*

QUERCICA CORONA. *Eadem quercea frequentius & queroia appellatur, quæ & cinica est.*

SECVRI ET CETRA ET GLADIO. *Libri ms. inter se dissident. vnus inter alios non habet cetra, placet*

placet tamē. unde & cetrati milites. atq; eo quidē magis placet, quod cetra pelta, vt alicubi de bello Punico tradit Linius, non dissimilis, rectē securi adiūgitur, quæ nota Amazonum arma sunt. Q. Curtius initio lib. III, armati bipēnibus, leuibusque scutis, cetræ maximē speciem reddentib.

PRÆ SE FERENS DARIUM PVERVM. Plures libri Dareum. Illud verò, præ se ferens, ita interpretor, vt eodem in curru ante ipsum Dareus fuerit. quale aliquid in veteribus quadrigatis ac bigatis nūmis non semel cernitur. Dio secutum scribit.

IN ESSEDIS. Liber peruetustus in essedo. non displicet. quamquam maiorem illam amicorum cohortem fuisse credendum est, quàm vt vno essedo veheretur.

IN VERVM NEPOTEM. Naturalem scilicet ac legitimum, vt I. C^{ti} vocant.

XX. HASTICOS LVDOS. Sic quoque editio Gallica, & vnus è nostris MS. Germanica verò, & MS. plures, Atticos. vnus etiam liber peruetustus asticos. quam lectionem Turnebus amplectitur. Ego sanē non negauerim quin Caius, Syracusis cūm esset, Atheniensium imitatione ludos ediderit. malim tamen Actiacos legere: vt & Tiber. c. VI. Hasticos verò nullo modo placet.

LVGDVNI MISCELLOS. Turn. lib. aduers. XXII cap. XXII, ludos miscellos vocare Suetonium arbitratur, quæ Iuuen. miscellanca Sat. XI. Sed neque quales hi ludi fuerint explicat, & Iuuenalem, meo quidem iudicio, non satis rectē interpretatur. Varro lib. III de re rust. columbarum quoddam genus miscellum vocat, quæ neque agrestes neque domesticæ sint. atque idem lib. I cap. LIIII, quemadmodum & Cato de re rust. cap. VI, miscellas appellat vites, quæ omni agro conueniant.

niunt. quare miscellos quoque ludos vocari existimo, qui ad nullum certum genus ludorum scenicorum. siue argumentum siue scena instrumēta & apparatus spectes, referri possint, vt contemptim de his qui sua decoxerint dixerit Iuuen. sic veniunt ad miscellanea ludi, turpius nempe quam si inter legitimos atque ordinarios histriones suam scena locarent operam. Simile illud Horatii epist. ad Lolium I I, ad imum Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.

SED ET CERTAMEN. Lugduni id institutum intelligo. Sed an Caius instituerit, merito potest dubitari. Nam viuente adhuc Augusto, si Dioni credimus sub finem lib. LIII, ludi illic ad eius aram celebrabantur, quos sua quoque aetate permāsisse testatur. hinc igitur Iuuenalem intelligimus, Sat. I, cum ait, Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram. De qua etiam Suet. Claud. cap. II: & Strabo lib. III. Quod autē certamen vocat Sueton. ἀγῶνα appellant Græci: sic enim de Mausoleo Gellius lib. X cap. XVIII, Id monumentum Artemisia cum Diis Manibus sacris Mausoli dicaret, ἀγῶνα, id est, certamen laudibus eius dicundis facit, ponitque præmia pecuniæ aliarumque rerum bonarum amplissima. quo tamen loco legendum existimo, Diis Manibus Mausoli sacrum: sepulcra enim Diis Manibus eorum qui in illis siti erant consecrabantur. Tale autem eloquentiæ certamen etiā Neapoli fuit.

FERVLIS OBIURGARI. Atqui verbis tantum obiurgamus. sic enim Cic. ad Atticum, castigatone & obiurgatione dignus. quare adducor, vt, quod in vno probate fidei cod. repperi, obiurgari restituam. neque enim huiusmodi verba à Suetonio aliena sunt. & accedit, quòd virgatis sagulis, & virgati calathisci,

Virg.

Virg. & Cat. dixere, vt valentes virgatores Plaut. Asinaria. Quòd verò molli brachio obiurgare Cic. lib. II ad Att. dixit, id eò referendum quòd obiurgando iactare brachia consueuimus. Suo tamen arbitrio lectorem relinquo. cum admonere flagello Columella, & telo Admonuit biugos Virgilius dixerit: vt fustium admonitio Callistratus l. VII de pœnis, & flagris obiurgari ipse Suetonius Oth. cap. II.

XXI. SVB TIBERIO SEMIPERFECTA. *Sup. Tib. cap. XLVII. Inf. Claud. cap. XXI.*

INCHOAVIT AVTEM. *Lib. duo inchoauitq; REGIONE TIBVRTI. Sic Tiburtem agrum Linius, & Tiburte via Horatius, Villam etiam in Tiburte dixit Cic. II de orat. Porro de hoc opere Plin. lib. xxxvi cap. xv, Vicit antecedentes aquarù ductus nouissimum impendium operis, inchoati à C. Cæsare, & peracti à Claudio. quippe à lapide quadragesimo ad eam excelsitatem, vt in omnes vrbis montes leuarentur, influxere Curtius atque caruleus fontes. adde Suet. Claud. cap. xx. Quamquam non satis hic intelligo, quomodo eum regione Tiburti Caius inchoauerit, qui à quadragesimo ab vrbe lapide venerit. Latè sanè agrum patuisse Tiburtinum necesse est, nam vrbs ipsa xx tantùm millibus aberat.*

MILETI DIDYMEVM. *De Apolline Didymæo, eiusque templo, Plin. lib. v cap. xxix. plura Strabo initio lib. XIII II. & de nominis ratione Macrobius lib. I Saturn. cap. xvii. quamquam Pausanias illud à didymis, loco scilicet sic appellato, deducat. Sed & Vlpianus noster, titulo xx, Deos, inquit, heredes instituere non possumus, præter eos quos ex S. C. aut constitutionibus principum instituere concessum est. sicuti Iouem*

Iouem Tarpeium, Apollinem Didymæum, Martem in Gallia.

Olympici Iouis. *Inf. cap. LVII. Elegans etiam locus Pausaniæ Bœoticis, de Cupidine Thespiensium per Caium amoto: quem cum Claudius reddidisset, Hero iterum sustulit. vult enim Pausanias vtrumque principem, ob id scelus, iusta numinis vindicta, casum fuisse.* XXII.

SVVM IMPONERETVR. *Duo cod. impone-
ret. quod magis placet.*

IN VESTIBVLVM TRANSFIGVRATA.

Adem Castorum in foro fuisse, cū ex aliis auctoribus, tum ex Suetonio ipso constat, Cas. cap. x. Partem igitur palatii ita in forum promouit Caius, vt Castorum ades in vestibulo quodammodo esse videretur. adem verò nō diruit: sed ea, vt scribit Dio, in duas partes diuisa, ingressum per media Deorum fratrum simulacra, in palatium struxit, dicens se ianitores habere velle Lede ac Iouis filios. Melius autem Suetonium & Dionem intelliget, qui sciuerit in ea montis Palatini parte fuisse Tiberij domū, vbi Romani postea principes habitauerūt: que viam sacram & pacis templum respicit. vt ex lamina plumbea, in hortis Farnesianis, cum Tiberij inscriptione, reperta constat. media autem ades Castorum fuit. Porro quod Castores sibi ianitores esse voluit Caius, ex Augusti somnio declaratur. de quo sup. cap. xci.

MEDIVM SE ADORANDVM. *Rectè. vulgati, medius se ador. Virg. mediāque locauit. qui locus honoratissimus habebatur.*

LATIALEM IOVEM. *Atque ita vt Cre-
tensis ille cum Iunone, sic ipse quoque cum sororibus*
concu-

concubuit. nec Iuppiter tantum: sed nunc Bacchus, nunc Hercules, nunc Neptunus quoque videri voluit: quin & Dearum interdum habitum sumpsit. Nihil ergo Gallo illo, quem Dio commemorat, liberius atque vrbanius: is enim, cum Jouis specie pro tribunali sedentem intuitus subrisisset, interrogatus ab ipso Caio quid esse illi videretur, *μὲν αὖ παραλήρημα* respondit: hoc est magnum deliramentum. De qua monstri huius insania etiam Athenæus.

SIMVLACRVM AVR. ICONICVM. Plures & meliores libri, Iconium. Iconas autem vocabant imagines ad vinum expressas. vnde Juncula, Nerone cap. LVI. Sic statua iconice apud Plinium, lib. XXXVIII cap. IIII: & Iconici duces, lib. XXXV cap. VII: ut *ἀγάλματα εἰκονικά*, apud Athenæum lib. V cap. VI, vbi de nave Philopatoris.

MAGISTERIA SACERDOTII. Sic Domit. cap. IIII, forte ducti magisterio fungerentur. Capitol. M. Antonino, fuit in eo sacerdotio & præful, & vates, & magister. Linius lib. XXXIX, magistri sacrorum. De Caij autem sacerdotib. Claud. cap. IX.

ΕΣ ΓΑΙΑΝ ΔΑΝΑΩΝ ΠΕΡΑΩ ΣΕ.
Sententia horum verborum manifesta, ac rei presentis aptissima est: nec incerta librorum fides. nisi quod in vno περὶ σέ, legitur. Turnebus tamen ex Dione restituit, ἢ μὲν ἀνάειρ ἢ ἐγώ τε, ut & ante Turnebum Petrus Victorius, castigationibus suis in epistolas ad Att. lib. XVI. Verum ut vtriusque diligentiam laudo, sic admonitum lectorem velim alia de re Dionem loqui, cum illud Homeri hemistichion citat: de alia verò hic Suetonium. Caius enim Ioue fulminante, cum et ipse machina quadam contra iacularetur, ea verba proferebat, ἢ μὲν ἀνάειρ ἢ ἐγώ

ἢ ἐγώ σε: at hic aptissimè, velut inter iurgia, Capitolinis illi sedibus interdicens, in Graciam mittendum comminatur. Alterum verò illud, non tam comminantis, quàm timentis est etiam, aut me occide aut ego te. expanisse autem Caium fulmina, auctor est Suetonius cap. LI. quare vulgatam lectionē hic retineo. vt & apud Senecam lib. I. de ira, cū scribit, Caius Cæsar, iratus cælo, quòd obstreperet pantomimis quos imitabatur studiosius quàm spectabat, quodque commissatio sua fulminibus terretur, ad pugnam vocauit: & quidē sine intermissione Homericum illum exclamans versum, & πατερ ἔπις σεῖο θεῶν ὀλοώτερον ἄλλο. Non negauerim tamen, Dionis hemistichium Seneca magis quàm Suetonio cōuenire; cū eadem de re ambo illi loquantur: Sueton. verò de alia prorsus.

EX INCESTO QVOD AVG. An ergo ea exiliij XXIII.
Nafonis causa, Cur aliquid vidi cur noxia lumina feci? Incestum autem, vt non malè *Isidorus*, propter illicitam coniunctionem vocatur, quasi incastum, cum ea quam quis iure ducere prohibetur.

ACTIACAS SINGVLASQVE. Facile Beroaldo assentior, Siculasque legenti.

VLYSSEM STOLATVM. Quod muliebri specie virum, & quidem astutissimum ac fallacissimum, teget. stola enim matronarum est. Nō ab simile quod de Zenone Epicureo scribit Cic. lib. I de nat. deorum, Socratem ipsum parentem Philosophiæ, Latino verbo vtens, scurram Atticum fuisse dicebat.

DECVRIONE FVNDANO. Suet. Tib. cap. V, natum cum Fundis multos credidisse scribit, quòd auia ipsius materna, hoc est *Linie mater*, Fundana fuerit, *Ansidij Lingonis*, vt ex hoc loco colligimus, filia. & sanè
V gentem

gentem *Aufidiam Fundanam* fuisse, docet nos ille *Horatij*, ex *Sat. v lib. i*, versus, *Fundos Aufidio Lusco* prætorè libenter *Liquimus*.

AVFIDIVM LINGONEM. Sic *Gryphij editio*, & *ms. duo: Frobenij* verò, & *meliores ms. Lurconem*, *Utrumq;* autem *Aufidiorum* cognomè fuit, *Lurco*, & *Lingo*; vti & *Orestes*, *Fasti*, *Capitol.* & *Varro lib. III de rer. rustica*; & *Luscus* apud *Horatium*, nisi more suo eum ridens sic vocauerit, cum verè *luscus* esset.

SECRETVM PETENTI. Sic *Tib. cap. xxv*, & *Plin. lib. i. epist. v*, Illic me persecutus secretum petit. *Paulo aliter Suet. Claud. cap. x*, secretum eo desiderante, cum omnino solus esse vellet.

FRATREM TIBERIVM. Vide supra cap. XIII.

SILANVM ITEM SOCERVVM. De *Silano* etià sup. ca. XII. Sed plura *Dio. Caius* eum pecudem auream vocabat.

ANTIDOTVM OBOLVISSET. Libri duo oboleuisset, vnus obsoleuisset. *Suet. Vespas. cap. vi*, maluissem allium oboluisses.

NAM SVCCESOREM IMP. CLAVDIVM. Tres libri optimi, nam *Claudiu*, expuncto successorem imperij.

INFRA SE. De sedendi seu accumbendi ordine in conuiujs, multa notavi ad *Hor. lib. II Sat. VIII*, *Nonmentanus* erat super ipsum. *Cic. ep. ad Patum*, infra *Cithæris* accubuit.

XXIIII.

L. CASSIO LONGINO. An hic ille *Cassius Longinus*, quem postea *procos. Asia* occidendu delegauit? Porro *Cassio* huic *Longino Drusilla* *Tiberius* desponderat, vt *M. Vinicio Liuilla*; *Agrippinam* verò *Cn. Domitio*: quos *Tiberij* progeros vocat *Tac. lib. v Annal.* ablatam verò à *Cassio Caius*, ac tantu non uxoris loca habitam, *M. Lepido*, cu quo mutuam stupri consuetudinem habebat.

habebat, postea tradidit : in eorū matrimonio defuncta, publicam sepulturā tribuit. Sic Dio lib. LIX. quē vide. nec non Senecā de consolat. ad Polybium, cap. XXXVI.

PER NOMEN DRVSILLÆ DEIERAVIT.

Non malè, qui, per numen, legendum putēt. nam præterquam quod diuinis eam vbiq; honoribus coli Caius iussit, ac Veneri exaquauit, Pantheam vocatam fuisse scribit Dio: imperatumq; mulieribus vt eam, tamquā funonem scilicet, in posterum iurarent.

IN CAUSA ÆMILII LEPIDI. Drusilla antea mariti, quem honoribus Caius extulerat. Vide Dionē, & Josephum antiquit. lib. XIX.

ADDITO ELOGIO. Elogium, frequens etiam Ciceroni verbum, nihil aliud quam certa quedam vel ad laudē vel ad vituperationem testificatio est : atque adeo causā ipsā quare quid fiat. hoc ergo est quod elogiū additū à Caio narrat Suetonius, causam scilicet ob quā sorores damnasset. id enim sollempne erat Roma: & quidem, vt vel titulus damnatis præferretur; vel præconis voce pronunciareretur quare plecterentur. exempla sæpe obuia. vt hic, & Domitiano c. x: & apud Spart. Seuero, fustibus eū sub elogio præconis cecidit, Legatū P. R. homo plebeius temere amplecti noli. & Læpr. Alexandro, In foro transitorio ad stipitē illum ligari præcepit: & fumo apposito, quem ex stipulis & humidis lignis fieri iusserat, necauit: præcone dicēte, fumo punitur qui fumū vendidit. Ad del. xv i Cod. quibus ex causis inf. irrog. et sic intellige Hor. locū epo. v i, Sectus flagellis hic triūnralibus Præconis ad fastidiū. vt ibi diximus. Quos verò gladios hic Sueton. ξιζidia vocat Dio. Tres autē ideò consecrauit, quod triū hominū, Lepidi scilicet, et duarum sororū suarū, insidias effugerat.

XXV. VXOREM MEAM PREMERE. *Plant. Afin. Act. III Scen. I*, neque illæ vlli pede pedem homini premat.

ABDVXISSE EAM SECVM. *Liber opt.* abduxisse cum hac. *Lego igitur*, abduxisse se cum hac.

ROMVLI ET AVGVSTI. *De Romulo, res nota. de Augusto, cap. LXII.*

LOLLIAM PAVLLINAM. *M. Lollij, de quo Tib. cap. XIII, neptem. vide Pliniū lib. IX cap. XXXV. Suet. Claud. cap. XXVI.*

C. MEMMIO. *Lib. tres, C. Memmij Consularis exercitus regentis nuptam. De hoc Euseb. chronicis, Caius Memmij Reguli duxit vxorem impellens eū vt vxoris suæ patrem esse se scriberet. Atque hic quidem C. Memmius Regulus, rebus Tiberij impense fauens, eo anno consul fuit quo Scianus occisus est. Dio.*

CÆSONIAM. *Hanc octauo mense natam scribit Plin. lib. VII cap. V.*

CHLAMYDE FELTAQVE ET GLADIO COMATAM. *Sic quidem etiam Gryphius: sed Frobenius, & MS. duo armatam: alij ornatam. an comatam fortè Amazonum ritu dixit, an verò comptam legendum? Chlamydem autē intertextam auro etiā Agrippina induerat, quo tempore Claudius celebrem illam naumachiam in veste militari edidit. Dio & Plin. XXXIII cap. III.*

AMICIS VERO ETIAM NV DAM. *Lib. MS. omnes, amicis nudam etiam.*

VXORIO NOMINE DIGNATVS EST. *Verba hæc in lib. opt. desiderantur. Dio narrat adulterio ei prius fuisse cognitam, gravidamq; duxisse, vt trigesimo die pareret. quare nihil hic mutò.*

MINERVÆ GREMIO. Iosephus scribit, perinde ac sibi cum Jone communem, simulacri eius genibus imposuisse.

QVAM FERITATIS. Mallem feritate, vt in opt. codice.

EX SELENA FILIA. Sic etiam editio Germanica, & MS duo: alij ex Helena, vel Helene, sed male. Rex Iuba enim, Iuba, quem Cæsar dictator vicit, filius, ex Cleopatra, Antonij III viri & Cleopatra Aegypti regina filia, hunc de quo Suetonius Ptolemaum filium genuit, Cleopatram vero Selenam appellat Suet. indito a matre cognomine: quæ cum se Lunam & Isidem, vt Antonius Bacchum se atque Osirim, nominaisset; filio etiam Alexandro, & Cleopatra filia, solis ac luna nomen dedit. Cleopatram vero vocant Dio lib. LI, & Plut. Antonio, ac nummus argenteus Iuba iunioris eiusq; vxoris, quæ vnâ cū duob. alijs huc spectantib. allatum ex Africa et ab Aluaro Nunnio viro pari comitate ac doctrina mihi donatum memoria causahis cōmentarijs imprimi curauit.





Porro quod Ptolemaeum Caij consobrini vocat Suet. cum Caius Antonij pronepos fuerit, Ptolemaeus nepos, hic nempe ex eius filia Cleopatra, ille ex nepote Germanico Antonie Iunioris filio natus, larga vocabuli eius significatione accipiendum est: cum ne apud I. C^{os} quidem consobrini semper duarum sororum filios significet; sed etiam vltiore gradu. Simile aliquid ex Tacito inf. Ner. cap. v. Ptolemai huius meminit etiam Sen. de tranquill. vita c. xi.

SIBI OCCVRRERE. Lib. opt. currere, quod magis placet.

AD PLVTEVM. Quod pluteum Sueton. lecti frontem, ni fallor, appellat Iuuen. Sat. xi, Sed nudo latere & paruis frons aerea lectis Vile coronati caput ostēdebat aselli. Festus generaliter pluteos vocari tradit, tabulas quibus aliquid praesepitur, quo sensu pluteū lecti cubicularis accipio, apud Mart. lib. iiii epigr. XLIX.

AD PEDES. Ad pedes stare solitos conuiuij ministros, ostendit Seneca lib. iiii de beneficiis, cap. xxvii, Seruus qui cœnanti ad pedes steterat. & Suet. Galba cap. xxii, ad pedes stantibus.

QVÆSTOREM SVVM. Bethenum Bassum, seu, vt ego legendum existimo, Babiū Bassum, vocat Seneca, lib. iiii de ira cap. xviii.

ELISIQVE. Duo cod. elisi sine que.

DECIMAS MATVRIVS DABAT. *Quid hoc*

lago sint decime, non satis scio. ipsa quidem sententia exigit, vt credamus fuisse aliquid quod plebi tantum non etiam equiti dabatur: sed vocabuli rationem ignoro. nisi forte suspicemur, certum fuisse tesserarum genus, quod ita appellaretur. Nam Dio gymniciis eum ludis sparsisse tesseras in vulgus scribit, quas qui accepissent multis donis afficerentur. *Quæ* verò Turnebus in hunc locum commentatus est lib. xviii cap. v, non satis placent minus quæ interpretes: etiam Glareanus.

EQUESTRIA. Sic popularia, Domit. cap. iiii. Seneca etiam equestre vocat lib. de benef. vii, cap. xii. Vide Ner. cap. xi.

EMITTI QVEMQVAM. Lib. vnus amicti, & superscriptum amicti. nequis scilicet aduersus solem sese tegeret. vmbellis enim vti solebant. quod ex Mart. discimus lib. xiiii epigr. xxviii. & tale aliquid facere potuit Caius cū totus insaniret, initio vero principatus, vt Dio tradidit, & discalceatos spectare permisit, & aduersus solem vsu pileorum Thessalicorum cōcessit: quin & Senatoribus, qui nudis antea asseribus sedebāt, pulvinos subiecit. *Quare* consuetam lectionem retinco.

RABIDIS FERIS. Locus haud dubiè mendosus. quem adiuvantibus optima fidei exemplaribus, vnius tantum vocule transpositione, sic puto posse restitui: tabidas feras, vilissimos senioque confectos gladiatores, pegmatis quoque patres familias notos, & insignes debilitate aliqua corporis, subiiciebat. *Quorū* verborum sententia est: retentis medio estu spectatoribus, nihil eum quod eximium esset exhibuisse, sed tabidas in venatione feras; in munere gladiatorio gladiatores vilissimos, aut senio iam confectos; pegmata quoque

quoque, non quæ à seruis publicis ad hoc idoneis gestarentur, sed à notis è populo, ijsq; infirmis ac debilibus. ut pegmatis dandi casu positum sit. nam pegmares nō video qui Latinum sit, aut à pegmate deduci possit: & plures libri pegmatos habēt, vnus pegmatis. possumus etiam sic interpretari, vt ex pegmate non ingenui ac speciosi pueri exurgerent, quemadmodum fieri consueuerat, sed turpes atque informes viri. Juuen. Sat. IIII; sic pugnas Cilicis spectabat & ictus, Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos. Illud verò tabidas feras, in duob. opt. ms. repperi.

POPULO FAMEM INDIXIT. Famem induxit, habent duo cod. sine verbo populo.

XXVII. SÆVITIAM INGENII. Lib. optimus ingeniam: vnde alij duo ingenitam fecere.

INSPECTO ELOGIO. De hoc vocabulo antè diximus, cap. XXIII. qui plura velit, Turnebum videat, lib. xv cap. xx: lib. xviii cap. xv, & xxii, et xxxi. Quamquam non tam de pœna causâ aut indice ac titulo loquatur hic Sueton; nondum enim damnati erant quos duci inebat Caius, sed elogium causam ipsam delationis significat qua demum examinata damnari vel absolui debebant. Tertull. apologet. Vestros iam contestamur actus qui quotidie iudicâdis custodiis præfidentis, qui sententiis elogia dispûgitis, tot à vobis nocentes variis criminum elogiis recensentur.

A CALVO AD CALVVM. Rectè Beroaldus, vt cùm duos fortè caluos aliquo distantes intervallo cōspexisset, medios omnes ad supplicium duci iusserit. sic enim ducendi verbo vsi sunt. legendum itaq; stans intra porticum, medios à c. non intra porticum mediam, vt Pulm. edidit. Dio tanquam in prouerbiū abiisse narrat, à

rat, à caluo ad caluum.

VERBENATVM INFVLATVMQVE. Re-
Etè sic Pulmannus ex Turnebo, quin & exemplar Tor-
nacense, quo Erasmus & Glareanus vsi sunt, ita habet.
vr miser ille voti reus, tamquam hostia quedam pub-
lica, verbenis infulsisq; ornatus, ad præcipitium ductus
sit. Dio eum P. Afranium Potitū vocat: atque prio-
rem illum, qui depugnaturū se armis vouerat, Ata-
nium Secundum.

EX AGGERE. Aggerem Tarquiniy intelligo, quo
ad orientem, vt lib. III cap. v describit Plinius, vrbs
claudebatur, opere inter prima mirabili. Celebrè fuisse
locum ostendit Juuen. Sat VI, illo versu, Plebeium in
circo positum est & in aggere fatum. Inde ergo, vti &
ex saxo Tarpeio, damnati deiciebantur. Quamquam
& peculiarem locum Caij cadibus destinatum intellige-
re possumus, auctore Seneca libro de tranquillitate vite
cap. XIII, his verbis, nec iam procul erat tumulus,
in quo Cæsari deo nostro fiebat quotidianum sacrū.

PER GENIUM SVVM. Per Genium Principis
Romanos iurare solitos, testes sunt J. C^{ti} nostri: quem-
admodū & per salutē principis, & per principis venera-
tionē, l. XIII de iureiurando, l. XLII de trāsactionibus,
& l. II C. de reb. creditis. Elegāter Tertull. apologetico
c. XXVIII, Citius apud vos per omnes Deos quā per
Geniū principis peieratur. nec minus faciet Minucius
Felix, lib. qui Octauius inscribitur, Eorū numē inuo-
cant, ad imagines supplicat, Genium, hoc est, dæmo-
nem, implorant, & est eis tutius per Iouis Genium
peierare quā Regis. Crebra etiam Imperatorum, &
quidem, quod miror, Christianorum quoque, numisma-
ta cum inscriptione GENIO AVG. vti & FORTVN.

AVG. nam etiam per fortunam *Cæsaris iurabant.*

PARENTES SVPL. FILIOR. *Vt Capitonem quendam: cūmque interrogaret an conuincere liceret, & ipsum iussit interfici, Dio.*

LECTICAM MISIT. *Vt in ius vocatis, si morbo aut atate impediabantur, iumentum sterni ex XII tab. iubeatur. Gell. xx. cap. i.*

EPVLIS STATIM ADHIBVIT. *Duo codices non habent adhibuit. nec male. Crudelissime huius comitatis, vel idem, vel aliud simile exemplum narrat Seneca, lib. II de ira cap. xxxiii, de Pastoris, splendidi equitis Romani, filio; quem Caius, offensus mūditiis eius & cultioribus capillis, occiderat. sic enim ibi omnino legendum censeo, pro immunditiis & incultioribus: nā Caius pulchros omnes comatosq; oderat. inf. c. xxxv.*

CATENIS VERBERATVM. *Sunt qui habent malint, quæ feruarum & puerorum castigatio est. Horat. lib. II epist. II, metuens pendentis habenæ: & Ulpianus L. I de S. C. Silianiano, Solet hoc in vsu obferuari, ut impuberes non torquantur: terreri tantum solent, & habenæ vel ferula cædi. Ego receptam lectionem retineo. Nam Callistratus, inter pœnas quæ corporis coërcitionem continent, fustium admonitiōem, flagellorum castigatiōem, vincularum verberatiōem enumerat. l. VII de pœnis.*

MEDIA AMPHITHEATRI ARENA. *Græcorum more, ut de Polycarpo, atque aliis sanctissimis nostræ religionis assertaribus, legimus. quod Iuuenali lumen adfert Sat. I, tædæ lucebis in illa. Mallem etiam Atellanarum poëtam.*

XXVIII. SIBI QVOQVE EXVLES SVOS. *Meliores lib. exules suos sibi quoque.*

CIRCVM INSVLAS. *Nota apud I. C^{tos} pœna relegationis in insulam, quales maxime Cyclades. Sape apud Iuuen.*

DISCERPI SENATOREM. *Scribonium Proculum appellat Dio, qui rem apertius enarrat.*

HOC EST INVERECUNDIAM. *Ex glossema-^{XXIX.} te verba hæc adiecta existimo. meritò igitur à Pulmano expuncta. nam à διατρεῖται toruum nescio quid et rigidum, potius quàm inuerecundum, significat.*

OMNIA MIHI ET IN OMNES. *Lib. optimus, quod mirere, omnia mihi & heroibus in omnibus lic. alter, om. m. & herois omnibus lic.*

PROPAGARI SIBI COMMEATVM. *Non soli igitur milites castris abesse sine commeatu non poterant: sed ne ab urbe quidem, & magistratus, & qui magistratum gesserant: vt pratorius iste. Tib. cap. x, & xxxi.*

NON PRODESSET ELLEBORVM. *Lib. opt. profuisset. notum omnibus prouerbiū, nauiget Anticyram. Plin. lib. xxxv cap. v: Gell. lib. xvii cap. xv: Horat. lib. ii Sat. iii, & epist. ad Pisones, si tribus Anticyris.*

ITA FERI. *Turnebo quidem, sic legenti, assen-^{xxx.} tior: sed, an ita in antiquis exemplaribus scriptū inuenit, ignoro. Libri quos vidi omnes, ita fieri legunt.*

QVOS CREMATOS SIMVL AVERAT. *Sup. cap. xv.*

ADVERSVS STVDIVM SVVM. *Ipse factioni prasina fauebat, vt & Nero, & Vitellius, & Verus.*

TETRINIVS LATRO POSTVLARETVR. *Ad arenam scilicet: non ad iudicium, vt volunt*

volunt interpretes. Latro autem, cognomen Tetrini gladiatoris est. At sup. Augusto Terrinius Gallus Senator quidam memoratur.

TETRINIOS ESSE AIT. Hoc est, dignos qui ad ferrum & ipsi darentur.

RESUMPTA FVSCINA. Similis apud Iuven. locus Sat. II, Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi. retiarium enim describit. Qua de re multa in Horat. lib. II Sat. VI, Thrax est gallina Syro par.

XXXI. AVGVSTI PRINCIPATVM. Lib. optimum principium, quod vt sequamur temporum ratio prohibet. Varus enim extremis Aug. temporib. occubuit. Nisi fortè principium pro principatu dixit, quod ita esse ostendit verbum memorabile. Nam si principatū retines, memorabilem scribi necesse est.

RVINA SPECTACVLORVM. Spectacula, pro loco vnde ludi spectabantur, dixit. theatrum enim ipsū corruit, vt Tib. cap. XI vidimus. Malè igitur in vulgatis lib. spectatorum, & speculatorum, legitur. Iuven. Sat. VI, cuneisan habent spectacula totis Quod securus ames.

XXXII. MILES DECOLLANDI ARTIFEX. Militū id ergo, & quidem, quod alibi annotauimus. speculatorū munus erat. Decollādi autē verbo ea significatione sepe utitur Seneca. Plantus, & Varro, pro frustrari ac decipere dixerunt, ut apertius, vt arbitror. Cacilius pro è collo deponere, Nonius & Diomedes Grammatici.

REPENTE OMNES. Lib. vnus ponte omnes. & mox retrufit, pro detrufit.

RVDIBVS SECVM BATVENTEM. Sic Lamprid. Commodus, in arena rudibus inter cubicularios gladiatores pugnauit. est enim Rudis, virga im-polita,

polita, qua donati non amplius ferro decernere cogebatur. Ad rudium differentiam inf. cap. LIIII, batuebat, inquit Sueton. pugnatoris armis. A batuere autem batualia, exercitia tam gladiatorum quam militum; & batuitores, apud Adamantium Grammat.

POPARVM HABITV. Popæ, qui & victimarij appellantur, ij erant qui mactabant victimas: at culttrarij, quamquam & ij popæ, vt arbitror, non male dicuntur, qui mactatas ingulabant. Bini enim plerumque adsunt, limo tantum pudēda recti, cetera nudi. quo habitu Romæ in Capitoly area videntur. vnde & Propert. lib. IIII eleg. III, Succinctique calent ad noua lucra popæ. Spart. Geta, Hostiam popæ, nomine Antoninus, percussit. Limum verò vocari quo se velabant, auctor est Seruius, lib XII Æneid. Velati limo. Utitur eo vocabulo Gellius lib. XII cap. III, quamquam vulgati codices Linum, & Liniium habent. Vide locū, & Isidorum lib. XV cap. XIII Etymol. quæq; notari ad Horatium lib. III oda XXIII. In Seruij commentariis mendosè pomparum, pro poparum legitur.

EXVISITVRVM SE VEL FIDICVLIS. XXXIII.

Duo lib. exquis. semel fidiculis. vt semet fortassis legendum sit, quo ipse tortoris vicem subeat.

TANTOPERE DILIGERET. Iuuen. Sat. VI ad philtrum amoris causam refert. vt auunculus ille Neronis, Cui totam tremuli frontem Cæsonia puli Infudit. vti Suet. quoque cap. LVI.

OMNIS ÆVI HOMINES. Lib. MS. nostri XXXIV. omne genus hominum, & homines. sed male: vt ex his que sequuntur apparet.

IN MARTIVM CAMPVM COLLATAS.

Lib. opt. signatas. hoc est, vt ego interpretor, circumsepto loco

loco positas. vt Virg. lib. i Georg. Ne signare quidem,
aut partiri limite campum Fas erat.

NON VALVERINT. Plures libri potuerint, ex
glossematio aliquo. Virg. si valeo meminisse. Horat.
Si valeo stare. luis etiam titulis pro saluis malle. sen-
sus enim est, diffractas disiectasque statuas sic componi
nequiuisse, vt agnitæ suis quæque basibus, quibus inscri-
pti erant tituli, accommodarentur.

CONSULTO SE. Tres ms. se consulto: Tiberius
sibi tantum nisi permissu suo statuas poni vetuit: Caius
omnibus. quod deinceps seruatum est.

SE ME HERCLE EFFECT. Malle, semel
hercle.

PRÆTER ÆQVVM. Omnes ms. possint præ-
ter eum. quam lectionem fatentur etiam interpretes.
Ioannes Corasius præter eum legit. sed eam lectionem
mibi sanè non probat. Ego, nescio an probabilius, post
verbum possint interpungendum censeo, & pro præter
eum scribendum præterea, atque id sequenti capiti præ-
ponendum. Notum autem omnibus responsa pruden-
tum vim iuris olim obtinuisse.

XXXV.

TORQVATO TORQVEM. Atqui Augu-
stus Torquati nomen, quod Manliorum erat, C. No-
nium Asprenatem posteròsque eius ferre permisit. cap.
XLIII.

MAGNI COGNOMEN. Lib. opt. nomē. huic
autem Cn. Pompeio, reddito Magni nomine, Claudius
postea filiam despondit, cap. XXVII.

PVRPVREÆ ABOLLÆ. Abollam Nonius
vestem fuisse militarem tradit, vt non malè Ptolemæo
huic conueniat, regi nempe Barbaro. Iuuen. Sat. IIII
cū inquit, rapta properabat abolla Pegasus, honestū
vesti-

vestimenti genus fuisse ostendit, quod Pegasus Albâ ad Domitianum Casarem præfectus ipse vrbi sumpserit. Idem tamen Sat. III, ubi ait, atque audi facinus maioris abollæ, abollam Stoicis tribuit: quemadmodum & Martialis nunc Crispinum aulicum, nunc Cynicos, abolla vestit, libro VIII epigr. XLVIII, & lib. I epigr. CXXXIII.

ESIUS PROCVLVS. Proculus, & Plantiorum, & Iuliorum, & Cocceiorum, & Liciniorum, & Babiorum cognomen esse notavi: adde etiam Esiorum, quæ gēs tamen mihi ignota est. libri duo Hesius scribunt.

COLOSSEROS. Sic nostri MS. omnes. inuenitur tamen etiam Colosseos, & ut Turnebus testatur, κολοσσῶν. quo sensu ignoro. mallet igitur Colosseus. Sic enim & Plin. lib. xxxv cap. VII, Nero princeps iusserat colosseum se pingi: & lib. xxxiiii cap. VII, simulacrum colosseum; ut statuam colosseam ipse Suet. Vesp. cap. xxiii & Spart. L. Alio. sed & signū colossicon Plin. lib. xxiiii cap. VIII, ut opera colossicotera lib. x. Vitruuius, quæ ingentiora sint. hinc igitur prouerbium κολοσσαῖ το μέγδος.

THRACI ET MOX HOPLOMACHO COMPARAVIT. Pro Thraci, vetustissima exemplaria Threci, & Treci habent, ut etiam apud Horat. Threx, vel Trex, est Gallina Syro par? Hoplomachi autem armati vocabantur, ad eorum differentiam qui inermes ferme, & saepe cateruatim, meridiano maxime tempore, depugnabant. Seneca lib. I epistola VII, Casu in meridianum spectaculum incidi. & mox, quicquid antè pugnatum est, misericordia fuit: nunc meta homicidia fiunt, nihil habent quo tegantur, ad idum
t otis

totis corporibus expositi: numquam frustra manum mittunt. hoc plerique ordinariis paribus & postulatitiis, vt in expeditione, præferunt. quid ni præferant? non galea, non scuto repellitur ferrû. *Hinc satis apertè intelligitur qui hoplomachi fuerint. Comparare verò Thraci dixit Sueton. vt committere, contendere, & componere: & quidem maximè propriè, cum par pari congreditur.*

NEMORENSI REGI. *Libri MS. omnes Nemereffi, aut Nemoresi. rectè autem Beroaldus, ex Strab. lib. v, & Servio in illud Virg. lib. vi, latet arbore opaca Aureus & foliis & lento vimine ramus, quis rex Nemorensis fuerit declarat. quibus adde Pausaniam Corinthiacis. Dicato enim ab Hippolyto, postquam eum Esculapius in vitam restituerat, Diane Aricine templo, cui lucus adiacet, & lacus hodie quoque Nemorensis dictus (vulgo Speculum Diane) postea barbarico Scytharum more inductum fuit, vt, inter seruos fugitinos is qui singulari certamine victor primus hostiam immolasset, Dea sacerdos fieret: quem & regè appellabant: & sacerdotij regnum tantisper obtinebat, dum, vertente anno, fortior aliquis superueniens eum pugna superaret: qualem Caius ei qui iam multos annos sacerdotio præfuerat summisit. Eleganter igitur ingeniosissimus poëta Ouidius lib. iii Fast. Regna tenent fortes manibus, pedibusque fugaces: Et perit exemplo postmodo quisque suo. Plura vide apud Gregorium Gyraldum, syntagmate XII.*

ESSEDARIO PORIO. *Lib. vnus Poio. malleum Poro. Essedarios verò genus fuisse gladiatorum, qui ex essedo pugnabant, manifestum est etiam ex Suetonij Claud. cap. XXI.*

MNESTEREM PANTOMIMVM. Bene sic XXXVI.
Pulmannus, & hic, & cap. LV & LVII. quamquam
eum magno consensu M. Nestorem vocant omnes
quos vidi codices, Dio verum nomen seruat, extat etiam
hec inscriptio, T. IVLIO AVG. L. MNESTERI. de M.
Lepido sup. cap. XXIIII.

VALERIVS CATVLVS. *Lib. opt. Catullus, &*
sanè Catulus Lutatorum, Catullus Valeriorum est.
Vetus nummus, L. VALERIVS CATVLLVS IIIIVIR
 AAA FF.

LASCIVIAE NOTIS. *Quales supra Aug.*
 cap. LXIX.

NEPOTINIS SVMP TIB. *Lib. vnus Nepotatus: XXXVII.*
quod Beroaldus quoq; agnoscit. & sanè Nepotatus, &
Nepotari dixerunt veteres: etiã Plin. Plura in Hor.
epod. I, Discinctus aut perdam vt nepos. De Caij ve-
ro luxu eleganter admodum Seneca, de cõsolat. ad Hel-
niã siue Albinã cap. IX, C. Cæsar, quem mihi vi-
detur rerum natura edidisse vt ostenderet quid sum-
ma vitia in summa fortuna possent, centies HS cœna-
uit vno die: & in hoc omnium adiutus ingenio, vix
inuenit quomodo prouinciarum tributum vna cœ-
na fieret.

VNGVENTIS LAVARETVR. *Unguentis*
etiam solia temperabat. quod vnus etiam è Neronis
seruis fecit. Plin. lib. XIII, cap. III.

BASILICAE IVLIAE. *Sunt qui Paulli, sunt qui Caij &*
Lucij basilicã intelligãt, quas nepotũ nomine Augustus
extruxit. Verũ basilicã Iulia, quam Cæsar dictator
anno imperij sui tertio dedicauit, meminit Eusebius
Chronicis. nec dubium quin de ea hic loquatur Suet.
vti & Quintil. lib. XII, et Plin. epist. ult. lib. V. Errat

etiam Beroaldus, cum eam à Vitruuio extructam dicit. Vitruuius enim basilicæ Iuliæ Fanestri, non Romæ, edificanda præfuit: vt de se ipse testatur, lib. v. cap. i.

DE CEDRIS LIBURNICAS. Sic libri omnes, quos videre me contigit: nisi quod vnus Liburnas, pro Liburnicas, habet: sicut & Horat. epod. i, Ibis Liburnis. Turnebus tamen, lib. xxii. cap. xxx, Græco vocabulo δελφεις legit: vt decemremes ingentis magnitudinis intelligamus. Ego magnitudinem ex his quæ sequuntur satis ostendi existimo. nec consuevit Suetonius Græcè loqui: aut, si loquatur, eo modo Græcum epitheton voci Latina adiungere. & cur non, vt Egypti quidam & Syriæ reges, Caius quoque de cedris Liburnicas edificauerit? sic enim, quod Caij nepotatum decet, amplitudini nauium etiã materiæ pretium accesserit.

ETIAM VITIUM. Libri duo non habent vitium. sed & illa duæ dictiones, de die, in iisdem desiderantur. malè. nam de die conuiuantem facit.

INTER CHOROS ET SYMPHONIAS. Lib. ms. inter hortos. Sed nihil muto. idem de L. Vero Antonino scribit Capitolinus.

EXGIS ÆRVPES. Melius in opt. cod. & excisæ: Horat. Contracta pisces æquora sentiunt Iactis in altum molibus.

VICIES AC SEPTIES MILLIES HS. Quarta ea fuerit summa Budeus lib. iiii. de asse. Dio, nisi mendosus est, minorem facit.

XXXVIII. SIBI POSTERIS QVE. His verbis 7. C^{ti} minores omnes intelligunt, etiã vltra trinepotes. At Caius eis tantum filios comprehendit. Videl. lxxxii. de legatis lib. iiii, & l. iiii. de iure immunitatis.

DE FLEUIT. Sic cap. xxx, crudelissimam necem

necem defleuit edicto.

TESTAMENTA PRIMIPILARIVM. *Cur non aliorum etiam centurionum & tribunorum, quos vel ipse vel Tiberius sui beneficij fecerat?*

QVOSCVMQVE QVIS DICERET. *Mallem, ut in opt. cod. quos quis diceret. Qua de re sic Paullus §. C. l. ult. de testam. Eius bona, qui se imperatorem facturum heredem esse iactauerat, à fisco occupari non possunt.*

AB IGNOTIS. *Atqui numquam ex ignoti testamento capere aliquid Augustus voluit, cap. LXVI. Spart. Hadriano, Ignotorum hereditates repudiavit: nec notorum accepit, si liberos haberent. Sed & Antonini duo id obseruarunt. Pertinax quoque professus est, nullius se aditurum hereditatem, qua aut adulatione delata esset, aut lite perplexa, ut legitimi heredes & necessarij priuarentur: horum itaque principum exemplo rectè Paullus I. C. Imperatorem, inquit, litis causa heredem institui inuidiosum est: nec calumnie facultatem ex principali facultate capi oportet. l. xci, de hered. instit. Ipse Domitianus hac saltem in re bonos principes secutus est: Suet. Domit. c. ix. Caij, Commodus.*

HERES NVNCVPARETVR. *Nuncupare heredem propriè est, non scripto quem quis sibi successorem velit nominare, sed verbis palam exprimere. unde testamentum per nuncupationem scripto opponitur, l. xxi, & xxv, de testam. Atque hinc locus, Plinij declaratur lib. ix, ca. xxxv, de Lolliæ Paullinæ, Caij principis uxore, onusta, ut inquit, margaritis, quarum summa quadringenties hs. colligebat, ipsa confestim parata nuncupationem tabulis probare. nuncupationem pereleganter appellat Plin. estimationem nudis tantum*

verbis expressam, quam ex rationum tabulis ipsa se probaturam offerebat. Malè igitur Hadr. Turnebus mancipationem ibi substituit.

VENENATAS MACTEAS. *Lib. veteres mat-
teas, vel mattheas. Græci serè μάτρωα vocant, vti &
Martialis. Arnobius alicubi macteolas, si rectè memi-
ni. Vide Turnebum XXI, cap. VI: & Rhodigin. libr.
IX, cap. XII.*

AD QVEM CONFICIENDVM. *Libri ms.
ad quam faciendam, vel faciendum, vnus, ad quam
conficiendam; quod probò.*

EXPERGEFACTÆ SOMNO CÆS. *Lib. vnus
expergefacta è somno Cæsonia.*

RELIQVIAS OMN. SPECTACVLORVM. *Apparatum atq; instrumentum omne intelligit, quod
peractis spectaculis supererat. Vide locū Pliny de M.
Scauri adilitate lib. XXXVI cap. XV; & Suet. Cæs. c. X.*

APONIO SATVRNINO. *Notius Romæ A-
proniorum nomen, sed & Aponij fuere & quidem co-
gnomine Saturnini. vt ille qui Mæscici exercitus legatus
militari seditione initio imperij Vespasiani pane oppres-
sus est: Huius vt puto filius. de quo Tac. Hist. lib. III.*

XXXIX. PISTRINENSIB. IUMENTIS. *Cæs. cap. XXXI,
mulis è proximo pistrino.*

CAVSA CADERENT. *Deserto nempe vadimo-
nio, quod etiam infamia conseqnebatur. Cic. pro Quin-
tlio. Plinius præfatione operis sui, inscriptiones pro-
pter quas vadimonium deferri possët.*

VOCATORIBVS. *Qui conuiuas inuitabant.
Plin. lib. XXXV, cap. X, vocatores suos ostendenti, vt
diceret à quibus inuitatus esset. Catull. epigr. mei so-
dales Quærunt in triuiis vocaciones. Elegans
Seneca*

Seneca locus, lib. III de ira, cap. XXXVII.

QVÆ MERETRICIVM QVÆVE LENO- XL.
CINIVM. *Duo lib. ms. quæue lenocinium. nec displicet. Meretricium enim solummodo seminarum est: Lenocinium verò etiam viri exercet. Nonè autem meretricium pro meretricandi arte. At Lenocinium ea significatione 7. C^{is} passim obuium. Capturas verò prostitutarum dixit, vt, sordidissimæ mercis capturas, Val. Max. lib. III cap. IIII, vbi de consulatu Terentij Varronis. Alexander Seuerus, vt de eo scribit Lampridius, lenonum veltigal & meretricum & exoletorum, in sacrum erarium inferri vetuit: sed sumptibus ad instaurationem theatri, circi & amphitheatri deputauit. capturas etiam diurnas intelligo vt & gerulorum questus.*

NEC NON ET MATRIMONIA OBNOXIA
ESSENT. *Hoc ita interpretor, siqui in matrimonio turpiter & incontinenter viuerent; aut etiam quoties concumberent coniuges.*

INDICTIS NEQVE PROPOSITIS. Publicè XLI.
scilicet. sup. Tib. cap. XLVIII.

MVLTÀ COMMISSA FIERENT. *Hoc est, vt ego quidem interpretor, cum multa in commissum. seu in causam commissi, caderent: sic enim loquuntur I. C^{is} nostræ & committi dicuntur merces, prædia, resq; alia, quæ in publicum deferuntur. aliter tamè interpretes exponunt. pro cum multa aduersus legem committerentur.*

MINVTISS. LIT. ET ANGVSTISS. LOCO.
Atqui in locis celeberrimis, atque vbi de plano ab omnibus legi possent, edicta proponebantur. Ausonius, gratiarum actione ad Imp. Gratianum, huc alludit. cui ita scribit, Has ego litteras tuas in omnibus pilis atque

porticibus, unde de plano legi possint, instar edicti, pendere mandauero. *Adde notas V. D. P. R. L. P. id est, unde de plano rectè legi possit.*

MANUBIARVM GENVS. *Hac nimirum praclarè Imperatoris ab hoste spolia.*

COMPLVRIBVS CELLIS. *Cella, pauperum seruorumq; ac meretricum mansiuncula, Iun Sat. iiii; Et dubitas alta Chionen deducere cella. Idè Sat. vi; Et cellam vacuum atque suam. Iterum, vltima cellam clausit. Mart. Intraſti quoties inſcriptæ limina cellæ. Vide Tib. cap. xliiii.*

IN LIBIDINEM. *ms. plures ad libidinem. mallet abesse vtrumque.*

PEC. FENEBRIS APPOSITIQUÈ. *Melius ms. dub, pecunia fenebri, appositisque, sicut & editio Frobeniana.*

XLII. NEC IAM IMPERATORIA MODO. *Duo probatissimi cod. & iam imperatoria, sed & patria.*

KAL. IAN. *Tres libri à Kal. Ianuariis. vt pluribus eum stetisse diebus intelligamus: quamquam Tiberius edixerat ne strenarum commerciū vltra Kal. Ian. exerceretur, cap. xxxiiii. Vide Aug. cap. lvii.*

SÆPE SVPER. *Dictio saepe, non est in quibusdā exemplarib. nec malè.*

XLIII. FLVMENQVE CLITVMNI MEV ANIAM. *Lib. vnus Clitunni, vt Autunnius, Vertunnius, in antiquiss. codicibus. Vide Seruiū in illud Virg. ii Georg. Hinc albi Clitumne greges. Mœvania autem Propertij patria est.*

IMPETVM CEPIT. *Nostri ms. omnes imp. fecit. mallet cepit. Aug. cap. xlii.*

VNDELECTIBVS. *Tres libri dilectibus, vt ferè in vetu-*

vetustissimis exemplaribus. & sic Festus, cum inquit, dilectus militum, & is qui significatur amatus, à legendo dicti sunt. atque ita in Pand. Florentinis scribitur. quin & diligenter, id est, cum dilectum, interpretamur. vbiq; etiam pro vndique legendum.

QVANTVM NVNQVAM ANTE. Libri omnes diuerse hac edunt. lego, è duob. probatissimis, com-
meatu quanto numquam alter ante it. ingr. est.

MATVRIS IAM. Maturos vocat, qui stipen- XLIIII.
dia impleuerant. Tiberius, vt ante dictum est, missio-
nes veteranorum rarissimas faciebat: ex senio, mor-
tem; ex morte, compendium captans. eadem ratio
Caium mouit.

COMMODA EMER. MILIT. August.
cap. XXIII.

SEXCENTORVM MILLIVM. Quis credat
tantum militi datum, cum census equestris quadrin-
gentorum tantum millium fuerit? Lego igitur, sex mil-
lium: quantum post bella ciuilia, victor Cæsar, pedis
distribuit, cap. XXXVIII: hoc est, CL coronatos.

ADMINIO CINOBELLINI BRITANN. LXIX
R. F. Placet hac lectio, ex Dione, & Oroffo. Nam &
libri nostri ms. omnes Britannorum habent. Beroaldus
ideo Batauorum substituit, quod, vt inquit, Caius con-
tra Batauos expeditionem susceperat. Sed errat. teste
enim Suet. cap. XIX, vtriq; prouincia huic imminebat.
Vide Claud. cap. XVII.

MONITIS SÆPE LATORIBVS. Sic vnus
tantum è ms. quos viderim. reliqui, monitis specula-
toribus. & ex cohorte quidem speculatorum desumptos
fuisse qui hæc ferrent crediderim. recepta tamen lectio
& simplicior & apertior est.

VEHICVLO. *Vehicularem cursum Augustus instituit. Aug. cap. XLIX.*

IN ÆDE MARTIS. *Vbi de bellis triumphisq³ Senatui consuli debere Augustus sanxit. cap. XXIX.*

XLV. EQVITVM PRÆTORIANORVM. *Fuere ergo & equites inter prætorianos. Suetonius Claudio, cap. XXI. Xyphilin. Seuero. Zonaras, vbi de Diocletiano. vetera marmora.*

IN HOC QVOQVE NIMIO PRÆTER MODVM. *Lib. vnus in hoc quoque vno. non displicet Turnebi, & ante Turnebum Pithoei, coniectura in hoc quoque mimo. vt mimus potius quàm militiam egerit.*

TANTIS CRIMINIBVS. *Tres libri, discriminibus. quod sequor.*

INTEMPESTIVA CONVIVIA. *Mallem in-tempestiuè. tempestiua enim poterant esse eorum conuiuia: sed. quoad principem, non suo tempore acta. quin imo non difficulter quis mihi persuaferit, tempestiua legendum esse.*

XLVI. PERPETRATVRVS BELLVM. *Sic patrare bellũ Sal. Atqui, si Quinctiliano credimus, ductare exercitus, & patrare bellũ apud Sallustium dicta sanctè & antiquè, tũc ridebantur, et ad obscenũ intellectũ detorquebãtur.*

AC OPINANTE. *Lib. opt. aut opinante.*

ALTISSIMAM TVRREM. *Eam viri docti quidã esse volunt, quam in Normannia Kirburg vocant, perinde ac si Cesaris turrim dicas. nam, quod Greci πύργον, nostrate lingua burg dicimus.*

EX QVA VT EX PHARO. *Libri MS. omnes, Ex qua vt Pharo, sine ex.*

XLVII. RVTILARE ET SVBMITTERE COMAM. *Germa-*

Germanorum, inquit Tacitus, rutila sunt coma, & corpora procera. Juuen. Sat. XIII, Cæcula quis stupuit Germani corpora, flauam Cæsariæ, & madido torquentem spicula cirro. Plin. lib. XXVI cap. XII, Sapo Gallorum inuentum rutilandis capillis, ex seuo & cinere. & paulò post, apud Germanos maiore in vsu viris quam feminis.

IVS HABERENT. *Lib. vnus haberet. non displicet tamen multitudinis numero legi. Nã quæ à procuratore Cæsaris geruntur, sic comprobantur vt si ab ipso Cæsare gesta sint. lib. I Pand. de off. proc. Cæs.*

NULLO POTVIT MODO. *Liber opt. nullo modo potuit. & mox, vocatas nempe legiones, pro vocatos. & depositis pro dispositis. rectè. De decumationis autem forma, vt hoc obiter addam, Plut. Crasso. Dio lib. XLVIII, vbi de Domitio Caluino, Augusti in Hispania legato. & Cic. pro Cluentio.*

CVI ANIMADVERTENDOS. *Lib. duo cui ad uertendos. quæ lectio Sabellici coniecturam confirmat, nam ad auertendos legendum putat, quasi à se amoliretur dedecora si in Senatum fureret. Pulmanus vetustum cod. citat.*

EDIXIT ET REVERTI SE. *Edixit littera maiuscula scribendum. vt edicto reditum suum populo significauerit.*

ALEXANDRIAM. *Lib. opt. Alexandream, vt apud Horatium lib. IIII od. XIII, Portus Alexandria supplex. & Antiochea apud Ausonium de clavis urbibus, & in nummis veteribus.*

ALTERI GLADIVS, ALTERI PVGIO. *Dio Protogenem, atrocissimum Caij scelerum administrum, duos circumferre libellos solitum commemorat: gladij,*

& pugionis, titulis insignitos. Tales libelli Sulcij illius,
& Caprij, apud Horatium lib. I Sat. IIII.

QVOS ENECTOS. Lib. vnum euectos. non placet. Horat. epist. Spem mentita leges, bos est enectus arando. Cic. Tuscul. I. siti enectus Tantalus.

L. PALLIDO COLORE. Lib. opt. expallido. vt Expallere frequens apud auctores, sic Exalbidus apud Plinium. Turnebus lib. XXII, cap. XXX.

OCVLIS ET TEMPORIBVS CONCAVIS. Plin. rigentes ei oculos tribuit, lib. XI cap. XXXVII: Seneca sub fronte latentēs, lib. in sapientem non cadere iniuriam.

CAPRAM NOMINARE. Causa præcedit, quod hirsuto corpore esset. sic Juuenalis Sat. V, Discit ab hirsuta iaculum torquere capella, Centurionem ita vocans: vt alibi Ceturiones hircosos & varicosos, tum ipse, tum Persius nominant. De Caij autem forma, eleganter Seneca ad Serennam quod in sapientem non cadit iniuria, cap. XVIII.

EXITIALE. Nonnulli cod. etiam typis excussi, exitiabile.

NEQUE CORPORIS NEQUE ANIMI. Libri meliores, neque animi neque corporis.

SVBITA DEVECT. INGRESI. Lego, vt in MS. nostris, subita defectione gradi, stare, colligere, ac sufferre semet. pro sufferre tamen duo libri habent sufficere.

POTIONATVS A CÆSONIA. Idem de eo Iuu. Sat. VI. quod antè diximus. Potionari verò à Suetonio tantum vsurpatum memini. Potionem verò pro poculo venenato etiã Cicero dixit, pro Cluentio, sustulit mulicrem prima potione medicus. Horat. quoque epod.

epod. Non vsitatis Vare potionibus.

INCITABATUR INSOMNIO. *Sic quidem ms. et libri à Gryphio editi: Interpres verò insomnia, vti & Frobenius. Nonius vtrumq; in vsu fuisse ostendit. Cacilius, Consequitur comes insomnia: ea porro insaniam adfert. Donatus in Terentij Eunuchum, Aut mox noctu te adigent horsum insomnia. legitur, inquit, etiam, te adiget insomnia. Græci δὲ πνικτὴν vocant.*

AD VERO MAIORA. *Dictio vero abest à Cod. LI. vno ms. Quod autem de Caio, idem firmè de Tib. legitur, cap. LXIX. vide quæ antè notauimus, cap. XXII.*

ÆT NÆI VERTICIS. *Sic libri omnes, quos equidem videre me contigit: Turnebus tamen crateris. pro verticis, reperisse se attestatur. quod potius annotatum ab aliquo, quam scriptum crediderim.*

VNO SOLATIO ACQUIESCENS. *Verbum hoc auctores sæpius cum dandi casu coniungunt: Seneca epist. acquiescas spei blandæ: Ipse Suet. Tib. cap. XXXI, honori acquiescerent: & cap. LVI, Græculos, quibus vel maximè acquiescebat: vel cū ablatiuo, addita præpositione: Cic. de amicis. Vicissim autem senes in adolescentium caritate acquiescimus.*

TRANSMARINAS SIBI. *Melius ms. res transmarinas certè sibi.*

TUMULTVANTES MILITES. *Dictio milites desideratur in melioribus codicibus: & sanè abesse eam malim: cur enim non & plebs tumultuari potuisset? nihil muto tamen.*

DENIQUE NON HVMANO. *Libri ms. om. LII. nes, Denique humano sine non.*

DEPICTAS GEM. Q. INO. PÆNVLAS. *Imperatores*

ratores Romani, si Spartiano credimus, numquam penulis utebantur: quibus ne civibus quidem in urbe uti permissum, nisi senibus, idque frigoris causa, qua de re multa Aug. cap. XL. At Caius hic noster depictas etiam gemmata s^q, regum Barbarorum more, gestavit.

MANULEATVS. Id quoque probrosum Romano. Gell. lib. VII cap. XII.

CYCLADATVS. Cyclas vestis feminea tenuissima, ne matronis quidem honesta, qua impudica plerūq³ instar veli corpus circumdabāt. Juven. Sat. VI, Hæ sunt quæ tenui sudant in cyclade. utitur & Propert. Longa cycladē verrithumum. ac tale aliquid vult Petronius Arbitrator, cum prostare nudam in nebula linea dicit; & induere ventū textilem, pro amiculo tenuissimo.

SPECVLATORIA CALIGA. Quid caliga sit, dictum est Augusto cap. XXV. Speculatoriam autē hoc loco Tranquillus addidit, quo maiore caligæ vilitatem ostenderet, inter milites enim, alij aliis ornatiore caliga utebantur. & speculatores quidem militum numero habebantur: verum, ob laboris assiduitatem, ac discrimina quæ subibant, minus cultos incedere solitos credendum est: & fieri potest, ut peculiari quodam calceamēti genere induerentur, quæ speculatoria absolute dicitur à Tertulliano, de corona militis, cum ait, speculatoriam morosissimam pedibus absoluit. Non recte autem Turnebus lib. XXVI cap. XX, hunc locum interpretans, speculatores ac speculatores multum inter se differre scribit: sed ob vocalium E & I vicinitatem promiscue efferrī, ut heræ & heri. nam & in marmoribus, & in Antonij III viri nummis, & in vetustissimo cod. magno consensu per E scriptum animaduerti. & recte quidem, militum enim id genus erat, qui precipue ad hoc instituti

instituti fuere ut, quod inquit Festus, hostilia silentio perspicerent: Græci ὀπτῆρες & σκοπεῖς & κατασκοπεῖς appellant: à verbo specular, non à spiculis quæ gestauerint. spicalum enim à recentioribus dictum, si Vegetio credimus, quod olim pilum vocabant: atqui pilum commune legionariorum telum erat, non his peculiare qui satellitij causa principibus aderant; quibus etiam Suetonius Claud. cap. xxxv, & Galb. cap. xviii, lanceas tribuit, spicula daturus potius, si à spiculis nominabantur. accedit Suida auctoritas, cum σκοπευδῆτος δὲ πορροῦ exponit, per iota scripturus, si tunc saltem, cum principis custodem ac satellitem id nomen significat, a spiculo appellaretur. Nec verò speculatores explorandi tantum aut custodie causa habebantur: sed & in eos qui damnati erant lege agebant. Seneca lib. i de ira, Tum centurio, qui supplicio præerat, condere gladium speculatorem iubet. & Iulius Firmicus lib. viii cap. xxvi, speculatores faciet, qui nudato gladio hominum amputent ceruices. Sed & Vlp. l. vi de bon. damnatorum, Spolia quibus indutus est qui ad supplicium ducitur, neque speculatores vltro sibi vindicent, neque optiones ea desiderent: Optiones speculatores administratos vocans. Atque hinc intelligimus sacrosancti Evangelij de Dini Ioannis supplicio locum, Marci capite vi, ἡ ἐοδῆος ἀποσείδας ὁ βασιλεὺς ἀπεκράτωρ. Postremò speculatores opera etiam in mittendis ad Senatum litteris vititur Caius, supr. cap. xliiii.

SOCCO MULIEBRI. Et quidem ex margaritis. Plin. lib. xix cap. xxxv, & lib. xxxvii cap. ii. Elegans etiã de Cai socco locus Seneca, lib. de benefic. ii cap. xii: & de socco muliebri Suet. Vitell. cap. ii.

AVREA BARBA FVL MEN TENENS. *Qui Jouis ornatus est: quamquam aurea barba etiam Esculapio tribuitur.*

AC FVSCINAM. *Melius ms. duo aut fuscina, aut caduceum. fuscina enim Neptuni insigne est; alterum Mercurij.*

ATQVE ETIAM VENERIS CVLTV. *Tunc credo cum cycladatus prodiit, vt paulo antè: nam in omnium Deorum Dearumq; formam se formabat, nihil minus quam homo: vt eleganter Dio, atque adeo Panthei nomen potius ipse meritus, quam Panthea Drusilla ipsius soror.*

ALEXANDRI THORACEM. *Quo indutus pontem illum suum transiit. Dio.*

LIII. PRONVNCIATIO ET VOX. *Nequis idem repeti putet, meminerit eius quod Fortunatianus & alij tradunt, pronũciationem etiam gestum vultumq; continere, vt idem ferme sit quod actio.*

SENECAM TVM MAXIME PLAC. *Atqui hunc, omnibus, sue ætatis hominibus sapientia præstantem, vt scribit Dio, parum absuit quin occideret: ideo tantum, quod causam quandam in Senatu presente Caio pulcherrime egerat.*

COMMISSIONES MERAS COMPONERE. *Diçtio componere non erat in vetusto quodam codice, sed ad oram libri asscripta: quam ego omnino expungendam sentio. vt commissiones meras Senecam vocet Caius, hoc est, sine robore ac nervis scribentem: veluti cum materia simul quidem congeruntur; sed nec plumbo, nec glutino, nec camẽta coniuncta. alij commissuras vocant. quin & verborum commissuram dixit Quintil lib. iiii cap. ix. aliter tamen Turnebus.*

REORVM MAGNORVM. *Exemplum in sine Domitij Afri, quem tantopere Seneca & Quinctilianus celebrant, apud Dionem, is enim accusatus Caesaris oratione scripto prolata, non alia ratione periculum enasit, quam quod, tanquam auditor potius quam reus, tandem defensionis loco, cum se magis vt oratorẽ quã vt Casarem metuere, respondit. Dio.*

ET DIVERSISSIMAS. *Exemplar Ferrariense, diuersissimè: alia verò duo, diuersarias: vt singularias apud Plantum, & Gell. nisi diuersariam scriptum fuisse suspicemur, vt multifariam, plurifariam, aliquotariam.*

LIIII.

THRAX. *Iam antè monuimus Threx, aut Trex, legi in opt. codicibus.*

PVGNATORIIS ARMIS. *Liber vnus propugnatoriis; puncto interposito ante verbum batuebat. Vide quæ antè notauimus c. xxxii, rudibus batuentè.*

PLVRIFARIAM. *Pro pluribus locis, sup. c. xviii.*

LICENTIA TEMPORIS. *An tunc igitur maior licentia cum peruigilium erat? nox sanè & mendas tegit & pudorem adimit.*

SCABELLORVM CREDITV. *Nulli paullo eruditiori dubium, quin musicum aliquod instrumentum significet, quamquam interpretes aliter exponunt. Carolus Langius, vir doctissimus, Scamillorum legebat: vt ea sunt, quæ nostro idiomate Scalmeyen vocamus, quod sanè probabile esse ostēdit vetus inscriptio Spoleti,*
 DIS SYRIIS M. SEPTIMIO M. F. HOR. SEPTIMIANO
 EQVO PVB. C. ALBICIVS C. L. RESTITVTVS IIIIVIR
 I. D. PRÆF. FABR. ROMÆ DEC. IIII SCAMILLAR.
 OPERÆ VETERES A SCÆNA PATRONO OB MERITA
 EIYS L. DDD. *Cicero equidem pro Cælio, deinde, inquit,*
 scabella

scabella concrepant. aulæum tollitur. *sed ibi de sine mimi; hic de initio agitur.*

CVM PALLA TVNICAQVE TALARI. *Quali etiam Nero citharædus habitu in vetustis nummis cernitur. Plura ad Horat. epist. de arte, traxitque vagus per pulpita vestem.*

IV. VT ABIRET. *Meliores libri abiret, sine vt. De Ptolemæo sup. cap. xxvi.*

THRACES QVOSDAM. *Hic quoque Threces, aut Treces, habent libri antiquissimi. quò magis gladiatores eius factionis cui faucebat Caius, Germanis præfectos fuisse intelligo.*

MIRMILLONVM ARM. RESCIDIT. *Lego recidit. vt antè cap. xliiii, & Tib. cap. xxxiiii.*

COLVMO. *Mirmilloni nempe, cum ipse Thracum factioni faueret, vt in circo Prasina. Porro vt hic Columbus, sic & Palumbus gladiatoris nomen Claud. cap. xxii.*

AGITATORI EVTYCHO. *Nihil mutò. faustum enim agitatoris nomen, vt Aug. cap. xcvi. & consentit Josephus lib. xix. Libri scripti tamen Cythico, & Scytico, & Cycico habent.*

IN APOPHORÉTIS. *Aug. cap. lxxv.*

INCITATO EQVO. *Sic & L. Verus Antoninus equo, cui Volucer nomen erat, aureum viuenti simulacrum fecit; & mortuo sepulcrum erexit. Errant verò interpretes, qui equi nomē agitatori hic tribuunt: quamquam Incitatus & egregij agitatoris, & mulionis nomē est apud Martialem, lib. xi epigr. i, & lib. x epigr. lxxvi: nisi eundem tamen hominem utroque in epigramate intelligamus.*

EVI. ANIMVS. *Libri duo consilium: & mox, vna alteraque,*

raque, pro vna & altera. nihil muto tamen.

POTENTISS. LIBERTORVM. Hoc est quod suis cum telis confossum dicit Plinius, lib. xxxii ca. ii. adde si lubet Iosephum, lib. xix antiquit.

PALATINIS LVDIS. Libri tres Palatini ludi, vt ad gladiatorum spectaculū referre possimus. sic enim Ludus matutinus, & Ludus Gallicus. Verū receptam lectionem retinco, non tam Iosephi, qui rem non satis explicat, auctoritate, quàm Dionis, qui, extremo libro lvi, defuncto Augusto, præter ea que Augustalia vocata sunt, Lusiambudos etiam in Palatio instituisse scribit; quos ceteri deinde principes celebrarunt.

EGRESSVM MERIDIE. Vt solebant prandendi causâ. Hinc equitis illius dictum, apud Quintil. lib. vi cap. iiii; ad quem in spectaculis bibentem cum misisset Augustus qui ei diceret, Ego si prandere volo domum eo; Tu enim, inquit, non times ne locum perdas. Adde Suet. Claud. cap. xxxiiii, dimisso ad prandium populo.

FORMATAM COMMOTAMQVE. Nihil muto. nam id hodie quoque Italis peculiare est. Lib. optimus tamen habet, camatam formatamque: alter forcatam commistamque. quod monuisse sufficiat.

MACHINIS LABEFECTIS. Iouis Olympij, lvii. vt de eo tradit Strabo lib. viii, tanta erat magnitudo, vt pene tectum equaret, quare de plano sine machina dissolui non poterat. sic, in machina operari, dixit Vlpianus l. v commodati. Sed & Dio scribit, nauem paratam ad auhendum fulmine perisse.

CELLA PALATINI ATRIENSIS. Sic vnus è nostris. alij cella Palatina. quod minus placet.

placet, nam & Vitellio cap. XVI cellam ianitoris vocat, ut hic atriensis.

SVLLA MATHEMATICVS. Hunc Nigidio Figulo, & Scribonio Romanis, de quibus ante Augusto & Tib. adiunge.

SORTES ANTIATINÆ. Lib. opt. Antianæ, Gallici quidam codices Fortunæ Antiatinæ: quam lectionem agnoscunt & interpretes: sicq; in veteri



nummo Q. Rustii appellantur: ut fortunæ Antiates, in antiquo marmore; fortunæ apud Antium, à Macrobio lib. I. Saturn. cap. XXIII. Qua de re latius ad Horat. notanimus, lib. I. od. XXXV, O Diua gratû quæ regis Antium.

CASSIVM LONGINVM. Suprà cap. XXIII.

PHOENICOPTERI SANGVINE. Inter hostias quæ Caio tanquam Ioui Latiali immolabantur, etiam Phœnicopterus erat, cap. XXII. qualem cum ipse sibi (nam sui ipsius sacerdos erat si Dioni credimus) immolaret, sanguine aspersus est: diem proinde cruentum habiturus.

MNESTER. Nomen id antè corruptum cap. LV, & XXXVI, duo hic optimi cod. nostri integrum seruant. vnus etiam minister habet. Porro hic Mnester sub Claudio occisus est, cum Messallina.
Meminis

Meminit eiusdem Seneca apotheosi: quamquam & ibi B. Rhenanus nomen corrupit.

TRAGOEDIAM SALTAVIT. *Cinyram vocat Iosephus, in qua ipse cū filia Myrrha occisus sit. Nota est fabula ex Ouidio, & aliis.*

NEOPTOLEMVS TRAG. *Meminit huius rei Stobæus sermone xcvi: Plut. Demosthene: Diodorus, extremo lib. xvi, vbi de Philippi regis morte, quamquam nonnihil à Suetonio dissentiens. meminit etiam Tertullianus, lib. de anima.*

LAUREOLO MIMO. *Sic omnino legendū, ex Iau. Sat. vii, Laureolū velox etiam bene Lentulus egit, Iudice me vera dignus cruce. sed & Mart. Non falsa pendens in cruce Laureolus. Iosephus latronū ducem fuisse vult, qui in crucem actus sit. Malè qui Laureato legunt.*

PRORIPPIENS SE RVINÁ. *B. Rhenanus prorepens è ruina. mallem proripiēs se è ruina. nihil mutato tamen. Suetonius enim ferè prapositiones omittere consuevit.*

SANGVINEM VOMVIT. *Tres libri vomit: quod melius est. Notandus verò Suetonij locus iste, quo melius quæ primæ, quæ secundæ, intelligamus.*

VT PLVRES. *Delenda vt particula. Sic enim in vet. cod. & manifestè sensum turbat.*

HORA QVASI SEPT. *Lib. duo, hora ferè. & LVIII, mox marcente. pro marcescente.*

IN CRYPTA PER QVAM TRANSEVNDVM. *Cryptoporticum vocat Plinius lib. ii epist. xvii.*

REPRÆSENTARE SPECTACVLA. *Sic legata repræsentare. sup. c. xvi: & mercedem repræsentare, Claud. c. xviii, pro sine dilatione soluere.*

DVPLEX DEHINC. *Lib. duo dein. in vno neutrum, quod placet.*

HOC AGE. *Quod, teste Plutarcho in Coriolani vita, magna praconis voce in sacris vsurpari solet, hoc age; in prouerbum ad res alias quoque abiisse videtur, cum attentionem imperamus. Tertull. lib. 1111 aduersus Marcionem, vt dici solet, ad quod venimus hoc age. Suet. Galba ca. xx, hoc agerēt, & ferirent. Seneca lib. 1 de clemētia cap. xii, L. Sulla verbis, Hoc agamus, inquit, P. C. seditiosi pauculi meo iussu occiduntur.*

ACCIPERE RATVM. *Id quoque a militibus aut gladiatoribus tractum est.*

SIGNVM ERAT OMNIVM REPETE. *Lib. duo, omnibus.*

LECTICARII CVM ASSERIBVS. *Dicti lecticarij, qui ad lecticam erant, homines robusti: quales Liburni, Syri, Medi, Germani, Britanni: vt passim apud auctores legimus. Asseres verò fuerunt, ligna illa quibus innixam domini lecticam humeris subibant. Iuu. Sat. 111, ferit assere duro Alter: & Sat. vii, longo premit assere Medos. Martialis etiam, Vt canu-
linatus nostro Syrus assere iudet. Lecticariorum autem Caesaris stationem alicubi in palatio fuisse, ostendit Tacitus lib. v. Exstant & haec inscriptiones, TI. CLAVDVS AVG. L. QVADRATVS DEC. LECTICARIO-
RVM BRITANNICORVM. VIX. AN. LX. &, TI. CLAVDIO AVG. LIB. TIGRANO EX CORPORE LECTICARIO-
RVM CÆSARIS VIX. ANNIS LXXXV.*

GERMANI CORPORIS CVST. *Sup. cap. xlv. Aug. cap. xlix. Galb. cap. xii. Tacitus lib. 1. Xiphilinus Seuero. his adde Iosephum lib. xix antiq.*

lix. VMBRIS INQVIETATOS. *Sic Nerone cap.*

xxxiiii,

xxxiiii, *Othone cap. vii, Horat. epod. v, Nocturnus occurram futor. Virg. iiii, Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas. Plin. epistol. lib. vii ad Suram.*

IULIA VOCABATUR. *Inter postremos maxi- LX. mosq̄ delatos à Senatu Casari dictatori honores, decretum etiam illud, vt noua curia, qua in locum Hostilie fieret, Iulia appellaretur; quam Triumuii postea exstruxerunt; Augustus verò post bella Actiaca dedicauit. Dio lib. xliiii, xlvii, & li.*

CAII PRAEN. *At Caius certè, Augusti filius, Lucij frater, ferro non perit.*

CINNANIS TEMP. OCCISVS. *De hoc Cic. iiii de Oratore, & in Bruto.*

IN CLAVDIVM.



NERONEM PRÆNOMINE. *Nero & pranomen & cognomen esse, nemo vel mediocriter in litteris versatus ignorat. Huius autè Drusi pranomen fuisse, & nummi, & lapides ostendunt, in quibus NERO CLAVDIVS DRVSVS inscribitur. Germanici verò agnomen sibi posterisq̄, suis bellica virtute peperit.*

GRAVIDA NVPSISSET: *Aug. cap. lxi.*

DUX RHAETICI. *Hinc pulcherrima Horatii oda illa lib. II, Qualem ministrum fulminis alitem. Vide Tib. cap. IX.*

DRVSINÆ. Tacitus fossam Drusianam appellat, vt Augustianus, Faustianus, Lucullianus, quin & gladij Drusiani, à Druso Tib. F. nominati.



SPECIES BARBARÆ MULIERIS. *Qualis in Hadriani nummis cernitur, cum inscriptione, GERMANIA. Pulchrè historiam narrat Dio, lib. LV. MORBO OBIIT. Lib. duo, supremum diem morbo iniit.*

PRIMORIBVS. *Hos coloniarum municipiorumq; decuriones vocat, Aug. cap. C.*

SCRIBARVM DECURIIS. *Scribe, vt Festus tradidit, sic dicti, quòd rationes publicas scribebant in tabulis, non questoribus tantum, sed aliis quoque magistratibus apparebant, in quorum rationibus monumentisq; versabantur. Ingens itaque eorum numerus Romæ: qui distincti per decurias, ordinem obtinebant, equestri proximum. de quo multa Cic. Verr. V. Sicut igitur Augusti corpus equites Rom. sic Drusi, scribe, à decurionibus exceptum, in urbem detulere. Aug. cap. C. aliquid infr. Vespas. cap. III.*

HONORARIVM EI TVMVLVM. *I. C^{ti} νενοτάφιον vocant, in quo nempe corpus non sit, L. VI, & L. XLII de religios. & Lampr. Alexandro, Cenotaphiũ in Gallia, Romæ amplissimum sepulcrum meruit: quale etiam nobis Virg. describit lib. III, manesque vocabat Hectoreum ad tumulum: viridi quæ cespite inanè, Et geminas, causam lacrymis, sacrauerat aras.*

MILES DECVRERET. *Ut in heroum funere factum legimus : Patrocli apud Homerum : Pallantis apud Virgilium. Idem Augusto honor habitus, teste Dione lib. LVI: ac Senero principi: de quo pulchrè Herodianus, lib. IIII.*



MARMOREVM ARCVM.

Qualem in vetustis numismatibus tam areis quàm argenteis cernimus, cum titulo, GERMANICI DE GERMANIS.



QUANDOCVNQVE POSSET RESTIT. *Rectius MS. duo,*

quandoque restitutum. qua de re aliquando cum fratre Tiberio per litteras egerat.

IN SCVLPSISSE. *MS. omnes, exculpsisse.*

ANTONIA MINORE. *Iuniolem vocat Cal. cap. I, ibi vide, & Ner. cap. v. de Liuilla verò Aug. cap. XCIX, & Tib. cap. LXII.*

IVLO ANTONIO. *Rectè. Iulus enim Antonij huius, III viri filij, pranomen fuit: ad quem scripta est Horatij Oda II, lib. III. Malè autem Suetonius Africani cognomen Fabio dat: quod Iuli Antonij fuisse nostris in Horatium commentariis ostendimus.*

ARA IBI AVG. *De hac ara antè diximus, Cal. c. xx.*

DIV ETIAM ATQVE POST TVT. REC. *Melius in*

opt. cod. Diu, atque etiam post tutelam receptam: hoc est, postquam, sui iuris effectus, in tutorum esse potestate defuisset: peculiari Iurisconsultis loquendi formula, apud quos pupillus sua tutela efficit, & in tutelam suam venire dicitur, cum pubertatis annos attigerit. quibus verbis usus etiam sic Cicero est. Et impuberum quidem cura ad tutores spectat: adolescentium vero, uti & aliorum qui rebus suis superesse non possent, quales sunt furiosi, prodigi, fatui, ac perpetuo aliquo morbo impediti, propriè curatores dicimus: ac curationem ipsorum minus.

SUPERIVMENTARIUM. Verbum durum, & insolens. Iumentarium, ut Armentarium, dixisse sufficeret.

SINE SOLLEMNI OFFICIO. Sine ullo honore, ut sup. Cal. cap. x.

IN CAPITOLIVM. Cum in forum deduci solerent.

III. POPULO R. Lib. opt. P. R. ut populi Romani legere malim.

NAM ET AVVNCVLVS MAIOR AVG. Duo libri, sine &. Avunculum autem Claudij maiore Augustum vocat, quia Octavia, utriusque Antonia mater, Augusti soror fuit. De Augusti epistolis, cap. LXXXVI.

IIII. LVDIS MARTIALIBVS. Eos intelligo qui in circo Kal. Augusti, quòd ea die Martis ades consecrata fuit, quotannis celebrabantur. De quibus Dio lib. LX, cum etiam sub Claudio celebratos refert: non quòd ipse eo die natus esset; sed ob templi illius consecrationem. Possimus etiam ludos eos intelligere, qui veteri in Calendario, Augusti temporibus proposito, IIII ID. MAII annotantur.

PERDVCTVS FVIT. Libri tres perd. sit.

MH' ΠΡΟΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ. Rectè sic, ex Turnebi

Turnebi sententia, Pulmannus: nisi quis proponere velit. Vult Augustus semel in uniuersum proponi, quid de Claudio statuendum sit.

AB SILANI FILIO. *Libri meliores Siluani. Siluanus gentis Plautie cognomen est. sed Silani mallem: quod nomen tunc celebrius fuit: ac postea etiã Caius M. Silani filiam duxit. Cal. cap. XXI.*

CONSPICI. *Lib. vetus adscriptum habebat despicere. quid si despui legamus.*

EX PVLVINARI. *Ex hoc loco discimus quid puluinar fuerit, Aug. c. XLV.*

PRÆFICITVR VRBI. *De præfecto Vrbi, Latinarum causa Romæ relinqui solito, præter alios Gellius, lib. XIII cap. vlt. & Pomponius §. C. L. II de origine iuris. Huius loci autem sententia est: Postquam constitutum iam erat Claudium in montem Albanum ire cum fratre suo non debere, ne Romæ quidem cum illis diebus relinquendum videri. si enim idoneus erat qui fratrem comitaretur, quare non qui præfectus fieret? Moris autem fuit, ut summo loco nati adolescentes utriq; huic muneri præficerentur. sic enim Iulius Capitolinus, vita M. Antonini, Vitilem togam sumpsit xv ætatis anno, nec multo post præfectus feriarum Latinarum fuit. Alterum exemplum est apud Dionem, cum Claudium principem permisisse scribit generos suos, L. Iunium Silanum & Cn. Pompeium Magnum, præfectos vrbi feriis fieri. ferias enim Latinas intelligo. His adde locum Suetonij Ner. capite VII.*

RVRVSVS ALTERIS LITTERIS. *Duo verba hæc, alteris litteris, & quæ mox sequuntur, tertijs litteris, non sunt in opt. cod.*

CVIVS MOTVM. *Idem cod. modum: alius morem. nihil muto, quamvis sequitur incessum, & idem dicere videtur.*

QVIN POST HÆC AVG. CONSTITVERIT. *Libri ms. omnes quid, pro quin, legunt. non placet. Constituendi enim verbo sic utitur ut paulo antè, placet semel de tota re aliquid constitui.*

INTER TERTIOS. *Aug. cap. ult.*

NVNCVPARET. *Sic quidem ms. nostri omnes: vulgati verò nuncupavit. vtrouis modo impedita oratio est. Lego igitur, ut ne heredem quidem nisi inter tertios, ac pæne extraneos, è parte sexta nuncuparet. legato non amplius.*

- V. SATURNALIA ET SIGILLARIA SE MISSISSE EI. *Particula se deest in tribus opt. lib. nec semel sanè sic loquitur Sueton. Porro Sigillaria, dies Saturnalibus adiecti, eadem licètia peragebantur. nec dies tantum; sed & ipsa munuscula eo nomine vocabantur. Seneca epist. XII, ego sum Felicio cui solebas sigillaria adferre. ut ergo filia sua denarios CCL Augustus, cap. LXXI: sic Tiberius nepoti suo Claudio XL aureos, in Saturnalibus misit. quem morem Spartianus in vita Caracalla ostendit; cum ait: quæ à parentibus gratia sigillarium acceperat, vel clientibus vel magistris sponte donavit. Idem Hadriano, Saturnalia & sigillaria frequenter amicis inopinantibus misit, & ipse ab eis libenter accepit. quo loco novè his vocabulis usus est. Vide Macrob. lib. I Saturn. cap. x, & XI. & de vico qui Sigillaria, aut ad Sigillaria, vocabatur, inf. c. XVI. Ner. cap. XXVIII. Gell. lib. II cap. III: & lib. V. cap. IIII.*

EBRIETATIS ET ALEÆ QVOQVE.

Lego

Lego ut in opt. cod. eb. qu. & alex.

PUBLICA DEPVIT. *Lib. duo, publicè.*

VI.

LACERNAS DEPONERE. *Aug. cap. XL. Id verò reuerentia causa aduenientibus principibus fieri consueuisse crediderim, nam & oraturi deos panulas deponabant, auctor Tertull. lib. de oratione.*

ADIICERETVR. *Libri aliquot, etiam impressi, addiceretur. quod placeret, si de indice aut arbitro dando loqueretur. non displicet tamen. quamquam adiceretur veteri more Suetonium scripsisse arbitror. propriè autem nominari ac cooptari dicuntur sacerdotes, ut de Galba & quidem inter sodales Augustanos suo loco videbimus cap. VIII.*

ET IN TERTIIS HEREDIB. *Et particulam omnino expungendam censeo.*

CIRCA SESTERTIA VICIES. *Lib. opt. HS. vicies: alij duo, sestertium.*

EXERCITIBVS SENATVI. *lib. omnes ms. ac senatui.*

CONSVLATVM GESSIT VNA. *De hoc Dio VII. & Suet. Cal. cap. xv. Quod verò sequitur sortitum esse & de altero in quartum annum, ea que sortitio fuerit ignoro: nisi Caium dicamus in annos aliquot sorte consules designasse, quo tempore etiam equo suo incitato consularum destinavit.*

ACCLAMANTE POP. FELICITER. *Sic Domit. cap. XIII, Domino & Dominae feliciter. Iuu. Sat. 11, Signatae tabulae, dictum feliciter Romani enim, quod & Cic. scribit lib. I. de diuinat. boni ominis causa omnibus rebus agendis, quod bonum, faustum, felix fortunatumq; esset praefari solebant. Exempla apud Suetonium Cal. cap. xv, Aug. cap. LVIII.*

VIII. OBDORMISERET. *Libri aliquot, addormisceret.*

A TROPÆIS. *Mirè locus iste viros doctos torfit: Turnebus maxime lib. XXI ca. XXXI, & li. XXVII c. XIX. existimant enim aut à copreis legi posse, ut stercorarios nescio quos, qui manus dormientis oblinerent, intelligamus; quod mihi nullo modo placet: aut à crepis: quo nomine à verberum sonitu etiam Luperci appellantur. sed & hoc longè petutum est. & si coniecturas admittimus, rectius sanè Beroaldus Tropeos substituit: quod illi sôres ideo sic dicti sint, quoniam illico se auertunt ne deprehendantur. Ego, retenta duorum vetustissimorum exemplarium lectione, à Capreis lego; quemadmodum & interpretes in suis libris legi fatentur; neq; Turnebus id negat. accedit quòd Tib. cap. LXI, omnium librorum consensu, homines isti ridiculi ex scurrarum genere, diuitum mensis astantes, Caprea vocantur. neq; absurdam ibi rationem attulisse mihi visus sum, quare sic vocentur.*

IX. NERONIS ET DRUSI. *Eos Tiberius fame necauerat, cap. LIIII, Caius ipsorum memoriam restituit, cap. XV.*

DOMESTICORVM ALIQVO. *Ut cum Pollicis serui sui delatione capitis causam coram Caio dicere coactus est. Ios. antiq. lib. XIX.*

LEPIDI ET GÆTVLICI CONIVRATIO. *Cal. cap. XIII. Iosephus antiq. lib. XIX.*

PATRVVM AD SE MISSVM. *Hinc proverbium, ad patruos. Horat. lib. II Sat. III, ne sis patruus mihi. Idem lib. III od. XII, metuentes patruę verbera linguę. Pers. quoque Sat. I. Cum patruos sapimus.*

NOVI SACERDOTII. *Malè Beroaldus de Augustalium sacerdotio intelligit. id enim Claudius Senatu censente extra ordinem adeptus est, vt paullo antè vidimus, cap. VI. Nouum ergo sacerdotium intelligo, quod Caius ipse sibi instituit: quod adepti, centies HS pendere cogebantur: in quod & ipse, & vxor Cæsonia, & Jncitatus equus, & Claudius patruus ascripti fuere. Sic Dio lib. LIX. Meminit eius etiam Suetonius cap. XXII.*

OBLIGATAM ÆRARIO FIDEM. *Eorum qui publico debebant, nec soluendo erant, bona proscrip- ta in tabula apud ærarium per ærarij præfectos suspen- di solere, demonstrat & alter Suetonij locus, Domit. cap. IX. quod apud Græcos quoq; de oberatorum bonis usur- patum fuisse, vt ea loco publico proponerentur, probat Aristoteles lib. II Rhetor. ad Theodecten: & Demo- sthenes contra Aristogitonem. Pependisse igitur ve- nalem dicit Claudium, cuius bona sic exposita fuerint: & quidem in vacuum, quod cum neque ipse certa die solueret, neque quisquam pro eo satisfacere, tamquam vacua aut vacantia, vt J. Cⁱⁱ vocant, hoc est sine do- mino ac possessore esse videbantur, donec in fiscum coge- rentur. quo sensu Horat. lib. II Sat. IIIII, In vacuum venire appellat, quando primi heredis morte vacantem hereditatem is qui substitutus est apprehendit. Solere autem interuenire amicos tabulasq; seu libellos quibus suspensa erant, bona deicere, Cicero non vno in lo- co in oratione pro Quinctio ostendit: & Senec. libro IIIII de benefic. cum ait, suspensis amici bonis libellum deicio, pro eo me obligaturus. quo fa- cto nomen tabulis eximi dicebatur. At verò lex prædatoria erat, que de prædibus cauebat:*
hoc

hoc est, de iis qui bona sua publico obligassent. unde & ius prediatorium apud Cic. in orat. pro Cornelio Balbo, & lib. xii ad Atticum epist. xvi: quo loco etiam prediatores appellantur qui in ea re versabatur. Quin & in Pandectis tit. de iure dotium, lex lxxvii, ex Cai o desumpta, est ad edictum pratoris urbani de prediatoribus: nisi prediatores forte pro predibus hic accipimus. Pras autem, inquit Festus, est is qui populo se obligat, interrogatusq; a magistratu si pras sit, respondet pras: & comprades eiusdem rei populo sponsores.

X. SECRETVM EO DESIDERANTE. Secretum desiderare hoc loco est, velle omnino solum esse: ut secretum captare Oth. cap. x. secretum sumere Domit. cap. xlii. At secretum petere frequentius dicebant, cum remotis arbitris colloquium poscerent. Cal. cap. xxiii.

IN DIÆTA CVI NOMEN HERMEVM. Diata Græcum est, unde & διατάσσει. Varro tamen inde dici vult, quod in ea per diem edatur. Frequens apud I. C^{os} pro habitatione, que amcenitatis causa in hortis exstructa sit. l. xliii. de legatis i: L. penult de donatio. inter virum & vx. quamuis etiam pro quocumque cœnaculo accipitur. quin & Diatas hypocaustas dicebant, ad aliarum differentiam, quibus hieme utebantur. L. lv de legatis lib. i. Apud Plinium epist. & Lampridium Elagabalo, Zeta etiam pro Diata more Græco scribitur Z. pro dia. Hermæum autem ut Hæum, Serapeum, Museum, Domit. cap. v, & similia non pro templo tantum sed quocumque loco Dei nomine insignito rectè dicitur, hic certè Diata nomen est; quale illud, cœnare in Apolline. Serui quoque Diatarij, ut topiarij, & aquarij, ab Ulpiano vocan-

vocantur, quibus commissæ erat *Diata cura*. L. XII de instr. legato.

SOLARIUM PROXIMUM. *Solarium locum fuisse in adibus, ubi solem excipere & apricari solebant, non solum ille Macrobij de Augusti dictis locus ostendit, lib. II Saturn. cap. IIII: sed & Vlpianus, l. XVII de seruit. urb. præd. ubi heliocaminum, & solarium, loca vocat quibus sol sit necessarius. nec malè hoc loco diata proximum solarium describitur. Utitur eo etiam Plautus Milite.*

PRÆTENTA FORIBVS VELA. *Sic Lampridius Elagabalo, obiectu veli cubicularis, quod in introitu erat cubiculi, se textit. Idem Alexandro. Sed & Iuuenalis Sat. VI, pendentia liquit Vela domus. & Sat. IIII, pueros inde ad velaria raptos. & Sat. IX, Vela tegant rimas, claude ostia. Hinc velares anuli, apud Plin. lib. XIII cap. IX, ex Theophrasto qui ἠλιόματις eis τὸς σποματῆς vocat. quibus adde J. C^{tos} L. XII de instr. legato: L. XVIII de act. empti: quòdque velo leuato causas cognosci dicunt, que cum leuiore sint, nec magna disquisitione indigeant, palam admissò populo pertractantur. sic enim Honorius & Theodosius, L. V de naufragiis lib. XI, De submersis nauibus discernimus, vt leuato velo istæ causæ cognoscantur. cuius consuetudinis meminit Clemens Romanus Pontifex, constit. apostol. c. LVI. quem locum vide.*



IN CASTRA DELATVS EST. *Nummum seruo aureum pulcherrimum, & similem argenteum: parte vna effigies Claudij; altera verò castra prætoria, cum inscriptione IMPER. RECEPT. quasi per*

per pratorianos imperium recepisset. Ut verò hîc succollantibus, sic succollatis dixit Suetonius Oth. cap. VI.

· OCCVPARVNT. *Lib. opt.* occupauerant: & mox, verum postero die, pro postero vero die. vtrumque melius.

ARMATOS PRO CONCIONE. *Duo lib.* armatus.

QVINA DENA SESTERTIA. Dio recepti imperij die pratorianis eum xxv drachmas, hoc est totidem denarios, viritim distribuisse scribit. quæ summa quidem exigua est: credibilior tamen quam altera. ut nulli dubium sit, quin noturum errore mendum irrepperit. Nam Josephus summam adhuc maiorem facit quina drachmarum millia viritim distributa affirmans.

XI. PER AVGVSTVM. More veterum, ut per eos iurarent quos præcipuè diligerent: qui etiam in obtestando mos fuit. Horat. lib. I Sat. II, Si peteret per amicitiam patris atque suam.

LIVIÆ DIVINOS HONORES. Effigiem eius in templo Dini Augusti dedicavit, ac rem sacram ei fieri à Vestalibus mandavit, mulieresq; per nomen eius iurare voluit. auctor Dio. Eadem de Drusilla sorore Caius decrevit.

AVGVSTEO. Sic Beroaldus, & editio Germanica: Manuscripti verò, & nonnulli impressi, Augustino, vel Augusto, similem decernenda curavit. Augusto sanè non displicet. sic enim marmor Augustum, & marmor Tiberium, apud Plin. lib. xxxvi cap. VII, quod Augusti ac Tiberij tempore inventum ab ipsis nomen accepit. Currus verò Augustus

stus in veteri numismate aereo cernitur.



MATRI CARPENTVM. *Quale in vetustis Agrippina nummis conspicitur. De quo Cal. c. xv. proprium nempe matronis vehiculum. ut mox cap. xvii, Currum eius Messalina vxor carpento secuta est.*

AB AVIA RECVSATVM. *Vide que notauimus Augusto, cap. vlt.*

NEAPOLITANO CERTAMINE DOCVIT. *De quinquenniali Neapolitano certamine (Graeci ἀγωνες vocant) gymnico & Musico, Strabo lib. v. Gymnici verò meminit Suetonius, Aug. cap. xcviij: Musici hic. de quo etiam Papinius in siluis, non vno loco. Docere quoque comœdiam dixit, ut διδάσκειν δρᾶμα Graeci: vnde κωμωδιδάσκαλοι, & τραγωδιδάσκαλοι. Cic. in Bruto: Luius qui primus fabulam C. Clodio & M. Tuditano coss. docuit. Horatius quoque de arte, Et qui prætextas & qui docuere togatas: pro edere, seu publicare.*

DE SENTENT. IVD. CORONAVIT. *Hoc est, coronam retulit. nec scio an alius quispiam ita locutus sit. lib. opt. habet, ac de se sent. iud. coronauit. sed male. Simili enim locutione damnare reum dicitur accusator quem sua actione conuincit. ut Tib. c. viii. Fannium Cæpionem reum maiestatis apud iudices fecit & condemnauit. Porrò hæc ad id tempus referenda sunt, quo, ut scribit Dio, Neapoli tanquam priuatus vixit, ita vt Græca etiam victus ratione vna cum suis vteretur, atq; in Musicis ludis pallium & soleas, gymnificis purpuram, & auream coronam ferret.*

DECRETVM. *Tunc puto cum theatrum Pompeij restituit. sup. Tib. cap. XLVII.*

INTER FESTOS. *Sic duo meliores codices: alij festos, quod non placet.*

XII. DOMESTICA RELIGIONE. *Nam sponsaliorum die & ius dixit, & Senatium habuit. Dio infr. cap. XIII.*

PRECARIO EXEGIT. *Rectè precario. Nam præfectus prætorio ex equestri ordine sumebatur. vt inf. Tito cap. VI notabimus. ac proinde in Senatium venire non poterat. Procurator quoq; rerum Cesaris iudicandi ius non habebat: cuius post Claudij tempora plurimum creuit auctoritas. Tacitus, in vita Agricola, etiam hunc ex equestri ordine sumi solitum significat. Iurisconsulti, & qui vitas Cesarum scripsere, eundem nunc procuratorem fisci, nunc procuratorem priuatae rationis aut rei, nunc rationalem nominant: Graeci ferè ἐπιτρόπος vocant. Ius autem solummodo inter fiscum & priuatos dicebat. atque ita Taciti locum intelligo lib. XII, cum scribit, Eodem anno saepius audita vox Principis, parem vim rerum habendam à procuratoribus suis iudicatarum ac si ipse statuisset. quod verum est, nisi cum potestate praesidis in prouinciã mittebatur: quod etiam ante Claudium interdum contingit: sed iudicandi ius non ante Claudium accepit: tantum quae Imperatoris nomine gerebat perinde rata habebantur, ac si ab Imperatore gesta essent. Ulpianus lib. I de offic. proc. Cesaris. Fuit autem, vt hoc quoq; obiter addam, & advocatus fisci: quem primus, si Lampridio credimus, Alexander Severus instituit.*

IUS NVNDINARVM. *Sic Plin. lib. V epist. IIII, Vir prætorius à senatu petiit vt sibi instituire in agris*

in agris suis nundinas permitteretur. Sed & Cicero Philip. II conqueritur, domesticus Antonij nundinis non vectigalia solum, sed etiam imperium P. R. diminutum esse.

VNVS E CONSILIARIIS. Rectè. Sic enim editio Gryphij, & meliores Ms. alij, vnus è consularibus. Vide Tib. cap. xxxiii, se offerebat consiliarium.

DIRIS EXSECRATIONIBVS. Lib. opt. obtestationibus, vt Græci ἀπὰς dicunt. malle detestationibus. Plura ad Horat. epod. v, dira detestatio.

GALLVS ASINIVS ET STATILIVS COR- XIII.
VINVS. Lib. veteres Statinus, & Statinius; vnus etiam Scatinus. Nihil muto tamē. Nam Statilius ad Messallas pertinere, & hic Coruini cognomen ostendit, & quod Neronis vxor Statilia Messallina vocata fuit. cap. xxxv. De Asinio Gallo etiam Dio. Fuit autem eius Asinij Galli, qui dimissam à Tiberio Vipsaniam Drusi matrem vxorem duxerat, filius. quare Drusi fratrem vterinum vocat Dio. Pater sub Tiberio miserè perijt: filius, quamquam aduersus Claudium conspirasset, exilio tantum multatus est. Tib. cap. vii.

FVRIVS CAMILLVS SCRIBON. Hic cum Annio Viniciano, vt narrat Dio, bellum mouit: sed à militibus desertus, morte voluntaria perijt. meminit eiusdem Suetonius infra, cap. xxxv: & Oth. cap. i. plura Orosius lib. vii: & nonnihil Plinius, lib. iii epist. xvi. idem fortassis de quo Tacitus lib. ii Annal. quod sub Tiberio proconsul Africa, Furio nomini multos post annos militia decus restituit, consul cum Cn. Domitio, Neronis principis patre, suffectus in locum A. Vitellij, A. V. dccxxv.

CASV QVODAM AC DIVINITVS. Lego
Z 2 an diuini-

an diuinitus, loquendi formula Tacito consueta: quanquam repugnant omnia quæ viderim exemplaria.

AQUILA ORNARI. Aquila, vt scribit Plinius lib. x cap. iiii, Romanis legionibus à C. Mario secundo eius cōsulatu dicata, magna in veneratione apud milites fuit: & quidem in sacello collocata, vnde eam efferrī nisi mouente exercitu nefas erat. stabat autem imposita hasta, cuius pars inferior acuta in solum figebatur: vnde si cūm opus esset egrè auelleretur, vt Crasso Euphraten transituro contigit, pessimi ominis loco habebatur. Dio lib. xl. quemadmodum etiam si ornari non posset: vt hoc loco Suetonij. Ad ornatum autem spectat, quod tradit Plin. lib. xiii cap. iiii, his verbis, Aquilæ certè ac signa puluerulenta illa & custodiis horrida inunguntur festis diebus: hac nimirum mercede corruptæ terrarum orbem deuicere Aquilæ. Spectant, huc etiam numismata duo vetera argentea: alterum C. Valerij Flacci; alterum L. Valerij Acisculi



apud me seruata: quorum typum his commentariis addidimus. Quamquam de Acisculi nummo, Joannis Viuiani, rerum antiquarum studiosissimi iudicium postea intellexi, quod ipseus ea de re epistola ad me verbis adscribere volui. In nummo vero hoc L. Valerij Acisculi, aquila galeata, & clypeata, facie humana, Iouis esse videtur Cary, quem eundem Labradæum vocabant, eadem enim figura in nummis Mylasiorum, qui in Caria erant, conspicitur. in quibus & Iouis caput galeatum, in nonnullis etiam inscriptio ΖΕΤΣ ΚΑΡΙΟΣ. Voluit hoc signum ab Arsali primum rege consecratum, qui cum Gyga aduersus Candaulem Lydorum regem suppetias tulisset, securim eorum regum gestamen, ipsis Labryn dictam, in patriam reportarit. Vnde & in huius nummi parte altera securis expressa cernitur. At cognomen Acisculis inde fortasse est, quod Acis insula una esset ex Cycladibus, quas Cares sub Minoë incolebant, antequam continentem occupassent. Hinc & in alio eiusdem gentis nummo, Europa tauro insidens conspicitur, cuius scilicet Minos idem esset filius ex Ioue in taurum transfigurato. & hæc ad antiquissimam gentis Valerie nobilitatem faciunt, ut eadem esset que Troianis, ac ipsi Romulo origo; de qua poëta Creta Iouis, &c. Mons Idæus vbi, & gentis cunabula nostræ. & Cures fortassis, qui in Sabinis erant, unde & Valesus ille qui sub Tatio rege militauit, à Curetibus, hoc est, Cretenfisibus descendisse putarent.

SIGNA CONVELLI. Vide Seru. in illud Virg. lib. XI, vbi primum vellere signa Annuerint superi, nonnihil Turneb. lib. XXIII cap. XI.

DVOS PRIMOS IVNCTIM. Sic sup. Calig. XIII.

cap. XVII, duos nouissimos coniunxit: & Aug. XXVI, sequentes continuauit.

SEMESTREM. *Lib. opt. semenstrem: & mox, bimenstres, vt semper.*

FESTIS QVOQUE ANTIQVITVS ET RELIGIO. *Lib. vnus antiquis & relig. scribendum puto antiquitus religiosus, sine copulatione: nihil muto tamen. exemplum retuli paulo antè, ca. XII, ex Dione.*

PRÆSCRIPTAM L. S. D. *Lego, Nec semper præscripta legum secutus: duritiam lenitatemque.*

PRIVATOS IVDICES. *Id est rerum priuatarum iudices, qualis prætor & centumuir.*

PLVS PETENDO FORMVLA EXCIDISSENT. *Iustinianus lib. IIII Instit. tit. VI, Si quis agens intentione sua (sic libellum vocat) plus complexus fuerat quàm ad eum pertinebat, causa cadebat; id est, rem amittebat: nec facile in integrum restituebatur à Prætorè, nisi minor erat annis xxv. & paulo post, Plus autem quatuor modis petitur: tempore, loco, causa, re. Idem fermè Paullus I. lib. I sententiarum cap. X. Qua de re sepè etiam Cicero: maxime lib. I de orat. & eleganter epist. XLIX Seneca, ad eos qui sophismatum argutiis abutuntur, Quid enim aliud agitis, cum eum quem interrogatis scientes in fraudem inducitis, quàm vt formula cecidisse videatur? sed quemadmodum illum prætor, sic hos philosophia in integrum restituit. Atque huc alludit Plautus Mostellaria Act. III Sc. I: cum enim expressa debiti summa dixisset creditor, nihilo plus peto; respondit ille, Velim quidem hercle vt vno nummo plus petas. Quod ergo formula excidere dicit Suetonius, id ego ex Iustiniano interpretor pro causa cadere, aut rem amittere.*

tere: quoniam enim certa ac sollemnes quadam constituta erant formula ad agendum, nequis aberraret; hinc factum est, ut formula apud quosq; auctores pro actione accipiatur, ut formula iniuriarum, Vitell. cap. VII. cadere formula, errare formula.

AD BESTIAS CONDEMNAVIT. Ad bestias damnati dicebantur, qui ex sententia bestiis subijciebantur, l. VI ad leg. Jul. peculatus. dari quoq; & pronunciari ad bestias legimus. plura cap. XXXIIII.

MODO INCONSULTVS. Libri MS. omnes, in- XV. terdum incons.

DECURIAS RERVM ACTV. De rerum actu sup. Aug. cap. XXXI. Expungere autem centurias dicit, pro dispungere, seu ordinare qui retinendi essent in numero iudicum quive non. Verbum in rationibus usurpatum. vnde eleganti translatione Seneca, lib. IIII de benef. munus munere expungere dixit: & expungere stipendius militem Paullus, l. panult. de re militari.

RESPONDERAT. In recognoscendo iudicum albo nominatim ciebantur, vti & equites cum recognoscebantur. sup. Cal. cap. XVI. Quoniam ergo is de quo hoc loco Suet. vocatus responderat, neq; cum immunis esset, sese excusauerat; Claudius eum, ut iudicandi cupidum, dimisit atq; expunxit.

NEGANTEMQVE COGNITIONIS REM. Recte quidem in hunc locum annotat Turnebus, lib. XXVII cap. XIX, ordinarij iuris esse ea que per iudices a pretore datos iuris ordine deciduntur: cognitionis vero, que, extra iuris ordinem, ad Casarem deferuntur; aut alioqui non iudice villo dato, sed ab ipso qui aditus sit, ut puta pretore aut preside, cognoscuntur: qualia ferè sunt, que ad rempublicam

spectent, aut ad exemplum trahantur. Verum quo locum hunc Suetonij apertius declaremus, necesse est ut hunc, qui de propria lite apud Claudium ab aduersariis interpellabatur, è numero iudicum fuisse admonemus: cumq; exciperet, litem ordinarij iuris esse, ac proinde iudicem dari debere; iussisse Claudium ut ipsemet causa sua index esset, ac vice Cesaris rem propriam ageret. Quod sane duriusculum est. sed, nisi sic interpretemur, non video quomodo cohereant ea quae sequuntur. De principij verò cognitione adde Suet. Ner. cap. xv: & Tito cap. vi. sed & Capitol. de M. Antonino, Senatum, inquit, multis cognitionibus, & maximè ad se pertinentibus, iudicem dedit. Iurisconsulti sacras cognitiones vocant: ut & sacrum cognitionem, qui Cesaris iussu de re qua cognitionis sit vice eius iudicet. Est & titulus lib. Pandectarum l. sic inscriptus, de extraord. cognitionibus, vbi prolixè enumerantur ea quae Pretor aut Praeses provincia non dato indice sed coràm ipsi cognoscunt. adde l. CLXXVIII, de verb. signif. Infr. cap. XXI II.

ABSENTIB. SECVNDVM PRÆSENTES.

Concisa, ac proinde obscura oratio est. sensus tamen, Claudium sepè temere, altera parte absente, cum comprehendere satius foret, secundum praesentem pronunciaisse; hoc est, pro eo qui comparuerat: sic enim veteres loquebantur. nec solum dare litem, dare sententiam, pro litem iudicare, ac sententiam dicere; sed dare, absolute. Ulp. l. xxvii, de liberali causa, contra libertatem dabit: Plin. lib. vii epi. vi, secundum reos dedit: &, quod huc propius spectat, Cic. Verr. i iiii, Utatur instituto suo, nec cogat ante horam decimam de absente secundum praesentem iudicare. atq; adeo
aper-

apertius locutus fuisset Suetonius, si de absentibus dixisset.

NVLLO DELECTV CVLPÆ NISI QVIS. Libri duo, nequis in al. necess. Quare nihil addubito quin legendum sit, cum Sabellico, nullo delectu culpæ quis an aliqua necessitate cessasset. Liber vnus necessitudine habet.

PEREGRINITATIS REVM. Peregrini vocantur qui ciues Romani non sunt. Ulp. tit. v Instit. & l. vi de heredib. instit. Inde peregrinitas dicitur cum ius ciuium amittitur, vtputa deportatione. l. xi de in ius voc. Suet. cap. prox. in peregrinitatē rededit.

DISSIMVLATA DIV CAUSA. Scribo dissim. d minuscula. aut, si maiusculam retineamus, Dissimulata dein causa.

PVTEOLIS. Pulmanno, qui è vetustis codicibus hanc lectionem asserit, facile assentior. Nostri tamen ms. omnes habent puto, vel puro, licuit: & quidem omnium castigatissimus, Puto P maiuscula; vt verba sint testem excusantis, quibus apertius adhuc quàm antè Claudium irrideat, licere dicens abesse mortuis.

ΚΑΙ ΣΤ' ΓΕΡΩΝ ΕΙΣ ΚΑΙ ΜΩΡΟΣ. Bene Pulmannus quòd glossematium illud non adiecit, & tu senex & stultus es. abest enim ab omnibus ms.

OBSCENITATIS IN FEMINAS. Tib. cap. xlv.

IMPOTENTIB. INIMICIS. Lib. vnus impotentibus: & mox, pertuderit, pro perstrinxerit. Sed neutrum placet.

POST PAVLLVM PLANC. Plures libri post xvi. Plancum Paullumq. censores. Censores autem fuere Paullus Amilius Lepidus, & L. Munatius Plancus, Ann. urb. dccxxxi. At Claudij censuram

refert Plinius, lib. X cap. II, in annum V. DCCC.

LITVRA TAMEN EXSTET. Non male qui exstat legendum monet, nota enim tolli potest, sed facti turpitudine permanet.

SPLENDIDVM VIRVM, Liber opt. splēdidissimum: & mox, sed in peregrinitatem, sine etiam: & reddere passus est, pro passus est reddere.

SINE COMMEATV ITAL. EXCESS, Id senatoribus magistratibusq; sine libera legatione non licebat. Tib. cap. XXXI. aliquid Dio.

RABIRIO POSTVMO. Quem Cicero defendit, SIBIMET VIM FERRO. Lib. opt. sibi metu vim ferro. Hoc igitur est quod 7cⁱⁱ dicunt, neminem esse dominum membrorum suorum, nec ciuem patriæ auferre licere. Vide tit. Pand. lib. XLVIII, de his qui ante sentent. mortem sibi consciuerunt.

SIGILLARIA. Antè cap. V. Nerone cap. XXVIII.

XVII. EAMQVE MODICAM. Vel abesse velim hæc verba, vel scribi eamq; hoc modo. cum.

LEVIOREM MAIESTATE PRINCIPALI. Libri omnes M S. principalem. vt omnino legendum putem, leuiorem maiestatem principis talem titulum arb.

POST D. IVLIVM. Scribo post Diuum Iulium, ex duob. M S. & sanè etiam in nummis veteribus dictio hæc semper integra scribitur. Quòd verò temptatam vlli post Iulium Cæsarem negat Britanniam, id ita intelligo, vt nemo illi bellū intulerit. inhiavit ei quidem etiam C. Caligula, cap. XIX, & cap. XLIII: & Augustus ad bellum Britannicum in Galliam vsque profectus est, sed nec ille quicquam præter minas, & hic quoq; Dalmatia tumultu renocatus destitit. Non frustra ergo est, quod

quòd Pulmannus deprædatam, pro tentatam, se reperisse affirmat. Plura ad Horat. lib. III od. v, prælens Diuus habebitur Augustus, adiectis Britannis Imperio, grauibusque Persis, quam odam scripsisse arbitrator Horatium proficiscente in eam expeditionem Augusto, perinde ac si vicisset eo ipso quòd bellum minabatur.

VEHEMENTI CIRCEO. Is ventus Gallie Narbonensi præcipuè infestus est. Senec. lib. IIII quest. natur. Atabulus Apuliam infestat, Calabriam Iapyx, Athenas Sciron, Pamphiliam Catægis, Galliam Circius; cui ædificia quassanti tamen incolæ gratias agunt, tamquã salubritatem cæli sui debeant ei. Diuus certè Augustus templum illi, cùm in Gallia moraretur, & vouit & fecit. Adde Plin. lib. II ca. XLVII: Gell. II cap. XXII.

STOECHADAS INSVLAS. Quæ ad Rhodani ostia sunt, Stœchade herba nobili insignes. Plin. lib. III c. v, & lib. XXVII c. XII, dicta, quòd σοῖχον siue ordine posita sint, ut volunt Græci.

GESSORIANVM. Plin. lib. IIII cap. XVI. Turneb. lib. VIII cap. XXI.

INTER PAVCISS. DIES. MS. omnes, intra pauc. d. & sexto quàm profectus est mense, pro erat.

TRIVMPHAVITQVE. libri duo triumphavit, sine que.

IN VESTE PALMATA. Aug. cap. XCIIII. & Beroaldus hic.

ÆMILIANA. Locus is fuit Rome: sed extra port. XVIII. tam in continentibus, ut loquuntur Icⁱⁱ, urbis ædificiis: & quidem, ut ex hoc loco colligitur, non procul à campo Martio. Varr. lib. III de re rustica cap. II, eorum

corum ædificia qui habitant extra portam frumentariam, aut in Æmilianis. *Tac. lib. xv, vbi de Neronis incendio*, Plus infamiae id incendium habuit, quia prædiis Tigillini Æmilianis eruperat: quo loco in Æmilianis legendum puto, ut apud Varronem. Erat & vicus Æmilianus, regione VII via lata. *Rufus.*

IN DIRIBITORIO. *Diribere, idem quod distribuere est. Vnde Diribitores dicti, qui Romanis in suffragia euntibus tabellas ministrabant: uti & rogatores qui cistam deferebant in quam tabella mittebantur: & custodes, qui obseruabant ne quid fraudis admitteretur. Cic. oratione post reditum in Senatu, quando illa dignitate rogatores, diribitores, custodesque vidistis? & in Pisonem, Hoc certè video, vos rogatores, vos distributores, vos custodes fuisse. Distributores vocans eos qui diribitores quoque dicuntur. Nam de diuisoribus antè diximus Aug. ca. III. Diribitorium igitur locus fuit ad diribitorum munus seruiens: & quidem apud septa, regione circi Flamini, ut Victor tradidit. De quo sic Dio lib. LV, Diribitorium, domum omnium quæ vno culmine fuerunt maximam, Agrippa imperfectum reliquit. Atque hoc est, quod interdum, ob calores æstiuos, munera ludosque in diribitorio edi consuesse legimus. Malè igitur interpretes, qui nescio quæ delibatoria, & diriuatoria somniant.*

PLEBEM PER MAGISTRATVS. *Sunt qui magistratos legi velint: ut vicomagistros intelligamus, sed malè. ordinarios enim magistratus intelligit; prætores nempe, atque ædiles, qui ex omnibus vicis plebem auxilio conuocarent. Aug. cap. xxx.*

REPRÆSENTATVRVS. *Melius duo codices*

ces repræsentans. Sic Vitell. cap. x, vulnera, plagas, & necem repræsentantes.

ARCTIORE ANNONA. Sic arctissima annona, Tib. cap. viii. & Galba cap. vii, arctioris annonæ Hermogenianus § c. l. liii de iudicijs. arctiore tamen habent libri optimi, & Pand. Florent.

ITA INSTRATVS. Sic interpretes, & editio Gallica, tres item ms. Duo verò infestatus: vti & editio Germanica, & Oros. lib. vii, vbi eandem narrat historiam, Pseudothyrum appellans quod Suet. posticum. quo vocabulo vsus etiam non vno in loco Cicero.

IN TEMPORE HIBERNO. Lib. optimus, hiberno tempore, sine in: & mox, accideret, pro accidisset. vtrumq; rectius.

CONSTITVIT PRO CONDITIONE CV-
 IX.
 IVSQUE CIVIS. Libri ms. omnes, vti & vulgati hoc in loco corrupti sunt, per eos qui capita malè distinxere. Ego verbum constituit precedenti capiti adiungo: Deinde sic lego, Pro conditione cuiusque, cini vacationem legis Papiæ Poppææ, Latino (nam sic habent duo ms. pro Latinis) ius Quiritium, feminis ius quatuor liberorum. naues enim fabricantium pro cuiusque conditione præmia recenset. ac proinde etiam cetera longè melius precedenti capiti annecterentur. Et de lege Papiæ quidem antè, Aug. cap. xxxiiii, quantum satis est, diximus. Cuius verò appellatione hoc loco intelligo eum qui ius civitatis Romane adeptus sit iusta ac plena libertate manumissus. nam qui Latina tantùm conditionis erat, ac proinde cine deterior, is naue non vacationem legis Papiæ consequeretur: (neque enim poterat, utputa necdum civis aut plenè liber) sed ius Quiritium, quo civis fieret: idq; sufficere videbatur.

tur. Dediticij verò, quod tertium fuisse libertorum genus ostendimus, vt nec plenam libertatem vnquam consequi poterant; sic nec vlla legum premia que liberis proponerentur. Scio hunc locum aliter exponi à Carolo Sigonio, lib. I de iure Italiae, perinde ac si Latini nomine, non libertinus, sed ingenuus qui ius Latij adeptus sit significaretur. sed errare Sigonium manifestè ostendit Ulpianus titulo III, nauem inter modos enumerans quibus plenam quis libertatem adipiscitur, si non minorem fabricauerit quàm X. M. modiorum.

FEMINIS IUS QUATVOR LIB. Olim apud Romanos femina à successione ab intestato sic excludebantur, vt ne inter matrem quidem & filium filiamve vltro citròve hereditatis capiendæ ius esset. Primus Diuus Claudius matri, ad solatium liberorum amissorum, legitimam eorum detulit hereditatem: postea verò, Diui Hadriani temporibus, S. C. Tertulliano cautum est, vt mater ingenua trium liberorum ius habens, libertina quatuor, etiam si in potestate esset, ad bona filiorum ab intestato mortuorum admitteretur. vt hac narrat plenissimè Iustinianus, Instit. lib. III tit. III ad S. C. Tertullianum. Et ea quidem quæ sub Hadriano constituta sunt, ad Claudium referri nequeunt: ex his tamen quæ diximus manifestum est, feminis ius trium quatuorve liberorum habentibus multa quocumque tempore priuilegia fuisse, quæ omnia Claudius naues fabricantibus competere voluit. De premiis verò huiusmodi negotiatorum, ac naues annua causa habentium, pulchrè Scævola & Callistratus, l. III de vacatione & excus. munerum: & l. V de iure immunitatis. Quæ in re, vt hoc obiter addam, notandum est quod addidit Scævola, Senatores
eam

eam ob naues vacationem non habuisse, quoniam ne habere quidem nauem ex lege Julia repetundarum illis liceret. nam etiam ante leges Iulias Senatori edificare nauem non licebat: sed veteres leges, pænè mortuas, nouæ reuocarunt. Cicero in Verr. lib. v, Noli metuere Hortensi ne quæram quid licuerit edificare nauem Senatori. antiquæ sunt istæ leges & mortuæ, quemadmodum tu solés dicere, quæ vetant. Latà autem lex illa de nauē Senatoria à Q. Claudio Trib. pl. Ti. Sempronio P. Cornelio Coss. Anno V. C. DXXXV. Linius lib. XXI. quem vide. Lego etiam, hodieque seruantur, pro hodie.

A CAIO INCHOATVM. *Sup. Cal. cap. XXI. XX.*

A D. IVLIO. A Diuo, *scribi mallet. Iulium verò de Fucino emittendo cogitasse, etiam eius vita meminit Suetonius, cap. XLIIII. de portu verò Hostiensi, nihil. Sed & Hadrianus, si Spartiano credimus, Fucinum emisit: quod si verum est, sequitur Claudium inanes (quod etiam testatur Dio) hanc in rem fecisse sumprus. Qui plura velit Tacitum videat.*

CVRTIO ET ALBVDINO. *Fontem Curtium binominem fuisse arbitror, vt etiam Albulinus voceretur. Plinius enim, lib. XXXVI cap. XV, duos tantum Curtium & Ceruleum commemorat, sicut & hac inscriptio: IMP. CÆSAR VESPASIANVS PONT. MAX. TRIB. POT. II. IMP. III DESIG. IIII. P. P. AQVAS CVRTIAM ET CÆRVLEAM PERDVCTAS A DIVO CLAVDIO ET POSTEÀ INTERMISSAS DILAPSASQVE PER ANNOS NOVEM SVA PECVNIA VRBI RESTITVIT. Albulini tamen fontis meminit Frontinus quoque.*

ANIENIS NOVI. *Libri omnes nostri, nouo lapideo opere. Quod verò Turnebus de Aniene nouo ac vetere scribit, nihil ad rem præsentem.*

NAVEM QVA MAG. OBELISCVS. *Plin. lib. XXVI cap. XL, & lib. XXXVI cap. IX.*

CONGIARIA POP. SÆP. DISTR. *Hæc melius annectentur capiti sequenti.*

QVOD AMBVSTVM. *Sub Tiberio incensum fuisse auctor Euseb. Chronicus. atque illud quidem partim Tiberius ipse, partim Caius iam ante restituerant. sup. Tib. cap. XLVII. & Cal. c. XXI. sed iterum incensum fuisse, & à Claudio restitutum indicat hoc loco Suetonius.*

XXI.

TRIBUNALI POSITO. *Duo cod. Tribunali in orchestra, sine posito.*

APVD SUPERIORES ÆDES. *Templa nescio quæ supra theatrū fabricat Beroaldus; ego sedes quam ædes malim: vt, cum superiore theatri parte supplicasset, non inde tamen, sed è tribunali in orchestra ludos commiserit. Similis locus Cas. cap. XXXIX. vide quæ notauit Aug. cap. XLIIII.*

NEC LEGITIMO TEMPORI RESERV. *Lego vt in duobus optimis exemplaribus, modo leg. l. i. vt anticipatos ab Augusto ipse legitimo tempore ediderit, A. V. DCCC: vt postea Philippus Casar, A. V. M. De Secularibus autem Claudij, præter Tac. & Dionem, Censorinus, de die natali cap. XIIII. Plin. lib. VII cap. XLVIII, & lib. VIII cap. XLII.*

QVIDAM HISTRIONVM. *Id de Stephanione testatur Plinius. anni autem ab Augusti secularibus ad eos quos fecit Claudius, LXIII fuere.*

PROMISCVE SPECT. SOL. *Promiscuè quidem*

dem inter se: sic tamen, ut Senatus à populo discerneret. Vide Ner. cap. XI.

CONFICIENTE TVRMA EQVITVM. *Conficere verbum arena proprium. unde confectores ferarum, Aug. cap. XLIII.*

PLVRIFARIAM. *Pro pluribus locis. Calig. cap. LIIII.*

ANNIVERSARIVM IN CASTRIS PRÆT. *In memoriam recepti illic imperij.*

PRIMVM DATVRVM SE DIXERAT. *Sic libri omnes, quos ego viderim, Frobenij editione excepta: qua se habet, quia primum daturus edixerat, & recte.*

AD SVBITAM CONDICTAMQVE COENAM. *Condicere apud Ic^{tos} est denunciare. Hinc condicere cœnam, cum quis alteri denunciat se cum eo cœnaturum: ut conuiua non conuiuatoris sit. sic Tib. cap. XLII, cœnam ea lege condixit. Cic. lib. I. Famil. epist. IX, absolute dixit, cum mihi cōdixisset, cœnauit apud me. Plautus Stichus, condicere ad cœnam. Condicta igitur cœnula hic, pro subita ac sine apparatu, qualis amicis qui seipsos inuitant apponitur: quam non illepidè sportulam vocabat Claudius.*

COMMVNIO AVT REMISSIO. *Communem vocat, qui effusa quadam ciuilitate omnibus obuius atq; expositus sit.*

OBLATOS VICTORIBVS AVREOS. *Huc refer illum Juuenalis versum è Sat. VII, Accipe victori populus quod postulat aurum.*

VOCE DIGITISQVE NVMERARET. *De computandi per digitos ratione Beda libellum scripsit. quod admonitum volui, nequis hic erret cum Sabellico in re notissima.*

DOMINOS. *Aug. cap. LII.*

PALUMBVM. *Sic Columbus quoq; gladiatoris nomen. Calig. cap. LV.*

ESSEDARIO. *Sunt qui retiatio legendum censeant. sed malè. Inter gladiatores enim fuisse qui essedarij vocabantur; alter Suetonij locus ostendit, Calig. cap. xxxv. essedum enim Belgarum inuentum fuit, ex quo Galli ac Britanni pugnare soliti. unde etiam essedarij, tam apud Cæs. lib. v. de bello Gall. quàm apud Cicer. epistolis ad Trebatium. Qui igitur apud Romanos horum exemplo inter gladiatores depugnabant, essedarij & ipsi vocabantur.*

TABYLAM ILLICO MISIT. *Sunt qui fabulam legant. ineptè. alij tabulam pictam intelligunt: quasi verò illa Claudij monitio pictura exprimi potuerit. Dionem igitur audiamus. Is enim de Claudio, Quoniam, inquit, in spectaculis populo benignè aderat, & quæ vellent præbebat, nec præconibus utebatur, sed pleraque omnia inscripta tabulis diuulgabat. ἐπι τοῦ θεάματος ὑπόπων. Sic nimirum etiam libellis utebantur. Vide Aug. cap. XLII.*

AD IMAGINEM BELLICAM. *Belli simulacra vocat Lucretius, lib. II. sed & Linius lib. xxix, classem in portu simulacrū edentem naturalis pugnae.*

NAVMACHIAM ANTE COMMISIT. *In lacu ipso Fucino. Tac. lib. XII.*

XXII. CIVILEM ET MILITAREM MOREM. *Dictio morem abest à duob. libris. nec malè. sequitur enim statū.*

TERRA IN VRBE MOVISSET. *Vide Gellium lib. II. cap. xxviii, & lib. III. c. VI.*

FERIAS ADVOC. CONC. PRAETOR INDIC. *De hac quoq; re Gellius, lib. X. cap. xxiiii,*

& *Macrob. lib. I Saturn. cap. IIII, & cap. XVI.* Obiter interim admonendus lector, Praetorem urbanum, aut etiam consules, pro arbitrio potestatis ferias indicere solitos; eas maximè, quas imperatiuas vocat *Macrob. idq.*, ut à forensibus negotiis vacandam esse populus intelligeret. sacrorum vero peragendorum gratia, à Rege Sacrificulo indicebantur. auctor *Varro*, de lingua Latina, lib. V. Quin etiam Dictatorem feriarum constituendarum causa dictum aliquando fuisse, auctor est *Liu. lib. VII.*

OB DIRA AVT IN VRBE AVT IN CAP. VISA. Lib. vnus, dira aut in Capitolio visa: alter, utque dira aui in Capit. visa. quam lectionem *Turnebus sequitur lib. XXI cap. XXXI. Gifanij liber*, ut audio, utque dira aui in vrbe aut in Cap. Verum cum in vrbe, & quidem summo loco, Capitolium fuerit, *Turnebum sequor.* Diram vero avem incendiariam intelligo: de qua *Plin. lib. X cap. XIII.* Sed & ob bubonem, quòd Capitolij cellam ipsam intrasset, lustratam fuisse urbem refert *Plinius, lib. X cap. XII. Lampr. Commod.* ante lucem fuerant etiam incendiariae aues ac dirae. Vide quae notavi in *Horatium lib. III od. I.*

IVRE MAX. PONT. Melius ms. iure Pont. Max. *Valerius lib. I cap. I. Plin. li. XXVIII cap. II.*

SUBMOTAQUE OPERARIORVM. Liber vnus: summoti operarum seruorumque turba. & placet quidem extingui que: sed operariorum retineo.

RERVM ACTVM. Melius, ni fallor, haec sequenti cap. adiungentur, ut *Frobenij* habet editio.

DIVISVM ANTEA. Obseruatum fuisse videtur ante *Claudium*, ut alia aestiuis, alia hibernis mensibus agerentur: ipsum verò instituisse, ut prout res inciderent,

promiscuè & indifferenter tractarentur . atq; huc fortassis spectat beneficium Claudij, de quo Galb. c. XI III, ne iudices hieme initioq; anni ad iudicandum euocarentur: spectat & alter Suetonij locus, Aug. ca. XXXII.

XXIII.

IVRISDICTIONEM DE FIDEICOMMISSIS. Hac de re Pomponius, l. II de orig. iuris, Diuus, inquit, Augustus XVI prætores constituit: post deinde Diuus Claudius duos adiecit, qui de fideicommissis ius dicerent: ex quibus vnum Diuus Titus detraxit. *Multa Iustinianus lib. II tit. XXIII. Sed libet adscribere Vlpiani verba, Inst. tit. XXV, Fideicommissa non per formulam petuntur, vt legata: sed cognitio est, Romæ quidem Consulum, aut Prætoris qui fideicommissarius vocatur; in prouinciis verò, Præsidium prouinciarum. Et merito quidem Claudius fideicommissorum, quæ sola fide niterentur, peculiarem cognitionem extra ordinem esse voluit. Vide l. CLXXVIII de verborum signif.*

CAPITI PAP. POPP. LEGIS A TIBERIO. *Relatum fuisse sub Tiberio de moderanda Papia Poppæa, atq; adeo exsolutos tum aliquot eius legis nodos, auctor est Tacitus li. III Annal. Verùm id quod hic refert Suetonius, legis acerbitatem auget magis quam imminuit: & alioqui satis aperte ex furisconsultis nostris constat, ipsa lege Papia cautum fuisse, ne mulier quinquaginta annis minor sexagenario nuberet, aut vir LX annis minor quinquagenariam uxore duceret: ac proinde legis ipsius interpretatione sexagenarij generare non possunt: cui capiti Claudius obrogauit edicto, permittens vt etiam sexagenario quinquagenaria minor nuberet. Verba igitur à Tiberio Cæsare, ab imperito aliquo adiecta sunt, qui, cum edito pro edicto scriptum reperisset,*

reperisset, Tiberium auctorem fecit. Quam nostrā coniecturam confirmant verba Seneca relata à Laetantio li. i diuinarum Instit. ca. xvi, Quid ergo est quare apud poëtas salacissimus Iuppiter deserit liberos tollere? utrū sexagenarius factus est, & illi lex Papia fibulam imposuit? an impetrauit ius triū liberorum?

EDITO ABROGAVIT. Sic Pulmannus Gallicam secutus editionem, & Beroaldum, quem verba illa à Tiberio Cæsare deceperant. Edicto enim habent Ms. nostri omnes, & quidem obrogauit: quod huic loco magis conuenit. Ulp. Instit. titulo 1, Lex aut rogatur, id est, fertur: aut abrogatur, id est, posteriore lege tollitur: aut derogatur, id est, pars tollitur: aut subrogatur, id est, adijcitur aliquid primæ legi: aut obrogatur, id est, mutatur aliquid ex prima lege. Adde l. ci de verb. signif. & Cic. ad Attic. lib. iiii epist. xxiii.

TUTORES A COSS. DARENTVR. Ante Claudij tempora, si pupillus neq, ex patris testamento neq, ex lege XII tabularū tutorem accepisset, quem vel testamentarium appellabāt vel legitimum, illum pro patris arbitrio, hunc agnatum proximū; tunc lege Atilia ius dandi tutoris habebat Roma Prætor cum maiore parte Tribunorum plebis: in pronincia verò præses, lege Julia Titia. qua de re, præter Ic^{tos}, etiam Linus lib. xxxix, de Hispala liberta, quam, post patroni mortem, quia in nullius manu erat, tutore à tribunis & Prætope petito, fecisse scribit testamentum. Sed & Cicero vocem illam Verris prætoris commemorat, Pupillos & pupillas certissimam esse prædam prætoribus. Claudius igitur, quo tutore indigentibus melius prospiceretur, curam illam consulum esse voluit: idq, Traiani quoq, temporibus obtinuisse, docet nos Plinius lib. ix epist. ad

Quadratum, ubi tutoris a consulibus dati meminit. Postea vero M. Antoninus, ut diligentius de tutoribus tractaretur, Prætores tutelarem primus instituit, à quo, loco consulum, tutores poscerentur. auctor Julius Capitolinus. Quod igitur ante diximus, de prætore urbano intelligendum est.

HI QUIBUS A MAGISTRATIB. Locum hunc illustrat quod à Callistrato traditur libris *Cæcilianor.*, relegatum siue interdictum patria sua à præside provincie, etiam Roma, quæ communis sit patria, abstinere debere, tametsi id sententiæ adiectum non fuerit: nec solum Roma; sed & ea ciuitate in qua princeps agit, qui pater patriæ est. cui non absimile, quod prodit *Macer l. XIII de re militari*, eos qui ignominiose missi sunt, neque Roma neque in sacro comitatu agere posse.

INTER CONS. SELLAS TRIBVNICIO SVBSELLIO. *Ascon. diuinat. in Verrem*, Subsellia sunt tribunorum, triumuirorum, quæstorum, & huiusmodi minora iudicia exercentium; qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subsellis confidebant. *Varro lib. IIII*, A sedendo appellantur sedes, sedile, sedum, sella, seliquastrum: deinde ab his subsellium; ut subsipere quod non planè sapit, sic quod non planè erat sella subsellium dictum. *Hinc ergo imi subsellij virum dixit Plantus Stichus.*

PROCVRATORIBVS DVCENARIIS. *Ne* **XXIIII.** *in confutandis aliorum erroribus sim prolixior, meam tantum sententiam referam. procuratores ducenarios fuisse eos qui per provincias colligendis publicis redditibus constituti, ducentena millia nummum, seu quod idem est,*

est, ducenta sēstertia pro stipendio accipiebant. quos, sicut Dioni credimus lib. LIII, primus Augustus instituit: atque à stipendio nomen habuerunt, quemadmodum & quarta illa iudicum qui de lenioribus summis iudicarent, adiecta prioribus ab Augusto centuria, à censu quoque nomen accepit: Ducenarij enim & illi appellabantur, Aug. cap. XXXII, quòd nempe ducentena millia possidebant. ut & liberti centenarij, qui centena millia. l. XVI de iure patronatus; & plura Iustin. titulo de success. libert. Hinc ducena & centena, ipsa eorum qui publica colligebant, dignitas & functio est. sed & sexagenarios legimus, qui omnes agentium in rebus numero comprehensi, inter primos habebantur: ut ex Codice, tam Theodosij quàm Iustiniani, non uno in loco discere est: præsertim titulo de agentibus in rebus. Ducenariorum verò mentio etiam apud Cyprianum epist. LXVIII, cum actis publicè habitis apud procuratorem ducenarium. & Nicephorum lib. VI cap. XXX, ubi de Paulo Samosateno loquens, sublati, inquit, mundanis dignitatibus, Ducenarius quàm Episcopus vocari voluit. Est autem Ducenarius etiam militia nomen, pro eo qui duas centurias seu ducentos milites ducebat in acie secunda. Vegetius de re militari lib. II cap. VIII. Sed hic de civili administratione loquitur Suetonius. Atque in hoc ipso hominum genere collocandum puto eum qui actor summæ rei dicebatur, τὸ μεγίστου ἀρχαίου ἀρχισυντακτικῶν, sic enim Eusebius eccl. histor. lib. VII cap. XIII: qui, ut opinor, etiam ducenarios honore præcedebat. de quo l. III Cod. si propter publicas pensitationes; & l. VII, ubi causa fisci, quæ rationali summæ rei inscribitur.

A. P. CÆCVM CENS. *Duo lib. Ap. Cæcum,*
 generis sui pro auctorem, censorem. *quæ positurâ*
placet: ut in censura eum fecisse id dicat. sic enim au-
ctior libri de viris illustribus, Ap. Claudius Cæcus in
censura libertinos quoque in Senatum legit. quam
ob causam, ut puto, Luvius lib. ix lectionem eius in Se-
natum infamem & ignominiosam vocat. Caterum cum
libertinos ille; Suetonius verò libertinorum filios ab
Appio in Senatum lectos scribit; libertinos illic pro
his qui libertini generis fuerunt accipio: ut libertinitas
& ingenuitas pro libertini vel ingenui statu ponitur
apud Sabinum, l. 11 Si libertus ingenuus esse dicatur.
alioqui sequeretur Appium libertorum filios allegisse,
quod Suet. negat. & rectè sanè. Hinc enim Horatii lo-
cum intelligo, lib. 1 Sat. vi, Cenforque moueret
Appius, ingenuo si non essem patre natus: quasi dicat,
ne Appium quidem, qui viles ac libertini generis ho-
mines in Senatum legerit, laturum eum qui non esset
ingenui filius, atque liberti nepos saltem, qualis erat
Horatius. Adde his Ciceronis locum pro Cluentio:
Negat hoc Lentulus, nam Popillium, quòd erat li-
bertini filius, in Senatum non legit. Quamquam af-
firmare non ausim an etiam Ciceronis tempore in vsu
fuerit, ut libertini dicerentur y quoque, qui ex serui-
tute manumissi essent. Horatius sanè, cum ait, me li-
bertina, nec vno Contenta Phryne macerat; & ite-
rum, Grata detinuit compede Myrtale Libertina;
libertam ni fallor intelligit. Liberti enim tantum ser-
uitutis cognomen retinebant, quo ab ingenuis distin-
guerentur: non etiam eorum liberi. Et sanè libertum
cum dicimus, patronum: cum libertinum, generis ma-
gis condicionem respicimus: unde, ut diximus, liberti-

nitatis. atque ita Cicero vsus est: nec obscure ipse Tranquillus indicat non ita multo post Ap. Claudij aetatem Romanos aliter uti cœpisse.

QVI MANVMITTERENTVR. *Lib. opt. manu emitterentur.*

COLLEGIO QVÆSTORVM. *Graviter queritur Tacitus lib. II, venundatum questura honorem, ut qui eum adepti essent spectaculum gladiatorum sua pecunia quotannis celebrarent, ante vias sternere soliti: ut ostendit Suetonius hic. Id autem questorum munus Nero, initio principatus sui, liberum fecit: qua occasione intermissum, Domitianus reuocauit, cap. IIII. atque ita Capitolinus vita M. Antonini, gladiatorium quasi priuatus questor edidit munus.*

OSTIENSI ET GALLICA PROV. *Legendum omnino, & Callium prouincia: & repetenda que notauimus Cæs. c. XIX, siluæ callesque.*

PRÆTORES AVT VTIQVE NVNC PRÆT. FVNCTI. *Tranquillum nostrum breuitas sæpè obscurum facit: ut hoc loco. quem ut explicemus, in memoriam reuocabimus quàm variè cura erarij habita fuerit. Nam cùm antea Quæstores, ab anquirenda seruandaq; pecunia publica dicti, vsque ad Cæsaris Dictatoris tempora huic suo muneri præfuisent; quarto eius consulatu, ipso in Hispania agente, fortè contigit ut, nullis eo anno creatis quæstoribus, erarij cura ad ediles transferretur. Dio lib. XLIII. neque postea ad Quæstores redijt: sed penes præfectos quosdam mansit: quos Augustus Senatui primum permisit eligere; mox, ad euitandum ambitum, sorte ducti sunt, ex Prætorum numero. qua fortassis causa exitit ut*

Augustus pratorum numerum auget. Nam, sicut
Pomponio I^o credimus, XVI sub eo pratores fuerunt,
 quia verò fors sepius deerrabat ad parum idoneos, ut
Taciti verbis utar lib. XIIII, tandem *Claudius*
 quaestores rursus imposuit. sed quia deerat robur etatis
 eum primum magistratum capessentibus, *Nero* praetura
 perfunctos & experientia probatos delegit. Sic
Tacitus: apud quem corruptè praefectura, pro praetura
 perfunctos, legitur. quod sic esse, ipse *Tacitus* lib.
 IIII *Historiae* ostendit: quo loco etiam sub *Vespasiano*
 administratum à pratoribus ararium scribit.
 Quòd ergo apud *Gellium* libro XIIII cap. XXIII
 legimus, curam ararij à quaestoribus ad praefectum
 translata fuisse, id ita intelligemus, ut praefectus ex
 pratoribus fuerit. & hoc est quòd pratores ararios vocat
Frontinus lib. I de aqueductibus, quos praefectos
 alij: uti & *Tacitus* lib. I *Annalium*, resisten-
 tibus ararij pratoribus dixit, quòd sub *Augusto*,
 uti & post *Claudium*, ex pratorum numero sumeban-
 tur. *Claudius* autem non annuos, ut antè, quaestores
 hos ararij esse voluit: sed duos in triennium praefecit,
 quo finito pratores illicò crearentur, dato etiam pro
 meritis stipendio. sic *Dio*. & hinc nimirum *Tacitus*,
 ne offensionum metu sepius consulere, *Claudium*
 scribit extra ordinem honorem eis permisisse. Super-
 est ut *Suetonium* nonnihil emendemus. plures enim
 libri, tam MS. quàm vulgati, habent aut utique tunc
 praetura functi: alij aut utique praetura f. quae lectio
 vera est. *Turnebus*, aut uti nunc legit, ut ad sua
 tempora respexerit *Suetonius*. Sed qui *Suetonij* hac
 ipsa de re verba expendit *August. CXXXVI*: hic
 haud dubiè mecum sentiet.

SIMVL CVM EXERCITV ET TRIVMPH.

Tacitus sic lib. xi, vt quibus permissurus esset exercitus triumphalia antè tribueret.

LATVS TEXIT. *Loco ergo honoratioze incedebat Plautius. Sic enim de Claudio Eutropius*, In amicòs tam civilis, vt etiam Plautium nobilem virum, qui in expeditione Britannica multa egregiè fecerat, triumphantem ipse prosequeretur; & conscendenti Capitolium læuus incederet. *Juven.* Diuitis hic serui claudit latus, ingenuorum Filius, *Sat. i. i. i.* *Horatius lib. i i Sat. v*, Vtne tegam spurco Damae latus? *vbi plura annotauimus. Huius autem A. Plantij mentio Vespasian. cap. i. i. i. i.*: atque eius, ni fallor, filij, *Nerone cap. xxxv.* nec dubium quin his omnibus locis Plautius, non Plancius, aut Plancus, legendum sit. Fuit & *Ti. Plautius Siluanus Alianus*, *Claudij in Britannia comes*, vt ex vetusto n. armore discimus. *De Aulo verò, qui exercitum in Britanniam duxit, vide Dionem.*

CAVICVS COGNOMEN. *Libri veteres Caucicus, vel Caucici, vti & editio Germanica. haud dubiè melius. De Gabinio secundo magis dubito. nam quæ contra Cancos, seu Chancos vt eos vocat Tacitus, Dio Chaucos, gesta sunt. sub Claudio, Cn. Domitio Corbuloni attribuuntur.*

EQVESTREIS MILITIAS. *Loci huius sententia esse videtur, Claudium veluti per gradus neminem fecisse tribunum, nisi qui ala præfectus fuisset: neq; præfectum ala qui non cohortem centurio duxisset, ala enim, vti & turma, equitum; cohors peditum est. Cicero pro Marcello, nihil sibi ex ista laude centurio, nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit:*

ut praefectus ad turmam, ad cohortem centurio referatur. Sed quare hoc magis ad equestrem quam pedestrem militiam Tranquillus referat, ignoro. Cohortem itaque hic non peditum sed equitum accipiamus, quamquam ne sic quidem scrupulum amouebimus.

SVPER NVMERVM. Malim ut in duobus libris, supra numerum. sic enim in nummo veteri,



NERO CLAVD. CÆS. DRVSVS GERM. PRINC. IVVENT. SACERD. COOPT. IN OMN. CONL. SVpra NVM. EX S. C. id est, sacerdos cooptatus in omnia collegia supra numerum ex S. C.

LIBERTINOS Q. S. P. E. R. A. PVBLICAVIT. Id est, bona eorum proscripsit, atque in fiscum cogi iussit: quemadmodum supra cap. VIII, venalem pependisse dicit Claudium, cuius bona sic exposita fuerant. Lampr. Alexandro, Mulieres infames quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari iussit. Tertullianus de fuga, Publicaris? bonum tibi est. qui enim nō publicatur in hominibus, publicatur in Deo. non repugnauerim tamen, si quis de personarum etiam proscriptione hac intelligat: praeipue Tertulliani locum. nam libertinorum pro equitibus se gerentium, ac mulierum infamium, satis equi-

dens.

dem grauis est pœna si bonis exuantur; aut, his saluis, in exilium agantur. vt supra, Tiber. cap. xxxv.

INGRATOS ET DE QVIBVS. *Mallet*, ingratos de quibus, sine &. quamquam enim plures querēdi causa de quibus præfectus vrbi cognoscere poterat, quod lib. I Pandectarum Ulpianus nos docuit, non illico tamen libertus in seruitutem asserendus. Seuerior itaque hac in re Claudius. De ingrato autem sic Paulus l. xix de iure patro. Ingratus libertus est, qui patrono obsequium non præstat, vel res eius filiorumve tutelam administrare detractat. *Hinc ingrati actio patronis competens*, l. iiii de obseq. lib. l. i, & l. iii Cod. de libert. & eorum lib.

AFFECTA MANCIPIA. Sic alij quoque, & ipse Cicero, locuti sunt.

OMNES QVI EXPONERENTVR. Verba hac non sunt in duobus probata fidei exemplaribus, adiecta, vt arbitror, à Grammatico aliquo, qui credebat Suetonium non satis Latine loqui nisi adderentur. Porro de hac re, præter Dionem & Zonaram, sic Modestinus l. ii qui sine manumiss. ad libertatem peru. Seruo, quem pro derelicto dominus ob grauem infirmitatem habuit, ex edicto Diui Claudij competit libertas. *Æsculapij verò insulam, insulam Tiberinam appellat Suetonius: in qua non minus Romæ, quàm Epidauri in templo Æsculapij, agri ad captandum somnia exponebantur. Strabo lib. viii: Plaut. Curg. act. ii Sc. i: & tabella marmorea Romæ apud Maseos, quibus etiam miracula quadam enarratur.*

SI QVIS NECARE MALLET QVEM QVAM EXP. Lib. opt. si quis nec. quem mallet. Rectè verò Claudius. sic enim lex Cornelia de sicarijs eum punit
qui

qui hominem occiderit, etiam si seruus sit: quem ne domino quidem occidere, neque ad bestias dare, sine iudice licuit, quod etiam Hadrianū sanxisse auctor est Spart.

VIATORES. Huius edicti causam fuisse puto, ne via corrumperentur. Spartianus Hadriano, vehicula cum ingentibus sarcinis urbem ingredi prohibuit, federi in equis in ciuitatibus non fuit. Et Capitol. M. Antonino, federi in ciuitatibus vetuit in equis siue vehiculis.

IN CAMPO ESQVILINO. Interpretatur hunc locum Tacitus lib. II, L. Pituanus saxo deiectus est: in P. Marcium Cōsules extra portā Esquilinam, cū classicum canere iussissent, animaduerte-
re. & iterum, sumptum est more prisco extra Esquilinam de nocentibus supplicium. Plura ad Horat. epod. v. & Esquilinæ alites.

SENATVI REDDIDIT. Aug. cap. XLVII.

LYCIIS LIB. ADEM. RHODIIS REDDIDIT. Dio & Lyciis & Rhodijs ademptam sub Claudio, quamquam diuersis temporibus, libertatem refert: idq; ob ciues in tumultu occisos: Suetonius redditam quidem Rhodijs scribit, sed quomodo adempta fuerit omittit. Tacitum ergo audiamus lib. XII, qui nunc ademptam, nunc firmatam ipsis sapius narrat, prout bellis externis meruerant, aut domi seditioe deliquerant.

ILIENSIS. QVASI ROM. GENTIS AVCTORIBVS. Sic Virg. & Troiæ Cinthius auctor. Roma itaq; Troianorum colonia habita est: atq; adeo Romani Ilienses, tamquam consanguineos suos, magna semper beneuolentia profecuti sunt. Horat. lib. III Od. III, Sed bellicosis fata Quiritibus Hac lege di-

to, ne, nimium pij Rebusque fidentes, auitæ Tecta
velint reparare Troiæ. *Iliensium verò causam actam à*
Nerone, narrat Tacitus lib. XII: & Suet. Ner. c. VII.

IVDÆOS IMPVLSORE CHRESTO. Sic
quidem vnus è nostris MS. *Alij omnes aut Chresto,*
aut Chrestro, aut Chiresto etiam. sed Chresto le-
gendum esse, Tertullianus & Lactantius docent: quòd
CHRISTVM Seruatorem nostrum, mutato I in E,
Chrestum per contumeliam homines impij appellare
sunt soliti. quemadmodum & de Pertinace (Capitoli-
nus tradit, Chrestologum vocatum fuisse qui bene lo-
queretur & male faceret. Quòd verò Iudæos cum
Christo adiungit Suetonius, hoc seculi illius more fa-
ctum est. Iudæorum enim nomine, cum Græci tum
Latini Christianos complectebantur: quod alibi docui-
mus latius. Dio toleratos quidem Romæ Iudæos scri-
bit, sed non permissum eis vt conuenirent.

GERMANORVM LEGATIS. Tacitus lib.
XIII, *Neronis temporibus hoc tribuit, cum dicerent*
nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse.

IN SENATV. Non erret fortassis qui in Senato-
riis legendum esse existimet. Cur enim non Senatoria
dicamus, vti & equestris & popularia? sed tamen in
equite, pro inter equites; spectare dixit Suetonius Do-
mit. CVIII, vt hic sedere in Senatu, pro in Senatorum
sedibus. & quod magis receptam lectionem firmat, in-
frà Nerone c. XII, In Orchestram Senatūque de-
scendit.

PENITVS ABOLEVIIT. Atqui Plinius lib.
III cap. I, *Druidas Tiberij principatu sublato scri-*
bit. Ego neque Tiberium neque Claudium ita Drui-
das aboleuisse crediderim, vt non in Gallia saltem per-
manserit.

manferint. probat hoc Tacitus lib. XIIIII sub Nerone: probat Lamprid. Alexandro. Aurelianus quoque, si Vopisco credimus, Druidas consuluit, denique mulier illa que apud Tungros, Diocletianum futurum Imperatorem cum aprum occidisset, prædixit, ex hoc genere fuit. auctor idem Vopisc. Numeriano.

SACRA ELEVSINA. Aug. cap. XCIII.

IN SICILIA VENERIS ERYCINÆ. Eryx Veneris filius: unde monti in Sicilia nomen, in quo Veneris Erycina templum, singulari olim religione cultum, ac mulierum Veneri dicatarum frequentia notum, de quo Strabo: & nummus apud me C. Confidij Nouiani, cum Veneris imagine parte vna; altera vero ipsius templi in monte positi, adscriptum ERYC.



Virgilius lib. v, Tum vicina astris Erycino in vertice sedes Fundatur Veneri Idaliæ. Fuit verò eiusdem Veneris etiam Romæ templum, apud portam collinam: de quo non vno in loco Liuius, & Ouid. lib. IIII Fast. bene ergo additum à Suetonio, in Sicilia.

PORCA CÆSA. De hac re, præter Liuium & Varronem, sic Festus: Porci effigies inter militaria signa locū obtinebat, quia confecto bello inter quos pax fieret cæsa porca fœdus firmare solebat. Virg. & in Vir-

in *Virgilium* *Seruius* lib. VIII, caesa iungebant foederata porca. *Atque ita quidem Virgilius & Suetonius hoc loco: porcum tamen, non porcā cadi solere, & Linius aperte demonstrat, & Quinct. indicat lib. VIII.*

ÆMILIAM LEPIDAM AVG. PRONEP-XXVI. TEM. *Julia, Augusti neptis, L. Emilio Paulo censoris filio nupsit: vnde hæc Emilia, Claudij vxor. Aug. cap. LXI III.*

PARENTES EIVS AVG. OFFENDERANT. *Mater Julia, ob vita turpitudinem: pater, ob conspirationem in Augustum. Aug. cap. XIX, & LXV.*

PLAVTIAM HERCVLANILLAM. *Lib. opt. Vrgulanillam placet nam Herculanos in gente Plautia non reperio: via verò Tiburtina, ad pontem Lucanum, ex Plautiorū sepulcro eruta exstat hæc inscriptio: M. PLAVTIVS M. F. A. N. SILVANVS COS. VII VIR EPVLON. HVIC SENATVS TRIVMPHALIA ORNAMENTA DECREVIT OB RES IN ILYRICO BENE GESTAS LARTIA CN. F. Vxor A. PLAVTIVS M. F. VRGVLANIVS VIXIT ANN. IX. Adde locum Taciti lib. IIII Ann. ubi Vrgulaniam, Plautij Siluani tunc pretoris aniam, commemorat. A. Plautius, vt antè diximus, ouans urbem ingressus est.*

VALERIAM MESSALLINAM BARBATI MESSALLÆ. *Duo postrema verba absunt à duobus exemplaribus. quæ tamen retineo. Consul enim fuit M. Valerius M. F. Messalla Barbatus, cum P. Sulpicio P. F. Quirino, A. V. DCCXLI.*

NOTE INTER AVSPICES. *Liber vnus a-ruspices. sed auspices habet Tacitus lib. XII, ubi de his cum Silio nuptiis: & Iuuenalis Sat. x egregie nuptiarum officium describens, dudum sedet illa parato Flam-*

meolo, Tyriusque palam genialis in hortis Sternitur, & ritu decies cœtēna dabuntur Antiquo, veniet cum signatoribus auspex. *Adde cap. xxix.*

QUATENVS SIBI MATRIMONIA. *Liber unus quod, alter quia matrim. sed legendū quatinus sibi, ut in opt. cod. quod alij interpretantes, quia, & quod substituere. Horat. lib. 1 Sat. III, Denique quatinus excidi penitus vitium iræ Cætera item nequeunt, id est quoniam.*

LOLLIÆ PAVLLINÆ. *Cal. cap. xxv. Eam Agrippina occidit. Dio & Zonaras.*

IVS OSCVLI. *Tib. cap. xxxiii.*

QVI CENSERENT. *Id Vitellium fecisse volūt. Vide Tac. & Zonaram.*

INCESTĀ HABEBĀNTVR. *Ut contracta contra publicam honestatem. Iustinianus tit. de nuptijs.*

PRIMIPILARI. *Talledium Seuerum equitem Romanum vocat Tac. initio lib. xii, quamquam T. Aledius ibi lego. sic enim Iuuenalis Sat. v, tibi habes frumentum Aledius inquit, O Libyæ disiunge bœues dum tubera mittas.*

xxvii.

DRVSVM POMPEIVM PVBEREM. *Quare Pompeium cognominavit? an fortè ob cognationem aliquā? quod sanè Tacitus innuit lib. iiii, quo loco, desponsa ei Seiani filia, conqueritur Drusus Tiberij Cæsaris filius, cerni iam Seiani effigiem in monumentis Cu. Pompeij, & communes cum Drusorum familia fore nepotes. Magis tamē placet Iusti Lipsij coniectura, ut Pompeiis legatur: quæ vrbs Campania est, qua lectio- ne recepta, lego etiam impuberem. nam, ex Pompeiis impuberem, Pompeium puberem fecit quissiam, ignarus sponsalia etiam inter impuberes contrahi posse. Similis*

Similis error Domit. cap. x.

SILANO ANTE DESPONSATAM. *Duos Claudij generos, Cn. Pompeium Magnū, & L. Juniu Silanū, sup. etiā ca. IIII, ex Dione cōmemorauimus. L. Silani meminit etiā Tacitus: cuius fratrem M. Silanū, Augusti abnepotē vocat, initio lib. XIII. Aliquid Pl. lib. VII c. XIII.*

EVM ACCLAM. TVRBA PROS. *Melius MS. tres, faustisque omnibus cū acclamantium turba.*

POSIDEM SPADONEM. *Sic Inuen. Sat. XIII, XXVIII. Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides. Alij Posidium vocant: vnde aque Posidiana in Baiano appellatae fuerunt. Plin. lib. XXX cap. II.*

FELICEM. *Hic etiam in actis Apostolorum cōmemoratur. Tac. & Iosephus eum Pallantis fratrem faciunt. Quod verò trium reginarum maritum vocat Suetonius, id ad supra referendum puto. Drusillam verò Iudeam natione, quam sacra etiam littera ei uxorem tribuunt, Azyzo Hemesenorum regi antè nuptam fuisse Iosephus nos docuit.*

HARPOCRAM. *Huius, quantum memini, solus meminit Suet. at Callistum, quem alij omnes celebrāt, solus omisit: vt non abs re Callistum binominem fuisse Beroaldus crediderit. Ac notandum ius lecticae per urbē vehendi, atq; edendi spectacula, beneficij principis fuisse: quē admodū et ius anulorū aureorū, de quo J. C^u.*

POLYBIVM A STVDIIS. *Ad hunc exstat Senecae cōsolatio in morte fratris eius: meminit eiusdem Dio. reperitur & de altero Claudij liberto à studiis haec inscriptio, TI. CLAVDIVS LEMNIVS D. CLAVDI AVG. LIB. A STVDIIS.*

INTER DVOS CONS. *Spart. Hadriano, Cū quodā tempore seruum suū inter duos senatores ē*

conspetu ambulare vidisset, misit qui ei colaphum daret, & diceret, Noli inter eos ambulare quorum adhuc potes esse servus.

NARCISSVM AB EPIST. PALLANTEM A RAT. *Veriusque horum diuitia in prouebium abiierunt. Narcissi ab epistolis factum egregium narrat Dio. immo sso enim post Claudij mortem sibi percussore, omnes Claudij litteras quæ in sua erant potestate, quibusque secreta aduersus Agrippinam continebantur, cremauit. huius potissimum opera Messallina perit. qua de re etiam Juuenalis Sat. xiiii; diuitias Narcissi, Indulsi Cæsar cui Claudius omnia, cuius Paruit imperiis vxorem occidere iussus. De Pallante insignes duæ Plinij epistolæ xxix lib. vii, & vi lib. viii.*

xxix. HIS VT DIXI VXORIBVS QVE. *Libri duo vt dictum est. quare vtrumq; reijcio.*

MINIMA QVÆQVE. *ms. omnes, & plures impressi, miiora quæque, vel quoque.*

LIBERALITATES EIVS. *Sic quidem ex Turnebo Pulmannus nostri tamen codices omnes libertates habent. quæ sanè lectio non inidonea est. quandoquidem de ingratissimis libertis antè dixit: quibus saepe non pro merito, sed pro suorum libidine libertatem ademerit Claudius. Dictione tamen eius efficit vt liberalitates malim.*

APPIVM SILANVM CONSOCERVM SVVM. *Is ergo M. & L. pater fuit, de quibus antè. De Appij verò huius morte, cap. xxxvii. Addit Dio matrem Messallina ei nupsisse; atque inde natum oedium, quod cum nura concumbere noluerit fuit ergo & consocer Claudij ob coniunctos matrimonio vtriusque liberos,*

liberos, & socer ratione coniugis Messallinae.

IVLIAS QVE. Rectè sic enim MS. omnes. quam le-
tionem fatetur & Sabellicus: sed, Iulias, substituit,
ventras sibi cognitas ostendens. Dio rem explicabit, de
Messallina loquens his verbis, Iuliam, filiam Drusi



Tiberij filij, quæ vxor Neronis Germanici filii fuerat,
æmulatione ducta; & alteram Iu-
liam, Germanici filiam, interemit.
Hoc tantum monendum est lector,
Iuliam hanc Germanici filiam etiã
Liullam vocatam fuisse, & quidem
à Suetonio, Cal. cap. VII: eum eandẽ
hic Iuliam vocet, ut semper Dio, &

hic Caij nummus aureus.

RENVNCIANTE CENTVRIONE. Similis
locus Tib. cap. XXII.

TABELLAS DOTIS. Iuuenalis de nuptiarum
officio loquens, Signantur tabulæ, dictum feliciter, in-
gens Cæna sedet, gremio iacuit noua nupta mari-
ti, Sat. II. his adde quæ paulo antè notauimus c. XXVI,
& Ner. cap. XXIIII. apud I. C^{os} quoque tabula nu-
ptiales, & tabule dotales, l. XXXI de donationibus, l.
XII de dote relegata, l. penult. de donatio. int. vir. &
vxorem.

VEL STANTI VEL SEDENTI. Rectè opt. XXX.
codex, verum stanti vel sed.

SPVMANTE RICTV. Hinc de Agrippina
boletto loquens Iuuen Sat. VI, Siquidem vnus præ-
cordia pressit Ille senis, tremulumque caput de-
scendere iussit In cælum, & longam manantia labra
saluam.

PRÆTEREA LINGVÆ TITVBANTIA.

b 3

Beno

*Bene Pulmannus, ut in tribus nostris ms. non pleetra
linguæ titubantia. Sic. Vitell. c. VI, titubantia oris.*

TVM SEMPER TVM. *Melius cum semper
tum, ut in vetusto codice.*

XXXI. STOMACHI DOLORE. *καρδίαλαια* vocant.
*unde & cardiaci qui eo morbo laborant. quo vocabulo
nostri quoq; vsi sunt. Juven. Sat. V, Plin. xxiii cap.
I, Cels. lib. III cap. XIX.*

XXXII. AD FVL CRA LECTORVM SEDENTES VESCEREN-
TVR. *Sic de Aug. cap. LXIIII, nec cœnavit vna nisi
imo lecto assiderēt. De Augusti liberis enim loquitur.
Imū igitur lectū illic, quod hic fulcra lectorū vocat: nā
fulcrum lecti pars esse videtur: itaq; Ulp. legato, in-
quit, lecto fulcra quoque continentur: ut ad imam
fulcri partem sedisse pueri videantur. quem morem et-
iam Tacitus ostendit, ut principum liberi, cum eiusdem
ætatis nobilibus sedentes, vescerentur in aspectu pro-
pinquorum, propria & parciore mensa. Sed & Dionis
locus de Caio principe huc spectat, cum ait, ibi Pompo-
nius Secundus Cos. ad pedes eius assidens cibū ca-
piebat, ac subinde demisso capite eos deosculabatur.
De fulcro lecti sed cubitorij, notandus etiam Gellij lo-
cus, lib. x cap. xv, neque apud eius lecti fulcrum ca-
psulam esse, loquitur de flamine Diali.*

CONVIVÆ. *Is fuit T. Vinius, si Tacito credi-
mus lib. I. histor. de quo Galb. cap. XIII.*

FLATVM CREPITVMQVE VENTRIS.
*Sic ex Turnebo Pulmannus. libri nostri efflatum ha-
bent. Malè autem Beroaldus, qui huc refert locum
Plinij de mensarum auguriis lib. xxviii cap. II, cum
inquit, cibus à manu prolapsus reddebatur, veta-
bantque munditiarum causa deflare: hoc est, siquid
sordi-*

sordidum erat flando tollere.

ICTVSQVE NIDORE. *Sic quoque optimus è XXXIII. nostris, & editio Gallica: Germanica vero, & plures MS victusque. Horat. lib. IIII od. v, Sic desideris ic̄ta fidelibus Quarit patria Cæsarem.*

PROXIMA MARTIS ÆDE. *Sic præter Turnebum etiam interpretes, & tres nostri codices. nec male. siquidem in Augusti foro cognoscenti proxima erat Martis vltoris ades. Aug. cap. xxix, ubi tamen alterum etiam Martis vltoris templum in Capitolio fuisse ostendimus: ad cuius differentiam, ea que cum Augusti foro exstructa erat Martis ades, maxima vocari poterat, ut hic habent vulgata exemplaria, & nonnulla MS.*

SALIIS APPARABATUR. *Huc spectat quod antè de Claudio legimus cap. IIII, ludis Martialibus curasse eum triclinium sacerdotum. Porro pontificum cœna, & Saliarum epula, etiam in proverbum abiierunt: nota quoque illa Lentuli Auguris cœna apud Macrobium. Plura ad Horatium libro I od. XXXVII.*

PINNA IN OS INDERETVR. *Qua consuetudine freta Agrippina, cum boleto parum proficere videretur, medici opera, tamquam vomitum pronocatura, pinnam rapido veneno illitam faucibus demisit. qua de re Tacitus extremo lib. XII.*

IN GESTATIONE LVDERE. *Gestari dicebantur olim diuites, cum succollantibus seruis aut valetudinis aut voluptatis causa ferebantur. inde gestatio, & pro re ipsa, & pro loco in quo fieret, sæpe utriusque Plinio in usu: & Iurisconsultis quoque, l. XII de usu & habitat. l. XIII de usufr. & l. VII de*

manumiss. vind. Male ergo qui in gestatorio hic legūt. Suet. Galb. cap. VIII, ne ad gestandum quidem vquam iter ingressus: & Domit. cap. XI, simul gestanti, inquit. hinc sella gestatoria, Ner. c. X, Vitell. c. XV I.

XXXIIII. POENASQUE PARRICIDARVM. Auctor est Seneca lib. I de clementia, Claudiū intra quinquennium plures insuisse culleo, quam omnibus antè seculis insuti fuerant.

ANTIQUI MORIS SUPPLICIUM. Ner. cap. XLIX. Domit. cap. XI.

IVGVLARI IVBEBAT. Cas. cap. XXXVI. De Claudijs verò in spectaculis sanitia, Dio.

BESTIARIIS MERIDIANISQUE. Bestiariorum vocabant eos qui cum bestiis pugnabant, siue iudicis sententia bestiis obiicerentur, siue ad id conducti, aut alioqui confisi viribus, & ut Vlpiani utar verbis, virtutis ostentande causa vltro in arenam descenderet, siue etiam serui a dominis ad bestias darentur. Qua in re tamen aduertendum est, non omnibus noxiis permissum fuisse ut pugnando se defenderent: sed pro delicti modo, nunc ad ludum tantum bestiarium damnari solere, ut ibi exercerentur, nunc illico ad bestias dari, idque ut vel pugnam committerent seque defenderent, vel alligati palis, interdum etiam plures simul innexi, ab atrocissimis bestiis discerperentur. ut ex Vopisci Aureliano manifestum est. & hec peculiaris erat Christianorum poena: tunc mitissima, cum tantum ad arena ministeria, seu ad bestiarum curam damnabantur. Quod etiam de seruis addidi, id ante legem Petroniam & Senatusconsulta ad eandem rem spectantia obtinuit. his enim vetabantur domini seruos pro arbitrio ad bestias tradere: oblatis vero ante iudicem, si iusta erat domini querela,

querela, tunc demum pœna nomine tradebatur. ut eleganter Modestinus I. C. l. xi de sicariis: & in signe Androdi illius exemplum extat apud Gellium, lib. v cap. xiiii. Quosdam etiam operam suam locare ad id sole-
re, cum ex aliis auctoribus discimus, tum ex Ulpiano l. i de postulando, & l. i ad S. C. Tertullianum. Hi ergo omnes bestiarum appellabantur: non alio inter ipsos ac gladiatores discrimine, quam quod hi inter sese, illi cum bestiis decertabant. Cic. pro P. Sestio, præclara ædilitas, vnus leo, ducenti bestiarum. & ad Q. fratrem lib. ii, Bestiarum emerat, nec sine iis armatis vnquam in publico fuerat. In Vatinius quoque, Milonem dicas bestiis & gladiatoribus obsidisse remp. Sic ludus bestiarum apud Senec. ep. i. lib. x, ut ludus gladiatorum. Vtitur eo vocabulo etiam Tertullianus apolog. & Græci vim eius optimè exprimunt, cū quos nos bestiarum, ipsi θειομαχες appellant. Porro quod sanguinarium fuisse Claudium ex eo probat quod bestiis meridianisq; potissimum delectabatur, ad Romanorum consuetudinem referemus. cum enim munera edebantur, matutinis ferè horis bestiarum producebantur, inde gladiatores venationesq; circa meridiem edebantur, postea verò iucundiora quæque spectacula, ut populus à sanguine recrearetur, atque inde lati omnes discederent. De matutinis igitur Mart. lib. v epigr. lxxvi, Dat maiora nouus prælia manè dies. loquitur enim de ferarum confectoribus. Idem lib. x cap. xxv, In matutina nuper spectatus arena. & Xenii, epigr. xcvi, Matutinarum non vltima præda ferarum Sæuus Oryx. & Seneca ea quam paulo antè citauimus epistola, Nuper in ludo bestiarum, vnus è Germanis cum ad matutina spectacula pararetur. & mox, cū adueheretur

nuper inter custodias quidam ad matutinum spectaculum missus. *Sed & lib. IIII de ira*, inter matutina arenæ spectacula. *Paulatim verò ad mitiora procedi solere idem Seneca ostendit epist. VII*, Cùm in meridianum incidi, lusus expectans & sales, & aliquid leuamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant, contra est. *& post pauca*, mane leonibus & vrsis homines, meridie spectatoribus suis obiiciuntur. *Sed & Tertull. apolog.* Risimus inter ludicras meridianorù crudelitates, Mercurium mortuos cauterio examinātem: vidimus & Iouis fratrem gladiatorum cadauera cum malleo deducentem. *Quò etiam spectat Suetonij locus, Aug. cap. XLIII: & quod Augustinus lib. VIII confess. spectaculum circensium pomeridianum appellat.* Et hæc quidem vt plurimum sic fiebant: interdum verò aliter obseruatum. nam & Circensibus, post missus aliquot saepe venationes aut gladiatorum paria interponebantur: & Curio ligneo illo amphitheatro suo, de quo *Plin. lib. XXXV cap. XIII*, gladiatores postremos produxit.

DIMISSO AD PRAND. POP. *Suprà Cat. cap. LVI.*

ATTOMATON VEL PEGMA. *Lib. vetustissimus* automatum. & sanè ita scripsisse credo *Suet.* cùm non minus quàm pegma in usu fuerit. unde *Automatarij*, in veteri quodam lapide *Romæ sub mōte Quirinali*, SATVRNINO FABRO AVTOMATARIO P. DOMITIVS MAXIMVS AMICO. *Sed & Ulp. l. XLI de legatis lib. I*, automataria vocat ea quæ per se moucantur: *Græci etiam* *νυποκινησα* appellant. quod *Horat. exprimit lib. II Sat. VI*, Duceris vt neruis alienis mobile lignum.

IACTA.

Aug. c. LI.

SPICVLATORES CVM LANCEIS. *Liber probatissimus speculatores. atque ita legendum esse docuimus Cal. cap. LII. exstant etiam hæ inscriptiones: P. ÆLIO MUCIANO SPEC. LEG. II. ADIVT. VITALIANVS ET VITALIS AVVNCVLI. altera: SCHOLA SPECVLATORVM LEG. I. ET II. ADIVTRICVM PIARVM FIDELIVM.*

SCRVTATORES. *Plura Vespas. cap. XII, Con-
suetudinem salutantes scrutandi.*

COMITI AVT LIBRARIO. *Ner. cap.
XXXVI.*

GRAPHIARIÆ THECÆ. *Ne graphiis pete-
retur. nam & Cæsar Casca brachium brachio traiecit:
& Caius Senatorem graphiis in curia confodi curavit.
Seneca etiam, lib. I de clementia, quendam graphiis in
foro pene occisum scribit. Denique & Prudentius Cas-
sianum martyrem puerorum graphiis interfectum
narrat.*

CVM EVM CAMILLVS. *Suprà capi-
te XIII.*

VT SVPRA RETVLI. *Cap. XIII.*

XXXVI.

MISERATVS EST CONDICIONEM
SVAM. *Miseratur is, inquit Festus, qui conqueritur
aliena incommoda. Claudius etiam sua hic miseratur.
& sic eo verbo vsus etiam Cicero est.*

AP. SILANVM, *Consocerum suum. de quo an-
tè cap. XXIX.*

IN ADMIRATIONEM FORMATA. *Re-
tè. vt admirantis formam induerit. duo tamen MS. fir-
mata. quod damnare nolim.*

ACCER-

ACCERSI STATIM. *Libri duo optimi arcessi, alius acceriri: sed arcessi legendum est. Arcessere enim etiam accusare significat. arcessere aliquem capitis, arcessere iudicio, arcessere crimine, apud Cic. Iam ante vero Appius vocatus fuerat.*

XXXVIII. VTRVM QVE EXCVSAVIT. *Lib. opt. vtramque.*

IN ORDINEM SE COACTVM. *Liber unus coacturum. quam lectionem sunt qui defendere nitantur. sed male. coquebatur enim Claudius se principem privati loco ab O. F. iensibus habitum. sic Vespas. cap. xv.*

TANTVM NON SATISFACIENTIBVS. *Sic editio Gallica. ms. duo, & Beroal. alij satisfaciens legunt, ut etiam Germanica editio: alij, pro tantum non, tantummodo satisfaciens: optimus omnium tantum non satisfaciens modo veniam dedit. quæ tres postreme lectiones non eandem quidem sententiam reddunt: sed tam vim verbi satisfacere, de quo Cas. cap. LXXIII, aperte indicant. ut sensus sit, Claudium tam vehementer irascentem, ita max se repressisse, ut tantummodo satisfaciens, hoc est dicentibus nolle esse factum. ignosceret: vel, quod amplius est, ipse inter ignoscendum satisfacere quodammodo ac factum deprecari videretur. Palmanni sanè lectio omnino reiicienda est, & ex aliis, ea potius retinenda quæ optimi cod. auctoritate nititur: quam quæ Germanica etiam valde placet.*

MANV SVA REPVLIT. *Id in principe indecorum.*

AFFVISSET. *Affesse, pro patrocinari & aduocationem præbere, frequens I. C^{is} verbum: de quo Gell. lib. I cap. XXII.*

COCTA VENDENTES. *Lib. i ms. omnes coacta vendentes: & adscriptum uni, id est collecta. sed cocta*

coctâ legendum quod enim de Claudio scribit Dio, tabernas eum quo potantes commebat demolitum fuisse, atque edixisse nequis carnem elixam aut aquam calidam venderet, id & ante imperium Claudij, profertim sub Tiberio, cautum fuisse credendum est nam & Nero interdixit nequid in popina cocti præter legumina & olera veniret: Suet. Ner. cap. xvi. & idem fecisse Vespasianum Xiphilinus tradit: nec abs re est quod de Pescennio Nigro Spartianus narrat, commanipulationi militum, quod raptum gallinaceum unâ comedissent, inter alias pœnas vetuisse ne unquam focum faceret aut coctum sumerent. sed pane ac frigidis vescerentur.

COERTIONEM POPINARVM AEDILIBVS ADEMIT. Libri MS. coërcitionem, ut ferè in Pand. Flor. Vlp. l. i de off. præf. urbi, carnis curâ, forumq; suarium, & aliorum pecorum armentorumq; ad præfecturæ curam spectare tradit. id à Claudio fortassis institutum.

ΜΩΡΩΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ. Lib. vnus è nostris ἀνάστασις. sed minus placet. alterum enim falsius atq; urbanius. Tota autem oratio ironica est.

INCONSIDERANTIAM. Liber Gifaniy inconsiderationem sed illo altero vsus etiam Cicero, lib. III ad Q. fratrem.

XXXIX.

CVR DOMINA NON VENIRET. Propriè dominus dicitur, qui domui præest, rectè ergo sese mutuo hoc nomine vocabant coniuges, ut saepe apud 7. C^{os} est cernere. sed & eò respexit Virg. cum ait, dominum Ænean in tectâ recepit: &, Dominam Diuis thalamo deducere adorti.

ADMONERI IVSSIT. Bene ex Turnebo Pulmannus, nostri tamè MS. yno dempto, adiuucri habet. senten-

sententia enim est, monitos ut tum seria tum ludicra capesserent, prout eis antea uti consueverat. Lego autem consilium, non concilium.

FILIAM ET ALVMNAM. *Uxura cuius patrum esset, atque ideo ob publicam honestatem abstinere debebat tali matrimonio.*

ADSCITVRVS IN NOMEN FAMILIÆ. *Lib. optimus affecturus. vide Tacitum.*

XL. DE LANIIS AUT VINARIIS. *Græcè κρεωπωλάι & οἶνοπωλάι. Sed vinarij nomen apud Latinos rarius: quo tamen etiam Plautus est usus. apud Lampridium quoque Alex. corpus vinariorum. eademque ratione in vetustis marmoribus pomarios & olearios memini legere, pro his qui poma aut oleum vendunt. Ulp. de edilit. ed:cto, vinarios vocat seruos vino deditos.*

DESCRIPSIT. *Malletem descripsitque. ut quod de offula dixit ad lanios, quod nunc sequitur ad vinarios referatur. quare de laniiis ac vinariis pro aut legi debere existimo.*

DE QUÆSTORE QUODAM CANDIDATO. *De candidato Principis, puto, loquitur: de quo officio Ulp. l. 1 de off. quæst. alioqui, de quæsturæ quodam candidato, dixisset Suetonius. lector cogitet.*

ORNATRIX. *Differunt ornamenta muliebria, qualia sunt in aures, armilla, viriola, à vestimentis, ut J. C. nostri tradunt, l. xxvi, & xxxviii de aur. arg. Que ergo ornamenta seruabant, aut ornandi officium præstabant, ornatrices vocabantur. quò vocabulo usus Marcianus l. lxxv de legatis libro III: & Festus, verbo Acus. Sed & in marmoribus antiquis, ornatrix, tonstrix, sarcinatrix, ab ornamentis, à veste, à mundo*

mundo muliebri, inter muliebria officia inuenias. Iuue. Sat. VI, ornatrices Græco vocabulo cosmetas appellare maluit: perit libraria, ponunt Cosmeta tunicas.

NIHIL HABERE SE QVA RE. *Lib. opt. nihil habere quare eos dem. nec malè.*

THEOGONIUS. *Libri omnes inter se discrepant. Nam & Theogonius, & Telegonius, & Thelogonus, & Telegenius, scriptum reperias. Turnebus etiam nescio quem tela genium nobis somniat, lib. XXI cap. XXXI. idem etiam lib. XXVII cap. XIX, Togonius ex Tacito asserit. Verum quocumque is tandem nomine fuerit, vilem aliquem atque abiectum omnibus tunc Romæ notum significari arbitror, cui Claudius comparari nolle. Id verò quod sequitur Græcum esse, vel ex eo apparet quòd in libris nostris omnibus omissum est: vno dempto, in quo lectionis quam Turnebus affirmat λέγει δὲ μὴ θίγγει, id est loquere & ne attinge, vestigia apparent. Sed Turnebus sibi non constat.*

HISTORIAM. *Historiarum Claudij meminit XLI. Plin. lib. XII c. XVII: Suet. sup. XXI. Sed & illud, quod scripsisse Claudium refert Plinius, lib. VII ca. III, hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interisse, ex historiis eius sumptum arbitror.*

AGRESSVS EST. *Liber opt. adortus est.*

AVDITORIO COMMISISSET. *Hoc est, veluti in certamen ac contentionem variè indicantium coniecisset. hoc enim est committere. de quo Aug. c. LXXXIX.*

REFRIGERATVS SÆPE A SEMETIPSO. *Plin. lib. VI epist. XIII, interim Paulo, de recitante loquitur, aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. Claudius se ipse recreabat.*

ASSIDVÈ RECITAVIT. *Quemadmodum & aliorum*

aliorum recitationibus libenter interfuit. *Plin. lib. 1 epist. XIII.*

SED ET TRANSIIT. *Abesse malle particulam &: significat enim mutasse sententiam Claudium, ut cum ante à Cæsaris nece historiam scribere cœpisset, eoque abrupto opere alterum à pace urbi reddita aggressus sit. quare dictio cum c minuscula scribenda est, & precedentibus annectenda: mutati enim instituti causa redditur.*

A MATRE ET AB AVIA. *De matre Antonia, Iulii filia, satis constat. aviam quoque maternam intelligo Octavianam Antonij uxorem, de cuius erga maritum affectu præclare Plutarchus. quamquam ne Linia quidem fortassis scribentem equo animo tulerit, cuius ante Augustum maritus & ipse Antonij partes secutus sit.*

DE VITA SUA. *Ut alij multi Principes. de quib. Aug. cap. LXXXIII.*

CICER. DEFENSIONEM. *De Asinio Pollione & Asinio Gallo, qui Ciceronem insectati ambo inde eruditionis & eloquentia gloriam captarunt, sepe Quintil. Gell. quoque lib. XVII c. I. & passim Seneca declam. & controuers. libris. sed & Plin. lib. VII ep. III, Legebantur, inquit, in Lauretino mihi libri Asinij Galli, de comparatione patris & Ciceronis. Plura ad Horat. lib. II od. I.*

LITTERAS TRES. *Melius Tacitus lib. II, novas litterarum formas addidit vulgavitque: & Quintil. lib. I cap. XIII, Nec inutiliter Claudius Æolicam illam ad vsus F litteram adiecerat: quo tamē loco non F, sed ꝑ scribendum. illud enim est digamma Claudij in vetustis eius seculi marmoribus passim occurrans.*

*currrens. vt POMERIVM TERMINAVIT AMPLIAVIT-
QVE, pro TERMINAVIT AMPLIAVITQVE. Sic OCTA-
DIA, XVIR, VIIIR, scriptũ reperi, pro OCTAVIA, XVIR
VIIIR. Sunt qui ad diphthongum adiiciant. quod ta-
men si recipimus, non inuentam à Claudio sed iussam
obseruari dicemus. AIMILIVS enim in antiquis denariis
semper scribitur, pro ÆMILIVS. Exstat sanè & hæc in-
scriptio, ANTONIAI AVGVSTAI DRVSI SACERDOTI
DIJ AVGVSTI. MATRI TI. CLAVDI. CÆSARIS
AV G. P.P. Quæ verò tertia fuerit littera, seu potius lit-
tera forma, ignoro, & Suetonij locus mihi suspectus est*

IN PLERISQVE LIBRIS AC DIVRNIIS.
*Tacitus sic: Aspiciuntur etiam nunc in ære, publicã-
dis plebiscitis per fora ac tẽpla fixo. quod ergo Sueton-
nius dicit in libris ac diurnis, de libris actõrũ intelligo,
non de priuata scriptura: vt fortassis in libris actõrum
diurnorum legẽdum sit, quod Suetonius veterum more
dimidiatis dictionibus ACT. DIVR. exarauerit. de quo
lectõr cogitet. Sic nimirum & apud Tacitum lib. III,
scriptura actõrum diurna: & acta vr̃bis diurna libro
XIII: sed & absolutè populi Romani diurna dixit lib.
XVI. sæpe etiam Plinius, inuenitur in actis, legitur
in actis.*

EXCVBITORI TRIBVNO SIGNVM. Sic XLI.
*Cal. cap. LVI, prætorix cohortis tribuno signum pe-
tenti. Excubitor igitur tribunus est, qui cohorti excu-
bitorum præest. Tac. extremo, lib. XII, Nero progred-
ditur ad cohortem, quæ more militiæ excubiis adest.
ibi, monente præfecto. Suet. Ner. cap. VII, proces-
sit ad excubitores. & cap. IX, primo imperij die sig-
num excubanti tribuno dedit. & cap. XXI, statio
militum quæ tunc excubabat. quocunqve enim loco*
Impe-

Imperator esset, aderat & militum statio. Mirum autem integrum Homeri versum pro signo ab Imp. Rom. datum. nam plerumque vno aut altero verbo signum dabant. vt Victoria, Palma, Triūphus, Virtus, Iuppiter, Mars, Venus, Cupido, Priapus, Equanimitas, Optima mater, & similia. Idem tamen refert Dio: & tessera huic non dissimilis, apud Suet. Galb. cap. vi.

TYRRHENICON. Sic libri nostri, & Tyrreniacon: Interpretes Cyrenicon legunt, id est, rerum Cyrenaicarum: quæ sanè illustres fuere, sed quarum gloria Tyrreni non cedant: & alioqui res Carchedoniorum, quos Carthaginenses Romani vocant, scribere non potuit Claudius, quin multa Cyrenaica complecteretur. bellum enim magnum atque diuturnum Cyrenenses & Carthaginenses de agrorum finibus gessere. auctor Sallustius.

VETERI ALEXANDRIÆ MUSEO ADD. EX IPS. Mallem, additum & ipsius nomine. sic enim rectius intelligemus, priori Museo alterum Claudij nomine accessisse. De Alexandria verò Museo Strabo lib. vlt. meminit eius etiam Spartianus Hadriano.

XLIII. Ο ΕΡΩΣ Δ' ΕΠΕΙΓΕΤΑΙ. Variè hac leguntur. Interpretes ἐρωὸς ποιεῖτε. sed neutrum placet: Petrus Victorius, vir in emendandis veterum scriptis rara religione ac fide, lib. variar. lect. xxiiii cap. xiiii, ex vetusti codicis vestigiis, ὁ πρῶτος ἔϊσται: vt significet se eum, quem Nerone adoptando leserit, sanaturum quoque. quod aliquanto elegantius est quàm Turnebi illud, ὁ πρῶτος πείσται, id est, qui te lesit poenas dabit. Nostri codices aut non habent Græca, aut ita habent vt legi commodè nequeant. Nota autem

autem Telephi ab Achille laesi, ab eodemq; restituti, reddito ab Apolline oraculo ὁ θεὸς ἰάσεται, historia.

QVAM PRÆTER HÆC CONSCII QVO- XLIIII,
QVE. Libri ms. quatuor, conscientia quoque. nec sane displicet. De morte verò Claudij qui plura velit, Tacitum adeat & Dionem.

HALOTVM SPAD. PRÆGVSTATOREM. De quo Tacitus, is, inquit, inferre epulas, & gustum explorare solebat. exstat & hæc Roma in hortis Julij III Pont. Max. inscriptio, DIS MANIBVS TI. CLAVDI AVG. LIB. ZOZIMI PROCVRAT. PRÆGVSTATORVM CLAVDIA ENTOLE CONIVNX VIRO BENEMERENTI ET CLAVDIA EVSTACHYS FILIA PATRI PIENTISSIMO. Haloti autem huius mentio inf. Galb. cap. XIII.

BOLETVM MEDICATVM. Hinc titulus libelli Seneca ἀποκολοκύντως, & quòd boletos Deorum cibum appellabat Nero. sed & Iuv. Sat. v, Boletus domino, sed qualem Claudius edit. Ante illum vxoris, post quem nil amplius edit. cui simile illud Martialis, Boletum qualè Claudius edit edas. Vide Plin. lib. xxxi, cap. xx.

VELVT DESIDERANTEM. Sant qui desi- XLV.
dentem legant, sed sine auctoritate.

IMPERII XIII. Lib. opt. quartodecimo. De consecratione autem Claudij, Vespas. cap. ix.

CRINITE STELLÆ QVAM COME- XLVI.
TEM. Libri duo quem. Plinius lib. ii cap. xxv, Cometas Græci vocant, nostri crinitas, horrentes crine sanguineo, & comarum modo in vertice hispidas: quo loco & huius cometa meminit, uti

& Sen. lib. VII *questionum natur.*

EX OMNIUM MAGISTRATUUM GE-
NERE. Tac. extremo lib. XII sigillatim enumerans,
quaestorem, aedilem, tribunum, ac praetorem, & consulē,
defunctos narrat. Unde qui magistratus tum diceren-
tur intelligimus. Sunt tamen qui tribunos pl. magistra-
tuum in numero fuisse negent: praesertim Plut. qua-
estionibus, sed male. Censuram quoque neque continuus
erat magistratus, & multo ante creari desierant: cete-
rorum οὐδ' εἰς λόγῳ.

IN NERONEM.



1.



X GENTE DOMITIA DVÆ FA-
MILIAE. Gens in stirpes diuiditur: stirpes
alio nomine familiae appellantur: quamquā
familia interdum pro gente accipitur: Vi-
de Festū, & Vlpianum, l. CXC. de verb. signif.



AENOBAR-
BORVM. Ahe-
nobarbos vocant
lapides Capito-
lini, & nummi
veteres, qua-
lem seruo.

IVVE-

IUVENES GEMINI. Hi Castores fuisse cre-
duntur: quos pro Romano imperio semper excubuisse,
pluribus exemplis ostendit Val. Max. lib. I cap. VII I.
presente verò historiam narrat Plutarchus, vita Paulli
Emilij: narrat & Dionysius lib. VII, barba tamen
mutata non meminit. exstant etiam veteres denarij, in
quorum vno Romæ effigies, asscri-
ptum ROMA; altera verò parte, Iu-
venes duo hastati, atque equi duo
hibentes, cū hac inscriptione A. AL-
BINVS S. F. nam A. Postumio
Albino dictatore ea contra Latinos,
ad lacum Regillum, Diis iuuantibus,
victoria contigit, A. V. CCLVII.



CNÆI ET LVCII. At Lucij prænomen Clau-
dij repudiarunt. Tib. cap. I.

PER TERNAS. MS. duo per trinas.

A COLLEGIIS. Idem tradit Cic. in Rullum. II.

ELEPHANTO PER PROV. INVECTVS.

Id idè fecit, quòd ope elephantorum, teste Orofio, ho-
stes deuicisset triumphauit autem de Allobrogibus &
Aluernis Cn. Domitius CN. F. CN. N. An. Urb.
DCXXXI. Fasti, & Epit. Liuij LXI.

LICINIUS CRASSVS, Lib. vnus, Lucius Cras-
sus. id enim magno illi oratori Crasso prænomen fuit:
& sic eum vocat Plinius, omisso gentis nomine, lib. XVII
cap. I; vbi Domitij & Crassi censura & iurgij meminit.

CUI ESSET OS FERREVM, COR PLUM-
BEVM. Os ferreum etiam Pisoni obiicit Cicero. sed &
Cat. Epigr. pudorè Ferreo canis exprimamus ore. idè
quodos durum apud Terentium, atque ipsum etiam
Ciceronem. Plumbeum verò cor, aut liuidum, aut

tardum atque obtusum, vt hominem plumbeum Plautus & Terentius dixerunt.

HVIUS FILIVS PRÆTOR CÆSAREM.
Lib. duo C. Cæsarem. vide Suet. Cæs. c. XXIII.

ACIE PHARSAL. OCCVBVIT. Non in acie ipsa, sed post prælium, ex castris in montem fugiens, ab equitibus interfectus est. De eita morte Lucanus.

IN DESPERATIONE RERV. Apud Corfinium enim Cæsar vel inuitum seruauit, cum Viæ licet nolis, & nostro munere, dixit, Carpe diem, sic enim Lucanus. adde Sen. lib. 11 de benef. & Plin. lib. VII cap. LIII.

EVOMVERIT MEDICVMQVE MANVMISERIT. Tres libri euomeret, medicumque manu misit. Placet.

DE MEDIS. Ineptè. De mediis enim legendum est, vt sup. Cæs. c. LXXV. Denunciante Pompeio pro hostibus se habiturum qui reip. defuissent, ipse medios & neutrius partis suos sibi numero futuros pronũciauit.

III. LEGE PEDIA. Contra interfectores Cæsaris à Q. Pedito lata, A. V. DCCX.

IN PATRIAM RËSTITVTVS. Aug. cap. XVI. Vide Plut. Antonio.

SERVILIÆ NAIDIS. Naidis cognomen libertinam fuisse arguit.

IIII. EMPTOREM FAMILIÆ PECVNIÆQVE. Familia nomen interdum ad res, interdum ad personas refertur. Cum ad res, pecunia omnis ac bonorũ substantia eo continetur: vt in XII tab. proximus agnatus familiam habeto: & familia eriscunde iudicium est, quod de hereditate diuidenda instituitur. sed & Terent. Heautontimor. cū ait, decē dierū vix mihi erit familia,

decem

decem diebus rem vniuersam absumptum iri significat. familie igitur emptor dicebatur, qui, cum per as & libram fiebat testamētum, adhibitis quinq; testibus, qui, vt inquit Festus, classici dicebantur, & libripende, per imaginariā quandā mancipationē, certa iuris sollemnitate, hereditatē emebat, nuncupato interea in hunc modum testamento: tabulas tenēs testator, hæc, inquit, vti his tabulis cerisq; scripta sunt, ita do, ita lego, ita testor, itaq; vos Quirites testimonium præbetote. Dicit ergo causa tantum adhibebatur familie emptor, non ipse heres, sed vt testator viuens quodāmodo bona sua alienasse videretur, quæ demum post mortē eius heres acciperet. *Qua de re Ulp. instit. tit. de testamentis. Quod verò Suet. coniunctim dicit familie pecuniæque, mihi de mendo suspectum est. Interpres aliquis non ineptus ad verbū familie, id est, pecuniæ adscripserat: hinc uatus error. nā pecuniæ emptorē apud I. C^{tos} dici nō inuenies. Testamenti autem per as & libram meminerunt etiam Gellius lib. xv cap. xxvii, & Festus verbo Nexum.*

GERMANICO BELLO. *Quod Augusti auspiciis post Drusi mortem Tiberius gessit: ac postea, prosequentibus eum legatis quibus ornāmēta triumphalia impetrauerat, triumphauit. Tib. cap. xx.*

CENS. L. PLANCVM. L. Munatius Plancus, cum Paulo Emilio Lepido, An. Urb. dccxxxi censuram gessit: quo quidē tempore, edilis esse potuit hic Domitius, sexto post anno factus consul. Sed qua fronte edilis censorem sibi via cedere cogeret, durante magistratu? non immeritō sanē, pro Censorem, vt apertē legitur in omnibus fermē exemplaribus, Censorium quis legendum existimet.

TANIA SÆVITIA. *Quod temere nimis iugulari iubebat*

inbebat gladiatores, nec cuiquam parceret: vt de Claudio vidimus, cap. xxxiiii. At Nero munere quodam suo ne noxios quidem occidit. Inf. cap. xii.

EDICTO COERCERE. Quòd ille non tam tuto quàm simplicem monitionem sperneret.

V. ANTONIA MAIORE. Minor Druso nupsit, Claudij principis mater.

C. CÆSARIS IUVENIS. Diētio iuuenis abest à duob. ms. & sanè abesse malim. Scribo etiam Caij Cæsaris. Caius enim & Lucius Augusti filij solis ferè pronomibus appellantur: vt Tiberius, vt Nero.

ARGENTARIOS PRÆT. RER. COEMPT. Argentarij, quorum maximus tum apud Græcos tum apud Rom. vsus, non solum fenebri collocanda pecunia seruandisq; rationibus operam dabant; sed & res quedam vendenda ipsis comittebantur, præsertim auri atq; argenti species, nummi veteres, vasa calata, gemmaq; & lapides. exemplum apud Scauolam, l. lxxxviii de solutionibus, vnde etiam ἀργυροπράται vocantur à Justin. l. pen. de pignorib. & nouella constit. cxxxvii. adde Suidam verbo ἀργυροπράται & verbo κολεπταίεος. Quin et auctiōibus eos præfuisse, quod Beroaldus quoque monuit, non solum docet nos Seneca locus proœmio declamationum: sed & Quinctil. lib. xi cap. i, cum de Hortensij memoria loquitur, qui dimissa auctiōe, quid cuique venditum fuisset, argentariorum tabulis reddidit. Marcum etiam Antoninum leges tulisse de mensariis & auctiōibus, apud Capitolinū legimus. Mensarij autem iidem qui & argentarij, vnde in foro de mensa emere apud Appuleium apologia prima, & mensæ rationes apud Gellium lib. xiiii cap. ii. Hinc igitur intelligimus quomodo rerū coemptarum pretiis argentarios

tariorum defraudauerit Domitius, tanto equidem maiore impudentia, quod argentariorum publica erat fides.

IN PRÆT. MERC. PALM. AVRIGARIOS.

Ut bestiarum dicuntur, tam et qui cum bestiis committuntur, quam qui bestias curant: sic aurigari quoque dici quidem posse videntur, etiam et qui aurigantur: quo sensu, mercedem palmarum hic interpretor aurum quod victoribus dabatur, de quo Claud. cap. XXI: verum eos potius accipi debere arbitror, qui ornandi instruendique agitantes curam gerunt: ut palmarum merces, id quod præter palmas, ipsis victoribus recepto à Grecis more donandas, eorum magistris seu curatoribus etiam debebatur. Ut autem aurigarios hic, sic quadrigarios dixit Suet. infra cap. XVI: trigarios Plinius lib. XXVIII cap. XVII: qui Plinij locus quam dixi aurigarij significationem confirmat. posset etiam tralatitica corrigendi auctores ratione pro palmarum legi palmarij, vel palmariorum multitudinis numero: cui voci non intellecte scriba palmarum supposuit.

DOMINIS FACTIONVM. Factionum dominos intelligo, qui cum quatuor essent factiones (qua de re alibi latius) sua quisque factioni præerant, ac circi iura tuebantur: ideoque, fraudatos palmario aurigarios que-

rebantur. De his exstat Lanuij hac inscriptio, M. AVRELIO LIBERO. PATRI. & MAGISTRO. ET SOCIO. DOMINO ET AGITATORI FACTIONIS PRASINÆ AVRELIVS CÆCILIVS PLANETA PROTOGENES OB III PALMAR. HOC DONVM VOVIT. NATIONE AFR. Erant autem diuersa cuiusque factionis officia atque functiones, nam præter aurigarios de quibus iam dictum est, etiam aurigatores, & agitantes, & conditores, succeditoresque, tentores item, ac viatores,

postremò medicos etiam factionis, in vetustis marmoribus legimus: quibus omnibus qui praeerant, quique regem ducebant, domini vocabantur. *Inf. cap. XXII.*

MAIESTATIS QUOQUE ET ADULTERIORVM. Sub Tiberio accusata impietatis in principem Albucilla, annectebantur ut cōsuevi adulteri eius, inter quos Cn. Domitius. *Tac. lib. v sub finem huic loco lumen praefrens.*

INCESTIQUE CVM SOR. LEPIDA. *An eadem de qua paulò antè? nomen enim ibi nō exprimit. Constat autem L. Domitium, Cnæi patrem, Neronis principis auum, duas ex Antonia maiore filias habuisse, Domitiam, & Lepidam. Domitia Passieno Crispo nupsit: de qua sic Quinctil. lib. vi, Passienus, cùm Domitiæ vxoris pecuniarum litem aduersus fratrem eius Ahenobarbum ageret: & iterum, Iunius Bassus, querente Domitia Passieni quòd incufans eius sordes calceos eam veteres diceret vendere solere, non mehercule, inquit, hoc vnquã dixi, sed emere te solere. Lepida verò, cuius & hoc capite & sequenti meminit Suetonius, an & cui nupsit ignoro. Sunt qui Galba fuisse vxorem velint. sed male. vt eius vita docebimus capite v. Verùm de vtriusque morte certò constat. Domitiam enim amitam suam, postquam iam matrem occidisset, Nero veneno sustulit: Xiphilinus ex Dione: Lepidam verò Agrippina, viuente adhuc Claudio, interfici curauit. Qua de re Tacitus lib. xi 1, loquens de Agrippina Claudio iam interitum parante, celare, inquit, statuit, perdita prius Domitia, leuibus, & muliebribus causis; quia Lepida, minore Antonia genita, auunculo Augusto, Agrippinæ sobrina prior, ac Cnæi mariti eius soror, parem sibi claritudinem credebat.*

debat. *Qui Taciti locus etiam in Iusti Lipsij, viri literatissimi, editione mendosus est. cum enim maior Antonia Domitio nupsērit, ut iam dictum est sepius; aut turpiter in re omnibus nota erravit Tacitus: aut quod aliorum culpa accidit corrigendum est, scribendumq; maiore Antonia. Alterum praterea mendum subesse facile omnibus persuasero. nam quis Tacitum sic loquentem ferat, ut periisse dicat Domitiam quia Lepida Agrippinam offenderit? eadem omnino Domitia que & Lepida est. Lego igitur, perdita prius Domitia Lepida, leuib; & muliebrib; de causis; quia Lepida: ut vtraque L. Domitij & Antonia filia more cōsueto Domitia vocata sit: sed altera etiā Lepida, quo à sorore distingueretur. Simile est quod antè monuisse memini de Iulia Linilla, Germanici filia: & hic ea dictio facile omitti potuit à librariis, tum quod mox repetatur, tum quod altera illi proxima ab eadem syllaba incipiat. Addam & hoc, priorem vocari sobrinam, qua Antonij propius contingat. Antonius enim, vtriusq; Antonie pater, Lepide anus, Agrippina proanus fuit: et nihilominus, quia duab; ortæ sororib; quāquā inequali gradu, rectè tamē sobrina appellatur. Simile est quod de Caio principe ac Ptolemæo notauimus, Cal. c. xxvi.*

EX AGRIPPINA GERMANICO GENITA. *Hæc optimi parentis pessima filia, primum Passieno Crispo bis consuli nupta, inde Cn. Domitio à Tiberio tradita, defuncto marito, sollicitatis nequicquam Galbæ nuptiis, tandem in Caij fratris fœdissimo contubernio vixit: à quo mox exoletis obiecta atque in exilium acta, cum redisset, patruo suo Claudio post Messalline necem incestis nuptiis cōiuncta, parto tot parricidiis Neroni filio imperio, ab eodem interfecta perit:*
eo tan-

eo tantum memoranda quòd, ut auctor est Tacitus, in oppidum Vbiorum, ubi edita fuerat, veteranorum coloniam deduci curauit; que hodie quoque, tota Germania celebris, eius nomen seruat.

VI. NATVS EST ANTII POST IX MENSES. Sic ex Turnebo Pulmannus, quòd in vetusto codice scriptum sit, natus est ante post. nec ego hanc lectionem reprehendo: omittere tamen nequeo, quin lectorem admoneam, libros Ms. omnes cum recepta lectione, natus est ante ix menses, cōuenire; dempto optimo, qui sic habet, natus est ante nonū mensem quàm Tiberius excessit. perbellè sanè. Mortuus est enim Tiberius, teste Suetonio, xvii Kal. Aprilis; natus autem Nero xviii Kal. Ianuarij. vno igitur die ante nonum mensem quàm excessit Tiberius. nec dubito sanè quin ita scripserit Suet. Natus est Antij antè nonum m. q. T. e. Sed dictionum Antij & ante similitudo errorem induxit. Eundem autem cum Nerone natalem sortitus est L. Verus Antoninus. auctor Spartianus. Plin. lib. vii ca. viii, natum in pedes scribit. & Antij quidem etiam Tacitus lib. xv.

TANTVM QVOD EXORIENTE SOLE. Sic Turnebi codex. quam lectionem astruit etiā Gifanius sup. Augusto, cap. lxiij. inf. Vesf. cap. v.

TERRA CONTINGERETVR. Sup. Aug. cap. v.

DIE LVSTRICO. Is feminis octauus, maribus nonus fuit: quo infantes scilicet lustrabantur, nomenq; accipiebant. vnde & Dea Nundina apud Rom. à nono infantium die nuncupata. Macr. lib. i Saturn. cap. xvi. idem fermè Festus. & plura Plutarch. problem. Rom. cii. Sed & Aristoteles lib. vii de historia animal.

mal. Plurimi, *inquit*, ante septimum diem intereunt. vnde fit vt nomina tunc imponantur, tamquam salutis pueri iam magis credamus. *Græci igitur die vno citius quàm Romani nomina imponebant.* Erant & *ægyptiaca* apud Athenienses, quintus à natiuitate dies, quo puerum gestantes circum focum cursitabant. de quo more Plato *Theat.* Hesychnus, Suidas, Erasmus *Cibiriadibus.*

VT INFANTI EI QVOD. Liber optimus vt infanti quod vellet nomen. Nomen autem pro prænominem accipio. gentis enim nomen manebat. prænomena, atque interdum cognomina, pro arbitrio imponebantur.

A QVO MOX PRINCIPE. Mox pro postea, tametsi longa intercederet mora, vt hic annorum x1.

NERO ADOPTATVS. Libri veteres non habent dictionem Nero: legunt etiam Neque id ipse serio, pro neque ipse serio.

CRISPI PASSIENI VITRICI. Ei enim primo Agrippina nupsit, inde etiam Domitia. Duas itaque sobrinas vxores habuit. Laudatur sæpe à Seneca: vt extremo libro I de benef. & principio libri IIII quæst. natur. Bis consulem, & oratorem vocat Plin. lib. XVI cap. XLIIII: ac celebre eius de Caio principe dictum refert Tacitus, nec seruum meliorem vllum nec deterio-rem dominum fuisse.

QVOD SE AENOB. Ahenobarbum scribo. sic Ta- VII. citus, Obuii inter se, Nero Britannicum, ille Domitiu salutauere. Britannicus autem, vt ait Dio, Ti. Claudius Germanicus initio vocatus fuerat, solo biennio etate minor quàm Nero.

SVBDITICIVM. Lib. opt. subditium.

SCVTVM SVA MANV PRÆTVLIT. *Sic Galb. cap. VI, campestrē decursionem scuto moderatus. huiusmodi autē decursionibus etiam in funere virorum principum utebantur. Claud. cap. I.*

PRO RHODIIS ATQVE ILIENSIB. *Claud. cap. XXV.*

PRÆFECTI VRBIS SACRO LATIN. *Libri, ut sit in re non intellecta, maxime discrepant. Optimus sic habet, auspiciatus est & iurisdictionem præfectus vrbi sacro Latinarum. quam lectionē seruo. Moris enim erat, ut Latinarum feriarum diebus, quibus in montem Albanum proficisceretur, aliquis ex præcipua nobilitate adolesces Roma præfectus vrbi relinqueretur, apud quem non magni momenti causa agerentur. Vido Claud. cap. IIIII.*

VIII. AD EXCVBITORES. *Claud. cap. XLII.*

INTER HORAM SEXTAM SEPTIMAMQVE. *Medio diei III Id. Octobris. sic enim Tacitus, addens Agrippinam ex Chaldaeorum monitis id tempus attentasse. Quod ergo dicit Suetonius, ob rotius diei diritatem id auspiciandi tempus accommodatius visum fuisse, sic intelligo, ut cum reliquæ eius diei hora dira atque inauspicata haberentur, Agrippina illud tēporis punctum sumpsit, notā muliercularum superstitione: de qua Iuu. Sat. VI, Ad primū lapidem vectari si placet, hora. Sumitur ex libro.*

IX. CONSECRAVITQVE. *Claud. ca. XLV. Vesp. c. IX.*

SIGNVM EXCVBANTI TRIB. *Sic excubitori Tribuno, Claud. c. XLII.*

ANTIUM COLONIAM DEDVXIT. *Quin & imperium eò transferre cogitavit. De portu verò Neronis Strabo lib. V. exstant & nummi veteres.*

VT CERTIOREM. *Lib. vnus mitiorem : alter x. interiorem.*

EX AVG. PRÆSCRIPTO, *Sic Horat. lib. II Od. xv, non ita Romuli Præscriptum: Seneca lib. I de clemētia ad Neronem, Nemo iam Diuū Augustum, nec Tiberij tēpora prima loquitur, nec quod te imitari velit exemplar extra te quærit. principatus tuus ad Augustum exigitur. difficile hoc fuisset, si nō naturalis ista tibi bonitas esset, sed ad tempus sumpta. Libri vulgati, pro ad Augustum, ad gustum legunt.*

GRAVIORA VECTIGALIA. *Tacitus sub finem lib. XIII, abolitio quadragesimæ quinquagesimæque, & quæ alia exactionibus illicitis nomina publicani inuenerant. Sed & antè vectigal quinta & vicesimæ venalium mancipiorum remissum a Nerone testatus est: sed specie magis quàm vi: quia cūm venditor pendere iuberetur in partem pretij emptoribus accrescebat. Vide Calig. cap. XL.*

DELATORVM PAPIÆ LEGIS. *De delatorum Papiæ legis premiis etiam Tacitus lib. III Annal. Plinius Paneg. & nos alibi latius.*

QVINGENA. *Sestertia scilicet. Tac. Valerio Messalla donata commemorat, lib. XIII.*

FRUMENTVM MENSTRVVMQVE GRATVITVM. *Melius ms. duo, fumentum menstruum gratuitum, vti & interpretes legunt.*

QVAM VELLE NESCIRE LITTERAS. *Dictum egregium: quo permotus Seneca de Clementia scripsisse se testatur.*

SVBINDE AC MEMORITER. *Subinde pro continuè dixisse videtur.*

CAMPESTRÉS EXERCIT. *Augusto cap. LXXXII.*

SED IN THEATRO. *Lib. ms. sed & in theatro: & mox, eaque pars carminum, pro atque; &, dicata, pro dicata.*

XI. IUVENALES. *Privati hi fuere ludi, à Nerone primum instituti cum barbam deponeret: in eosq; mox passim data nomina. non nobilitas cuiquam, non etas, aut acti honores impedimento fuere quin histrionis artem exercerent, vsq; ad gestus modosque haud viriles: quibus etiam Eliam Catulam feminam nobilissimam atque ditissimam, natam annos LXXX, saltasse, ex Dione scribit Xiphilinus. Dicti igitur Iuvenales, quod in eis veluti reiuuena scerent: & a quibus auspiciatus Nero tandem etiam in Theatro caneret: per domos enim tantum atque hortos Iuvenales agebantur. Tacit. lib. xv. Suet. inf. cap. xxii. Atque hoc est quod eleganter scribit Plinius lib. xxxvii cap. ii, peculiari theatro Neronem in hortis primum cantasse, et Pompeiano prelusisse. Adde hos ludos non illepidè describentem Sidorium Apollinarem, de Narbone.*

LOCA EQVITI SECRETA. *Lubet de sedendi ordine in spectaculis paulo prolixius agere. Et Linius quidem auctor est, regnante Tarquinio Prisco loca in circo Patribus Equitibusq; diuisa fuisse. Ceterum cum neque theatra vlla sub regibus fuerint, & quod de circo scribit Linius, populi magis pudore ac verecundia contigisse, quam lege cautum fuisse credendum sit, de robustiore republica loquamur. Anno igitur V. C. DLVII, Sex. Aelij Pati & C. Cornelij Cethegi censorum opera, annitente etiam Scipione Africano maiore, ludis Romanis, quos C. Atilius Serranus & L. Scribonius Libo aediles curules edidere, effectum est ut Senatus a populo secretus spectaret. cuius tamen instituti ipsum*
Afri-

Africanum postea pœnituit. *populus* enim indignè tulit patrum fastu ad id se cogi quod sponte prestabat. Nam tametsi promiscua erant subsellia, nemo tamen se Senatoribus anteponebat. Quae de re *Liuius*, *Valerius Maximus*, *Afconius Pedianus*, ipse *Cicero* in orat. *Corneliana*. Quod autem promiscua dixi fuisse, id ita intelligendum, ut ne mulieres quidem à viris separarentur, docet nos *Plutarchus*, quo loco *Sulla* dictatoris & *Valerie* nuptiarum occasionem narrat. Lata verò deinde lex *Roscia*, L. *Metello* & *Q. Marcio* coss. An. Urb. DCXXCV, siue, ut alij volunt, anno sequente, quae equitem quoque à plebe distinxit: sic tamen, ut qui ex equite vel vitio vel fortuna decoxissent, ab aliis separarentur, ac remotiore loco considerent. Meminerè eius legis *Horatius*, *Juuenalis*, ac saepe *Cicero*, praesertim *Philip. II*: qui natos hinc, se cōsule, L. *Roscij* *Othonis* (nam is legem sanxerat) odio, tumultus non solum compescuit, verum etiam effecit, ut errorem suum plebs agnosceret, neque se notari sedis discrimine iniquo animo ferret. auctor eius vita *Plutarchus*, & *Plinius* lib. VII cap. xxx. Verum lex *Roscia* nihil nisi de XIIII ordinibus sanxit. secutus autem *Augustus* primum eam sic moderatus est, ut cum plerique equites, attrito bellis civilibus patrimonio, metu pœnae theatrales sedere in XIIII non auderent, ea non teneri statueret, quibus ipsis parentibusquæ equester census vnquam fuisset. neque hoc solum: verum etiam in vniuersum, quoties quid spectandum vsquam publicè ederetur, primum subselliorum ordinem Senatoribus relinqui voluit: militem praeterea secrevit à populo, ac maritis è plebe proprios ordines, praetextatis quoque suum cuneum attribuit. Atque haec, ni fallor capita, erant legis *Juliae* theatrales: cuius

meminit Plinius lib. xxxiii cap. 11. Quod tamen de primo subselliorum ordine Senatoribus relinquendo constituit Augustus, id ego neque ad theatri neque ad circi spectacula referendum esse existimo: sed ad ea quae alibi etiam per Italiam ederentur. in theatro enim Orchestra Senatorum erat: & in circo non Augustus, sed primus, si Suetonio creditur, Claudius ornato eo propria Senatoribus loca constituit, promiscuè spectare solitis. quod sic exponit Dio, ut si quis Senatorum alibi quam suo loco spectare vellet, id ei quidem liberum esset, sed in veste priuata, non senatoria. Confundit tamen auctor ille, ut plerumque Graeci, circum cum theatro: de quo nihil inuenio mutasse Claudium. Verum eius successor Nero Circensibus quoque loca equiti secreuit. sic enim hoc loco Suetonius, & eadem de re Tacitus libro xv, Equitum, inquit, Rom. locos sedilibus plebis anteposuit apud circum. quia lex Roscia nihil nisi de xi i i i ordinibus sanxit. Quod ergo equestria legimus supra Cal. cap. xxvi, pro equitum subselliis ad theatrum referendum est: nam de ludis scenicis ibi loquitur: quod verò popularia Domit. cap. i i i i, pro relictis populo sedilibus (quoniam iam Nero plebem etiā in circo diuiserat ab equite, ut Senatum ab vtrisque Claudius) ita de circo quā de theatro accipi poterit. Superest alius Suetonii locus Domit. ca. viii quod enim, suscepta morum correctione, licentiam theatralem promiscuè in equite spectandi ille inhibuit; id ita interpretor, ut non nouam aliquam de spectaculis legem Domitianus sanxerit: sed Rosciam reuocauerit. quod cū multis locis Martialis, praesertim lib. v, tum Iuuenalis demonstrat Sat. i i i, exeat, inquit, Si pudor est, & de puluino surgat equestri Cuius res legi non suffi-

sufficit. *Diutissime autem durasse hanc etiam in circo sedendi consuetudinem, ex Iuliani & Pescennij Nigri vitis ostenditur; cum tanquam insolitum refertur, quod circi subsellia indifferenter atque indiscretè populus occupauerat.*

APPELLARI MAXIMOS. *Ideo maximos, quod pro re maxima, imperij scilicet eternitate, suscepti fuerant. sic ludi magni dicti iidem qui plebey.*

PER CATADROMVM. *Catadromus hic non decursionis stadium, ut volūt interpretes, significat: sed funem è superiore loco extentum, per quem eques Rom. elephanto insidens decurreret. sic enim Xiphilinus quoque hunc locum reddidit: & elephanti funambuli spectaculum refertur etiā Galba, cap. vi. Vtiturq; eo verbo Labeo I. C. l. penult. de actionibus empti, Seruus qui per catadromum descenderet. Lapsus igitur est in huius loci expositione etiam Budæus commentariis.*

INDVCTA EST AFRANII TOGATA. *Melins ms. Indu. est & Afranii togata.*

AMPHITHEATRO LIGNEO. *Quale Curio-^{XII.} nis illud, de quo Plinius lib. xxxv c. xv.*

IN REGIONE. *Lib. opt. sine prepositione in.*

EXHIBVIT AD FERRVM. *Sic ad ferrum damnati, & ad ferrum dati apud J. C¹⁰⁵. Iunenalis quoque Sat. vi, de feminis gladiatorum amore captis, qualem ibi describit Hippiam, ferrum est quod amant.*

CONFECTORES QVE. *Lego ex tribus ms. cōfectores quoque ferarum, & ad varia ar. minist. cum nonnulli & varia, alij, ad varia legant.*

E NVMERO EPHEBORVM. *Talos illi pueri nobiles ex Asia ad edendū in scena operas à Caio euocati:*

sup. Cal. cap. LVIII: quibus & Claudius vsus est. verum postquam saltassent, non solum ciuitate eos non donauit, vt hic Nero, sed statim ablegauit. auctor Dio. Idq; ob impudicitia periculum, vt credo. huiusmodi ephēbus fuit ille Armenius Zalates, de quo Iuuen. extrema Sat. II.

PYRRHICARVM ARGVMENTA. Hunc Suetonij locum sic interpretor, vt Pasiphaës & Icari fabula tum reipsa exprimerentur, tum concinnis illis Pyrrhicam saltantium gesticulationibus referrentur. ex Dionysio antiq. Rom. lib. VII.

TOTO PODIO ADAPERTO. Podium menianorum speciem habuisse, atque instar pergula proiectū fuisse, cum nominis ratio, tum quod hodie quoque quae ita mutulis innexa prominent podia vocant Itali, ostēdit. De podio Vitruuius lib. V cap. VII. Nobilissimos verò quosque podio spectare solitos Iuuen. docet, Sat. II, Omnibus ad podium spectantibus generosior. Sed & circensibus ludis veteri more victoria gypsea supra podium locabatur. Spartianus Senero. Plinius quoque lib. XXXVII cap. III, gladiatorio Neronis munere retia, arcendis feris podium protegentia, succinis nodata fuisse scribit. vnde colligimus eos qui ad podium erant, quam proximè spectasse omnia quae agerentur. Cubiculum autem appellare videtur Suetonius certam podij partem, in qua lectus positus, vnde accubans spectabat Nero.

QUINQUENNALE CERTAMEN. Quinquennale ludicrum ad morem Graeci certaminis vocat Tacitus. hoc ergo est quod Suetonius Roma primum à Nerone institutum refert. nam & Neapoli erat. Aug. cap. XCVIII. Plura Domit. cap. IIII.

NERONIA. De hoc nummi veteres aerei, qualem seruo.



seruo, cum hac inscriptione, CERTA. QVING. ROM. CO. id est, certamē quinquennale Roma cōstituit. Certamē Neroneum vocat Sueton. Vitell. cap. I III. Xiphilinus Neronia eum instituisse pro salute ac diuturnitate imperij sui scribit: sed eos

ludos maximos vocatos fuisse paulo antè audiuimus. alij igitur fuere.

DEDICATISQVE THERMIS. Mallem dedicatis, vt in duobus codicib. sine coniunctione. Quod verò ait thermis atque gymnasio, id sic intelligo, vt in thermis Græcorum more gymnasium fuerit, ad cuius vsum Senatui atque Equiti oleum gratis præbuit. neque enim de oleo hic loqui puta Suetonium, quod interdum vt & frumentum populo gratuitum dabatur, Cæs. cap. XXXVIII. Capitolinus Hadriano. Spartianus Seuero. quin & Aurelianus, si Vopisco credimus, vinum gratuitum dare destinauerat.

SEDE PRÆTORVM. Ita omnino legendum est, quicquid somnient interpretes: vt cōsulares illi sorte lecti eo ipso loco certamini, tanquam magistri, præficerint, quo prætores ludis præsidere consueuerant. Magistros autem vocare videtur, quos Græci ἀγωνοθέτας atque ἀθλοθέτας.

IPSORVM CONSENSV. Consensu eorum qui de eloquentia contenderant. qua de re sic Tacitus, Eloquentiæ primas partes nemo tulit, sed victorem esse Cæsarem pronunciatum. Erat autem eloquentia corona aurea, cithara querna. qua de re alibi.

INTER BVTHYSIÆ APP. Græca voce vsus est, pro magno atque sollempni sacrificio, qualis hec-

rombe. maxima enim taurus victima est, vel Virgilio teste. aliter tamen Grammatici.

CONDITAM IN AVR. PYXIDEM. Libri MS. nostri conditamque. haud dubie melius. Dio Iuvenales institutos tradit cum barbam posuit. Eodem ergo tempore gymnicum in septis editum, de quo hic Suet.

CAPITOLIO CONSECRAVIT. Apertius Dio Capitolino Ioui.

CERERIS SACERDOTIBVS. Quas etiam antistitas vocant. quarum Athenis, ut virginum Vestalium Roma, ob sanctitatis & pudicitiae opinionem, summa erat reuerentia. Cic. Verrina IIII, ubi de Cereris Catinensis signo per Verrē ablato agit. Iuven Sat. VI, Paucæ ad eō Cereris vittas contingere dignæ. Idē Sat. XIII, qualē Cereris vult esse sacerdos. Athenienses eos qui sacris Eleusiniis praeerant, eaque administra- bant, Eumolpidas plerumque vocant: quibus & uirgines adiungunt, viros pariter & feminas, ut ex Plutarchi Alcibiade ostenditur: quo loco execratum prius, post resacratū ab Eumolpidis narrat. qua de re etiam Amilius Probus, siue is Cornelius Nepos fuerit, qui Gracorum Imperatorum vitas Latine scripsit, Eumolpidas ipse quoque ac kerycas coniungens: quamquam mendosum nactus codicem Beroaldus, Olympiadas ibi legerit. Verum haec parum ad rem presentem faciunt. addenda potius quae de Cereris Africana sacerdotibus narrat Tertull. lib. priore ad uxorem.

XIII. TIRIDATIS. Libri MS. tres Mithridatem vocant. mēdosē mēd arlw enim appellat Xiphilinus. quod nomen etiam Tacitus seruat. insignem vero fuisse magnum ex Plin. discimus, lib. xxx cap. II: et XXXIII c. III.

DIADEMA IMPOSUIT. Ut qui regnum illō adsigna-

adsignaret, quemadmodum in Traiani numismate cernimus, cum inscriptione, REGNA ADSIGNATA. Tacitus eum narrat à Corbulone deuictum, antequam Romam veniret, diadema apud Neronis effigiem deposuisse: sed verisimile est hanc cerimonia[m] spectate pop. Rom. repetitam fuisse. Alterius Tiridatis meminit Horat. lib. 1. od. xxvi.

LATERE DEXTRO. Honoratiore, vt ego arbitror, inter sedendum nempe: nam cum per viam incederent, aliter seruabatur. Claud. cap. xxiiii. Recte igitur Xenophontis de Cyro locum intelligit Beroaldus. Cyrus enim, peculiari quadam ratione, conuiuas quos maximè amabat lenos sibi accumbere volebat, tanquàm cordi propiores; non quin dexter locus esset honorator.



IANVM GEM. CLAVSIT. XIII.

Testantur id Neronis nummi, cum inscriptione PACE P. R. VBIQ. PARTA IANVM CLVSIT. S. P. Q. R. TERRA MARIQ. PARTA IANVM CLVSIT.

TAM NVLLO QVAM RESIDVO BELLO. An igitur sapius Ianu[m] clusi Nero? Non equidè, vt existimo: sed pro libidine residuo etià bello. Nā, si Oroso credimus, ab Augusto ad Vespas. vsque nunquàm cessauere bella. Atq; adeo locum hunc sic puto debere corrigi, tanquam nullo residuo bello, vna tantum dictione transposita.

POSTVLATORIBVS. Postulare, inquit Vlpia. xv. nus, est desiderium suu[m] vel amici sui in iure apud eum qui iurisdictioni preest exponere, vel alterius iurisdictioni contradicere. Hinc postulationes. Veru[m] quos postulatores Suetonius dicit, I. C. procuratores ferè vocant.

IN COGNOSCENDO. *Liber opt. Cognoscendi morem eū tenuit. placet. Notandumq; distinguere cognitionem à iurisdictione, nā, ut non male Donatus ait, postulamus iure: at qui cognitiones ferè extraordinariae erant. Plura Claud. cap. xv.*

CONTINUIS ACTIONIB. OMISSIS. *Verbum omissis abest à duobus exemplaribus. nec male. ut ea quae cognitionis erant Nero continuè, suo quaque ordine, ut proposita fuerant, deciderit. Lector tamen suū sequatur arbitrium. Nam continuas fortasse actiones vocat quibus promiscuè qualiacumque causarum genera proponebantur, qua cognoscēdi consuetudine ommissa, Nero certis sessionum diebus de uno quoque genere per vias agi instituit. quo de more aliquid Galb. c. x.*

AD CONSULTANDVM SECEDERET. *Sic nostri etiam codices. vulgo, sedent legitur ineptè. Mallem etiam quod ipsi libuisset, pro quid.*

LIBERTINORVM FILIOS. *Suprà Claud. cap. xxiii.*

CANDIDATOS. *De hoc sic Tacitus: Comitia praetorum, arbitrio senatus haberi solita quod acriore ambitu exarserant, princeps composuit, tres qui supra numerum petebant legioni praeficiendo.*

CANINII REBVLII. *Rebili scribendum. de quo Ces. cap. lxxvi.*

ETIAM QVÆSTORIAE DIGN. NON NULLIS. *Sic Pulm. & duo nostri ms. Alij, sicut etiam vulgati, ante dictionem nonnullis, et particulam interserunt: quam ego non tã delendã quã transponendam censeo. sensus enim est, Neronem ornamenta triumphalia etiam quaestoriis tantum, & quidem ex equestri ordine, contulisse. Lego igitur, Triumphalia orn. etiam quaesto-*

quæstoriæ dignitatis nonnullis, & ex equ. ord. trib.

SED ET DE QVIBVS DAM. *Melius MS. nostri De quibusdam, D maiuscula, sine sed &. verba enim nec vtiq. de c. m. precedentibus annectenda sunt.*

PRÆTERITO QVÆSTORIS OFFICIO.

Aug. cap. LXV.

FORMAM ÆDIF. VRB. NOVAM. *Post in- XVI. cendium urbis id contigit. neque tam exstruxit, quam exstructurum se pollicitus est. Tac.*

OSTIA TENVS. *Tres libri Hostiam tenus. & ratio quidem sine aspiratione, ac multitudinis tantum numero, efferrî postulat: promiscuè tamen scriptum reperitur. Fossa verò hæc alia est ab illa quam ab Auerno ad ostia vsque Tiberina nauigabilem perducere voluit: de qua Tacitus lib. xv, Plin. lib. xiiii cap. vi, ipse Sueton. inf. cap. xxxi.*

PVBL. COENÆ AD SPORT. REDACTÆ.

Atqui Domitianus sportulas sustulit, reuocata cœnarum rectorum consuetudine, cap. vii. ibi plura.

NEQVID IN POPINIS COCTI. *Claud. cap. xxxviii.*

AFFLICTI SVPPliciis CHRISTIANI.

Idem impius ille Tacitus. fuit autem hæc prima huius sanctissimi nominis persecutio, quæ duo illa ingentia religionis nostræ lumina Petrus & Paulus Romæ occubere. Eusebius Chronicis, Oros. Seuerus Sulpicius, & alij.

QVADRIGARIORVM LVSVS. *Antè cap.*

v. de aurigariis diximus: sub quibus & trigarij, & quadrigarij, ni fallor, continentur. quorum quos lusus dicat, imaginari facilius est quàm verbis exponere aut certi aliquid affirmare.

cap. XXVI.

XVII. ADVERSUS FALSARIOS. *Multa quidem aduersus hos legum cautiones. Sed errare videri potest Suetonius, qui quod à Ti. Claudio sancitum fuit, Ner. Claudio asscripserit. Nota est enim inscriptio tituli lib. XLVIIII pandect. ad legem Corneliam de falsis, & de S. C. Liboniano: quo quidem S. C. pœna legis Corneliae irrogatur eis qui in alterius testamento vel codicillis legatum hereditatēve sibi sua manu asscripserint. Atqui Senatusconsultū illud factū est Statilio Tauro & Scribonio Libone Coss. quo tēpore Claudius imperio præsuit. accedit quod in eandem sententiam citatur editum diui Claudij, l. xv eodem illo titulo: & l. III Cod. de his qui sibi asscribunt.*

PRIMÆ DVÆ CERÆ. *Quamquam Iustinianus titulo de testamentis nihil interesse scribit, in tabulisne, an in charta membranisque, vel in alia materia fiat testamentum, notum tamen est, ceratis tabulis olim potissimum scribi solere: & sic quidem vt prima tabula testatoris, altera heredis nomen plerumq; contineret. Porphyrio in illud Horat. lib. II Sat. IIIII, quid prima secundo Cera velit versū, solus multisne coheres. Huius ergo loci sententia est, tantum fuisse vt primæ duæ testamenti tabulae, inscripto tantū testatoris nomine, alioqui vacuæ, signatorib. de more interueniētibus ostēderētur: quo liberū fieret testatori, vel nesciētibus illis, quē vellet heredē inscribere: cū satis esset, quoad testatōis fidē, constare cuius esset testamentum, vt patet Sempronij, quamuis ignoraretur quem heredem faceret.*

PRO PATROCINIIS. *Aduersus oratorum licentiā, ne quis ob patrociniū donū munusque caperet,*
lato.

lata olim fuit lex Cincia: de qua *Lin. lib. xxxii*, *Cic. de senectute*, & *lib. i. epist. ad Att.* Tacitus quoque libro *ii* & *xiii.* Festus muneralem à Plauto vocari ait. & ad eam Paullus *7. C. librum* scripsit, ex quo sumpta *l. xxii* titulo de legib. Quod vero de iusta ac certa mercede adijcit Suetonius, id ita interpretor, vt pro modo litis proq, advocati facundia & fori consuetudine aestimatio ineatur: dummodo tamen licitum honorarium quantitas non egrediatur. vt pulcherrimè hac de re *Ulp. L. i. de extraord. cognitionibus.* licitum autè honorarium definit ipse vsque ad centum aureos. *Tac. lib. xi.* Claudium posuisse modum scribit vsque ad dena sestertia: quæ summa non discrepant, si aureum aestimes *xxv* denariis. quod alibi docebimus.

PRO SUBSELLIIS. Quid pro iudiciorum subselliis à litigatoribus pendere soleat, nusquam memini me legisse. De recitantiis vero subselliis notus ille *Iuven. versus è Sat. vii.*, Nemo dabit regum quanti subsellia constant.

RERVM ACTV AB ÆRARIO CAVSÆ. Hoc est, vt, quando iudicia fiunt, cause quæ ante apud præfectos ararij tractabantur, in foro deinceps coram recuperatoribus agerentur. Omittere autem nolim in *cod. vno ex nostris legi*, ad ararium causæ, pro ab arario. longè sanè elegantius, pro causis apud ararium pendentibus. Vide quæ notantur *Claud. cap. ix.* & *cap. xxi*, De ararij cura ad prætura functos à Nerone translata.

RECUPERATORES. Libri vetustissimi Recuperatores vocant. nec male. Theophilus enim, qui *Iustiniani Institutiones* Græcè interpretatus est, titulo quibus ex causis manumittere non licet, inde appella-

appellatos vult quòd per eos unusquisque suum recipiat. Nec dissentit Festus, qui Recuperatores primū sic dictos tradit, quòd inter populum Rom. & ciuitates peregrinas de rebus priuatis reddendis recipiendisq; cognoscebant, vsu tamen obtentum, vt recuperatores vocentur. Cicero eos plerumq; cum iudicibus coniungit, vt pro Cæcina, Siquis iudex recuperatorue dicat. iterū, Non reperies quemquam iudicē aut recuperatorē. & Verr. v, nullum vnquam iudicem aut recuperatorem dedit. Accedit Valerij Probi, in libello de notis antiquis, hæc ex edicto pratoris formula, QUANTI EA RES ERIT TANTÆ PECVNIAE IUDICIUM RECUPERATORIVM DABO TESTIBVSQVE DVMTAXAT DECEM DENVNCIANDI POTESTATEM FACIAM. sunt enim Pratoris verba. vnde Plant. Bacch. postquam quidem Prætor recuperatores dedit, damnatus demum vi coactus reddidit ducētos & mille Philippū. Eadē autem quæ Prætoris Romæ, etiam Præsidis potestas erat ac iurisdictio in prouincia. & quamquam iudicum vocabulo etiam recuperatores continerentur, propriè tamē recuperatores dicti videntur, cū super factō ipso incidit questio: vt puta vter prior murum hostium cōscendisset, an facta iniuria, an capta pecunie. & quoniam talia ferè erant iudicia quibus super statu alicuius disceptabatur, seruūne an liber esset, libertinus an ingenuus, in his quoque frequens recuperatorum est mentio. vt Vespas. cap. III, & Domit. cap. VIII. Dabantur autem ferè ex his, quos inter comites suos aut in consilio habebant magistratus, aut etiā ex albo iudicum sine vlla sortitione. Hinc Plin. lib. III epist. panult. Nam vt in recuperatoriis iudiciis, sic nos in illis comitiis, quasi repente apprehensi, sinceri iudices fuimus. Sed

hæc,

hæc, quamuis pro re pauca, hoc loco tamen dicta sufficiant.

A IVDICIBVS AD SENATVM. *Apertius Tacitus, lib. XI III, Auxitque patrum honorem, statuendo vt qui à priuatis iudicibus ad Senatvm pro-uocassent eiusdem pecuniæ periculum facerent cuius hi qui Imperatorem appellauere. nam ante vacuum id solutumue pœna fuerat. Nonnulla notant Aug. cap. xxxiii.*

CONCEDENTE POLEMONE. *Plures hoc nomine reges Ponti fuere. de Polemone enim, qui socius pop. R. appellatus est Augusti temporibus, Dio lib. LIII: Huius deinde filio Polemoni regnum paternum ex S. C. confirmatum fuit. sed cum Pater Bosporum quoque Agrippæ beneficio occupasset; Claudius filio quidem Bosporum ademit; sed pro eo Cilicia partem ei tribuit. Hac quoque ex Dione. Tandem igitur eo concedente Ponti regnum in provinciam redactum est à Nerone. Qua de re, præter Sex. Aurelium, Eutropium, atque Eusebium. sic Vopiscus Aureliano: Addit & Nero: sub quo Pontus Polemoniæ, & Alpes Cottia Romano nomini tributæ. Cottio sanè regi pepercerat Augustus, ceteris Alpinis gentibus deuenietis. quod cum Ammiano Marcellino testatur Plinius lib. III cap. xxx.*

ALEXANDRINA IPSO PROFECT. DIE XIX.

DESTITIT. *Sic MS. duo, & editio Frobenij: Gryphij verò Alexandrinam destituit: alij Alexandrinam destitit, vt desinere artem Musicam Gell. lib. II cap. XI, & similia.*

DISPICERE. *Tres libri despicer. Tacit. addit per omnes artus tremuisse.*

CORVULÆ. *Rectè sic enim & MS. nostri, & interpretes. Corbis namq, feminini generis est: vt corbis messoria, corbis pabulatoria apud Varronem. Ideo autem primus hoc opus aggressus est Nero, vt religione deterritos confirmaret, cum ad primam fossionem visus esset sanguis erumpens, visa etiam spectra, auditi gemitus. Xiphil. De Isthmi verò perfossione. Casare cap. XLIII. De portis Caspiis, seu Caucasus potius, Plin. lib. VI cap. XI.*

XX. PVERITIÆ IMBVTVS TEMPORE. *Veteres libri dictionem tempore alij alio loco ponunt. lego igitur, Inter ceteras disciplinas pueritiæ imbutus & musica.*

VIGENTEM TVNC. *Lib. MS. magno consensu, ingentem tunc præter alios accersit. perinde scilicet, ac si ingentem Æneam diceret cum Virgilio.*

PLVMBEAM CHARTAM. *Quare chartam vocet nescio. Plin. sanè, lib. XXXI III cap. XVIII, laminã appellat plumbeam, sub qua cantica exclamaret Nero.*

CIBISQVE OFFICIENTIB. *Editio Gallica & vnus è MS. afficiẽtibus. vt affecta mancipia, Claud. cap. XXV. Adducendus autem huc Plinij locus lib. XIX ca. VI, Porrò sectiuo nuper auctoritatem dedit princeps Nero, vocis gratia ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilque aliud, ac ne pane quidem vescendo. Voci autem splendorem adferre porrum, scribit idem Plinius lib. XX cap. VI.*

EXIGVÆ VOCIS ET FVSCÆ. *Fusca vox Suetonio, qua Dioni μέλαινα est. quod & Turnebus annotauit. Plin. lib. XXVIII cap. VI, Venere vox reuocatur, cum è candida declinat in fuscã. Quintil. lib. IX capite III, Qualitas vocis magis varia est.*
nam

nam & candida, & fusca est; & plena, & exilis; & lenis, & aspera; & contracta, & fusa; & dura, & flexibilis; & clara, & obtusa. & *alibi*, In Antonio vox fusca & subrauca.

ABSOLVERET NOMON. *Latinis characteribus nomon, ut automaton, & similia, scribi malim. Sic autem vocat integrum aliquem numerum modumque quem Nero canere instituerat: De quo plura Egnatius & Glareanus in Suetonium, & Calius lib. IX cap. VIII.*

ALIQUID SE SUFFERTI. *Mirum dictum, quanta lectionum in omnibus tam vulgatis quam aliis exemplaribus hic sese offerat varietas. Turnebus aliquid sufferi pro ὑπαρπίοντι: aut sufferi pro ὑπέρουρον probat. neque ego improbo. mallet tamen sufferitum: aut sufferitum potius, cum Egnatio (sic enim & Gryphij editio, & MS. duo,) ut ubi subbiberit aliquid plenus se cantaturum, colluto iam gutture, polliceatur.*

DE NOVO COMMEATV. *Commeatum vocabant, cum plures vna naues aliquò appulissent: ut rectè Beroaldus. Cas. lib. V belli Gall. duobus commeatibus exercitum reportare constituit.*

BOMBOS ET IMBRICES ET TESTAS. *Conficta plausuum nomina, ab apum sonitu qui proprie bombus dicitur, atque imbricum & testarum fractarum crepitu. Iuuenal. tamen Sat. XI, cum ait, audiat ille Testarum crepitu, musicum aliquid intelligit. Adde locum Suet. Cal. cap. LIIII, ubi de scabellorum tiliarumq; crepitu.*

PINGVISSIMA COMA. *Non tam vnguento madidam quam fultam densamque interpretor, qua in pueris commendabatur. Sic pinguis toga. Aug. cap.*

LXXXII: pingues lacerna, id est, crassa, Iuue. Sat. IX.

NEC SINE ANULO LÆVIS. Sic quidem vulgati lib. omnes, vt leua manu anulos gestauerint, quemadmodum volunt interpretes: sed lib. Ms. quatuor, ac sine anulo leues. quam lectionem veram puto. vt quamuis adolescentes eximie culti conspicerentur, anulos tamen non gestarent: atque ita inter plaudendū manus annulis vacua minus impedirentur. leues igitur vocat, quod contra onusta gemmis & auro aspera videantur: vt, aspera signis Pocula apud Poëtam.

XXI.

CÆLESTEM VOCEM. Vtputa qui Apollo, Pean, Pythius, ab applaudentibus vocaretur.

IN HORTIS. Sup. cap. XI. & de militum statione Claud. cap. XLII.

SIMVLQVE PRÆFECTI PRÆTORIO. Libri duo simul præf. præf. quos binos tunc fuisse alibi docuimus, Fenium Rufum & Osonium Tigellinum.

CLIVIVM RVFVM. Scribo Cluuium. sic enim Tacitus, Xiphilinus, nummi veteres, Cic. epistolis, ac Iuuen. Sat. II, Tedia non lambit Cluuiam. & sic habet Tornacensis codex. vide Dionis compendium. Hinc Cluuienus.

IN PRIVATIS SPECTACVLIS. Hoc est, que ab aliis quoque quam ab ipso ederentur. nam Imperatoris respectu ceteri omnes priuatorum quodammodo loco habentur. quod ita interpreto, quia de prætore sequitur.

QVODAM PRÆTORVM. Larcium Lydum appellat Dio.

CANACEN PARTVRIENTEM. An postquam Pythagore suo eam nupsérat? faceret enim, cum Canacem caneret, rogatus quid faceret Impera-

Imperator, parit, inquit. ex Dione.

OEDIPODEN EXCÆCATVM. *Lib. opt. obcæcatum.*

QVONDAM TRACTVM PRASINVM A-XXII. GITAT. *Libri MS. quendam. duo etiam Prasini, ut pannum subintelligamus: quamquam hoc modo Prasinae malim. factionis nempe. Spartianus tamen alicubi, Prasino, inquit, fuit. Tractum autem dixit, uti & Plinius lib. XXV III cap. XVII, tractos quadrigis agendis rotæ vulneratos fimo caprino sanari. Sed & quod sequitur apud Plinium, ad rem præsentem facit. adhuc enim de fimo caprino loquens, cinerem, inquit, eius reuerentiores, ex aqua bibunt: feruntque & Neronem principem hac potione delectari solitum, cum sic quoque se trigario approbare vellet: tamquam agitatore scilicet legitimum, qui etiam aduersus huiusmodi casus se muniret. De trigario autem sup. cap. V, & XVI.*

DE HECTORE. *Scitum pueri mendacium. notandumq; etiam pueris tunc notos fuisse Virgilij versus, Ter circum Iliacos raptauerat Hæctora muros.*

EBVRNEIS QVADRIGIS IN ABACO. *interpretes ad pueriles lusum referunt: parum memores, Neronem annos iam natum XVII imperium cepisse. Ego itaque existimauerim potius, calculos, quibus in aluo luderet, quadrigarum forma factos fuisse. Nam abacum quoq; veteres ea significatione dicebant. Macrobius lib. I Satur. cap. V. vultisne diem sequentem, quem omnes plerique abaco & latrunculis conterunt.*

MINIMOS CIRCENSES. *Liber vnus mimos legit. quam lectionem etiam Sabellicus agnoscit.*

non placet. mimi enim theatro, non circo conueniunt.

SECESSV COMMEABAT. Pro è secessu, v^z plerumq^z ad suburbanum aliquod imperij initio secedere consueuerat.

PALMARVM NUMERVM AMPLIARE.

Tria palmarum genera in circensib. fuisse, huiuscemodi inscriptiones ostendunt. VICIT CXX. SECUND. TVLIT LXXXVIII. TER. TVL. VII. ut qui primas tulit vicisse dicatur absolutè: alij secundarum, tertiariūq^z palmarum. Plinius eleganter etiam ad vina transtulit, cum inquit, ad tertiam palmam varia venere. lib. XIII cap. VI. Adde locum Suetonij Domit. cap. IIII, plurium coronarum.

MVLTIPPLICATIS MISSILIBVS. Quis nō videt missibus esse legendum? & sic editio Gallica, atque interpretes. Vide Domit. cap. IIII.

GREGES EDVCERE. Greges agitatorum dixit Suet. vt Cicero oratorum, philosophorum, honestissimorum hominum. de dominis factionum cap. v.

IN CIRCO MAXIMO. Arena circi chrysol-la sparsa. Plin. lib. XXXIII cap. v. Suetonius tamen hoc Caiō tribuit, cap. XVIII.

LIBERTO MITTENTE MAPPAM. Mappa, vt ait Quinctil. lib. I cap. I, vsurpatum circo nomen, Pœni sibi vindicant. Sunt qui mappam victori à Pratore mitti solere affirmant. sed melius illi qui ludorum committendorum signum fuisse volunt. Mart. lib. XII epigr. XXIX, Crætata prætor vellet cum mittere mappam. Lin. lib. VI II, Quia L. Plautius prætor graui morbo fortè implicitus erat, signū mittendis quadrigis daret. et pulchrè apud Ciceronē lib. I. idē diuinat. poëta Ennius, Expectat, veluti consul cum mittere

mittere signum Vult, omnes auidi spectant ad carceris oras Qua mox emittat pictis è faucibus currus. *signum enim illud credo mappam fuisse. Juuen. verò Sat. xi.* Megalefiacæ spectacula mappæ, pro ipsis *Megalensibus, dixit.*

CASSIOPEN TRAIECIT. *Corcyra id oppidum est. Plin. lib. iiii cap. xii, vbi Iouis Cassij meminit. Gellius Cassiopeiam vocat lib. xix cap. i.*

ME CELERITER REVERTI. *Mallem vt* XXIII. *in tribus ms. celeriter reuerti me. Porro de hac Neronis peregrinatione Philostratus, vita Apollonij lib. iiii: & acerbe Juuen. Sat. viii, Hæc opera atq; hæc sunt generosi principis artes, Gaudentis fædo peregrina ad pulpita saltu Prostitui, Graiæque apium meruisse coronæ. Adde locum Suetonij Vespas. cap. iiii.*

INF. SECRETO NON NVNQVAM: *Dictio nonnunquam melius sequenti periodo adiungetur. Sic enim distinguunt optimi codices, & Neronis anxietati magis conuenit, vt aduersarios clam potius infamauerit, quam ex occurſu. maledictis incesſerit.*

LEGI OBEDIEBAT. *Ne fessus resideret, ne* XXI III. *sudorem nisi ea quam gerebat veste detergeret, ac nulla oris aut narium excrementa viserentur. Tacit. initio lib. xvi. Tales & gladiatorum leges, ad vulnera nõ ingemiscere, iustos iugulo ferrum recipere, suum eodem quo hostilem vultu animoque sanguinem aspicere.*

ELAPSVM BACVLVM. *Quem baculum Suetonius, Græci πάβδov & σίχov vocant: vnde πάβδov, & σίχov, quod inter cantandum lauri ramum seu virgam tenebant. hinc*

etiam παρδωδία pro παρδωδία. Eustatius in *Homerum*
pag. VI.

ADIVRANTE HYPOCRITA. Hypocrita
dicti in vniuersum omnes qui alienam personam simu-
lant; vt hypocrisis ipsa simulatio. *Histriones* igitur,
sue mimi, pantomimi, archimimi, ethologi, & ceteri id
genus homines, quos rectè ludios appellamus, hypocrita
sunt. Verùm nõ satis intelligo quem hic hypocritam di-
cat Suetonius, nisi aliquem fortè qui canenti astiterit,
vt verba vbiq; facienti *Phonascus*, de quo cap. se-
quēti. Ambo, vt opinor, monendi causa, siue subycien-
di ea que memoriam fugere viderentur. quod inter sce-
nicos secundariorum munus fuisse crediderim: vocatõs-
que hypocritas. sic enim vetus *Lexicon*, Secundarius,
subdiga, ὑποκριτής.

PRÆCONIO VBIQUE CONTENDIT. Vi-
ctorem ideo seipsum pronuntiabat, quòd excellentiorem
se præconem nullum agnosceret: quod vt ita esse reipsa
ostenderet, de præconum quoque corona contendit. *Phi-
lostr. vita Apollonij. Euseb. Oros. Multiplex autem
præconum, quos Græci ἀρπυγας vocant, vsus: maxime in
sacris certaminibus. Et pudendum sanè imperatorẽ Ro-
manum præconio contendere; cum, quod epistola qua-
dam ad Leptam testatur Cicero, qui præconium faceret
in decurionibus esse vetaretur.*

HIERONICARVM. Quatuor certamina dicta
sacra in Græcia fuisse: Nemeæ, Pythia, Isthmia, Olym-
pia: in his qui vicerant, Hieronica vocati sunt: qui in
omnibus vicissent, periodovictores. Festus.

PLVRIFARIAM. Pluribus & locis & modis.
Decemvigem quoque dixit, vt biungem, triungem, qua-
driungem. *Virg. Quadriungo vehitur curru.*

LIBERTATE DONAVIT. *Praclare sanè. ut olim T. Flaminius. Plut.*

MOS HIERONICARVM. *De hoc quoque Plut. Sympof.* XXV.

CORONAM OLYMPICAM. *Lib. opt. Olympiacam.*

AVGVSTIANOS MILITES QVE SE. *Melius tres ms. Augustianosque se, militesque triumphii eius clamitantibus. Locum autem hunc declarat Xiphilinus, quinque militum milia parata scribens, qui canenti plauderent, quos Augustales seu Augustianos vocabant. iidem, ut arbitror, cum illis quos nobis descripsit Suet. ca. xx. adolescentes culti ac nitidi, digni qui citharædo principe militarent. Sed & equites eum secutos scribit Tac. qui dies ac noctes plausibus personarēt, formā principis vocemq; Deū vocabulis appellātes.*

PALATIVM ET APOLLINEM. *Id est, Apollinem Palatinum. Alij triumphantes Ionem petebant in Capitolio: hic Apollinem in Palatio, tragædus tragædum.*

SPARSO PER VIAS CROCO. *Plin. lib. XXI cap. VI.*

NVMVM PERCVSSIT.

Qualem seruo aureum. vidi etiam aureos.

MAGIS PARCVS QVE LAV-
DASSET. *Sic Thrasea ille magnus nõ ob aliam causam periit, quàm quòd numquam applausisset. Xiphil.*

ARREPTO PILEO. *Libri vetusti, pilleo. Vide XXVI. Cal. cap. XI.*

QVINTANA. *Rectè locum hunc explicat Beroaldus ex Festo. Nã in castris quintana vocabatur porta*



post pratorium: ubi verum vtenfilium erat forum. Nero, castrorum instar, domi quintanam constituit; forumque, ut ita dicam, pratorium.

DIVIDENDÆ. Mallē diuēdēdæ, ob verbū licitationē.

ASSUMERETVR. Lego absumeretur, ut in opt. cod.

A QVODAM LATICLAUIO. Tribunum laticlauium intelligerem; nisi Tacitus obstaret. Is enim Iulium Montanum vocat hunc Neronis verberatorem: additq; Senatorij ordinis fuisse; sed qui nondum honorem vllum capeffisset, ob hoc mori coactus. vide etiam Dionis compendium. Plin. lib. XIII cap. XXII, remedium prodit, quo Nero nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinebat.

GESTATORIA SELLA. Claud. cap. XXXIII.

SEDITIONIB. PANTOMIMORVM. Rem totam declarat Tacitus lib. XIII. nam cum antea Nero ludicram fautorum licentiam, impunitate & premium velut in prælia conuertisset; tandem non aliud remedium repertum est, quam ut histriones Italia pellerentur. Atque hic quidem ostendit Sueton. quomodo primum histrionum factiones ille fouerit, relegatos vero fuisse iam antè narrauit, cap. XVI. Alibi verò Tac. scenæ restitutos fuisse, sed à sacris certaminibus prohibitos significat: sublatos verò iterum à Domitiano, sed à Nerua reductos; rursusq; à Traiano abactos, auctor est Plin. Paneg. Notandumq; à Tacito vocari histriones, quos pantomimos appellat Suetonius, & hic, & cap. XVI. Vide Cassiodorū Variar. lib. IIII ep. vlt.

XXVII.

EPVLAS A MEDIA DIE. Solebant veteres diem agendis rebus, noctem curandis corporibus dare. at quo quisque intemperantior erat, eò maturius continuabatur. Hinc vocationes de die apud Catul. sed & Horat.

Horat. lib. II Sat. ult. dictus heri illic De medio portare die. his adde Iuven. Sat. IIII, nouerat ille Luxuriam imperij veterem, nosque Neronis Iam medias, aliamque famem.

AMBUBAIARVM. *Dictæ sic mulieres famosæ, quod circa Baias versarentur: vt ambedo, ambarualia. Plura ad Horat. lib. I. Sat. II.*

OSTIAM TIBERI DEFLVERET. *Sic Virg. lib. VIII, secundo defluit amni.*

INSIGNES GANEÆ ET MATRONARVM INSTITORIO COP. IMIT. *Sic quidem Turnebi codices, & vnus è nostris: atij aliter: sed vulgati omnes, pro institorio copas, institorias operas legunt, quæ lectio sanè nec multum à veterum librorum scriptura declinat, & longè apertior est. nam institorem vocant 7. C^{ti} cum qui negotio, qualecumque id fuerit, agendo instat, vnde stabuli etiam & caupona institorem dixit Vlpianus l. 1. Nauta caupones stabularij vt rec. test. Si Turnebum sequimur, institorium pro institoris munere atque officio interpretabimur. Copæ autem significatio omnibus nota, pro muliere quæ cauponam exerceat: qualis Copa Syrisca illa Virgilij. Verùm quomodocumque legamus, pro & matronarum, malle[m] etiam matronarum: aut expungi &: abest enim ab vno codice. aut quæ leuissimâ mutatio est, legi INS. G. ET M. INSTITORIA C. I.*

ORANTIVM VT APPELLERET. *Vt nunc quoq; caupones solèt. vnde faceret admodum Cicero cū Binnium quendam coponem de via Latina testem in Cluētium subornari cerneret, Quo de homine, inquit, nihil etiam nūc nobis dicere est necesse. Si inuitauerit, id quod solet; sic hominem accipiemus, vt molestè ferat se de via decessisse.*

QVORVM VNI MELLITA QVADR.
 HS CONSTITERVNT. Sic & MS. nostri. nisi quod,
 pro mellita, mitellita habent, aut mytelica: omnium
 autem probatissimus sic, quorum vnum mitellitel
 quadragies HS constitit. Turnebus verò, quorum vni
 mitellita quadr. HS constitit. Ego receptam lectionem
 seruo. vt per mellita intelligamus, ea omnia quæ pisto-
 rum, quos dulciarios vocabant, opera parabantur: (de
 quibus Tib. cap. xxxiiii) vt tamen non negem, aliter
 scripsisse Suetoniũ. Scribæ enim voces sibi notas, qualis
 mellita, non facile mutant. ea $\mu\epsilon\lambda\lambda\iota\tau\iota\kappa\alpha$ vocat Græci.

AB SYRTIO ROSARIA. Libri duo Absir-
 tio rosaria, vt & editio Gallica. Legendum fortasse Ab-
 syrtio: vt Absyrtidum insulis, quæ à fratre Medea Ab-
 syrto vocata sunt, petitas rosas significet. Sunt qui legant
 absorptio rosaria. Ego verò, si diuinationi locus relin-
 quitur, aspersio rosaria legendum censeam. sic enim
 sparsiones odorarias dixit Seneca: et nota omnibus thea-
 tri sparsiones, de quibus ad Plin. lib. XXI cap. VI.

XXVIII.

INGENVORVM PÆDAGOGIA. Sic MS.
 omnes, quos equidẽ viderim. Egnatius proagogia sub-
 stituit. Sunt autem paedagogia, vt Turnebus vult, pue-
 rorum quos in deliciis habebant. cætus, Plin. lib. VII.
 epistol. ad Suram pædagogium vocare videtur, locum
 in adibus vbi pueri versabantur: puer, inquis, in pe-
 dagogio mistus pluribus dormiebat. Ulpianus verò
 paedagogia pro ipsis pueris dixit, vt seruitia pro seruis:
 Si instructum fundum legasset, paedagogia, quæ ibi
 habebat vt cum eo venisset præsto essent, in triclinio
 legato continentur. vt & Plin. nat. hist. lib. xxxiiii
 cap. xii, Iam verò & paedagogia ad transitũ virilita-
 tis custodiantur argento. Idem libri eiusdem cap. III,
 Ho-

Honestius viri pædagogii id damus, balineasque diues puerorum forma conuertit. *Sed & Seneca lib. de vita beata ca. xvii*, Quare pædagogium preciosa veste succingitur. *& iterum lib. de tranq. vite c. i*, Præstringit animû apparatus alicuius pædagogij. *sic enim ea Seneca loca corrigenda sunt: cum in vulgatis exemplaribus illic pædagogus, hic pædagij legatur. Sed & huc referendi Martialis versus lib. x. Ad ludimagistrû: sic te frequêtes audiant capillati & delicatę diligat chorus mæsæ. Diuitû enim pædagogia intelligit.*

ACTEN LIB. MS. Atten, & Aten vocant. *Talis Horatij Phyllis II, od. I III.*

CVM DOTE ET FLAMMEO. *De Sporo Neronis vxore eadem hic Suet. quæ de Nerone ipso Pythagora nubente Tacitus, lib. xv ex editione Iusti Lipsij*, Inditum Imperatori flammeum, missi auspices duo, & genialis torus, & faces nuptiales: cuncta denique spectata quæ etiam in femina nox operit. *At verò hunc Taciti locum furto manifesto sibi arripiens Sulpicius Seuerus, inditum, inquit, Imperatori flammeum, dos & genialis torus, & faces nuptiales: cuncta denique, quæ vel in feminis non sine verecundia conspiciuntur, spectata. quæ verba si cum Taciti verbis conferamus; non minus Tacitum debere Sulpicio, quàm Sulpicium Tacito fatebimur: cur enim illic auspices duo? aderit, inquit Iuuen. cum signatoribus auspex: legendum itaque, missi auspices, dos & genialis torus. Sulpicius, quod Christianum decebat, auspices omisit; cetera retulit. Vide Claud. c. xxvi, & xxix. quò vero sensus sit apertior, legendum cumque dote. aut delenda dictio est.*

CIRCA SIGILLARIA. *Claud. cap. v & xvi.*

MATRIS CONCVBITVM. *Vide Tac.*

XXIX. PROSTITUIT. *Lib. opt. prostravit.*
INGVINA INVADERET. *Hoc est vultu con-*
treclaret. sic enim, hac de re loquens, Sex. Aurelius.

CONFICERETUR A DORYPHORO. *Con-*
ficere verbum arena accommodatum: unde confectores
ferarum. Sunt qui obsceni aliquid subesse velint. Quod
autem Doryphoro Neronem denupsisse ait, cum alij o-
mnnes Pythagoram eius maritum faciant, ut paulo ante
diximus; me adducit ut credam binominem fuisse hoc
scelus hominis Pythagoram; uti de Callisto monuimus,
Claud. ca. XXVII. potuit & Doryphorus vocari, quod
satelles Neronis esset.

PROFESSIS OBSCENITATEM. *Tale ali-*
quid de Domit. Suet. cap. XI.

XXX. A TIBERIO RELICTAS OPES. *Calig. cap.*
XXXVII.

OCTINGENTA. *Libri veteres, octingena,*
QUADRIGENIS IN PUNCTVM, MS. om-
nes quadringenis: ut Vitell. cap. XIII. Atqui Au-
gustus in singulos talos singulos denarios contulit. cap.
LXXI. ibi vide.

RETE AVRATO. *Apertius multo Orosius, Lu-*
xuriæ tam effrenatæ fuit, ut piscaretur retibus aureis,
quæ purpureis funibus extrahebantur.

CARRUCIS MINVS MILLE. *Lampridius*
Elagabalo. Imperator etiam sexcæta dicitur vehicula
duxisse, asserens decem millibus camelorum Persa-
rum regem iter facere, & Neronem quingentis car-
rucis iter inisse. Carruam autem vehiculum ad varios
vsus fuisse constat. nam & apud Scaenolam carrucam
dormitoriam legimus, l. XXI de auro & arg. legatis: &
Vlpia-

Vlpianus, l. xiiii locati, carrucarium pro cisiario exponit. sed & mulas carrucarias apud J. C^{os} inuenias. Plin. quoque, lib. xxxiii cap. xi. conqueritur quòd carruca tunc ex argento celarentur, cum aurata habuerit vehicula Elagabalus atque gemmata, contemptis argenteis eboratis & eratis. In Pand. autem Florentinis, carrucha & carrucharius scribitur.

CERCOP. PANER. FEN. Lector paulo attenti-
 or facile mendum sentiet. quis enim fenerator tan
 Neronianus? scribo igitur sed suspensa manu Cercopithecum Panerotis feneratoris urb. vt Cercopithecus
 gladiatoris aut mimi cuiuspiam; Paneros liberti forte fene-
 ratoris à Nerone confiscati nomē fuerit. Eros sanè & Pa-
 neros pro seruis in vetustis monumentis legisse memini.

SOLEIS MVLARVM ARGENTEIS. Ut
 Poppæa aureis. Plin. lib. xxxiii, c. xi.

CANVSINATIS MVLIONIBVS. Iam dixi-
 mus de mulis carrucariis. ergo & muliones carrucarios
 intelligo, qui carrucas vnà cum inmentis regerent. Ca-
 nusinatos verò, canusina indutos veste vocat: qua & ob
 lane canusina nobilitatem, & ob colorem quem rutilū
 fuisse volunt, conspicua, lecticarios ac muliones suos ve-
 stiebant. Mart. Vt canusinatus nostro Syrus aslere
 ludet. Idem lib. xiiii epigr. cxxvii.

CVM MAZACVM TURBA. Sic Turnebus lib.
 xxiii, cap. vi, sed & ante Turnebum Sabellicus & Eg-
 natius. nostri quoque codices, phalerata tomazacum
 turba, legunt: vnus verò aperte, cū Mazacum. Primus
 Beroald. nobis Amaxicorum turbā adduxit. Nec verò
 Turnebò assentior, qui Mazacas Africa nō etiā Cappa-
 docia attribuit. Mazaca enim ante dicta fuit qua post-
 ea Cæsarea, urbs Cappadocia nobilissima, sub monte
 Argeo

Argeo. Plin. lib. VI c. III. unde notissimi equites olim in Principum comitatu. Claud. lib. I in Rufinū, volucrumque parens Argeus equorum. Mart. lib. x. epig. LXXVI, Nec de Cappadocis eques catastis. Numidas tamen in diuitū comitatu recenset Seneca, ep. LXXXVIII.

XXXI.

COLOSSVS CXX PEDVM. Duos colossos memorat Plinius, alterū pictū in linteo; qua pictura postea in Lamianis hortis fulmine accensa perierit: alterum, quem Zenodorus fecit, ex pelum. Vespasianus verò Solis venerationi dicauit, cuius etiam Eusebius Chronicis, & Xiphilinus meminere: sed hic centum tantum; ille centum & septem pedes ei tribuit. Commodus tandem, si Lampridio credimus, suū illi caput imposuit. Adde his Martialem lib. I, ep. II. Plinij loca inuenies lib. XXXV cap. VII, & XXXII III cap. VII.

PORTICVS TRIPLICES MILLIARIAS.

Sic Vopiscus Aureliano porticum milliariensem commemorat. Beroaldus & Egnatius mille passuum hac porticus fuisse volunt. Verum ne tota quidem Neronis domus, à Palatio Esquilias vsque, eam longitudinem habuit; quare mille pedum fuisse dicamus. sic enim metiebantur veteres. Horat. nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat Arcton. lib. II. od. XV. Siquis tamen mille passuum intelligi porticus istas malit, nō equidem repugnabo: qualem à Cesare cogitatam fuisse in campo Martio, indicat Cic. lib. IIII ad Atticū, ep. XVI: qui tamē locus obscurus est.

VERSATILIB. VT FLORES EX FISTVLIS.

Piget referre quanta hoc loco lectionū sit varietas: quibus inter se collatis, sic legendum censeo. versatilibus, vt flores & ex fistulis vnguenta desuper spargerentur: flores scilicet per tabulas illas versatiles; vnguenta ex fistulis.

fistulis. Fistula enim, si Isidoro credimus lib. XIX cap. X, dicta ἀπὸ τῆς εἰλεῖν, id est mittere, quod aquam emitterent: quamquam Isidori locus mendosus est. Non repugno autem si quis fistulatis hic malit. De ratione vero huiusmodi sparsionum Seneca lib. II quest. natur. & epist. XCI, adde Spartianū Hadriano, in honorē Traiani balsama & crocū per gradus theatri fluere iussit.

CIRCVMAGERETVR. *Libri tres circumagerentur. Sed præcipua cenationum, pro præcipua cenatione, dixit Suetonius.*

MARINIS ET ALB. *Aug. LXXXII.*

PORTICIB. CONCLVSAM. *Melius iudicemus. porticibusque.*

FOSSAM AB AVERNO. *Vide cap. XVI.*

QVOD VBIQVE ESSET CVSTODIÆ. *Liber unus essent: ut legendum suspicor, quod ubique essent custodiæ: nisi quis malit quod ubique esset custodiarum, nam custodias vinctos ipsos appellant passim I. Cⁱ atque alij auctores, ipse Sueton. Cal. cap. XXVII. & fortassis dictio non integra perscripta fuerat.*

EX INDICIO EQ. R. *Cesellium Bassum vocat Tac. initio lib. XVI.*

COMMODA VETERANORVM. *Aug. c. XXIII.*

LIBERTORVM DEPVNCT. BONIS. *Veteri iure cautū fuisse tradit Justinianus, lib. III. tit. de success. libert. ut si libertus sine liberis decederet, siue testatus siue intestatus, patronus dimidium bonorum eius acciperet: Nero instituit ut pro patrono ipse, non semissem, sed dodrantē caperet, si sine probabili aliqua causâ nomen vllius familie vsurpassent, quàm princeps contingeret, reddenda ergo patrono & sui & liberti nominis ratio, si quid ex liberti bonis consequi volebat.*

PRO SEMISSE DODRANS. *Duo libri dextrans. nihil muto.*

ILLÆ FAMILIÆ. *Malletm vt in tribus MS. vllæ familia.*

INGRATORVM IN PRINCIPEM. *Sunt qui duo hac verba in Principem reiiciant: vt de libertis adhuc loquatur Suetonius. sed vix crediderim tam angustis finibus conclusas fuisse Neronis rapinas. Vide Cal. cap. xxxviii.*

STVDIOSVS IVRIS. *Libri duo viris. Ego totum expungi malim: ac legi, ne impune esset eis qui cetera glossation sapiunt.*

REVOCAVIT ET PRÆMIA CÖRONARVM. *Ante retulit, cap. xxi, quemadmodum cinitates, apud quas Musici agones edi solebant, iam instituerat citharædorū coronas omnes ad eū mittere. Nero igitur, si qua cinitas id facere omisisset, ad præstandū compulit.*

VSVM AMETHYSTINI ET TYRII COLORIS. *Vide Plin. lib. ix cap. xli, & lib. xxi cap. viii. Mart. apophore. cliiii; & clvi. Iuuen. Sat. vii, purpura vendit Causidicum, vendūt amethystina.*

PAVCVLAS VNCIAS. *Nero igitur in vniuersum coloris huius vsū sustulit, ne quid eo imbueretur. Cæsar dicit. vsū cōchiliatæ vestis ademit. Suet. c. xliii*

xxxiii. PARRICIDIA. *Qua tot fuere, vt merito dixerit Iuuen. Sat. viii, Cuius supplicio non debuit vna parari Simia, nec serpens vnus, nec culleus vnus.*

DEORVM CIBVM. *Ἐὐὲν βρώμα. Dio extrem lib. lx. Nec dubium quin in Neronis gratiam deorum cibum suam hoc nomine inscripserit Seneca. Vide Vespas. cap. xxi, Deus fio.*

MORARI. *A μωρός, quod fatuum significat. Nam hinc morus ad Latinos transit. Plaut. Trin. Is mores hominum & moros & morosos facit.*

BVSTVM EIVS CONSEPIRI. *Atqui Claudium ante solenni pompa funeratum scribit Suet. eique etiam alios omnes Augusto olim habitos honores contigisse. auctor est Dio. Bustum ergo hic ex Seruij sententia, in illud Virg. semiustaque seruiant Busta, locum in quo crematus fuerat Claudius significat: quem custodia causâ conspire mos erat: quod Nero pro defuncti dignitate facere neglexerit. Bustum sanè, quod Græci τὸμβον, vocat Cicero II de legibus. Plura notant in Horatium epod. XVI I. Nec in sepulcris pauperum prudens anus Nouendiales dissipare pülueres. Quo loco vetus interpres, Pauperum, inquit: nam diuitum sepulcrâ suis custodibus curæ erant. additq; apud antiquos morem fuisse, ut defuncti corpus triduo seruaretur domi. vnde Virg. Sedibus hunc refer ante suis. post triduum verò, in rogum poneretur. vnde idem poeta: Tertia lux cælo gelidam dimouerat umbram: Mærentes altum cinerem & confusa ruebant Ossa focus. iterumq; post triduum cinis in urnam mitteretur, ac tumulo mandaretur. sunt autem Acronis.*

NEQVANDO. *Libri duo, ne quandoque.*

A QVADAM LOCVSTA. *Lib. vnus. à quodâ Locusta. ego vtrumq; retulerim. libri veteres etiâ Lucustâ vocant.*

VENENARIORVM INDICE. *Venenarij sunt qui venena miscunt. ut apud Iulium Firmicum lib. XVI. cap. XIX: Tertull. apologet. & libro de pudicitia. Callistratus quoque libro XXVIII de pœnis, Venenarij, inquit, capite puniendi sunt: aut, si dignitatis respectû agi oportuerit, deportandi. Quod autē indice*

venenariorum locustam vocat, id sic interpretor, vt illa, quondam scelere obnoxia, alios indicando euaserit: mox autem Britannici nece etiam premia consecuta est: & ob artis praestantiam, vt pulchre Tacitus, inter regni instrumenta diu habita (vt, quod mox sequitur,) etiam discipulos ei Nero dederit. Hinc Iuuenalis Sat. 1, Instituitq; rudes melior Locusta propinquas per famã & populũ nigros efferte maritos. Vide Tacit. lib. XII.

LEGEM IULIAM TIMEO. De veneficiis, C. Valerio Flacco M. Claud. Marcello coff. A. V. ccccxxii, primum quasitum est, & lex constituta. Liu. lib. VIII. Secuta est Cornelia, à L. Sulla dictatore de veneficiis lata. Cic. pro Cluentio. inde Iulia, C. Julij Caesaris dictatoris: qua quòd fortè nihil amplius quam Cornelia statueret. factum est vt I. C^{ti} recentiores Cornelia tantũ meminerint. quanquã, vt verisimile est, Neronis tempore Iulia potius vocaretur.

TRANSLATITIO EXTVLIT FVNERE. Sic cause translaticia sup. c. VII. Vsus eo Sueton. etiam Aug. c. x: ac saepe Cicero. libri vetustissimi ferè translaticium scribunt. Zonaras autem Britannici corpus, ne liuor ex veneno appareret, oblitum gypso elatum narrat: sed subita pluuia eluto gypso, facinus omnium oculis detectum fuisse.

IMPVNITATEM. Mallẽ immunitatẽ, si libri permetterẽt.

XXXIIII. MILITVM ET GERMANORVM. An alios præter Germanos milites habuit?

LUXATA MACHINA. Lib. tres, laxata.

SOLENNIA QVINQVATRIVM. Quinquatria & quinquatrus dicimus, vnde quinquatribus apud Horat. & Iuuen. Quinquatrium hic, & quinquatris Aug. cap. LXXI.

L. AGERINVM. *Libri ms. nostri Lagerinum, Tacitus Agerinum vocat, sine pronomine, quod sequor.*

MATERNA SPECIE. *Alterum umbrarum exemplum Cal. cap. LIX: alterum etiam Oth. cap. VII. Sed & Domitianus antequam interficeretur, Junium Rusticum, quem innocentem occiderat, gladio ad se venientem in somnis vidit. Xiphilinus. Vide Horat. epod. v, Nocturnus occurram furor.*

ELEVSINIIS SACRIS. *Aug. cap. XCIII.*

AMITÆ NECEM. *Domitia. cap. v. Proiunxitque, iunxit liber opt.*

POPPÆAM SABINAM. *Hæc T. Ollio patre XXXV. genita, cui materni Poppæi Sabini nomen sumpsit: & a matrimonio Rufij Crispi, cui antè nupsérat, Othonis opera ad Neronem peruenit. Tac. xv.*

TAVRI BIS COSS. *Vide Fastorum concinnatores, A. V. DCCXXVII. Inf. Oth. cap. x.*

ATTICVM VESTINVM. *Vestilium, Vestitium, & Vettitium vocant lib. ms. Tacitus Vestinum. nihil ergo mutabimus.*

ANICETVM PÆDAG. SVVM INDICEM SVBIECERIT. *Dictio indicem abest à tribus exemplarib. & sanè abesse eam malim. Tacitus Anicetum hûc classi apud Misenum præfectum fuisse scribit, cuius opera Nero etiam in occidenda matre vsus sit.*

ANTONIAM FILIAM CLAVDII. *Melius ms. Claudij filiam, ex Petina nempe: nam Octaviam Claudio Messallina peperit: quam pater antequam Neroni traderet, ne sororem is suam ducere videretur, Claudij & ipse filius adoptivus, in aliam familiam adoptandam dedit. Zonaras & Xiphil. ex Dione.*

SIMILITER INTEREMIT CETEROS. *Tres*
 ms. Similiter item ceteros. *Lego igitur, similitur ceteros.*

A PLAVTIUM IVVENEM *Libri duo Plautium. vnus Plancum. sed Plautium retineo: cuius fortassis pater fuerit A. Plantius, de quo Claud. c. xxiiii. Beroaldus A. Plancum legit, Rubellium Plancum intelligens: quem Tacitus vbiq; Rubellium Plautum vocat: & quidem lib. xiiii delatam apud Neronem scribit Agrippinam, quod hunc, per matrem genus pari cum Nerone ab Augusto distantem gradu, ad res novas extollere, ac coniugio eius rursus imperium inuadere destinasset. quod sanè cum his quæ à Suetonio narrantur, optimè conuenit. Sed idem Tacitus lib. xiiii, quo loco exulantem iam in Asia Neronis eum iussu occisum tradit, nullam Neronis in eum stupri mentionem facit: imò nec committi id potuit, cum Rome tunc esset Nero. Accedit quod mori iussus est Rubellius, eam ob causam quam capite sequente Sueton. narrat: quoniam viso comete scilicet, perinde ac iam depulso Nerone, plurimus de Rubellio, cui nobilitas per matrem ex gente Julia, sermo habebatur: quæ paulò antè etiam exilij causa fuerat, si Tacito credimus. atqui ea omnia post mortem Agrippina contigerunt: qua adhuc viuente A. Plantius iste, ni fallor, periit. Interim obiter admonitum lectorem velim, Rubellio illi, de quo toties Tacitus, non Plauti sed Planci; vel, quod magis credo, Blandi cognomen fuisse: sic enim exemplaria Iuuenal. vetustissima Sat. viii, tecum est mihi sermo Rubelli Blande, tumes alto Drusorum sanguine. siquidem huius pater P. Rubellius Blandus, Tiburto genus trahens, vnus ex Tiberij progeneris*
 fuit,

fuit, ducta Julia Drusi & Livilla filia: Livilla autem Germanici soror: atq; adeò pari ab Augusto distabant gradu Nero & Rubellius.

EAT NVNC MATER MEA. Lib. vnus, eat nunc mater, sine mea. Placet.

PRIVIGNVM RVFINVM CRISPINVM. Libri tres Rufium. rectè, ni fallor. Tacitus tamè priorem Poppæe maritum, cuius hic filius, Rufum Crispinũ vocat: etiam in emendatis à Lipsio exemplaribus.

DVCATVS ET IMPERIA LVDERE. Plut. Cato, narrans vt aliquando inter pueros luserit, ludus, inquit, erat iudicia & accusationes. Spart. Seuero, nullum inter pueros ludum nisi ad iudices exercuit. Sed & Trebellius Gallieno, neque aliter Remp. regeret, quàm cum pueri fingunt potestates. His adde Sen. lib. in sapientem non cadere iniuriam, cap. XII.

BALNEIS IN ADVENTVM SVVM. Liber vetustiss. balineis. Antè verò dictum est, Neronem profectionem Alexandrinam susceptam mox deseruisse, cap. XIX.

SENECAM PRÆCEPTOREM. Vide Tacitum lib. XIII Annal.

BVRRO PRÆFECTO. Præfectus pratorij fuit. Ἐπαρχὸς τῶν Δορυφόρων. Xiphil.

LIBERTOS DIVITES ET SENES. Inter quos Pallantem & Doryphorum. Tac. XIII.

EX BABILO ASTROL. Lib. MS. etiam Papi- XXXVI. lum & Babillum vocant.

PISONIANA. De hac coniruratione prolixè Tac. lib. XV. Vinicianam verò obscurior est.

ATQVE DETECTA. Liber optimus, detectaque.

NONNULLI ETIAM IMPUTARENT. Hoc est, beneficium se illi prestare dicerent, si omnibus cooptum probris interficerent. frequens Quintiliano, atq; alius eius sæculi auctoribus, ea significatione verbum. Juuen. Sat. v, Fructus amicitiae magnæ cibus. imputat hunc rex: Et quâuis rarum, tamen imputat.

CVM PÆDAGOGIS ET CAPSARIIS. Hi ferè erant nobilium puerorum comites. Capsarij capsulam cum libellis deferebant: Pædagogi veluti custodes adhibebantur. Juuen. Sat. x, de puero ingenno, Quem sequitur custos angustæ vernula caplæ, id est, seruulus capsarius: quem Suet. Claud. cap. xxxv, etiam librarium vocat. Sed & Ulpianus, in l. xiiii de manumiss. vindicta, capsarium interpretatur eum qui libros portat. alioqui & capsarum opificem, & eum etiam qui vestimenta in balneis seruanda recipit significat. l. ult. de iure immunit. l. iiii de off. præfecti vigillum: quòd illa capsis includerentur.

DIVRNUM VICTVM. Scribit Tacitus omnis generis, ordinis, sexus homines, dites ac pauperes, aduersus Neronem conspirasse. pauperiores igitur Nero fame mori coëgit, prohibendo victum in diem querere.

XXXVII. CIVITATIB. AD STATIONEM. Stationes Romæ multiplices erant. Nam & bibliopolarum, & tabernariorum, & ius docentium stationes legimus. Juuen. Sat. xi, omnis Conuictus, thermæ, stationes, omne theatrum De Rutilo. Sed hoc loco municipiorum stationes intelligo, quas in foro fuisse probant, Victor reg. urbis viii, & Plinius lib. xvi cap. xliiii: de quibus etiam alter Plinius lib. i ep. xlii, & lib. ii epist. ix. sic dicta, ni fallor, quòd legati municipiorum illic versarentur. Adde, si lubet, Paullum Ic. l. vii ex quib. caus. maior.

CASSIO LONGINO IVRISCONS. AC
LUMINIB. CAPTO. *Mallet abesse, ac. Vide
Tacit. XVI.*

PÆTO THRASEÆ. *Huius etiam mentio Do-
mit. cap. x. multa de eo Arrianus de Epicteti sermonib.
lib. 1. sed libet Taciti verba ascribere: Trucidatis tot
insignibus viris, ad extremum Nero virtutem ipsam
excindere concupiuit, interfecto Thrasea Pæto, &
Barea Sorano. Meminit vtriusq³ etiam Iuven. Sat.
v, & Sat. III. Plin. epist. & alij.*

OSCVLO IMPERTIVIT. *Liber opt. imper-
tijt. Vide Tib. cap. XXXIIII.*

BENE RES VERTERET. *Bene ominandi for-
mula. Cal. cap. xv. Virgilius absolutè dixit, quod
nec bene vertat. Tale verò & illud Virg. bonum sit,
Nescio quid certè est. Persij item, Hoc bene sit.*

ΕΜΟΤΩ ΘΑΝΟΝΤΟΣ. *Seneca lib. II de cle-
mentia, hunc inter voces execrabiles versum ponit, qui,
vt inquit, se mortuo terram misceri ignibus iubet. Mox
autem non malè Turnebus εμὸν δὲ ζῶντι. Simile il-
lud Varronis apud Nonium, cælum ruere, dummo-
do magistratum adipiscantur, exoptent. nec dissimili
ratione permissionem terræ dixit Sall. bello Ing. & per-
miscere Graciam, Cicero.*

XXXVIII.

INCENDIT VRBEM. *De incendio hoc pracla-
rè Tacitus, & Xiphil. ex Dione.*

CVBICVLARESQVE EIVS. *Libri tres, cubi-
cularios eius, que particula reiecta, at que ita omnino
legendum est. vulgati cubiculares habent.*

VT BELLICIS MACHINIS. *Sic quidem ms.
nostri: probabilior tamen vulgata lectio, vi bellicis
machinis.*

E TURRI MÆCENATICA. *Cur non Mæcenatiana? sic enim libri omnes, quos ego viderim. Horat. lib. III od. XIX, Molem propinquâ nubibus arduis.*

ΑΛΩΣΙΝ ΙΛΙΙ ΔΕΚΑΝΤΑΒΙΤ. *Malè Orosius, tragico habitu Iliadem decantabat, pro Ἰλίου ἄλωσις: quamquam Alosin Latinis characteribus scribi malim. An verò Nero ipse carmen illud scripserit, vel alius quispiam, merito dubitatur. Troica certe Neronis citat Servius, li. v Æn. & Orestis Neronem comparans Iuuenalis, cum ait, in scena nunquam cantavit Orestes, Troica non scripsit.*

PRAEDAE ET MANUBIARVM. *Sic manubiarum vocabulo usus etiam Cal. cap. XLI.*

COLLATIONIBVSQVE. *Rectè. In opt. codic. Collationibus, sine copulatione.*

XXXIX. IN RATIONEM LIBITINAE. *Omnius notum est, in eade Libitina ea solere curari qua ad funera pertinerent. unde & libitinary dicti, qui ea procurabant: quales designatores, pollinctores, praefica, vespillones, sandapilary. Qua de re plura in Horat. lib. II Sat. VI, Autumnusque granis Libitinae quæstus acerbæ. Hoc loco tantum notabimus, non solum nascentium nomina edi solere, ut diximus Tib. c. v, verum etiam morientium, in ratione Libitina.*

CIVIVM SOCIORVMQVE. *Puto legi debere, civium R. socior. sic enim ferè loquuntur auctores. ut ciues Romanos, qui illic negotiabantur, intelligamus.*

PROSCRIPTA AVT VVLGATA. *Liber vnus perscripta ac vulgata. Ac particula non displicet: sed proscripta retineo. Proscribere enim publicè proponere est.*

ΝΕΟΥΗΦΟΝ ΝΕΡΩΝ. *Sic Turnebus, quasi*

nouo quodam suffragij genere matrem occiderit Nero, ob nauem illam solutilem, de qua cap. xxxiiii: verum illa naue non periit Agrippina, sed ferro: & alioqui istud mihi commentum non placet. Malletm νεβρυμφοs, ob Poppæ nuptias: quamquam, ut verum fatear, totus mihi versus iste suspectus est, ut insulsus & illipidus. quæ sequuntur verò disticha, singula suam sententiam absolunt, plena venustate & elegantia.

NOSTER ERIT PAEAN. Pæan Apollinis epitheton est. & vel ἀπὸ τῆ παίων, id est, à feriendo; vel ἀπὸ τῆ παίων τὰς αὐλὰς, quòd molestum dolorem sedet. Verum Romani, si Macrobie credimus, id illi Deo nomen tanquam sospitali potius quàm noxio accommodabant: à feriendo verò, ac longè eiaculando, ἐκέρη-βελέρης, & ἐκέρηβελ & etià dicitur. Perscitè igitur auctor, quisquis ille fuit, huius epigrammatis Neroni exprobrat, quòd, dum Apollinis habitu, ut mitis & placidus, ipse citharam pulsat; Parthus quoque Apollinem agens, sed sagittis formidabilem, imperium laceffit.

VEIOS MIGRATE QVIRITES. Veios migrare iubet: ut olim, vrbe à Gallis vastata, facturi fuerant, nisi Camillus obstitisset. Liu. lib. v.

NAUPLI MALA. Nauplius, quod omnes norunt, Palamedis pater, multa mala & ipse pertulit; & dum filij mortem ulciscitur, etiam alius intulit: quæ tam bene cætauit Nero, quàm sua bona malè disposuit. Notatus ergo à Cynico, & quòd cantor, & quòd nepos esset, nisi de animi bonis atq; indole, qua abutebatur Nero, loqui Suetonium credamus, quod verius est.

DATVS ATELL. HISTRIO. Datus, nomen proprium est histrionis: ut DATES, in veteri marmore.

ITA DEMONSTRAVERAT. Hoc est gesticulando

f + expresse-

expresserat verba illa, ὑγιαίνε πατέρ: id enim histri-
 o- num est; qui à multiplici imitatione etiam pantomimi
 appellamur. Hinc venuste Suet. cap. XLII, gesticula-
 ri carmina dixit.

EXITVM C. CLAVDII. Tres MS. exitum
 scilicet Claudij. *Sup. Claud. c. XLIIII.*

IN NOVISSIMA CLAVSVLA. Duo vetusti
 codices clausa: quo verbo epodon intelligit.

ORCVS VOBIS DVCIT PEDES. *Mortui
 per pedes efferebantur.*

SENATVM GESTV NOTARET. *Ob Nero-
 nis in Senatum odium. de quo ante, c. XXXVII.*

XL. IVLIO VINDICE. Sic MS. omnes. malè qui
 Iunio vel Vinio legunt. *Alius enim hic C. Iulius
 Vindex, de quo multa Xiphilinus: alius T. Vinius il-
 le, de quo Tacitus lib. I. Histor. sic enim ibi scriben-
 dum, non Junius. vide Galb. cap. XIII.*

Τὸ ΤΕΧΝΙΟΝ Πᾶσα Γαῖα Τρέφει.
*Turnebus in suo cod. scriptum affirmat, τὸ τεχνίον ἡμᾶς
 διατρέφει. quod sanè & venustius est, & Neronem pro-
 prius contingit. nihil tamen mutatum velim.*

SPOPONDERVNT. *Melius MS. tres, spo-
 ponderant tamen quidam destituito ord.*

PISCES EAS SIBI RELAT. *Vt Polycrati Sa-
 miorum tyranno. Herod. lib. III. Strabo lib. XIII.
 Plin. XXXVII cap. I. Val. Max. VI cap. IX. Cic.
 lib. III de finib.*

DIE IPSO QVO MATREM OCC. *Diem
 anniuersarium intellige. vt cap. vlt. obiit die quo
 quondam Octauiam interemerat.*

QVI DESCISSENT. *Libri MS. desuissent, de-
 scendissent, dedissent. quorum postremum non dis-
 plicet.*

plicet: tanquam diceret in auctores redundaturum.

CONTVMELIOSIS ET FREQ. *Melius duo* ^{XLII.}
vetusti cod. & contum. & freq. Talia olim Bibuli in
Cæsarem edicta.

CITHARÆDVM MALVM. *Lib. opt. malum*
citharædum: &, ahenobarbum scribo.

DEPOSITO ADOPTIVO. *Quo Nero Clau-*
dus Drusus appellatus est. nummi veteres.

INSCITIA TANTOPERE. *Lib. vetustiss. in-*
scitia sibi tantopere: alter, tanto tempore, pro tan-
topere.

CÆLVMQVE ADORAVIT. *Quasi inde acce-*
pto auspicio. Virg. III Æneid. tendoque supinas
Ad cælum cum voce manus.

CORAM APPELLATO. *Libri duo adorato.*
adscriptum tamen in altero, aliàs appellato: quod
omittere nolui quin monerem. Adorare enim pro pro-
pitare dixerunt veteres. Nonius.

DEMVM EVOCAVIT. *Libri nonnulli, do-*
mmum euocavit. & ostenditque fing.

POSTQVAM ETIAM DEINDE. *MS. post- XLII.*
quam deinde etiam.

RESIPVIT. *Tres cod. resipuit. Cato de re rust.*
Maiores nostri sic habuere, & ita in legibus posuere.
Catull. prope Deliam Deposuit oliuam. & similia.
De quib. Prisc. lib. IX.

SVVM IMPERIVM. *MS. tres, summum im-*
perium.

OMISIT VEL IMMINVIT. *Duo cod. omisit*
vel minuit. non male.

LASCIVEQVE MODVLATA. *Mallem la-*
sciue modulata, sine que. Gesticulari autem carmi-

na histrionum est, vt antè monuimus.

XLIII. A SVA NATVRA. *Lib. opt. à natura sua.*

PERFICIENDI DESPERATIONE. *Idem codex efficiendi. nec displicet.*

NISI A COS. AC SVSCEPTIS FASCIBVS. CVM POST. *Verba perperam distincta. Lego itaque, nisi à Consule. Ac susceptis fascibus, cùm post epulas tr. egred.*

CANTATVRVM EPINICIA. *ἐπινίκια quamcumq; ob victoriam celebritatem significant. Nero, quod citharædum decuit, cantica pollicitus est.*

XLIIII. SECVRIBVS PELTISQVE AMAZONICIS. *Sic securim Amazoniam vocat Horat. lib. IIII od. IIII. vbi plura annotauimus.*

NVLLO IDONEO. *Hoc est, qui Romana militia legibus honestè militare posset: à qua serui in primis arcebantur, histriones quoque, & capite censi. libet autem ascribere Varronis verba apud Nonium, M. Curius Consul in capitolio, cùm dilectum haberet, nec citatus in tribu ciuis respondisset, vendidit tenebrionem. Adde eiusdem auctoris apud Gellium lib. XI cap. I verba, quibus citato, neque respondenti, multa dici solebat.*

NE DISPENSATORIBVS QVIDEM AVT AMANVENSIBVS. *Quorum opera scilicet dominis vel maximè esset necessaria. Et de dispensatoribus quidem diximus Aug. cap. LXVII. Amanuenses verò ydem qui à manu. Alij verò fuisse videntur, quos ad manum vocabant. Cic. lib. III de Orat. Gracchus Licinium seruum sibi habuit ad manum. quamquam à veste, & ad vestem, pro ysdem legimus.*

NVMMVM ASPERVVM. *Duo exigebat Nero; nummi integritatem, & materia, unde cōstabat, præstantiam; nolent-*

nolebatq; nisi in aspero & probo accipere: sic enim loquitur Seneca epist. xix ad Lucilium. Integritatem attactu ipso percipimus, si asper sit. sic enim Virg. Bina dabo argento celata atque aspera lignis Pocula. Iuuenal. quog; Sat. xiiii, vasa aspera tergeat alter. & Pers. Sat. iiii, Quis modus argento? quid fas optare, quid asper Vtile nummus habet? Materia verò præstantia colligitur argenti, si pustulatum sit: auri, si obryzum. Pustulatum vocamus argentum, siue pustulatum (nam & pustulas & pusulas, & pusilas quog; dicimus) quod multiplici excoctione tubercula collegerit: qualia nimirum vi ignis suscitatur: unde pusula ignis facer. & pusulosa ovis apud Colum. qua eo morbo laboret. Festus verbo Hette. Plin. lib. xxii cap. xxv. & Mart. lib. vii epigr. lxxxv, Sed causam scio: nulla venit à me Argenti tibi libra pustulati. Nec repugno si quis postulatum scribere malit: magna enim litterarum o & v cognatio est: verum ne à postulando, quod imperiti faciunt, deriuetur. De auro obryzo maior dubitatio est. Hieronymus in Hieremiam quasi Ophirium dici vult, quale ex Ophir in sula afferebatur. Isid. Etymolog. lib. xvi, ab eo quod obradiet splendore, ac coloris sit optimi. Hermolaus verò tanquam ὄβρυζορ quod purum sincerumq; sit. Ceterum libri Ms. omnes hoc loco non obryzum, sed aurum ad obrusum, vel ad obrysam, & obrisam, & obrussam habent, quam lectionem Turneb. sequitur. ut Obrusa, seu obrussa si manis, exploratio sit ac probatio auri & argenti. quo sensu Cicero in Bruto dixerit, adhibenda tanquam obrusa ratio est. Et memini equidem apud Sen. epi. xiii, aduersitates tanquam animi obrussam vocari: hoc tamē loco à recepta lectione non recedo. sic enim Plin. li. xxxiii ca. iii, Auri

experimento ignis est, vt simili colore rubeat quo ignis: atq. ipsum obryzum vocant. *Hinc obryzati solidi, in constitutionib. principum. De vet. nomis. potest. l. ult. & l. I de oblat. vot. Cod. Iustiniani lib. XII.*

XLV. LUCTANTIUM ACCREUIT INVIDIA.
Sic primus, contra librorum omnium fidem, Sabellicus edidit; vt eorum qui cum annona luctantes laborarent, inuidiam intelligamus. Lib. verò MS. variant. nam & Lucrantium, & lucratitia, & Lucrantia scriptum reperi. nec video cur lucrantium cuiquam debeat displicere: vt populum, Neronis acerbitate irritatum, etiam eorū qui ex annona lucrarentur inuidia accenderit; qua nulla consuevit esse maior. Quare & flagellare eos annonam dixit Plin. nec odioso minus vocabulo 7^c Dardanarios vocant, l. VI de extraord. criminib. & l. XXVII de pœnis. Magis tamen placet vt lucrantium, vel si quis mauult, luctantium legatur, vt Neroni ipsi, seu annonæ caritatem vertenti in questum, seu assidue tunc luctanti inuidia accreuerit. de quo mox c. LIII. Accessit quòd eadem tempestate ex Agypto, vnde frumentum subuehi solebat, puluis ad gymnasijs vsus venerit: de quo sic Plin. xxxv c. XI II: Non multum à puluere Puteolano distat arena è Nilo: tenuissima sui parte, non ad sustinenda maria fluctusque frangendos; sed ad debellanda corpora palæstræ studiis: inde certè Patrobio Neronis principis liberto aduehebatur.

CIRRVS APPOSITVS EST. *Hanc lectionem Turneb. agnoscit: atq. ita suum habere codicē affirmat: vt sententia sit, nō debere cum in tanto discrimine cingratum aut cincinnatum incedere, vt citharædi solebāt. Verum quid agoni cum cirro? Scio quid de eius coma*

mox scribat Suetonius: quamquam id Turnebus non perpendit: sed cur quia agon sit comam radat? lego igitur ut in duobus ms. currus appositus est, cum inscriptione Græca, nunc demùm agona esse: & traheret tandem. hoc est verum, & quidem de vita, certamen agi. Hactenus Græcè, illud verò, traheret tandem, Latine adscriptum arbitror: ut tractus scilicet malè periret. Tractum autem accipio, ut antè cap. XXII. trahere enim circense vocabulum est.

ASCOPERA DELIGATA. Libri nostri ms. ascopa, & escopa: vnus etiam & scopa. Politianus, quem secuti sunt interpretes, primus ascopera substituit. Turnebus ascoma legere mauult: quod cùm Græci neutro genere proferant, Latini etiam feminino enunciant. Verùm apud quos auctores id inuenerit non exprimit. Ascopera igitur retineo, pro *mar supio*: ut etiam Suidas exponit: & ipsa nominis ratio aliquid simile culleo esse ostendit. Alcoma certè, quod *lorum remo* appositum esse ait interpret Aristophanis; proposito nostro non conuenit. Dionis corruptor Xiphilinus *μογγον* vocat, sic culleum interpretans. Græca voce vsus est Suetonius. quia nimirum, ut paullo antè currus, sic culleus quoq; Græcum titulum pretulit.

EGO QUID POTVI. Sic quidem libri nostri omnes: mallet tamen, ego quod potui, nempe, feci vel prestiti: sed tu verè culleum meruisti. ut verba sint eius qui *ascoperam* apposuit, Neronè alloquentis.

GALLOS EVM CANTV. Lib. opt. Gallos & eum cantu excitasse. ut non solum in ambiguitate verbi Gallos dicti huius gratia consistat: sed quòd eum etiam excitauerant, qui cantu suo theatriali excitare alios consueuerat.

VINDICEM POSCEBANT. *M*allem scribi
 v *minuscula vindicem: incertum enim privati ne sce-*
leris ultorem, quales in comœdiis lorarij; an publica in-
jurie defensorem C. Iulium poscerent, cognomine vin-
dicem.

IAM NOCTIBVS. *L*ego etiam noctibus. fa-
 cili coniectura. *præcedit enim e vocalis.*

XLVI. TVM VETERIB. TVM NOVIS. *Libri duo, cum ve-*
teribus tum novis. Nunquam. Quòd verò nunquam
somniare solitum ante occisam matrem scribit, de eo sic
Tertull. lib. de anima, Sed & Neronem Suetonius, &
Thrasymedem Theopompus negant vnquam som-
niasse, nisi vix Neronè in vltimo exitu post pauores
suos. Pauores autem, ni fallor, vocat vmbrarum metus,
de quibus antè cap. xxxiiii. De Thrasymede verò
idem Plut. de defectu orac. Aliquid Plinius x cap.
vii. ominum etiam pro omnium scribi debet.

AD POMPEII THEATRVM DEDICATARVM: *Lo-*
eum hunc declarat Plin. li. vii ca. iiii, cum ait, Pom-
peius Magnis in ornamentis theatri mirabiles fama
posuit effigies, ob id diligētius magnorum artificum
ingeniis elaboratas. ab his igitur terrebatur Nero.

NOMINE EVM CIENS. *Lib. opt. cientis. Virg.*
Hinc exaudiri voces & verba vocantis Vifa viri. De
Sichæo enim Didonem coniugem appellante loquitur.
Vide Vespas. c. xxiii.

CAL. IAN. EXORNATI LARES. *Aug. c. xxxi.*

VOTORVM NVNCVPATIONE. *Eam votorum nun-*
cupationem intelligo, quæ anni initio pro salute princi-
pis fiebat. Nam & quod de Spori munere præcedit, ad
ineuntis anni strenas refero. De votis autem Caius Ic^{us},
l. cccxxiii. de verb. signif. Tacitus lib. iiii. Plin.
epist.

epist. lib. x. Tertull. apolog. Sed & Spartianus Hadriano, de morte L. Aely Casaris, Perit, inquit, ipsis Cal. Ian. quare ab Hadriano votorum causa lugeri est veritus. & Capitol. Pertinace, tertio Nonarum die, votis ipsis: vbi male in vulgatis codicib. notis ipsis, nullo sensu idoneo.

DIGNVM EXITVM FACTVROS. *Lib. opt. exitium. DECIDISSE. Mallem defuisse, vt in cod. Lomanensi, pro defuisse.*

DVOS SCYPHOS. *Calices, & quidem crystal- XLVII.*
linos, vocat Plin. xxxvii c. ii.

TRIBVNOS CENTVRIONESQVE PRAETORII. *Sup. Cal. cap. xl, tribunos centurionesq; praetorianos vocat, atque ita hic scribi velim. huiusmodi enim dictiones non integre perscribebantur.*

QVANTA POSSET MAXIMA. *Meliores lib. quanta maxima posset.*

STATIONEM MILITVM. *Excubitorum scilicet. Sup. cap. viii, ex Tacito.*

SPICILLVM MIRMILLONEM. *Tres li. ms. Spiculum. mallem Spicillum, sic enim cap. xxx.*

OBTENSO SVDARIO. *Tres lib. obtento. XLVIII.*

EX PROXIMIS CASTRIS. *Prætoris, quæ nō procul distabant à porta Viminali. Vide Tib. cap. xxxvii.*

AD ADVERSVM VILLAE PARIETEM. *Libri tres, aduersus villæ parietem.*

EODEM PHAONTE. *Abesse mallem dictionem eodem: vel eum scribi.*

CONCERET. *Liber vnus se conderet: alter conderetur, non placet.*

NERONIS DECOCTA. *Plin. lib. xxxi cap. iiii, Neronis*

Neronis principis inuentum est decoquere aquam, vitroque demissam in niues refrigerare: ita voluptas frigoris contingit, sine vitii niuis.

DEINDE DIVVLSA. *Lib. castigatiss. dehinc diuolsa.*

MODICELLA CVLCITA. *Libri nostri, modica habent.*

VETERE PALLIO STRATO INSTRVCTVM. *Lego vet. pallio instratum.*

XLIX.

QVALE ESSET ID GENVS POENÆ. *Libri veteres, quale id genus esset pœnæ. Sup. Claud. cap. xxxiiii, antiqui moris supplicium. Pœna autem ad quam querebatur Nero, talis ab Entropio describitur: ut nudus per publicum ductus, furcæ capite eius inserto, virgis vsque ad mortem caderetur, atque ita precipitaretur de saxo.*

ΓΠΠΩΝ. *Huic persimilis Ennii in Thyeste senarius, relatus à Nonio, Sed sonitus aures meas pedum pulsu increpat.*

EPAPHRODITO A LIBELLIS. *Dom. cap. xiiii.*

NON ALIVD RESPONDIT. *Libri duo non habent verbum respondit.*

PERMISIT HOC ICELVS. *Rectè, vulgati promisit hoc Seius. Manuscripti quidem permisit: sed nomen liberti corruptum. Vide Galb. cap. xiiii.*

L.

ECLOGE ET ALEXANDRIA. *Lego Alexandria.*

IMPOSITVM COLLE HORTORVM. *Lib. ms. tres, collo hortulorum. lego colli hortulorum, nunc quoque Rome omnibus notissimo.*

IN EO MONVMENTO SOLIVM. *Monumentum*

mentum totum illud est quod mortui memoriam præse-
fert: solium verò quo reliquia conduntur, Regum præ-
sertim principumq; : ut Cyri, & Alexandri apud Cui-
sium. Plin. lib. xxxv cap. xii, generalius vsus est, cum
ait, Quin & defunctos sese multi fictilibus solijs
condi maluerunt, sicut M. Varro. nisi dolijs ibi scri-
bendum existimemus: qua nonnullorum opinio est: sed
repugnant exemplaria vetusta. Solium quoque hac si-
gnificatione posuit Florus, lib. iiii, loquens de morte
Cleopatra.

SVPERSTANTE LVNENSI ARA. Aram
sepulcralem è marmore Lunensi, quod candidum est,
intelligo: veterum consuetudine, ad quam respexit
Virg. lib. v, Ex quo relliquias diuiniq; ossa paren-
tis Condidimus terræ, mæstasq; sacrauimus aras.
Ouid. quog; lib. viii Metam. Ante sepulcrales infe-
lix astitit aras.

IN GRADVS FORMATAM, Flexus illos cin- I I.
cinnorum gradus vocat, quale Othonis capillamentum
in eius nammis cernimus: quâquam reticulo illud com-
posuit. Quos autem gradus hic Suetonius, Seneca auu-
los, ni fallor, appellat lib. de breuitate vite cap. xii,
& ingeniose Stadius li. i, Siluarum celsæ procul aspi-
ce frontis honores Suggestumque coma.

SYNTHESIN INDVTVS. Tres cod. Synthesi-
nam, vt vestem subaudiamus. quod Turnebus quoque
animaduertit. non placet tamen, Romani autem foris
toga semper vtebantur: quam Saturnalibus tantum po-
nere, & Synthesin sumere licebat. Mart. lib. xiiii
epigr. i, & cxli. sed & domi quoq; sepius, & quidem
maximè in conuiujs, synthesibus induebantur. vt Zoi-
lus ille apud Mart. lib. v epig. cxxi. verum non satis

honestum erat, viros principes sic indatos conspici. Nemo vero *Synthesi* natus discinctusq; prodibat etiam in publicum, cum ne *panula* quidem usus Imperatori unquam permitteretur: ut notavimus *Aug. cap. xl.* *Synthesin* vero effeminatorum ac mollium fuisse, etiam *Tertull. lib. de pallio* ostendit: uti & *Dio*, cum hunc *Suetonii* locum exprimens sic ait, *χρόνιον τὴν ἐνδεδικωδὲ ἀνδρῶν, ἢ σινδόνιον περὶ τὸν αὐχένα ἔχων.* Verum *I. c.* *Synthesin* pro integra velut serie ac compositione quadam vestium accipiunt: uti & *Mart. li. ii epig. xlvi.*

LII. UT QUIDAM PUTANT. Inter quos *Tacitus* ipse, *lib. xiiii.*

IPSIVS CHIROGRAPHO SCRIPTIS. Mallem abesse scriptis. sic enim *Aug. cap. lxxxvii.* notavi & in *chirographo* eius. & *cap. lxiiii.* *chirographum* imitari.

LIII. NON TRANSLATOS. Mallem translaticios. EXIIT POST SCENICAS COR. OPINIO. *Duo lib. exiit* opinio post s. c. *Mihi dictio* opinio merito suspecta est, & amotam velim.

BRABVTARVM MORE. *Ἐραβυραὶ* (qui & *Ἐραβυραῖ*) vocabantur, qui *gymnicis certaminibus* praeerant: *ἀγωνοθέται* qui *scenicis*, uti & *ἀθροθέται* de quibus *Pollux*, *Suidas*, & alij. adde *l. iiii* de his qui notantur infamia. Differentia tamen illa sapè confunditur.

AQUIPARARE AESTIMARETVR. Liber opt. & *quiperate* existimaretur.

BRACHIORVM NEXIBVS. Qualem videmus *Herculem* in *Gracorum numismatibus*, & *C. Publicij denariis*.

LIIII. PARTA VICTORIA LVDIS. Partæ victoriae

ria Turnebus . haud dubie melius.

VTRICVLARIVM. *Ascanlam dicere poterat, ut choraulam ante, & hydraulam. Mart. lib. x, epigr. III.*

SALTATVRVMQVE VIRG.TVRNVM. *Id est, gesticulatione imitaturum. Horat. lib. I Sat. v, Pastorem saltaret vii Cyclopa rogabat. at idem de arte, agrestem Cyclopa mouetur.*

INDVXIT. *Lib. opt. indixit.*

LV.

APRILEM NERONEM. *Ob detectam eo mense coniurationem Pisonianam.*

VRINA CONTAMINARET. *Tale illud Iu- LVI. uen. Sat. vi, effigiemque Deæ longis syphonibus, implent. & alibi, Cuius ad effigiem non tantum meriere fas est. De dea verò Syria, sine Atergate sine & Astarte, peculiari libello Lucianus.*

ACVNCVLAM PVELLAREM. *Liber vnus acungulam. interpretes imagunculam. Tu icunculam lege: & vide que notari Calig. cap. xxii.*

XXX ET SECVNDO. *Scribo ut in vetustis co- LVII. dicibus, tricesimo & sec.*

VERNIS AESTIVISQVE FLORIBVS. *Aug. cap. xviii.*

52 IN

IN GALBAM.



I. **S**ED EVIDENTISSIMIS. Duo optimi cod. vel evidentissimis. malle, sed vel evidentissimis duobus.

NUTRIRI ALIEM PANGIOQUE RAMVLVM. Libri ms. omnes, nut. al. pangi ram.

EA VILLA AD GALLINAS. Plin. lib. xv cap. vlt. hac de re loquens, villam istam Tiberi impositam, iuxta nonum ab vrbe lapidem, via Flaminia, nobis describit. Cùm igitur Veientanum id appellet Suetonius; quo loco Veientes olim fuerint facile intelligimus. Seri autem ramulum ibi Plin. dixit, ut pangi hinc Suetonius. Festus quoque, pangere, inquit, figere est: unde planta pangi dicuntur, cùm in terram dimittantur: & versus pangi, id est figi in cera. Pulchra translatione Lucretius lib. 11, Quandoquidem vitæ depactus terminus altè.

ARBOREM AB IPSO INSTITVTAM. Sic institueret vinetum, Cic. in Rullum: substituere arbores in locum demortuarum, Ic^{ti}.

OMNIBVS STATVIS SIMVL. Libri duo, omnibus simul statuis.

AVGVSTIQVE SCEPTRVM. MS. omnes, Augusti etiam sceptrum. Verum dubitari possit, quam hic Caesarum adem vocet. ego sanè adem Veneris genitricis fuisse arbitror. à Venere enim gens Julia per Æneam.

NOBILISSIMVS. Genus paternum à gente Sulpicia: maternum à Lutatia trahens. quod de se ipse, Pisonem iam adoptaturus, narrat apud Tac. lib. 1. Hist.

AD PASIPHAEN. Liber optimus Pasiphaam, veteri more. mirum verò, cum Pasiphæe Solis filia feratur, non ad Solem potius maternum genus cum retulisse; quam ad feminam, tam fædo concubitu infamam. Quare suspicor hunc locum esse corruptum: scribendumq; paternam originem ad Minoem ac Pasiphæen Minois vxorem referret, delato maternam, infante ab aliquo qui materni quoq; generis mentionem faciendam esse putabat. at qui illud antè ad Q. Catulum retulerat Suetonius. Sic de alio quodam Galba Silius Italicus, lib. viii, Huic genus orditur Minos, inuisaq; tauro Pasiphæe: de paterno enim genere loquitur.

COGNOMEN GALBÆ. Quatuor huius cognominis rationes adfert Sueton. quarum nec prima, nec secunda, admodum probabilis est. quanquam enim Galbanum Dioscoridi ac Plinio pingue sit, & proinde ignem nutriat; quis tamen à Galbano Galbam derinet? Galbeum quoque Festus ornamenti quoddam genus vocari ait; quo remedia fortassis illa, de quibus hic Suet. inuoluebantur: sed Galbam enim appellare qui galbeum gestet, propè ridiculum est. Prepingues verò à Gallis vocari galbas, hinc verisimile est, quòd nunc etiam Belgæ (viri & Germani, atq; olim etiam Galli) vitulum vocant Galb: & eos qui obesi, ac minime mali sunt.

Galber. Nec quarta illa Suetony causa displicet, ut
 sicut Cossos, sic Galbas ab animalculis seu insectis ap-
 pellemus: sed tamen præter Suetonium id nemo tradit.
 Addam verò, Lactantium Placidum grammaticum,
 siue is Lutatius fuerit, non Calbeos, ut Festus; sed Galbas
 vocare, armillas quæ interdum militibus dabantur. Est
 & color galbus siue galbeus, qui in Lexico Latinograeco
 χλωπός dicitur: quem & viridem, & flauum, & palli-
 dum interpretari licet. Nam Chlorites lapis herbacci
 coloris est, si Plinio credimus lib. xxxvii cap. x. At
 Chlorion avis, ut idem auctor tradidit lib. x cap. xxix,
 totius luteus est: non minus tamen avis, quam lapis à
 colore quem diximus nomen accepit. Iterum Plin. lib.
 xxx cap. xi, Avis, inquit, Icterus vocatur à colore (eo
 nempe morbo laborantium) quem puto, inquit, Latine
 vocari galgulum, quo loco lib. ms. galbulum legunt,
 aut galbulam: ut eadem sit avis, de qua & Mart.
 lib. xiii epigram. lxxviii, quam & luridam alicubi
 Plin. appellat: Suidas verò chamadrium, ni fallor: un-
 de proverbium, Chamadrium imitans. Quem verò
 galbeum galbumq; colorem diximus, etiam galbineum
 & galbinum vocari comperimus: ut cum Vegetius, in
 Veterinaria, florem eryngii ait esse galbinei coloris;
 quem herbarum scriptores ceruleum, sed subpallidum
 faciunt. Cumq; Lactantius grammaticus, Achates,
 inquit, lapis velut galbini coloris: in Achate flumi-
 ne Siciliæ plurimus, ad gratiã pertinens, & veri con-
 secratus. Hinc igitur galbana, vestimenta quadam de-
 licatiora apud Iunen. Sat. ii, Carulea indutus scutu-
 lata aut galbana rafa: unde galbanatus eis indutus, ac
 proinde effeminatus ac mollis, apud Martialis lib. iii
 epigr. xl; qui simili translatione, lib. i epigr. lxxiii,
 galba-

galbanos seu galbinos (variant enim codices) mores vocat prauos corruptosq;. Accedat nouissime Vopiscus Aureliano, Tetricus chlamyde coecea, tunica galbina, braccis Gallicis indutus.

ILLVSTRAVIT SER. GALBA. *Historia hac refertur à Val. Max. lib. ix cap. vi. Oros. lib. iiii cap. xxi. Cic. in Bruto. Appianus verò, Lucullo factum id tribuere videtur; sed aliorum potior opinio est; quibus accedit Quint. lib. ii cap. xvi.*

REPVLSAM CONSVLATVS. *Meminit huius repulsa Q. Hirtius, extremo li. viii de bello Gallico: sic tamè vt nò p. Casarè, sed per Casaris inimicos, eà Galba passus sit.*

PATER CONSVL. FVNCTVS. C. Sulpicius Ser. F. Ser. N. Cos. A. V. DCCLXXV.

QVAM BREVI CORPORE. *Libri nonnulli, etiã impressi, quamquam breui corpore. Verusti libri sapè sic scribunt, vt quam an quamquam sit nò facile discernas.*

LIVIAM OCELLINAM. *Ocella Romanorum satis notum omnibus cognomen est. Seruium enim Ocellam epistolis, tam familiaribus, quàm ad Att. sapè Cicer. commemorat: de quo Caelius, & ipse quadam ad Cicero-nem epistola, non in facete, Seruius, inquit, Ocella nemini persuasisset se mœchum esse, nisi triduo bis deprehenfus esset. verùm quarum gentium cognomè fuerit, non sat scio. Non errauerit fortassis, qui Liniorum fuisse ex hoc Suetonij loco. affirmet, iuncto cap. seq.*

OCELLARE COGNOMEN. *Lego Ocella cognomen, vt in edit. Germanica.*

NAM LVCIVM MOX PRO SERUIO. *Scribo, nam L. mox pro Ser. aut, Lucij mox pro Seruij. Mox autem pro pœtea, vt sapè alibi.*

APPREHENSÀ BVCVLA. *Vt sit cum pueros*

de osculamur. Vide Aug. cap. xciiii, eiusque osculum delibatum.

ΠΑΡΑΡΕΥΣΗ. Rectè Turnebo auctore Pulmannus: non solum quia sic Dio lib. lvii, & Xiphil. Galba; verum etiã Iosephus orig. Iudaicarum li. xviii; sed & Tacitus ijs verbis, & tu Galba quandoque degustabis imperium. Mirandum verò cum ceteri dicitur id Tiberio tribuant, solum Suetonium Augusto tribuere; & quidem non memoria lapsum, vt arbitror; (nam & Tiberij hic meminit) sed quod ita acciderit: vt vel ex temporum ratione colligimus. si quidem Galba anno aetatis lxxlii demum ad Imperium peruenit; ab Augusti verò exitu ad huius Imperij initium, anni tantum sunt llii, pueritiam igitur egressus erat Galba ante Tiberij principatum.

QVM MVLA PEPERERIT. Vide Plin. lib. viii cap. xliiii.

IN PARTE ÆDIVM CONSECRATVM. Ab hoc, ni fallor, tempore obseruatum, vt Fortuna aurea semper in cubiculo principum poneretur, Capitol. vita Py, & vita M. Aurelij. Spartianus Seuero. unde frequentissima illa numismatum inscriptio, vti & marmorum, FORT. AVG.

QUANQVAM AET. Libri ms. Quanquam autem nondum ætate constanti.

MANE SALVERE. Pulchrè Virg. Salue æternum mihi maxime Palla, Æternumque vale.

v. SOLLICITARI. Nonè vsus est, pro induci ac persuaderi: sicut & Plin. lib. iiii ep. xlii, circumspicias præceptores quos sollicitare possimus, sub ea tamen conditione ne cui fidem meam obstringam.

QVÆ MARITVM ADHVC NECDV M CAELIBEM

LIBEM. Verba, necdum cælibem, uti ex glossemato
asscripta, amouenda censeo.

INTER CONVENTVM. Mallem, ut in duo-
bus MS. in conuentu.

A MATRE LEPIDA. Sic vulgati, & nonnulli
quoq; MS. codices: sed duo omnium fidelissimi, à matre
Lepidæ & sic scribendum. Lepida enim, uxoris Galba,
matrem dicit. Qua verò hæc Lepida fuerit, equidem
ignoro. errant enim, qui L. Domitij & maioris Anto-
nie filiam, Neronis amitam, intelligunt: de qua Ne-
rone cap. v. nam si Lepidam illam, ut ibi docuimus,
Agrippina viuente adhuc Claudio sustulit; qua fronte
mariti, qui eam tanto opere dilexerat, nuptias affecta-
uit? Quod si frontem habuisse Agrippinam quis ne-
get, certè tempora repugnant. si enim Lepida paulo an-
te Claudium perijt, ut ibidem ostendimus; necesse est
Agrippinam iam Augustam Galba nuptias appetisse.
quod falsum est. Accedit, quod ait Suetonius Galbam
nullo gradu contigisse Cesarum domum; hoc, opinor,
non dicitur, ubi iam propinqua erat affinitas.

OBSERVAUIT ANTE OMNES. Liber opr.
Observauit autem ante omnes Liuiam Aug. Liua
etiam cognatione iunctum fuisse eum Plutarchus scri-
bit. Observantia verò huius euidens testimonium est,



quod Imperator factus omnis gene-
ris nummos cum DIVÆ AVG.
(Liua scilicet) imagine percussit.

NAMQUE QVINGENTIES.
Locus hand dubiè mendosus, quem,
nulla panè mutatione, ex vetustis
codicibus sic restituo: nam cum

quingenties præcipuum inter legatarios habuisset;

quia notata non perscripta erat summa, herede Tiberio legatū ad quinquagies reuocante, ne hoc quidem accepit. *Supereſt ut hæc declaremus. Præcipuum propriè vocant I. c^{ti}, quod heredum alicui, præter hereditatis partem, peculiariter sibi capere permittitur. l. xxxv, & l. ult. de leg. 11. inde per præceptionem dare, legare, relinquere. Præceptio quoq; certum legati genus. de quo Ulp. Inst. tit. xxiiii, & l. xc de legat. 111. Suetonius verò præcipuum vocat, quod Galba, tametsi heres scriptus non esset, primo ac veluti summa inter legatarios loco relictam a Linia fuerat. Et hætenus quidem parè ditatus Galba. verum illud quingenties Tiberius heres, quia notata non perscripta erat summa, ad quinquagies reduxit. Nota enim, unde Notarij, non tam litteræ erant, quam signa litterarum: aut si litteræ, singularia tantum, sine coagmentis syllabarum. ut rectè alicubi Gellius. Idè Plutarchus Cicerone *ονυεία* vocat: & Cicer. libro xv ad Att. *διὰ ονυείων* scripseram. que scribendi ratio à Tirone, Ciceronis liberto, ut volunt, inuenta, aucta deinde à Macenate & Seneca, quamuis ad celeriter quidvis excipiendum percommoda erat; quia tamen sæpe incerta, pro scribentis scilicet arbitrio, Iustinianus in libris suis quicquam notis scribi vetuit. l. 11 Cod. de veteri iure enucleando. sed & ante Iustinianum, si que notis in testamento scripta erant, pro non scriptis habitæ fuisse videntur. Paulus f. c. l. vi de bonorum pass. & idem l. xl de test. *nilis*, his verbis, L. Titius notario suo testamentum notis scribendum dictauit, & antequam litteris perscriberetur, vita defunctus est. Sic igitur Tiberius primum quingenties pro quinquagies interpretatus est: tandem vero legatum pro irrito habuit.*

buit, vti & omne matris testamentum. Suetonius Tiberio cap. LI. Tacitus initio libri V. De noris auzem non malè Isidorus, libro I cap. XXI. Vide Tit. cap. III.

ELEPHANTOS FVNAMB. Ner. cap. II. VI. Plin. lib. VIII, cap. III. Notandumq², etiam florantium curam ad pratorum spectasse.

IPSE L. DOMITIO. Scribo Cn. Domitio. Ner. cap. V.

GÆTULICO SVBSTITVTVS. Rectè Pulmannus ex Turnebo lib. V cap. II, & lib. V cap. II, & lib. XXI III cap. XLI. cuius lectionis etiam vestigia in vno è vetustis nostris codicibus deprehendi: ceteri omnes corrupti sunt. Lentulum autem Gætulicum ea tempestate Germania præfuisse, auctor Tac. lib. V. Sed & Dio cum aliis rebus illustrem, tum administrata per decennium Germania, occisum à Caio scribit, quod militum benevolentiam sibi comparasset. Meminit eiusdem etiam Sex. Aurelius, qui trochaicum hunc paulo aliter refert, Disce militare miles Galba est non Gætulicus.

DATA TESSERA VT MANVS PAENVLIS CONT. Mirum sane pro tessera militari datam sententiam qua ad mores pertineret. Vide Claud. cap. XLII. sic toga brachium continere, apud Cicero-nem pro Caio.

STATIM PER CASTRA. Molins Ms. duo, statimque. & mox contractas sine que.

CAMP. DECVRSIONEM SCVTO MOD. Nerone cap. VII, scutum prætulit.

IN COHORTEM AMICORVM. Ner. cap. V, VII. dimissus è cohorte amicorum, multa ad Horat. epist. ad Col-

ad Celsum, comiti scribæque Neronis.

AD ORDINANDAM PROVINCIAM. Vide
de Cas. cap. XVIII.

MILITI QVI. Lib. ms. quod miror, Mileti qui,

IV. VBI ADAQVARI. Lib. opt. adquare.

VIII.

XVVIROS SODALESQUE TITIOS ITEM
AVGVSTALES. Lib. duo, itemque August. xvvi-
ros autem sacris faciendis intelligo: sodales verò, qui
eiusdem collegij sunt, appellantur. unde sodalitia, quas
Græci τραιφύς vocant. Caius I. c. l. vlt. de colleg. & corp.
Et Titios quidem nuncupari scribit Varro, ab Titijs
aibus quas in auguriis certis observare solebant. alij
tamen a prenomine Tati Sabinorum regis dictos ma-
lunt: unde & Titienfis tribus, & curia Titia auctore
Festo, ut idem sint, quos Tattios vocat Tacit. lib. I
Annal. his verbis, Idem annus novas cærimonias ac-
cepit, addito Augustalium sacerdotio: ut quondam
T. Tattius, retinendis Sabinorum sacris, sodales Ta-
tios instituerat. Idem Tac. lib. I. historiarum, faces
Augustales subdidere. quod sacerdotium, ut Ro-
mulus Tatio regi; ita Cæsar Tiberius Iulix genti sa-
crauit. Augustalium meminit quoq. Suetonius Claud.
c. VI. & quemadmodum ab Augusto Augustales,
sic alij ab alijs Imperatoribus nomina traxere. ut Fla-
miani, Aliani, Antoniniani, Helviani.

AD NERONIS MED. PRINC. Lib. ms. ad
medum Neronis principatum.

NË AP. GESTANDVM QVIDEM. Nonè
dixit, pro negotiationis quidem causa. Vide Claud.
cap. XXXIII. Domit. cap. XI.

IV. VEHICVLO PROXIMO. Puto scribendum è proxi-
mo, ut aurè vicino aliquo loco ferendi causa vectus sit.

-103 ha

NEC

NEC DEFVERVNT. *Lib. vetustiss. defecerunt.*
IN CANTABRIÆ LACVM. *Quid si lucum*
legamus?

VERSANTI PECVNIAS. *Contrectanti & ex-ix.*
ploranti; quod officium nummularij est. Aug. cap. IIII.

DEALBATAM STATVI CRUCEM. *Quo*
nempè esset insignior. Similis illa Gaiusiana crux, vt eam
vocat Lactantius Instit. diuin. lib. IIII cap. XVIII,
quam Verres Gaius, cinem R. se esse clamanti, statuit.
quod factum omnibus eloquentia sua viribus persequi-
tur Cicero Verr. v. At Galba hic laudari videtur.
malè autem Beroaldus Gaiusianam crucem vocat.



HVMANI GENERIS AS-
SERTOREM. *Eò opinor spectant*
percussi à Galba nummi argentei,
qualem seruo, cum inscriptione
SALVS GEN. HVMANI.

SACERD. IOVIS CLVNIAE.
Malè qui Cluuiæ scribunt. Clu-
nia enim, qua & Sulpicia dicta, op-
pidum Hispania est. Plin. lib. III
cap. III, & Plur. Galba. exstant &
nummi aerei, quibus historia huius
memoria seruat.



MANVMMISSIONI VACA-x.

TVRVVS. *Magistratus P. R. non*
quibusuis quouis tempore negotiis vacabant: sed di-
stincti erant sessionum dies. quod de Pratore non vno
in loco docent nos Ic. presertim Ulp. l. II quis ordo in
bon. poss. seruetur. & de qua re tunc cognoscebant, ei rei
sedere dicebantur. idem Ulp. l. II, § confestim, ad Sc.
Tertullianum. eadem porro in provinciis ratio. Atq.
adeo

adeò nominissimis conuentum diebus, manumissionibus
 dabat operam. quod à Theophilo Institutionum Iusti-
 niani paraphraſte annotatum memini. Quàmquam au-
 tem etiam de plano, atq; in transitu manumittere lice-
 ret; tribunal tamen aſcendit Galba, maiora præcipiens
 animo, ipſamq; liberaturus ſeruitute Rempubl. & ſanè
 initio principatus omnis generis nummos cum effigie
 libertatis publicauit, addito elogio, LIBERTAS
 PVBLICA.

NOBILI PVERO. Romanum fuiſſe existi-
 mo. Detecta enim coniuratione Piſoniana, damnato-
 rum liberi vrbe pulſi, eneçtiq; veneno aut fame. Ner.
 cap. xxxvi.

MANENTE ANVLORVM AVREORVM
 VSV EVOCATI APPELL. Euocati propriè dice-
 bantur, qui, emeritis iam ſtipendiis rurſus in mili-
 tiam vocati, honeſtiore loco habebantur. Suet. Aug.
 cap. x, Veteranos, ſimul in ſuum ac reipub. auxilium,
 quanta potuit largitione contraxit. Cicero epiſt. ad
 Appium, Antonium, præfectum euocatorum, mi-
 ſi ad te. Frequens eorum apud Caſarem, & in marmo-
 ribus antiquis mentio. Galba igitur, quos militum loco
 corporis ſui cuſtodie adhibuit, & hoc nomine decora-
 uit: & quamuis milites non niſi ferreis vterentur anu-
 lis, aureis eos uti permifit: quod ſolis licebat Tribunis
 in exercitu, ut in Libyco Appianus tradidit.

DETOſÆ APPVLIT. Opt. cod. Dertofam
 app. rectè. cum alij libri omnes mendoſi ſint. Hinc Der-
 tuſani apud Plin. lib. III cap. III.

NISI COHORTANTIB. Mira locutio, pænè
 interemerunt niſi cohort. Mallem abeſſe niſi, & in ſi-
 ne cap. pro eſſet, ſcribi eſt: aut, relictis ceteris, vnius
 tantum

*tantum littera mutatione, pro interemerunt, interemerant reponi. Sed Suetonium suo more loqui permit-
tamus, sic enim & Vitell. cap. VII.*

NE OCCASIONEM OMITTERENT. *Lib. duo, amitterent.*

DEPEND. A CERVICIB. PVGIONE. *Qua- XI.*
*re pugionem pratulit? an forte, ut ius gladij, ac provin-
de summum sese imperium habere significaret. de qua
gladij potestate, prater Ic^o, nonnulla Dio lib. LI II;
vbi de provinciarum distributione Augusti loquitur.
Sic nimirum & Vitellius, quo imperium se deponere
ostendat, solutum a latere pugionem consuli porrigit.
cap. XV. nec dissimile est, quod hastam armorum & im-
perij esse summam Festus tradidit. Alij pugionem
fuisse volunt, quo Scanius Neronem occidere propo-
suerat: Nero autem eum Jovi vindici apud Capitolium
sacrauerat. de quo Tacitus extremo lib. XV. Verum
nullum subesse hic mysterium Xiphilinus ostendit: cum
derisum scribit, quod homo iam senex & imbecillus,
manibus pedibusq; morbo distortis, gladium in itinere
accingeret. De Nymphidio Sabino, Fonteio Capitone,
Clodio Macro, Tacitus. Plut. Xiphilinus.*

MVRORVM DESTRVCT. PVNISSET. *XII.*
*Neros ergo ignominia causa deicere, pœna loco ha-
bitum. exempla apud Thucydidem li. I, & III. apud
Lium lib. VIII, cum ait, in Veliternos, quod to-
ties rebellassent, grauiter sæuitum, ac muri deiecti.
apud Herodianum lib. III, de Byzantio. apud Ap-
pianum Ibericis, de Termiso Vaccæorum.*

CVM CLASSIARIOS. *Sic nauales sine socios,
sive milites vocat. Tib. cap. LXII. Oth. cap. VIII. &
Vespas. cap. VIII. Similis Taciti locus, lib. III hist. E
classi-*

classicis Rauennatibus, legionariâ militiam poscentibus, optimus quisque adsciti.

GERMANORVM COHORTEM. *Cal. cap. LVIII.*

CN. DOLABELLAE. *Cui, vti & Othoni, cum utriusque horum plures ambirent Imperium, Galba Pisonem pratulit.*

IVXTA CUIVS HORTOS TENDEBAT. *Tendere militare verbum, pro tabernacula habere. Virg. Hic Dolopum manus, hic sæuus tendebat Achilles. & lib. VIII, celsoque omnis de colle videri Iam poterat locus, & latis tendebat in aruis, vt autem Suetonius Germanorum cohortis iuxta hortos Dolabella, sic cohortis Illyricorum in porticu Vipsania tendentis Plutarchus meminit, & ipse Tac.*

BREVIARIVM RATIONVM. *Sic breuiarium Imperij, Aug. cap. vlt.*

PARAPSIDEM. *Meliores libri paropsidem. Græci serè παραψίδα scribingunt. Hesychius tamen vtrumque agnoscit, παραψίδες, ἢ παραψίδες, τὰ μεγάλα τρυβλία. vritur etiam Juuen. Sat. III.*

CANO CHORAVLAE. *Elegans satis Apollonij cum hoc Cano Dialogus apud Philostratum, lib. V cap. VII. Meminit Mart. lib. IIII ep. V, & lib. X epigr. III.*

DENARIOS QVINQVE. *Plutar. aureos vocat. An ergo denarij etiam aurei fuere?*

E PECVLIARIBVS LOCVLIS. *Hoc Plut. explicat, cum ait adiecisse Galbam, de suo non de publico se dare. sic peculiare serui, Cas. cap. LXXVI.*

XIII.

ATELLANIS. *Atellanos hoc loco Atellanarum actores vocat. ergo exortus lego.*

VENIT

VENIT IO SIMVS A VILLA. *Libri omnes fœdè corrupti. quare & ego Turnebũ sequor, lib. v cap. II. Illud enim à villa Galba optimè conuenit, quod, vt antè dictum est, plurimum in secessu vixerat. Plebs verò, non verba solum histrionum sed & motus imitabatur, quod agere vocat hic Suet. Vide Tacitum lib. XVI, vbi Neronem in theatrum producit.*

QVÆ SECVS FIERENT. *Dictio secus in duob. XIII. lib. desideratur, fortè scriptum erat sequius: quod alij mutarunt, alij etiam omiserunt.*

T. IVNIVS. *Nomen hoc, etiam in Taciti exemplaribus corruptum, primus ex veteri marmore restituit Onufrius Panninius. fastis, A. V. DCCCXXII, T. Vinium vocatum fuisse ostendens: quod nomē Plutarchus integrum seruat. adde quòd Tac. patrem ei ex familia prætoria fuisse scribit: at gens Junia omnes honores adeptæ est. Titum Vinium quendam sub triumuiris seruatum vxoris opera, refert Dio lib. XLVII. exstat & Horatij ad Vinium Asellam epistola: cuius nominis memoriam etiam nummi seruant.*

EX ASSESSORE PRÆF. PRÆT. *Adseffores sunt, qui à magistratibus præsidibusq; in consilium adhibentur: ab eo dicti, quòd in iure reddendo eis adfiderent. l. 1, & l. vlt. de offic. adseff. quare etiam consiliarij appellantur: & adseffura ipsorum functio, l. penult. de proxenet. Quò spectat quòd de Tiberio refert Suetonius cap. XXXIII, eum sese magistratibus pro tribunali cognoscentibus sepius obtulisse consiliarium, atque adfedissee. Porro vt hic Laco ex adseffore præfectus præf. factus est: sic Paullus quoque & Ulpianus, cum antè Papiniano in consilio fuissent. auctor, vita Pescennij Nigri, Spartianus. Quos antè præfectos præf. Latini, Græci*

b
fere

ferè τῆς αὐλῆς καὶ τῶν δορυφόρων καὶ τῶν ἑγροπέδων ἐπαρχὸς
 vocant: vt hunc *Laconem* & *Nymphidium* *Plutar-*
chus. *Burrum* quoque sub *Nerone Dio*, & *Perennem*
 sub *Commodo Herodianus*.

SOCORDIA QVE. *Lib. opt. secordiâque, vt*
semper.

LIB. ICELVS. *Variè huius liberti nomen scribi-*
tur. ego Icælum, aut Hicælum Marcianum vocatum
fuisse credo: cuius deminutivum Icellus meminit eius-
dem Nerone, cap. XLIX.

SYMMÆ EQVESTRIS GRADVS CANDIDATVS.
Placet Petri Fabri I. Cⁿⁱ interpretatio, vt non de censu
equestri, sed de præfectura pratorij locus hic intelliga-
tur. præfecti enim pratorio, ab Augusti vsque tempo-
ribus, ex equestri tantùm ordine sumebantur: in quo
præfectura pratorij summuserat honorû gradus. vt sup.
Claud. cap. XII. infra Tit. cap. VI. Icelus ergo, iâ antè
donatus anulis aureis, plus quam centû, vt puto, equites
possidens non censum equestrè sed præfecturâ ambiebat.

AD CERTVM PRÆFINITVM QVE TEM-
 PVS. *Ob legem Papiam, ne diutius matrimonio absti-*
nerent, aut minus operam darent liberis.

SEXTAM DECURIAM. *Quintam Caius ad-*
iecerat.

CONCESSVM A CLAVDIO BENEFICIVM,
Sup. Claud. cap. XXII.

XV. PER QVINQVAGINTA EQ. R. *Tacitus*
tantùm XXXei exactioni prepositos dicit, bis & vicies
millies HS donationibus effudisse Neronem tradens.
Sic enim legendum.

XYSTICI AVT SCENICI. *Athleta atque*
histriones. Aug. cap. XLV.

COMITES ATQVE LIBERTOS. *Cæs. cap. I III.*

PRETIO ADDICI. *Libri MS. adipisci. Quod etiã Beroaldus fatetur ipse addici substituēs: sed malè. Plant. Trin. non etate, sed ingenio adipiscitur sapiētia, huiusmodi enim verba cōmunia sunt: quanquã alia aliis altera significatione minus vsitata. Gell. xv. c. XIII.*

POENAS INNOCENTVM IMPVNITATEM. *MS. pœ. innocentium, impunitates noxi.*

SVPPLICIVM HALOTI ET TIGILLINI.

Haloti, qui, prægustator cùm esset, Claudio venenum dedit, mentio sup. Claud. cap. XLIII. De Osonio verò Tigellino sepe Tac. Juuenalis quoq, Sat. I. quamquam Tigillinum ferè vocant cod. etiam MS. sed Tigellinum vocari debere, & quòd à Tigellio derivatur ostēdit, & quòd Græci ferè e seruant. Ac Tigellini quidem delationes omnibus notæ, de Haloto verò dubitari possit. libertum enim Neronis, qui qua pollebat gratia ad delationes plurimū abusus est, Helium vocat Xiphilinus: cuius etiam Suetonius meminit, Ner. cap. XXI. & nō vno in loco Tac.

VNIVERSIS ORDINIB. OFFENSIS. *Sic XVI. nostri M. omnes. malè, qui offensus legunt.*

PRÆPOSITI. *Ei scilicet negotio. quos inter vel præcipuus Nymphidius Sabinus, præfectus præ. cuius hæc promissio Neronem primo, mox Galbam perdidit. sed & ipse antè periit. Tac. & Plut.*

NAVATÆ ADV. GALLOS ET VINDICEM OPERÆ. *Cùm, vt antè vidimus, C. Julius Vindex Gallos ad rebellionem cōcitasset, profectus aduersus eñ ex Germania, cui præerat, Virginius Rufus, Gallos suo exercitu cōpescuit: sublatoq, morte voluntaria Vindice, imperiū quod sibi parare potuit, Senatui reddi voluit. histo-*

riã refert Xiphilinus. adde Plin. lib. II ep. I, & li. VI ep. XIX. Meminit huius Virginij etiã Iuuenalis, Sat. VIII.

OBSEQUIVM RVMPERE AVSI CAL. IAN. Recte sic Pulmannus. pro adigi tamen, addici habent meliores duo cod.

XVII. PISONEM FRUGI LICINIANVM. De quo, & uxore Verania Plin. lib. II, ep. XX.

TESTAMENTOQUE SEMPER. Lib. vnus super: vt insuper fortassis legendum sit.

XVIII. RVPTO VINCULO. Triplex vna in re ostentum: & quod fugit hostia, & quod essedum inuasit, & quod eum pro cuius salute immolãda erat cruore aspersit. Festus, Piacularia, inquit, vocabant, quæ sacrificantibus tristitia portendebant: cùm aut hostia ab ara profugisset, aut percussa mugitum dedisset, aut in aliã partem corporis quã oporteret decidisset. Plin lib. VIII cap. XLV, Notatum est vitulos, ad aras humeris hominis allatos, non ferè litare: sicut nec claudicãte, nec aliena hostia deos placari, nec trahente se ab aris. Similiter Macrob. Saturn. lib. III ca. XV. Seruius quoque in illud Virg. Et ductus cornu stabit facer hircus ad aras, & iterum lib. IX, statuam ante aras aurata frõte iuuenicum. exempla hic, & Cas cap. LIX, Tito cap. X. Mirum verò, quod rupto vinculo fugisse victimam narrat Suet. cùm Seruius solutas duci solere hostias scribat: quem scrupulum mouet quidem Beroaldus. sed nõ eximit. Ego crediderim hostias ferociores, ob periculum, ne fugiendo sacra perturbarent, laxo quodam fune vinciri solere: vt nihilominus tamquam libera ducebantur. atque ita intelligo Iuuen. locum, è Sat. XII, Sed procul extentum petulans quatit hostia funem. Verùm de his rituales illi Etruscorũ libri, quos Festus

commemoratur, quosque de sacrificandi arte scriptos fuisse auctor est Linius lib. xxv. vide si lubet Macrobius Saturn. lib. iiii c. v. & Plutarch. problem. lxxii.

SPICVLATOR. Per esse legendum, sup. Cal. cap. lii docuimus. & mox terræ tremor.

MAIORA ET TRISTIORA. Lib. opt. manifestiora & tristiora.

FORTVNAM SVAM TVSCVLANAM.

Quam Tusculi consecrauerat. Sup. cap. iiii.

AD EXPIANDVM SOMNIVM. Tib. lib. iiii eleg. iiii, At, natum in curas, hominum genus omina noctis Farre pio placant, & saliente sale.

TEPIDAM IN ARA FAVILLAM. Omnia infusa atque inominata. fulgere aram oportebat: vinum sympullo; tus acerra, non catino aut calice, quæ vasa escaria ac potoria sunt, administrari. nec à sene, & eo quidem atrato; sed à puero ingenuo, ac bene culto; quales qui Camilli appellabantur. Accedit materie calicis & catini vilitas, in Imperatoris maxime sacrificio: cum hi quoque, qui argentum ad alios vsus omnes aspernarentur, patellam saltem Deorum causa haberent argenteam. De ture autem & mero, quibus supplicare sunt soliti etiam ante quam hostie immolarentur, Aug. cap. xxxv.

CASTRENSEM SELLAM. Non solum in castris, atque in curia, peculiaris erat imperatori sella; sed & in cubiculo, & triclinio, & theatro, qua alium sedere nefas esset. Spart. Hadriano, Tunc Seruianum quasi affectatorem imperij, quod in sedili regio iuxta lectum posito sedisset. Idem Seuero, Sedit & in sella imperatoria, temere à ministro posita, ignarus quod non li-

ceret. loquitur autē de cōiunio. Herod. lib. 1, de Lucilla sorore Commodi, sella imperatoria sessitare in theatro, & ignem de more præferre patiebatur. sic enim vertit Politianus.

- XIX. ARVSEEX. *Umbricium vocant Tac. & Plutarchus: de quo ni fallor Junen. Sat. 111. Eundem, ut aruspiciū suo auro peritissimū, celebrat Plin. lib. x, cap. vi.*

LORICAM TAMEN INDVIT LINTEAM. *Thoracē appellat Tac. & Plut. erāt olim igitur etiā linei thoraces, quas loricas vocat Suet. qua de re sic Cornelius Nepos, siue is Emilius Probus fuit, vita Iphicratis, mutavit genus loricarū, & pro ferreis atque æneis, lineas dedit: quo facto expeditiores milites reddidit. Apud Homerū quoq; li. 11 Iliad. Aiax Oileus λινοδωγξ est: at Telamonius, apud Sophoclē, λευκοδωγξ. Lineos etiam thoraces cōmemorat Pausanias in Atticis: nō tamen tā ad proelia, quā venationes aptos: cōfringi enim in his leonū ac pardorū dētes scribit. De thorace deniq; lineo, quō Amasis rex Egypti vsus sit, Plin. lib. xix cap. 11.*

DISSIPARANT. *Lib. vnus disperferant. Sed dissipare rumorem, famam, sermonem, non semel etiam apud Cic. inuenias.*

PER PVBLICVM. *Sic Ner. cap. ix, per publicum vectus est. Oth. cap. vii, raptus de publico. & Tit. cap. vii, spectari in publico. Malē igitur qui per populum legunt.*

DIMOTA PAGANORVM TVRBA. *Pagani militibus opponuntur, Aug. cap. xxvii.*

- XX. PROCLAMASSE EVM. *Meliores codices non habent eum.*

ET VT HOC AGERENT AC FERIRENT. *Lib. vnus, & hoc agerent. Non difficulter autem mihi quis*

quis persuadeat, duas illas dictiones, ac ferirent, nō esse Suetonij. Nam hoc age dicebant Romani, cū rei quam quis ageret intentum esse iubebāt. vt antè dixi Cal. cap. LVIII. Plutar. sanè rem sic narrat, vt nemo dubitet quin legendum sit uti ego censeo. Tac. tamen cum Suet. conuenit.

EXCEPTA GERMANICIORVM VEXILLATIONE. Sic duo è nostris ms. alij Germanicorum, aut Germanorum: quod sanè malim. Germani enim fuere, & Germanicos vocat Tacitus. at Germaniciani propriè vocati videntur, qui in Germania undecumq; adsciti militabant. vt Germaniciani exercitus, Tib. ca. xxv. Oth. cap. viii. Vespas. cap. vi. Beroaldus nescio quos equites nobis somniat. Turnebus Germanos illos fuisse vult, de quibus antè cap. xii: dimissos quidem illos, sed adhuc tamen, ob non sōluta fortè stipendia aut militiæ commoda, apud vexillum manentes. Atqui Sueton. sine vllis commodis in patriam remissos tradit. & Tacitus, quem legisse oportet eum qui Suetonium interpretari velit, Germanica fuisse vexilla ait nempe eorū quos Nero Alexandriam prēmiserat: atq; inde reuersos longa nauigatione egros, impēsiore cura Galba in atrio libertatis resouebat. Porrò cū plura fuisse vexilla cōmemoret Tacitus, vexillationis vocabulū pro cōplexione quadā pluriū vexillorū hic accipio: quāquā Vegetius ad equitū alas vocabulū illud referat, lib. ii c. i.

PRÆ CALVITIO. Plures libri caluitie. Mallè caluitio, vt Cic. utitur.

GALBA CUPIDO. Sic Turnebus quidē: vt Galba, qui tam grandi etate formosus videri adhuc voluit, per iocum Cupido vocetur. Sed lib. ms. omnes, quos ego viderim, dissentiunt, & Cupidè legunt.

PATROBII NERONIANI LIBERTVS.
*Placet hac lectio plures tamen libri, Patrobij Neronis libertus, aut Neronanus. Patrobium, vnà cum ple-
 risq; aliis Neronis emissariis, excepto Haloto et Tigel-
 lino, Galba occiderat: Eum Neronianum vocat Suet.
 quòd Neronis libertus fuisset, vt Demetrium Pompe-
 ianum Seneca, de tranquil. vita cap. viii. Vide Plu-
 tarchum: qui in eo tamen à Suetonio discrepat, quòd
 Patrobij seruis caput donatū dicit; hic liberto venditū.*

AURELIÆ VIÆ. *Mallem Aurelia via pro de-
 dit autem, tradidit habet opt. cod. Notandum verò
 quòd locum, vbi in Patrobium animaduersum fuisse
 scribit Suetonius, Sestertium vocari Plutarchus ait:
 quo nempe eorum qui Cæsarem inssu supplicio affecti
 fuerant, capita abiciebantur. Hinc ergo Possidonij (si-
 ne is Paulus Diaconus, siue alius fuerit) de vita Cy-
 priani, locum intelligimus. Cùm venisset, inquit, in
 eum locum qui dicitur sextus, quarto ab vrbe milia-
 rio; expoliavit se birro, & tradidit carnificibus: dal-
 maticā verò tradidit Diaconis, & stetit in linteis ex-
 pectans speculatorem. pro sextus, legendum sester-
 tius, ex Plutarcho, quod alij quoque monuerunt.*

XXI. STATVRA IUSTA FVIT CAP. CALVO.
Lib. opt. statura fuit iusta, capite præcaluo.

XXII. VSQVE ADEO ABVNDANTEM. *Lib. vnus
 abundanti, alter abundans. & vsque eo.*

SPARGIQVE AD PEDES STANTIB.
*Spargi pro diuini dixit. Ad pedes verò stabant viliores
 in conuiuio ministri. Cal. c. xxvi, astantibusque re-
 liquiè interdū distribuebātur. Seneca epist. c. lxxviii,
 Marcellinum admonuit non esse inhumanum: quē-
 admodum, cœna peracta, reliquiæ circumstantibus
 diui-*

diuiduntur; sic, peracta vita, aliquid porrigi his qui totius vitæ ministri fuissent.

LIBIDINIS IN MARES PRONIOR. *Mallem libidini. Ner. cap. xl. cui spei pronior. & sup. cap. xii, Cn. Dolabellæ proniorem.*

IN HISPANIA ICELVN. *Rectè Pulm. non, C. Icelum. Plutarchus mendosus est.*

TERTIO ET SEPTVAGESIMO. *Zonaras, xx non malus auctor, obiit, inquit, natus annos lxxii, dies xxiii; imperij mense ix, die xiii.*



ROSTRATÆ COLVMNÆ.

Talem in veteribus Augusti nummis cernimus, nec nō Titi Caesaris, quos Augusto restituit, male igitur qui striatæ, pro rostratæ, hic legunt.

IN OTHONEM.



OTV CAMILLI. *Rectè, non, metu i. Cam. vt in nōnullis ms. Vide Claud. o. xiii.*

ANTE PRINCIPIA SE CORAM.

Utumque supplicij seueritatem auxit, &
h s locus,

locus, & ducis presentia. cum non extra vallum, ut maioris erat, neq; per centurionem; sed, veluti in ipsa castrorum fronte, omniumque conspectu, se coram illos capite plecti iusserit. Extra vallum vero plectendos duci solere, & centurionem supplicio praefici, docet nos Sereca locus lib. 1 de ira: cum, de militis supplicio loquens, Dam-natus, inquit, extra vallū deductus est, & iam ceruicē porrigebat. & paulo post, Tunc centurio, supplicio praepositus, condere gladium speculatorem iubet. Principia quoque ἀρχία vertit Plutarchus Othone, ubi & aquila legionum, & signa cohortium, magna Romanis religione culta, servabatur. vsus eo vocabulo etiā C. Gracchus, apud Gell. cap. XII lib. XV, in conuivio liberi vestri modestius erant quā apud principia: sic enim in vetustis duobus cod. legi; cum vulgo principem legatur. At verò Terent. Eunuchō, cum ait, ego mihi cauebo post principia, non castrorum locum, sed eorū qui post hastatos erant, ac principes vocabantur, ordinem intelligo: uti & apud Nonium, cū scribit Sifenna, post principia paulatim recedunt, atque inde cum paucis fugæ se mandant.

EQVITIS R. Alterum illorum duorum significat, de quibus Claud. c. XIII.

ALLECTVM INTER PATRICIOS. Cum gens Salvia antè plebeia tantūm fuisset; nec quidē Romana, sed ex oppido Ferentino translata.

HÆC QVOQVE ADIECIT. Li. duo, hoc quoq; adiecit.

ALBIA TARENTIA SPLENDIDISS. FEM. Lib. opt. splendida.

MARCVM COGNOMINE. Sic editio Gallica, & MS duo: Germanica verò, et alij veteres libri, cognominem sibi. quamlectionē sequor. Othonis enim Principis

cipis patrem, qui Galba in cōsulatu successit, Othonem & ipsum cognominatum fuisse, auctor est Suet. Galba, cap. vi. Cognomines itaq; fuere, pater, & Marcus minor filius: maior vero Lucius, Titiani cognomen tulit: cuius filius Saluius Cocceianus, à Domitiano occisus est. Domit. cap. x. vide Vitell. c. 11.

CAMILLO ARRUNTIO DOMITIO AENO- II. BARBO. Scribe Ahenobarbo. De Arruntij nomine dubito. nã qui fastos nobis concinnarunt, hoc anno, qui fuit DCCXXCV ab U. C. Cn. Domitiũ Ahenobarbum, Neronis principis patrem, & M. Furium Camillum Scribonianum Coss. faciunt: qui an etiam Arruntij nomen tulerit, nescio. Lector cogitet.

FLAGRIS GBIVRGARETVR. Sic serulis obiurgari, Cal. cap. xx: vbi plura notauimus. Adde Festum, cum ait, post turpe factum obiurgatio est, monitio ante factum. quamquam admonere, pro coercere & castigare, interdum accipitur.

IN SVBLIME IACTARE. Idẽ Nero factitabat, cap. xxvi. Itali & Galli non ineleganter, à vanno, vannare vocat. Martial. Ibis ab excussõ missus in astra sago.

QVO EFFICACIVS COLERET. Id est, maiore fructu ac cõmodo ei obsequeretur. noti Iuue. versus, optima summi Hunc via processus, vetulæ vesica beatæ. Colere igitur dixit Suet. quod ancillari in Salust. Cicero, si modò Ciceronis, & non potius declamatoris alicuius ea oratio est. Græci quoque δεγνδεν.

DIE QVEM NERO NEC. MAT. Lib. opt. quem necandæ matri Nero.

POPPÆAM SABINAM. Aliquid Ner. cap. xxxv. sed prolixè historiam narrat Tac. lib. xiii annal. quamquam nonnihil à Suetonio discrepãt. Plutar-

Plutarchus, Othone, idē sentire videtur quod Sueton.

NEC CORRIPVISSE CONTENTVS. *Sic editio Gallica, Germanica, & cōplures ms. corrupisse. quod sanē magis placet. opt. cod. neutrum habet. ut sensus sit, Othonem non contentum eo, quod sibi creditam à Nerone coniugij specie recepisset; adēdē eam dilexisse, ut ne Cæsarem quidem, à quo tradita erat, rivalem ferret. Si corripuisse retineas, pro arripuisse exponere necesse est: si corrupisse, pro alienasse à Nerone: ut corrumpere alterius seruum dicimus, & actionem de seruo corrupto in pandectis legimus. nemo enim uxoris suæ mæchus est, ut mox sequitur.*

MISSOS AD ARCESSENDAM. *MS. nostri ad arcessendum.*

DIDUCTO MATRIMONIO. *Duo cod. deducto. malè. Diducere enim, & contrahere, opposita sunt. Horat. lib. III od. IX, diductosque iugo cogit aheneo.*

VXORIS MOECHVS. *Mæchum uxoris vocat, quod sibi nuptam antea, nec repudiatam, sed abductam à Nerone, sollicitauerat: quod nō ferens Nero, pronuncia obtentu exilium detulit.*

1111. ET EX CONDIT. TEMP. *Melius ms. duo, magnam quidem ex cond. temp.*

SELEVCI MATHEMATICI. *Tacitus & Plutarchus Ptolemaum vocant. nec malè Beroaldus utroque nomine vocatum fuisse conijcit.*

TVNC VLTRO INOPINATVS. *Dictio, ultro, non est in opt. cod.*

AVREOS EXC. COH. *Idem Plutarchus. Tacitus centenos nummos dicit. Dio lib. LV, et alicubi Zonaras, aureum xxv drachmis hoc est totidem denariis æsti-*

estimant: quæ ratio sane etiam cum pondere eius temporis aureorum optimè conuenit, si argenti ad aurum proportio obseruetur. sub recentioribus verò Imperatoribus, aurei æstimatio longè maior fuit: pondus autem minus. quod in *Juris studiosorum gratiam annotatum volui*. Terni aurei. stipendium militis menstruum fuit. De quo *Domit. cap. vii.*

TOTVM AGRVM. Hac de re sic Tacitus: adeò animosus corruptor, vt Cocceio Proculo speculatore, de parte finium cum vicino ambigenti, vniuersum vicini agrum, sua pecunia emptum, dono dederit. *Emancipare dixit Suet. quod Tacitus dono dare. Emancipare igitur quouis modo alienare, & in alium transferre dominium rei alicuius, significat: quamuis imaginaria fortassis venditione Otho agrum militi nullo addixit: quod specie quidem vendere, re ipsa donare est. Qua de re Cas. cap. l. apertius tamen loqueretur Suetonius, si diceret, redemit, eique mancipauit.*

SUCCESSIONIS IMP. DIGNVM. Ita quidem loqui potuit Suet. duo tamen vetustæ cod. legunt, successione.

DISPENSATIONE. Sic dispensatoris officium v. vocat. Ingens autem peculium eum Cæsaris seruum habuisse necesse est, qui decies HS pro officio illo penderet; præsertim sub tam auaro principe. Argij dispensatoris Galba mentio, cap. xx: & alterius; quem ordinariũ vocat *Tranquillus noster cap. xi i*: ad differentiã nempe eorum qui extraordinarias dispensationes adipiscuntur: qualis dispensator *A. mentiaci belli Neronis seruus*; qui libertariẽ centies vicies HS redemit (sic enim lego apud *Plinium lib. vi i cap. xxxix*) & *Drusillanus Claudij dispensator Hispania*, qui lancem illam quin-

qua-

quagenariam possedit: de qua item Plinius lib. xxxiii cap. xi. Talem aliquam dispensationem hoc loco intelligo. Vide Aug. cap. lxxvii.

QUINQUE SPECVLATORIBVS. Sic scribendum esse docuimus Cal. cap. lxi. accedat nunc Plutarchi auctoritas. Is enim de hac conspiratione loquens, sic ait, ἐν δὲ τέτοις οὐτέθει, καὶ λάσει, ὁ μὲν ὀπών, ὁ δὲ τεσσέρει. & quia Romana posuit vocabula Optio & Tesserarius, addit sic vocari eos qui nunciorum speculatumq; ministerio funguntur, τῆς διαγγέλων καὶ διοπατήρων ὑπηρεσίας τελοῦντας. Porro quoniam hic locus ex Tacito desumptus est, etiam hunc audiamus; & quidem ex editione Lipsij: vulgata enim mendosissima est. Sed tum è libertis Onomastum futuro sceleri præfecit: à quo Barbiū Proculum tesserarium speculatum, & Veturium optionem eorundē, perductos. vt inter speculatores Barbius tesserarij, Veturius optionis officio functus sit. Et Plutarchus quidē Taciti verba non rectē expendit; qui, cūm tesserarij & optionis nomina poneret, speculatum omiserit: existimans fortissis eosdē esse tesserarios, qui & speculatores. quod aliter se habet. Attamē cū, ea ipsa verba exponēs, speculatum tantūmodo munus attingat (de quo antē disseruimus) nō etiā tesserarij, locū Taciti paulo aliter legendū censeo: et quidē retēta pene vulgata lectiōne, hoc modo: Barbium Proculum tesserarium speculatum, & Veturium optionem, eodē perductos. vt ambo scilicet ex cohorte speculatum fuerint: ille verò etiam Tesserarius; hoc est, qui tesseram, à Tribuno vel cēturione datā, quibus opus esset vltius nūciaret: hic Optio. Notum autē ex Varrone, Festo, Vegetio, Optiones vocari solitos, qui, tanquam administri, gradum aliquē militiae tenen-

tenentibus dabantur, vt vicariam præstarēt operam. & fortassis hic ipse Vetrarius, Barbij Proculi, speculatoris tesserarij, optio erat. sic enim Vlp. l. vi de bonis dānatorum, neq; speculatores ea vltro sibi vindicent, neque optiones ea desiderēt: optiones enim speculatorū vicarios interpretor. neque aliud est tesserarius optio in antiquis marmoribus, quā qui tesserarij vicē gerit. Dissentit autē in eo Suetonius à Tacito et Plutarcho, quod hi duobus tantū initio rem cōmissam tradūt: ille quinq;. Verūm, vt credo, Onomastus Othonis libertus primū duos: hi, tres alios: simulq; numero quinque, mox alios decem compararunt. Et eleganter sanē Tacitus, suscipere, inquit, duo manipulares imperium p. r. transferendum, & transtulerunt. quo loco notandum, quōd, quos paulo antē speculatorem tesserarium & optionem appellauerat, mox manipulares vocat. gradum ergo militiae tesserarius nō mutat; minus optio: speculatores autem militum numero habentur.

TVLERAT. Lib. vnus, erat animus.

VI.

EIVSDEM STATIONE. Stationem vicem vocat, qua cohors illa inter alias tunc iterū excubiis adorat. alioqui statio, ipsos milites certo loco positos, significat. vt statio Germanorum, Ner. cap. xxxiiii. statio Nicomediensis, apud Plin. epist. lib. x. sed & Modest. §. C. l. III de re militari, Qui stationis munus relinquīt, plusquam emanfor est. Hoc est, qui suo die stationi nō adest. Hinc stationary milites, l. i. & l. panult. de fugit. Sed & superstationarios legimus: quibus, vt arbitror, maior incumbebat publica sollicitudinis cura: idem fortasse qui & Irenarchæ. stationes enim militum in prouinciis, quietis ac pacis publicæ curam gerebant, facinorososque iudici sistebant: unde

unde etiam curiosi interdum vocantur, qua de re inter alios sic Tertull. apolog. Latronibus inuestigandis per vniuersas prouincias militaris statio sortitur. Verum de hac re plura Iurisconsulti. Adde Suetonium Tiberio cap. xxxv. i. & Aug. cap. xxxii.

RELIGIO ET SELEVCVS. Religionem superstitionem vocat. de qua Ner. cap. viii.

MILIARIVM AVREVM. Id columna erat, in capite fori Romani: à qua omnes via Italia incipiebant, atque in eandem desinebant. Plut. Galba. Plin. lib. iiii cap. v. Ibidem ergo Saturni aedes.

OSCVLO EXCEPTVS. Tib. cap. xxxiiii.

AD CONSTITVTVM. Sic veteres loquebantur, subaudiendo, locum vel diem, de quo conuenerat. Varro lib. ii de re rust. cap. v, cum alius eum salutasset, alius conuiciatus esset, qui tam sero venisset ad constitutum. Cic. ad Marium lib. vii, Si quod habes constitutum cum podagra, fac in alium diem differas.

LECTICARIIS. Vide Cal. ca. lviii. Rem paulo aliter narrat Tacitus.

OMISSA MORA. Libri duo amissa mora. Ego totum illud, omissa, seu, amissa mora, libenter expunxerim.

SUCCOLLATVS. Sic de Claudio cap. x: quia ferui diffugerant, vicissim succollantibus, in castra delatus est. Virg. de apum rege, lib. iiii Georg. illum admirantur, & omnes Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes: Et saepe attollunt humeris. quod Barbari creandis regibus facere consueverunt.

vii. DEINDE VERGENTE IAM DIE. Pro declinante.

nante. ut vergit etas, vergens annis, Tac. Dein quoq₃.
pro deinde, in opt. cod. legitur.

POSITAQUE BREVI RATIONE. Sic omnes
libri. interpretes tamen legunt oratione. sed malè. Mox
etiam legendum quingentis HS pro fectertia.

MANES GALBÆ. Similis de Nerone locus, c. xxxiiii.

GRAVITER PROLAPSVM. Lego prolapsus.
ut antè pauefactus, repertus.

ΤΙ ΓΑΡ ΜΟΙ ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΙΣ ΑΥΛΟΙΣ.

Xiphilinus sic, τὶ δὲ μεῖνει μακροῖς ἀυλοῖς ἀυλεῖν; ac pro-
uerbium esse dicit, de iis qui quid sibi inutile faciunt.
Turnebus lib. v cap. i. & lib. xvii cap. xx, varias pro-
uerbij causas adfert: nec ipse sibi satis constat. nobis vna,
eaq₃ simplicissima, sufficiat. non omnibus buccis longas
tibias, quæ difficilium insentur quo longiores sint, pari-
ter conuenire: ut nec Othoni imperium. Ex eodem fonte
manat illud Iuuenalis Sat. xi, buccæ Noscenda est
mensura tuæ.

GERMANICIANI EXERCITVS. Sic Illyri- VIII.
ciani, Galb. cap. xx. Tib. cap. xxv.

IAM DVCIBVS. Mallem, ut in tribus ms.
iàmque ducibus.

ET PLACVERAT. Melius ms. & editio Ger-
manica, placuerat, sine &.

PER CLASSIARIOS ARMA TRANS-
FERRI. Ostiam scilicet. vide Tacitum. De classiariis
quoque iam antè diximus, Galb. cap. xii.

IN PALATIVM CVCVRRERVNT. Lib.
vnus concurrerunt. quæ vox sanè rei tantè magis con-
uenit. Similis locus Tito, cap. vlt.

PERRVPERVNT. Duo cod. proruperunt. uti
& interpretes.

MOTIS NECDVM COND. ANCILIBVS.

Sic & Tacitus extremo lib. i. histor. Fuerunt, inquit, qui proficiscenti Othoni moram, religionemque nondū conditorū anciliorum adferrent. Hoc quid sit, Seruium audiamus. Is enim lib. viii Aeneid. in illud Virg. utque impulit arma, sic scribit, Qui belli susceperat curam, sacrarium Martis ingressus, primo ancilia commouebat; post hastam simulacri ipsius Dei, dicens, Mars vigila. Motis ergo in hunc modum ancilibus, priusquam de more recondiderentur, Otho ad bellū profectus est. Atque ita fermè Turnebus lib. v cap. i. Beroaldus verò, quoniā mense Martio profectū Othonem constat, mota necdum condita ancilia intelligit, quæ Salij, ad sollempnem illū saltum deprompta, nondum reposuerant. Verūm quia Suetonius eo die abiisse eum scribit, quo sacerdotes Matris deūm lamētari ac plangere incipiebant, hoc est, ante vi Cal. Aprilis, si Marcellino credimus; ancilia verò mensis Martij initio circumferebantur, quod ex Ouidij fastis discimus; Turnebō potius accedamus.

QVOD ANTIQVITVS INFAVSTVM HABERETVR. *Antiquitus, pro ab omni usque antiquitate aut opinione maiorum. sanè & matrimonia tunc contracta infausta habebantur. Ouid. lib. iiii Fastorum.*

LAMENTARI ET PLANGERE. *Similis luctus in sacris Leucothea, apud Aristot. lib. ii Rhetoric. ad Theodecten, & Plut. Camillo: in sacris Ariadne, apud Plutarch. Theseo: in sacris Hyacinthi, apud Ouid. Metamorphosi, & Athenæum lib. iiii. Adde diem quo Plynteria Minervæ, item quo Thesmo-phoria Cereri celebrabantur Athenis, summo cum luctu.*

Inctn. De quibus Plut. Alcibiade, & Demosthene.

VICTIMAS DITI PATRI CÆSAS LIT. pro, victimis Diti cæsis litauit. Simile illud Virg. sacrif- que litatis Indulge hospitio: cum non sacra litemus; sed Deo sacris, vt ibi monuit, Seruius.

INVNDATIONIB. TIBERIS. Qui, vt inquit Plin. lib. III cap. V, vates quodammodo intelligitur ac monitor, auctu semper religiosus.

PROFLIGARI PLURIMUM POSSE. Hoc IX. est promoueri, ac pæne confici rem. alij, pro plurimum, prælium substituunt: vt profligare bellum, Linius & Tacitus dixere. ipse Cicero ad Cornuficium, profligato bello, ac pæne sublato. Aliter tamen de huius verbi significatione Gell. lib. XV cap. V.

ET AD CASTORIS. Sic Orosius quoque, & Tacitus lib. II. histor. ad duodecimū à Cremona locus Castorum, sic enim Iustus Lipsius restituit, cum antè castrorum legeretur. optime.

APVD BERRIACVM. Lib. MS. de hoc nomine dissentiunt. Meliores Betriacum vocant: vt & Plutarchus Βετριάκων. quod Turnebus sequitur. ego nihil inuito, nam Iuuenalis codices, quos vidi complures, Sat. II, Bebriaci in campo, legunt. est autem inter Veronam & Cremonam vicus. Tacitus.

IN IPSA CONSALVTATIONE. Duo MS. in ipsa consultatione. quod historiā rectè perpendenti, fortasse non displicebit.

TRIBVNVS ANGVSTICLAVIVS. Rectè. cum angusticla- x. uius in vulgatis perperā legatur. sic laticlavius, Ner. c. XXVI. & Domit. cap. X. Vide Aug. cap. XXXVIII, et XXXIX.

COHORRVERIT. Libri duo corruerit, ma- lè. Sic enim Tib. cap. XXI, Dij me perdant, nisi
s 2 cohorr-

cohorrescit corpus meum. nec semel ita Cicero.

CONCVRSVRVM CVM GALBA. An ad-
versus Galbam? an verò cum Galba, quando ei adhuc
in Hispania agenti, ipse præfectus Lusitania, adhasit?
Prior interpretatio magis placet.

TVNC AD DESPIC. Mallem, tum, pro tunc:
vt coniunctionis loco ponatur. nam adhuc Suetonium
lenem referentē audimus. nisi tūc, pro deinde accipias.

FRATREM FRATRISQVE FIL. Sup. cap.
I. Domit. cap. x.

AD SOROREM. Cum qua etiam stupri consue-
tudinem habuisse eum scribit Xiphil.

SED ET AD MESSALLINAM NERONIS.
Mallem abesse sed. De Statilia Messallina, Ner.
cap. xxxv.

XI. ABIRE COEPTABANT. Libri duo, captabāt.
GELIDÆ AQUÆ POT. Liber vnus, gelidæ
potione aquæ. vt non temere quis suspicetur, aquæ, su-
perfluum esse. Iuu. Sat. v, caldæ gelidæque minister.
aliter tamen Suet. Vitell. cap. xiiii, & Vespas. cap.
xxiiii.

FORIBVS ADOPERTIS. Sic Turnebus, &
ms. nostri duo: alij adapertis legunt. ego verò obductas
fuisse puto. quare adopertis placet.

ET CELERITER (ITA PRÆCEPERAT)
FVNERATVS. Placet Turnebi lectio, quam codex
noster opt. confirmat, & celeriter, nam ita præc. fun.
Accedat Plutarchi auctoritas, qui Brixelli eius se vi-
disse sepulcrum affirmat. Merum igitur somniū est,
quod commentator nescio quis, apud Culiternam, aut
Veliternam, aut Viterinam, infarsit.

xxxviii. Zonaras obiisse scribit, natum annos

xxxvii:

XXXVII: Imperij die xc. Idē Dionis epitome, nisi quod
 annis XXXVII, XI dies eximit. Tacitus quoque XXXVII
 ei annos tribuit: sed quamdiu imperauerit, non addit.
 Optimè cum Fastis cōueniet ratio, si vitæ annos XXXVII,
 imperio dies XCV annumeremus. Eutropius Suetonium
 sequitur.

SCAMBVS QVE. Placet Turnebi coniectura. nā XII,
 ē nostrorum librorum fidelissimus cambus habet, non
 caluus, vt vulgati omnes. *σκαμβός* enim prauum cur-
 numq̄, significat. quod ad pedes ē crura Graci trāstul-
 lerunt: Latini, si Nonio credimus, ad deprauatam oco-
 lorum aciem: vt scambi sint ydem qui strabones. Sueto-
 nius tamen Gracos sequitur. De Otthonis verò mundi-
 tia, seu mollitie potius, *juuen. Sat. 11. De Isidis sacerdo-*
tibus, Domit. cap. 1.

IN VITELLIVM.



NISI ALIQVANDO DE. Editio Gallica,
 & vnus è nostris ms. aliquando prius: ceteri
 omnes aliquanto prius, vti & interpretes.

AVGVSTI QVÆSTOREM. Ex his,
 inquit Beroaldus, qui candidati principis dicebantur.
 Ego potius Augusti in expeditione aliqua quæstorem
 eum fuisse crediderim, aut militaris erarij præfectum.

ET VITELLIA. Dea Vitellie nemo, quod sciam, prater Suetonium meminit. Arnob. lib. II III, Vibillia commemorat, quae ab viarum erroribus liberet. Macrobi. Saturn. lib. III cap. III, Vitulam seu, ut alij legunt, Vitulinam, quae latitia praesit: quam Piso ait Victoriam nominari. verum quonia eam nominis ratione adfert Macrobius, quod potens sit vita toleranda; non temere suspicemur, Vitellia potius quam Vitulam scribi illic debere. quaque & Vituna vocari debere videatur, ut Vitunus Deus, quod vita tueatur. verum satius est ut Dea hac, siue Nympha fuerit, certo loco circumscribamus: qualis futurna, & Venilia: ut non mirum sit obscura esse, cum in celi Senatum nunquam venerit. De Vitellia quoque via nihil memini me legisse. via Vitularia commemorat Cic. ad Q. fratrem ep. I lib. III, verum alia parte Italia.

IMPERASSE. Duo cod. imperitalle. & mox, mansisse diu.

ÆQVICVLOS. Vitellie colonia ab Aequis expugnata meminit Livijs lib. V, quam Vitelly, a sua dictam gente, proprijs opibus tutandam ceperant. ut Suet. hic.

II. CASSIVS SEVERVS. De hoc Aug. c. LVI.

SECTIONIBVS ET COGNITVRIS. Sic Turnebi codices, & noster optimus: alij confuturis legunt: credo, quia sutoris ante facta mentio. Est autem cognitor, inquit Festus, qui litem alterius suscipit: de quo plura ad Horatium, lib. II Sat. V, si cognitor ipse. hinc cognitura. pro cognitoris questu. Sectores vero dicti, qui proscripta damnatorum bona coemebant, praesertim confuse atque uniuersaliter, ut postea, res singulas vendendo, inde lucrum facerent. vnde sectiones, questus acerbissimus. exempla passim apud Ciceronem, Caesarem, Tac. & alios.

MVLIERE VVLGARI. *Rectè Turnebus vulgarem interpretatur, quæ sui copiam faciat, & cum populo alicui communis sit. Ouid. lib. IIII Fastorum, Numina vulgares Veneris celebrate puellæ. Suet. Domit. cap. xxii, nataretq; inter vulgarissimas meretrices. sed & Vlpianus l. xiii de adulteriis, cum ait, Sed & in ea muliere potest maritus adulterium vindicare quæ vulgaris fuerit, vulgarem appellans quæ se olim prostituerit.*

DOMO NVCKERIA. *Sic Virg. Qui genus, vnde domo? Horatius quoq; vnde domo quis, Cuius fortunæ. Frequēs in antiquis marmoribus, ut post tribunal etiam patriæ nomen elogii, militum maxime, apponatur: vt Roma in edibus Matthæorū, L. CASSIVS L. E. ROM. NIGER DOMO ATESTE MIL. COH. I. PR. MIL. ANN. XVII VIX. ANN. XXXVII. Iterum, L. PINARIO L. F. SCAPTIA MATERNO FLORENTIA MIL. COH. XII. VRB. VIX. ANN. XXX. MIL. ANN. VII. Sic alibi, ARRETIO. VIENNA. AVGVSTATAVRINORVM. HASTA. MUTINA. Sed & Seneca consolatione ad Helniā, iube, inquit, omnes istos ad nomē citari, & vnde domo quisque sit quære.*

COGNOMINES. *Nihil mirandum si de gentis nomine intelligamus, quòd Vitellij omnes vocati sint: verùm de cognomine loquitur, quod omnibus idem fuit. Vide Oth. cap. i. Onufrius huic P. Vitellio Nepotis cognomen tribuit, alioqui obscurum ignotumque.*

AVLVM, QVINCTIVM. *Mallet, vt in MS. A. Q. P. L.*

AVLVVS IN CONSVLATV. *Oth. cap. ii.*

QVINCTVS CARVIT ORDINE. *Q. Vitellium inter eos numerat Tacitus lib. ii. Annal.*

quos Tiberius Senatu mouit, aut spōte abire passus est. Suetonius igitur nonè dixit, caruisse eū ordine, quo deiectus sit.

PUBLIVS GERMA. COMES. Tacitus lib. III. Plin. XI cap. XXXVII. Suet. Calig. cap. I.

SEIANI CONSCIOS. Lib. probatissima fidei, confocios.

SCALPRO LIBRARIO. Sic scalprum sutoriū, fabrile, chirurgicum etiam, apud auctores inuenias.

LVCIVS EX CONS. SYRIÆ PRÆPOSITVS. In qua præfectura, ut in Iudeos benignus, nō vno in loco à Iosepho laudatus est.

AD VENERANDA LEG. SIGNA. Hoc est, opinor, quod Dio narrat, non solum coactum à Vitellio pacis condiciones accipere, filiosq; obfides dare; verum etiam Augusti & Cai statuis sacrificare. Imperatorū sanè imagines signis imponebantur. Historiam latius enarrat Iosephus lib. XVIII Antiq.

ADORARI VT DEVM INSTITVIT. Hoc est, exemplo suo auctor fuit vt pro Deo adoraretur. Hoc ergo est quod Sext. Aurelius Victor tradit, primum Caium Dei ac Domini nomen vindicasse. fecit id verò Vitellius vt necem effugeret. Dio lib. LIX: quo loco & illud refert, quòd cum eum percontaretur Caius, qui cū Luna sibi rem esse credi volebat, vidissetne ipsum cum Dea congredi; quasi attonitus, defixis humi oculis, voce exigua, ac tremens, solis, inquit, Domine vobis diis licet inuicem videre. quò factò initio omnes adulando superauit.

CAPITE VELATO. Ut deos, sic Casarem religiose adibat Vitellius. vnde Plinium intelligimus, operis sui præfatione ad T. Vespasianum, cum ait,

Te

Te quidem in excellissimo humani generis fastigio positum, summa eloquentia, summa eruditione præditum, religiose adiri etiam à salutantibus scio. *De gestu verò habitûq; deos adorantium, ut pulchrè hoc loco Suetonius, sic Lucr. lib. v, Nec pietas vlla est velatum sæpe videri* Vertier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras, Nec procumbere humi prostratum, & pandere palmas. Ante Deum delubra. *Plin. quoque lib. xxviii cap. ii, In adorandò dexteram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus: quod in læuum fecisse Galliæ religiosius credunt. Idem lib. ii cap. xlv, Antiquis Græciæ in supplicando mentum attingere mos erat. Plaut. Amphit. Act. v, Scena i, inuocat Deos immortales ut sibi auxiliũ ferant, manibus puris, capite operato. Idem Curg. act. iiii sc. i, Quis hic est, qui operato capite Esculapium salutat. & festinè admodum act. i sc. i, cum Palinurus seruus diceret, quò me vortam nescio; respondet adolescens Phadromus, Si Deos salutas dextrouorsum censeo: quod ad Plinij, què modò citauimus, locum facit; nequis solos Gallos id obseruasse existimet. pulchri etiam hac de re Tibulli versus lib. i eleg. ii, Non ego tellurem. Porro quod ad capitis velationem attinet, exemplum apud Curtium lib. iiii, Ille in cãdida verbenas manu præferens, capite velato, præibat preces regis. in nummis etiam & marmoribus, sacrificantes ferè velato capite cernimus. Plura Macr. Sat. lib. i, cap. viii. Seruius in illud Virg. Purpureo velare comas adopertus amictu, & Plut. probl. x. Accedat, quòd positus panulis adiri Deos ex Tertull. notauimus, Claud. cap. vi.*

DETRACTIVMQVE SOCCVLVM. De mul-

lierum focculis, *Plin. lib. IX cap. xxxv, loquens de margaritis, quin & pedibus, inquit, nec crepidarum tantum obstragulis; sed totis focculis addunt. Vide Cal. cap. LII.*

III. EX SEXTILIA. *Tac. lib. II histor. Mater Vitelliorum Sextilia, antiqui moris. Libri veteres etiam Sextilia habent. & sanè utroque modo in marmoribus scriptum observant: saepius tamen Sextilius, uti & Sextius, reperi.*

EODEM AMBOS TOTOQUE ANNO. *Quo pater ipse L. Vitellius ter cos. cum Claudio Imperatore etiã censor fuit, anno V. C. ut Onufrius computat, DCCCL. Exstant etiam nummi A. Vitellij principis, in quorum altera parte patris effigies, cum hac inscriptione, L. VITELLIVS COS. TER.*



CENSOR.

PRO AFFLICTO LAMENTATA. *Cal. ca. XIII prope afflictæ domus.*

TIBERIANA SCORTA. *Scorta ergo vocantur, etiam pueri meritorij. Liu. lib. xxxix, Philippum Pænum, carum ac nobile scortum. Sex. Aurelius de Domitiano, iniuria verborû, quæ se scortum vocari dolebat, accesus Antonius. Suet. Tib. cap. XLIII, ubi de Spintrius. ex quibus omnibus locis, aduersus Lauræty Vallæ discrimen, scorta vocari pueros non meritorios tantum, qui mercede se prostituunt, verum etiam eos quos catamithos ac concubinos honestius appellabant, manifestum est.*

IIII. PRÆSIDENS CERTAM. NERONEO. *Ner. c. XII. EXORANDVM PRÆBVERIT. Imperfecta*

fecta oratio est. ms. tres, exorandumque præbuerat. atque ita omnino legendum est.

CVRAM QVOQVE. *Mallet, curamque operum publ. Inter officia ab Augusto excogitata, cura viarum, aquarum, & alvei Tiberis. Aug. cap. xxxvii.*

SVCCEDENTI FRATRI LEG. SVBSTITVTVS ESSET. *Sic editio Gallica, & ms. duo: Germanica vero, & alij quos viderim omnes, substitisset. haud dubie melius. significat enim, eum, succedente sibi fratre, legati titulo adhuc in provincia mansisse.*

STANNVM ET AVRICALCVM. *Plures ms. orichalcum: quemadmodum & origo vocabuli scribendum esse ostendit. à montibus enim Graci deducunt. vnde prima syllaba brevis est. Horat. de arte, Tibia non, vt nunc, orichalco vincta, tubæque Æmula. Virg. lib. xii, Ipse dehinc auro squalentem, alboque orichalco Circumdat loricam humeris. Errant igitur, qui aurichalcum aurum eri mixtum dici volunt. Festus, Cadmea terra, quæ in æs conijcitur vt fiat orichalcum. Pand. tamen Flor. aurichalcum scribunt, l. xlv, de contrah. emp. & alibi.*

FILIVM PETRONIVM. *Plures omnis generis libri, Petronianum legunt. rectè. vt cognomen sit, ne gentis nomen ei pereat.*



LIBEROS VTRIVSQVE SEXVS. *Duorum capita videntur in Vitellij nummis, qualem seruo aureum, cum litteris, LIBERI IMP. GERM. AVG.*

T. IVNI. *T. Vinij scribendum vii, esse, docuimus Galb. cap. xiiii.*

PER COM. FACTIONIS SVÆ FAVO-
REM. *Lib. vnus*, factionis Venetæ fauorem, & af-
scriptum, aliàs suæ. Ego suæ retineo: & Venetam inter-
pretor, cui ita fauit Vitellius, vt, Veneto indutus habi-
tu, ipse aliquando abstergendis equis operam suam circo-
præstiterit. Xiphilinus. eidem ergo factioni. cū faueret
etiam Vinus, eius patrocinio provinciam adeptus est.
magna enim (quod ait Satyricus) inter molles cōcordia.
NISI QVOD GALBA. *Mira locutio, quali
vstitur etiam Galba cap. x.*

MERITORIO COENACVLO. *Sic Aug. cap.
xlv*, ex amicorum libertorumq; cœnaculis. frequēs
f. C^{us} pro superiore adium contignatione, quò scalis a-
scenderetur: ibi enim tenuiores ferè, distinctis mansioni-
bus, habitabant. Plura ad Horat. ep. i, Quid pauper?
ride. mutat cœnacula.

EX AVRE MATRIS DETRACTVM VNIO-
NEM. *Plin. lib. ix cap. xxxv*, loquēs de vnionibus, hos,
inquit, digitis suspendere, & binos ac ternos auribus,
feminarum gloria est. Cū verò Sextilia, antiqui mo-
ris femina, tanti pretij vnionem auribus suspenderit,
minus sanè mirandum de Cleopatra, ac Metella.

SINVESSANOS. *Lib. vnus*, Sueffanos. sed malè.
Simile mendū apud Tacitum, lib. i histor. vbi de morte
Tigellini. vulgata enim exemplaria Sueffanas aquas
vocant, quas Sinuessanas vocare conuenerat: de quibus
Strabo lib. v, Plin. xxxi ca. ii, ipse Tacitus lib. annal.
xii, de Claudio, reficiendis que viribus mollitie cæli,
& salubritate aquarum, Sinuessam pergit.

QVORVM PVBLICA VECTIGALIA IN-
TERVERTERAT. *Dictionem vectigalia, vt adul-
terinam, amouendam censeo. Publica enim, vnde pub-
licani,*

licani, tum apud *J. C.* tum apud alios auctores classicos, absolute pro vectigalibus accipiuntur. nec solum vrbis *Rome*, sed & aliarum civitatum bonis. *l. i de public. l. xvi, & xvii de verb. signif.* Cicero epist. ad *Q. fratrem*, publicis male redemptis. *Horat. epist. 1*, Pars hominum gestit conducere publica. *Ipsè Suet. Vest. c. 1*, publicum quadragesimæ, id est vectigal quadragesime. *Sape Tac. & Quintil.*

INIVRIARVM FORMVLAM. *Claud. cap. xiiii*, formula excidere.

III. COS. FILIVM. Sic nummus *L. Vitellij*, de quo antè cap. *iii. Tacitus*, Aderat Vitellius, Vitellij Censoris ac ter cos. filius: id satis videbatur.

DE SE EXPERIMENTIS. *Duc ista vocule*, de se, non sunt in opt. codice.

CALIGATORVM QVOQVE. *Aug. cap. xxv.*

REIS SORDES. *Novè, sed non ineleganter, sordes pro veste sordida atque habitu quo in reatu utebantur, ac consequenter pro reatus abolitione, dixit. Sordidati autem incedebant, nò solum rei; verum etiam propinqui & affines. de quo Venuleius J. C. l. xxxix de iniuriis, Vestem sordidam rei nomine in publico habere, capillumve submittere, nulli licet; nisi ita coniunctus sit affinitate, ut inuitus in reum testimonium dicere cogi non posset. quam verò sordidam Venuleius, squalidam vocat Ulpianus, l. xv de iniuriis: & obsoletam Valer. Maximus, lib. vi cap. iiii, de P. Rutilio.*

IN VESTE DOMESTICA. *Ad horum discrimen, forensia vocabant quibus in publico utebantur. Aug. cap. lxxiii.*

DIVI IVLII GLADIVM DETRACTVM DELVBRÒ MARTIS. Sic *Strabo lib. iiii, & Plutar-*

Plutarchus Cæsare. Gallos etiam scribunt monstrasse Cæsaris gladium, suspensum in templo Martis. Alterum exemplum apud Tacitum, lib. xv, de Nerone, qui Scæuini pugionem fœui vindici in Capitolio cōsecrauit. Tertium videbimus cap. x. Sed & sibi ipsi detractū pugionem Vitellius, postquam eum consules & Senatus recusassent, in eade cōcordia deponere voluit. Addam & Horatij locum lib. iii od. v, Signa ego Punicis affixa delubris, & arma militibus sine cæde, dixit, derepta vidi. Contigere autem ea de quibus hic Suetonius, apud Coloniam Agrippinam, quam strictum tenens enssem, Vitellius ingressus est: vt Romā Galba, suspēso à cervicibus ante pectus pugione. Coloniam ergo, quāquam cis Rhennū esset, inferiori Germania attribuerunt Romani.

INQUIT: BONO ANIMO. Bono, inquit, animo, habent meliores codices.

CONSENTIENTE DĒINDE ETIAM IAM. Particula iam non est in opt. codice.

QUI PRIVS A GALBA. Idem codex qui prior, vide Tacitum & Plut.

AVGVSTI DISTVLIT CÆSARIS IN PERP. RECVS. Idem Tacitus & Plutarchus. Et Cæsaris quidem nomen neq; in nummis eius, neque in marmoribus vnquam vidi: Augusti verò persæpe. sic enim numisma aureum, cū liberis ipsius, cuius antè memini, A VITELLIVS GERM. IMP. AVG. TR. P.

IX. LVSTRATISQVE SIGNIS. Lustrare circūire est. vt Aquila, que magnarum semper rerum facit auspicia, primum circumuolauerit agmen: deinde, leni meatu, nullo gaudentium militum clamore territa, tanquam dux via præcesserit. Tac. Vide Senecam, ii quæst. natur. Virg. li. viii; Lustrat Auentini mōtem.

GALLINACEVS. *Quid hoc portenderit ipse post Sueton. explicat: venturum nempe in alicuius hominis Gallicani potestatem. quod mihi sanè frigidum videtur. Gallus, què Martis pullū vocat Aristophanes, viri pugnacis atq; inniēti symbolū est, qualem insultaturū eius capiti ostetū significat. Adde prouer. ἀλεκτηρὸν ἐπιτιμῶν.*

DE BEBRIACENSI. *Hic quoq; meliores codices, Betriacensi, legunt.* x.

EXAVCTORAVIT ED. IVS. TRIB. TRADERE ARMA. *Pulchrè huic loco convenit illud Ulpiani, l. II de his qui not. infam. Sed & si eum exauctorauerit, id est insignia militaria detraxerit. Eodem spectant l. I III, § non omnis. & l. VII de iure militari.*

NULLA FAMILIÆ AVT MILITIS DISCIPLINA. *Scio familia nomine significari eos qui in familia sunt; ut sic militi opponantur: malim tamen militia. Sed hoc exile nimis, ac pæne putidum est.*

NECEM REPRESENTANTES. *Sic Virg. Præsentemque viris intentant omnia mortē. Sup. Claud. cap. XXI III, tormenta representare.*

DIVISIT PARI VANITATE. *Duo ms. post diuisit interpungunt: deinde sic, Pari vanitate atque insolentia. Locum autem hunc Plutarchus illustrat. Vidi, inquit, ipse cùm Brixelli essem, & monumētum modicum, & inscriptionem hanc, M. OTHONIS.*

MARTI DEDICANDVM. *Sup. cap. VIII.*

PERVIGILIVM EGIT. *An in Martis fortè honorem ob victoriā? sic Galba illā fortunam suam mēstruis supplicationibus, ac pervigilio anniuersario coluit. cap. I III. Tacitus omnia apud Vitelliū indisposita, temulenta, pervigiliis & bacchanalibus, quàm disciplina & castris, propiora fuisse scribit.*

- XI. VRBEM DENIQUE AD CLASSICVM.
Galba pugionem præferens, Vitellius ad classicum Urbem introuit. Vtrumq; imperij signum est. De gladio passim l. C^{ta}. de classico sic Veget. lib. II cap. XXI I, Classicum appellatur, quod buccinatores per cornu dicunt: hoc insigne videtur imperij, quia classicum canitur imperatore præsentē, vel cū in militem capitaliter animaduertitur, quia hoc ex imperatoris legibus fieri necesse est. Sic ille. Tacitus quoque lib. II Annal. In P. Marcium consules, extra portam Esquilinam, cū classicum canere iussissent, more prisco aduertēre. Adde Varr. lib. v de lingua Lat. ubi de supplicio T. Quintij Trogi: & Sen. lib. I de ira, c. XVI.

ALLIENSI DIE. *Libri duo opt. Aliensi, ab Alia flumine, ut inquit Seruius, lib. VII Æneid. quam poëta metri causā alterum L addiderunt. Allius tamen, & Allienus, Romanorum nomina, duplici L in nummis & marmoribus scribuntur. De historia verò sic Tacitus, lib. II histor. funesti ominis loco acceptum est, quòd maximum pontificatum adeptus Vitellius, de cærimonijis publicis xv Kal. Aug. edixisset, antiquitus infausto die Cremerensi Aliensiq; cladibus.*

- XII. POSTQVAM VEND. DEPREHENDISSET.
Tres libri reprehendisset. bene. nam reprehenduntur profugi. Cal. cap. XLV, veluti profugos ac reprehensos, in catenis reduxit. Linius lib. XXXI III, ad eò turbatae erant dextræ alæ equites peditesq;e, ut quosdam cōsul manu ipse reprehēderet. atq; ita etiam Beroaldus.
- AUREIS DONAVIT ANVLIS. *Ut scelum suum Galba cap. XIII I. fus verò aureorum anulorum a principe dari solitum.*

ROGANTIB. PRO EO CUNCTIS. Tacitus exercitum rogasse dicit. Suetonius ergo, cunctos cum ait, milites intelligit.

COMISSATIONES QVE. Libri nostri MS. CO. XIII. messationes scribunt, uti & exemplaria Horatii, quæ vidi plurima, lib. I III od. I, comessabere. viri docti tamen aliter sentiunt. Lambinus, ἐπιτὸ τῆ κομιάζω, comassari scribendum esse contendit: alius Festi auctoritas potior est: qui à vicis, quos κόμας vocant Greci, vocabulum deducens, comissari scribit. Petrus Victorius M geminat, & commissari, commissatorēsq; scribi debere vult: ut in Bemb: Terentio (quod etiam Faërnus affirmat) & in castigatissimis Ciceronis exemplaribus, lib. I ad Att. epist. XI III, & I Famil. epist. IX. Verū cum E & I litterarum tanta cognatio sit, & vocabulum id in linguam Latinam transferit, accedente tot veterum exemplarium fide, non video cur recepta iam tot sæculis scriptura mutari debeat: præsertim quod, meo sanè iudicio, probabilius à comesum derivari possit, veluti frequētatiuum (ut Grammatici vocant) quam vel à vicis, quos κόμας vocāt Greci, vel ἐπιτὸ τῆ κομιάζω, ut Varro maluit. Ex Suetonio interim discamus, comessari proprie post cœnā dici: uti etiā Domit. ca. XXI: & non semel apud Liniū, lib. XL, ubi de Persei & Demetrii dissidio.

QVADRINGENIS MILLIB. NVMMVM. Lib. vnus quadragenis. quæ sanè summa exigua est, ubi vna comedunt patrimonia mensa.

COENA EI DATA ADVENTICIA A FRATRE. Solebant veteres, tum Græci tū Romani, aduenientes peregre amicos lautiore conuiuio excipere. Athenæus ὀδοιποροῦν, Plutarch. Sympos. ἐπιδοστικόν δειπνον vocant: Suetonius cœnam aduēticiam: Plantus, k Bacchid.

Bacchid. act. I sc. II, viaticam: Ego sorori meæ cœnâ hodie dare volo viaticam. Iterum act. III sc. ult. saluus cùm peregrè aduenis cœna detur. & lepide Mostell. actu IIII sc. III, cùm Teuropides peregrè se venire dixisset; prauertens Simo, promisi, inquit, foras: ne me te ad cœnam vocare censeas. eodem spectat tã sollicita Antiphonis excusatio, Stichos act. IIII, quod qui fratribus duobus peregrè aduenientibus prius dare cœnam debuerat, ipse ab eorum altero vocari se passus fuisset; quate cras, inquit, apud me eritis, & tu, & ille, cum vestris vxoribus. Cœnam talem Vitellio principi frater dedit, quamquam & ipse vnâ abfuerat. Sed & Horat. talem celebrat lib. I od. xxxvi, cuius in vetustissimo cod. hæc inscriptio est, Eucharistice ad Numidam, amicum Lamia, redeuntem ab Hesperia. Martialis quoque, prefatione libri XII, aduentoriam vocat epistolam que aduenienti amico obuiam mittitur. Ad dam postremo, Græcos vocare ὄσιπρον, quod aduenienti datur, siue cœna sit siue aliud.

DEDICATIONE PATINÆ. De hac Plinius, lib. xxxv cap. XII, Vitellius principatu suo decies HS (sic enim Budæus) condidit patinam. quo loco condit legendum puto. neque enim operis sed obsonij sumptum notat: quemadmodum & Iuuenalis Sat. XI, cum ait, Et quadringentis nummis condire gulosum Fidile. ut enim patina quoque magno constiterit, (quò spectat quod subiicit Plin. eo venisse luxuriam, ut fictilia pluris constent quàm murrhina) decies HS certe in eam impendi non potuit: sed bene vna lance conditum absumi. Similis Domitiani patina, si operis laborè spectes, apud Iuven. Sat. IIII; & Drusillani, Claudij Cesaris serui, apud Plin. lib. xxxII cap. XI: si verò feruli sumptum; *Æsopi*

Asopi apud Plin. & Elagabali apud Lampridium.
 ΑΙΓΙΔΑ ΠΟΛΙΟΥΧΟΥ. Libri nostri aut nō habent hęc, præsertim optimus: aut aliter habent. *Mibi sanè, nec immerito, suspecta sunt; contra Tranquilli consuetudinem, ab aliquo adiecta. At Turnebus clypeum Minervæ illius colossæ, quæ Athenis fecit Pindias, intelligit, quasi verò non omnia, quæ Deorum sint, magna semper fecerint veteres: cū etiam architecti tradāt, diis maximas, his proximas, heroibus; Regibus deinde; atq; ita porro aliis, maiores minoresve statuas convenire ad magnitudinem ergo indicandam, Minervæ clypeū dixisse suffecerat. Marcianus ter cos. patinarum paludes Vitellio exprobrat, apud Plin. ΠΟΛΙΟΥΧΟΥ autem non Palladi proprium est; sed commune Dus, urbium protectoribus, epitheton. Suidas.*

A CARPATHIO VSQVE FRETOQVE HISPANIÆ. Sic *Budeus lib. IIII de asse* (vt taceam interpretes) hunc locum restituit: cū antea, magnolibrorū consensu, à Parthia vsque legeretur: quasi verò tam exiguo tempore, quo Roma fuit Vitellius, à Parthia, & quidem triremibus, pisces aduehi possent. à Parthis tamen aves peti solitas, uti & vltra Phasim, auctor est *Seneca lib. de consolatione ad matrē, cap. IX. De Phœnicopteri verò lingua, quàm optimi saporis esse Apicius docuit, Plin. lib. X cap. XLVIII. Mart. Xenius, LXXI: qui & scari viscera commendat eo lib. epigr. LXXXV. Scaro etiam suo tempore principatum datum fuisse, auctor est Plin. lib. IX cap. XVII. quare & principalem appellat lib. XXXII cap. vlt. Adde si libet Macrob. lib. III cap. XVI. Sed plura ad Horat. epod. II. Hęc verò omnia aulicis suis apposuit Elagabalus.*

VISCUS ET FARRA PÆNE RAPTA E
 FOCO. *Viscus non solum intestina significat: sed
 quicquid inter ossa & cutem est. Serv. in illud Virg. Et
 solida imponit taurorum viscera flammis, lib. VI.
 Lucr. quoque lib. I, quæ citat Nonius, de pauxillis atq;
 minutis visceribus viscvas gigni, languenque creati.
 pro farrâ autem, farta, vel ferta legendum esse putabat
 Langius. Verùm de sacrificiis loquitur. ad rem divinã
 autè far torreri, & nisi tostũ purum non censerî, Numã
 instituit. vnde et festa fornacalia dicta. Plinius li. XVIII,
 cap. II. Farrâ igitur hic retineo. E foco autem raperè
 dixit Suetonius, vt de patella edere Cicero II de finibus,
 vt a soti & irreligiosi solent. Similia illa Græcorum ἄπο-
 τυγνίλει, καὶ ἀπὸ τυγάνου, καὶ ἀπὸ χυτσοπέδων, καὶ ἐν λοπάδος
 παγείν.*

XIIII. FENERATORVM ET STIPVLATORVM.

*Bene hos coniungit. Nam quia usura non nisi ex stipu-
 latione debebantur, quo incertiora erant nomina, eo ma-
 iore opus erat cautione, ne creditores defraudarentur. id
 curabant stipulatores. vt enim actionum iudiciorumq;
 sic & stipulationum certa erant formula; quarum periti
 contractibus ferè adhibebantur. Docent id Orationes
 pro Quinctio, & pro Cecina: sed & liber I de legibus,
 Quò me vocas; aut quid hortaris, an vt iudiciorum
 & stipulationum formulas componã? adde, si lubet;
 Plantum Pseudolo, act. I sc. I, & act. IIII sc. VI.*

VENETÆ FACTIONI CLARE MA-
 LEDIXERAT. *Veneta factioni fauisse Vitellium,
 iam antè diximus. Simile Domitiani seuitiæ exem-
 plum, cap. X. Quòd verò liber vnus, pro clare, habet di-
 ræ, id quid sit nescio; nisi (vt diræ, maledixerat)
 legamus.*

VERNACVLIS ET MATHEMAT. *Interpretes sine coniunctione legunt: vt Rome tantum natos mathematicos; non etiam externos, intelligamus. egregiè sanè. cùm Tac. & Dio non distinguant: et hoc genus homines ferè Græculi fuerint. Placet igitur Turnebi coniectura, vt diuinaculis legamus, donec aliquid occurrat melius. Nec displicet etiam, quod monuit Iosephus Scaliger, veraculis, & vericulis legi posse: vt nunc etiã nostro eos idiomate appellamus. Tibullus sanè veracis epitheton sage tribuit, lib. I, eleg. II.*

CHALDÆOS DICERE. *Non puto quemquã, me monente, dubitaturum quin legendum sit edicere. sequitur enim Bonum factum: quod edicturi præfari solent. Cas. cap. LXXX.*

NE VITELL. GERM. *Lib. opt. vt Vitell. lego igitur, vt Vitellius Germ. intra eundem Kal. diem vsquam ne esset. quod magis edictum sapit.*

VATICINANTE CATTÀ MVL. *Liber opt. Cata: alij Chatam, & Charam, & Caram vocãt. Germanam autem fuisse vel ex eo credibile est, quod et Germani, vt ceteri ferè barbari, mulierum vaticiniis plurimum utebantur: quales Velledas & Aruiniã commemorat, libro de ipsorum moribus, Tacitus. Hispanæ etiam virginis fatidicæ mentio Galb. cap. IX.*

DELECTVM. *Dilectum cod. optimus. de quo alibi XV. bi plura.*

BEBRIACENSES COP. *Betriacenses iidem libri quos antè citauimus.*

EADEM VERBA. *Eadem illa verba, haud dubiè elegantius, ms. duo: vt paulò post, coëgitque iurare & ceteros. & metuentes pro metuens.*

SOL. A LATERE PVGIONEM. *Quo factò*

k 5

scilicet

scilicet ostenderet, deponere se Imperiū. sic Dionis com-
pendium. sup. Gaib. cap. XI.

CONCORDIÆ COGNOMEN. Ut olim, M.
e. Antony III viri frater Lucius cognominatus est Pie-
tas. nummi veteres & Dio.

XVI. SVASIT SENATVI. Meliores MS. duo, sua-
fitque Senatui. Coniunctionem sustulit qui Suetoniū
in capita diuisit.

CVM VIRG. VESTALIBVS. Cas. cap. I.

GESTATORIA SELLA. Claud. cap. XXXIII.

PISTORE ET COQVO. Pistorum dulciarium
intelligo. Digni sane Vitellio vel in morte comites.

DESERTA OMNIA REPERISSET. Lib.
vnius, comperisset.

CELLVĒAM IANITORIS. Sic Cal. cap. LVII,
cella Palatini Atrienfis. Dionis epitome narrat, cum
sordido attritoq; amictum sagulo, abdidisse se in obscu-
rum locum, vbi canes aiebantur. sed melius, ex Roma-
rum consuetudine, Suetonius; de qua sic etiam Petro-
nius. Non longē ab ostiarij cella canis ingens catena
vinctus in pariete erat pictus: supraq; quadrata littera
scriptum. CAVE CAVE CANEM. Canem autem pro-
foribus ligauerat, lectumq; & culcitam obiecerat Vi-
tellius, ut ipse ausugisse crederetur.

XVII. ET VBI ESSE. Lib. opr. Ecubi: vt ecquid, pro
& quid.

VESTE DISCISSA. Libri meliores,
descissa.

REDVCTO COMA CAPITE. Sic Turne-
bus, pro. apprehensa coma, capite reiractō ac resupinato.
Libri vero nostri receptam lectionem seruat: vt reducta
coma a capite intelligatur, quae, remota à fronte, vultum
quoad

quoad fieri potuit nudauerat: ut, reductis sole flagrantissimo velis, *Cal. cap. xxvi. Eutropius, diligens Suetonij imitator sic habet, nudus, erecta coma & capite, subiecto ad mentum gladio quamquam, ne quid dissimulem, codex Eutropij vetustus sic habet, nudus erecto coma capite. quod pro Turnebo facit.*

MVCRONE GLADII SVBIECTO. *Turneb. subrecto, ex veteri, ut ait, codice. sed subiecto melius est, ex Dione & Eutropio.*

INCENDIARIVM ET PATINARIVM. *Ob incensum Capitolium; & illas quas diximus patinarum paludes.*

MINIST. EXHIBERET. *MS. duo, se exhiberet.*

QVOD FACTVM EI VIENNÆ. *Lib. opt. xviii. quod factum Viennæ.*

COGNOMEN BECCO. *Sic libri veteres, aut becca; non beco, ut in vulgatis. sed autem hodie quoque Gallis Germanisq; in usu est, non pro gallinacei tantum, sed cuiusvis etiam alterius avis rostro. Porro de Antonio primo, Vespasiani partium acerrimo propugnatore, Tac. Dio, & Egesippus lib. iiii.*

IN VESPASIANVM.



- I. T. FLAVIUS PETRONIVS. *Sic quidem in omnibus exemplaribus: non puto tamen, eo praesertim tempore quo hic Titus vixerit, duarum eum gentium, Flaviae & Petroniae, nominibus appellatum fuisse. Quid si igitur Petronianus scribamus? quod sanè libes fecerim: postquam etiam de Vitellij filio, c. vi, similem erroremprehendimus. Glareanus, ex vetustocodice, T. Flavius Petro scribit.*

SPONTE AN EVOCATVS. *Non satis constat mihi quid his verbis velit Sueton. spontene, vel evocatus ad Pompeium venerit; an potius profugerit. nam, quod sequitur eum veniam impetrasse, id eò referendum est, quòd necdum expletis stipendiis militiam reliquerat.*

COACTIONES ARGENTARIAS. *Coactores non unius generis fuerunt. nam & publicanis & argentariis ministrabant. qui publicanis; ea qua minutim a reliquatoribus debebantur, vel redimebant ipsi ut inde lucrū facerent, vel mercede aliqua persequerentur. de quibus Cic. pro Rabirio, & pro Cluentio. qui verò argētariis; (quos auctioribus praefuisse antè ostēdimus, Ner. cap. v) pretiarerum venditarum ab emptoribus certa & ipsi mercede colligebant: qualem fuisse patrem suum*

suum testatur Horat. li. 1, Sat. VI. & hoc est, quod coactiones argentarias factitare appellat hoc loco Suet. Adde Catonem de re rustica cap. CXLVI, & cap. CL. Atque ita intelligo Plautinum illud, *Asin. act. 1 sc. III*, vetus est nihili coactio. presentem enim pecuniã lena postulat, odit quod in diem promittitur.

PUBLICVM QVADRAGESIMÆ. Malè interpretes publicanum legunt. publicum enim agere, pro vectigal colligere, dixit Suet. etiam Vitell. cap. VII.

APVD HELVETIOS. Liber vnus Helueticos: alter Illurios, vt in Decij Imperatoris nūmis GENIVS ILLVRICI. quod sanè malim. quod enim è fenebri pecunia lucrum apud Helueticos?

SABINVS AD PRÆFECTVRAM. Præfectum fecit Nero: neque vel Galba, vel Otho, honorem ei ademerunt. Plut. Othone.

VESPASIVM POLLIONEM. Pollionem hunc quidam esse volūt eum de quo Plut. Othone in fine: verum repugnat temporum ratio. Cùm enim Vespasianus iam senior ad imperium venerit; qui fieri potuit, vt maternus eius auus, post occisum Othonem castrorum præfectus fuerit. non negauerim huius vel filium, vel nepotem fuisse.

SPOLETVM EVNTIBVS. Lib. opt. Spoletium.

PETRONII PATREM. Si vera est coniectura nostra de qua antè, Petroniani legendum est: nisi quis fortè Petronem vocare malit.

NATVS EST IN SABINIS. Lib. ms. Samniis, II. & Samnis. hinc Turnebi coniectura, Sauini: pro Sabinis scriptum fuisse; atque ita legi debere. quam sententiam firmat Eutropius.

VLTRA REATEM. Scribendum Reate: vt

Plinius, & alij appellant.

Q. SVLPICIO CAMERINO. *A.V. DCCLXI.*
quo lata lex Papia Poppæa.

PRÆDIIS COSANIS. *Liber vnus* Confanis.
non rectè. Cosa enim in Etruria est: Consa in Hirpinis.
Seru. in illud Virg. lib. x. Quique urbem liquere
Cosas.

POCVLO EIVS ARGENTEO. *Libri tres* po-
 cillo. *placet.*

EA DEMVM EXTVDIT. *Liber vnus, excussit:*
Gryphij editio, extuduit: malè. extundere enim vocabu-
lum elegans, pro extorquere. Nonius.

TRIBVNATVM MIL. *Nihil dubito quin tri-*
bunus mil. legi debeat, vt Tito cap. IIII, Tribunus
militū, & in Germania, & in Britannia, meruit. Scri-
pserat Suet. TR. M. vel, TR. MIL. vt in Valerij Pro-
bi notis legimus: hinc Tribunatum fecere alij, vt
Cæs. c. v.

CRETAM ET CYRENAS PROVINCIAM.
Liber opt. prouincias. Et alia quidem Creta, alia Cyre-
naica: illa, in insula nota omnibus; hæc pars Africa: a Cy-
renis vrbe nobili sic dicta; eadēq; Pentapolis, quod præ-
ter Cyrenas urbibus aliis quatuor, Berenice, Arsinoë,
Ptolemæide, & Apollonia insignis esset: diu ante Cretā,
testamento Regis Ptolemæi Apionis, in potestate populi
Rom. redacta. sed ambe tamen vnius præsidis imperio
regebantur. vna igitur censenda prouincia. Sic enim
Appianus, post Cæsaris dictatoris mortem, Cassio præ-
tori Cretam cum Cyrenis mandatam scribit.

ETIAM NON SINE REPVLSA. *Locus*
mendosus. quem sic restituo. Illam non sine repulsa,
sexto que vix adeptus est loco: at, prima statim peti-
tione

tionem & in primis Prætor, intensus Senatui, Caium. In sensum vero Senatui intelligo, quia Caius, cui place-
re volebat, Senatui oderat. Sed quid sexto demum loco
adilitatem adipisci sit, ambigo. negant enim tot vro
anno adiles fuisse: nec verisimile est quinquies eum re-
pulsam tulisse. Verum de *Adilium* numero res aliter
se habet. Nam cum antea quatuor tantum crearentur;
Cæsar duos, qui frumento præessent, addidit. auctor Pō-
pon. 7. C. l. 11 de origine Iuris. neque id eo tantum anno
seruatum: sed morem illum creandi adiles sex, duos pa-
tricios, plebeios quatuor, ad suam vsque durasse aetatem
auctor est Dio, extremo lib. xliiii. Vespasianus igitur
& ante repulsam tulerat; & tandem honorem quidem
adeptus, sed sexto demum loco renunciatus est.

POENÆ CONIVRATORVM. De coniuratio-
ne Lepidi, Cal. cap. xxiiii.

HONORE CENÆ. Calig. cap. xxxix.



FLAVIAM DOMITIL-
LAM. Rectè, ut in nummo veteri. III.
vulgati Domicillam vocant, &
plures ms.

SABRATENSIS. Sic ex Tur-
nebo Pulmannus. vulgati cod. Sa-
bracensis: ms. nostri duo, Scabra-
tensis: vnus Subracensis, & Sabrata quidem Afri-
ca oppidum est apud Plin. & Ptolemaum, Syrtim
minorem contingens: sed Tabraca nobilior, & quidem
civium Romanorum, teste Plin lib. v cap. 111: de qua
etiam Iuuenalis Sat. x, Quales vmbriferos vbi pan-
dit Tabraca saltus. ut fortassis Tabracensis hic Stati-
lius fuerit.

DELICATAM OLIM. Libri omnes, quos equidem.
viderim,

viderim, delegatam habent. Turn. delicatam substituit (sed coniectura tantum) pro amica seu concubina, quam Statilius ille in deliciis habuerit. sic enim Hadrianum refert Spartianus corrupisse Traiani libertos, curasse delicatos, eosdémque sepelisse. addit inscriptionem lapidis vetustæ, ΤΕΙÆ ΕΥΦΡΟΣΥΝÆ ΡΥΦΙΝÆ V. V. DELICATÆ. Haecenus Turnebus aduers. lib. xxii cap. xv. Petrus verò Pithoens, suis & ipse aduersariis lib. ii cap. ix, antiqui codicis auctoritate fretus, ut ait, deligatam legit: ut pœne nomine aliquando vinceta fuerit, & proinde Latine condicionis. qua de re J. C^u & nos, quantum satis est, Claud. ca. xix diximus. adiungit apud Spartianum deligatos se legere malle; ut serui significentur potius, quàm concubini Cæsaris. A quo sanè ego dissentio. cur enim Hadrianus Traiano placere studēs, vincetos potius ac compeditos curasset è seruis, quàm alios? aut cur vinceta Domitilla? forma enim ac morum venustate eam excelluisse verisimile est, cuius cōdicio placuerit Vespasiano. præterea si vinceta aliquando; quare non dediticiam potius quàm Latinam vocat? Itaque Turnebo potius de Spartiani loco assentior, eo magis, quod vocabulo illo usus est etiam Suetonius Tito cap. vii, l. gratissimis delicatorum. ac simile mendū apud Senecam deprehendi, lib. de clementia cap. xv, his verbis, exilio delegato Massiliae patricidam continuit. delicatō enim legendum esse, nemo paulo doctior negabit. De Domitilla tamen adhuc dubito. Sex. Aurelius Victor simpliciter libertam vocat. Quare & hunc Suetonij locum sic scribi malim: Statilij Cap. eq. R. Sabra. ex Afr. libertam delegatam olim. Dicitio enim libertam, vnius tantum litteræ L signo notata, facile præteriri potuit. & alioqui si Domitillam pater, assertam

in libertatem, à Statilio abstulit; ostendi par erat, quomodo ad Statilium peruenisset. addit ergo Suetonius delegatam ei olim fuisse: hoc est, vt ego interpretor, creditam, commissamq³, ac demandatam. quo verbo de Poppæa, Othoni à Nerone sic tradita, vititur Sueton. Oth. cap. III. Ac pari ratione amores suos Aurelio cuidam commendat Catullus, epigr. Quæ coniectura si, quod vereor, displicebit, addam alteram, nihilo fortassis felicior: vt, non addita voce libertam, Statilio pro Statilij legamus. nam quæ sequuntur, Eq. R. Sabratenfi, raro à veteribus integra perscribebantur. Lector iudicet. Illud interim monitum velim, inscriptionis, quam citat Turnebus, testimonium fidem non mereri. nam & verba quadam desunt: & nota illæ v. v. virginem Vestalem signant; quam in deliciis habere piaculum fuerit.

RECUPERATORIO IUDICIO. Sic de palaestra sibi apud recuperatores abiudicata queritur Labrax leno, Rudente. Plura Nerone, cap. xvii. atque huc spectat titulus de liberali causa, item, si libertus ingenuus esse dicatur, Pandect. lib. xlii.

FERENTINI. Duo cod. Ferenti, quam lectionem etiam Pithoeus agnoscit. sed malè. Ferentinum enim Etruria oppidum: vnde & Othonis maiores orti. Suet. Oth. cap. i. Plin. lib. III: Strabo lib. v. quamquam fuisse volunt etiam in Hernicis eiusdem nominis oppidum, de quo Horat. epist. ad Scaenam, si te puluis strepitusque rotarum, Si lædit caupona, Ferentinum ire iubebo. Strabo, nisi mendum subest, illud $\phi\epsilon\rho\epsilon\nu\tau\iota\nu\omicron\nu$, hoc $\phi\epsilon\rho\epsilon\nu\tau\iota\nu\omicron\nu$ vocat. & Horatij Ferentinum collocari etiam in Etruria potest. neutrum enim altero frequentius, aut nobilius. quales nimirum Sora, Fabrateria, Frusino,

Frusino, Vulsinij apud Iuuen. Sat. III.

QVÆSTORIO SCRIBA. Scribarum ordinem, quod alij aliis aderant magistratibus, in plures diuisum fuisse decurias supra ostendimus, Aug. cap. c. hinc ergo quaestorium scribam dixit: ad aliorum differentiam, ut Domit. cap. ix. Sic scriba adilitius, & praetorius, non solum apud Ciceronem: sed & in vetustis marmoribus. Festus quoque nauales scribas commemorat, qui in nauibus apparebant, minima inter omnes dignitatis.

ADHVC VTRANQVE PRIVATVS. Melius Ms. duo, vtramque adhuc priuatus.

ANTONIAE LIB. ET A MANV. Scribendum puto, libertam à manu. sic enim tam serui, quam liberti, passim ab officiis vocabantur: quod qui ignorabant, pro à manu, adamauit, & examauit scripsere. sic enim libri veteres. libertam autem à manu dixit, ut librariam Iuuenalis Sat. vi, perit libraria, ponunt Colmetæ tutiicas. Exstat sanè Roma haec inscriptio, IVCVNDVS DOMITIAE BIBVLI LIBRAR. AD MANVM. quamquam librarium dici malim, qui vel à studiis vel à bibliotheca fuerit. nam à manu idem est qui amanuensis: quod antè ostendimus. librarij verò, si Vegetio credimus lib. II cap. vii, inter castrensia officia, dicti etiam illi, qui rationes ad milites pertinentes in libros referebant: ut & hi qui cuiusq; professionem in tabulas publicas. Cic. ad Att. lib. III. Qua ratione Orat. II in Rullū, de xv viris loquens quos ille agris diuidendis instituere conabatur, Ornat eos, inquit, apparitorib., scribis, librariis, præconib., architectis. alius igitur hic scriba, alius librarius. librarij tanè nomē generalius est: quo promiscuè etiā, pro scriba vtitur Cicero: ut librarij manu epistola. hinc librarius ad manū in veteri illa inscriptione;

scriptione, ad aliorū differentiā, pro amanuēsi ponitur.
 REVOCAVIT IN CONTUBERNIVM, *Ut*
taberna, quod ex tabulis olim fiebant, si Festo credimus;
vel quod tabulis clauderantur, si Vlpiano, l. CLXXXIII
de verborum signif. sic & tabernacula à tabernis dicta;
ad quarum nempe similitudinē componebantur: & hinc
porrò contubernia, & contubernaes. Contuberniū enim
castrense vocabulū est, pro cohabitatione militum; qui,
expeditionum comites, iisdem tecti pellibus, ac proinde
maiore iūcti necessitudine, cōtubernaes dicebātur. vnde
factū, vt, qui belli duces ac provinciarū praesides comitū
numero secuti, atq; ad eō honestiore loco habiti esēt, ma-
xime adolefcētes, in eorū agere cōtubernio; et cōtuberna-
les esse dicerētur. Suet. Cas. cap. II. & c. XLII: & mox hic
ca. sequente. Illud verò minus propriè, quod Caiū, extin-
cto patre Germanico, primū in matris, deinde in Livia
proavia sua cōtubernio māfisse scribit, c. x. Elegāter verò
Cic. Ver. VII, vbi illud contuberniū muliebris militiae
in illo delicatissimo litore. Porrò ad militaris contu-
berniū similitudinem quandam factum est, vt, cum in-
ter seruos iure Romano vera nuptia dici nequeant, ser-
uile connubium non matrimonium vt inter liberos; sed,
vti mera cohabitatio, contubernium diceretur. Sic enim
de seruilibus cognationibus pulchrè Paulus I. C^o. l.
XIII, de ritu nupt. Hinc contubernaes etiā seruorum
vxoies dictae, cum saepe alibi, tum l. CCXX de verb. signif.
sed & eleganter Seneca, controuers. lib. III, in contu-
berniū, inquit, deducta serui domina est. Talis igitur
apud Virg. Amaryllis. & hoc loco Canis: quae quanquā
serua non esset; quia tamen libertinam ducere Senatores
lex prohibuit, Vespasiani vxor dici nō potuit, quin etiā
si mulicrem cum qua matrimonium iniuri potuit, non ta-
mē maritali affectione, sibi quis adiūxerit; contuberniū
 potius

potius dicetur, quam coniugium aut nuptia. Sic enim Iustinianus *Instit. lib. III, tit. I.*

IIII. INSVLAM VECTEM. *Vectim* vocant Plin. et Ptolem. verum Ptolemæus inter Galliam & Britanniam eam constituit. Plinius, quod verius est, inter Britanniam & Hiberniam. Eutropius *Vectam* scribit. & hinc *Vespasiani laudes apud Valerium Flaccum, lib. 1: & Silium, lib. II.*

A. PLAVTII CONSVL. LEGATI. *Liber opt. consularis leg. vide Claud. cap. XXI III.*

TRIVMHAL. ORN. ET IN SPATIO BREVI. *Tres MS. in breui spatio. sic verò etiam Galba ornamenta triumphalia accepit, et sacerdotium triplex, cap. VIII.*

FRATRI OBLIGARIT. *MS. omnes obligarat, vel obligaret.*

PEREGRINATIONE ACHAICA. *Ner. cap. XVII.*

SALVTATIONE PVBLICA. *Qua in turba, atque inter ceteros fieret, ut J. C^a loquuntur.*

IVDÆA PROF. RER. POT. *Hoc verissimū de CHRISTO Seruatore vaticinium, nec Iudæi nec Romani tunc intellexerunt. Vide Egesippum.*

ET VT INDVSTRIÆ EXPERTÆ. *Melius MS. vt & industriæ expertæ. Optimus etiam expertus habet. vt, expertos belli iuuenes, Virg. lib. x: & experts certaminum, Linius lib. x.*

PROXIMAS QVOQVE. *Rectè non addita dictione ciuitates, quæ est in vulgatis codicibus. Sententia enim est: etiã proximas prouincias Vespasianū in se cōuertisse, admiratione virtutis. Iosephus sanè, nō Iudæã solū, sed orientē totum commotū scribit, misso illuc Vespasiano.*

SCVTO SAGITTAS. *Lib. duo, scutoq. sagittas.*

OTHONE ATQVE VITELLIO. *Codex opt. v. ac Vitellio.*

QUERCVS ANT. QVÆ ERAT MARTI SACRATA. *Idem cod. Quercus ant. Marti sacrata, SINGVLOS REPENTE. Verbum repentè desideratur in nonnullis MS.*

QVICQVAM ALIVD QVAM CACHINNASSE. *Liber vnus non habet dictionem aliud: loquitur autem de Tertulla Sabini matre Vespasiani auia.*

C. CÆSAR SVCCENSENS PROPTER CVRAM. *Libri MS. succensus, aut succensens. vnus etiã vetustissimus, sine propter. Terent. Andria, si id succenseat nunc, id est, propter id. Donatus.*

CANIS EXTRARIVS TRICLINIO. *Lib. MS. ex triuio, vel è triuio, quod sequor. firmat enim augurium. extrarius autem opponitur domestico; quod extra focum sacramentum inq. sit. Male igitur qui Latinum negant, & extraneus tantum admittunt. Terent. Phormione, hanc condicionem si cui tulero extrario. & extraria lux, Lucr. lib. IIII.*

AD IPSOS ACCVMB. *Mallem ad ipsius accumbentis pedes. vt in vno codice.*

EVVLSA RADICITVS ATQVE PROSTRATA. *Liber vnus prostrata, expunctis aliis: credo, ne nimium mentiretur. Infr. Domit. cap. xv, arbor quæ euersa surrexerat. De eadem quoque Tacitus, cupressus arbor repentè prociderat. Dio non minus tragice, quam hoc loco Suetonius.*

TANTVM QVOD EXEMPTVM. *Sic Turnebi codex, & vnus è nostris: alij omnes, recenter quidem exemptum. vide Aug. cap. LXIII, & XCVIII.*

CARMELI DEI. *De hac re sic Tacitus lib. II historiarum: Est Iudæam inter Syriamque Carmelus, ita vocant montem deumque: nec simulacrum deo, aut templum hic tradidere maiores; aram tantum, & reuerentiam. Carmelum vocat Tac. & Suet. deum qui sine nomine est, & regnat in æternum.*

QUANTVMLIBET MAGNV. *Li. opt. quãlibet magnũ.*

IOSEPHVS. *Nobilis ille historicus: quem vide lib. III belli Iudaici, cap. XIII. an tamen Suetonius Iosephi nomen addiderit ignoro. Plura Xiphilinus.*

ET IN CIRCV. *Duo libri, & inde in circum. Placet. Aug. c. XLV, è puluinari.*

BEBRIACENSI. *Plura exemplaria vetusta Bebriacensi, vt antè sæpius.*

A SOLIS ORTV. *Lib. Tornacensis ab exortu solis. Faustum id, & per se, & quia in oriente tunc agebat Vespas. Horat. lib. III od. XXVII, Oscinem coruum prece suscitabo Solis ab ortu.*

VI. GERMANICIANO. *Sic fluriciani exercitus, in nummo Decij Imperatoris. vide Galb. cap. XX.*

CETEROS ALII ALIVM. *Melius Ms. duo, cum ceteros alium alia de causa.*

NOMENQVE EIVS. *Sic Xiphil. Vitellio, Delèt Vitellij imagines ex signis, iurantq. sub imperio Vespasiani f. re. quem locum si cū Suetonio cõpares, vt signa Casarũ imagines; sic vexilla quoq. eorum nomina præferebant.*

REVOCATIS AD OFFICIVM NVMERIS. *Rectè. sic enim & editio Germanica; cum alij muneris legant. Numerus enim militare vocabulum est, non solum pro catalogo seu breuiculo militum, quam etiam matriculam vocant recentiores; sed pro ordinibus ipsis turmiq. & cohortibus militum, variè enim distinguebantur.*

hantur. Hinc referri in numeros, in numeris manere, desinere in numeris esse, apud Ictos tit. de testam. milit. presertim l. XLII, vbi sic Ulpianus: Ex eo tempore quis iure militari incipit testari posse, ex quo in numeros relatus est: ante non. proinde qui nondum in numeris sunt, licet iam lecti tirones sint, & publicis expensis iter faciant, nondum milites sunt. debent enim in numeros referri. Nec minus eleganter l. 11, de his qui not. infamia: Exercitum, non vniam cohortem, neque vniam alam, dicimus; sed numeros multos militum. Hinc ergo Plinij ad Traianum epistolam intelligimus, lib. x, qua de seruis inter tirones inuentis, sed qui nondum per numeros erant distributi, querit. adde epist. VIII lib. III; & quidem Tranquillo nostro, vt arbitror, inscriptam. Corruptus vero Flauij Vopisci in vita Probi Imperatoris locus, cum scribit, Accepit præterea XVI M tironum; quos omnes per diuersas prouincias sparsit, ita vt numeris vel limitaneis militibus quinquagenos & sexagenos interfereret. lego enim, ita vt numeris limitaneis quinquag. Lego etiã in Macrini vita apud Capitolinum: Quod si vel vnus numeri consensus accederet, neq. ille recusaret, omnes cupidissime id facerent. Vulgati codices mendosi sunt. Sed & apud Sen. de tranquillitate vita cap. III, ex his verbis, quæ ministeria quamuis incruenta sint, in numerum stipendiorum veniunt, quanquam apta aliqua sententia colligi possit; multo tamen erit aptior, si, in numerorum stipendia, legamus. Denique Claudianus epithalamio Palladij & Serene, cum ait, Regnorum tractat numeros, cuneosq. recenset, locum eum de militaribus copiis interpretor: & eodem pulcherrima quadam translatione respexisse

*Virg. arbitror, illo versu, Nauitarum stellis numeros
& nomina fecit.*

V. IDVS IVLII. *Tacitus v. non. Iul. ut alteru-
ter emendandus sit. & sanè Tacito magis assentior. ne-
que enim tam longa intercedere potuit mora, tanto Iu-
daici exercitus ardore. scribam fortasse decepit, quòd
Iulio non nisi quatuor Nonarum dies asscriberet.*

VERÆ SIVE FALSÆ. *Pro vera an falsa, vt
ferè loquitur Tacitus.*

VITELLIVM VICTOREM. *Lib. meliores, vi-
ctorem Vitellium.*

VOLOGESVS PARTHVS. *Tacitus & Victor,
Vologesen vocant. Cod. Torn. Vologesus, per æ scribit.*

VII. PROPITIATO MLTVM. *Sic, profligato plu-
rimum bello, Oth. cap. ix.*

BASILIDES LIBERTVS. *Atqui Tacitus
Basiliden hunc è primoribus Egyptiorum, & quidem
sacerdotem fuisse narrat: & alioqui non nomine tan-
tum, quod regale est; sed & in specie ipsa ac functione
sacerdotis, imperij omen est. Accedit quòd Carmeli
quoque, siue montis siue Dei, de quo antè, sacerdotem
Basiliden vocat, eundem nimirum, qui in Serapidis
templo apparuit: siquidem tunc longè ipsum absuisse
narrat Suetonius. quibus adductis rationibus, dictio-
nem libertus à Grammatico aliquo, pari imperitia at-
que impudentia ascriptam, amouendam censeo. quid
enim Romani hominis liberto cum Iudeorum, aut E-
gyptiorum sacris?*

VT SCILICET INOPINATO. *Liber vnus,
vt solet inopinato, & nouo adhuc pr. Placet.*

LVMINIBVS ORBATVS. *Similia Hadriani
Principis miracula, apud Spart.*

CONSVLATVS OCTO VETERI ADDI-VIII.
 DIT. *Veterem vocat, quem priuatus adhuc gessit, sub Claudio principe, ex Cal. Nouembris: quo anno P. Cornelius Faustus & L. Saluius Orho Cal. Ianu. inierant magistratum. sup. cap. IIII. Infrà Domitiano cap. I. Onufrius tamen aliter digerit.*

PARS VICTORIÆ FIDV CIA, PARS
 IGNOM. DOLORE. *Interpretes nescio quos sub prioribus principibus ignominia notatos inducunt: quod ridiculum est. nam cum ignominia dimissi iam milites esse desierant. Victorie igitur fiduciam, & ignominie dolorem intelligo, prout vel Vespasiani partes secuti fuerant, vel adhaeserant Vitellio.*

HALIVM OBOLV SSES. *Sic scribunt qui ab halando deducunt: sed vetustissimi codices, & Suetonij hic, & Horatij epod. II, alium scribunt, Edit eicutis alium nocentius. Adde Pierium ad illud Virgilij, Alia serpyllumque herbas contundit olentes.*

CLASSIARIOS. *Hos remiges seu nauales socios fuisse, iam ante didicimus, Galb. cap. XII. ex eorum igitur corpore quidam ultro citroq; Hostia Romam pedibus commeabant. de quibus hic Suetonius.*

PER VICOS COMMEANT. *Libri ms. per vices: unus etiam commeabant. & sanè per vices malim: quanquam Roma Hostiam vsq; ripa adificiis plena erant.*

CALCEARII NOMINE. *Calcearium dixit Suetonius, vt clauarium Tacitus lib. III historiarũ, pro donatino quod vel in calceos, vel in caligares clauos impenditur. Sic Camelasia, vel, vt alij legunt, camelaria, apud I. C¹⁰⁵ quod alendis camelis datur, l. I, & t. ult. de munerib. quo vocabulo vsus est etiam Ammia-*

nus lib. xvii. Nec alio sensu Ciceronis in Pisonem verba accipio, cum ait, Nonne His centies & octogies, quod quasi Vasarij nomine in venditione mei capitis ascripseras, ex ærario tibi attributum Romæ, in quaestu reliquisti? Vasarium enim vocat omne illud, quo ituri in provinciam magistratus, supelletilis causa instructabantur. quæ de re Aug. c. xxxvi.

THRACIAM, CILICIAM. Cum diu ante Vespasiani in ditionem pop. Ro. redacta fuerit Thracia; Turn. aduers. lib. xxiiii cap. xxxvi, Thraciam legi vult: ut eam accipiamus Cilicia partem, quam à montium asperitate sic veteres appellabant. & Thraciam quidem sub Claudio principe factam esse provinciam, auctor est Eusebius Chronicis: verum multo ante Cilicia à proconsulibus administrata Romanis subsuit: & qui Ciliciam dicit, tam asperam quam planam dicere videtur. Accedat Eutropij auctoritas. is enim de Vespasiano, & quidem ex Suetonio, ut apparet, Achæiam, inquit, Lyciam, Rhodum, Byzantium, quæ liberæ ante hoc tempus fuerant, item Thraciam, Ciliciam, Tracheam, Commagenen, quæ sub regibus amicis erant, in provinciarum formam redexit. Vt Turnebo tamen assentiar, non solum Eusebij locus suadet; verum id quoque, quod, de Cilicia parte Polemoni regi à Claudio tradita, annotavi Nerone cap. xviii. Sed & Victor, hæc de re loquens, Syria, inquit, seu Palæstina, nec non Cilicia Trachea, & Comagene, quam hodie Augustophratensem nominamus, provinciis accessere. Thraciam igitur apud Eutropium non feremus: & Suetonium, interposita aspiratione, emendabimus.

ÆREARVMQVE TABVLARVM. Lib. vnus, ænearumque. legenda verò quæ sequuntur unico contextu,

textu, sublato verbo confecit. sic enim in editione Germanica, & melioribus ms.

PLEBISCITA DE SOCIETATE. Si codices suffragarētur, legerem plebiscita, societates, fœdera, ac priuilegia cuicumque concessa. alioqui ante dictionem plebiscita interponenda coniunctio est.

DIVIQUE CLAVDII. Spectat huc Suetonij lo- I X,
cus, Claud. cap. XLV: Funeratus est sollempni principum pompa, & in numerum Deorum relatus: quē honorem, à Nerone destitutum abolutumque, recepit mox per Vespasianum. Sed & Sex. Aurelius Victor: Capitolium, ædem Pacis, Claudijque monumenta reparauit, monumenta cum ait, non templum Claudij tantum, de quo hic Suetonius; sed & a-
quas Curtiam & Caruleam, intellige. has enim à Claudio inductas restituit. qua de re Claud. cap. xx.

AMPLISSIMOS ORDINES. Amplissimum ordinem etiam equestrem vocat. Ac de ea viriusque ordinis purgatione loqui arbitror Suetonium, qua non solum indignos remouit, sed & gentes, familiasque, composuit atque restituit: & quidem, si Victori credimus, numero mille; cum agrè ducentas repperisset, plerisque tyrannorum senitiæ extinctis.

INTERCAPEDINE IURISDICTIONIS. Sic X,
intercapedinem scribendi facere dixit Cic. epist. famil. lib. XVI, ad Titanem: & lib. I de finibus, in quorum vita nulla est intercapedo molestiæ: id est, nullum tempus à molestia vacuum. Sed & Sueton. Aug. cap. XXXVIII, post longam intercapedinem absolute dixit, pro post longum interuallum. Adde Festum & Turpilium apud Nonium, nunc me ex aliorum ingenijs iudicat, Intercapedo quorum amicitias leuat.

IVDICIA CENTVMVIRALIA. *Centumviri* (quos primum *ques. ūra* functi, deinde *decemviri* silitibus iudicandis, *hasta* posita, *sollemni* conuentu cogere solebant: omnibus autem *Prator* presidebat) de testamentis, alijsq; civilibus ac priuatis causis, iudicabant. quales nimirum *Crassus* enumerat lib. 1. de oratore: ac cernere est apud *I. C^o*, l. XIII de inoff. test. & l. XXX, de libert. leg. Ea igitur iudicia quæ ad centumuiros pertinebant, *Vespasianus* etiam aliis extra ordinem cognoscenda commisit. Quæ de re qui plura velit, *Budæus* consulat. addam tantum, in *Pratoris* fuisse potestate, causas quas uellet solis etiam *decemuiris* committere: quod oratione pro *Cecina*, & pro domo sua, *Cicero* ostendit. unde factum est, ut nonnulli à centum uiris ipsos separauerunt: cum uerisimile sit idem iudicium fuisse, & quoniam non nisi priuatis de rebus iudicabāt, emendandis obiter *Quintilianus*, lib. IIII cap. I, cum ita scribit, *Quibusdam* in iudicijs, maximeque capitalibus, ut apud centumuiros, ipsi iudices exigunt, sollicitas & accuratas actiones, lego enim, & apud centumuiros: uel, ut & apud cent. siquidem, ut dixi, ciuilia tantum iudicia centumuiro tractabant. De quibus elegans admodum *Plinij* epist. XIIIII lib. II. adde epist. ult. lib. V, & XXIIII lib. IIII, & XXXII lib. VI. Adde & *Suetonium Aug.* cap. XXXVI.

AUCTOR SENATVI FUIT DECERNENDI. *Observatum* uidemus ab optimis quibusq; principibus, ut constituturi aliquid uenirent in *Senatum*, atq; ibi ea de re in quam uellet partem oratione habita censeudi arbitrium patribus relinquerent. quo facto *Senatus* consultum in ipsorum serò sententiam sequebatur, & interdum à principe tanquam auctore, interdum à consulibus

fulibus in gratiam Senatus, sepè etiam à re ipsa appel-
labatur. Exempla apud I. c^{tos} passim obuia. atq; hoc
est, quòd frequenter eadem de re nunc Senatus consul-
to, nunc principis oratione cautum aliquid legitur.
Quod igitur Vespasianum auctorem fuisse senatus scri-
bit Suetonius, perinde est, ac si ab eo id constitutum
fuisse scriberet. Atqui multo antè à Claudio factum
narrat Tacit. lib. Annal. xii, his verbis: Inter quæ
refertur ad patres de pœna feminarum, quæ seruis
coniungerentur: statuiturque, vt ignaro domino ad
id prolapsa, in seruitutem sui cõsensisset, & qui nati
essent pro liberis haberentur. Quæ Taciti verba
quamquam corrupta sunt; nõ dubia tamen eorum sen-
tentia est: mulierem quippe liberam, quæ alieno seruo
ignorante domino se miscuisset, veluti proprio consensu
seruam fieri; & inde natos quoq; pro liberis non haberi.
sic enim S. c. Claudianum exponunt I. c. Ulpianus
Inst. titulo ii, Paullus receptarum sententiarum lib.
iiii tit. x, ipse Justinianus lib. iiii Inst. tit. xiii, &
in codice suo de S. c^{to} Claudiano tollendo. Crebra etiam
in codice Theodosiano eius mentio. Sunt itaque qui ve-
lint Vespasianum primo suo consulatu, quem sub Clau-
dio gessit, auctorem fuisse vt id decerneretur. Atqui
Tacitus nõ solum Claudio hoc ascribit; sed & Pallan-
tem libertum, tanquã repertorem eius, laudatum ac re-
muneratũ tradit. Sed & Suetonius hic de Vespasiano,
vti iam principe, loquitur, alioqui sanè fieri potuit, vt
Claudio rem proponente, Vespasianus tunc consul sena-
tui auctor fuerit ex sententia principis statuendi. Alij,
pudendo nimis errore, non Claudium ipsum S. c^{to} au-
ctorem faciunt; sed Pallantem, qui, cum libertus
Claudij esset, Romana consuetudine patroni nomen

rulerit, Claudius Pallas: ut Tullius Tiro, Iulius Mnester. Ego potius existimaui S. c. illud, post Claudij obitum licentia temporum observari desitum, à Vespasiano instauratum fuisse. Taciti verò locus ille non magno negotio restituetur, si ita legamus, ut ignaro domino ad id prolapsa, in seruitutem, ceu consensisset; & qui nati essent pro liberis ne haberentur: vel, quod ad vetustos codices propius accedit, in seruitutem quæ consensisset. sic enim loquuntur optimi passim auctores. Aliter tamen Lipsius,

NEVE FILIORVM FAM. Id quoque ante Vespasiani tempora sapius cantum. Nam & Latoria legis, circumscriptionem adolescentium vindicantis, meminit Cicero, lib. III de offic. & Plautus, Pseudolo, legem quinam vicenariam commemorat; quæ vetaret adolescentibus pecuniam dari mutuo; ab ipsa, ut opinor, atate, intra quam id prohiberetur, à poëta sic appellatam. Verum, cum ab improbis fœneratoribus leges eluderentur; necesse fuit eadem de re cauere sapius, nam & Claudium scribit Tacitus initio libri II Annal; lege lata senitiam creditorum cœrcuisse; ne in mortem parentum pecunias filijsfam. fœnori darent, eam legem igitur neglectam Vespasianus reuocauit, neque id profuit, aliter enim suo mox tempore vsitatum fuisse ostendit Iuuenalis, cum ait Sat. III, funus promittere patris Nec volo nec possum. Leges igitur bonas semper fœneratorum vicit improbitas; ut de Fufidio illo suo, lib. I Sat. II, tradit Horatius; & de Macedone I. cⁱⁱ, ad S. c. Macedonianum; quod tam præclari adolescentium circumscriptoris nomen illustrat.

XII. CONDITORES REATINOS. Sic Virgilius
lib.

lib. VIII, Tum rex Euandrus Romanæ conditor ar-
cis. condere enim, pro κτίσεν, apud auctores frequens.
Suet. Aug. cap. XCVIII. Maſgabam quati condi-
torem inſulæ κτίσινν vocare conſueuerat.

NON RETICVERIT. In optimo cod. nece-
ticuerit.

CONSVET. SALVTANTES SCRVTANDI.
Hinc ſcrutatores dicti, Claud. cap. XXXV. non enim te-
merè quiuis ad viros principes admittebantur. Unde
admiſſionis officium mox, cap. XLIII: & admiſſionum
Traiani facilitatem laudat Plinius Paneg. ſed &
apud Uopiſcum Aureliano citantur libri Accoleij
cuiusdam, qui magiſter admiſſionum illius principis
fuerat: ſic enim locum illum reſtitui. cuius dignitatis
meminit etiam Ammianus Marcellinus, lib. XV: &
admiſſionales, eos qui admittendi ius habebant, appel-
lat Lampridius, Alexandro. Verùm, quod hoc pro-
pius ſpectat, eleganter admodum Veſpaſianum laudat
Plinius lib. XXXIII cap. III, quod equaliter pub-
licabat principem, cùm Claudiij Ceſaris liberti ad-
miſſionem pro arbitrio dare conſueuiſſent, permiſſo iis
quibus dediſſent etiam principis imaginem in anulo
gerere. Eodemq; ſpectat Seneca locus, lib. I de clemen-
tia cap. X, cùm cohortem primam interioris admiſſio-
nis appellat, eos ipſos qui primum amicitie locum
apud principes tenebant. Qua de re latius multo at-
que apertius idem Seneca lib. de benef. VI cap. XXXIII,
& XXXIII.

CAVSIDICORVM FIGVRAS. Morſus ſi- XIII.
guratos vocat Macrob. lib. VII Saturni. cap. III.

NOTÆ IMPVDICITIÆ. Impudici proprie,
qui viris conſueuerunt. Aug. cap. XXXIII. quod
repeti-

repetitum volui, quo melius intelligatur quod sequitur, ego tamen vir sum: vel, ut Victor refert, nosti me virum esse.

DEMETRIVM CYNICVM. Hic ille opinor Demetrius, de quo sæpè Philostratus, vita Apollonij; & Tacitus, extremo lib. XVI.

POST DOMINATIONEM. Libri ms. tres, post damnationem. quod sequor. Nam Vespasianus, suadente Muciano, philosophos Roma expulit, relegato in insulam Demetrio. auctor Xiphilinus.

XIIII.

VITELLII HOSTIS SVI FILIAM. Sic nostri quoq; meliores codices, & editio Gallica, pro hostis sibi: & mox, dotavit etiam & instruxit, pro dotavitq;.

EX OFFICIO ADMISSIONIS. Phæbum vocat Dionis compendium. De admissionibus paullo antè dictum.

ABIRE MORBONIAM. Meliores libri, Morbouiam. Dio ἐς ἄβειρον vertit. Itali, nunc quoque, cui male volunt, morbum imprecantur.

METIVM POMPOSIANVM. Cod. Turnebi Pufianum: alter Pusanum. eum ob genesim postea Domitianus occidit. infr. cap. X. ubi constanter Pomposianum legitur, leniore, ut puto, vocis flexu, pro Pomponianum.

XV.

HELVIDIO PRISCO. Hic ille Helvidius Priscus, gener Thrasee: de quo præclare Tac. extremo lib. XVI annal. & initio lib. IIII histor. Iuuenal. quoq; Sat. V, Quale coronati Thrasea Helvidiusque bibe-
bant Brutorum & Cassi natalibus. Altercationes etiam, de quibus hic Suetonius, commemorat Arri-
anus, de Epicteti sermonibus lib. I cap. II, filium Hel-
vidium patri cognominem occidit Domitianus. cap. X.

De

IN C. SVETON. VESPASIANVM. 341
De patre & filio elegans Plinij epistola lib. IIII ad
Cerealem.

NISI IAM PERIISSE. Liber optimus periisse
iam. pro nunciatum etiam malle renunciatum. Tib.
cap. XXII.

NEGOTIATIONES. Sic negotiatio Asiatica, XVI.
Cic. epist. fam. lib. XVI. negotiatio sagaria, Ulpian. l.
LII, pro socio. negotiatio lignaria, Capitol. Pertinace.
Distrahere autem pro vendere, qua significatione eo
verbo hic utitur Suetonius, proprium f. c^{us} est. Ad-
dendus porrò locus Plinij, lib. XVII cap. XXV, de quo
Augusto cap. XL.

AD MANUBIAS ET RAPINAS NECESS.
COMPVLSVM. In Dionis sanè compendio legimus,
Mucianum, tanta undiq³ corradenda pecunia non
auctorem tantummodo, sed & adiutorem, deriuata
etiam in se inuidia, fuisse; habentem semper in ore, pe-
cuniam neruum esse principatus. Manubiarum verò
vocabulo uti videtur Suetonius, pro spoliis atq³ illicito
questu: ut alibi quoq³, & non semel ipse Cicero. De quo
verbo Gellius, lib. XIII cap. XXI II: Asconius, Ver-
rina III: Nonius, & alij. Hinc manubialis pecunia,
Augusto cap. XXX.

IN OMNE HOMINVM GENVS LIBERA-XVII.
LISSIMVS. Hac verba melius superiori capiti conue-
niunt, siquidem Suetonium in capita diuidimus.

EXPLEVIT CENSVM SENATORIVM. De
censu senatorio sic Suet. Augusto cap. XLI, Senatorum
censum ampliauit: ac, pro octingentorum millium
summa, duodecies Hs taxauit; suppleuitque non ha-
bentibus. Id verò sic exponit Budeus, ut a XX ad XXX.
M. coronatorum nostrorum eum censum auxerit.

XVIII. ARTIFICES COEMIT. *Emerere, quod nunc mercari est, antiqui, ut scribit Festus, pro accipere & sumere ponebant: uti & emptium militem, pro mercenario.*

REFECTOREM COLOSSI. *De colosso loquitur quem Zenodorus ante Neroni fecerat. Ner. cap. xxxi, ex Plinio.*

INGENTI CONGIARIO. *Congiarium vocat, quod primato datum fuit, Cæs. cap. xxvii.*

PASCERE. *Sic duo ex nostris quoque codicibus. vulgati omnes habent, pascere pane. sed malè.*

XIX. MARCELLIANI THEATRI. *Quod Augustus extruxit. cap. xxix.*

APOLLINARI TRAGOEDO. *Tres libri MS. Apellari: ut fortè Apelli legendum sit: quo sanè nomine, siue eisdem, siue alium memorat Suetonius Cal. cap. xxxiii.*

TERPNO. *Sic etiam editio Germanica, & MS. duo. alij Ptermo. Terpni mentio Nerone cap. xx.*

RECTE AC DAPSILE. *Recta, legendum: ut habent Frobenij codices, & vnus MS. infr. Domit. cap. vii. Dapsilis autem verbum Plauto familiare.*

SICVT SATVRNALIBVS. *Paulo concinnius MS. duo, Dabat sicut Saturnalibus viris apophoreta ita & Kal. Martiis feminis. vel, ut in codice Tornacensi, per Kal. Martias feminis. De Kalendis verò Martiis quibus femina sua celebrabant Saturnalia, plura ad Horat. lib. iii od. viii.*

ALEXANDRINI CIBIOTATEM. *Sic etiam interpretes nostri. tamen MS. Cibiotantem legunt. Strabo lib. xvi, in Ptolemaeorum genere Cybiosasteri quendam numerat: atque ita fortassis legendum sit.*

Loquax autem semper, & ingeniosa in contumelias preestorum, *Aegyptus* fuit: maxime *Alexandria*. quod; cum alij, tum testatur *Seneca*, extremo lib. de consolatione ad *Helviam* seu *Albinam* matris: & *Herodianus*, *Antonino*.

FAVOR ARCHIMIMVS. Sic *Turnebo* auctore *Pulmannus*. Plures tamen & meliores libri, *Fauo* legunt. nec male, vt arbitror. *Archimimi* autem vocabulum alibi me legisse non memini: nec à *Pantomimo* differre arbitror; nisi qui primarum partium fuerit *archimimum* vocemus.

FACTA AC DICTA VIVI. Liber vnus, viri, nec displicet. imperitus quispiam, quia funeris sit mentio, viui substituit.

CENTVM SIBI SESTERTIA DARENT. Hoc est, vel centesimam tantum eius, quam modo expresserant, summa partem.

VVLTV VELVTI NITENTIS. Apertè qui- xx. dem, sed minus verecundè, *Mart. lib. III epigr. LXXXVII*, Vtere lactucis, & mollibus vtere maluis; Nam faciem, durum, *Phœbe*, cacantis habes. Vide *Festum*, *Nictare*.

NON INFACETE SI QVIDEM. *Carolus Langius* legebat, non infacetè is quidem. quæ lectio sanè concinnior est.

AD NUMERVM IN SPHÆR. DEFRIC. Frictiones quidem summoperè commendant medici: sed audiendos negant qui numero faciant; id enim ex viribus hominis colligendum est. & si perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse faciendum. *Vespasianus* verò, qui nulla necessitate frictionibus utebatur, numerum voluit esse aquabilem.
quod

quod conseruanda valetudini magis conuenit.

IN SPHÆRISTERIO. Græca voce vsus est, pro
ea Thermarum seu balnei parte, in qua post varias
exercitationes pile præsertim, vnde & nomen habet,
defricabatur. à σφαιρῖστω. locus igitur valetudini aptus,
vt inquit Ulpianus l. XVI mandati: vbi plura Budeus
& Beroaldus hic.

XXI. POST DECISA. Sic Horat. epist. ad Mæcena-
tem, Gaudentem paruisque sodalibus, & lare certo,
Et ludis, & post decisa negotia campo.

ALIQVÆ PALLACARVM. Libri duo pala-
carum. vti & pelex, pro pellex, in antiquissimis qui-
busq; exemplaribus scriptum animaduerti. Græci ta-
men παλλανῖν vocant: & pellicem à pelliciendo dedu-
cere videtur Festus. Græca voce vsus etiam Plinius lib.
XXXV cap. X, vbi de Campaspe, Alexandro ex pallacis
præcipue dilecta: Adde Gell. lib. IIII, cap. III. &
Paullum I. C. l. CXLIII de verb. signif.

AC SECRETO. Codex Tornacensis à secreto.
haud dubiè melius.

XXII. ET SEMPER ALIAS COMISSIMVS. Liber
vnus è nostris, cum amicis habet, pro comissimus.
eamq; lectiorem etiam Pulmannus agnoscit. nec sanè
displicet. vt non super coenam tantum; sed quouis etiam
tempore, apud amicos tamen, iocis vsus fuerit.

NE PRÆTEXTATIS QVIDEM VERBIS.
Sic pretextatus sermo, apud Festum, Gellium, Macro-
bium: & pretextati mores, apud Iuvenalem Sat. II,
qui ingenios minimè deceat, præsertim pretextatos.

MENSTRVVM FLORVM. Sic eum appellat
etiam Tacitus. alij Mestrium, quidam Metrium
scribunt.

PLAVSTRA P. Q. PLOSTRA. *At Probus Grammaticus Plostra potius quam Plaustra. unde plostellum adiungere mures, apud Horat.*

AMORE SVI. *Liber vnus suo, pro sui. Duo verò meliores, nec sui, nec suo; sed quasi amore deperiret, quod magis probo.*

CVM PRODVCTÆ. *Scribo perductæ, ut habent optimi codices Cas. c. XLIX. Hinc perductores, non multo lenonibus honestiores. Aliter tamen Pithoens.*

RATIONIBVS VELLE REFERRI. *Mallem inferri, ut in duobus MS.*

IMPROBIVSQVE NATO. *Non video quò hæc XXIII. verba spectet. lego itaq, improbiusq, irato. quod optime huic loco conuenit. versus enim est ex lib. VI Iliad. de Aiace aduersus Hectorem in pugnam procedente.*

ET MAXIME DE CERYLO LIB. *Dele maxime. abest enim è tribus MS. qui Cerulo etiam scribunt, non Cerylo. Venustior autem erit sententia, si Cerulum hunc Latine condicionis fuisse dicamus. Latini enim siue Juniani, in vita pro liberis habiti, extremo vita spiritu cum anima libertatem simul amittebant. Instit. de success. libertorum, § vlt. Non ignoro tamen, quoad ius fisci, deterioris fuisse condicionis, etiã alios cum morentur, libertos omnes quam ingenuos. Ner. cap. XXXII.*

COEPERAT EFFERRE. *Melius MS. omnes, ferre, pro dicere aut iactare. Græcorum verò verborum sensus est: O Laches, Laches, cum mortuus fueris iterum diceris Cerulus. quasi diceret: nunc Laches esto ut lubet, ut Cerulus habebis mortuus.*

ET MAXIME TAMEN. *Liber opt. maxime tamen, sine & bene.*

INVIDIAM AL. CAV. DILVERET. *Idem codex deflueret. & sanè defluxus interdum æthritiçōs accipitur: vt apud Lucanum, æther defluxus in Austrum. cōcinne igitur sic legeretur: sed nouitas displicet.*

DISPENSATIONEM. *Vide Aug. cap. LXVI, & Oth. cap. v.*

QVEM TVVM PVTAS MEVS EST. *Tale illud Satyrici, vis frater ab istis Ilibus? O nummi, vobis hunc præstat honorem. Vos estis fratres.*

PACTVSQVE EST. *Duo cod. pactus lucri partem.*

ODORE OFFENDERETVR. *Huc haud dubiè respexit Iuuen. Sat. XIII, cum ait, Lucri bonus est odor ex re Qualibet.*

STATVAM COLOSSEAM. *Cal. cap. XXXV. verbo colossæros.*

CVM INTER PROD. *Liber optimus sic legit, Cùm inter cetera prodigia Mausoleum de repente patuisset. & sanè dictio Cæsarum minimè necessaria est. vnicum enim Augusti Mausoleum fuit. Similis locus Nerone, cap. XLVI, De Mausoleo sponte foribus patefactis audita vox est.*

AD IVLIAM CALVINAM E GENTE AVG. *Libri MS. omnes ad Iuniam Calvinam de gente vel è gente Aug. Interpretes Iuliam supposuere. non rectè. quasi vero femina gentis nomen seruent, & non in aliam familiam transeant. Sed & Tacitus, initio lib. XIII, Iunium Silanum Diui Augusti abnepotem nominat: de quo Plin. quog. lib. VII, cap. XLVI. Et hæc igitur Iunia è gente Augusti venisse potuit.*

AD PARTHORVM REGEM. *Verba Vespasiani referens Victor, Istud, inquit, ad Persarum regem pertinet, cui capillus est effusior. fidem ergo Parthi qui &*

qui & Persæ. Barbaros autem reges barbam & capillum nutrire solitos, præter nummorum & lapidum monumenta, ostendit ipse Suetonius, Cal. cap. v. Libet & illud addere, alluissse ad id Iuvenalem Sat. vi, cum ait, Instantem regi Armenio Parthoque cometen Prima videt.

DEVS FIO. Similis Neronis parricide iocus, quo boletum Deorum cibum vocabat, postquam eo occisum Claudium Deum fecerat. Ner. cap. xxxiii.

CVTYLIAS. De harum vsu Plinius, lib. xxxi. xxiiii. gelidissimas vocat, eodem lib. cap. ii.


AC REATINA RVRA. Xiphilius, ex Dione, febribus extinctum scribit, in aquis Sabinis, que Cutilia appellantur. Titum quoque Suetonius, Sabinos antè petiisse scribens; mox addit, excessisse eum in eadem qua pater villa. Reatini ergo ad Sabinos spectant.

VIII KAL. IVLII ANNUM GERENS. Lib. opt. nono Kal. Iul. annum agens.

IN MEDIA PARTE VESTIBVLII. Idem lib. xxv. med. parte vest. sine in: vt mox, altera lance; & iterum, altera ipse, ommissa ubique præpositione.

IN TITVM.



- I.  MOR AC DELICIAE GEN. HV-
MANI. *Idem de Tito Victor, & Eutro-
pius tradunt. Atq, equidem Augusti &
Galbae nummis inscriptum legimus, SA-
LVS GENERIS HVMANI: alij quoq, conserva-
tores restitutoresq, sese orbis terrarum vocant: sed om-
nes omnium titulos Titus superat; qui, omni virtutum
genere admirabilis, gentium consensu sic appellatus sit.*
IN IMPERIO. *Hoc ergo est, quod solus Titus in
imperio factus dicitur melior.*

NE ODIQ, QVIDEM, NEDVM VITVP.
*Odio, ob cedes quas praefectus prat. perpetravit: vitu-
peratione, ob amores & libidinem.*

- II. PROPE SEPTIZONIUM. *Si septizonium tanto
ante Vespasiani imperium Roma fuit, quomodo Spar-
tianum intelligimus, qui Severi Imperatoris opus fuisse
scribit, ad caput Appie viae, non procul a circo maxi-
mo, sub palatio, regione x urbis? aut igitur collapsum
restituit Severus: aut locum ea urbis regione fuisse di-
cemus hoc nomine, ubi postea septizonium Severus ex-
truxerat. quod si ita est, nominis etiam ratio in du-
bium veniet. siquidem sic appellatum volunt, quod se-
ptem*

ptem siue zonis siue cingulis (sic enim columnarum ordines vocant) opus illud assurrexerit. sunt qui septisoliū vocare malint. Meminit eius etiam Ammianus.

METOPOSCOPYM. Perinde ac si frontis inspectorem dicas. Utitur eo vocabulo etiam Plin. lib. xxxv cap. x. Physiognomi nomen generalius est, pro eo qui se profiteatur hominum mores naturasq; ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoscere. qualis ille Zopyrus, qui Socratem notarat, apud Xenophontem, & Ciceronem lib. de fato. Adde Juuenalis locum è Sat. vi, frontemque manumque Præbebit vati.

QVI TVM PROPE AST. Particulatum, vel tunc, abest ab optimis codicibus.

MORBO AFFLICTATVS. Duo cod. afflictus. nec displicet. Horat. Sat. i lib. i, Aut aliquis casus lecto te afflixit. De quo vocabulo alibi plura.

HODIEQVE. Sic etiam tres nostri ms. alij hodie quoque.

MAGIS AC MAGIS. Libri duo, magisque ac iii. magis: ac mox, statura procera.

MEMORIA SINGVLARIS. Liber optimus, Memoria.

LATINÆ GRÆCAEQVE LINGVAE. Idem codex, Latinæ Græcæque, absq; verbo linguæ. sed nihil muto. vt promptus linguæ dicat, Græcorum more.

FINGENDIS POEMATIBVS. Hanc gloriam etiam Domitianus affectabat. sed vter præstantior in pœtica haberetur incertum est. alij Domitianum magis commendant: Titum Suetonius. Vide Plinij epistolam operi Naturalis historia præfixam, & mox Domit. cap. xx.

NOTIS QUOQUE EXCIPERE. De notis diximus Galb. cap. v. De celeritate verò notarum, & quam multa paruo spatio scriberentur, Seneca epist. XIII ad Lucilium. & Quintil. lib. xi cap. ii. vulgatum enim & illud, Homeri Iliadem in nucis putamine sic inscriptam fuisse, ex Solino. Sed & Plutarchus, Catone, auctor est orationem eius quam aduersus Cæsarem de Catilina sociis habuit, notis exceptam sua adhuc aetate existuisse.

CVM AMANVENSIBVS, Libertos seruosq; à manu vocant etiam vetusti lapides: ipse Suetonius, Cæs. cap. LXXIII, & Vespas. cap. III. Paullus l. c. notarios, l. xl de testam. milit. scribas quoque & librarios dici inuenias.

AC PROFITERI SÆPE SE MAX. FALSARIVM. Mallem, ut in duobus ms. ac saepè profiteri, nam qui tam peritè alterius chirographum imitaretur, quotiescumque vellet falsarius esse poterat. chirographum autem vocat, quod propria cuiusque manu scriptum sit. uti & Aug. cap. LXIII, Nihil æquè laborauit, quam ut imitarentur chirographum suum. Sed & Paullus l. c. l. xxx de testamentis, singulos testes, qui testamento adhibentur, proprio chirographo adnotare conuenit, quis, & cuius testamentum signauerit, Eleganter Cic. ii Philip. Quo me teste conuincas? an chirographo, in quo habes scientiam quæstuosam? qui possis? sunt enim librarij manu. Notat enim Antonium id facientem, quod Titus se facere posse dicebat. Chirographum, hac significatione, Graci ἰδιόγραφον appellant.

IIII. SVMMMA INDVSTRIA NEC MIN. MODESTIA ET FAMA. Multò elegantius quod in fragmento

mento vetusti cuiusdam cod. repperi, summa industrie nec minore modestiæ fama.

APPARET EX IMAGINVM. *Liber opt.* sicut apparet statuarum & imaginum eius multitudine, ac titulis. *Titulos aut operum inscriptiones vocat, quibus ob quas causas ea essent posita declarabatur.*

ARRICIDIAM TERTVLLO PATRE. *Melius lib. duo ms. meo saltem iudicio, Arricidiam Tertullam patre eq. R. sed præf. Meminisse autem debemus, præfecturam prætorij summum fuisse honorum equestris ordinis gradum. Galba cap. XIII. Male igitur qui, sed & præfecto, hic legunt: Tertullum enim equitè tantum fuisse significat; sed in eo ordine summum.*

MARCIAM FVRNILLAM. *Sic in optimo cod. Vulgati Furuillam vocant: interpretes, & ms. duo, Fuluiam, non rectè. nam & Furnia gens Romana est, & quidem consularis: Marcia tamen multo illustrior. Hoc igitur est, quod eam splendidissimi generis fuisse adicit Suetonius. Sunt qui Marciam Flauillam legant: sed auctoritas deest.*

TARICHEAM ET GAMALAM. *De his Iosephus, & Egesippus. Plinius quoque, & alij.*

REDIIT EX ITINERE. *Corinthum usq; pro- v. cesserat. Redit autem, pro redijt scribunt ferè antiquiss. codices: uti & Pandectæ Florentini. veterum more, qui I longum pro geminato ponebant.*

PAPHIÆ VENERIS ORACVLO. *Id in Cypro inclytum habebatur. Tac. lib. II histor.*

NATALI FILIÆ SVÆ. *VIII mensis Septembris die. Iosephus lib. VII.*

BOVE APIDE. *Sic codex Turnebi, & editio Gallica. alij boue Api scribunt.*

DE MORE SIQVIDEM. *Editio Frobenij de more is quidem: qua ratione locū similem correximus Vespas. cap. xx. sed hic siquidem retineo. de Api autem qui plura velint, Plinium, Diodorum Siculum, Ælianum, & præ ceteris Marcellinum consulant lib. xxii histor.*

SECVS INTERPRET. *Liber optimus, secius: alias sequius. quod etiam Turnebus sequitur. & mox, Dein Puteolos, pro dehinc,*

VI. QVAESTORIS VICE. *Id enim quaestorum, qui candidati Principis vocabantur, officium erat. Aug. cap. lxxv.*

NISI AB EQVITE R. *Hoc ergo est, quod præfatione sua ad Titum ait Plinius, triumphalis ac censorius tu, sexiesque consul, ac tribuniciæ potestatis particeps: & quod his nobilius fecisti, dum illud patri pariter & æquetri ordini præstas, præfectus prætorio eius. Porro ex equestri ordine præfectos prætorio sumi solitos, etiam alter Suetonij locus ostendit, Claud. cap. xii: neque in eo ordine maius quicquam aut sublimius fuisse, Galb. cap. xiiii. Idem etiam Capitolinus nos docet, de Perrinace scribens, M. Aurelium palam doluisse, quod eum, cum Senator esset, præfectum prætorij facere non posset. Primus vero Alexander statuit, ut præfecti prætorio Senatorij ordinis insignia haberent: ne Senatorem per non Senatorem iudicari contingeret. sic enim de eo tradit Lampridius. Nec dissimilis Spartiani de Hadriano locus est, his verbis: Cum Tatianum ex præfecto prætorij ornamentis consularibus præditum faceret Senatorem, nihil amplius quod in eum conferre posset se habere ostendit. Loquitur autem de ordinis Senatorij dignitate.*

EGITQVE ALIQUANTO INCIVILIVS.

Præfecturam scilicet: ut agere Tribuniciam potestatem, agere honorem, pro gerere.

DEPOSCERENTVR. *Plura & meliora exemplaria, deposcerent. Placet. sic enim & Victor, Præfecturam prætorianam patre imperante adeptus, suspectum quemque & oppositum sibi, immisissis qui per theatra & castra inuidiosa iactantes ad pœnam poscerent, quasi criminis conuictus oppressit.*

A CAECINAM CONS. VIRVM. *Deleo virum. sic enim & opt. codices, & Victor ad verbum è Suetonio: à quo tamen in eo discrepat, quòd ob suspicionem stupræ Beronices, quam etiam uxoris nomine dignabatur, iugulatum dicit.*

COMISSATIONES. *Comessationes etiam hoc VII. loco habent ms. nostri. vide Vitellium, cap. XIII.*

IN CONCIONIBVS PATRIIS. *Patris legitur in antiquis codicibus, & nonnullis etiam impressis. Sed quæ obsecro è concionibus rapina? Victor scribit iurgia sub patre venundata. vnde affirmare non dubitem, cognitionibus esse legendum. Principum enim cognitionibus iurgia decidebantur.*

DEINDE PROPALAM. *Denique propalam, lib. ms. & editio Germanica.*

PRAEMIARIQVE. *Verbum elegans & antiquum, pro quomodolibet questum facere. premia enim veteres, quascumq; utilitates & vitæ commoda dicebāt. Lucr. lib. III, Omnia perfunctus vitæ præmia. & initio lib. v, qui talia nobis Pectore parva suo quæsitæque præmia liquit. Hinc premiosus, pro pecuniosus, apud Festum. & premiatores nocturnos predones exponit Nonius. quod suo in Lucretium indice annota-*

ait *Obertus Gifanius*. Atque hinc porrò intelligimus *Tibulli locum*, lib. 1 eleg. 11, Nec finit occurrat quisquam qui corpora ferro vulneret, aut rapta præmia veste petat.

NEQVE VILLO VITIO REP. *Codex optimus*, neque vitio villo reperto. *Vitium* vocare videtur, quod natura infuerit; non quod ætas attulerit, aut patris imperij occasio. sic enim *Tacitus*, initio lib. 11 *hist.* Latam voluptatibus adolescentiam egit, suo quàm patris imperio modestior.

ACQUIEVERUNT. Sic *Tib.* cap. LVI, quibus vel maximè acquiescebat.

PRÆCIPVEQVE SVMP TAM SIBI BEREN. *Lector diligens* facile animadvertet subesse mendum. *Beroaldus* in cod. ms. legi affirmat, præcipueq. sunt visi. nemini itaque dubium, quin hæc præcedentibus annectenda sint, legendumq. acquieverunt, præcipueque sunt visi. *Berenicen*. De *Berenice* qui plura velit, *Tacitum*, *Xiphilinum*, *Iosophum*, & *Egesippum* legat. De eadem *Iuven. Sat. vi*, adamas notissimus, & *Berenices* In digito factus pretiosior: hunc dedit olim *Barbarus*, incestæ dedit hunc *Agrippa* forori.

EGRATISSIMIS DELICATORVM. *Eneruatos greges* vocat *Victor*. vide *Vespas. cap. III*, ad verb. delegatam.

SCENAM TENVERINT. Id est, principem in ea locum habuerint. sic *scholam tenere*, *tcnere Remp.*, *Cicero*, & alij.

FOVERE PROLIXIVS. *Lib. vnus*, pronixius: *asscriptumq.* aliàs *prolixius*. & consuevit quidem huiusmodi verbis uti *Suetonius*: *prolixius tamen* & *elegans est*, & *Ciceroni familiare*.

IN PVBLICO OMNINO COETV. *Vulgati cod. in publico omni cœtu. Omnium optimus sic, lpe-
Etare omnino in publico supersedit. qua lectio ger-
mana est.*

CELERITER EXSTRVCTIS. MS. tres, cele-
briter. *sed celeriter retineo ex historia. sic enim &
Martial. Hic vbi miramur velocia munera thermas,*

QVINQVE MILLIA. *Sic Eutropius, & Oro-
sius chronicis. Dionis compendium impudentius no-
nem ponit.*

ALITER RATA NON HABERENT. Di- VIII.
*Etio rata, quod miror, abest ab omnibus MS. nec indigna
fortassis Suetonio locutio est.*

PROPOSITO GLAD. MVNERE. *Sic propo-
sito millies Hs, Tib. cap. XLVIII.*

STVDIYM ARMAT. THRACVM. *Contrà
Domitianus mirmillonibus fauebat, cap. x. Caius etiã
Thracibus, cap. xxx.*

CAVILLATVS EST. *Cauillatio, vt eleganter
exponit Festus, iocosa calumniatio est. & Nonius,
Cauillatur. pro iocatur. Adde, si lubet, § c^{tos} l. CLXXVII
de verb. signif. & l. LXV de regulis iuris, vbi cauillatio-
nem esse tradunt, quam Græci σαρπίτην vocant. Cicer.
cauillari & iocari coniungit, epist. ad Att. lib. II.*

CONFLAGRATIO VESEVI MONTIS. *Lib.
duo Vesebij: & mox, Vesebio, nota litterarum V & B
cognitione. Alij Vesuuium vocant. Vesbium quoq;
& Vesuium, vt Græci βῆσλιον. hinc Vesunia iuga, &
Vesunia. at Virgil. vicina Veseuo Ora iugo. neque
temerè rei vnius nomen toties mutatum inuenias: vt
taceam, primam syllabam nunc produci nunc corripì.*

NIHIL NISI SIBI PVBLICE PERIISSE TE-
STATVS.

STATVS. *Hic quoque variant codices. Ms. vnus sic habet, vrbis incendio nihil perisse testatus est publicè: alter sic, nihil nisi sibi perisse testatus est publicè: optimus sic, Vrbis incendio nihil publi. è perisse testatus, cuncta prætoriorum suorum ornamenta. qua lectio mihi magis placet. nam illud nisi sibi rei ipsius narratione intelligitur.*

OMNIVM SACRIFICIORVM. *Mallet, ut in cod. Tornacensi, omni sacrificiorum.*

DELATORES MANDATORESQUE. *Mandare est gerendum aliquid alicui committere. Hinc mandatores dupliciter ferè accipiuntur apud Ictos: & hi videlicet quorum mandato pecunia alicui creditur: nec quicquam à fideiussoribus differunt; nisi quod illi tanquam auctores precedunt, fideiussores verò sequuntur. & hi qui delatores instruunt subornantque, ad accusandum, quare, ut in pari sunt, turpitudine, sic partem quoque pœnam detecta calumnia merentur. sic enim Callistratus, l. II de iure fisci, Diuus Pius Cæcilio Maximo rescripsit, constitutionem patris sui, qua compelleretur delator edere mandatorem, ac nisi edidisset ut in vincula deduceretur, eò perinere, non ut delator pœnæ subduceretur, si mandatorem haberet; sed ut mandator quoque, perinde atque si ipse detulisset, puniretur. Differt tamen à mandatore exhortator, aut instigator tantum, quod Papi- nianus respondit, l. xx de his qui not. infamia. auctorem ergo fieri necesse est, ut mandatoris nomine quis puniatur. Malè autem qui amandatores aut emendatores hic legunt.*

SUBIICI IN SERVOS AVT VENIRE. *Mallet ac venire, nam illud, subijci in servos, sic inter-*

interpretor, vt haste subiecti pro mancipijs vendantur. Iuuen. Sat. 111, Et venale caput dominæ præbere sub hasta. nihil muto tamen. sæpe enim, quod pulchrè Paullus 1c. ait, coniuncta pro disiunctis, & disiuncta pro coniunctis accipi necesse est. l. 1111 de verb. signific.

VLTRA CERTOS ANNOS. *Hinc titulus ille codicis Iustiniani, ne de statu defunct. post quinquennium queratur. Sed & Capitolinus, de M. Antonino, de statu, inquit, defunctorum intra quinquennium quæri iussit.*

PVRAS SERVARET MANVS. *Sic Horat. IX. lib. 1 Sat. 111, at bene si quis Et vixit puris manibus. nec dissimile illud Plinij lib. xviii cap. 111, honestis manibus omnia lætius proueniunt. loquitur enim de agricultura; in qua cultorum innocentia felicius agitur: at quanto ea magis in pontifice requiritur. Sanctè igitur Titus. nam Dijs (quod in Alcibiade docet Plato) integritate animorum & precibus placantur. eleganter etiam Horat. lib. 111 od. xxiii, Immunis aram si tetigit manus.*

SED PERITVRVM SE POTIVS QVAM PERDITVRVM. *Digna vox optimo principe. Libri verò nonnulli habent, puniturum: sed perditurum magis placet.*

ORNAMENTA PVGNANTIVM. *Victor mirmillonum gladios exponit. Ornare eleganter dixerunt veteres, pro instruere. sic ornati asini, apud Catonem de re rustica: ornamenta iumenta, apud Ulpianum l. xxxviii de edilit. edicto: ornata pronincia, & ornare proninciam, apud Suet. Cæs. cap. xviii. malè igitur qui hic instrumenta substituunt.*

VENTVRVM QVANDOQVE ET AB ALIO.
Quanto venustius in optimo codice, verum quandoque & ab alio. Cicero VI famil. donec ille quandoque veniat.

- X. HOSTIA AVFVGERAT. *Sic Casare, cap. LIX. vide Galb. cap. XVIII. liber vnus non malus afugerat: vt afuit, in Pand. Flor. pro abfuit.*

TEMPESTATE SERENA. *Idem de Casaris morte Virg. i Georg. Non aliàs calo ceciderunt plura sereno Fulgura. Horat. lib. i od. xxxiiii, per purum tonantes Egit equos, volucremque cutrum. Sup. Aug. cap. xcv.*

DIMOTIS PLAGVLIS. *Plagæ, inquit Nonius, grande tegmen linteum, quam lecticariam sindonem dicimus. Hinc igitur plagula, non totum illud lectice tegmen; sed quibus fenestra lectice obtegeretur. quo vocabulo vsus est etiam Linius lib. ix, vbi de luxu ex Asia Romam aduecto conqueritur. Malè ergo, qui pallulis legunt: peiusq̄, qui paludamentis.*

- XI. EXCESSIT. *De morte Fiti, & quidem tanquam veneno sublatis, nonnulla minimè vulgaria Philostratus de vita Apollonij lib. vi. & Xiphilinus. què vide.*

AD CVRIAM CVCVRRIT. *Ms. duo concurrunt, vt supra Othone, cap. viii.*

QVANTAS CONGESSIT. *Malè. sic enim legendum: Tantas mortuo gratias egit, laudesque congeffit, quantas ne viuo quidem vnquam. quam huius loci correctionem Entropio debemus, Suetonij verba referenti.*



HONOREM. *Consulatus scilicet, quem*
per duos nouissimos anni menses gessit. Ve-
spas. cap. iiii.

AD MALVM PVMICAM DOMO
 QVAM. *Declarat hoc P. Victor, de regionibus urbis,*
cum ait, Malum punicum, ad quod Domitianus de-
dicauit templum Mineruæ Flauianæ, seu templum
gentis Flauix, & erat domus eius. quod dictum volui,
nequis malum Punicum in signe domus illius fuisse exi-
stimet. fuit autem regione urbis vi. De quo præfatio-
ne operis sui Valerius Flaccus, Ille tibi cultusque
Deum, delubraque genti Instituet. loquitur enim
de Domitiano; non de Tito, vt quidam viri docti cre-
didere. Quamuis enim Titus patrem Vespasianum
consecrauit; non idcirco Domitianus excluditur, qui &
ipse, templi de quo agimus dedicatione, diuinos parenti
suo honores instituit. Quo referendum etiam illud
Martialis lib. ix, Addita quid Latio Flauia templa
polo? Nam Latium polum appellat, eam veluti poli
partem, cui Latinorum Romanorumq; Dij transcri-
pti fuerant: eosq; inter Vespasianus. At Beroaldus
foto, pro polo legit.

ADOLESCENTIÆ TEMPVS. *Lib. vnus tempora.*
 PRAETORIVM VIRVM. *Mallem abesse vi-*
 rum.

tum. sic enim loquebantur veteres.

POEMA NERONIS. Ut hunc Clodium Pollionem, sic Afranium Quinctilianum, vel, ut alij volunt, Quinctianum, probroso carmine diffamavit Nero. auctor Tac. lib. Annal. xv. eius autem carminis inscriptio erat Luscio. Hinc itaque intelligimus illum Juuenalis versum e Sat. 1111, improbius Satyras scribere cinædo. Neronem enim significat, qui molles, ipse mollior ac nequior, carminibus suis perstrinxerat.

POLLICENTIS. Sic omnino scribendum. pollicenti tamen M. S. nostri omnes: ut polliciti legendum esse quis suspicetur.

CORRUPTVM DOMITIANVM. Dicitio Domitianum rectius abesset.

ISIACI CEL. HAB. INTER QVE SACRIF. Libri duo, inter sacrificulos. haud dubie melius. sic enim eadem de re Tacitus, lineo amictu turbæ sacrificolarum immixtus. Sic nimirum & M. Volusius, edilis plebis, proscriptus à 1111 vivis, Isiaci habitu per iuenera viasq; publicas stipem petens, evasit. Appianus bello civili li. 1111, & Valerius Max. li. VII ca. 111. Quem verò Isiaci habitum hic Suetonius vocat, Tacitus lineum amictum appellat: ut linteam religiosamq; vestem ipse etiã Suet. Tib. ca. xxxvi, & Oth. cap. xii. Eleganter etiam Tib. li. 1 eleg. 111, Vt mea votivas reddens tibi Delia voces, Ante sacras lino tecta fores sedeat. Sed & Juven. Sat. vi, Isiacorum gregem linigerum pariter & caluum vocat: ab amictu nempe linigerum; caluum, quod & caput raderet. Vnde Martialis quoque, Linigeri fugiunt calui, sistrataq; turba. nec ineleganter Gratius de venatione, Vix operata suo sacra ad bubastia lino Velatur sonipes æstivi turba Canopi.

Ortum

Ortū id verò ex Orphei & Pythagoræ disciplina, qui
 lanca omnia in rebus diuinis, vt impura & profana, dā-
 nabant. Qua de re, in defensione sua Apollonius apud
 Philostratū, lib. VIII cap. III. cui addere poteris Plin.
 lib. XIX c. I.

HON. PRÆT. VRB. CVM CONSVLARI POT. Mal-
 lem abesse prepositionem cum, vt in duob. MS.

ÆLIO LAMIÆ NVPTAM. Hunc Ælium
 Lamiam interfecit, inf. cap. x. Iuuen. Sat. IIII.

MIRARI SE VESPASIANO DICTITANTE. Xiphilius,
 ex Dione, Vespasianū gratias egisse scribit Domitiano
 filio per litteras, quòd se adhuc sineret imperare. De
 Domitiani verò ambitione Tac. extremo li. IIII. hist. q.

OB HÆC CORREPTVS QVO MAGIS ÆTATIS. Lib. II.
 MS. ob hoc correptus, quo magis & ætatis & condit.

E QVO ALBO COMITATVS EST. ὄμι κέλντος
 vertit Zonaras. nec malè Zonare interpres equum sin-
 gularem exponit. nã & nauigia quedā actuaria, quòd
 pno tantum remo agantur seu remorum ordine potius,
 Græci κέλντας vocant. Celoces Gellius. Vide qua notami-
 mus ad Tib. cap. VI, funali equo.

VNUM ORDINARIVM. Ordinarij consules
 dicebatur, qui kal. Ian. inibant, a quorum etiã nomine
 ordinabatur annus: alij, suffecti. Cas. cap. LXXVI.

ET QVIA DISCVSSA EST. Scribo sine est. discussam
 autem rem dicit, quouis modo transactam atq; compo-
 sitam. Sic diffindere, secare, decidere.

DVPLVM DONATIVVM MILITI DONA-
 RET. Mallem vt in vno cod. offerret, non quòd dis-
 pliceat donarium donare: sed quia offerre hic magis
 idoneum est. duplum enim intelligo eius quod frater
 Titus promiserat.

PARTICIPEM IMPERII. Sic etiam duo nostris ceteri, et vulgati omnes, principem imperij, sed male: nam quod Titus eum consortem imperij testabatur, ut supra cap. IX, id voluntarium erat, non ex testamento d. bitum.

PRO MORTVO DESERI. Xiphilinus & Zonaras, ambo, ut opinor, ex Dione, iussisse tradunt in cistaminis plenam conici: tanquam refrigerio scilicet indigeret, atque interim citius periret.

III. SECRETVM HORARIVM. Xiphilinus & ante imperium & cum iam Imperator factus esset, in Albano eum degere, et huiusmodi ridicula factitare. solitum scribit. Idem ferme Plinius Panegyrico tradit: ut tenebras semper secretumque optantem, nec unquam ex solitudine sua procedentem, nisi ut solitudinem faceret, grauiter reprehendens. quo fit ut secretum istud horarium vocari a Suetonio, & quidem initio principatus, admirer. nam & Victor has nugas pane assiduas fuisse ostendit. Sunt qui solarium pro horarium legant: ut secretiori alicui solarium, seu dieta ad solem posita, se incluserit. de quo vocabulo dictum Claudio cap. X. & sane id cum muscis non male conuenit. horarium tamen retineo. ut secretum sumere dixerit, quemadmodum captare, & desiderare secretum, Oth. & Claud. cap. X: idque horarium vocet, non quod vnius tantum hora: sed ad tempus aliquod fuerit, aut certa diei parte: ut hora matutina, meridiana, vespera, apud Plin. lib. XIX cap. XII.

STYLO PRÆCVTO CONFIGERE. Hinc Victoris locum emendo, cum ait, signisque ridicule remotis omnibus, muscarum agmina persequeretur. legendum enim stylisque ridicule, remotis omnibus, m. agm. perf.

A VIBIO CRISPO. De hoc sic Quintil. lib. X: Vibius Crispus, compositus, & iucundus, & delectationi natus; priuatis

privatis tamen causis quã publicis melior. Similẽ eius iocũ de Vitellio refert Xiphilinus. cũ enim, contracto in Vitellij cõviviis morbo, per plures dies ea intermisset, ac nõnulli interea comessando periissent; se quoq, nisi agrotasset, omnino periturum fuisse dixit. Pulchrẽ igitur Juvenalis Sat. 1111, venit & Crispi iucũda senectus, Cuius erãt mores qualis facũdia, mite Ingeniũ. Tacitus tamẽ, lib. 11 & 1111, vt delatorẽ notat: quod eũ fortassis fidentiore fecit. verũ fides penes auctorem sit.

CONSALVTAVERAT VT AVGVSTAM. Vt particulam abesse malim, vt & dictionem eandem quæ subsequitur. inserta sunt enim ab imperito aliquo, qui periodi longitudine offendebatur.

REPVDAVIT. Sed & Paridem interemit. ex Dione. Cũ verò eã postea reduxisset, signati tam eius



quã Domitia nummi, cum inscriptione, CONCORDIA AVGVSTI. Filiũ præterea e Domitia

natũ obuisse infantẽ, ac consecratum fuisse, præter Martialem & Papiniũ, ostendũt alij Domitia nummi, quibus illa DIVI CÆSARIS MATER inscribitur. & alijs eiusdem Domitia multo pulcherrimus apud Ioannem Vinianum cũ hac inscriptione DIVVS CÆSAR IMP. DOMITIANI F.

MISTVRA QVOQVE INÆQVABILI. Lego ex duobus cod. mistura æquabili vitiorum atque virtutum. quam lectiõnem testatur etiam Pulmannus.

SOLLEMNES BIGAS QVADRIGARVM. IIII.

QVE CVRSVS. Sollemnes vocat. sine quibus circenses
nulli peragerentur.

AD LYCHNVCHOS. Lib. duo lychnos. vide
Ces. cap. xxxvii.

QVÆSTORIIS MVNERIBVS. Videnda quæ
in Claud. notauimus, cap. xxiiii.

PORTENTOSO PARVOQVE. Melius paruo
portentosoque, vt in vno cod. ms.

FABVLABATVR. Lib. duo fabulari.

ECQUID SCIRET CVR SIBI VISVM ESSET. Inter
varias lectiones hac Turnebo potissimū placuit. nec mi-
hi sanè displicet. nullū tamen vidi codicē qui sic legeret.
mallē itaq; ecquid sciret, & ecquid sibi visum esset.
quarebat enim primum, an sciret quid proxima pro-
vinciarum ordinatione factū esset; deinde, an & illi vi-
sum fuisset Metium Rufum praeficere Agypto.

CIRCVMDUCTO. Libri omnes quos viderim circū-
structo. vnus tantū margini adscriptū, aliās circūdu-
cto. quod nō probo. effosso enim dixisse satius erat. cir-
cumstructū verò intelligo, in cuius circuitu sedilia ex-
structa fuerint, vnde spectari pugna posset. sic enim Aug.
cap. xliii. & fortassis ha porticus fuere, quas inter Do-
mitiani operā enumerat Eutropius: vti Naumachiam
cap. sequenti Suetonius.

INTER MAXIMOS IMBRES. Ipse mutata
sapius panula: cum aliis neque abire permitteretur, ne-
que panulam sumere.



LVDOS SECVLARES.
A. V. C. dcccxli. quo Domitia-
nus xiiii cum L. Minucio Ruffo cos.
fuit. Censor. de die natali. nummi ve-
teres.

CENTVM MISSVS. Cùm xxv tantum peragi solerent, & septenis quidem singuli spatius; Domitianus centum, sed quinque tantum spatius exhibuit. ut egregie explicat Beroaldus. Adde, si lubet, Seruium in illud Virg. lib. III Georg. Centum quadriugos agitabo ad flumina currus. & Prop. lib. II eleg. xxv, Aut prius infecto deposcit præmia cursu Septima quam metam triuerit arte rota.

QVINQVENNIALE CERTAMEN. Vti & Ner. cap. XII. sed Domitiani certamen, quod ab eo annus magnus seu lustrum (ut Censorinus tradit) obseruari cœperit, vsque ad Constantini tempora durauit. Adde Plinium lib. IIII epist. xxii, quæq; in Augustum notauimus cap. xcviII, & que in Claud. cap. XII, & que in Calig. cap. xx.

CORONATORVM. Scribo coronarum. etiam aduersus libros omnes, quos viderim. sic ampliare numerum palmarum, Ner. cap. xxii.

CHOROCITHARISTÆ ET PSILOCITHARISTÆ. Sic Turnebus, libro aduersariorum xx cap. xvi, & nonnulli ex nostris ms. vt psilocitharistas intelligamus, eos qui solo nudoq; cithara cantu psallunt: chorocitharistas vero, qui plures vna fidibus modulatè concinunt. nam citharædi etiam ad fides canunt. sic ille. Ego psallocitharistæ, vt plures habent codices, retineo. citharædus enim, sine quod idem esse arbitror citharista, generale nomen est, pro eo qui citharam pulsat, sine voce accinat sine non: chorocitharista vero plures sunt citharædi vna modulantes. quod vocabuli ratio ostendit. qui si non citharis tantum, verum etiam voce accinentes symphoniam seruent, tanquam cantores quidam citharædici, psallocitharistæ appellantur. Varro apud

Nonium, In conuiujs pueri modesti, vt cantarent carmina antiqua, in quibus laudes erant maiorum, & assa voce, & cum tibicine. assa voce, id est, sola lingua voce. vt enim ex altero Varronis loco ibidem tradit *Nonius*, Melos in cantibus bipartitum erat, in assa voce, & organicon.

IN STADIO VERO CURSV ETIAM VIRGINVM. Melius sic quidem quam vt in vulgatis legitur, cursu etiam virginis. Mallem tamē, cursu virginū legere. sola enim virgines decurrerunt. ex *Dione*.

TOGA GRÆCANICA. Nescio quomodo in codices omnes nostros Ms. Germanica irrepserit: maximē cum etiam crepidatum indicat: crepida autem Gracorū sunt: et certamē ipsum Gracū fuit. attamē, cū Germanici nomine precipue delectaretur, & togā Græcanicā dicere perinde absurdū sit: ac pallium Romanū, lector cogitet.

MINERVÆ CVI COLLEGIVM. *Minervam*, cuius etiam filius dici ac credi voluit, videriq; eius omnia consilio agere, precipua veneratione *Domitianus* semper coluit: quod non solum eius ætatis historici, sed & *Quintili*, & *Philostratus* attestantur: nummi præterea plurimi, Deæ effigiem præferentes. quare, in Albano monte non solum quinquatria annis singulis celebravit, sed & collegium instituit: quod insigniter describit *Iuuen. Sat.* II, tam liber & verax atque ubique sui similis, quam contra vani ac futiles *Papini* ac *Martialis*, quanis occasione turpissimē adulantes.

MAGISTERIO FVNGERENTVR, Sup. cap. II, Auus municipalib. magistris.

REDDERENTQVE. Mallem ederentque eximias venationes. natys inde error, quod præcedens dictio in R desinit. De his autē venationibus intelligendus *Iuuen.*

Iuuen. locus, è Sat. IIII, cominus visos Figebat Numidas Albana nudus arena Venator.

NVMORVM TRECENTORVM. *Meliores libri, trecentorum.*

INTER SPECTACVLA MVNERIS. *Huius loci sententia est, Domitianum spectaculo muneris gladiatorij populo, ibidem sedenti, epulum dedisse. ex Dione.*

SEPTIMONTIALI SACRORVM QVIDEM DIE. *Dictio die abest ab omnibus nostris MS. ex quibus etiam vnus sacr. non sacrorum habet. Lego igitur, septimontiali sacro quidem: nisi quis quondam, pro quidem, malit. nam hæ dictiones & cognatae sunt, & vna atque altera saepe littera notabatur. Varro autem lib. V de ling. Lat. septimontium diem ipsum vocat quo id sacrum celebrabatur, dictum, vt inquit, ab his septem montibus in quibus sita vrbs est. Idem ferme Festus. Turnebus verò, lib. aduersariorum V, totum hunc locum sic restituit: septimontiali die Senatui & equiti panaria, plebi sportellas cum opsonio distribuit. Verum Turnebus, quod pace tanti viri dixerim, illi excellenti suo ingenio nimis indulget: nostra emendatio securior ac modestior est: ac que sequuntur melius coherent. Panaria autem, tanquam capaciora atq; honestiora, equiti & Senatui data; vt sportella plebi. Similis locus Cal. cap. XVIIII, panaria cum opsonio viritim diuisit.*

INTRA POPVLARIA. *Liber vnus, inter. vide que notauit Nerone cap. XI, & Cal. cap. XXVI. notandū verò obiter, quòd & Senatorum loca cuneis distinguebantur, quod etiam ex Virgilio animaduertere est, II Georg. hunc plausus hiantem Per cuneos, geminatur enim plebisque patrumque, Corripuit.*

V. NOVAM AVTEM EXCITAVIT ÆDEM.
Domitianus apud adituum eo quo iam dictū est modo servatus, patre adhuc rerum potiente, deiecto editui contubernio, modicum sacellum Iovi cōservatori aramque posuit: postea verò factus Imperator, Iovi Custodi templum ingens, seq̄ in sinu Dei sacrauit. Tacitus lib. IIII histor. Exstant & nummi aerei cum inscriptione IOVI SERVAT. Et, quoniam de Domitiani hic operibus agitur, de iisdem sic Eutropius: Romæ quoque multa opera fecit, in his Capitolium, & forum transitoriū, Odeum, porticus, Iseum, ac Serapeum, ac stadiū. ex quibus Eutropij verbis discimus forū, quod postea Nerue vocatum sit, primò transitorium dictum fuisse: quod etiam ex Lampridij Alexandro colligitur: deinde, Odeum hic legi debere, nō, quod aliqui somniant, Methodiū. ὠδῆϊον enim scribunt Græci, ut ἰσῆϊον, οὐρανοῦ ἑῶν, ἔρνεϊον, & οὐρανοῦ ἑῶν, pro Isidis, Serapidis, Bellona, ac Concordiæ tēplis, apud Dionem & alios. Latini per E, sicut Conopeū & Prytaneum. Odeum porro & stadiū, Græcorum imitatione Domitianus extruxit. & stadium quidem quid fuerit, omnibus notum est. Odeum verò, Musicorum choris ac Poëtarum recitationibus cōmissionibusq̄, serviebat: quale Athenis instar theatri fuisse, Pausanias Atticis, & Plutarchus vita Periclis, tradūt. eius verò quod Romæ fuit, præter Suet. & Eutrop. Eusebius Chron. Dio Hadriano, & Marcellinus histor. lib. XVI, meminerunt.

VI. EXPEDITIONES. De Domitiani expeditionibus eadem sermè Eutropius. quæ verò de Cornelio Fusco hic narrantur, declarant locum illum Iuven. Sat. IIII, Et qui vulturibus servabat viscera Dacis Fuscus. quò etiam spectat epigramma Mart. LXXVI lib. VI, quod Fusci

Fusci huius epitaphium est.

CAPITOLINO IOVI RETVLIT. *Sic Plin. Panegyrico*, allata erat ex Pannonia laurea; hanc Imperator Nerua in gremio Iouis collocarat. *Traianus enim, profligatis Pannoniis, eius victoria testem lauream Nerua miserat: quam Nerua, ipso adoptionis die, Ioui Capitolino consecrauit. Sed & Pacatus suo in Theodosium panegyrico, Curij, Coruntanij, Fabricij, cū induitiæ bella suspenderant, inter aratra viuebant: & ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri rusticabantur. Postremò Plinius lib. xv. ca. vlt. de lauru loquens, fasces, inquit, Imperatorum decorat: ex hinc (sic enim in meo cod. non ex his) in gremio Iouis opt. max. deponitur, quoties lætitiā noua victoria attulit.*

PRIVS PRÆSAGIIS. *Simile huic quod notauimus Ner. cap. i. de utroque verò, atque aliis summa celebritatis exemplis, Plutarchus vita Emily.*

OCCISVM ANTONIVM. *De huius L. Antonij Saturnini interitu, elegans epigramma Mart. lib. III, II.*

SPORTVLAS PVBEICAS SVSTVLIT. *Sub VII. Nerone, vt Suetonij verbis utar ca. xv, publica cœna ad sportulas redacta. Publicas hic igitur sportulas intelligo, quæ loco cœnæ publicæ dabantur: quas Domitianus sustulit, reuocata cœnarum rectorum consuetudine. Sportæ autem, vnde sportula et sportella, calathi erant viminei, quibus ad rem penuariam utebantur. Vlp. l. III de penu legata. Hinc dicta sportula, quæ pro salutationis officio clientibus erogabantur: siue id opsonij aliquid, siue stipēs, aut quadrantes essent. vt facete Martialis, Centum misselli iam valete quadrantes, Antambulonis congiarium lassī, ac sæpe alias. vt etiam Papinius Siluarum libris.*

libris. Sed & Cyprianus, epistola xxxiiii, sportulas vocat, quæ Christianorum consuetudine sacerdotibus distribuebantur; his verbis: Presbyterij honorem designasse nos illis iam sciatis, vt & sportulis iisdem cum presbyteris honorentur, & diuisiones mēstruas equatis quātitatibus partiantur. vnde etiā sportulantes dicti ab eodē Cypriano, quibus dabātur sportula, epist. lxxvi.

AVRATI PURPUREI QVE PANNI. Xiphilinus, τὸ μὲν χρυσοῦν, τὸ δὲ ἀργυροῦν ὀνομάζουσ. quā recte nescio. quid enim argento cum purpura? Sed de circifactionibus alibi latius.

INTERDIXIT HISTRIONIBVS. Sup. Nex. cap. xvi.

CASTRARI MARES VETVIT. De hoc sic Dionis epitome: Etsi Carinum amabat, quia tamen Titus exectos dilexerat, vetuit, in eius contumeliam, nequis in posterum intra fines Rom. imperij castraretur. adde Mart. lib. vi, epigr. ii: & lib. ii, epigr. lx. I. C^{tos} l. iiii, & l. vi, de sicariis.

APVD MANGONES. Hi enim castrabant pueros, quo pluris venderent. quod Mart. ostendit, cum ait, Non puer auari sectus arte mangonis. Ostendit & Quintil. lib. v cap. xii, pulcherrima illa similitudine, qua de mancipiorum negotiatoribus vititur, qui forma puerorum excisa virilitate lenocinantur. Postremo Ulpianus quoque, l. xxvii ad legem Aquiliam, his verbis, si puerum quis castrauerit, & pretiosorem fecerit, Viuianus scribit cessare Aquiliam: sed iniuriatum erit agendum, aut ex edicto Edilium.

NEQVIS IN ITALIA NOVELLARET. Hoc est, vites nouellas, quo verbo aptissimè vsus est Virgilius, institueret. Male autem, apud Eusebium Chronicis, vetuisse

vetuisse scribitur Domitianus vites in vrbe seri, pro in Italia. nec infucetè apud Philostratum & Apollonium, intellecto Domitiani de vitibus edicto, At hic, inquit, præclarus Imperator, qui mares castrari vetuit, terram Eunucham fecit. quod etiam citat Beroaldus: vti & Paulli I. Cⁱ locum, l. vi de impensis in reb. dotalibus factis, ubi nouelleti vocabulo pro vinea recenter instituta vtitur. sed tamen oliuetum etiam ibi legitur.

LIBERTINOS MILITESQUE R. Liber vnus minimè malus, equitesque Rom. Ego milites seruo amota dictione Rom. nam & qui equites reposuit, ideo id fecit, quòd dictio Rom. alioqui otiosa videretur.

AD SIGNA DEPONI. Vegetius lib. II cap. xx, diuinitus institutum scribit, vt, cum milites publica sustinerentur annona, ex donatio quod consequerentur pars dimidia ipsis seruarietur: ne inutiliter sua absumerent, & depositi memores, signa non desererent. Domitianus tamen ultra mille nummos deponi noluit. causam addit Suetonius. At Pescennius Niger milites suos, itatos in prælium, aurum argentumue quod in zonis portarent publicè commendare iussit; recepturos post prælia quod dederant.

QUARTVM STIPENDIVM MIL. AVREOS TERNOS. Terni igitur aurei militis stipendium erat: quod duplicatum à Cesare dictatore, tandem Domitianus quadruplum effecit. qua de re prolixè dictum, Cæs. cap. xxvi. nunc Zonara tantum verba subiungam: Cum militibus septuagenæ quinquæ drachmæ soluerentur, centenas dari Domitianus iussit. cuius largitionis cum prænituisset, stipendius non imminuit, sed numero militum contracto, vtraque re plurimum Reipub. obfuit: quòd nec satis multi eam defenderent; &

hi ipsi nimis magna stipendia acciperent.

VIII.

AMBITIOSAS CENTVMVIRORVM SENT.

De centumviris antè dictum est, Vespas. cap. x. Ambitiosas verò sententias vocat, non qua decet libertate latas: sed obsequio, fauore, & gratia. Simile illud Vlpiani, l. 1111 de decretis ab ord. faciendis, Ambitiosa decreta decurionum rescindi debent. sic iudex ambitiosus, apud Liniū: ambitiosa & fucosa amicitia, apud Ciceronem.

RECUPERATORES NE SE SEMPER. *Dictio semper abest à nonnullis codicibus, & bene. Recuperatoribus verò antè diximus, Ner. cap. xvii.*

PERSVASORIIS ASSERTIONIBVS. *Qui in libertatem vindicandi erant, quia, quod pro seruis habebantur, iudicio ipsi agere non poterat; assertores sibi quarebant: hi verò, libertatis fauore, precibus sapius ac blanditiis, qua sitisq, coloribus, quam veris probationibus nitebantur. iudices igitur Domitianus admonuit, ne, contra ius dominorum, his temere nimis crederent. Sic fere Turnebus, & ante eum Beroaldus. Exemplum etiam istiusmodi assertionis nobis proponitur, Vespas. cap. 111. nec dissimile est, quod Gracorū legibus inquilini versari in iudicio, sine auctore ac vindice, quem ~~reos~~ *reos* appellabant, vetabantur. Verum quia recuperatores, quod antè ostendimus, non de liberalibus tantū causis cognoscebant; sed de quibuscūq, prator ipsos adiri iusserat, presertim si de facto querendum esset: assertiones persuasorias hoc loco accipio, qua non probationibus certis, ut puta per testes atque instrumenta, affirmarentur; sed nudis tantū verbis, qua sitisq, orationis coloribus proponerētur: quibus Domitianus stari noluit, quod in facti cognitione periculosū est: nā vbi de iure disceptatio incidit,*

incidit, aut equitas queritur, liberum relinquitur suas cuiq; rationes adducere, quibus iudici persuadent; dñmodo sordes absint & gratia. Iacobus Cuiacius, pro persuasoriis, perfusoriis legit. an rectè, lector iudicet.

NUMMARIOS IVD. CVM S. Q. CONSILIO.
 Causam nummariam, iudiciũq; nummarium vocant I. Cⁱⁱ nostri, quãdo de pecunia disceptatur. sic enim Callistratũ intelligo, l. vlt. ne de statu defunctorũ post quinq. queratur, atqui contra Cicero Verr. v; nummariũ appellat iudicium, quod acceptis pecuniis agitur: vt nummarios quoque iudices, pro Cluentio. & lib. i ad Att. sordidos mercenariosq; qui nummis se corrumpi sinant. quales, vt Suet. hoc loco tradit, Domitianus vnã cum assessoribus ac consiliariis suis notauit infamia. Sic nummarios quoque sacerdotes dixit Hieronymus. nummariũ tribunal, Seneca de benef. lib. i, cap. ix. Prouincias spoliari, nummarium tribunal; audita vtrimque licitatione, alteri addici, nõ mirum. quando, quæ emeris vendere, gentium ius est.

AUCTOR ET TRIBVNIS PL. FVIT. *Vetus codex sic, Auctor & T. P. R. C. L. Ædilem. quas notas aliis interpretandas relinquo.*

ÆDILEM SORDIDVM REPET. ACCVS.
 Sordes apud optimos quosque auctores etiam pro auaritia legimus. At 7. Cⁱⁱ manifestius, pro pecuniaria corruptione accipiunt, cum alibi saepe, tum l. ii, & l. ix, de receptis vt arbitr. dicant, & l. xv de iudiciis. de arbitro nempe agitur sordibus corrupto, cuiusue sordes manifestæ sint: item de iudice, cuius enidens vel gratia vel inimicitia vel sordes sint. Sordidum ergo ædilem hic accipio, qui, pecunia corruptus, aliter officium exercuit quã debuit: vt cap. sequenti, nequid sordidè facerent. &
 sordidè

sordidè egisse tutorem legimus, apud Ulp. l. III de suspectis tutoribus, qui per auaritiam pupillum defraudauit: & sordidè procōsulatum gerere, apud Plin. epist. sordidè concionari, apud Cic. ad Act. cū pretio quis se corrumpi patitur. Porro Tribunis plebis ea demandata accusatio fuit, quia plebis maxime interest, ut adiles suo rite munere fungantur.

S V S C E P T A M O R V M C O R R E C T I O N E .

Sic Tib. cap. XLII, in ipsa publicorum morum correctione. Domitianus autem, Caesaris dictatoris exemplo, consulatum in annos decem, & censuram perpetuam assumpsit. Dionis epitome. & nummi veteres. unde adulator Martialis, Censor maxime principum que princeps: at contra, semper serius ac verax, Iuuen. eū irridet, cū ait, caderet sub iudice morum, Sat. IIII.

I N E Q V I T E S P E C T A N D I . Id est in equestribus, siue equitū cuneis, ut ego interpretor: quod qui nō intellexerit, locū variè corruerūt. nā & promiscua iniquitate, & promiscuè in æquitate legitur: Sabellicus verò, promiscuè & inquietè, si Diis placet. Vide Ner. cap. XI.

S C R I P T A F A M O S A . Vide qua notauit Aug. cap. LV.

Q V Æ S T O R I V M V I R V M . Caciliū Rufinum appellat Xiphilinus.

P R O B R O S I S F E M I N I S . Eas dē ut puto famosas vocat, Tib. cap. xxxv, sicut & Vlpianus l. 11 ad S. C. Tertullianum. & maxime quidem ob stuprum, aut lenocinium. probrum enim in femina proprie stuprum est. ut cū probrum virginis Vestalis capite puniri, virum qui eam incestauisset, verberibus necari lex iubet. de qua Festus verbo Probrum, Nonius verbo Fama. adde Cationis verba apud Gellium, lib. x cap. xxIII; & festiuissimi

fami hominis Egilij iocum in Q. Opimum consularem, lib. II de oratore, nam me ad famosas vetuit mater accedere.

IUSQVE CAPIENDI LEGATA. Hinc legi fraudem fieri conqueritur Iuuenalis Sat. II, Quod leno acciperet mæchi bona, si capiendi Ius nullum vxori: lenonem adultera maritum vocans, cui legabat mæchus quod vxori legare vetabatur.

CVI DIMISSÆ. Lex, inquit Ulpianus, mariti lenocinium coërcet, qui deprehensam in adulterio vxorem retinuit. Atque hic quidem dimiserat: sed, cū eam mox reduxisset, videri poterat non dimisisse. Vide l. XXIX, de adulteriis.

LEGE SCATINIA. Hæc impudicitiam coërcibat, vt lex Iulia stuprum & adulterium: quamquam & Iulia, si Iustiniano credimus, eos puniebat etiam qui cū masculis deliquissent. qua de re Aug. cap. XXXI III. Pœna autem Scatinia legis primum pecuniaria fuit: sub Christianis verò, capitalis. l. XXXI, Cod. de adult. & Quinct. lib. IIII, cap. II, his verbis: Ingenuum stuprauit, & stupratus se suspendit: non tamen ideo stuprator capite, vt causa mortis, punietur; sed x millia, quæ pœna stupratori constituta est, dabit. Similis locus lib. VII cap. IIII. Meminere eiusdem legis Cic. Philip. III. Cœlius ad Cicer. epistolârũ fam. lib. VIII. Iuuen. Sat. II. Tertull. de monogamia. & Prudentius, de Romano martyre. Sunt qui Scantiniam vocatam velint. à C. Scantinio Tr. pl. stupri in Marcelli filium commissi damnato: de quo Val. Max. VI, cap. I.

MORE VETERI. De quo Linius lib. XXII. Plut. Numa. Festus, verbo Probrum & Iuuenal. Sat. IIII, cum quo nuper vittata iacebat, Sanguine
adhuc

adhuc viuo terram subitura, sacerdos.

CORNELIAM VIRG. MAX. Recte in quibusdam enim libris, Corneliam Maximam, quasi id eius cognomen sit, legitur. Vti & in Plinij vulgatis exemplaribus, lib. IIII epist. II, de hac ipsa Cornelia, cum Cornelio Maximillam virginē, pro Corneliam virg. maximam. sic namque in antiquis marmoribus, COE-
LIÆ CLAVDIANÆ V. V. MAXIMÆ. & FL. PVBLI-
CIÆ V. V. MAXIMÆ. id est, virgini Vestali.

PRÆTORIO VIRO. Valerium Licinianum vocat Plin. epist. quam dixi.

IX. OMNES CIRCA SE LARGISSIME PRO-
SECVTVS. Circa se, Græcorum more dixit: vt omnibus circa eum, Cæs. cap. xxvii. Prosequi etiam absolute, pro beneficio ac liberalitate prosequi, quod antea quoque notasse memini.

NON RECEPIT. Exempla bonorum de hac re principum annotauimus, Cal. cap. xxxviii.



RVSCII CÆPIONIS. Cæpio notum Seruilia gentis cognomen est. Ruscij minus cogniti: vt fortassis Rustij legendū sit. vt in veteri nūmo, qualem seruo, L. RVSTI.

APVD ÆRARIVM POP.

Suprà, Claud. cap. ix, docuimus eorum qui publico tenebantur, nec soluedo erant, nomina apud ærarium suspēdi solere. eos Domitianus post quinquennium liberauit: & si qui fortè ipsos in dicio repetere vellent, his annum prefixit, sub exilij pœna, si fortè non probarent.

SCRIBAS QVÆSTORIOS. Talis Flanius Liberalis, Vespasiani socer, cap. vii.

CONTRA CLODIAM LEGEM. *Legis Clodia de scribis nemo, quod sciam, prater Suet. meminit. Sunt qui velint lege Clodia, seu Claudia, qua de Senatorum nauibus lata fuit, aliquid etiã de scribis, maxime quaestoriis, tantum fuisse; ne & ipsis nauem maritimam, quae plusquam trecentarum amphorarum esset, negociandi causa habere liceret, quod ego quoque crediderim: non tã ob ordinis honestatem, quam quod publicis rationibus non conueniret, si quaestorũ ararij scriba negatarentur.* Porro de hac lege Clodia *Linus lib. XXI: Cic. Kerr. VII: & nos Claudio, cap. XIX.*

SVBSECIVA. *Sic ferè meliores codices, à subsecãdo, proprium mensorum vocabulum: ut apud Karionem, lib. I. de re rustica, cap. X.*

PVBEREM ADHVC. *Sic editio Gryphij, & vnus è nostris MS. verum nullo sensu idoneo: alij imuberem legunt: sunt qui pauperem substituunt, sed imuberem seruo, ut nec etas obstuerit, quo minus ob magistri odium discipulũ perderet. Paridem enim antè necauerat. Nec vero miretur quispiam puerum adhuc ad eò excellere potuisse. exstat enim hac inscriptio: D. M. PVBERI SEPTEMTRIONIS QVI ANNORVM XII ANTIPOLI IN THEATRO BIDVO SALTAVIT ET PLACVIT.* Non absimile mendum *Claudio c. XXVII.*

QVASDAM IN HISTORIA FIGVRAS. *Sic causidicorum figuras dixit, Vespas. cap. XIII.*

LIBRARIIS ETIAM, MS. duo, librarios etiam, q. e. des. cruci affixit.

THRACEM MIRMILLONI PAREM. *Hoc quoque, seu scommã seu figuram, ad se traxit Domitianus, nam cum gladiatorio munere paterfamilias quidã, non infacetus, Thracem mirmilloni, cum quo committe-*
batur,

batur, parem quidē esse diceret; sed munerario imparē: quod nempe Domitianus, qui munus edebat, aut, ut apud Homerum Achilles, apud Virg. Aeneas muneris fortē praesidebat, ob aduersa factionis fauorē, eum premeret: id scilicet Imperator in se dictum, morte punit. sic igitur munerary vocabulum accipio. Patrem quoque familiars dixit, pro quendam è populo. ut sup. Cal. cap. xxvi, patresfam. notos. Mirmillonū autem factioni, vel in fratris odium, fauebat Domitianus. Titus enim studium armaturæ Thracum praesē tulit.

IMPIE LOCVTVS PARMVLARIVS. Sunt qui palmularius legant. sed malē. nam Thracēs, à quorum armatura altera gladiatorū factio nomen accepit, parma uti solitos auctores ostendunt. argutē igitur Mart. & quidē in Domitiani gratiam, lib. xiiii, i, epig. cxxiii, Hæc quæ sæpe solet vinci, quæ vincere raro, Parma, tibi scutū pumilionis erit. Impiē verò locutū intellige, qui Domitiani scilicet numen dicto laeserat. laesa enim maiestatis crimen, etiā impietas vocabatur: ut passim in Taciti historia est cernere. & elegāter, ad hoc ipsum Domitiani factū respiciēs, Plin. Panegyrico, nemini, inquit, impietas, ut solebat, obiecta; quod odisset gladiatorē: et ret. quæ sequuntur, lectu dignissima.

CIVICAM CEREALEM. Lego Ciuiem Cerialē. quanquam quis ille Ciuius fuerit ignoro. Cerialis autem per terrā vocalem scribendum esse, & lapides ostendunt, & veteres denarij, cum in criptione, MEMMIVS AD. CERIALIA IREIMVS FE- CIT.



CIT. Est autem Cerialis Aniciorū & Petilliorum cognomen apud Tacitum. Dicitur vero Ciuicus Cerialis hic quisquis fuerit, ut Bellicus Natalis qui sub Galba consulatum gessit.

SALVIDIENVM ORFITVM ACILIVM GLABRIONEM. Orfiti meminit Philostratus: Aciliq, Dionis compendium, & funen. Sat. III.

ELIVM LAMIAM. De hoc supra, cap. 1.

LAUDANTI VOCEM SVAM. Laudauerat fortè vocē Lamie vel Domitianus ipse, vel, eo-prefente, alius: at ille, heu taceo inquit: quod cum indignantis abductam sibi uxorem esset indicium, interfectus fuit. Urbanus verò quod sequitur: num & tu vis ducere, si fortè alteram sumpsero?

SALVIVM COCCELANVM. Cuius pater L. Saluius Titianus, Orthonis frater. Tac.

METIVM POMPOSIANVM. Vespas. cap. XIII. Metij Modesti, viri aptimi, metio apud Plinium, lib. I epist. V quem Domitianus relegauerat.

IVNIVM RVSTICVM. Hic ille Junius Rusticus Arulenus, de quo saepe Tac. & Philostratus. Plinius quoque, cum alibi, tum lib. I epist. V.

APPELLARETQVE. Libri duo, appellassetque. sed nihil muto.

HELVIDIVM FILIVM. Patrem Heluidium Vespasianus occiderat. cap. XV.

QVOD QVASISCE. EXODIO. Rectè non, exordio, ut in vulgatis & duobus ms. altera quoque illarū dictionum, quod quasi, supernuacanea est.

DESTINATVM. Sic saepe alibi, pro designatum. huic autem Flauio Sabino nuptam primū fuisse Iuliam Tui filiam indicat Philostratus. vide cap. XV, & XXI.

CIVILIS BELLII. *Quod Antonius Saturninus
mouerat. Sup. cap. VI.*

LATENTES CONSCIOS. *Dictionem con-*
scios, ex glossematia adiectam, omnino reijcio.

TRIB. LATICLAUIVM. *Sic Trib. angusticla-*
uium dixit, Oihone ca. x. Vide que notavi ad Augustiū,
cap. xxxviii. & xl. Adde Terni lib. xxvi cap. xi.

IMPVDICOS PROBAVERANT. *Sic Nero*
professis apud se obscenitatem cetera quoq; concessit de-
licta. cap. xxix. Xiphilinus unum tantum nominat, his
verbis: ἰερί & καλοῦας & κελιουρχικὸς εἰς βυλείας ἐλ-
πίδα. sic enim interpretatur tribunus laticlauius, qui in
spem senatorie dignitatis tribunus factus sit. & sanè la-
ticiauiū senatorij ordinis virū vocat Suet. Ner. ca. x. vi.
Aliter tamē tribunos laticlauios interpretor Aug. c. xl.

XI.

AVCTOREM SVMMARVM. *Nihil dubito*
quin actorem legendum sit. agendi enim vocabulum la-
tissime patet. hinc rerum actus: & agētes in rebus; quorū
tam frequens in constitutionibus mentio. actores etiam
serui quibus precipua rerum domini incumbere cura;
atque in magna familia etiam alii sub se seruis, quos vi-
carios vocabant, in sua quisque functione imperabant;
generale enim vocabulum esse animaduerti: quos Theo-
philus διοικητὰς vertit: Scenola & αγματεῦτα, l. xli de
fidei commissi libertatibus: & interdum absolute actores
appellatur; interdum adiuncto aliquo; ut actores re-
rum, actores bonorum, actores prediorum, fundorumq;,
de quibus etiam Columella lib. i de re rust. et Plin. epist.
ad Calvisium lib. viii. Simili ergo ratione, actorē sum-
marum eum vocat Suetonius; qui omnium rationibus
dispungendis præerat, easque obseruabat: quales qui ἀν-
εργατεῖς à Grecis, à nobis Gallico vocabulo contrarotularij
appel-

appellantur. post Suetonij verò atatem, rationarij & rationales, à Marcellino & Lampridio, dici cœpere. Fuit & actor summa rei in prouincijs; cuius officij meminist etiam Eusebius, hist. eccles. lib. vii cap. xlii, τὸ ὑγιὲς ἐργάματος ἔργον αὐτοῦ: sed hoc seruile non erat munus, de quo sup. Claudio, cap. xliiii.

ARETINVM CLEMENTEM. In veteri marmore, M. ARRICINVS CLEMENS, legitur.

SIMVL GESTANTI. Galb. cap. viii, inter gestandum. Malè qui gustanti legunt.

MORE MAIORVM. Ner. cap. xlix.

LIBERVM MORTIS ARBIT. Simile de L. Veteris morte Neronis factum, apud Tac. circa initiũ lib. xvi, his verbis: Nero intercessit, mortem sine arbitrio relinquens. vbi, suo arbitrio legendum est, id est libero.

SED CVM OBNOXIVM. Melius libri ms. sed xii. cùm & obnoxium se barbaris per hoc animaduerteter, neque eo fecius.

BONA VIVORVM. Ante hac verba interpungendum, vt sensus sit apertior.

FACTVM DICTVMQVE. Lib. veteres dictũque: & mox, vel vno existente.

IYDAICVS FISCVS. Iudaicum fiscum vocat, quacumque ratione non aduersum Iudeos tantum, sed etiã Christianos ageretur. & hac illa secunda fuit Christiani nominis persecutio: de qua Eusebius, & alij. Nam Iudeorum nomine Christiani ferè comprehendebantur. Vide Xiphilinum. Agere autem fiscum dixit, vt agere publicum quadragesima, Vesp. cap. i.

FREQUENTISSIMOQVE CONSIL. Que particula prorsus supernacanea est.

CIRCVMSECTVS. Vulgo circumcisos dicimus.

hinc recutitus, curtus, apella, Judaeorum epitheta.

OSCVLVM VT ASSVEVERAT. *Tib. cap. xxxiiii;* quotidiana oscula. *Manum autem, per contemptum ac fastum, Candidi patris concubinae, sed uxoris loco habita, Domitianus osculandam porrexit: ut Cherea Caligula, cap. lvi. nam manum osculari summa reuerentia erat indicium. Plut. Catone Uticensi, eius abutum ægreferentes milites, vestes suas quã iturus erat sternerant; & manus deosculabantur. Adde Plinium lib. xi cap. xlv, & lib. xxviii cap. ii.*

GENERVM FRATRIS. *Inf. cap. xxi.* Notandũ verò ex hoc loco, principum ministros albatos incedere solere. albus enim color, vt scribit Plato li. xii de republ. diis immortalibus cõuenit, & latitiæ signũ præfert: nigrũ verò cõtra, mortale vocat Hippocrates. li. de morbo sacro, siue alius eius libri auctor fuerit. Hinc porro factũ, vt in sacrificiis, conuiujsq; & spectaculis, albis vestibus uterentur. Elegans Vopisi locus, vita Taciti Caesaris: Quom̃ principem lecto, senatores elati latitiã, albati sederunt; atque albas hostias immolarunt.

PROCLAMAVIT, ΟΥΚ ΑΓΑΘΟΝ. *Homeri ver sum simili exclamatione supplet Caius Caligula, cap. xxii.*

XIII. IN PVLVINAR SVVM. *Quasi nimirũ & ipse Deus esset. Diis enim puluinaria sternerantur. hinc ad omnia puluinaria supplicare, Cic. & Linius eleganter igitur de Messallina, e prostibulo ad sacrum cubiculum redeunte, Iuuenalis, Ecce lupanaris tulit ad puluinar odorem. Sed & Seneca, de consolat. ad Polybium, loquens de fortuna: Potest hæc, inquit, aduersus priuatas domos vllam æquitatẽ nosse, aut vllam modestiam; cuius implacabilis sæuitia toties funestauit ipsa puluinaria? Puluinaria priuatis laribus opponit.*

EPVLARI DIE. Quo, ut arbitror, inter muneris
spectacula epulum dedit. sup. cap. 1111, ex Dione.

LIBENTER AVDIT. Audit pro audit, ut
ante notauimus. Libri tamen variant.

DOMINO ET DOMINÆ FELICITER.

Domini nomen Romanis odiosissimum, si Sex. Aure-
lio credimus, primū C. Caligula sibi sumpsit: si Eusebio,
& aliis, Domitianus. Verbum autem feliciter in nu-
ptiis vsurpari solitum, docet nos Iuuen. Sat. 11, dictum
feliciter. quare Domitiano sic acclamatiō crediderim,
reconciliata iam ipsi Domitia.

PALFVRIVM SVRAM. Huius quoq; meminisse
Iuuen. Sat. 1111, vbi Parfurius habent ms.

FORMALEM DICT. EPIST. Formale à fami-
liari distinguit; qua nēpe statuitur aliquid: quod prin-
cipi licere etiā per epistolam I. C^u tradūt. infra cap. xx.

DOMINVS ET DEVS NOSTER. Sic d: eo Victor,
More Caligulæ, Dominū sese Deumq; dici coëgit.
& adulator Mart. Edictum Domini Deiq; nostri.

TANTOS AC TQT. Ingentes vocat Plus, Paneg.
Vide Aug. cap. xxxi.

INSCRIPTVM ARCVI SIT. Libri duo ms.
in scriptū sit arcui: ac postea relictum spatiū, nec verba
vlla Græca. Lego igitur, ex Turnebi sententia, siue hac
coniectura siue vetus sit lectio, ut cuidam Græcè inscri-
ptum sit ΑΡΚΕΙ. quod magis placet, quam vel ἀρῆ vel
ἀρῆν. & illud, aream & caluitium, merum somniū est.
Quamquam, & caluum fuisse Domitianum norunt
omnes: & venusta translatione, aream calui verticem
appellat Petronius pulcherrimo de capillis epigram-
mate, Nunc vmbra nudata sua iam tēpora mærent:
Areaque attritis ridet adusta pilis.

CONSULAT. XVII. *E quibus decimumseptimum, qui illi ultimus fuit, adorat (sic enim loquitur) Papinius, lib. IIII fil. I.*

XIIII. AN. DIEMQUE VLT. VITÆ. *Dictio vitæ abest ab vno cod. MS.*

SUPER COENAM QVANDAM. *Lego quondam: quamquam nulli cod. suffragantur.*

EDICTI GRATIAM. *Aug. cap. XVI, coniurandi gratiam fecit.*

HIS VERSIBVS. *Versus, ex Eueno poeta sumptos, primus Politianus hoc loco restituit, Miscell. cap. XXVI. eum vide.*

NOVVM ET INEXCOGITATVM HON. *Sic quidē Gryphij editio: sed Frobenij, & MS. nostri omnes, nouum & excogitatum hon. Scribendum putarem, nouum tunc excogitatum honorem: vel nouum excogit. hon. sine copulatione.*

TRABEATI ET CVM HASTIS. *Abesse mallet particulam &. Trabeam autē, & Deorum, et regū, & ducū, et augurū fuisse volunt Grammatici: triumphantium quoque togam pictam, ac tunicam palmatā, vocari interdum trabeam. Verum propius huc spectat, de Germanici sinere locus Taciti, lib. IIII Annal. his verbis, Præcedebant incompta signa, verli falces, atque vbi colonias transgrederentur atrata plebs, trabeati equites. Dicta autem trabea, quòd discolors haberent tanquam pannorum trabes.*

PHENGITE LAPIDE. *Plinius lib. XXXVI, c. XXII.*

EPAPHRODITVM A LIBELLIS. *Sup. Ner. cap. XLIX.*

XV. FLAVIVM, CLEMENTEM PATR. S. *Flavius Sabinus, præfectus vrbis, Vespasiani principis frater, Capitolij*

Capitolij oppressus incendio, duos reliquit filios: Flavianum Sabinum, de quo ante cap. x; & Flavianum Clementem. utriusque prænomen Titus.

MATRAVIT SIBI EXITVM. *M*allem exitum.

FERIAT IAM QVEM VOLET. *L*iber vnus, velit. fulmina ergo expavit, vt omnes conscij.

ARBORQVE. *V*espas. cap v.

SINE SANGVINIS MENTIONE. *P*lacet non, missione, vt quidam volunt.

ASCLETARIONIS. *I*dem paullo aliter tamen Xiphilinus & Zonaras ex Dione.

MIMO LATINO. *D*e hoc Iuuen. Sat. i. à trepido Thymele summissa Latino.

REFERRETVR. *M*elius ex vet. codice referebatur.

OBLATOS TVBERES. *T*uberes non terra cal- XVI.
lus, vt tubera; sed arboris fructus sunt: prima syllaba correpta. *P*lin. lib. xv, cap. xiiii. *C*oly. xi, cap. ii.

*M*art xiiii, ep. xlii.

ITA EST EXTERRITVS. *T*unc forte, cum somniauit Junium Rusticum, quem occiderat, stricto ad se gladio venire. ex Dione.

ARVSP. EX GERMAN. *L*argum Proculum vocant Xiphil. & Zonaras, pro Largium.

REQUIRENTI. *L*iber vnus inquirenti: & mox, transito, pro transacto. & bene.

DOMITILLÆ PROCVRATOR. *D*omitilla XVII.

hanc esse puto, quam Flavius Clemens, si Dionis compendio credimus, vxorē duxerit: quos ambos Domitianus, illato impietatis crimine, occiderat. *A*t Eusebius, Flaviā Domitillā Flaviy Clemētis ex sorore neptē facit: & quod Christiana esset, in insulā Pontia relegatā

scribit. Sūt qui Clementē Pontificē huic gēti ascribāt.

CLODIANVS CORNICVLARIVS. Clodianum etiam Victor vocat. libri MS. variant. Corniculariorum verò, qui etiam Corniculo merere dicebantur, ordo ac gradus in militia erat: nec aliud quam accensi Tribunorum, centurionumq̄, ac decurionum fuisse videntur: qualis & Optio, sup. Oth. cap. v. De cornicularius Pedianus, Verrina III. Val. Max. lib. VI, cap. I. Suetonius de claris Grammat. vita Orbiliy. constitutiones Caesarum, cod. Iustin. lib. X, XI, XII.

SATVRIVS DECVRIO CVBICVLARIORVM. Sunt qui Satrius legunt. nam & apud Ciceronem lib. III de off. corrupte in vulgatis exemplaribus Satirius, pro Satrius, scribitur. Et Satria quidem gens Romana est: unde cognomen Satrienus. hoc loco tamen Saturius retineo; aut Saturus scribo: seruum enim aut libertum significat. Saturio sanè elegans parasiti nomen est, apud Plantum Persa. Xiphilinus & Zonaras Parthenio Sigerum, & ipsum cubicularium, quem *σφοδιστον* vocant, adiungunt. Decurionem autem cubiculariorum vocat Suetonius, qui ad militia similitudinē parti alicui cubiculariorū presuit. nā omnibus simul presectū fuisse Partheniū crediderim: qui etiā gladij gestandi honorē adeptus fuerat. Exstat Roma, in hortis Card. Carpēsis, hæc inscriptio; **TI. CLAVDIVS AVG. L. QVADRATVS DECVRIO LECTICARIORVM BRITANNICI VIX. A. LX.** Recētiores ferè Decanos vocāt; vt olim quoq̄, in monasteriis decanos appellatos fuisse, qui decē monachis præerāt, Augustinus tradit, libro de moribus Manichæorū.

OMNIA CLAVSA. Liber vetus, clausa omnia: & mox, arcepto, pro correpto. Stephanum verò, ab iis qui nescij coniurationis accurrerant, occisum fuisse scribit

scribit Zonaras. Mirum quoque quod de Apollonio Dio, & Philostratus, tradidere; cum Ephesi esset, hanc enim vidisse cadem, & Stephani cum Tyranno luctam.

AN. AET. XLV. IMP. XV. Vixit an. XLIIII.
D. XXVI. Imp. A. XV. D. V. Zonaras.

POPVL. SANDAPILA PER VESPILLONES. *Vt hi qui propter inopiam funebri pōpa duci nequibant. Fest. verbo Vesp̄a: qui tamē Vespilliones scribit, vt hic quoq; in duobus ms. Vispilliones: At in Pand. verō Florent. nota litterarum B & V transmutatione, Bispilliones scribitur. Denique, & vespillo, & vespilio, & vispello, & vispellio, & vispilio inuenias: sed vespillo magis placet. sic enim in veteri denario, Q. LVCRETIVS Q. F. VESPILLO: & in antiquo codice C. Caesaris, lib. III de bello civili, Erat tunc Orici Lucretius Vespillo. Sidonius Apollinaris lib. I. epist. sandapilarios & vespillones coniungit. Graci $\nu\alpha\tau\alpha\gamma\epsilon\omega\tau\alpha\varsigma$, & $\nu\epsilon\kappa\pi\omicron\delta\acute{\alpha}\pi\tau\alpha\varsigma$, & $\nu\epsilon\kappa\pi\omicron\phi\omicron\pi\upsilon\varsigma$, & $\nu\omicron\pi\iota\acute{\alpha}\tau\alpha\varsigma$ vocant: quos nos libitinos, pollinctores, designatores, vespillones, sandapilarios. Fuere & Decani, qui in vrbe Constantino-poli humandorum cadaverum curam gerebant. l. IIII. de sacros. eccles.*

VVLTV MOD. RVBORISQVE PL. *De ru- XVIII. bore consentiunt Plinius Paneg. & Tacitus: de modestia non ita.*

CALVITIO. *Ob id enim Iuu. & Anson. caluume Neronem vocant.*

HOC ETIAM ILLVM. *Rectè sic Pulmannus. nam vulgati codices corrupti sunt.*

EADEM ME TAMEN. *Rectè & hoc, ex Tur-nebo, Palm sic enim etiam ms. nostri.*

LABORIS IMPATIENS. *Plinius, Panegyrico, XIX. ad*

ad fastum magis referre videtur, quod non temere pedibus ambularet. Ante te principes, fastidio nostri, & quodam æqualitatis metu, vsum pedum amiserant: illos humeri ceruicēsque feruorum super ora nostra vehabant. Pulchrè igitur *Juuen. Sat. III*, Si vocat officium, turba cedente vehetur Diues, & ingenti curret super ora Liburno.

PRO SCOPULO. *Mallem abesse hæc verba, vel scopo legere. Victor sic refert: Sagittarū tam doctus fuit, vt inter patentes digitos extentæ manus viri, procul positi, spicula tranfuolarent.*

DISPANSAM. *Lib. ms. expansam & dispansam.*
 XX. MISSISQVE ALEXANDRIAM. *Idem Victor tradit: quamquã maximam illã Ptolemæi Philadelphii bibliothecã bello Alexandrino exustam legimus.*

CARMINIBVSQVE. *Nisi ad Titii fratris emulationem. sup. Tit. cap. III. atq; hæc quidem Suetonij opinio est: Plinius tamen, in prefatione præclari illius operis sui, primus Domitiano tribuere videtur; quem frater Titus felicissimè imitatus fuerit. Sed de eo Plinij loco alij viderint. Martialis certè Domitianum, eo nomine, pene in calū fert: cū alibi, tum lib. VIII, epig. vlt. Idem de Domitiano Papinius, Silius Italicus, Valerius Flaccus, Quintilianus, Tacitus.*

COMM ET ACTA TIBERII. *Commentarij quidem, quæ summatim ac breuiter de vita sua scripsit Tiberius, mentio cap. LXI: magis tamen crediderim, Suetonium hic aliorum de Tiberio libros intelligere, atque acta publica eius temporis.*

ALIENO FORMABAT INGENIO. *Hinc formales, vt credo, epistola, sup. cap. XIII, quod, in vni legis transitura, maiore cura, & ferè de consilij sententia certis*

IN C. SVETON. DOMITIANVM. 589
certa aliqua formula conciperentur. Mirum autem
ms. nostros omnes Alpheno, & Alfeno legere: vt for-
tassis *Alfeni* alicuius opera vsus fuerit.

CONDICIONEM PRINCIP. MISERRI-^{XXI.}
MAM. Idem dictum Hadrianus Imp. vsurpabat. de
quo elegans *M. Antonini ad L. Verū* epistola, apud
Vulcatum, vita *Auidij Cassij*.

ETIAM PROFESTIS DIEBVS. Sic fermè
de *Aug. cap. LXXI.*

FRANDEBATQVE AD SATIETATEM.
Sup. Aug. cap. LXXVIII.

MATIANVM MALVM. Sic nostri quoq; ms.
duo; non, *Martianum*, vt vulgati. Similis error *Cæs.*
cap. LII, vbi C. *Martium*, pro C. *Matiū*, legitur: a quo
vt arbitror pōno nomen. nam is C. *Matius* primus ne-
mora consilia inuenit. auctor *Plinius lib. XI*, cap.
II; vbi tamen *Cneum* vocat. De pōno idem *Plinius*
lib. XV cap. XIII. & *Col. lib. V, cap. X. Macrob. lib. III,*
cap. XIX: quamquam is *Martianum* vocat; sed errore.

IN AMPVLLA POTIVNCVLAM. *Amp-*
pulla vasculum erat vëtrosum, oris angustī, cuius pra-
cipuus erat in balneis vsus. vnde *ampulla olearia*, apud
Ap. ulcium: & *ampullariae vñctiones*, apud *Plautum*.
ampulla quoq; & *strigilis* apud eundem *Persa*, & *Ci-*
ceronem III. de finibus *Cynici supellex*: sed & viato-
rem *Plautus chlāmyde, zona, machera, petaso*, atque
ampulla instruit; verūm *vinariam* potius, vt arbitror,
quam *oleariam* intelligens. nam & *potioria ampulle* in
mensis vsus. de qua *Mart. lib. XIII*, *CX*: & *Suet. hic*.

COMISSARETVR. *Comessari* potius scribendū
videri, ostendimus *Vitell. c. XIII*.

GLINOPALEN. Sic *Victor* quoque, *Furens, XXII*.
inquit,

390 LÆVINI TORRENTII IN DOMIT.
inquit, libidine, eius fœdum exercitium κλινοπαλῶς
vocabat.

CONCVB. IPSE DIVELLERET. *Pro velleret.*
VVLGATISSIMAS. *Mallet vulgariſſimas, ut*
in veteri cod. vt muliere vulgari, Vitell. cap. II.

ALII COLLOCATAM. *Generum Titi, ſed ſine*
nomine commemorat Suet. ſup. cap. XII. & Philoſtra-
tius quidem Flauio Sabino, quem Domit. occidit, nup-
tam fuiſſe ſcribit: ſed Suetonius, necem narrans, coniu-
gij non meminit. cap. X.

COACTÆ CONC. A SE ABIGERE. *Tan-*
quam ex priori marito concepiffet. aliter Iuuenalis
Sat. I, Cum tot abortiuus fecundam Iulia vuluam
Solueret.

XXIII. ABOL. OM. MEM. *Multi nunc quoque Romæ*
marmora, in quibus eraſum Domitiani nomen.

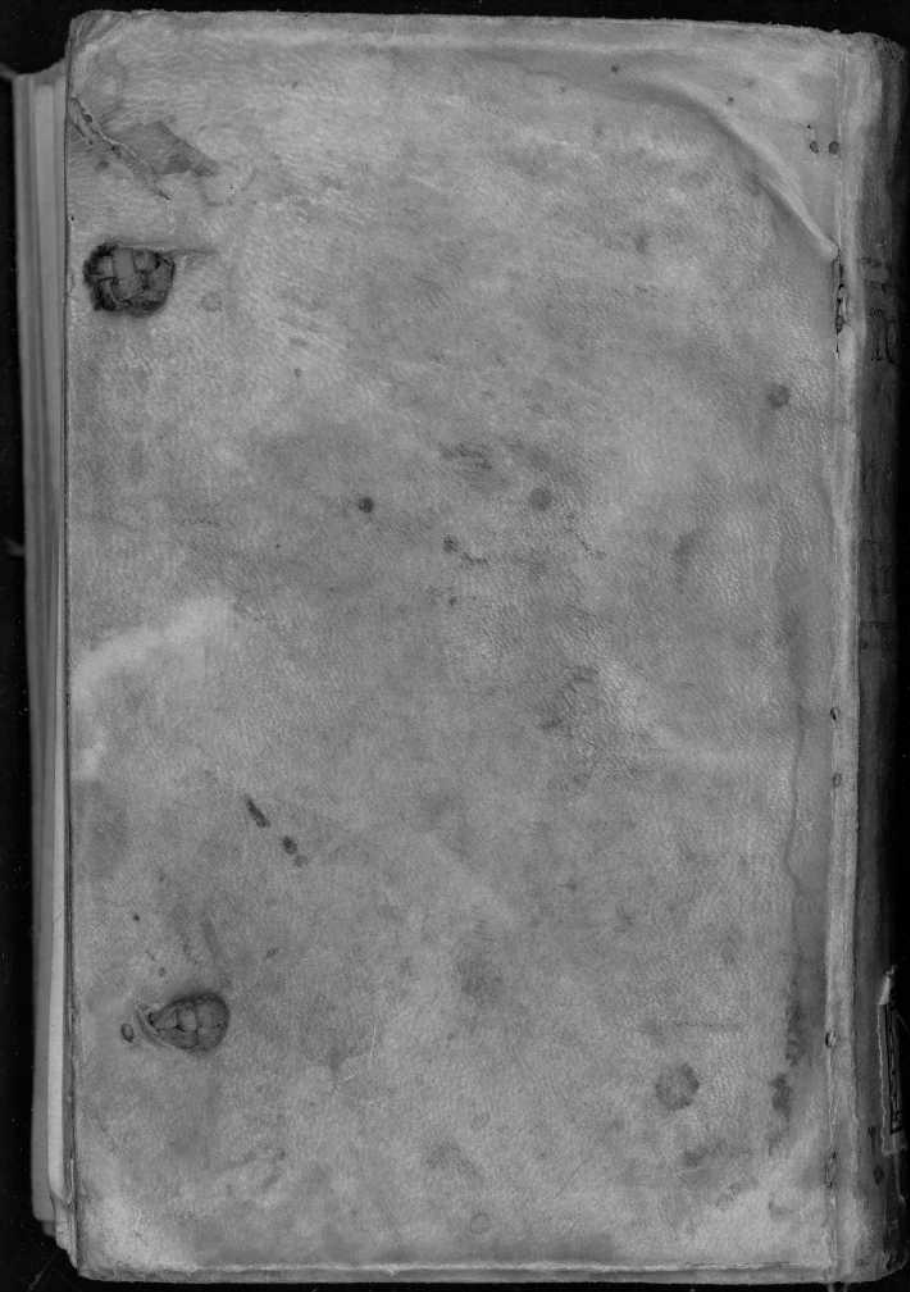
FINIS.



Martin Mar-
ling *WR*







TORRENTI

IN

C. Suetonii

Tranquillitatis

[Faint handwritten signature or mark]

1285
235

fac. 2

Núm. 15